IOANN. IONSTONI
HISTORIAE NATVRALIS
DE
PISCIBVS
ET CETIS
LIBRI V
TABVLIS QVADRAGINTA SEPTEM
AB ILLO CELEBERRIMO
MATHIA MERIANO
AERI INCISIS ORNATI
EX SCRIPTORIBVS TAM ANTIQVIS,
QVAM RECENTIORIBVS
MAXIMA CVRA COLLECTI
QVOS
OB RARITATEM DENVO INPRIMENDOS
SVSCEPIT

B. R. NEAPOLIS

FRANCISCVS IOSEPHVS ECKEBRECHT
BIBLIOPOLA HEILBRVNNENSIS
MDCCLXVII.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO AC CEL-
SISSIMO
PRINCIPI ET DOMINO
DOMINO

WILHELMO
VI,

HASSIAE LANDGRAVIO,
COMITI
CATTIMELIBOCIAE, DIEZAE, ZIGEN-
HAINII ET NIDDAE, etc.
MAGNORVM IMPERII PRINCIPVM ET
LIBERTATIS GERMANIAE VINDICVM,
POSTERITATI,

MAXIMORVM REGVM FOEDERATO,
LITERARVM MECOENATI
OMNIVM BONORVM DELICIO;

PRAEMISSO, DE FELICI AVSPICATISSIMI
CONIVGII INITI CVM CELSISSIMA PRINCIPE
BRANDEBVRGICA SVCCESSV, VOTO.

DEVM SIMVL PRECATVS, VT CELSITVDINEM
SVAM IMPERIO, ET ILLVSTRISSIMAE DOMVI
HASSIACAE DIVRNARE ET PERENNARE VELIT:

HANC HISTORIAE NATVRALIS
DE PISCIBVS PARTEM

humillime dicat et offert, utque Sua Celſitudo qualescunque hos conatus vultu celſiſſimae Familiae erga literas ſueto, excipere, et ſe, ſuaque ſtudia commendata habere dignetur,

Demiſſe orat
CELSISSIMO PRINCIPI
Devotus Cliens

JOANNES JONSTONVS M. D.

PRAEFATIO
AD LECTOREM.

ECCE Tibi Hiſtoriae naturalis ſpecimen, ſtudioſe Lector. In piſcibus id exhibere voluit Typographus: ego non multum intereſſe arbitrabar, in quibus daretur; modo et reliqua, quod Deo volente fiet, prodirent. Suſcepti laboris tuum mihi commodum cauſa; cui ſorte per diffuſa volumina hactenus incumbere moleſtum erat. Taceo jucunditatem, qua melioribus ingeniis, dum inexhauſtam ſpecierum naturalium varietatem, et ſtupendum eorundem genium exhibet, illabitur: *Deum, eruditionem, converſationem, et naturae imitationem*, ſi reſpexeris, ſumme eam neceſſariam comperies. *Deum* dico. Cultor quotidianus infinitae Dei Potentiae et bonitatis eſſe teneris. Hic Naturae liber tibi ejus poſt ſacrum codicem admiranda aperit. Machinam hic tantae vaſticiei invenies; tantae et ejus partes molis, ut difficile ſit judicare, quid magis in ſtuporem nos agat, infinita partium a ſe invicem diſtantia, an tanta earundem in ſe magnitudo. Videbis aſpectu vilia, et tantae ſubtilitatis corpuſcula, ut nulla plane eſſe appareant; ſed quarum virtutes maximis illis controverſiam faciant. Sol centies ſexagies, vel ut alii, centies quadragies major eſt Hiſtorico naturali terra; tantae velocitatis idem, ut una hora decies mille milliarium conficiat. *Proximum* etſi *terris Sydus*, Luna; ab iisdem tamen, dum minimum diſtat, LII. terrae Semidiametris; hoc eſt, milliarium aſtronomicorum 178698. removetur: quae ſi in noſtra milliaria per 52. reduci deberent, quanta quaeſo diſtantia non exſurget? Terra et aqua in unum globum redacta; etſi gravia corpora, ita tamen in medio aëre ſuſpenſa librantur, et ad polos mundi diſponuntur, ut ne latum quidem unguem, vel ab oriente in occidentem dimoveri; aut a Septentrione in Auſtrum, vel viceverſa, propelli poſſint. Piſciculus eſt Echeneis, quem Remoram dicimus. At idem, gubernaculo navis affixus, immobilem eam reddere creditur. Ferriginea gleba Magnes. At quae non miracula ejus beneficio patramus? Imbellis populus ſormicae: tamen iis Reipublicae ratio, memoria cura. *Semina eroſa condunt, ne rurſus in fruges exeant e terra. Madefacta imbre proferunt et ſiccant. Et quoniam ex diverſo convehunt, altera alterius ignara, certi dies ad recognitionem mutuam, velut nundinis, dantur.* Exiguum inſectum Apis, nec ullius, ſi ſolo aſpectu aeſtimari debet, pretii. At ſi earum naturam, Rempublicam, opera excuſſeris, exclamabis; *rerum naturam nusquam magis quam in minimis totam eſſe.* Infinitae haec potentiae argumenta, quae Hiſtoricus naturalis ſuggerit. Bonitatem ſi attendas, grande illius documentum, quod nulla re natura ad conſervationem ſui deſtituatur, quod omnes hujus univerſi partes, ſingulari nexu inter ſe colligentur,

tur, et ſibi mutuum ad conſervationem totius praeſtent ſubſidium: quod ſuperiora, etſi mole, loco et qualitatibus nobiliora videantur, inferioribus quaſi inſerviant: et denique, quod cuncta homini tanquam regulo ſuo famulentur. Rem ſe ita habere, per univerſam corporum naturalium feriem, in Hiſtoria deducitur. Bona *eruditionis* noſtrae pars naturalium peritia. In eo deſudat intellectus noſter, ut quaenam ſit ſublimium, elementorum, ſubterraneorum, plantarum, animalium, hominis denique ipſius conditio, penitius cognoſcat. Spinoſae illae de materia prima, infinito, loco, tempore, motu, generatione, etc. quaeſtiones huic deſiderio non ſufficiunt: hiſtoria, ſi exacte inſtrui velis, conſulenda eſt. Generalia ſunt quae praecipiuntur, et iſagoges primo vicem tenent: in adyta, per ſingularia inducimur. Ab his illa abſtrahi, per eadem reſtringi, confirmari, refutari, nemini ignotum. Nullae nobis metallorum, lapidum, terrarum, ſuccorum, fluorum, plantarum etc. differentiae eſſent, niſi a ſingularibus eorundemque inter ſe comparatione peterentur. Non poterat Ariſtoteles et ex eo Plinius ſcribere, *Capita piſcibus proportione corporis maxima: Nulli animali cui cornua exertos dentes, ſed omnibus concavos, piſcium omnibus ſerratos praeter ſcaro: volucribus nullos praeter veſpertilionem: Quibus longa crura, iis et longa colla: Cornigera una parte dentata, et quae in pedibus talos habent, ſaevo pingueſcere, biſulca, ſciſſive in digitos pedibus, adipe;* etc. niſi hiſtoriam conſuluiſſet. Inde ergo tibi et in hoc puncto neceſſaria; quod forte accuratiſſime explicatum, ut omnia ſolet Excellentiſſimus D. Sperlingius Amicus noſter ſingularis in ſpecialioribus Phyſicae, quas adhuc premit, partibusque dabit. . De *Converſatione* res clara eſt. Eo ſaepius de naturalibus miraculis inter familiares ſermones agitur, quo magis ingenia oblectant. Quantum olim apud veteres in conviviis in uſu, Plutarchi ſympoſiaca, et Athenaei, Dipnoſophiſtae docebunt. *Naturae imitatio* ſummus ſapientiae noſtrae apex eſt. Haec indigentiae humanae ſubvenit, opes auxit, ingenium ſupra ſortem mortalem extulit. Deo quaſi ſimiles reddimur, dum ipſius naturae machinamentis uſi, eandem, generando, corrumpendo, transformando, provehendo, impediendo, divertendo, reſolvendo, ſeducendo, etc. nobis quaſi ſubjici et famulari cogimus. Auſum eſt hactenus ingenium humanum, coelum perpetuo et uniformi motu aemulari, ignes perpetuos, deducta quaſi aſtris face, accendere, ventis, pluviis, iridibus, fulguribus, tonitrubus, minari, aërem in unum coactum librare; aquas in declive ire ſolitas, in ſublime propellere, monſtra et novas ſpecies formare, lapides pretioſos fundere; corpora in ſua principia, plumbum in hydrargirum, ferrum in liquorem rubiginoſum reſolvere; arbores argenteas et aluminoſas ſubito producere; plantarum incrementa retardare vel accelerare; easdem in ſeipſas transmutare: ex cineribus reſuſcitare; facultate purgativa, et venenata imbuere; ex ſtupidis, lignis, et mineralibus, Deos, coelites, heroas, Aquilas, columbas, muſcas, mundum adeoque ipſum efformare, iisque animam inſpirare; oculum ſyderibus inferre; exilibus ſtupendam molem adaptare; Muſica affectis varios excitare et ſopire; daemonum denique apparitiones, ſpectra, et neſcio quas πολυμεςφίας ad inſtar Morganae Rhegineae in freto Mamertino, de qua ingenioſiſſimus Kircherus, Artis magnae Lucis et umbrae. L. 10. c. 1. agit, mentiri. An haec abſque naturalium cognitione peracta? Falleris. Non poteſt agricola ſuum agrum bene proſcindere, effringere, tertiare, occare, runcare, ſarrire: non hortulanus ſuum hortum plantare; opilio ovibus proſpicere; pecuarius pecori ſubvenire; venator feras ſectari; piſcator ſquamigero gregi inſidiari; auceps aviculas allicere; etc. abſque hujus ſubſidiis ſi fuerit. Hujus beneficio convenientia animantibus. Adamus nomina impoſuit: et Caini poſteritas artes fabriles invenit. Non eſt ergo mirum, et Salomonem tantum huic ſtudio impendiſſe, ut de plantis et animalibus libros, quos nos periiſſe dolemus, Urreta in Biblio-

 theca

theca Preteganis habere nugatur, ſcripſerit; tantum et Alexandrum M. indagandi Animalium per Ariſtotelem natura, ſumptum, ut ſumma ad plura talenta excreverit: tantum et praeterito ſeculo Franciſcum I. Gallorum Regem, ut *Gyllium* et *Bellonium*, viros eruditiſſimos, et quorum quaedam in hac materia ſcripta extant, in remotas Europae partes, quin Aſiam et Africam miſerit. Hujus etiam ſine dubio admiratione factum, quod praeter Reges et Principes, praecipui Philoſophi in eam inquiſiverint, et poſteritati commendarint. Habemus praeter eos, quos in Bibliothecis, Alexandrina, Conſtantinopolitana, Pergamenſi, et aliis periiſſe dolemus; quique forte adhuc cum blattis et tineis conflictantur, inter veteres Geographos Ariſtotelem, Theophraſtum, Dioſcoridem, Aelianum, Oppianum, Columellam, Varronem, Palladium, etc. et qui omnium inſtar eſt Plinium, cujus Solinus ſimia appellatur; inter recentiores, Geſnerum Germaniae Plinium, Aldrovandum, Wottonum, Turnerum, Mouffetum, Agricolam, Boërium, Baccium, Ruveum, Schonfeldium, Freygium, Mathiolum, Tabernomontanum, Bauhinum Ximenem, Buſtamantium, Rondeletium, Bellonium, Caelium, Thevetum, Marggravium, Piſonem, ab Horto, etc. et qui utriusque Indiae Navigationes ſcripſere. Hinc fit, ut ſaepe mirari ſoleam, quod nullam huic Hiſtoriae in Academiis, Bononienſem ſi excipias (in Wittenbergenſi quoque eam coepit urgere Cl. Sperlingius) Profeſſionem aſſignatam videam: et malimus ſaepe inter quaeſtiones de generalibus motis conſeneſcere, nulli vitae generi prompti, quam naturae abdita ſcrutari, quae omni inſerviunt. Et tantum de Hiſtoria naturali. De *Labore* meo haec paucis habe. Totam me naturalem hiſtoriam pertexere conſtituiſſe, ſi mihi ad tantas curas Deus vitam producere voluerit, eamque ex vaſtis illis tam recentium quam antiquorum, Plinii inprimis, Ariſtotelis, Oppiani, Geſneri et Aldrovandi, voluminibus excerptam, et brevioribus gyris incluſam, ut te quaſi ſcripta introducerem: illa praecipue quae ad naturalium cognitionem ſpectant, omiſſis aliis attingere, ne te diſtraham: ordinem qui mihi videtur commodiſſimus ſequi, ut memoria tua juvetur: Paralipomena ex recentioribus illis inprimis qui Indica nobis dedere, addidiſſe, ne quid omiſſum eſſe conqueraris: in deſcriptionibus autorum ipſorum plerumque verbis uti, ſaepe et breviora capita inſerere, ne quid ſecus acceptum occurrat: Autorum loca etiam ab illis neglecta adjeciſſe, ne te ab his abduci per compendia, imagineris: Figuras et quidem elegantes ut Chalcographus adjiceret perſuaſi, ut deſcriptiones facilius conciperes, et impreſſam memoriae imaginem, ſpecie ipſe viſa depromere poſſes. In hoc de piſcibus volumine adjectos quoſdam ex Schonfeldio, habebis: Liber vero quartus ex Marggravii, in cujus nimis matura morte, ingentem Reſp. literaria jacturam fecit, Hiſtoria Braſiliae naturali totidem verbis depromptus eſt. Cur ad ſuas claſſes reduci non potuerint, dixi. His interim fruere, ſtudioſe Lector, et ad ſequentes nundinas, Avium, Quadrupedum, et Aquaticorum, Exanguium, quae jam parata, Hiſtoriam expecta. Bene vale, et ſtudiis noſtris fave. Dabam Leſznae Polonorum ex Muſaeo, in cureotide Nativitatis Salvatoris noſtri, Anno M. DC. LI.

HISTO-

HISTORIAE NATVRALIS DE PISCIBVS,

LIBER PRIMVS, DE PISCIBVS MARINIS.

TITVLVS I. *DE PELAGIIS.*

CAPVT I. *DE PELAGIIS SQVAMOSIS*

ARTICVLVS I. *DE ASELLIS.*

TAB. I. 1. TAB. II. 1.

PISCES, qui Latinis *Aſelli* dicuntur, Graeci ὄνοι et ὀνίσκοι, ſeu ab aſinino colore, quod [a] Varroni placet, ſeu a torpore, ut [b] *Oppiano*, vocant.

a Varro l. 4. de L.L. *b Oppian l. 3. Halieut.*

Genera eorum duo [c] Plinius, et [d] Dorion, faciunt, *Callariam et Bachum* ſeu ὄνον quem *Gadon* alii dicunt, et Galleridam, ὀνίσκος, et μάξενος; tria Oppianus, niſi Oniſcum pro parvo ſumpſerit: Nos eis *Aſellum nigrum*, *Molvam*, *Morhuam*, *Gobergum*, adjicimus, iiſdemque *Muſtelam*, et *Tincam* ſocios quaſi damus.

c Plin. H. N. l. 9. c. 7. item l. 32. c. 11. *d Athen. Dipnos. l. 7.*

Onos, qui nonnullis ὀνίσκος, Aſellus, Plinio, ſeu quod Libero Patri ſacer, ſeu ob tumidum ventrem BACCHVS, Dorioni Gadus, Hollandis juvenculus *Bolck*, adultus *Cabellieu*, dicitur, magnitudine eſt inſigni, tres enim cubitos ſaepe excedit; colore in tergore, nigricante, ad latera et in ventre albicante, capite amplo, ore, ante quod cirrum habet, (radiolum et virgulam quidam vocant) grandiſſimo ἀνήφφογον ὅμοιον ταῖς γαλεαῖς, [e] Ariſtoteles dicit, ventre non variegato (male Epicharmus apud Athenaeum ποικιλογάστορες vocat) ſed tumido, ut πλογάστορες legendum ſit, jecore maximo. *Degit* in alto mari, in aliquo latibulo; ſub [f] Sirii maxime exortum latitat, cum alii per ſummum hyberni temporis frigus ſe abdant, ſaepe ſe arena obruit, unde forte *Sandi* apud Boruſſos nomen.

e Ariſtot. H. A. l. 9. *f Plin. H. N. l. 9. c. 17. Ariſtot. H. A. Aelian. H. A.*

Vſus ejus in cibis apud Romanos poſt Acipenſerem commendatus, hodie apud Septentrionales frequentiſſimus. Carne eſt alba et friabili; quod ſi mari puro et alimento probo utatur, carnis bonitate cum ſaxatilibus contendit, ſi Galeno credimus. Difficilem tamen eſſe concoctu, viroſumque aliquid habere Diphilus apud Athenaeum prodidit. Exſiccatus oſſeam duritiem contrahit, nec niſi fuſtibus verberatus coquitur; unde piſcis fuſtuarii, et Germanor. Stockfiſch nomen. Sale inveteratus, et ſalſugine abluta ex nova aqua elixus, *Laberdanus*; (Laberdan) in Germaniam ſuperiorem devectus, Rheinfiſch, ſeu Rheni piſcis, vocatur.

Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 30.

Callarias ſeu *Clarias*, *Galaria*, *Galerida* et *Gallaxia*, Hollandis Schelfiſch, Murmelio *Piſcis capitoſus*, Gallis *Merlucius*, longitudine plerumque eſt

TAB. I. 2. 3. TAB. II. 2. 3.

eſt cubitali, teres, ventricoſus, ſquamas habet minutas; in lateribus et dorſo ad cineritium colorem vergentes. *Caput* majuſculum, et in eo lapides duos oblongos, latum, preſſum. *Oris* rictum maximum. *Oculos* maximos, *branchias* utrinque quaternas, duplices; in interiore oris parte poſt linguam oſſa parte inferna, ſuperna, aſpera, et in gula, regione cordis duo alia reliquis longiora, quae obſtant ne piſces dum devorat, in gulae anguſtias compulſi, aculeorum aſperitate cor vulnerent. *Ventriculus* eſt magnus, craſſus, ſuperiore parte latus, inferiore in acutum deſinens, albus; in interna capacitate tenuiſſima ac nigerrima membrana obducitur. Pinnis natat quatuor, quarum quae in ſupina parte, ori ſunt propiores, quam quae ad branchias. Unicam habere ſpinam ex diſſectis ſe didiciſſe Salvianus prodidit. *Interiora* ſi ſpectes, *cor*, quod inter branchias ſitum eſt, pericardio involutum, figuram oſſis dactylorum exprimit; *jecur*, cui fel committitur, eſt album, *inteſtina* rubent, *uterus* bifidus nec admodum longus conſpicitur. Ex vertebrarum extremitatibus, quae admodum retuſa ſunt, craſſa utrinque membrana, ſcapulae formam diſſecta ad amuſſim repraeſentans, ſuboritur; quae capacitatem inſignem intus vacuam, extuberantemque adeo efficit, ut piſcis ipſe ventrioſus reddatur. *Degit* plerumque circa arenoſa ac herboſa littora. Gobionibus, atherinis, et marinis rejectamentis veſcitur. Carne eſt candida et friabili.

Aldrovand. l. 3. de Piſcibus c. 3.

Huic ſimilis eſt quidam, quem Veneti *Piſcem mollem*, Romani vulgo *Ficum*, Galli *Merlangum* vocant. Albus eſt, argentei coloris, mollis ſquammis tam parvis, ut viſum fugiant, tectus, oculis magnis, argenteis; ore mediocri, dentibus in maxillis, parvis, albis, acutis, ordinatis. In capite calculos oblongos habet. *Pinnas* ipſi tres in tergore, duas ab ano ad caudam, in lateribus ad branchias utrinque unam, Bellonius tribuit. Spina tergoris ſexaginta vertebris conſtat; linea a branchiis ad caudam ſinuoſa ducitur. *Ventriculum* habet magnum cum multis appendicibus. *Epar* ex candido rubeſcens, vulvam bifariam ſecundum Rondeletium, quadrifariam ſecundum Bellonium diviſam. Aſcendit ſaepe ex alto ad littora, et Aphyis, Caridibus, Gobionibuſque, quos integros devorat, paſcitur.

Galliae tam frequens eſt, ut a carnis levitate, vulgari proverbio locum fecerit. Hominem duodenis merlangis probe paſtum, minore ab his pondere in curſu fatigari, quam ſi ſenos tantum Zonae appenſos geſtaret.

Aldrov. Geſner. TAB. II. 1.

Aſellus NIGER Anglis ideo Kohl-fiſch, a carbonibus ſic dictus; ſquammis eſt latioribus, tergore nigricante, ventre candidiore. Linea a capite ad caudam atra, et ad latera aliquantulum inflexa producitur; pinnae reliquis ſui generis piſcibus duriores et robuſtiores ſunt. Parvus carnem habet plane inſipidam, profectus habetur in pretio.

Aſellum viresc. v. Tab. 46.

ARTICULUS II.

De Molva, Morhua, Muſtela, et Tinca marina.

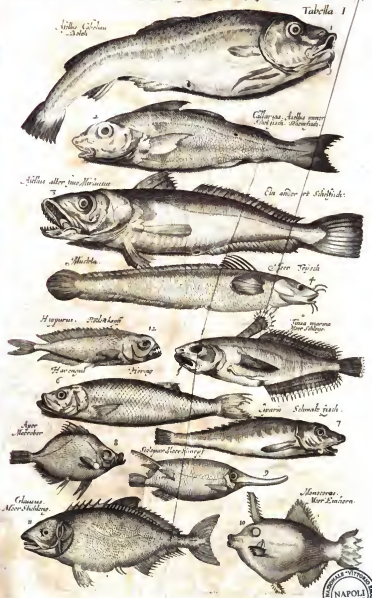
TAB. II. 6. TAB. XXXXVI.

MOLVA, Rondeletio *Aſinus varius*, et *Molva major*, dorſum habet cinereum multis maculis nigris conſperſum, *ventrem* candidum falcatum, *pinnas* in dorſo tres, a podice unicam, duas ad branchias, duas in ventre; *dentes* in maxillis, internas partes Aſino ſimiles.

Aldrovand. de Piſcib. l. 3. c. 6.

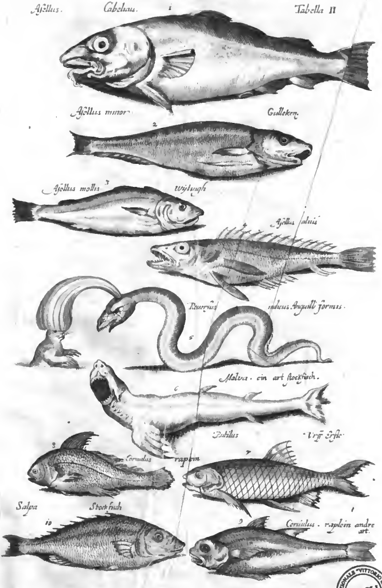
Morhua ſeu *Molva altera*, Anglis Morchuel, plerumque eſt ſeſquicubitalis longitudinis, pedis unius. *Os* ipſi magnum, *dentes* in maxillis, *oculi* magni. Ex inferioris maxillae extremo *appendix* carnoſa ceu pilus e barba propendet. *Pinnae* ad branchias et in ventre binae, parte prona tres, a podice duae conſpiciuntur. *Dorſum* cinereis fulviſque maculis notatur. *Venter* eſt falcatus. Caro coctione propter humoris tenuis conſumptionem, glutinoſior, ut farina aqua diluta, et ſaccharum *diſſolutum* evadit, butyro immerſa adeo digitis adhaereſcit, ut vix inde avelli poſſit. *Inteſtina* et folliculi ichtyocollae conficiendae inſerviunt.

Gober-

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Gobergus duorum cubitorum magnitudinem ſuperat. *Colore* eſt cinereo, ventre falcato, *ore* ſine dentibus mediocri partibus internis Merlucio ſimilis. *Carne* duriore quam Aſinus.

Tab. I. 4. Quem Muſtelam Genuenſes vocant. Illyrici *Pegorellam* dicunt. Bellonius Ariſtotelis et Galeni *Callaryiam*, Rondeletius *Aſellum* veterum eſſe opinatur. Trium interdum palmorum et longitudinis, cruris humani craſſitiei, colore ex livido in opacum abeunte. Duas in tergo *pinnas* gerit, minimo capiti vicina eſt, praeter has alia ad caudam uſque protenditur, ad latera utrinque una rotunda, ut et cauda viſitur, ſub quibus poſtremis craſſiores ac carnoſi quidam cirri biſidi conſpiciuntur. Maxillae ipſi mobiles. *Dentes* confuſi; in ſuperiore labro, *maculam*, cordis figura, denticulis circumfultam, linguam albicantem et in cuſpidem efformatam oſtendit. *Branchias* diſtendit utrinque quatuor. *Interiora* ſi ſpectes, ſub branchiis *cor* deliteſcit triquetrum, burſa ſua involutum; *hepar* pallidum ac fere lacteum in tres lobos diviſum, diaphragmati appenſum. Siniſtra eius pars, caeteris major, veſiculam fellis oblongam admittit. *Lien* praegrandis ſanguineus. gracilis, oblongus, paſtorum inſtrumentum, cui cornutae Muſae nomen referens, a ventriculo dependet. In *pyloro*, triginta et aliquot apophyſes numerantur. *Inteſtina* tribus revolutionibus circumflectuntur, priuſquam rectum attingat. *Veſicula* quaedam caeteris Aſellis communis, gemino veluti folliculo tergori conjuncta, commodum nationis uſum exhibere creditur.

Tinca marina, propter corporis cum paluſtri ſimilitudinem ſic dicta, *Peſce fico* Italis, quod paſſi ficus inſtar mollis ſit, vocatur. Salvianus *Aſellum Callariam* eſſe, ſed falſo, contendit. Vix pedalem menſuram excedit. *Corpore* eſt toto oblongo, latiuſculo, ſquammis minutis contecto, coloris cinericii. *Capite*, in quo duos lapillos gerit, lato et preſſo. *Ore* magno, et valde denticulato. *Oculis* aureis. Ex inferiore maxilla appendix cum barba propendet. *Branchias* habet utrinque quaternas, et ad eas binas latiuſculas pinnis, unam ſcilicet utrinque. Ex anteriore ventris parte pinnarum vice bini longi admodum atque rotundi cirri propendent. In primo dorſo pinna parva erigitur; poſt eam alia una enaſcitur, per dorſum totum ad caudam uſque extenditur. Inferiori ventri ſingularis pinna ab ano orta, ad caudam etiam uſque producta, ſubnectitur. Cauda in unicam rotundam deſinit. *Hepar* magnum et ſubalbidum viſitur. Tab. I. 5.

Caro concoctu eſt facilis, ſed excrementitia.

Articvlvs III.

De Harengo, et Lipari.

Aldrovand. l. 3. c. 10. Piſcis, quem Germani Harengvm forte a Graecorum τάριχος, quod ſalſamentum ſonat, alii Halecem vocant, qui apud antiquos ſit et vocetur, ignoratur. *Chalcidi* marinae ſeu Sardinae quidam congenerem faciunt. *Thriſſa* ſive Aloſis nonnulli.

Tab. I. 6. *Dorſo* eſt quodammodo caeruleo, *ventre* albo falcato *ſquammis* acutis pertinaciterque haerentibus. *Branchiarum* ſciſſuram, quia pro corporis ratione magnam habet, citiſſime aqua extractus emoritur. Jejuno duntaxat inteſtino inſtructum Albertus author eſt.

In Oceano Germanico circa Britanniam, Hiberniam, Scotiam, Norvegiam, Daniam inveniuntur, in Mediterraneo quoque capi, et Romae, Maſſiliae, Venetiis proſtare falſo Bellonius prodidit, formae ſimilitudine, quam cum Triſſis habeat deceptus. Puro aquae elemento *Nutriri* voluerunt quidam, quod in aërem protracti in momento exſpirent. Magnis ſimul agminibus natant, et tanta ipſorum copia, ut ad ccm. coronatorum in ſingulos annos capturae precium aſcendere Cardanus prodiderit: In terra ſancta Oceanici maris Inſula IIM: hominum vitam harengis ſuſtentabant.

Cum per petulantiam unam ex captis virgis cecidiſſent, adeo eorum numerus eſt imminutus, ut poſt illa vix centum ex eo quaeſtu vixerint. Lucent in aqua, ventribus verſus ſummum aequor, obverſis; imo tantum de ſe ſplendorem, ſquammis maxime quae circa oculos, emittunt, vt mare fulgurare videatur. Lucem emoriente mori, credidere quidam, per aliquot poſt mortem ſupereſſe dies, quidam experti ſunt. Semel anno teſte Alberto pariunt.

Caradenus in Brigantibus. Lanſius de Principatu Europae. Mira de eorum natatu prodita ſunt. Proavorum tempore ad Norvegiam ſua quaſi ſtativa habuerunt, noſtro tempore Britanniam totam immenſis exercitibus circumnatant. Circa ſolſtitium aeſtivum ex alto Scotiae littora petunt: inde Anglica littora adeunt, et ab Auguſto medio ad Novembrem a caſtro Scarborough ad Thameſin capiuntur. Poſtea aliqua vehementiore procella in Britannicum mare deferuntur, et in eo ad Chriſti natalitia piſcantibus ſe offerunt; hinc Hiberniam utrinque pernatantes, in Septentrionalem Oceanum, circumnavigata quaſi Britannia, ſe transferunt; et ibi ad Junium occultantur; poſtquam fretificavere, redeunt.

Uſus ipſorum in cibis, apud Septentrionales frequens. Recentes, muria conditi, et exſiccati; menſis inferuntur. Solent et ſaliti aqua macerari: ſalſugine depoſita, in craticula aſſi eduntur. Conſpecta in novo orbe volantium nubes. *Miſera horum*; inquit Thuanus, *conditio, quibus nec in mari natantibus, nec in aëre volantibus, tutus unquam receptus, naturamque in utroque elemento novercam experti, cum ut ſe a pernicie cognatorum piſcium aſſerant, in altum evehunt, mox ab avibus circumvolantibus rapiuntur; quarum ſi roſtrum fugiendo evaſerint, arefactis alis deficientes, rurſus ſe in aquas praecipitant, et volando feſſi, a piſcibus infeſtis glutiuntur. Itaque mediam ſortem eligentes plerunque in obvias naves involant, et praeda hominum fiunt.* *Thuan. Hiſtor. l. 117.*

Liparis piſcis a Plinio memoratus, a pinguedine, quaſi λιπαρὲς nomen invenit. *Capite* terreſtrem curriculum refert. *Os* ei parvum, ſine dentibus, maxillis aſperis, virga a capite ad caudam ſatis lata. *Squammae* parvae; *pinnae* ad branchias et in ventre binae; alia a podice ad caudam, alia a cervicis loco ad eandem continua ſine aculeis. *Plin. H. N. l. 32. c. 12.* TAB. I. 7.

Cauda in duas definit. Adeo *pinguis* eſt, ut ſub cute pinguedinem loco carnis habeat; aſſervatus, totus in oleum abiverit.

ARTICVLVS IV.

De Apro Scolopace et Monocerote.

TAB. I. 8. *Aldrovand. l. 3. c. 12. de Piſcibus.* APER Rondeletii, quem ille cum Apro veterum eundem, ſe ſalſo ut Aldrovandus oſtendit ponit, piſcis eſt ſquammoſus, fere rotundus, compreſſus corpore praeduro; et aſpera veluti ac villoſa *cute* praedito, *roſtro* ſuis inſtar, oblongo et obtuſo, ſine dentibus; *aculeis* praeacutis, duris, longis, rectis; ſetas inaequales eſſe diceres, qui mox a capite ſecundum dorſi longitudinem decurrunt. *Pinnas* habet ad branchias duas, in ventre duas alias, multis ſirmiſque aculeis et a ſe disjunctis conſtantes; a podice tres aculeos breves et acutos. Cauda in unam pinnam definit.

Iconem porci ſupini Salviani tradit Tab. XXXI. 1.

TAB. I. 9. *Rondel. in Hiſt. Piſc.* Qui Rondeletio SCOLOPAX, ſeu Aſcolopax eſt, hunc alii *Elephantem*, ſed perperam; roſtrum enim rigidum eſt; Geſnerus *Serram* Plinii quod radium caudam verſus ſerratum habeat, nominat. Semper fere parvum eſſe, exinde conjicit Rondeletius, quod tres ejusdem magnitudinis ovis diſtentos viderit. *Geſnerus de Aquatil.*

Corpore eſt rotundo, Erythrini modo rubeſcente; *roſtro* praelongo, rigido. In dorſo habet *aculeum* longum durum, praeacutum, altera tantum parte ſerratum; denticulis ſerram referentibus, utpote contiguis baſibus quae latiuſculae ſunt. *Caudam* habet tenuem.

Caro ei ſubſtantia Pagro ſimilis; boni ſucci et facilis concoctionis. Cum rarus ſit, exſiccatus potius ſervatur, quam editur.

Monoceros Cluſii, ob conſimilem potius TAB. I. 10.

potius cum Sclopace formam, quam ut quod inter ſquammoſos cenſeri deceat; aſpero enim corio eſt, priori ſubjungitur. Ex orientali India allatum Cluſius ita deſcripſit. Ab extimo ore uſque ad caudae pinnas, paulo longior erat tribus unciis, medio corpore paulo plus uncia latus, etc.

Cluſius l. 6. Exot. c. 25.

Articulus V.

De Glauco veterum et Hippuro.

Tab. I. 11. Glaucus piſcis a colore caeruleo ſeu Cyaneo ita dictus, ὑπόλευκος interdum a Graecis teſte Euſtachio, dicitur, et bene a *Glauciſco*, cum ille aeſtate lateat, ſi Ariſtoteli et Ovidio credimus; hunc aeſtate et hyeme Damoxenus Comicus in cibis laudet, diſtinguitur. Mneſitheus apud Athenaeum inter τιμητῶν, Volaterranus ferratorum et carnivororum genera, eum ponit; Ariſtoteles ſquammoſum facit, et paucas appendices ſuperne circa ventriculum exeuntes habere adjicit. Plinius auſtero et iraſcenti mari ſimili colore, eſſe prodit.

Plin. l. 32. cap. ult.

Plin. H. N. l. 9. c. 36. Apud Rondeletium *tres* ipſius habemus *ſpecies*. *Prior* provincialibus *Cabrolle* dictus, tricubitalis quandoque, corpore eſt longo, ventre compreſſo, *dorſo* falcato, caeruleo, *cute* nitida, *ſquammis* vix apparentibus, ni cutis exſiccetur; *ventre* candidiſſimo, *maxillis* aſperis potius quam dentibus munitis. Statim a capite *aculeos* habet; quorum duo, qui juxta anum ſunt, velut in vagina conduntur. Aculeos *pinna* ſequitur, ad caudam uſque continua, initio magna, macula nigra notata, inde brevis et tenuis, tenuibus quaſi villis conſtans. Ad branchias pinnae aurei ſunt coloris, pro *podice* rimam potius quam foramen ſortitus eſt. *Ventriculum* habet magnum cum uno appendice. *Veſica* fellis inteſtino adhaeret. *Splen* parvus, caro candida et pinguis viſitur. Salvianus *Amiam* veterum eſſe credit, Jovius Centrinam quibuſdam videri dicit.

Alter minor, unde γλαυκίδιον apud Athenaeum eſſe conjicit, ſeptem aculeos in dorſo, ad caudam ſpectantes habet; a ſuperiore branchiarum parte ad medium corpus linea tortuoſa admodum dimittitur, hinc recta ad caudam protenditur.

Tertio quem *ſinuoſum* vocat, quod linea a branchiis ducta, ſerpentum corporis flexibus gradientium inſtar tortuoſa ſit, dentes ſunt acuti, dorſum ex caeruleo nigreſcit.

Locum in petris etiam et arenis paſci Oppianus ſcripſit. Numenius apud Athenaeum κατὰ μνία σιγαλόεντα, id, *per algas molles*, fluctibus minime agitatas et muſcum verſari, tradit. Ariſtoteles, et Athenaeus pelagium fecit. *Cibus* quidem ipſi, carnes. Sed nec algam vel muſcum contemnit. Unde Tarentinus eſcam ad Glaucos capiendos praeſcribens, partem ex muſco et farina, partem ex piſcium carne componit. Foetum ſuum ore, ubi metuit recipere, iterum emittere, tradidere quidam; quia ſpinoſus eſt, de Glauco Galeo ſumendum id videtur: ſane ſolum ex Galeis Acanthiam foetus ſuos propter ſpinam non recipere, author eſt Ariſtoteles. Aeſtate circa LX dies non conſpicitur. Plinius alibi dictorum immemor, nunquam apparere ſcripſit.

Oppian. l. 3. Halieutic. Athenaeus Dipnoſ. l. 7.

Aelian. H. A. l. 1. c. 16. Ariſt. H. A. l. 6. c. 16.

Uſus ipſius expetitus in cibis, ſive uterum gerat ſive non. Caput tamen potiſſimum, apud Anaxandridem, Sotadem Comicum, inprimis ſi in Olyntho, et Megaris captus eſſet, commendabatur. Euſtathius palmam oculis tradit. ut ut ſit, difficulter ſi Tralliano et Mneſitheo credimus, concoquitur. Concoctus permultum alimenti praebet. Ex jure ſumptum ſeu Glaucum ſeu Glauciſcum, copiam lactis mulieribus facere, Plinius Author eſt. *Plin. H. N. l. 32. c. ult.*

Articulus VI.

De Hippuro et Reverſo Indico.

Plin. H. N. l. 32. c. 6. Tab. I. 12. Hippurus ſeu a ſimilitudine equinae caudae, ſeu διὰ τὸ ἱππεδίκην καὶ ἱερὸν ἐξάλλεσθαι quod equi more feratur et ſaliat, ita dictus, aliis ἀγκύρτης ab agnis ſaltus urinantibus ſimiles exercentibus, Dorioni et Epeneto κορυφαίνη, a pinna, quae a vertice incipit, in eoque veluti criſta erigitur, Hi- *Rondelet. in Hiſtor. Piſcium.*

ceſio *Hippurea*, Hiſpanis *Lampugo*, Gazae *Equilis* vocatur. Glauco colore interniſque partibus ſimilis eſt, et facile inter caeteros piſces ex *pinna*, quae a capite incipiens in prona parte ipſi unica eſt, et caudae equinae ſimillima, villis multis conſtat, cujuſmodi in nullis aliis piſcibus reperitur. Venter in medio corpore ſitus eſt.

Ariſtot. H. A. l. 9. c. 10.

Degit in pelago, mari Mediterraneo ignotus. Caryſtius ab Archeſtrato maxime celebratur, quod mirum, cum caeteri ibi piſces viles ſint. Delectatur carnibus, et naſſis incluſus tantopere creſcit, ut inde incrementum cepiſſe videatur. Vere *parit;* hyeme latet; in natatu celer eſt, et nunquam niſi certis diebus capitur.

TAB. III. 1. Cluſius Exot. l. 6. c. 18.

REVERSUS Indicus duplex eſt, Anguilliformis alter, de quo inferius dicemus: alter, de quo hic, ſquammoſus. Nomen inde, quod retractus venetur, accepit. Magnitudine eſt palmi. Squammis contegitur rugoſis, ſpinis in dorſo, et ab umbilico ad caudam maxime acutiſſimis. Docilis eſt, et facile cicuratur. Magnam Indis in venandis piſcibus praeſtat operam. Tenui ſed valido funiculo alligatus ad mare defertur, blandis animatus verbis in piſcem conſpectum, etiam magnum, emittitur, ejuſdemque lateri ſeu ventri ſeſe affigit; ſic extrahitur. Praeda blande avellitur, ne, quia valide adhaeret, diſcerpta intereat.

Niremberg. Nat. Exot. l. 11. c. 18.

REVERSUM Indicum anguilliformem v. Tab. II.

CAPUT II.
De Pelagiis Laevibus.

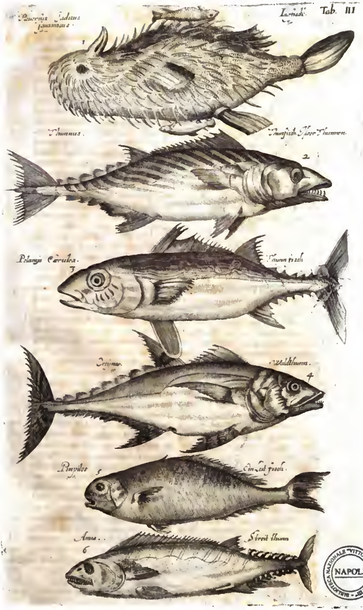
ARTICULUS I.
De Thunno.

Thunnus, ſeu a Graecorum Θύννον, quod eſt magno impetu moveri, ſeu ab Ebraeorum [a] Thannia, quo Cetaceum piſcem intelligunt, ſic dictus, multa apud Authores pro diverſitate aetatum ſortitur nomina. Thynnis ſeu Thynna ſimpliciter ſive mas eſt ſive foemina, Pelamyde major, Thunno proprie dicto minor. [b] *Cordyla* appellatur partus, qui foetas redeuntes in mare autumno comitatur, Byzantii αὐξίδας, διὰ τὸ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις αὐξάνεσθαι ut teſtatur [c] Ariſtoteles, ſeu quod paucis diebus augeſcant (Gaza *Auxum* vocat) dicunt. Redux in Pontum ex magno mari Cordyla, *Pelamydis* nomen, ſeu παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μένειν, i. e. *quod in limo ſe abdat*, ſeu διὰ τὸ πήλων ἅμα, *quod gregatim degat*, ut [d] Plutarcho placet, (*Limoſam*, *Limariam*, et *Lutariam* alii vocant) ſortitur. Pelamydes cum annuum exceſſere tempus, *Thunni* vocantur; hiſce paulo majores *Tritones*. [e] *Orcynus*, *Apolectus*, *Sarda*, *Synodontis*, *Cybia ſeu Cybios*, *Cete*, *Melandrys*, *Triton*, *Chelidonas*, *Xanthias*, propriis ſuarum appellationum rationibus non carent; ſed et variis eorum ſale aſſervatis partibus ſingularia nomina indita, apud Authores invenies.

a Aldrov. l. 3. 18.
TAB. III. 2. 3. 4.
b Plinius H. N. l. 9. c. 15.
c Ariſtotel. H. A. l. 6. c. 16.
d Plutarch. de ſolert. Animal.
e Aldrov. l. 3. c. 11.

Lubricos eos Plinius facit. [f] Rondeletius ſuum Orcynum, ut et eum, quem Pelamydis verae ſeu Thunni Ariſtotelis nomine exhibet, ſquammis magnis ita ad amuſſim compactis, ut iis carere videatur, tegi, coctiſque eaſdem dehiſcere, tuncque perſpicue apparere tenui membrana contectas, ſcribit. Pelamydem vero Sardam cute levi eſſe, et ſine ſquammis, ea parte, quae a pinnis ad branchias ſitis, incipit excepta, adjicit. Sed nec vel de ſexuum notis; vel de Pelamydum, et Thunnorum differentiis inter Authores convenire videtur. [f] Ariſtoteli [g] Plinio et [h] Athenaeo mas a foemina eo diſtinguitur, quod haec ſub ventre pinnulam habeat ἀφαρεῖς dictam, qua mas caret. Rondeletius in utroque ſemper pinnam ſub ventre deprehendi ait, indiviſam in mare, diviſam in foemina, ut podicis foramen dilatari, foetuſque commodius in lucem edi poſſit. Ligures et Maſſilienſes piſcatores nunquam ex Pelamydibus Thunnos fieri aperte oſtendiſſe, author eſt [i] Scaliger: a Pelamyde hoc unum diſtare Thunnum, quod hic ſit lividus lateribus, illa undantibus maculis tranſverſis atque obliquis eidem deſtinato gerat, aſſeret [k] Bellonius. Captus An. MDCLXV. circa Gaditanum fretum, pedem XXXII. longitudine,

f Rondelet.
in Hiſt. Piſc.
f Ariſtot. H. A. l. 5. c. 9.
g Plin. H. N. l. 9. c. 15.
h Athen. Dipnoſ. l. c.
i Scaliger. in Exercitat.
k Bellonius cit. Aldrov.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

dine, latitudine XVI. in cujus pelle integra claſſis delineata conſpecta eſt.

Locus Thunnorum varius pro aetate eſſe videtur. [l] Oppianus, qui eos piſcibus pelagiis annumerat, ex Oceano in mare Mediterraneum, cum vere ad ſobolis propagationem inſtigatur, venire, ideoque tum plurimos in Tyrrheno et Iberico capi, author eſt; menſe Majo Xiphiis cogentibus irrumpere, Jovius adjicit. Pelamydes aequora fluvio aut paludi vicina incolere, ideo in Pontum ad dulciora pabula gregatim intrare, ex Plinio [m] habemus, ibidem, ut et in Moeoticis paludibus naſci, * Strabo retulit; tepore gaudere, ideo per ſumma maris natare, aliquando flumina ſubire, ex [n] Ariſtotele diſcimus; Viſos qui Agathopoli ad pontem uſque, qui aliquot millibus paſſuum a mari diſtabat, conſcenderent, [o] Rondeletius prodidit; ſed et in Rheno, Nilo, Pado, Platina ſcripſit; in algoſis quibuſdam locis. Gaditanis extra Herculis columnas ſub ſolano vento eo delatis, ingenti numero, magnitudine et craſſitie incredibili, occurriſſe, Admiranda Ariſtot. [p] venditant. Vix credendum Thynnorum multitudinem in Indico mari tantum, ut Magni Alexandri claſſis haud alio modo, quam hoſtium acie obvia contrarium agmen adverſa fronte direxerit, quod apud * Plinium legimus. Graeci ſcriptores enim Cete et Phyſiteres fuiſſe innuunt. De eorum circa Byzantium et captura et mora ita [q] Strabo, etc.

l Oppian. Halieut. l. 3. c. 620.
m Plin. H. N. l. 9. c. 15.
* Strabo Geogr. l. 7.
n Ariſtotel. H. A. l. 8. c. 19.
o Rondelet.
p Ariſtotel. in admirand.
* Plin. H. N. l. 9. c. 3.
q Strabo Geogr. l. 7.

Cibus eis aliquando [r] alga; ſaepe, circa Hiſpaniam inprimis, (ex anteriore * ad columnas delati pelago, eſca deficiente macerantur) glandes; ex quercubus ad mare naſcentibus [s] delapſae, quibus vehementer pingueſcunt; et ex harum ubertate, ubertas Thynnorum colligitur: ut plurimum caro. Tempore foeturae [t] quicquid attigerint, liguriunt; quin et partu ſoluto, ne propriis quidem parcunt natis, ſed laeti tempore veris [u] *Ova vorant ſubito, et lacerant ſub dentibus atris;* aliquando prae pinguedine rumpi [x] Ariſtoteles author eſt.

r Ariſtotel. in Admirand.
* Strabo. l. 3.
s Athen. l. 7. Dipn. Polybius Hiſtor. l. 34.
t Ariſtotel. H. A. l. 6. c. 17.
u Oppian. Halieut. l. 4.
x Ariſtotel. H. A. l. 6. c. 17.

Vitam ad biennium duntaxat producere, quod [y] Plinio ex Ariſtotele placuit, vix veriſimile videtur. Ad tantam enim excreſcunt magnitudinem, ut XV. talenta pendeant, caudaque duo cubita, ſeu ut apud [z] Ariſtotelem extat, quinque palmûm latitudine expleat, et vili capi, quos corporis magnitudine, ſquammarum craſſitie et corporum duritie biennio multo provectiores fuiſſe fateri oportuerit.

y Plin. H. N. l. 9. c. 15.
z Ariſtot. H. A. l. 5. c. ult.

De *Generatione* habemus, Thunnos coire menſe Februario, poſt idus Junii initio parere [a] ſemel, et quidem [b] in Ponto Thunnos, bis credi, quia partim tempeſtivus partim cordus ejus foetus eſt; prior ſoboles menſe Decembri ante brumam exit, poſterior vere. *Ova* edunt quaſi in utriculo. Ex his fiunt, quas Scordulas vocant, Byzantii Auxidas, quod paucis diebus augeſcant.

a Ariſtot. H. A. l. 5. c. 11. edit. Scalig.
b Plin. H. N. l. 9. c. 15. Oppian. Halieut. l. 4. v. 505. Vide Oppian. et Scalig. p. 234.

Exeunt autumno cum Thunnis ſimul, verno autem tempore repetunt, jam factae Pelamydes. Quantum ad *animales functiones*, conceſſit et iſtis ſingularia quaedam Natura. Dromades eſſe, ſeu ut Gaza reddit curſores, ex ſuperioribus cognoſci potuit. Non vagantur tamen [a] bruma; ubicunque deprehenſi uſque ad aequinoctium, ibi hybernant. Ex Ponto exituri laevam tenent, et Aquilonem operiuntur, ut ſecundo fluxu exeant; ingreſſuri eundem, ad dextram flectuntur, quia dextro oculo plus cernunt, utraque natura hebete. Eadem [b] debilitas in cauſa, quod ad ſaxum illud miri candoris, a vado ad ſumma perlucens, quod in Euripo Thracii Boſphori, quo Propontis Euxino jungitur, in ipſis Europam Aſiamque ſeparantis freti anguſtiis, juxta Chalcedonem in Aſiae littore viſitur, exhorreſcant, et ſic repente territi, adverſum Byzantii promontorium, ex ea cauſa appellatum Auri cornu, praecipiti petunt agmine. Noctu proficiſci et vetuſtiſſimum Amphyliti vatis apud [c] Herodotum oraculum, et nummus a [d] Bellonio viſus, in quo altera parte ſpica, altera Thunnus conſpiciebatur, et ſupra hunc Luna cum inſcriptione PHILIPPENZE, innuit; nec de nihilo eſt, quod Plinius, poſtquam [e] dixiſſet, capturam illorum a vergiliarum exortu ad arcturi occaſum durare, reliquo tempore hyberno

a Plin. H. N. l. 9. c. 15.
b Plin. H. N. l. c.
c Herodot. l. 2. Hiſtor.
d Aldrovand. l. 3. de piſcib. c. 18.
e Plin. H. N. l. c.

 latere

latere in gurgitibus imis, niſi tepore aliquo evocatos, aut pleniluniis, adjiciat. In natando figuram cubicam, ſi gregatim vagantur,[f] ſervant, atque ſex lateribus comprehenſi, ſoliditatem ex ſemetipſis conſtituunt. Ad promontorium[g] Bubonicum, maximi, ſuum inſtar, ſoli vagantur; alii more luporum bini proficiſcuntur; nonnulli more caprarum, gregatim paſcuntur. Exoriente canicula, in Euxinum natare contendunt; et marinis fluctibus, et fervide radiato ſole caleſcentibus, inter ſe velut contexti, confertis turmis ſeſe invicem opacant. *Dormire*[h] in imis gurgitibus, ſub ſaxo aut littore abditos,[i] Ariſtoteles prodidit; et quidem tam profunde, ut ne jacta quidem fuſcina, moveantur. Sub Caniculae exortum oeſtro exagitantur. Haeret ille ubi cutis tenuior, ſub pinna, et ita miſeros divexat, ut ſaepe in terram ἀναπάλλοντες ſaliant, ſaepe in naves ſe conjiciant.

f Plutarch. de ſolert. Animal.
g Aelian. H. A. l. 15. c. 3.
h Ariſtot. H. A. l. 4. c. 10.
i Oppian. Halieut. l. 2. c. 5.

De *Sympathia* et *Antipathia* non eſt quod multa dicam. Dicuntur Cephos habere comites, qui carunculas piſciculorum, a Thunnis diſcerptorum, aquis innatantes, depaſcuntur. Cum gregatim praeter Italiam acti elabuntur, a Sicilia prohibiti, in majores incurrunt belluas. Majo Menſe a Xiphiis ex Atlantico Oceano in mare mediterraneum pelluntur. Non aliter ab iis gregatim in fugam agi, quam ovium greges a lupis Mathiolus author eſt. De captura Thunnorum agere alterius loci eſt.

Vſum reperere in *Cibis*. Olim membratim caeſi[k] cervice et abdomine (τὰ ςητριαῖα Athenaeus vocat) commendabantur, atque clidio (clidia Thyum ſeſtus, Petimen ex Naevio Petimen piſcinum, quod eſt inter duos armos ad pectus, claviculas Medici vocant) ſalitis, Omotarichi nomen impoſitum eſt, recenti duntaxat, et tum quoque gravi ructu; caetera parte plenis pulpamentis aſſervabantur. Melandria vocabantur, caeſis quercus aſſulis, ſimillima. Viliſſima ex his, quae caudae proxima, οὐραῖα dicebantur, quia pingui carenti hinc ἀπίονα nomen, probatiſſima, quae faucibus. Pelamides in apolectos, particulatimque confecti, in genera Cybiorum (ſic dicuntur ſeu ſalſamenti fruſta quaecunque in formam κυβοειδῆ diſſecta; vel quae ex dorſi partibus cervici clidioque proximis) diſpertiebantur. Alexis caput, commendabat, caudam Antiphanes. Falconius Hetruſcus eruditioris gulae ganeo, novum et ſapidiſſimum obſonii genus ex iis commentus eſt. Athenaeus ἐν μυττωτῷ (intritum hoc, ex aliis et aliis condimentis) aliis piſcibus praetulit. Alii ſalſamenta, quae θυννεῖα ſeu θύννια potius, quam recentis piſcis quamlibet partem praeferunt. Sunt quippe Xenocrati apud Oribaſium ſtomacho inepti, mali ſucci, flatulenti, ad excernendum difficiles. Galeno, dura carne praediti, et inſuaves. Archeſtratus tamen nobilem Thunnum circa Byzantium, Caryſtum et Siciliam; praeſtantiorem circa Cephalem et Tyndaridem oram; praeſtantiſſimum circa Hipponium Italiae, naſci, circa Samum ingentem, et deorum conviviis dignum capi, prodidit.

k Plin. H. N. l. 9. c. 15.

Praebent et in *Medicina uſum*. Sanguis[m] ſel, et jecur, ſive recentia ſive ſervata, vim pſilothri obtinent. Non pubeſciturum, qui in pueritia iis illitus eſt,[n] Aelianus affirmat. Omotarichus[o] largius ſumptus, Preſteris ſerpentis venenum retundit. Cybiorum cinis, cum melle ad Condylomata confert.

m Plin. H. N. l. 32. c. 10.
n Aelian. H. A. l. 13. c. 27.
o Dioſcor. l. 2. c. 30.

ARTICVLVS II.

De Pompilo et Amia.

TAB. III. 5.

POMPILVS ſeu παρὰ τῆς πομπῆς a transvehendo, (fabulantur enim Pompilum hominem πορθμέα[a] portitorem, vel ut[b] Athenaeo placet θαλαττοπορόν, ab Apolline * quod Ocyrhoën puellam trajeciſſet, in ſui nominis piſcem tranſmutatum) ſeu quod navigantes in alto mari ad continentem uſque comitetur; aliis ſacer piſcis, aliis πέμφυλες dicitur, et a[c] Plinio inter Thunnos reputatur. Athenaeus[d] Pelamydi ſimilem et varium eſſe inquit. Rondeletius[e] pro eodem, piſcem ſquammis carentem, in dorſo varium et maculoſum, in quo a branchiis ad caudam linea magna

a Aelian. H. A. l. 15. c. 23.
b Athen. Dipn. l. 6.
* Apollon. Rhodius in Argon.
c Plin. H. N. l. 9. c. 29.
d Athen. l. c.
e Rondelet. in Hiſt. Piſcium.

magna curva, a qua ad ventrem lineae multae tranſverſae interpunctae deſcendunt, ducitur; pars quae ſupra et inter oculos eſt, flaveſcit, aurique colorem imitatur. Cauda in unicam non diviſam, neque creſcentis Lunae figura, Thynnorum et Pelamydum more, deſinit.

Locus ipſis ima maris ſedes eſt. Saepe navigia [f] velis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarum ſpatia, et paſcuum millia a gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem ſaepius in eos jacto territi; ubi terram [g] perſenſere, recedunt, nec longe abeſſe nautis colligitur. Inimicos experiuntur Delphinos, [h] ſed magno horum exitio. Deguſtatis enim illis, continuo convelluntur, furoreque incenſi, pelluntur, ad littora, eſca marinis avibus futuri.

f Plin. H. N. l. 9. c. 15.
g Oppian. Halieut. l. 1. Aelian. H. A. l. 2. c. 15.
h Athen. l. 7.

Amiam [h] ſeu παρὰ τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς παραπλησίαις, quod una cum ſui generis piſcibus eat; ſive quod ὃ κατὰ μίαν φέρεται ἀλλὰ ἀγεληδὸν, quod non ſolitaria ſit, ſed gregatim vivat, ita dictam, Aelianus [i] *Troctam*, Hiſpani *Bizam* quaſi Bizantiam, alii *Bonitam*, vocant. Jovius et Salvianus pro ea Lechiam, alii Sphyraenam, quidam illum piſcem qui Hiſpanis Lambugo dicitur, perperam ſubſtituunt. Piſcis eſt [k] Pelamydi, vel Thunno vel Scombro corporis ſpecie, pinnis caudae ſimilis, cute laevi, ea parte, quae circa branchias eſt, dempta, *roſtro* acuto, *oculis* parvis auri aemulis; *dentibus* ſerratis, acutiſſimis, in os recurvis; *branchiis* opertis, *ventre* craſſo, argenteo, rugoſo, longo, ad podicem uſque demiſſo, cujus appendices ſunt innumerae ſcombrorum appendicibus tenuiores; *dorſo* caeruleo, et dum vivit ſplendente; a quo ad ventrem lineae ductae ſunt obliquae, nigrantes, certis intervallis a ſe diſtantes. *Caudam* habet tenuem, in figuram lunae in cornua curvatae, *inteſtina* gracilia, *hepar* rubeſcens, *ſplenem* nigrantem, *fel* toti inteſtino [*] attextum, vel ad illud porrectum [l] pari cum eo longitudine, ſaepe etiam replicatum.

h Athen. l. c. Plutarch. utra animal.
i Aelian. H. A. l. 1. c. 6.
Tab. III. 6.
k Rondelet. de Piſcib.
* Ariſtotel. de part. Animal. l. 4. c. 2.
l Ariſtotel. H. A. l. 2. c. 18.

Degere in mari, ſtagnis et fluviis affirmat [m] Ariſtoteles, et cum eo [n] Scaliger; vicinum fluvijs et ſtagnis ob dulcem aquam et limum amare, Oppianus [o] Pontum ſubire, atque ibi cum ſuis ducibus aeſtatem traducere, tum quod ibi belluae magnae pauciores, tum quod ob dulcium [p] aquarum permiſtionem, paſtus gratior; unde eorum incrementum [q] ſingulis diebus intelligitur, certum. Circa Provinciam in maris anguſtiis quas inſulae frequentes efficiunt, capi, Rondeletius author eſt.

ex Scalig. ſeſt.
m Ariſtotel. H. A. l. 8. c. 13.
n Scalig. ad l. 2. H. A. c. 18.
o Oppian. Halieut. l. 1.
p Ariſt. H. A. l. 8. c. 13.
q Ariſtotel. H. A. l. 6. c. 13.

Veſcuntur [r] aliquando alga, ut plurimum carne. Audaces et celeres ſunt; quin Troctam ſaltu valere Aelianus loco ſupra citato ſcripſit.

r Ariſtot. l. 8. Hiſt. c. 2.

Pugnam cum Delphinis apud [s] Oppianum eleganter deſcriptam invenies; idem de Troctis apud [t] Aelianum legitur. Captae proſiliunt, et arroſa linea aufugiunt. Appetuntur a quibuſdam piſcibus in eſcam, Glauco inprimis, ſi Tarentino fides eſt.

s Oppian. Halieutic. l. 2.
t Aelian. H. A. l. 12. c. 53.

Adhibentur [u] in *cibis* tanquam boni ſucci ad excernendum medii, ſed parce nutrientes. Archeſtratus autumni tempore poſt Vergiliarum occaſum, Byzantiaſque inprimis commendat; procul a mari Helleſpontiaco deteriores ſcribit; ſi vicinum Aegei maris tractum pertranſieris, priſtinam gloriam maculare invenies.

u Ariſtot. H. A. l. 4. c. 8.

Articvlvs III.

De Xiphia ſeu Gladio.

Piſcem qui a figura roſtri Xiphias communiter, σκιφίας Epicharmo, ξιφίος [a] Menandro, Gladius Latinis dicitur, Homerus [b] κύνα, Heſychius et Varinus θοριωνία, alii *Thranin*, Hermolaus *Tomum Thurinum*, ita enim apud *Plinium legit; forte a Thuriis Italiae oppido. Albertus *Militem* appellat, *Galeum* a [c] Plinio vocari; Salvianus et Maſſurius perperam opinantur.

Tab. IV. f. 2.
a Aelian. H. A. l. 13. c. 4.
b Homer. Odyſ. m.
c Plin. H. N. l. 32. c. 11.
* Plin. H. N. l. 32. c. 11.

Magnitudine interdum eſt inſigni. Ad decem nonnunquam cubitos accedere, tradit [d] Rondeletius. Delphini magnitudinem excedere, [e] Plinius; naviculas aequare, [f] Strabo. *Corpus* habet teres a capite ſtatim valde craſſum, deinde ad caudam uſque tenuius, in extremo ante caudae exortum eminen-

d Rondel. in Hiſt.
e Plin. H. N. l. c.
f Strabo.

eminentia quaedam extuberat. *Corium* caudam verſus, ducta manu laeve eſt, os verſus aſperum. *Squammae* ſub cute latent plurimae, *adeps* in dorſo ſuis more reſidet. Utraque *maxilla* roſtrata eſt, ſuperior magis oſſea, durior, aliquando bicubitalis, (Athenaeus[f] totius corporis magnitudini aequalem eſſe, ſcribit) inferior brevior et triangularis, plerumque illa habet ſe ad totam magnitudinem ut tria ad decem, iſta ut unum. *Gladius*[g] eſt ferro acutior, ſed extincto piſce corrumpitur. Gellius ejus mucrone dura excavavit ſaxa. *Dentes* ipſi falſo[h] Aelianus tribuit, non admodum curvos, nec admodum inanes. Nullos enim habet, eorum loco oſſa oblonga et aſpera in palato reſident, abſumta in tantum gladium materia, quae dentibus cedere debuerat. *Oculi* ipſi orbiculati prominentes, et ante eos foramina. *Branchiae*[i] octonae et duplices, *tergus* ex cinereo nigricans, et ſerici inſtar ſplendens. *Pellis* tenuiſſima, *venter* argento micans. *Fellis* veſicula inteſtino committitur.

f Athen. Dipnos. l. 7.
g Oppian. Halieut. l. 2.
h Aelian. H. A. l. 14. c. 23.
i Ariſtot. H. A. l. 2. c. 13.

Degunt in mari, et[k] raro adeunt littora. Copioſius vero juxta Scillaeum promontorium apud Siculos et Zophyrium quod Italiae extremum eſt, hodieque Spartiventum a nautis nuncupatur, capiuntur. Tribuantur tamen ab Aeliano[l] et Danubio, ſed et in Dania in lacu Suerinenſi notiſſimi dicuntur.

k Plin. H. N. l. 32. c. 11.
l Aelian. H. A. l. 14. c. 23.

Victitant[*] piſcibus, quos roſtri incurſu interficiunt, nec prius comedunt, quam ſpiculo[m] transfixerint.

Exortu Caniculae[n] divexantur ab oeſtro ſeu aſilo (Animal eſt parvum, ſcorpionis effigie aranei magnitudine) tantoque infeſtantur dolore, ut in venas ſaepenumero exiliant. Balaenam exhorreſcunt, eamque conſpicati, gladium ſuum in terram, aut obvium quemcunque vadi locum impingunt, ſic infixo capite ſeſe continent. Nec[o] tamen ſua ignorare arma credendum. Utitur roſtro tanquam gladio. Saepe in mari Indico validiſſimas Luſitanorum naves, ad ſeſquipalmum aliquando perforant. Viſus in mediterranea juxta navim natantem, medium roſtro diſcidiſſe. Graecanicum ſermonem ab Italico diſtinguere, illum minime reformidare, ad hunc diffugere, Joannes Marius Caetaneus, qui Locrenſi in littore Xiphianum piſcationi interfuit, prodidit, et Brutii teſtantur.

* Aelian. l. c.
m Oppian. Halieut. l. 2. v. 509.
n Plin. H. N.
Oppian. l. 2. v. 509.
o Aelian. H. A. l. 9. c. 40.

Uſus in cibo rarus. Carne enim eſt arida, et difficulter concoquitur. Archeſtratus Byzantinum commendat.

ARTICVLVS IV.

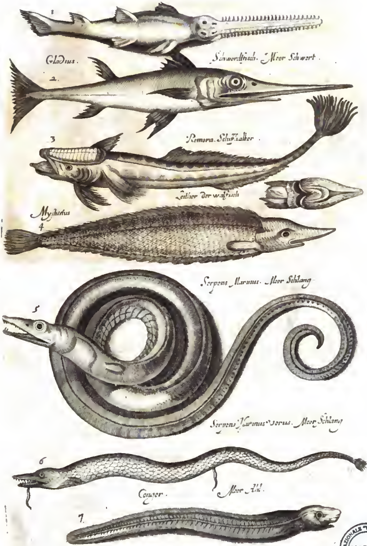
De Remora et Cetorum Duce.

TAB. IV. 3.

De REMORA, quae *Echeneis, Remiligo*, et *Naucrates*, dicitur, vix quicquam certi ſcribere poſſum, adeo Authores in diverſa ſcinduntur, tria tamen occurrunt, deſcriptio, facultatis naves retinendi, et cauſa. Varie a veteribus deſcribitur. Quibuſdam eſt parvus piſcis, aſſuetus petris. Quidam[p] eum pedes ex Ariſtotele habere opinantur, ita poſita pinnarum multitudine. Mutianus muricem eſſe, latiorem purpura, neque aſpero, neque rotundo ore, neque in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, utroque latere ſeſe colligente, quibus inhaerentibus, plenam ventis ſtetiſſe navem, portantem nuncium a Periandro, ut caſtrarentur nobiles pueri, conchaſque quae id praeſtiterint, apud Gnidiorum Venerem coli, prodidit. Trebius niger pedalem eſſe, et craſſitudine quinque digitorum credit. Tres eo nomine celebrari, haud perperam inde colligas. Nec inter recentiores de eodem convenit. *Rondeletius* inter ignotos reponit. *Gillius* nunquam ſe piſcem, vel piſcatorem, qui ipſum vidiſſet, vidiſſe profitetur. *Bellonio* eſt totus exoſſis, mollis, lubricus, coloris herbacei, inferiore parte planus, dorſo repandus, in gibbo convexus, limacis rubri teſta carentis effigiem referens. Eidem ad ſpitamae longitudinem et manubrii ligonis craſſitiem plerumque excreſcit, circa ſaxa in mari, ſed lente ſerpit, et iter cornibus praetendit, mucaginemque ut limax ſerpendo relin-

p Plin. H. N. l. 9. c. 25.

Tab. IIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" · NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

relinquit. In Corcyra frequentiſſime e verriculis extrahi dicitur. Quam in *Imperati Neapolitani* Exoticotanicejo Neapoli vidimus, ſic deſcribitur. Capite ſupino acetabula habet ſimilitudine cirrorum ſive acetabulorum Polypi, quibus naves magnosque ac cetaceos piſces apprehendens pertinaciter haeret. Curſumque eorum remoratur, et pro arbitratu ſuo retinet. Ad magnitudinem corporis Icon expreſſa eſt.

Remorae Aldrovandi color toto fere corpore ad violaceum inclinat. *Latera* candicant; medium corpus ſubviridis linea interſecat. *Cauda*, quae unicam pinnam degenerat ad caeruleum vergit. *Roſtrum* canino ſimile, niſi inferior maxilla ſuperiorem longitudine ſuperaret. *Pinnae* toto corpore ſex. Simillimus Embdae in Friſia piſciculus repertus eſt, referente [q] Geſnero, quatuor digitorum longitudine. Cuticula ſine ſquammis tenuiſſima; capite pro corporis magnitudine maximo. Oculis parvis, reliquo corpore turbinato; ſub mento quiddam habebat figura acetabuli. Cavitas cum digito premeretur, ita adhaerebat, ut circumferri poſſet. Par *facultatis navigia retinendi* ratio. Ruant venti licet, et ſaeviant procellae cogit ſtare navigia ſecundum [r] Plinium (verba ejus ſunt. Ventum eſt ad ſumma natare, &c.) Plinio Oppianus adſtipulatur. Cheremenianus Trallianus apud [s] Plutarchum impedimentum et moram navigationi inferre, et ut tardius navigia ferantur facere affe-rit ille puppi, hic lateri navis, Oppianus [s] carina adhaerere ſcribit. Petrus Melara Cardinalis Turonenſis triremem cum e Gallia Italiam mari peteret, ab eodem (niſi forte de Lampetra id accipiendum ſit) in medio curſu retentum fuiſſe. Kircherus pro fabuloſis omnia iſta habet. Nunquam talem a Plinio ad tempora noſtra effectum notatum, etſi totus orbis navigationibus luſtratus ſit. Non poſſe potentia major a minore vinci. Nullum magnetis fruſtum, quamvis efficaciſſimum, exactiſſimeque libratum aliud majus et gravius allicere. Frequenter in freto Siculo ob contrarios aeſtus, unam onerariam extenſis velis, ſecundo vento in mediis fluctibus haerere, vicinis curſum tenentibus.

q Geſner. in Hiſtor. Piſcium.
r Plin. H. N. l.32. c.1.
s l.2. Sympoſ. probl. 7.
s Kircher. l.3. Artis Magnet. Oppian. Halieut. l. 1. v. 221.

De cauſis haud certiora occurrunt. [t] Rondeletius [u] Ariſtotelis reſponſo, quo cur clavus cum ſit parvus, et in extrema navi, tantum poſſit, ut ab exiguo temone et hominis unius viribus, magnae navium moles moveantur, exponit, innixus, minus potius ad contactum Remorae moveri, quam ſiſti oſtendit. Idem de [x] Plutarcho dicendum, dum navim multo muſco et alga obductam, aquam obtuſius ſecare, et tardius moveri, hiſce Echeneidem adhaerere, ſic tarditatis non cauſam, ſed cauſae accidens eſſe, prodit. Fracaſtorio [y] latentis ſcopuli Echeneidem indicium eſſe, navi ita ut avelli nequeat propter metum vacui, adhaereſcere, placet. Scaliger [z] Plinium ſecutus, ad occultas qualitates confugit. Movendi quibuſdam eſſe poteſtatem, contrariam aliis. Nemini comperta in igne caloris principia; hunc [a] Lonicerus ſequitur. Suarezius [o] influentias coeleſtes addit; nec Baſilius [b] et Ambroſius [c] renuunt. Peculiaris [d] Keckermanni opinio. Viſcoſum et frigidiſſimum humorem de ſe fundere putat Echeneidem; hoc aquam circa gubernaculum congelari, ipſum quaſi immobile reddi. Vix quicquam veriſimile.

t Rondel. de piſc. marin. l.15. c.18.
u Ariſtot. in Mechanicis quaeſt. 6.
x Plutarch. Symp. l. 2. probl. 7.
y Fracaſtor. l. de Sympath. c. 8.
z Scalig. Exer.
a Lonicer. l. de Aquatic.
o Suarez. Diſput. Metaph. 18.
b Baſilius 8. Hexam. homil. 7.
c Ambroſ. Hexam. l. 5. c. 10.
d Keckerm. in probl. nauticis

Quantum ad *uſum* alii e Graecis [e] lubricos partus atque procidentias contineri ad maturitatem alligato eo prodiderunt: alii ſale adſervatum ad alligatumque, gravidis partus ſolvere, ob id alio nomine Odynolyontem appellari. Amatoriis veneficiis infamem eſſe, indiciorum et litium moram, inter falſa repono.

e Plin. H.N. l.22. c.1.
Tab. IV. 4.

Cetos ducem habere, tum quod mole corporis oppreſſi tarde moveantur, et facile in coenum, brevia et anguſtias impingant: tum quod parum acute cernant, [f] Oppianus [g] Aelianus et alii authores ſunt; deſtitutas, ad terram delabi et perire, Plutarchus et Claudianus prodidere; ἡγητὴς is ἡγέμων ὁδηγὸς; Plinio, neſcio quare Muſculus, quo nomine Balenae

f Oppian. Halieut. l. 5.
g Aelian. H. A. l. 10. c. 6.

 partem

partem Oppiano et Ariſtoteli dici falſo opinatur Bellonius, Hermolao *Iulus*, aliis *Myſticetus* dicitur. Longus eſt, colore albo, capite longo, anguſta cauda, ſi Aeliano credimus. Aldrovandus [i] dodrantalem, roſtro acuto, capite praelongo et plano, cauda anguſta et tenui, toto corpore aſpero, ſquammis experte, ſed oſſeo corio tecto, proponit.

Fabuloſum ne id, quod Rondeletius arbitratur, an ambiguum, quod [*] Scaliger, natura talem dederit, an amicitiae aſcribendum ſit, non diſputo. *Amicitiae exempla ſunt Balaena, muſculus, quando praegravi ſuperciliorum pondere obrutis, ejus oculis, infeſtantia magna vada, praenatans demonſtrat, oculorumque vice fungitur*, apud [k] Plinium legimus. Agnitum, ore velut anchoram a Balaenis recipi, in faucibus dormire; hoc quieſcente, illas non moveri, hoc gubernatore deſtitutas, ad terram delabi et perire, Plutarchus [l] et [m] Claudianus, ut ſuperius dictum, prodidere.

i *Aldrov. de Piſcib. l. 3. c. 23.*
* *Scalig. ad H. A. Ariſt. l. 2. c. 16.*
k *Plin. H. N. l. 9. c. 62.*
l *Plutarch. l. utra animal.*
m *Claudian. in Eutrop.*

ARTICVLVS V.
De Serpente Marino.

Serpens marinus, [a] Plinio *Draco marinus*, Aeliano [b] μύρος et *Hydrus*, [c] Ariſtoteli ὄφις θαλάσσιος dicitur.

Notabilis ipſorum in quibusdam locis magnitudo. Ejus ſunt in Africa, ut boves [d] inſectentur, et triremes apprehenſas evertant. Circa Norvegiam ducentorum pedum longi viſi, tantas aliquando ſupra mare ſpinas, erigentes, ut navis per unam tranſire poſſit, ſi Olao Magno credimus. Conſpicitur in ſinu Codano quidam flavi coloris XL. pedum, innoxius, niſi irritaveris. Apud inſulas [e] quasdam ante Perſidem, vicenum cubitorum, terruere claſſem. Tales in [f] Carmaniae promontorium et Arabiam circa tres inſulas e mari egrediuntur. Baraces ſinus [g] navigantibus pernicioſus, quod ad eum e pelago tendentibus praegrandes et nigri ſerpentes occurrant. Maximi cujuſdam deſcriptionem et in Virgilio [h] invenies. Is de quo hoc loco, terreſtri ſimilis eſt, capite et corpore congri ἀμαυρότερος duntaxat, ore acutiore, ſi [i] Ariſtotelem ſequimur. Si Salvianum, habet dorſum ſubrubrum; latera ſubflava, ventrem ſubalbidum. Rondeletius eum trium cubitorum facit, corpore fulvo, quam Anguilla rotundiore, colore quem et ſceleton apud Aldrovandum exhibebat, capite congri, oculis flaveſcentibus, ventre et roſtro cinereis, maxilla ſuperiore longiore. Dentes muraenae modo, ſed rariores habere, addit: pinnulas ad branchias veluti Anguillae duas. A Caſtelleto ad [k] Aldrovandum miſſus, colore erat congri, ſed ad caeruleum inclinante. Ore intra rubido, dentibus acutiſſimis inſtructo, ſub mento apophyſis barbae modo propendebat, altera ad ani orificium.

Maris eſt incola: nec tamen ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσιν, ſeu profundiſſimis, [l] gurgitibus naſcitur: Qui in aquis fluviatilibus reperiuntur, Hydri ſunt et toto coelo ab iſtis differunt. Degit tamen aliquando et in terra, ut terreſtris [m] quaedam ſpecies; toto fere die in mari vivit, ſomni cauſa in terram egreditur. Vehementior eſt congro, ſi σφοδρότερον ita placet vertere. Captus [n] atque immiſſus in arenam, cavernam ſibi roſtro mira celeritate excavat.

Pugnavere aliquando in Turcia tempore Bajazetis a ſolis ortu ad occaſum cum terreſtribus; Occiſorum utrinque octo millia numerata ſunt. Aquatici conceſſere victoriam.

Comedi quidem poteſt: ſed propter ſimilem cum terreſtri formam rejicitur.

TAB. IV. 5. 6. TAB. V. 1.
a *Plin. H. N. l. 32. c. 1.*
b *Aelian. H. A. l. 18. c. 28.*
c *Ariſtot. H. A. l. 2. c. 15.*
d *Ariſtot. H. A. l. 8. c. ult.*
e *Plin. H. N. l. 6. c. 23.*
f *Solinus in Polyhiſt.*
g *Arrian. in Periplo maris rubri.*
h *Virgil. l. 2. Aeneid.*
i *Ariſt. H. A. l. 2. c. 14. et l. 9. c. 37.*
k *Aldrov. de Piſcib. l. 3. c. 24.*
l *Ariſt. H. A. l. 2. c. 14. ex Scal. edit. 17.*
m *Bellon. in obſervat.*
n *Plin. H. N. l. 9. c. 37.*

ARTICVLVS VI.
De Congro et Ophidio Plinii.

Congri, qui Graecis a γρῶ, quod eſt voro; ἀπεχθέουσι γὰρ τῶν πολυπόδων τοῖς πλεκτάναις, κόγγρος et γόγγρος [*] aliis *Gryllus*, quibusdam a corporis et coloris ſimilitudine, *Anguilla marina* dicitur, duo genera; *Unum* Album et pelagium, *alterum* Nigricans, quod haud recte vel littorale vel pelagium dixeris.

TAB. IV. 7.
* *Ritterſhuſius ad l. 1. Halieut. Oppian.*
* *Athen. Dipnoſ. l. 7.*

[a] Ariſt. H.A. l. 8. c. 13.

ris; ambigit enim ut ſcribit [a] Ariſtoteles: recentiores unum duntaxat, in quo omnes notae congro a veteribus attributae, reperiuntur.

[*] Scaliger. ad Ariſt. H. A. l. 2. c. 16.
[b] Eudox. l. 6. de terrae motu apud Athen.
[c] Strabo Geogr. l. 3.

Longus eſt et lubricus ſeu laevis; ſaepe in quatuor aut quinque cubitorum longitudinem excreſcit. Viſus * a Scaligero quem utraque manu nequiſſes amplecti, ut non mirum multos in Sycyone quos homo vix ferat, aliquos plauſtri magnitudine capi, [b] Eudoxus; circa Cartejam in exterioribus locis augeri ſupra minarum octoginta, [c] Strabo prodiderit. Toto dorſo rubet, *ventre* et lateribus pallet. Binis natat pinnis. Linea nigra in exteriore parte membranaceae pinnae per dorſum extenſa conſpicitur. *Oculi* ſunt Anguillis longe majores. In extremo *roſtro* duo brevia cutacea cornicula gerit. *Dentes* habet parvos pectinatim coëuntes, *branchias* utrinque binas, *pinnae* harum rubent, quae vero corpus ambit fuſca eſt, et ad caeruleum inclinat. *Interiora* ſi ſpectes, *Gula* [d] ipſi exigua, qua alii piſces carent; *fellis* veſica ab hepate pendens.

[d] Ariſt. H.A. l. 2. c. 13.
[f] Oppian. Halieut. l. 1. v. 113.
[g] Athen. l. 4.

In nullo non *degunt* mari, fluminibus imprimis [f] vicinum ſi ſit; nam et hos juvenes ſubire ſolent: ne de paludibus dicam, quarum illuſtris alumnus a Matrone [g] Parodo vocatur. In terram egredi non abſonum, cum idem et de ſerpente marino ſuperius dixerimus, et de Anguillis ex Ariſtotele colligatur. *Veſcuntur* piſciculis; ideo vehementiore ſpirante vento, quo tempore numeroſiores piſciculi mare intrant, pinguefcunt.

[h] Oppian. Halieut. l. 1. v. 516.
[i] Ariſt. H.A. l. 5. c. 4.
[*] Ariſt. H.A. l. 6. c. 17.

Coitus eorum Anguillarum coitui [h] comparatur, non quod ex ſimili ſpumae ſanie in arena obruta naſcantur; ſed quod circumplexu mutuo ſupinarum partium coitum peragant, quod ἀπέδεις et μίξεως τῶν ζώων [i] ſolenne eſt; *Ova* * longa ſerie inter ſe protenſa, pinguedine ita obducuntur, ut vix appareant. Si in ignem conjeceris, abit in vaporem pingue; ova exiliunt, et eliſa crepitant.

[k] Ariſt. H.A. l. 8. c. 13. Plin. H. N. l. 9. c. 16.

Latent hyeme, [k] nec, eadem, praeterquam ſtatis diebus paucis, et iisdem ſemper, capiuntur. *Gregales* ne ſint, an ſolitarii, ambigitur. Cauſam [l] Mneſitheus praebuit. Modo gregarios eſſe poſſe dicit; modo nec inter hos nec inter illos recenſet.

[l] Athen. l. 8.

Inimicitias cum Polypo, Locuſta, et muraena exercet. Polypum devorat. [m] Neque enim ob laevitatem ab eodem apprehendi poteſt. A Locuſta laceratur, licet valido ſit corpore. Ipſe et Muraena caudas inter [n] ſe praerodunt.

[m] Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.
[n] Plin. H.N. l. 9. c. 62.

Uſus ipſius apud Graecos in *cibis* laudatus; inprimis ſi e Sicyone adſerebatur, Italum tantum caeteris praecellere putabant, quantum pinguis Thynnus viliſſimis coracinis. Tanti denique aeſtimatus, ut Nereus quidem Chius Diis eum elixaſſe legatur: Dorion vere opſophagus, cum puer optimorum piſcium nomina dicere juſſus, Congrum inter caeteros recenſuiſſet, piſcium ſe non Deorum nomina dicere juſſiſſe, repoſuerit. Nunc in vili admodum ſunt, apud omnes, *Hiſpanis exceptis*, pretio. Angli pusillos cum aceto et ſinapi comedunt.

De Laet Ind. Ovid. l. 1. c. 18.

Congener congris eſt, qui in mari circa Canibales inſulas capitur. Cute intenſe viridi et elegantiſſime variegata, rictu patenti, et dentibus acutiſſimis. Caro detracta cute candidiſſima eſt; ſed qualitatis adeo virulentae, ut ſaepe in mortem guſtantes conjiciat.

Tab. V. 2.

Ophidion Plinii, quem Salvianus et Bellonius cum ſerpente marino confundunt, quemque Tragum Oppiani quidam eſſe opinantur, duorum eſt apud Rondeletium generum. *Unum* eſt barbatum, quod gemina barba a maxilla inferiore propendente inſtructum ſit; *Alterum* imberbe et flavum; de caetero ſuperiori ſimile. Bellonius palmum non excedere, pelle lubrica eſſe, pinnas carnoſas habere, integram in gyrum caudam ambire, et multa nigredine perfundi, teſtatur. *Linguam* habet parvam, acutam. *Cor* trigonum ruberrimum, *hepar* ad ſiniſtrum latus exporrectum, *ſtomachum* oblongum, *pylorum* permultis apophyſibus circumdatum, a quo tres inteſtinorum revolutiones ad anum pertingunt, *lienem* rubrum, et oblongum. Caetera ad ipſos Aſellos accedit.

ARTICVLVS. VII.

De Muraena.

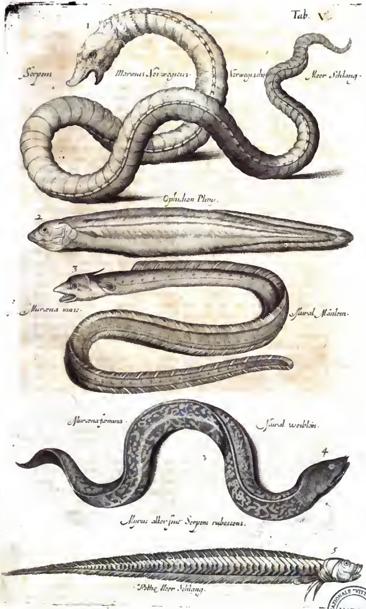
TAB. V. 3. 4. Muraena, quibuſdam *Draco marinus*, quod corporis ſpecie ſerpentes aemuletur, Graecis μύραινα, σμύραινα et ζμύραινα (multae enim dictiones quae ab σμ incipiunt, olim per ζμ ſcribebantur) [a] παρὰ τὸ μύρειν vel μύρεσθαι, quod, [b] prae pinguedine in ſumma aqua fluitent, et a ſole torrefactae, qua curvare ſe nequeant, mergi non poſſunt; quod tamen de optimis quae Latinis *Flutae*, Graecis πλωταί, quaſi navigabiles vocantur, potiſſimum ſumi debet, quamvis et *rhyades* piſces Flutas Gaza vertat, dicitur.

Externa ſi attendas, ad duorum cubitorum longitudinem accedunt; circa Cartejam locis exterioribus minarum ſupra octoginta reperiri, [c] Strabo, ad decem libras augeri neque majorem ſe vidiſſe, Salvianus, prodidit. [d] Longus eſt, lubricus ſeu laevis, et ſerpentis ſpeciem referens. Cutis quae [e] tenuiſſima diverſi coloris, qui nec in omnibus ſibi reſpondet, ſeu quod alius vivis ſit, alius in mortuis (ſane Plinius, [f] in Gallia ſeptentrionali, Muraenis omnibus, in dextra maxilla ſeptenas maculas ad formam ſeptentrionis aureo colore fulgere, duntaxat viventibus, pariterque cum anima extingui teſtatur) appareat. *Mas* paucioribus maculis diſtinguitur, et quibuſdam veluti ſtellis conſpergitur, *foemina* pluribus veluti aureis guttis, quas Ovidius auratas notas dixit, variatur; [g] Bellonio; eidemque ut plurimum fulveſcunt. Rondeletius colore fuſco, ideo κελαινὴν ab Oppiano dici; Maſſurius maculis luteis et nigris; Gillius alium colore ſubnigro, luteo alium, albo et nigro quaſdam colore diſtinctas, prodidere. [h] Aldrovando foemina varia eſt, blattariae floribus ſimillima, hinc ardens Ovidio dicitur. *Caput* habet rotundum, tenue, et acuminatum, rictum *oris* latiſſimum. *Dentes* acutiſſimos, ferratos, ſolidos, non in maxillis ſolum, ſed et in ima quoque faucium parte diſpoſitos. Carnoſum *palatum*, quod linguae loco obtinuit. *Maxillam* ſuperiorem aquilinam, in cujus extremo duae ſunt breves apophyſes ſeu verrucae. *Oculos* magnos. *Dorſum* cultellatum, ut Pytheas ait, hoc eſt, ſpina acuta, et pinnulam fere conſtituente. *Pinnas* et branchias, adimit ipſis [i] Plinius; ſed male. Quaternas enim has habent. Sed [k] parvas; utpote ex quaternis minutis oſculis, ſive foraminibus paulum modo ſe exſerentes; ſeu ut [l] Ariſtoteles dicit, non ἀνεπτερωμένας, id eſt explicatas, ſed praeter aliorum piſcium morem confuſas. Illas non ad latus ſitas, neque tales ut natare poſſint.

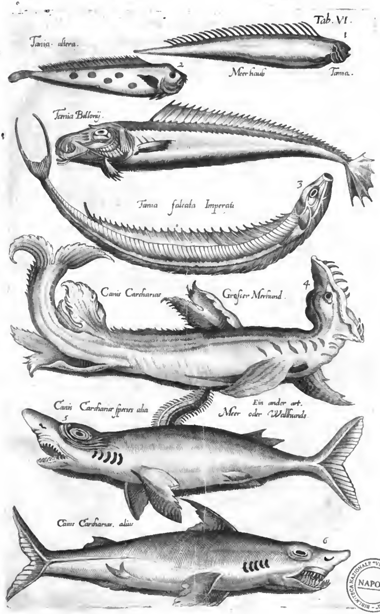
Quantum ad *Interiora*, carnem habet candidiſſimam, ſub cute obliquis et transverſis ductibus diſpoſitam, variis muſculis hinc et inde abeuntibus munitam, multis ſpinulis brevibus et recurvis conſperſam; *hepar* ſubfulvum, oblongum, ſtomacho incumbens, longiuſculum; *fel* Cyaneum, magnitudine avellanae, quod Bellonius jecori; [m] Ariſtoteles inteſtinis inhaerere, a jecore meatibus quibuſdam dependere, ſcribit. Habet et lienem oblongum nigricantem, ſtomacho annexum. *Ventriculum* longum, a cujus medio inteſtinum ſine ſpiris ad anum protenſius, juxtaque eum cellulae, inſtar inteſtini coli, habentur. *Vertebris* quae minus frequentes, ſed oblongiores quam Anguillae, proceſſus inſunt tranſverſi ac ſurſum ſpectantes praeter aliorum piſcium morem. Ariſtas Scaliger * vocat, quae ſi corium inverſum detrahatur, cum eo ſimul omnes educuntur. In Oeſophagi, qui latus, et a rictu incipit, orificio, hamuli leviter uncinati, ad gulam citra fauces ſpectantes, linguae vicem ſupplent, ac ſtatim a branchiis folliculus teres, ſpinae incumbit, flatu turgidus, commodioris natationis uſum praebens.

Vivunt quidem in mari, circa petroſa [n] loca; videntur tamen et fluviorum oſtia petere. In Oceano rariſſimae ſunt. [o] Tarteſiae et e Siculo freto, unde ad piſcinas Romam acceſſebantur, antiquis in pretio fuere; [p] minus ex Tarſenſi et Carpathio mari probabantur. Exeunt et in terram frequenter,

[a] Euſtach. in Homer.
[b] Macrob. Saturnal.
[c] Strabo Geogra. l. 3.
[d] Ariſt. H. A. l. 2. c. 13. l. 4. de partib. c. 13.
[e] Plin. H. N. l. 9. c. 21.
[f] Plin. H. N. l. 9. c. 23.
[g] Bellon. Hiſt. l. 5. c. 10.
[h] Aldrov. de Piſcib. l. 3. c. 27.
[i] Plin. H. N. l. 9. c. 20.
[k] Athen. Dipn. l. 7. ex Theophr.
[l] Ariſt. H. A. l. 2. c. 13.
[m] Ariſt. l. 2. Hiſtor. c. 15.
* Scalig. ad A. H. l. 2. c. 16. p. 208.
[n] Syneſ. Epiſt.
[o] Clem. Alex. in paedag.
[p] Varro de R. R. l. 2.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III - NAPOLI

Digitized by Google

quenter, in eademque [q] capiuntur; et diu, quod parvas branchias habeant, parum aquae admittant, nec multum refrigerii deſiderent, vivunt.

Cibus ipſis caro, ideo in petris quae Channis, et Patellis plenae domicilium. Nec ab humana abſtinent. Cujus [o] rei gnarus Vedius Pollio, Eques Romanus, et ex amicis Auguſti, invenit in hoc animali documenta ſaevitiae, vivariis earum immergens damnata ſervitia, non tanquam ad hoc feris terrarum non ſufficientibus, ſed quia in alio genere totum pariter huminem diſtrahi ſpectare non poterat. Cum rabie agitantur, ſaeviſſime perſequuntur ſquammoſos; ita vero morſu valent, ut partem niſi tota amputetur, ab ea liberari poſſe neget, Rondeletius. In Sicilia [p] in ſumma aqua prae pinguedine fluitant. Unde manu capi muraenas flutas Papirius apud Varronem prodidit.

De Muraenae cum vipera congreſſu a multis [r] ſparſa opinio, Muraena inquiunt libidinis impetu plena, latibulum viperae intrat. Vipera mas ſtimulis concitata ad mare accedit, et ſibilo edito amatam evocat; ſic ambo invicem colligantur. Falſitatem ſi diſcrepantia (alii marem cum vipera foemina congregi, alii foeminam cum vipera mare produnt) non oſtendit, at certe illud, quod Nicander famae, Plinius et Aelianus vulgo eam tribuant. Andreas [s] apud Athenaeum, quod vipera nemorum ſecreta amet; nec a quoquam id obſervatum eſſe, vel piſcatore vel littorum, ubi frequentes muraene, accola, neget, oſtendere poteſt. Coëunt autem more [t] ſerpentum, et *ova parva*, eaque ψαθυρά ſeu arenacea, numeroſa [v] et quocunque tandem tempore pariunt. [u] Muraenulae recens prognatae, celeri adoleſcunt incremento.

Latitant [y] hyberno tempore, quo, paucos dies ſi excipias, non capiuntur. Quia [z] pinnis carent, flexuoſo corporis impulſu *moventur*.

Ad *Ingenium* et *Mores* pertinet, quod, e vivariis [a] egreſſae piſcatores adoriri, et e navibus in mare pronos

[q] Ariſt. H. A. l. 5. c. 10.
[o] Plin. H. N. l. 9. c. 23. Tertullian. de pallio. Seneca l. 1. de Clem.
[p] Macrob. Saturnal. l. 2. c. 11.
[r] Plin. H. N. l. 9. c. 23. et l. 32. c. 2. Nicand. in Theriac. Aelian. H. A. l. 1. c. 5. l. 9. c. 6. Athen. l. 7. Oppian. l. 1. de Venat. et l. 1. Halieut. Orus Appol. l. 2. c. 111. Iſidor. l. 12. Orig. c. 6.
[s] Andreas de falſo creditis.
[t] Ariſt. H. A. l. 5 c. 10.
[v] Ariſt. H. A. l. 5. c. 4.
[u] Idem l. 3. c. 10.
[y] Plin. H. N. l. 8. c. 15.
[z] Ariſtot. de inceſſu animal.
[a] Nicand. in Ther.

dejicere; reti circumdatae [b] maculas appetere ipſas, conſciae teretis ac lubrici tergi, cum multiplici flexu laxari donec evadant; ut haeſere in hanc amplius devorare quam hamum, admovereque dentibus lineas, atque ita erodere; infixas hamo, quod ſint cultellato dorſo, ſeſe invertere; cauda ictas, celerrime exanimari, capite ictas difficulter, unde animam in cauda habere certum [c] Plinio concentu et tintinnabulis, quod ex fabula de viperae ſibilo natum eſſe credo, a piſcatoribus evocari; dicuntur. *Docilitatis* argumentum, L. Craſſi, qui cum Cn. Domitio Cenſor fuit, Muraena Inauribus [d] et gemmis diſtincto monili ornata, tanquam eximiae pulchritudinis puella, vocem Craſſi cognoſcebat, ad eum adnatabat, et porrecta cum gaudio accipiebat; in piſcina mortuam, atratus tanquam filiam luxit. Idem de Antonii Druſi in villa apud Baulos, in parte Bajana, Muraena, dicitur.

Antipathiam ipſarum cum Locuſta, Polypo, Ozena, Congro, Aceto, et Ferula notarunt authores. [e] *Vincuntur* a locuſtis. Ad carnes [f] Polyporum Ozaenarum [g] inprimis praepropere feruntur. Pugnas Aelianus deſcripſit; addidit Kiranides incredibile, evaneſcere Muraenam, ſi cum Locuſta coquatur. Cum Congro ſaepiſſime congreſſam Puteolis, ſpectavit Perottus. Aceti guſtu praecipue [h] in rabiem aguntur. Licinius Macer pingueſcere jactatu, (alias lactatu) fuſte non interimi, easdem ferula protinus, prodidit. Mirum quod ex [i] Aeliano habemus, cum plagam unam acceperit torpeſcentem perſiſtere; ſin plures inſeras, funditus ira accendi.

Summis olim apud Romanos fuere in deliciis, ſeu ut gulae irritamenta, ſeu quod diutiſſime et magna copia in vivariis ſervari poſſent; vel unus C. Hirrius duodena [k] millia ſeſtertia, ipſis alendis inſumebat, et uno tempore Caeſari VIM. Muraenarum mutuo dediſſe in pondus dicitur; nam permutare pretio vel alia merce noluit.

[b] Plin. H. N. l. 32. c. 2.
[c] Plin. H. N. l. 32. c. 2.
[d] Aelian. H. A. l. 8. c. 4. Macrob. Satur. l. 2. c. 1. Tzetz. Chil. 8. c. 173. Plutarch. l. utra animal. Porphyr. l. 8. de abſtin. ab animal.
[e] Aelian. H. A. l. 1. c. 32.
[f] Oppian. Halieut. l. 3. v. 190.
[g] Plin. H. N. l. 9. c. 30.
[h] Plin. H. N. l. 9. c. 23.
[i] Aelian. H. A. l. 1. c. 37.
[k] Varro de R. R. l. 3. c. 17. Plin. H. N. l. 9. c. 55.

Macrob. Satur. l. 2. c. 11. Intra hujus villam modicam quadragies piſcinae venierant. Tripatinus ſumma coenarum lautitia, ex Feneſtella [l] appellatur; unaque fuit Muraenarum, altera Luporum, tertia Myxonis piſcis. Heliogabalus [m] earundem lactibus in locis mediterraneis ruſticos paviſſe creditur, ut totum Romanum imperium perderet. Piſcis [n] aeſtimium Liciniis Muraenarum nomen impoſuit, ut Sergio Oratae. Commendatas maxime praegnantes ex [o] Horatio poteſt colligi; ſed et a lactibus ſummam obtinuiſſe carnem. Nam ſive molles illarum carnes ſtatuas, ſive duras, opprobrium vitare non poterunt. Illae inflationes, hae cruditates difficiles concoctu pariunt. Galenus [p] tamen mediocres poſuit, ſi in puro mari verſentur.

l Plin. H. N. l. 35. c. 12.

m Lamprid. in Heliogab.

n Macrob. Saturn. l. 2. c. 11.

o Horat. l. 2. ſerm. Sat. 8.

p Galen. l. de cibis boni et mal. ſucci. l. 3. de Aliment.

Reperere et in Medicina uſum. Nam Marcellus pellium cinerem ex aceto fronti illitum, prodeſſe adverſus capitis dolorem prodidit.

ARTICVLVS VIII.

De Myro, Reverſo Indico Anguilliformi et Taenia.

TAB. V. 5.

MYRUS, ſeu μυρὸς, παρὰ τὸ μύρειν ſive μύρεσθαι, fluere, quod prae nimia pinguedine mari ſupernatet, dicitur. Volaterranus, falſo Plinio et Gazae Oculatam, Plauto Ophtalmiam vocari ſcripſit. Alicubi Myrinus, ſed perperam, μύξινοι enim legi debet, vocatur. Sitne Muraenarum mas, quod [a] Plinius, Heſychius et alii prodidere, ex deſcriptione colligetur. Ariſtoteles concolorem, muraena robuſtiorem, colore piceo, dentibus intus et extra inſtructum prodidit. Athenaeo λεόχρως ſeu colore leonis et Ἴυγγος ſeu torquillae, eſſe creditur.

a Plin. H. N. l. 9. c. 23.

Duo ejus apud Dorionem [b] genera. *Nigrum*, quod Galli piſcatores ſerpentem vocant, et *Ruffum*, quod deterius. *Ille* ſerpenti magis ſimilis eſt quam Muraenae, corpore nigricante, rotundo, ſine maculis, ſine ſquammis. Carne tenerrima, ſine ullis [c] ſpinis. *Pinnullas* habet valde exiguas cutis ſubſtantia, unam a cervicis loco ad anum usque, et alteram ab ano ad eandem, quarum ora nigra eſt: unicum utrinque branchiarum imperfectarum foramen, *puncta* in utroque latere aliquot aurea, quae magis in viventibus quam mortuis apparent; *gulam* ventriculo praepoſitam, *inteſtina* longa, recta ad podicem porrecta; *jecur* longum, rubeſcens, ſine felle, *ſplenem* longum, tenuem.

b Athen. Dipnoſ. l. 7.

c Athen. Dipn. l. 7.

Alter ſerpens rubeſcens Rondeletio (Dorionis Myrum ὑποπυρίζοντα, non abſurde dixeris) piſcis eſt rariſſimus, corporibus ſpecie ſerpentibus terrenis ſimilis, colore rubro vel phaeniceo, lineis obliquis et ſinuoſis a dorſo ad ventrem ductis, eam lineam, quae a capite ad caudam protenſa eſt, ſecantibus; ſciſſura oris non admodum magna. *Dentes* habet acutos, ſerratos, *branchias* ſquammoſorum piſcium inſtar opertas; in *dorſo* a capite fere ad caudam capillamenta tenuia a ſeſe disjuncta, in ventre ſimilia. *Cauda* in pinnam unam deſinit.

REVERSUS INDICUS Anguilliformis, inter Pelagios non ſquammoſos; ab Aldrovando refertur; inter Galeorum genera ab Hernando. Inſtar Anguillae Columbus facit, niſi grandiuſculum caput haberet. Capite autem pelliculam quandam crumenae ſimilem geſtare ſcribit. Si Hernandum ſequimur, [d] tres ſpithamas eſt longus, Corio nigro, figura mirabili: vix poſſis divinare, an natet ſupinus vel pronus, imo judices, cum ſupinus eſt pronum jacere, et cum pronus ſupinum. Roſtrum habet acutum, labrum inferius ſuperiori longius, latius, et ad ſuperiora contortum. Caput compreſſum, ac roſtello ſpinifero octo uncias longo, tres lato inſigne, quo tuberoni et aliis piſcibus adhaerere ſolet, pinnas circa branchias quaternas, ſingulas, juxta ventrem et dorſum, caudam nonnihil lunatam. Vivit in Oceano Septentrionali; et piſcibus veſcitur. Uſus ejus in piſcibus capiendis. Viſo fulgore aëris ſtatim praedam deſerit. Modus piſcationis a [e] Martyre deſcriptus eſt. TAB. II. 5.

d Nieremb. Exot. Nat. l. xi. c. 18. ex Hernando.

e Martyr. l. 3. Decad. Ocean.

TAENIARUM, quae a ſimilitudine faſciae et vittae ita dicuntur, Gaza vit- TAB. VI. 1. 2. 3.

tas

tas reddidit, tres apud ſcriptores *deſcriptiones* ſeſe offerrunt. *Una* eſt corpore longo, tenui, ſtricto, flexili; tenuitatis tantae, ut oſſa vertebrarum ſpinaeque quibus firmatur, carne non tecta, appareant. Caput ei depreſſum, oſſibus multis conſtans. Oculi magni, rotundi, pupilla exigua ad branchias pinna utrinque unica ad notandum data; in prona parte villos habet ad caudam uſque, in quos et cauda terminatur. Flammae modo cum natat movetur; inde nomen Flambo a Gallis accepit. *Altera* corpore eſt priori ſimilis, eoque argenteo, ad tres interdum cubitos excreſcit; branchiae ei, praeter quae ad pinnas, ſub maxilla inferiore duae ruffae ejus coloris dorſi villi et cauda, maculae in parte prona purpureae, rotundae, certo ſpatio a ſe diſtantes. Ventriculus magnus et longus. *Inteſtina* ſine ullis gyris. Cor *compreſſum*, hepar ex albo ruffeſcens. *Lien*, et *fel* adeo parva, ut ferme viſum effugiant.

Tertia Falce nuncupatur, quod falcem meſſoream referat. Eſt ulnam longa, palmum lata, tota in gyrum quibuſdam veluti crenis ſerrata, Capite deformi, ut ſimiam dicas oculis magnis. In lateribus linea viſitur aſpera; pinna in tergore unica, continua, ſubrubra, duae ſub branchiis totidemque ſub ſterno. Polypi modo mollis eſt; et perfrixus vel aſſus in quoddam veluti gluten reſolvitur. Huc pertinet Piſcis, quem *Iridem marinam* non abſone dixeris. Solis quodammodo ariſtis et cute conſtat, et rubro, amethiſtino, caeruleo et aureo colore variat; quin rectius quam praecedens *Tenia falcata* dicetur.

CAPVT III.

De Pelagiis Cartilagineis.

ARTICVLVS I.

De Cartilagineis in genere.

Cartilaginei piſces dicuntur, qui pro dorſi ſpina ſpinea Cartilaginem habent. Graeci Χονδράκανθα olim dixere; Ariſtoteles σελάχη et σελάχια primus, [a] a ſplendore cutis, ut teſtatur Galenus, qua noctu lucent, vocavit. *Duo* autem talium ſunt *genera*. *Planum* unum, in quo alii aſpera, alii laevi cute ſunt praediti; alii ſpinis carent, quidam iis armantur; *Alterum longum* et rotundum, qui Galeno γαλεοὶ et γαλεώνυμοι, Ariſtoteli γαλεοὶ, γαλεοειδεῖς, aliquando et γαλεώδη, ἀπὸ τῆς γαλῆς, id eſt, muſtela terreſtri, ſeu quod corporis ſimilitudine eam referant, ſeu quod quaedam communia habeant, inter quae *jecur* adipoſum, in oleum reſolubile, dicuntur. Tribuitur hoc nomen et Canicularum generi, quod [b] Aelianus ſecundum et varium, Oppianus [c] tertium ponit, utrumque in coeno volutari, addit. Magnitudo etiam minorum inter mares ultra cubitum. Spinam Cartilagineam [d] branchias detectas, quod cartilagine tegumenta earum conſtent, pinnas duplices et utrinque quinas habere, nullo diſcreto adipe carni ventrive adhaereſcente pingueſcere, ova ea ſpecie, qua aves habere, commune omnibus. *Locus* illorum variat. Plana parte inferiore ſupinaque habent; oblongis in lateribus adhaerent, et tegumenti loco quinque habent foramina. Cor pentagonum, jecoris, et ejus gemini lobi ſubſtantia [e] adipea, fel in jecore ſitum, appendices ſupra ventriculum exeuntes, Galeis propria ſunt. Vulvae, quas qui ova pariunt, in binos ſinus partitas, et ſub praecordiorum ſepto conſtitutas habent, ad avium naturam vergunt; ad eaſdem in gravidis veluti mammae albidae viſuntur. Os ſupina parte eſſe, non omnibus convenit, in extremo quaedam roſtro habent; quibus ita ſitum eſt, cibum corripere, niſi converſi reſupinentur, nequeunt; ſic et piſcium quos inſectantur ſaluti, et ipſorum commodo conſuluit Natura. Immodica ſatietate iſti interirent; illi, dum moram ſeſe convertendo nectunt, effugiunt. Sexus duplici dignoſcitur nota. Maribus bina quaedam circa excrementi oſtium propendent: minores iidem. Foeminae majores, illis deſtituuntur. *Locus* cartilagineis mare eſt; ſed alii in pelago, alii in profundo coeno morantur. Cum pariendi tempus inſtat, vada et littora petunt.

a *Plin. H.N. l. 9. c. 24.*
b *Aelian. H. A. l. 1. c. 55.*
c *Oppian. Halieut. l. 1. v. 378.*
d *Ariſt. H.A. l. 1. c. 5. et 2. c. 13.*
e *Ariſt. H.A. l. 5. c. 5.*

Cibus

Cibus ipſis piſces, hos reſupinati, ut diximus, [f] capiunt. Quantum ad *Generationem*, ore parere perperam ſibi Aegyptii perſuadebant. Coitus diverſus, viſa ex cartilagineis nonnulla, quae [g] averſa canum terreſtrium more cohaerebant. Plani qui caudam habent, non ſolum admotis ſupinis, ſed etiam terga foeminarum, marium ſupinis ſuperpoſitis, modo caudae craſſities nihil impediat, coëunt. Quia ſemine non abundant, nec foeminae ſuos conceptus, nec mares ſuum ſemen ſpargere, quod generis non vivipari piſces facere ſolent, viſuntur. *Ova* eodem tempore et ſuperiore parte ad praecordiorum ſeptum omnibus, cum majora tum minora multa, et inferiore jam excluſi foetus; diverſitas inferius patebit; quod non omnia ſimul, ſed ſaepe numero ac diu edunt; interim quae in ima matrice ſunt, concoquuntur; eodem menſe ſaepe et parere et coire crediti ſunt. Superfoetare, et ſenis complurimum uterum ferre menſibus, author eſt [h] Ariſtoteles. Ex alto terram repetunt, ubi pariant. Sic teporem captant, et proli provident. Pariunt autem vere animal; hinc partus viperino [i] ſimilis; ſi quid in quibuſdam differentiae occurrit, in ſequentibus dicetur; diſcrimen ſane ipſi piſces inter ſe oſtendunt; ſenos vel octenos, undecim interdum ſi Rondeletio credendum, foetus ſuis partibus abſolutos, pedali longitudine diverſis temporibus parere ſcribit Bellonius; perſaepe vivo emergente foetu, ovis adhuc crudis, ſcatere uterum, ſuperiorem ejus partem, quae ad ſeptum eſt occupantibus, eorumque alia dextro alia ſiniſtro matricis cornu concludi, adjicit; quod Galei metu inſidiarum catulos devorent; his [k] evaneſcentibus revocent, prodidere antiqui, et ad *Ingenium* referri poteſt. *Antipathiam* cum Paſtinaca, qua nihil venenatius ex mari, exercere; apud Plinium [l] invenies. Tanta eſt aviditas ipſius veneni.

f Plin. H. N. l. 9. c. 24.
g Ariſtot. H. A. l. 5. c. 5.
h Ariſtot. H. A. l. 3. c. 1.
i Ariſtot. H. A. l. 3. c. 1.
k Plutarch. libro utra animal. Tzetzes Chiliad. l. 3. c. 126.
l Plin. H. N. l. 32. c. 2.

Uſus Cartilagineorum in *cibis* rarus. Caro eſt concoctu difficilis, diuturno uſu, viſum hebetare, proditum a Diphilo. Exenteratos quoſdam abſque ſale inſolari ex Ephippo colliges; τεμαχῖται ipſi eſt.

ARTICVLVS II.

De Cartilagineis Longis.

PVNCTVM I.

De Cane Ariſtotelis, ſeu Carcharia.

TAB. VI. 4. 5. 6.

Primum inter Cartilagineos longos locum Galei ſeu Muſteli inter hos Κύων ſeu Canis, vel quia hoc in genere *maximus*, ſibi vendicat. *Galeus* hic ſimpliciter [a] Ariſtoteli; *Galeus Canis*, [b] Oppinno; *Canicula*, [c] Plinio; *Carcharias*, quia dentibus plurimum valet, Theophraſto: [d] aliis *Scylla*. Perperam Rondeletio, ex Nicandri authoritate, *Lamia*. Nam et inter planos Cartilagineos [e] a Plinio refertur, et incredibile eſt, tantae magnitudinis piſcem, qui loricatos etiam homines devoret, planis ab eo accenſeri poſſe. Potuit Nicander Carchariam Lamiam propter aliquam naturae ſimilitudinem vocare, et Siculis Rana marina Lamia dicitur. Cete non eſſe, vel exinde colligas, quod et branchias habeat, et ova concipiat.

a Ariſtot. H. A. l. 5. c. 11.
b Oppian. Halieut. l. 1. v. 374.
c Plin. H. N. l. 13. c. 15.
d Theophr. Hiſt. Plant. l. 4. c. 8.
e Plin. H. N. l. 9. c. 24.

Magnitudine Galeos omnes excedit. Viſus mille librarum pondere mediocris. Captus, qui ad quatuor librarum millia accederet. Inventus in quodam loricatus homo eſt; alter, currui impoſitus, vix a duobus equis trahi potuit. Cute aſpera integitur. *Os* ipſi non in roſtro, quod in mucronem exporrectum, ſed ſupina parte eſt.

TAB. VII. 1. 2.

Caput ampliſſimum. *Dentes* trianguli forma, duriſſimi, acutiſſimi, utrinque ſerrati, ſeno ordine diſpoſiti. Prioris ordinis extra prominent, et in anteriorem partem vergunt; ſecundi rari ſunt; tertii, quarti, quinti, et ſexti, in os maxima ex parte recurvi, in utraque maxilla carne molli conteguntur; quaelibet maxilla duos et ſeptuaginta comprehendit.

Oculos habet maximos rotundos; in quibus tunica cornea parte anteriore, poſte-

poſterioreque dura eſt; quae humorem cryſtallinum involvit, telas aranearum tenuitate ſuperat; *nervi optici* ex ſubſtantia cartilaginea et dura conſtant; muſculi qui eos quodammodo intra trahunt, et fixos tenent, non radicem nervorum opticorum ambiunt; ſed a ſuperiore oſſis regionis oculorum parte orti, in longum extenduntur; quem ſitum in humanis quoque videmus. Laterum et tergoris *pinnae* longe quam in ſui generis majores ſunt; binae earum haud procul a cauda, binae aliae ad branchias et podicem; aliae in medio fere dorſo. *Cauda* duabus conſtans pinnis cubitalem longitudinem aequat, et ejus pars ſuperior, quae vertebris communita, altius attollitur quam inferior; haec creſcentis lunae figuram exprimit; quarum intercapedinem dimidia linea explere poteſt. *Hepar* adipatum, in duos maximos lobos dividitur. *Degit* in alto; ſed ad littora refugit. Amnes nonnunquam adire, forte dum praedam inſequitur, Wottenus author eſt. *Veſcitur* carne, et piſces adoritur ex inſidiis; bene ἁρπακτῆρα Oppianus vocavit: quia Archeſtrato ἀνθρωπόφαγες, carne humana delectari, facile crediderim. Pugnam cum Urinantibus apud Plinium [f] legimus. Cum caniculis, inquit, atrox dimicatio. Inguina et calces omnemque candorem Thunnos inprimis perſequitur, et ex eorum venatione cum gregatim praeter Italiam acti elabuntur, Siciliamque attingere prohibentur, pingueſcit. Vidit Bellonius undecim foetus uno *partu* ediḍiſſe, non tunicis involutos, ſed umbilicali tantum in ea cum utero matris conjunctos. Caput ut in aliis animalibus primo prodibat. In *Cibis* non adeo expetuntur. Divinum quidem [g] Archeſtratus cibum vocat; et Mneſitheus iis, qui facile concoquuntur annumerat; [h] Galenus tamen, excrementitiae carnis eſſe, aſſerit. Facile in apparatu peccatur. Dentes argento incluſi, ſub nomine dentium ſerpentis, dentitionem juvare, et puerorum pavores arcere, vulgo creduntur. Dentifricia optima ex iis parari Rondeletius tradit.

[f] Plin. H. N. l. 9. c. 46.
[g] Athen. Dipnoſ. l. 4.
[h] Galen. l. 3. de Aliment.

Punctum II.

De Galeo Ariſtotelis, et Catulis.

Tab. VIII. 4. Quem Oppianus γαλεὸν κύνα ſeu Muſtelum, ſeu Galeum Canem vocat, is Ariſtoteli ſimpliciter γαλεὸς eſt. Quia apud Latinos nomen non habet, poterit vel ſimpliciter Muſtelus, aut Galeus, Muſtelusve Canis vocari. Forte eſt Graecorum σκυλλόψαρος. *Corpore* eſt oblongo et rotundo cinereo, a podice ad extremam uſque caudam gracileſcit. Centenas aliquando libras excedit; nec ſquammis, ſed corio tegitur. *Oculos* habet oblongos; retro eos bina foramina auditui inſervientia, ex parte inferiore tunica enaſcitur, quae, palpebrae avium modo, totum oculum operit. Os ipſi in ſupina parte, denticulatum, ante ipſum duo alia foramina olfactui dicata. Branchiae utrinque quinae dectae, juxta quas duae pinnae, aliaeque rurſus duae ſupina parte enaſcuntur, praeter has maribus duae appendices, ex podice pendent. *Hepati* bifido et pallido, veſicula fellis ſubnectitur. *Splen* ſubrubeſcit. In coenoſis maris locis *habitat*. *Ova* vitellis ovorum Gallinae ſimilia, ex quibus foetus, donec foras prodeant, nutriuntur, parit. Quia Carne *veſcitur* gregalem ne credas. Natantes homines adoritur. In cibis plebi inſervit.

Catuli [a] Ariſtoteli τὰ σκύλια, Athenaeo et Oppiano σκύμνοι, aliis νεβρίαι γαλεοί. Hinnulos vertunt nonnulli, quibuſdam Caniculae dicuntur. Tab. VIII. 1. 2. 3. Bellonius Niſſolas Maſſilienſium eſſe, quod albas maculas per dorſum diſperſas habeant, putat. Galli duos pro iis, Rouſſettes dictos ponunt. *Major* ad cubitalem magnitudinem excreſcere ſolet, interdum binos ſuperat; *Cute* eſt adeo aſpera et dura, ut ea ebur perpoliri poſſit. *Dorſum* et latera ſubnigricant, nigerrimiſque et latiſſimis maculis inſigniuntur. In petris et alto mari frequentius degit; hinc Saxatilis Canicula Rondeletio dicitur.

[a] Ariſtot. H. A. l. 6. c. 10.

Minori cubiti aliquando magnitudo, dorſum et latera ſubrubent, notiſque liventibus, et multo quam in majore minoribus, conſperguntur. Cutis, ſi a cauda ſurſum ad caput manum ducas, aſpera; ſi a capite ad caudam, minime. Oculis, ore, branchiis, pinna, caudaque ſimiles, ab aliis parum differunt, *Generationem* ſi attendas, [b] *ova* ipſis in medio matricis circa ſpinam haerent, aucta circumducuntur. In binos enim partita ſinus matrix cum ſit, atque ſub praecordiorum ſepto conſtituta, in circumſtantem utramque partem abſcedunt. Gerunt teſtacea quaedam, in quibus ovi ſpecie, humor ineſt; quem colore et perſpicuitate cornu, figura pulvinaribus quae capiti dormituri ſupponimus, ſimilem, facit Rondeletius: Ova nulla conteguntur ſecundina: a venoſa umbilici parte ipſis nutrimentum eſt; teſtae facies ſimilis tibiarum ligulis, atque in ea ſunt meatus, capillamentorum tenuitate. Teſta intus rupta dilapſaque foetus exit; et ex ovo vivum protruditur animal. Caro Majoris ferinum edit odorem. Uterque etiam a plebe rejicitur.

b *Ariſtot. H. A. l. 6. c. 10.*

PVNCTVM III.

De Muſtelo Laevi et Aſteria.

TAB. VIII. 6. MUSTELUS ſeu Galeus LAEVIS, non a cutis Laevore, ſed ut ab Acathia, cui perquam ſimilis eſt, diſtinguatur, ita dicitur; Romae *Peſce Columbo* vocatur. Vix ad viginti libras pervenit. Colore eſt albicante, *Corio* laevi, *ore* edentulo, dentium vicem aſperae maxillae obtinent, foramina pro naribus habet; quibus minora ſunt alia poſt oculos, roſtro, branchiis, pinnis, cauda, intereaniſque cum Cane Galeo convenit. *Victitat* piſcibus, etſi inter gregales habeatur. De *Generatione* ſic [a] Ariſtoteles. Ova in medio matricum continent, ubi circumſtetere in utrumque matricis ſinum deſcendunt, et evadunt annexa per umbilicum ad matricem animalia, ita ut abſumptis ovis, non alio modo quam quadrupedes foetus habere videantur. Annexus eſt longus umbilicus ad matricis partem inferiorem, unuſquiſque tanquam appenſus acceptabulo. Et ad foetus medium qua jecur habet, quem ſi ſeces, intus alimentum quaſi ex ovo deprehendas: etiam cum amplius ovum non eſt. Tamen ſecundae membranaeque ſua cuique foetui, more quadrupedum. Foetus per initia caput in ſuperiore parte habet; adultus autem atque perfectus devexum. In laeva mares generantur, in dextra foeminae, quin eadem in parte ſimul tum foemina, tum mas. Diſſecto foetu, quot habet viſcera, puta jecur, ea interius magna, et ſanguine conſtantia, ſicut in quadrupedibus. Propter duram inſuavemque carnem plebi relinquitur.

a *Ariſtot. H. A. l. 6. c. 10.*

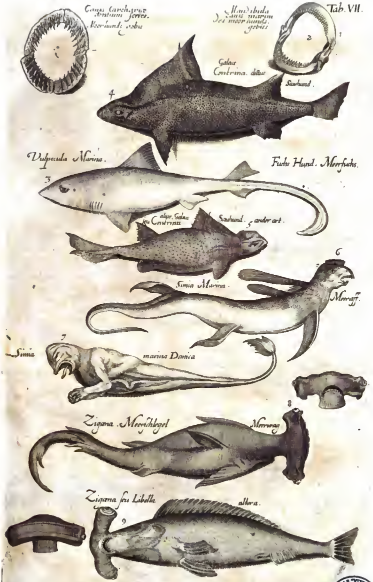
GALEVS ASTERIAS, Oppiano Ποικίλος, Aeliano ſimpliciter γαλεὸς, niſi Galeos omnes maculatos vocet, Bellonio *Muſtelus ſtellaris*, qui etiam Oppiano *Pardalim* dici credit. Laevi muſtelo internis et externis partibus eſt ſimilis, cute tamen laeviore. Dorſi maculae aliae ſtellarum ſpeciem referunt, aliae ſunt rotundae. Locum, victum, partum, Ingenium, et Mores, communia cum caeteris habet. Iccſius Galeorum optimos et tenerrimos eſſe opinatur. TAB. VIII. ſ. 9.

PVNCTVM IV.

De Glauco Aeliani et Maltha.

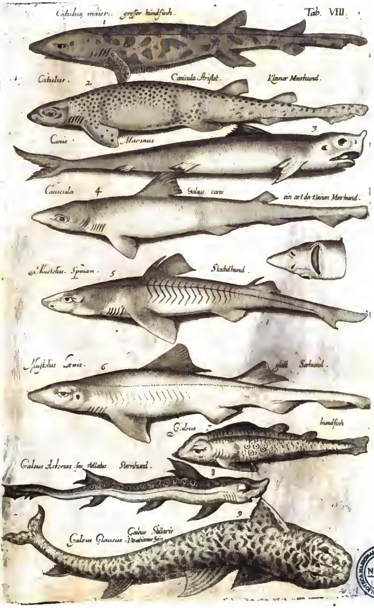
TAB. VIII. 7. GLAUCUS Aeliani vel ideo inter Galeos refertur, quod ſit Cartilagineus, tota corporis figura caeteros Galeos referat, et parvulos periculo inſtante, ore hiante excipiat, praeterito, revomat. [a] Piſcis eſt quatuor aut quinque cubitorum magnitudine. Cute laevi. Dorſo caeruleo exſaturato, ventre candido. Roſtro acuto. *Ore* in ſupina parte poſito. Oculis magnis, ex quorum inferiore parte enaſcitur membrana candida, quae

a *Rondeletius Hiſtor. Piſc. Aldr. H. Piſc. l. 2. c. 37.*

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

quae ad oculum furſum attollitur, eiſque veluti nubes caliginem offundit. Dentium acutorum latorum, quodammodo ſerratorum, ad latera ſpectantium ordines ſunt duo, in palato ſubſtantia fungoſa et mollis, quae ſupernam inferamque oris partem replet; *lingua* craſſa et aſpera. Branchiae detectae; prope has *pinnae* duae magnae, ad podicem totidem minores; duae in tergore. *Cauda* ex duabus conſtat; ſuperior multo longior eſt quam inferior, furſumque ſpectat. *Interna* ſi attendas, videbis *ventriculum* ampliſſimum et longiſſimum; *ſplenem*, qui ventriculo annectitur, longum, ex multis particulis carnoſis rotundiſque racemi inſtar compactum. *Hepar* adipoſum, in duos lobos diſſectum, quorum alteri veſicula fellis adhaeret. *Fel* viride; parte ventris infima in maribus ſeminis vaſa in duas partes diviſa, in foeminis *vulvam*, in maribus ſubſtantiam carnoſam, digitali magnitudine, penis ſpecie. *Inteſtina* primo ſunt gracilia, dein lata, ſine ullis ſpiris. Ex venis meſeraicis rami duo oriuntur; quorum alter ad hepar, alter ad ventriculum tendit, et in multos ramos diducitur. *Cor* quoque angulatum eſt. Carnis humanae aviddiſſimus, et ad littora deambulantibus inhians. Exemplum militis cujuſdam praebuit, a quo cum calces apprehendere fruſtra tentaſſet, occiſus eſt.

Maltham inter belluas marinas numerat Oppianus. Suidas cum Preſti aliquando eandem facit; aliquando ab eodem diſtinguit, δυσανταγώνιστον belluam appellans, Rondeletius Cetaceum eſſe piſcem, et ex Galeorum numero colligit, quod caro ipſi ſit laxa, molliſque. Pinnis, cauda, internis partibus a Cane Galeo non differt, niſi quod alba oculorum macula deſtituatur. Roſtro eſt brevi, dentibus latis et acutis. *Os* habet in ſupina parte, non multum infra roſtrum; *dentium* multos ordines.

Oppian. Halieut. l. 1. v. 371.

Punctum V.

De Vulpecula marina, et Galeo Acanthea.

Tab. VII. 3.

Piſcis, qui Graecis ἀλώπηξ, Oppiano ἀλωπεκίας γαλεὸς, Bellonio *Simia marina*, Latinis *vulpecula marina*, vel a caudae [a] longitudine, vel inſuavi [b] ingratoque guſtu, vel ab [c] aſtu ingenioque, nomen ſortitus eſſe videatur. Diſtinguatur-ne ab [d] Archeſtrati vulpecula, quam circa Rhodum ſapidiſſimam, et alio nomine κύνα πίονα, id eſt canem pinguem appellari ſcribit; an cum eo ſit eadem, ignoro. Piſcis eſt aliquando ad centenas libras excreſcens. Cum Cane Galeo, oculis, foraminibus auditui, et olfactui inſervientibus; et branchiis conveniens. Craſſior et brevior. Cute tectus. Dorſum habet cineraceum, ventrem candidum, *caudam* falcatam, et quodammodo enſiformem, quae magnitudine reliquum corpus ſuperat, et in cujus exortu pinna conſpicitur, Rondeletius ita eam exprimit, ac ſi ex binis pinnis conſtaret, quarum illa, quae furſum abit, toto corpore longior eſt, altera decuplo minor. Pinnas ad branchias et anum quam in dorſo longiores. Ventriculum amplum; inteſtina lata, jecur pallidum et in duas fibras diviſum. Iconem apud Aldrovandum vide; nos hic alterius cujuſdam ſubjicimus. *Locis*, in mari gaudet coenoſis a littoribus magis remotis. Piſces etiam grandiores pro *cibo*. In *Conceptu* et partu ſpinacem imitatur. Sobolem metu periculi intro recipere, praeterlapſo emittere, Rondeletius oculatus teſtis eſt. Cauda, longitudo ob mollitiem quae in tenellis facillime flectitur, impedit. Hamo [e] devorato glutiunt amplius ad infima lineae, quae facile praerodunt. Caro virus reſipit.

a *Rondelet. Hiſt. Piſc. Bellon. l. 1. de Aquat. c. 7.*
b *Diphilus apud Athen. l. 8.*
c *Ariſt. H. A. l. 9. c. 37. ex Scalig. diſt. Aelian. Hiſt. Var. l. 1. c. 5.*
d *Athen. l. c. Oppian. Halieut. l. 1. v. 381.*
e *Plin. H. N. l. 9. c. 43. Oppian. Halieut. l. 3. v. 144.*

Galeus Acanthias Gazae *Muſtelus Spinax*; Scaligero *Muſtelus* Tab. VIII. 5.

 Spinus

Spinus eſt, Aeliano *Centrines* nomine venit. Nunquam viginti libras implet. Corpus ſenſim gracileſcit. Dorſum cinereum apparet, venter albicat. Rondeletius in mari argenteo *colore* eſſe, cum exſpiravit ex cinereo rubeſcere, author eſt. *Roſtrum* ipſi primo latum, mox in acutum definens. Retro oculos, qui mediocres, bina foramina auditui dicantur. Ante os, quod in ſupina parte, et dentibus validiſſimis armatur, bina alia olfactui inſerviunt. Branchiae a lateribus utrinque quinae et detectae, *Pinnae* duae natatui deſtinatae branchias ſequuntur; in parte ſupina nullae ſunt, praeter quam ex podicis utraque parte, quae in foemina minores, in mare majores ſunt; hac nota, quia in caeteris omnibus Galeis inter podicem et caudam, imo ventri ſingularis commiſſa conſpicitur, ab aliis, ut mas appendicibus parvis, quas illic obtinet, a foemina, diſtinguitur. Utraque in dorſo pinna, aculeum longum, triangularem magis, quam rotundum annexum habet. *Cauda* eſt gemina, ſuperiore parte longior, inferiore brevior. *Splen* in duos lobos dividitur. Caeteris partibus cum aliis convenit. *Locus* ipſi coenoſa maris receptacula, flumina nunquam ſubit: nec in Euripo Pyrrhaeo reperitur. In ſepto praecordiorum ſupra mammas *ova* continere; ubi ovum deſcendit atque abſolutum fuerit, in eo catulum fieri, author eſt [f] Ariſtoteles. Sex in ventre foetus perfectos obſervatos, multis aliis ovis non excluſis, pendentes, qui ex ovis per venam umbilicalem excludantur. Ova nullo vinculo alligata eſſe, obſervavit Rondeletius. Ex ovis alimentum trahere, donec perfecti foras emittantur, haud male colligi poteſt. *Gregalem* eſſe, quod multi ſimul capiantur, certum eſt. Quod foetus ſuos nec recipere, nec emittere poſſit, [g] ſpinae faciunt. Carne eſt dura et inſipida; minus tamen quam vulpecula virus reſipit.

f *Ariſtot. Hiſt. A. l. 6. c. 8.*
f. Scaliger.

g *Ariſt. H. A. l. 6. c. 10.*

PVNCTVM VI.

De Centrine.

TAB. VII. 4. 5.

Nomine CENTRINES, [a] Aelianus Muſtelos aculeis praeditos intelligit, cum duo Canum genera, in Galeos et Centrinas diſpeſcit: nos eum intelligimus, quem [a] Ariſtoteles τινεγαλεὸν, νωτίδανον, eſſe, [b] Athenaeus ab Epaeneto ἐπινωτίδεα vocari, docet. Romae et tota Italia *Peſce Porco*, dicitur. Plinius nuſquam ejus meminit, nec apud Ariſtotelem quicquam invenias, quamvis ſcripſiſſe Athenaeus prodiderit. Quantum *ad deſcriptionem* brevis eſt, craſſus et ſpiſſus, a capite ad podicem *trianguli* figura. *Cute* integitur aſperrima, brevibus crebriſque aculeis horrida, qui in capite et dorſo robuſtiores ſunt, colore ex cinereo nigricante. *Caput* habet exiguum et depreſſum. *Oculos* ſplendentes, poſt eos duo foramina auditui deſtinata, duo ſupina roſtri parte pro naribus conſpiciuntur. *Caput* ſupina parte, rotundum, magnum, ſemper fere hians. *Dentes* latos, acutos, quorum in ſuperiori maxilla triplex, in inferiori ſimplex ordo eſt. Branchias utrinque in lateribus quinque, eaſdemque detectas. *Pinna* prior a capite ſtatim enaſcens, aculeo longo et ad caput ſeſe inclinante armata, criſtae inſtar multum ſurrigitur, quae e podicis regione minor, minore et ad caudam vergente aculeo, inſtructa eſt. In caudam et podicis pinnas, imo ventri, nulla alia pinnula ſubnectitur, quod ei cum Acanthia commune. Cauda in pinnam inferiore parte latam, ſuperiore parte in acutum angulum deſinentem degenerat. In *partibus internis*, ventriculus eſt oblongus, craſſus; *inteſtina* haud multis gyris reflexa. *Hepar* praepingue, magnum, in duos lobos ad infimam fere uſque ventris ſedem extenſos diviſum, albicat. *Locus* ipſi in coenoſis pelagi domiciliis potius quam littore; ideo

varius

a *Aelian. l. 2. H. A. c. ult.*

a *Ariſt. H. A. l. 5. cit. Athen.*

b *Athen. Dipnoſ. l. 7.*

varius capitur. *Ova* primum in ſe gignit numeroſiſſima, vitellis gallinaceorum ovorum ſimilia; animal reliquorum cartilagineorum more excludit. Venenum fundere ex [c] Oppiano diſcimus; quos ille κέντρουσιν ἐπωνύμας vocat, hoc κεντρίνας vocari, vetus ſcholiaſtes adſcripſit. Vix aliquis ejus *in cibis uſus*; nervea potius quam carnea ſubſtantia conſtat. In *Medicina* oleum ex hepate frixo collectum, ad duritiem humani hepatis emolliendam conferre, et articulorum dolores lenire ex Rondeletio habeo. Cinis urinas vehementer movet.

c *Oppian. Hal. l. 2. v. 640.*

Pvnctvm VII.

De Simia marina, et Zygaena.

Tab. VII. 6.

Simiarvm Marinarvm duas habemus deſcriptiones. [a] Aeliano eſt bellua in mari rubro, cartilaginea, terreſtri tum colore tum facie ſimilis; in hoc differt, quod varie diſtinguatur, cervicemque et branchias ruffas habeat. Tegmen corporis teſtudinis involucrum eſt. Cum natat, volare videtur. [b] Geſnerus piſcem ſibi ex Dania allatum ſcribit, coloris corpore toto viridis, dorſo magis fuſci, ad latera pallidi. *Os* ſinum habebat; *pinnas* tanquam volans extendebat, et inter duas in dorſo pinnas aculeum retro tendebat; branchiarum foramina quina apparebant, obliquo inter os et oculos deſcenſu. Teſtudineum involucrum ſi acceſſiſſet, Aeliani ſimiam feciſſet.

a *Aelian. H. A. l. 12. c. 27.*
b *Geſner. de Piſcib.*

Tab. VII. 8. 9.

Zygaena piſcis monſtroſus, a capitis figura, qua τὸ ζυγὸν imitatur, quo tranſverſum librile, ex quo lances dependent, ſignificatur, nomen obtinuit.

Gaza Libellam vertit. Maſſilienſes piſcem Judaeum a ſimilitudine tegumenti capitis, quo olim Judaei in provincia utebantur, dicunt. Galenus, Aelianus, Oppianus [c] eoſque ſecutus Suidas, cetis annumerant. Galeis, quia multa cum illis communia habet, haud male ſubnectitur. Corio tegitur. Ventre eſt albo, dorſo cinereo, pro ſpinis cartilagines obtinet. *Cervicem* et *gulam* habere ſcripſit Rondeletius. *Os* ipſi non rotundum, non roſtratum, nec in latera compreſſum; ſed in ea extenſum, atque tranſverſum habet. Pars frontis anterior, quae utroque oculo, magno, et deorſum potius quam ſurſum vel ad latera vergente, clauditur, in ſemicirculum fere extuberat, & ſic in aciem acuitur, ut obvios piſces ſecare poſſe credatur. *Os* ſubtus, inferiore parte; per magnum, dentibus validis ſinus planis, in latus ſerrae modo vergentibus, triplici vel quadruplici ordine digeſtis armatum, latet. *Lingua* lata, humanae haud abſimilis; *branchiae* utrinque quinae et detectae. Pinnas icon oſtendit; in dorſo nullam eſſe tradit Rondeletius. *Cauda* duabus inaequalibus pinnis conſtat, quarum ſuperior vertebris fulcitur, ac multo longior eſt; inferior vertebris caret, et brevior extat. *Verſatur* [d] in profundo. Piſces obvios, et homines natantes frontis ſuae acie ſubvertit, et Leoni quod ad vires, ab Oppiano [e] opponitur. Occurſus ejus olim, navigantibus [f] infauſtus habebatur.

c *Oppian. Hal. l. 1. v. 6.*
d *Aelian. H. A. l. 10. c. 2. Oppian. l. 1. v. 367.*
e *Oppian. l. 5. v. 37.*
f *Aelian. l. c.*

Ab iſta Zygaena plurimum ille differt, qui ventre candicante, ore miniacei coloris, caetera niger eſſe, ſcribitur.

Pvnctvm VIII.

De Mola Salviani, ſeu Orthragoriſco Rondeletii.

Tab. IX. 1. 2.

Monſtroſo piſci monſtroſiorem ſubjicimus, ſed et iſtum toto corpore cartilagineum. *Mola* quibuſdam, ſeu quod informem molam referat, ſeu quod rotunditate corporis molae molendinariae ſimilis ſit, ut Rondeletio placet, dicitur. Apud Maſſilienſes, *Luna*, vel quod extrema corporis parte, quae pinnis ſubeſt, creſcentis figuram referat, vel quod dem-

ptis pinnis toto corpore plenae inſtar ſit, vel quod corporis extremum in cornua curvatae reſpondeat, vel denique quod noctu ſplendeat, vocatur; ſed cave pro [a] Aeliani ſumas. Porcum, quem Lacedaemonii *Orthragoriſcum* vocant, quemque [b] Appion maximum piſcium eſſe, et cum capitur grunnire, credit Rondeletius, nec abludit comparatio. Nec [c] longus, nec planus eſt, ſed in latera comprimitur; brevis adeo, ut ſolum caput potius quam piſcem repraeſentare videatur. Centenas ſaepe libras ſuperat. *Cute* tegitur aſpera non ſecus ac Squatina, argentei coloris, ventre eſt ſubalbido, dorſo cineraceo. Os habet exiguum; *dentes* tantum geminos, utramque univerſam oris partem munientes, quorum inferior retuſior, ſuperior magis acutus ac ſecans eſt, latos continuoſque Rondeletius facit. Oculos parvos ac orbiculares. *De branchiis ita Salvianus.* Branchiarum internum orificium utrinque, unum eſt parvum et ſemicirculare, prope quod etiam utrinque pinna una parva et rotunda ſita eſt, quae alia prorſus ratione quam aliorum piſcium laterales pinnae, moventur. Cum enim illae in piſcibus a cauda ad caput, in hoc noſtro a dorſo in imum ventrem deducuntur. In extremo praeterea dorſo prope caudam alia multo major pinna, non rotunda ſed ſublonga erigitur: e cujus regione altera ejusdem magnitudinis et figurae imo ventri ſtatim ab ano ſubeſt, quae alio etiam modo quam dorſi et ventris aliarum piſcium pinnae mobiles ſunt. Non enim ut illae a cauda ad caput eriguntur, et a capite ad caudam inclinantur, ſed in utrumque latus moventur.

a *Aelian. H. A. l. 15. c. 4.*
b *Plin. H.N. l. 32. c. 2.*
c *Aldrov. de Piſcib. l. 3. c. 44.*

In *caudam* carneam non degenerat: nam poſtrema ejus aeque ac latera lata ſunt: pinnata tamen cauda, non oblonga ſed lata, atque omnem poſtremam piſcis partem amplexante, in latereque mobili munitur. Creſcentis lunae figuram refert; ſuperiore parte articulatam eſſe, ut tam in dextrum, quam in ſiniſtrum moveatur, Rondeletius addidit.

Quantum ad *Interna*, quae ob corporis rotunditatem conglobata ſunt, Carne eſt candidiſſima, nerveam potius, quam carneam ſubſtantiam prae ſe ferente. Cocta gluten ex tergoribus boum confectum refert. *Adipe* ut in porco, multo carni corium firmiſſime adhaeret, et difficillime avellitur. *Iecur* habet pallidum, magnum, et tenerrimum, dum coquitur in denſam pinguedinem faceſſit. Nocte ex internis partibus caeruleus e longinquo ſplendor, imo ignis ſplendidiſſimus enitet. Grunnire dum capitur, dicitur. Pinguedo ejus eſt multa et candidiſſima; liquefacta, lucernis inſervit, ſolo piſculento odore moleſta. *Speciem aliam Gallus quidam Venetiis deſcripſit.* Iconem exhibeo. Forma, inquit, in orbem vergebat. Corio ſine ſquammis, etc.

An huc Piſcis Cadamuſti ſuem referens dolium craſſitudine, duo longitudine ſuperans, formae obrotundae, ſuilla cute, Oculis parvis, edentulus, loripes, branchiis brachii menſuram excedentibus, cauda longa, et lata ſpectet, aliis judicandum relinquo.

ARTICVLVS III.

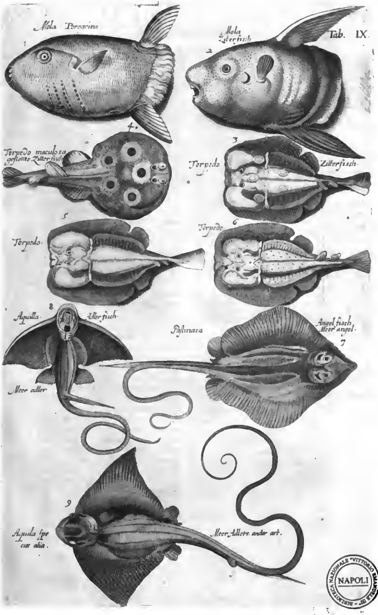
De Cartilagineis planis.

PVNCTVM I.

De Torpedine.

TAB. IX. 3. 4. 5. 6.

Abſolutis Cartilagineis longis, ad Planos progredimur, primus occurrit *Torpedo*, quae veteribus Graecis νάρκη et νάρκα, ad differentiam affectus, θαλάσσια; modernis τυρπαίνα, et Margotir, Alberto *Stupefactor;* mixto barbaris, *Torpigo*, *Terpigo*, *Stupor*, *ſtupefaciens et ſtupeſcor*, dici-

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

Digitized by Google

dicitur. Ex Cartilagineis planis eſſe, ex [a] Ariſtotele et Plinio habemus. Laevem, apud [b] Athenaeum legitur. Corruptus Ariſtotelis [c] locus, ex quo colligitur ſpinoſa; nec vacat errore [d] Cardanus. Duo olim ipſius genera. *Nigrum* quod ad capitis dolorem commendatur, et ſubruffum, ſeu ad rubricae colorem accedens. In *Maculoſas*, et *Non maculoſas* optime diſpeſcuntur. Tria illarum genera. *Maculae* in quibuſdam diverſarum figurarum et albicantes, huc et illuc ſparguntur, in quibuſdam quinae rotundae, nigricantes, pentagoni figura locatae, oculos tam egregie repraeſentant, ut Oculatam Plinius dixerit; bene dictum Bellonius defenderit. Omnium corpus ſi caudam exceperis orbiculare eſt, ſenas libras vix excedunt, molli et lubrica cute teguntur. Venter eſt ſubalbidus, *dorſum* ſubflavum, et ad rubricae ſabrilis colorem accedens, partes quae ad caudam mediis corpulentiores apparent; hae *cartilaginem* quandam tabidam in ſeipſis habere videntur. *Ore* ſunt in ſupina parte parvo, ante quod foramina duo odores deferunt, dentibus minutis et ſerratis. Oculis in ſuperiore parte anterius exiguis, quos retro foramina duo, ipſis grandiora, patula, et in palatum pervia. Cerebro non carent. *Lingua* deſtituuntur: *Branchiae* in medio ſunt corpore (ob ipſius tenuitatem ad latera locari non poterant) utrinque quinae et detectae, quarum orificia parva et ſemicircularia, tenui quadam cuticula conteguntur; *pinnae* juxta caudam duae; pro reliquis latitudine utuntur, et utroque ſui corporis ſemicirculo quaſi pinnis natant, podex in caudae exortu, ipſa brevis et latiuſcula. *Intus* Carnoſum habent ventriculum: *inteſtinum* breve et amplum; *hepar* pallidum, et in duos lobos diviſum. *Fellis veſica* illaque magna hepati committitur, et dextro annexa lobo, in ſiniſtrum quoque venulas quaſdam immittit. *Lien* eſt parvus et ſubrubens. Uterus oblongus et bifidus. *Habitant* [e] in mari, locis coenoſis; reperiuntur et in [f] Nilo; ut haud male in Marinas etiam et Fluviatiles, diſtinxeris. Piſcibus *veſcuntur*, quos aſtu, ut poſt dicam, capiunt. *Pariunt* circa [g] aequinoctium, et quidem ova intra ſe praemollia, quae in alium locum uteri transferunt, et excludunt. Sic animal pariunt, ova concipiunt. Octogenos foetus habens, inventa eſt. Hyeme propter frigus in terra *latent*. Latitudine ſua quaſi geminis pinnis *feruntur*, natant ſed aegre, nam [h] νωτὴς βραδυτῆτι βαρύνονται, *pigra tarditate gravantur*; ideo βυλὴν κερδαλέην καὶ πόλυμύχανον Natura conceſſit. Singularis ipſis torporem vel tremorem inferendi, unde nomen habent, facultas. Merſae in [i] limo ſe occultant et piſces, qui ſecuri ſupernatantes obtorpuere, corripiunt. Iidem [k] procul et e longinquo, vel ſi haſta virgave attingantur, quamvis praevalidos lacertos, torpidos, et quamlibet ad curſum veloces pedes, alligatos reddunt. Et illi, qui rete, in quo una ex iis capta fuerit, attigerint, torporem patiuntur, quod [l] Aeliani ſide dictum ſit: et ſi inter mortuos piſces vivens Torpedo ſeſe moveat, qui tacti fuerint, interno quodam motu cientur, ut videantur vivere, quod Godignus de rebus Abyſſinis prodidit. In totone corpore, quod Salviano placet, an parte, quod [m] Diphilus, [n] Oppianus et Cardanus prodidere, incertum. Exiguam pleratumque, quaeque quavis corporis excitatione refellatur; nec totum corpus infeſtantem, Gillii et Kircheri experientia docemur, ut vel inde Albertum, qui hoc veneno hominem interfici prodidit, refellere liceat. Cauſam in caecam facultatem, quod mortua eadem deſtituitur, conjecere alii; in narcoticam [o] et inſenſibilem qualitatem, nervis et muſculis contrariam alii.

Uſus Torpedinis in *cibis* commendatus [p] a Galeno et aliis, quod carnem mollem, jucundam, et mediocriter per ventrem ſubeuntem habeat; a Diphilo et aliis rejectus eſt. Partes duntaxat quae circa caput laudantur. Venetiis ne in foro piſcario vendatur, praefecti ſanitatis authoritate cautum eſt. Genuae, Maſſiliae, et alibi a tenuiore for-

a *Ariſtot. H. A. l. 5. c. 5. Plin. H. N. l. 9. c. 24.*
b *Athen. Dipnoſ. l. 7.*
c *Ariſtot. l. 4. de partib. c. 3.*
d *Cardan. l. 7. de rer. varietat. c. 37.*
e *Oppian. l. 1. Hali. v. 104.*
f *Athen. Dipn. l. 7.*
g *Plin. H. N. l. 9. c. 51. Ariſtot. H. A. l. 5. c. 12.*
h *Oppian. Hal. l. 2. v. 58.*
i *Plin. H. N. l. 9. c. 42. Oppian. Hal. l. 2. v. 55. Ariſtot. H. A. l. 9. c. 37.*
k *Plin. H. N. l. 32. c. 1.*
l *Aelian. H. A. l. 9. c. 14.*
m *Athen. Dipn. l. 7.*
n *Oppian. Hal. l. 22. v. 55.*
o *Kircherus l. 3. Magnet. artis p. 6. l. 4.*
p *Galen. l. 3. de Alim.*

fortuna expetitur. In *Medicina* diuturnis capitum [q] doloribus admovetur: et ſedem prociduam coërcet; idem apud Marcellum Empiricum invenies; forte et arthriticos demulcet; eodemque modo Anteroſa Caeſaris libertum ſupra fidem podagram curaſſe, Seribonius Largus teſtatur; et Diaturpaenos ceratum apud Aeginetam ad podagram habemus. Mirum, ſi verum, quod de ea Plinius; ſi capiatur cum Luna in libra fuerit, triduoque aſſervetur ſub dio, faciles partus facere poſtea, quoties inſeratur; forte quod velut induciis dolorum datis, natura ad excludendum foetum firmatur. Corium nuper decorticatae, ſi parti matricis prolapſae involvatur, ipſam reducere, Aëtius ex aliis habuit.

q *Dioſcorid. l. 2. mater. medi. c. 17.* — *Plin. H. N. l. 32. c. 10.*

Pvnctvm II.

De Paſtinaca marina.

Tab. IX. 7. Quem Graeci τρυγόνα, seu ut D. Ambroſius vertit, *Turturem*, ab alarum expanſarum ſimilitudine vocant, is Latinis *Paſtinaca marina*, ſeu a colore, ſeu quod radio ſuo ceu paſtino inſtrumento foſſorio fodiat et pungat: Gallis Raja, ob ſimilitudinem, quam cum Rajis habet, dicitur. Duas ejus *ſpecies* Bellonius et Rondeletius agnovere; hic capite tantum et roſtro differre ait: ille in *laevem*, cujus cutis perpolita, dorſum livet in corticis platani modum, venter albicat, plurimis veluti ſtriis, per carnem hinc inde deductis; et *Aſperam*, quae tota aculeis horret, atque ad caudam praeſertim permultis uncinis in gyrum diſpoſitis ſcatet, diſpeſcit. Magnitudine vix denas libras ſuperant. Corpore ſunt quadrilatero, ventre albicant, dorſo livent. Superiore parte aliquod *capitis* veſtigium anterius cernitur, capiti paluſtris ranae non abſimile: in eo nonniſi *oculi* oblongi et grandiuſculi, a quibus foramina bina, oculis majora, ſemper patula, in palatum deducuntur, pars oculis anterior in roſtrum carnoſum acuitur. *Os* habet parvum et edentulum, (mendum in Dioſcoride, ſi dentes habere innuit) ſolaque maxillae aſperitate illorum vice utitur. *Pinnis* carent circa caudae exortum, unam orbicularem ſi excipias, ideo latitudine ſua [z] natant. *Branchiae* in medio fere ventre quinae, in partibus flaccidis et carne vacnis, (partes [a] circa caudam mediis partibus carnoſiores habere, cartilagineis planis commune eſt,) ſitae ſunt. *Caudam* habent longiſſimam, ſpinoſam, muris caudae perſimilem, Craſſa primum, paulatim in magnam tenuitatem ſtringitur; ſuper eam, in medio fere aculeus, oſſeus, longus, acutiſſimus, et ſerratus, quincunciali magnitudine, Dioſcoridi κέντρον, Horo Apollini ἄκανθα, Plinio radius eminet.

Quantum ad *interiora*, Ventriculum habet parvum, anguſtum; cui, quia ſatis ab ore diſſitus eſt, *ſtomachus* praeponitur: idem in ecphyſin a qua breve et gracile inteſtinum dependet, quod in aliud initio anguſtius, mox ſenſim latius, dein priuſquam maxime dilatetur, anguſtum poſtremum in rectum inteſtinum deſinens, et unde excrementa porracei coloris rejiciuntur, definit. *Jecur* amplum, ex albo flaveſcens, in duos lobos, quorum dexter latior et major, ſiniſter brevior et minor, diviſum. *Fel* hepati adnexum, ex viridi flaveſcens. Uterum oblongum, quo ova continentur.

Degunt in coenoſis maris locis. Carnibus veſcuntur [x] et latrocinantur ex occulto, tranſeuntes radio (quod telum eſt eis) figentes; nec quenquam [y] attingunt, niſi telo ſuo vulneratum.

Ex inſidiis venari, quod Mugilem velociſſimum piſcem aſſequantur, argumento eſſe poteſt. *Coëunt* [b] ut Rajae, admotis invicem non ſolum partibus ſupinis, ſed etiam tergo foeminarum ſupinis marium, ſuperpoſitis. Foetus aliorum cartilagineorum more non recipiunt. [c] Id enim

x *Plin. H. N. l. 9. c. 42.*
y *Oppian. Halieut. l. 2. v. 472.*
z *Ariſt. H. A. l. 1. c. 5.*
a *Galen. l. 3. Aliment.*
b *Ariſtot. H. A. l. 5. c. 3.*
c *Ariſtot. H. A. l. 6. c. 10.*

enim acuties caudae prohibet. *Volatum*[d] quoque exercere, ſalſo apud Aelianum dicitur: ſed [e] radii ſui veneno ſe tueri, tam certum, quam Muſicae dicteriis et ſaltationibus [f] delectari; ambiguum videtur. De ejuſdem *radii* venenoſitate non eſt quod dubitemus. Nullum uſquam execrabilius, arbores, inſixus radici, necat, arma, ut telum perforat, vi ſerri et veneni malo, non tamen, ut nulli remedio, quod Aelianus [g] prodidit, ſuccumbat; et neceſſe fuerit [h] Leonidam Byſantium ictum occumbere. Bene radii cinis cum aceto vulneri admovetur, feliciter ſurſures in eodem cocti auxiliantur. Lauri decoctum, Theriaca Andromachi, Galeus, cum quo inimicitias gerit, haud fruſtra adhibita. Cauda, quae idem intulit, in arborem, quercum inprimis, inſixa, aut de eadem ſuſpenſa, emarcidam eandem evadere, ſanari aegrum, Aëtius prodidit. De *Vſu in cibo*, ne ſalſo [i] Galenus mollem et jucundam carnem ejus ſaciat, vehementer metuo, guſtus inſuavem et ferinum quid reſipientem, teſtatur. In *Medicina* mitigat [k] dentium dolores radius, quos ſrangit et extrahit, Torreri eum, mox conteri reſinaque excipi, debere, apud Celſum legimus.

d Aelian. H. A. l. 8. c. 26.
e Aelian. H. A. l. 9. c. 40.
f Idem. l. 1. c. 30. l. 17. c. 18.
g Aelian. l. 1. c. 56.
h Aelian. l. 2. c. 50.
i Galen. l. 3 Alim
k Dioſcorid. Mat. Med. l. 2. c. 22.

Pvnctvm III.

De Aquila.

Tab. IX. 8 9.

Quid per Aquilam piſcem, ſeu ἀετὸν veteres voluerint, difficulter ſciri poteſt, planum [a] duntaxat, et cartilagineum, animalque parere, ab omnibus proditum eſt, radium aliquem in cauda habuerit, nec ne, reticuere. Non mirum itaque in diverſa recentiores trahi, et unam a Salviano, quam Rondeletius alteram Paſtinacae ſpeciem facit, duas ab Aldrovando, monſtroſam a Bellonio et Paraeo deſcribi, *Salviániana* magnitudine trecentas libras non ſuperat. Laevi et molli cute tegitur, inferiore parte alba, ſuperiore livida. *Caput* habet exertum, capiti bufonis ſimillimum: oculos magnos, rotundos et prominentes, poſt quos bina, magna, et patula foramina inſculpta ſunt. *Os* ſupina parte mediocre et denticulatum. *Latera*, quae acuta, expanſas volantis Aquilae alas aemulantur. In caudae exortu utrinque una parte et rotunda pinna exoritur, in *maribus* ex utroque podicis latere, una appendix pendet. Cauda paſtinacae tenuior et longior; in dorſo paulo poſt principium pinnatam unam erigit, atque hac deinceps *aculeus* oſſeus, longus, acutiſſimus atque ſerratus, eminet. *Intra*, Jecur eſt ſubflavum, lien ſubater. Aldrovandi *prior* videtur ἀιέφαλος, latiſſimis alis, qua corpori haerent caeruleis, in extremitate rubris. *Altera* ſupra oculos et in fronte aculeata eſt, in cauda binos gerit radios. Coenoſa hi piſces in mari loca incolunt, reſupinati piſcibus aliis veſcuntur, quos ex occulto ſigunt. Vivos foetus cartilagineorum more pariunt. Radio laedunt, ideo publice cum eo non divenduntur. Caro quia tetrum et gravem ſpirat odorem, a menſis exulat. Quae de lapide in capite ejus a Kiranide ſcribuntur, fabuloſa ſunt. Bellonii vere monſtroſus eſt, deſcripſit eum Geſnerus. Piſcis hic rarus (inquit) et ignotus omnibus; et Paraeus volantem facit, roſtro viridi.

a Plin. H. N. l. 9. c. 24.

Tab. XII. 2.

Pvnctvm IV.

De Rajis in genere.

Tab. X. 12.

Rajarum nomen forte a radendo Latini ſumſere. Graeci a quadam cum rubo ſimilitudine, ſunt dorſo aſperae, ut recurvas ſupina parte rubus, ſpinas gerit; βάτον marem, foeminam βατίδα dixere. Plinius [a] Graeco vocabulo utitur. Ex cartilagineis [b] et planis eſſe nullum dubium. Albertus in pectinum genere poſuit. Tria vero illarum apud antiquos *genera*; βάτον unum ſimpliciter, λειόβατον Alterum Ariſtote-

a Plin. H. N. l. 23. c. 11.
b Ariſtot. H. A. l. 2. c. 13. Plin. H. N. l. 9. c. 24.

les et Galenus vocavere, *ſtellatum* Athenaeus addidit. Rondeletius poſtquam in *laeves* et *aſperas* eaſdem diviſiſſet, mox ſtellulis notatas, iiſque carentes addidit; et ex *aſperis*, alias modice tactum vellicante lanugine, alias robuſtis ſed raris aculeis; quaſdam robuſtiſſimis et denſiſſimis aſperari dixit. Magnitudine inter ſe differunt, bicubitales aliquando Salvianus vidit, haud minores [c] Aegolico clypeo in India naſci, Aelianus prodidit. Cuticulari teguntur operimento, omnibus membranula, quam nebulam vocant, *oculus* obtenditur; juxta oculos foramina ſunt magna ampla, ad oris uſque intima patentia, quibus operculum interiore parte a natura additum eſt. Ore aperto dilatantur, clauſo magna ex parte occluduntur. *Cauda* omnibus procera atque aſpera, in ejus dorſo duae pinnulae, totidemque, ſed exiguae et urbiculares ad ejuſdem exortum. Quod cartilaginei generis plana, pinnis deſtitui ſcripſit Ariſtoteles, illas, quibus natando corpus impellunt, intellexit, quae ad caudam, dirigendi itineris gratia data ſunt. Si quid in contrarium apud eum occurrit, mendum in cauſa; βάτραχος pro βάτος legendum eſt. *Interiora* ſi luſtremus, *fellis* omnibus in hepate veſica. *Splen* in verticuli plexu; inteſtina craſſa; in ecphyſi et recti inteſtini extremo anguſta, genitale vitulae marinae ſimile.

[c] Aelian. H. A. l. 13. c. 4.

TAB. XII. 1. Circulatores ex exſiccatis Draconum et Baſiliſcorum figuras effecerunt, ſic plebeculae imponunt.

Commoda Rajis in coenoſis maris locis, non procul a littore *habitatio*. Hyeme latent, et quia numeroſae capiuntur, gregales haud male colligas.

Coëunt non tantum admotis invicem partibus ſupinis, ſed etiam tergo foeminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, nec inter ſuum duntaxat genus conſiſtunt. Cum Squatina quoque *coire* ſcripſit Ariſtoteles. Gerunt utere teſtacea quaedam, teſta tibiarum ligulis ſimilis eſt. Pariunt animal, cum primum ova intra ſe pepererint. TAB. XII. 4. *Ova* quae flava, ſine teſta primum in ſuperiore parte vulvae conſpiciuntur, quaedam magnitudinem ovorum gallinae aequant, alia his minora, nonnulla ciceris magnitudinem non excedunt, plura centenis in ſingulis aliquando numerantur. Quae a perfectione propius abſunt, in inferiorem matricis partem dimiſſa, teſta, et in qua albumen et ovum continentur, operiuntur, quadratiformia haec, demptis angulorum, quae variae ſunt appendicibus. Unius lateris appendices longiores, ſunt foliis gladioli herbae ſimiles; alterius, breviores, latiores, replicatae, quibus undique ſummotis, laterum anguli, tibiarum repraeſentant ligulas. Unum aut ad ſummum duo pariunt, quod maximus earum in mari proventus, infinita ovorum in ſuperiore vulvae parte ſeries facit, ex quibus tempore perfectis, iterati foetus excluduntur. Abditas, pinnas exertas movere ſpecie vermiculorum, allapſos ad eas piſciculos capere, ſic tarditaten motus aſtu compenſare [d] Plinius author eſt. Ariſtoteles radiolos vocat Mendum tamen hiſce locis ſubeſſe, ſuſpicio eſt, cum nec pinnas nec radioſos habeant, vel pinnas Plinius improprie vocavit, et radiolis ab Ariſtotele tributum, quod roſtri acumini competere videtur. Olaus quondam depingit; qnae homini in ſeptentrionali Oceano circumvento ſuppetias tulerit. *Vſus* etiam in *Cibis*. Copioſioris nutrimenti et concoctu difficiles [e] Galenus facit. Rondeletius de Rajae bonitate quaeſitus; perinde ac ſi quis pallium elixum comedat, reſpondit. Archeſtratus ſcapulas et hyeme laudat. Laterum extremas partes a divitibus comedi, reliquas plebi relinqui, ex Geſnero habemus. Apud Hollandos potiſſimum elixantur, butyrum, acetum, et ſinapi condimenti loco ſunt. Caſeo et Silphio veteres condiebant. In *Medicina* auribus ſel eſt utiliſſimum, hepate ad pruritum feliciter Rondeletius uſus eſt.

[d] Plin. H. N. l. 9. c. 42.

[e] Galen. de victu attenuante.

PVN-

Punctum V.

De Rajis Laevibus, et in ſpecie de Laevi Raja, Vndulata, et Oculata.

Tab. X. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Rajae in Laeves et aſperas optime diſtinguuntur: Inter illas, quarum aliae acuto, aliae obtuſo roſtro ſunt, prima eſt quae λειόβατος ſimpliciter Graecis, Laeviraia Latinis, *Mucoſa*, et a lata faſcia qua mucus ſeu potius coryza in laborantibus excipi ſolet; *Bavoſa* Romanis dicitur. Omnium eſt ſui generis piſcium poſt bovem maxima.

Corpore quidem tenui, ſed in ampliſſimas *alas* expanſo. Cute ab aculeis nuda. Uterque oculus, media dorſi linea, et cauda tenuioribus et raris *aculeis* muniuntur, ſed et in ſupina parte quidam in os, quod latum eſt, cibi ſine dubio retinendi cauſa, recurreſcunt. *Roſtrum* tenui et pellucida cartilagine, conſtat. Alae utrinque expanſae tenues ſunt, et prona parte nigricant. *Cauda*, quae tribus aculeorum ordinibus, inſtruitur, tota ſupina parte alba eſt. Rima quae podici, pudendum muliebre refert. Quam Aldrovandus deſcribit, maculis ſupina parte nigris undique variabat. Roſtri pars in obtuſum angulum, figura depreſſa, et quaſi quadrangula tendebat. Branchias quinque detectas, habebat. Inter cutem et peritonaeum albida caro mucoſa, panniculi carnoſi vicem obtinebat. *Intra*, *hepar* erat in latitudine ventris, ex albo ruffeſcens, tribus lobis, linguarum figuram referentibus, quorum medius breviſſimus, diſtinctum. Sub hepate figurae planae ventriculus, pars convexa ad ſiniſtrum vergebat latus, concava in ſpinam. *Meſenterium* ad connexionem ventriculi et inteſtini medio hepatis lobo colligabatur, ſub ventriculo caro cernebatur, rubicunda, lienis forte vice fungens. *Cor* thoracis ſinu exiguo triangulari, exiguum, trunco unico veluti pediculo appenſum continebatur.

Raia Undulata a maculis flexuoſis ita dicta, a colore *Cinerea* dicitur. Corpus ovi potius eſt, quam Rhombi forma, prona parte multis ſinuoſis lineis deſcribitur. *Aculei* in linea dorſi pauci, parvi, et rari; circa oculos nonnulli; in cauda majores et denſiores triplici ordine diſponuntur.

Raia Oculata et laevis, Aſterias quibuſdam, ſed perperam dicitur. Nam et *Galeus* a maculis, Aſterias a maculis ſtellatim diſpoſitis ab Ariſtotele nominatus eſt: quales in iſta minime deprehenduntur; et Aſterias veterum tenerior eſt bonique ſucci; quod de hac dici non poteſt; et Galli hoc genus Miralet a ſpeculorum parvorum ſimilitudine vocare ſolent.

Punctum VI.

De Oxyrincho majore et Raja ſtellari.

Tab. X. 8. Duo Oxyrinchorum genera (a roſtri acumine ita dicuntur) Rondeletius facit. *Majorem* unum, *Minorem* alterum. Bos ille Bellonii eſt; non quod quadrupedem repraeſentet; ſed quod Rajarum generis maximus, ad Bovis magnitudinem excreſcat. Ligures *vaccam* vocant, in quibuſdam Galliae locis *Eleno*, quaſi ſubulam, quod piſcis roſtrum tale ſit, dicitur. Ex [a] planis cartilagineis Bovem eſſe dubitari non debet. Ad duodecim ulnas latitudinis excreſcere [b] Oppiani authoritate affirmo. In deſcriptione non conveniunt Authores. Dorſo, facie, lateribus admodum niger eſt. Supinae partes albicant, ſi Aeliano [c] credendum. Bellonius toto corpore lividum facit. Eidem dentes habet truces, hami in modum inflexos, triplici ordine in maxilla diſpoſitos, eoſque mobiles. [d] Oppiano ſunt obſcuri et exigui. Aeliano adeo incluſi, ut in conſpectum

a *Ariſt. H. A. l. 5. c. 5. Plin. H. N. l. 9. c. 24.*

b *Oppian. Halieut. l. 2. v. 143.*

c *Aelian. H. A. l. 1. c. 19.*

d *Oppian. l. c. v. 145.*

ctum non veniant. Rondeletio Major Oxyrinchus minori ſimilis eſt, alis amplis et extruſis, ipſo corpore ſtrictiore, acutioreque dorſo longiore. *Aculeorum* in ſola cauda unicum habet ordinem. Pelagii ſunt [e] Ovidio boves; in coenoſis locis degunt Oppiano; Aeliano in lutoſis gignuntur. Piſcibus *veſcuntur*, ſed humum maxime appetunt. *Pariunt* ſtatim [f] animal. Corpore etſi ſint magno, ideo quibuſdam inter Cetaceos, imbelli tamen, mollitie confecti, ſola corporis mole feruntur, ſic et piſcantes pondere ſuo opprimunt, et capti, renituntur. Carne ſunt quam caeterae molliore, et ſale fumoque conditi exſiccantur, exſiccati diu incorrupti remanent.

e Ovid. in Halieut.

f Ariſt. H. A. l. 6. c. 12.

Tab. X. 9. Tab. XII. 7. OXYRINCHVS *Minor* corpore eſt maximo, et maculis multis lentis ſpecie, notatur. *Dentes* habet in os vergentes. Ad oculos quatuor aculeos; in cauda tres eorum ordinis, diverſos et inaequales; primus medii ordinis major eſt ſecundo, tertius primo, quartus ſecundo reſpondet. Utrinque per tranſverſum recti ſunt, ad latera converſi, qui per hos ſequuntur in cauda extremi, in caput recurvantur. In ſupina parte roſtri, alii ſunt ad capiendos piſces recurvi, alii acutiores. Caeteris partibus cum reliquis conveniunt. Ad Oxyrinchos referri debet ille, quem Geſnerus Venetiis accepit, corpore cinereo, maculis diſtinguentibus fuſcis, ambitu corporis ſubruffo, Normannis Hal, Luſitanis Huga dictus.

Iconem hic vide.

RAIA STELLARIS laevis, Tab. X. 7. Graecis Aſterias, quam Gellius Rajam oculatam eſſe vult, capite, dorſo, et cauda ab aliis diſtinguitur. Dorſi pars prona alaeque expanſae, ſtellulis, elegante, depictae conſpiciuntur. Aculei in eodem mox a capite incipientes, in priorem caudae pinnulam deſinunt. *Caput*, quia craſſius et latius, Paſtinacae quam aliis Rajis ſimilius eſt. Cauda tenuis, et quam reliquis brevior.

PVNCTVM VII.

De Rajis Aſperis: et in ſpecie de Raja aſpera Stellari, Oculata, et Clavata.

Tab. X. 4. 5. 6. 7. Tab. XI. 2. 3. 4. 5. Raja aſpera STELLARIS tota aculeis horret. In oculorum intervallo multi ſunt, breves, frequentes, peracuti: in medii dorſi linea alii magni, in cauda tres magnorum ordines, alii plurimis et minoribus diſtincti, infiniti alii ſine ordine per totum corpus reſperguntur, pro *dentibus* oſſa dura et aſpera gerit. Duae hujus *generis* eſſe videntur. *Una* quae ſtellulas habet in medio albas, ſed quas ambit circulus ex nigris punctis conſtans, totumque corpus aculeis horridum eſt. *Altera*, ſtellulas prorſus candidas, cum multo paucioribus aculeis obtinet.

OCVLATA laevi maculis ſimilis eſt. *Aculeos* in alis extenſis e regione macularum utrinque habet, alios in lateribus capitis utrinque, alios in dorſo, in cauda, majores, frequentiores, et validiores viſuntur.

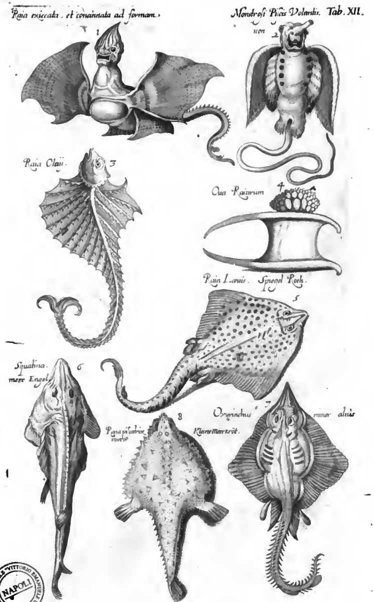
Raja CLAVATA duplex eſt. *Una* quam Maſſilienſes Clavade, Galli Raje bouclier vocant. Corporis ſpecie reliquis eſt ſimilis, ſed multo breviore minuſque acuto, etc. Colore nigricante, alis valde expanſis. *Hepar* habet flaveſcens in duas partes diſſectum, in quo veſica, ſel aqueum et tenue continens. Pingue eſt illud, et inter cibos delicatiſſimos, in oleum reſolutum, hepatis duritiem reſolvit. Carne eſt durum. Poſſet Aquilae conferri.

Altera a ſuperiore differt (Verba ſunt Rondeletii, cui multas Rajarum ſpecies debemus,) etc. Congener hiſce eſt et illa. Cujus icon Venetiis ad Geſnerum miſſa eſt. Maculis diſtinguitur fuſcis, reliquum, corpus obſcure ſubluteum eſt, reliqua apparent.

PVN-

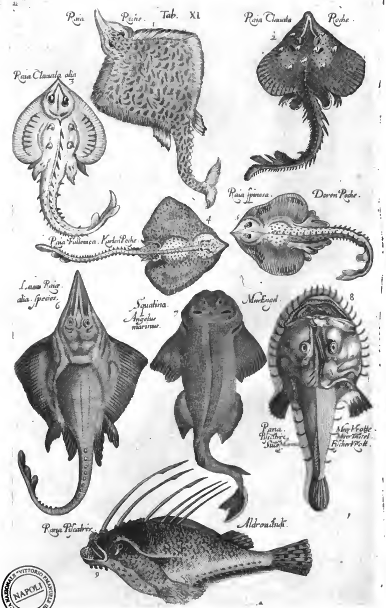
BIBLIOTECA NAZ[illegible] NAPOLI

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

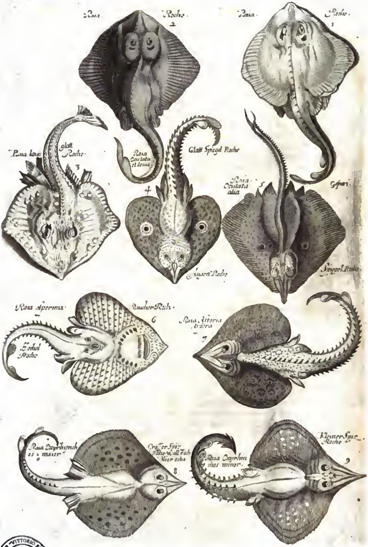
Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

Tab. X.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

Punctum VIII.

De Raja ſpinoſa, Aſpera, Fullonica, et Aſperrima.

Tab. XI. 5. *Aldrov. de Piſcib. l. 3. c. 59.*

Raja Spinosa Gallis *Cardaire*, quaſi *Laniſica*, a ſpinis ſeu aculeis quorum multi infixi ſunt inſtrumentis quibus lana carminatur, figura corporis laevi rajae ſimilis eſt, ſi longas cutis ſpinas excipias. *Spinas* non in alis ſolum habet, ut clavata altera, ſed etiam in lateribus circa caput, duo oculis praefixi ſunt, et in media dorſi linea, et ad priorem uſque caudae pinnulam continuus eſt aculeorum ordo unicus. Carnis ſubſtantia et ſucco ab aliis non variat.

Tab. X. 7. *Aldrov. lib. cit. c. 60.*

Aspera, illa a Rondeletio cognominatur, quae a caeteris eo differt, quod *aculeis* parvis latera conſperſa habet, corporis vero truncum nullis. *Roſtro* eſt acutiore. In cauda tres ſunt longorum et firmiſſimorum aculeorum, ad extremum uſque caudae ordines.

Rajae Fullonicae ab eo nomen inditum eſt, quod ubique in alis, corpore, capite, cauda, tota frequentiſſimis aculeis conſperſa ſit, inſtrumenti illius, quo fullones pannos poliunt inſtar, quod totum aculeis ferreis conſertum eſt. *Roſtro* eſt ſatis longo et acuto. Caudae aculei incurvi ſunt, triplici ordine diſpoſiti. Rara eſt, et pugnaciſſima eſſe creditur.

Tab. XI. 4. *Aldrov. lib. cit. 61.*

Raja Asperrima, a praecedente eo tantum differt, quod non ſolum prona, ſed etiam ſupina tota aculeis peracutis ita horret, ut manu tolli non poſſet, niſi pinnulis cauda apprehenſis, ideo ſupina in icone exhibetur; pro dentibus maxillas habet aſperas et oſſeas.

Tab. X. 6. *Idem c. 62.*

Punctum IX.

De Rana marina.

Tab. XI. 8.

Rana marina. Graecis βατραχὸς θαλαττιὸς, Plutarcho βατραχὸς ἁλιεὺς nomen ranae ex eo forte meruit, [a] quod gyrinas ſive ranulas recens editas, et imperfectas, oculis quidem et cauda notabiles, ſed quibus poſtea demum acceſſuri ſint pedes et caudae notabiles, ſed quibus poſtea demum acceſſuri ſint pedes et caudae fiſſura, referat. A venandi ſolertia *Piſcatrix*, quod et a Plutarcho factum; ob foedam corporis monſtroſitatem *Diabolus marinus* Dalmatis; ob oris hiantis amplitudinem, *Lamia* Siculis; ob carnis mollitiem *Maltha* Bellonio, ſed perperam dicitur. Magnitudine eſt ubique fere pedali et cubitali, alicubi tricubitalem inveniri, Salvianus author eſt. Cute capitis, *aculeis* exceptis, lubrica et molli, inferna parte ſubalbida, ſuperna vero ex nigra flaveſcente tegitur. Unde molles, Ovidio tergore Ranae. *Caput* habet toto corpore longe grandius, ut nihil in eo praeter caput et caudam [b] conſpicias aculeatum, aſperum, orbiculatum atque depreſſum. *Os* in promptu, ſeu anteriori parte, ſecus ac aliis cartilagineis, vaſtum, pro corporis proportione grandiſſimum, ac quam maxime hians. *Dentes* permultos magnos, acutiſſimos, in os recurvos, utrique maxillae, duobus palati oſſibus, et linguae radici infixos. Bellonius mobiles, albos, & confuſis ordinibus diſpoſitos facit. *Maxillae* ipſi retuſi, ſemicirculares, quarum ſuperior brevior eſt, inferior longior et prominens. *Lingua* maxilla ſuperiore longior. Membrana quaedam gingivarum interiore parte enata, et in os complicata, quae a maxilla ſeparari non videtur. *Oculi* ampli in capitis vertice potius quam in temporibus ſiti, *aculeis* ſepiuntur: Ante eos duae propendent appendices, tenues, albae, tetri odoris, ſi Oppiano credimus. In medio naſi [a] *pinna* oblonga praedura, et verſatilis, viſitur: a cujus extremo muſculus quidam ceu cirrus inſtar fili ſubtiliſſimi deducitur, per ejus cavum humorem certum in fundum uſque cirri derivant, ubi coacervatus ad vivi vermiculi ſimilitudinem tumet. Omnia hamum piſcatoris exacte exprimunt. Parvae ex roſtro albicantes carunculae, [c] eminentia ſub oculis cornicula Plinio,

[a] *Voſſius de Idol. lib. 4. c. 28.*

[b] *Ariſt. l. 3. de generat. cap. 3. Aelian. l. 13. c. 2.*

[a] *Kircher. l. 3. Art. Magn. p. 6. ſ. 5.*

[c] *Oppian. Halieut. l. 2. v. 90.*

Plinio, fila capilli ſpeciem referentia, poſtremis quibusdam praepilatis, [d] Ariſtoteli; gracilia quaedam cornua Bellonio; pili Gillio; geminae rigidae albaeque ſetae Salviano, dicuntur. *Branchias* neque detectas, [e] neque ſupina parte caeterorum planorum cartilagineorum more, ſed in lateribus, non ſpineo operimento, ſed cuticulari intectas habent. *Pinnas*, contra cartilagineorum planorum morem, in medio corpore, ubi cauda capiti jungitur, membranaceas et craſſiuſculas duas, propter amplitudinem partis ſuperioris: ſuperiore caudae parte una non admodum lata, ſed longiuſcula conſpicitur. A capite illico *cauda* ſequitur, rotunda, brevis, carnoſa in pinnam, rotundam, craſſiuſculam et latam deſinens. Ex hujus et capitis lateribus, appendiculae carnoſae, certis intervallis a ſe diſtantes, dependent, quae natante rana, ſupernatant. *Intra*, ſi ſpectes, *peritonaeum* videbis nigrum; *ventrem* magnum, carnoſum, appendice utrinque unica & brevi inſtructum; *inteſtina* gracilia, multis gyris circumvoluta; *jecur* parvum, rubeſcens, in quinque lobos, ut Bellonius ſcribit, diviſum. (Rondeletius ſectum negat) eorum utrinque bini ad latera protrahuntur. *Fellis* veſica longo meatu ex hepate propendens, inteſtinis annectitur. *Vulva* eſt biſida, anfractuoſa, duas ulnas longa, tribuit et veſicam, ſed neſcio quam vere Bellonius, et addit, totidem in Rana numerans cartilagines, quot in quovis ſceleto, oſſium animalium terreſtrium formas referentes, quae prorſus medulla, praeter vertebras careant; totidem idem nervorum conjugamenta in ejus cerebro, multo tamen liquido, numerari, quot in reliquis animalibus numerantur. *Ventriculus* et interanea, ſi per os eximantur, corpuſque quoad eius fieri poteſt, diſtendatur, totum perlucidum et inſtar carbunculi fulgens evadit, immiſſoque lumine, laterna horrendo aſpectu apparet. *Locus* ipſi herboſae [f] maris partes et [g] littus. *Cibus* carnes humanae etiam. Natantem aliquando virili membro apprehenſum in profundum detraxiſſe, Geſnerus [h] ſe audiviſſe refert. Contra caeterorum cartilagineorum morem, *Ova* non animal [i] pariunt. Caput corpore grandius et aculeatum in cauſa, quod ut aditui ſic exitui, ineptum eſt. Ovum unum ſolidum, durumque ut foris ſervetur, cum caeterorum cute molli tegantur, Ariſtoteles [k] prodidit. Univerſa ſimul juxta terram edunt; ortus cum iis, quae extra perficiuntur, et iis, quae intus, idem. Numeroſius [l] quidem foetificant; ſed quia de facili pereunt, pauciores repeiuntur. Aliquandiu extra aquam vivere, Rondeletius teſtatur. Viſa duos in littore dies inter herbas vixiſſe, vulpeculaeque terrenae noctu victum quaeritantis pedem, dentibus arripuiſſe, et ad auroram detinuiſſe. *Solitarias* eſſe ex eo, quod plures una capi non ſuleant, colligitur. Plana quamvis, non ſola tamen latitudine natat, ſed pinnulis etiam, quas in lateribus habere dictum eſt. Singulari in venando [m] aſtu utuntur. Inter ſaxa conditae, aperto immani rictu, mentitum vermiculum muſculo annexum, per pinnam in faucium rictum conjiciunt, eo viſo piſciculi ceu ad eſcam accurrunt, rictum, cavitatem alicuius ſaxi reputantes ſubintrant, piſcatores retracto, qui vellicatur hamu, oriſque rictu clauſo, totum piſciculorum gregem devurant. Macilentiores, quae praepilatis villorum capitibus deſtituuntur. *Uſus* earum in cibo fere nullus. Inſulſa, mucoſa et ferini ſaporis carne praeditae ſunt. Anaxandrides tamen eas in Cotyis Thracum Regis conviviis reponit. Ventrem inter lautiſſimos cibos Antiphanis recenſet. In *Medicina* fel adverſus ſuffuſiones utile eſt. Quod ſtrumas utiliter pungi, piſcis ejus qui Rana in mari appellatur, oſſiculo de cauda, ita ut non vulnerentur; idque fiat quotidie donec percurrentur, apud [n] Plinium occurrit; Rajarum potius aculeis convenit. Nullum enim oſſiculum Rana habet. Diverſa eſt ab iſtis tum illa caſtanei coloris, ventre candicante; tum Rana MINOR dicitur. Tota tam ſupine quam pone aſpera cute tegitur, ſupine aculeata eſt, et albicat, prone colore eſt cinereo. *Os* habet exile et planc edentulum: *Caput* erectum et velut cornu in extremo

pro-

[d] *Ariſtot. H. A. l. 9. c. 37.*
[e] *Ariſtot. H. A. l. 2. c. 13.*
[f] *Ovidio in Halieut.*
[g] *Martial. l. 10. c. 37.*
[h] *Geſner. de Aquatil. lib. in Ran.*
[i] *Ariſt. H. A. l. 2. c. 13.*
[k] *Ariſt. l. 3. de gener. c. 3.*
[l] *Ariſtot. H. A. l. 6. c. 17.*
[m] *Aelian. H. N. l. 9. c. 24. Plutarch. l. intr. animalia. Ariſtot. H. A. l. 9. c. 37. Oppian. Hal. l. 2. v. 90.*
[n] *Plin. H. N. l. 37. c. 8.*

procerum, ſub eo cuteus nervus, quem velut ex vagina exerere, rurſuſque contrahere videtur. *Oculi* ad latera ubi anguſtum valde caput, velut in fovea quadam lateant. Foramina olfactui deſtinata, ſupra os coëunte extremitate haerent, auditui inſervientia oculis ſunt contigua. Pinnas ex icone cognoſces.

Punctum X.

De Squatina.

Tab. XI. 7. Tab. XII. 6.

Squatina piſcis, ῥίνη Graecis, *Squatus*, quod ſit ſquammis acutis, Iſidoro, *Lima Vallae*, *Celtes* in veteri lexico, dicitur. Media inter Muſtelos & Planos a Rondeletio ponitur. Magnitudine ad centum ſexaginta ſaepe libras excreſcit. Coloris eſt prone cinerei ad fuſcum vergentis, aſperrima: ut [a] cute lignum et ebur poliantur, ſupine alba et laevis. Partem corporis anteriorem habet latam, circularem, retuſam, ut *roſtro* prorſus careat. *Os* prima parte obvium, brevibus ſed acutiſſimis, iiſque aliter quam in aliis piſcibus diſpoſitis *dentibus* munitum. Maxillarum oſſa in angulum obtuſum deſinentia, in lingua extrema carneum tuberculum. Ex ſuperioris maxillae extremo, quod cute non integitur, apophyſes duae in alias diviſae demittuntur. Poſt oculos, qui in ſuperioris capitis parte, ad latera parvi, foramina ad os uſque patentia viſuntur. *Pinnae* utrinque binae ſunt, et utraeque in lateribus. *Cauda* longiuſcula in aliam lunatam pinnam deſinit. *Mares* a foeminis appendicibus cartilagineis, quae circa anum, diſtinguuntur. Intra nihil a caeteris cartilagineis differt. *Hepar* habet in duos lobos diviſum, in quo *fellis* veſica [a] felle viridi plena latet. *Lienem* mediocrem ex rubro nigricantem. *Cor* angulatum, compreſſum, et unico ſinu inſtructum. De dentium ſitu ita Rondeletius, ſunt eorum ordines, etc.

Coenoſa incolere *loca* [b] Oppianus prodidit, in alto verſari apud Rondeletium legitur. *Coit* etiam [c] cum Raja. Sic ῥινόβατος [a] naſcitur, inter ſe mutuo partim ſupinarum attritu. Bis [c] *parit* autumno occaſu vergiliarum, qui partus ſecundus eſt; primus enim verno ſit tempore; ſed ſecundus ſelicior. Singulis foeturis [d] ſepteni aut octoni prodeunt. Singularis et his in venando aſtus eſt. Obruunt ſe arena, ſic latentes verberant oris vi radios (pinnas exèrere vermiculorum ſpecie apud Plinium extat) his piſciculi viſis, quaſi ad algam adnatant, ſic capiuntur. Colorem mutare et piſcium quidem ſolas, prodidit [e] Ariſtoteles; quod nec corpore ſint pellucidae, nec cute ita tenui, ut humorum ſpirituumque perturbatione varii earum colores perluceant, negavit Rondeletius. Concedi in metu poteſt. Nam et tum in hiatum pinnis ſubjectum recipiuntur foetus, ut apud [f] Oppianum legimus, in ventrem recipi [g] Aldrovandus credidit. Rejiciuntur a *menſis*, quod flatuum craſſorum humorum proventum, quod cartilagineis omnibus commune, proferant. Unde oculorum acies obtunditur. Olim Smyrnae ſecundum Dorionem, Mileti ſecundum Archeſtratum ortae, caeteris praeferebantur. In *Medicina* invenere in tertio tabis genere locum. Oleum ex hepate ad hepatis duritiem confert. Ova exſiccata ſiſtendo alvi profluvio. Ex cute optimum ſit in pſora et ſcabie ſmegma. Illitae mammas creſcere non patiuntur, ſi [h] Plinio fides eſt; duriuſculas reddi, utrumque experientiam comprobaſſe, Rondeletius author.

[a] Plin. H. N. l. 9. c. 12.
[a] Ariſtot. H. A. l. 2. c. 15.
[b] Oppian. Hal. l. 1. v. 380.
[c] Plin. H. N. l. 9. c. 51.
[a] Ariſt. H. A. l. 6. c. 11.
[c] Ariſtot. H. A. l. 6. c. 11.
[d] Ariſtot. H. A. l. 5. c. 9.
[e] Ariſtot. H. A. l. 9. c. 37.
[f] Oppian. Halieut. l. 1. v. 742.
[g] Aldrov. de Piſcib. l. 3. c. 66.
[h] Plin. H. N. l. 27. c. 10.

Punctum XI.

De Squatino raja et Lamia.

Tab. XII. 12.

Piſcis qui Squatinoraia dicitur Latinis, Graecis ῥινόβατος ex Squatina et Raja procreatus creditur. Parte priore Rajae ſimilem facit [a] Ariſtoteles, poſteriore Squatinae. Abſurdum id Rondeletio, quod et Philoſophus dubius pronunciet, et ex Galeno [b] fieri ſecundum naturam non poſſe, ut tantopere diſſidentia corpora commiſceantur didicerimus. Stant

tamen

[a] Ariſtot. H. A. l. 6. c. 10.
[b] Galen. 3. de uſu parti.

tamen ab Ariſtotele plerique, Bellonius, Gellius, Jovius, Aldrovandus, Columna praecipui. Caſtelletus nudum eius ſceleton miſit et paucis ita deſcripſit. Neapoli frequens eſt, quod miror, etc.

LAMIAM, quae παρὰ τȣ̃ λοίμȣ a gula quibuſdam dicitur. Nican-
c *Athen. l. 7.* der [c] *Carchariam* et *Scyllam* vocari ſcribit, Rondeletius eandem cum Cane Carcharia facit. Plinius inter Cartilagineos planos enumerat. Deſcriptionem ejus nemo veterum ſuppeditat. Maximam evadere, cute integi ſcabra os in anteriore capitis parte habere, *dentibus* plus minus ducentis in utraque maxilla per quaternos verſus diſpoſitis, ad radicem latis, in acutum et pyramidem deſinentibus, ad latera crenatis, refertum Bellonius prodit. Vere an falſo, non dixerim. Generis Galeorum certe, qui longi piſces ſunt, eandem pronunciat.

PVNCTVM XII.

De Lumpo Anglorum et Piſce gibboſo.

TAB. XIII. 1. Piſcem qui Anglis Lumpus, quaſi maſſa informis dicitur, ſic deſcribitur a Turnero. Piſcis edulis eſt Lumpus noſter, etc. Dorſum rubicundum, ventrem album habere, et in magnis deliciis reputari Maſſarias addidit. Nos eum molli et in ore diffluente carne, eſſe experti ſumus, cum Andreapoli in Scotia ſtudiis operam daremus.

Piſcem GIBBOSVM Graeci νωτίδανον vocant, reperitur in mari Balthco corii portiuncula, quam Fabricius Geſnero miſit. Craſſiuſcula et tenax eſt, punctis multis ſeu tuberculis exaſperatur. Eminent etiam Spinae quaedam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis forma, aliae magnae aliae parvae ex fuſco albicantes. De ſua pictura ſic Geſnerus, etc. TAB. XIII. 2.

TITVLVS II.
DE PISCIBVS MARINIS SAXATILIBVS.

CAPVT I.
De Saxatilibus Squammoſis.

ARTICVLVS I.
De Scaro.

TAB. XIII. 3. 4. Abſoluta Pelagiorum natura, Saxatiles ſequuntur, inter hos primos *Scarus*, qui ſeu ἀπὸ τȣ̃ σκαίρειν, id eſt, tripudiando, ſeu
a *Athen. l. 7.* quod Athenaeo [a] placet, quod incluſus naſſis, crebris caudae ictibus, qui σκάρθμοι ſeu σκάρισμοι vocantur, averſus, fores laxat, atque ita retrorſum erumpat; ſeu quod algam, aliasque herbas depaſcatur; σκαίρειν enim interdum eſt νέμεσθαι, ita dictus; *Meyrix* quoque ſeu *Ruminax*, ut Scaliger
b *Ariſtot. H. A. l. 9. c. 50.* vertit, ab Ariſtotele [b] quod latis utriuſque maxillae dentibus ſolus ruminet, *Cerebrum Jovis.* Ennio vocatur. Sero olim Romanis et toti Italiae viſus; ideo nec latinum piſcis nomen habetur. Duo illius ſunt *genera*, *unum* quod ὀνίας, bene ab Oniſco diſtinguendus, quod aſino concolor ſit, dicitur. *Alterum*, cui αἰόλε, ex Nicandro Thiatyreno nomen impoſuit [c] Athenaeus. c *Athen. l. 7.*
[d] Oppianus modo στικτὸν, modo βάλιον cognominat. d *Oppian. Hal. l. 4.* *Onias* ſquammis eſt magnis tenuibus, colore ex caeruleo nigreſcente, ventre candido; Sargo, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum pinnarumque ſitu, et numero, ſimilis, macula duntaxat nigra, in cauda, et quod lineis nigris in dorſo ad ventrem careat, diſtinguitur. *Oculos* habet magnos, ſupercilia coloris Indici.

Dentes hominis modo planos imo ſolus latos, ſuperioribus dentibus carere, quod Michaël Epheſius prodidit, falſum, ſi Meryx eſt, et habere compertum. *Branchiae* ipſi binae, ſimplices alterae, alterae duplices, plura et majora in maxillis oſſea tubercula.

Cauda

Digitized by Google

Cauda lata in duas pinnas non diviſa. *Cor* angulatum, *hepar* album in tres lobos diviſum, a quo *fellis* veſicula inteſtinis alligata pendet. *Fel* coloris nigri. *Splen* ater, *ventriculus* cum quatuor appendicibus parvus. Αἰόλος ſeu *Varius* oculis, ventris inferiore parte, in qua podex, purpurei eſt coloris, cauda coloris Indici, reliquo corpore partim ex viridi, partim ex nigro caeruleo. Squammis veluti notis obſcurioribus aſperſis. Ore mediocri, *dentibus* latis in ſuperiore maxilla denſis, in inferiore raris et acutis. *Ventre* in medio duabus purpureis notis inſigni. A dorſo et cauda fere *aculei* tenui membrana connexi, aequis intervallis diſpoſiti, conſpiciuntur. In ſingulorum ſumma parte membranula pendet vexilli inſtar; *pinnae* ad branchias ſitae latae ſunt, et veluti ovum earum figura. Intus habet *ventriculum* ſatis capacem, *hepar* ſubalbum, inteſtina lata et multa, fellis multum, *ſplenem* magnum. *Quem Bellonius in Creta obſervavit*, corpore erat ex livido rubeſcente, ſquammis latis et translucidis. Capite utrinque compreſſo, *dentibus* obtuſis, quorum inciſorii noſtris erant perſimiles; gula non valde magna. Ad caudae latera appendices tranſverſas atque eminentes, quales in nullo ſe obſervaſſe piſce ait, utrinque habebat Gigantis Scarus, dentes habebat utrinque quatuor. Latos in inferiore maxilla, in ſuperiore ſerratos. *Locum* ſi attendas, [e] Aſiae Graeciaeque littoribus Sicilia tenus frequentiſſimus exit, nunquam in Liguſticum, neo per Gallias enatavit, in Ibericion mare. In mari Carpathio [o] eſt ſemper obvius, et, quod miramur, promontorium Troadis Lecton nunquam ſponte tranſiit; nullibi tamen quam in mari rubro frequentior. Bellonius in Propontide Ponto et Helleſponto, Galliae littoribus, et in Oceano inſiciatur capi, in Euripo [f] Ariſtoteles, Archeſtratus tamen maximum circa Byzantium evadere prodidit. In Creta circa eum ubi ladanum colligitur locum, tam frequens, ut nullus crebrius capiatur. *A Carpathio advectos, Claudio Tiberio Principe*, [g] (Octavium Macrobius vocat) *e libertis ejus praefectus claſſis, inter Oſtienſem et Campaniae oram, ſparſos diſſeminavit. Quinquennio fere eſt cura adhibita, ut capti redderentur mari. Poſtea frequentes inveniebantur Italiae in littore, non ante ibi capti, admovitque ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, et novum incolam mari dedit, ne quis peregrinas aves Romae parere miretur.* Saxatilem eſſe vix dubitandum. Si [h] Oppianus dum inter littorales recenſet, contrarium innuere videtur, vitium eſt; et bene σκάρος pro Scaris legitur: In dulcibus quoque nutritum aquis innuere [i] Columella videtur, niſi pro Scaro Squalum legi debere velis. Sane haud perperam ex [k] Varrone id conjicere licebit. *Victitat* [l] herbis, et algae piſis, phaſeolisque plurimum inhiat Mercuriali adeo, ut ea capiatur, Pythagoras Τρυγηφάγον facit, ſi Gyraldo fides eſt. Diphilus [m] tamen carnivorum eſſe et lepores marinos captare ſcribit; niſi error committitur; potius namque Mullo iſta quam Scaro conveniunt. Quod [n] ſolus inter piſces ruminet, ſuperius dictum eſt. *Gregales* eſſe vel exinde quod ſodales e naſſis liberare conentur, colligas. [o] Caudam captis mordendam porrigunt; appreheſa educunt. Quod noctu non capiuntur, vigilantiae ipſorum debetur; male Galenius ideo ſolum inter piſces dormire ſcripſit. Melius dices, ſolere

—πῦ ὕπνον
Ἐννύχιον κοίλησιν ὑπαὶ κευθμῶσιν ἰαύειν,

alicubi ſomnum nocturnum ſub latebris capere, ſic inſidias vitare. Salaciſſimum eſſe Aelianus prodidit; ideo [p] foeminae capiuntur. *Parere* bis in anno fatendum; hoc [q] Saxatilibus commune. *Vocalem* eſſe, quod apud Athenaeum Oppianum Tzetzem proditur, dubium, cum pulmones non habeat; niſi ore aquam impellendo ſonum edere dicamus. *Uſum* ſi attendamus, in delicatiſſimis olim apud Romanos cibis erat; et jecinora eorum in Vitellii Principis patina inter lautiores primitias enumeratur. Primas inter Saxatiles tenere, et mollis ac friabilis carnis eſſe, nullum videtur dubium, quamvis

e *Columella R. R. l. 8. c. 17.*
o *Plin. H. N. l. 9. c. 17.*
f *Ariſtot. H. A. l. 9. c. 17.*
g *Plin. H. N. l. 9. c. 17.*
h *Oppian. Halieut. l. 1. v. 109.*
i *Columella l. 8. c. 16.*
k *Varro de R. R. l. 3. c. 3.*
l *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2. Plin. H. N. l. 9. c. 17. Oppian. Hal. l. 2. v. 109. Aelian. H. A. l. 1. c. 2.*
m *Athen. l. 8.*
n *Aelian. H. A. l. 2. c. 54.*
o *Plutar. de ſolert. animal.*
p *Aelian. H. A. l. 1. c. 2.*
q *Ariſtot. H. A. l. 4. c. 9.*

r *Celſus.* [r] Celſus et Philotimus aliter crediderunt; ſe putentur. Inſipidos eſſe niſi cum ſuis faecibus edantur, creditum apud Graecos. Jecur in cibo ſumptum ictericis prodeſſe, apud [s] Aelianum legimus. s *Aelian. H. A. l. 14. c. 2.*

ARTICVLVS II.

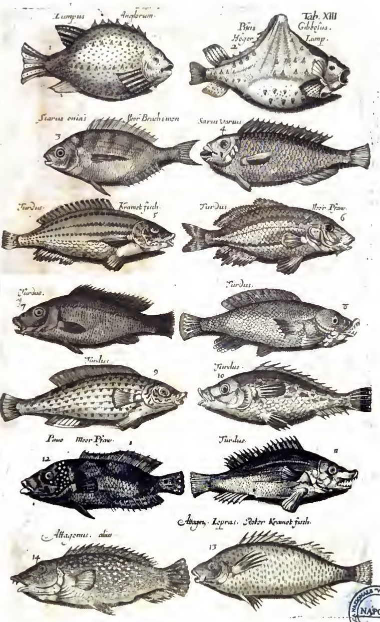
De Turdo.

TAB. XIII. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

Turdus Graecis κίχλη a macularum ſimilitudine ſic dictus, πολυώνυμος olim teſte Nicandro et Pancrate apud [a] Athenaeum fuit. Duo ipſorum *Genera* conſtituit Salvianus, *Majorem* et oblongum, qui vel viridis vel ruber eſt. Rondeletius duodecim ſpecies pinxit. Veteribus, apud Athenaeum μελανόστικτος, ſeu nigris oculis varius. Eratoſtheni πέρκας ſeu nigro diſtinctus, Pancrati οἰνώδης quaſi vini colorem referens, Numenio ἀλωιδής, id eſt purpureus dicitur. Phavorinus ποικιλόστικτον vocavit. Mutare tamen colorem dicuntur. [b] Circa ver magis exſaturatos, dilutos magis aeſtate videas. Branchias ipſis quaternas Ariſtoteles [c] tribuit omnes duplici ordine excepto noviſſimo. Quinque ſunt ab Aldrovando obſervati, duodecim a Rondeletio. *Primus*, qui magna ex parte aureus, amethiſtino, caeruleoque ac rubro variat, os intus habet ruberrimum, dentibus carens. Oculos maximos, quorum auream pupillam circulus ambit niger, nigrum rurſus aureus, aureum caeruleus, hunc iterum aureus, ac tandem niger, alias omnes ambit. Habet et duas e mento depeudentes apophyſes cutaceas, ſubflavi coloris; tres prae caeteris lineas ſanguineas, et denticulatas. Pinnas ad branchias omnino aureas, in pectore totas caeruleas, nervos earum aurens. Cujus coloris ſunt et illae, quae ab ano, in dorſo et cauda, qua urnpygio junguntur, maculis duntaxat parvis ſanguineis reſperſas, caeteras caeruleas conſpicias. *Secundus* ad latera nonnihil albicat; in capite vermicularibus, alibi rotundis, ubique caeruleis maculis inſignitur. Tergoris pinna ex aureo rubet, ſicuti et cauda, quae in extremo caerulea eſt. Utrinque dentatus eſt. *Tertio* Corpus ſubviret, venter albicat. Squammarum extremitates caeruleae ſunt. *Caput* pro corporis proportione parvum, totum caerulei ſed dilutioris coloris, praeter branchiarum opercula, quae candicant, maculisque oblongis et ſemicircularibus aureis conſperguntur. Ejuſdem coloris lineae decuſſatim et tranſverſaliter per corpus ducuntur. Dentes habet maximos, acutiſſimos, ingentemque oris rictum. *Quartus* toto corpore ſanguineo, aureoque diſtinguitur; dorſum et corporis maculae ex caeruleo nigricant. *Quintus* πολύγραμμος, totus ruber ſaturatus. Maculae in extremo tergore conſpicuae, Orriſcis non abſimiles, ſunt nigrae; in capite longae, et ſerpentis in morem fere contortae, caeruleae. Lineae a capite ad caudam recta ductae, rubrae ſunt.

a *Athen. l. 7.*
b *Ariſtot. H. A. l. 8. c. ult.*
c *Ariſtot. H. A. l. 2. c. 13.*

Turdus *Rondeletii Primus* admodum varius eſt. Unde αἰόλος dictus; ad auratae figuram accedens, pinnarum ſitu numeroque caeteris ſaxatilibus ſimilis, dorſo fuſco, ventre ex albo liveſcente. Dentes habet recurvos, labra craſſa, et rugoſa. Oculos ſub quibus pars variis coloribus eſt illuſtris, magnos et rotundos. Pinnas ad branchias aureas, ad podicem et in tergo flavas, nigris caeruleisque maculis aſperſas. *Alter* colore eſt ex viridi caeruleo, et quia colorem colli Pavonis in pinnis et in cauda refert, Pavo dicitur. *Tertius* qui Pulcher dicitur, et a quibuſdam *ferculum regium*, multas colorum differentias habet. Viridis eſt magna ex parte, ſed punctis purpureis, caeruleis, Indicis, et aliis confuſis coloribus conſperſus; pinnis ad branchias flavis ſeu rufis, aliis omnibus partim caeruleis, partim viridibus, partim rufis. Branchiarum operculis punctis et lineis

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI
Digitized by Google

Digitized by Google

neis ruſis, ſinuoſis, certis ſpatiis diſſitis. Cauda ruſa punctis caeruleis, notata. Romae et in Levino Inſula frequentiſſimus eſt. *Quartus* circa Monſpelium Pſittacus, ab eadem colorum varietate dicitur. Dorſo eſt nigreſcente, pinna ejus vireſcente. Ventre et lateribus flaveſcentibus. A branchiis ad caudam lineae virides ducuntur. Pinnarum in ventre inſimae caeruleae ſunt. *Quintus* Gobionem flavum refert, hoc ſolo, quod lineam albam ab oculis ad caudam ductam habeat, et maculis nigris, quibus Gobius aſperſus eſt, careat, diſtinctus. *Sextus* quinto eſt ſimilis, niſi quod huic roſtrum ſit longius et aquilinum; et linea ab oculis ad caudam ducta caerulea. *Septimus* coloribus variis eſt inſignis, dorſo aureo, viridibus maculis conſperſo, ventre candicante, lineis ruſis et tortuoſis, nullo ordine diſpoſitis notato, labris viridibus. Cauda et pinnis magna ex parte caeruleis. Branchiarum opercula purpureum quiddam habent; forte Scirrhis Wottoni. *Octavus* ſolis lineis in ventre ſeſe interſecantibus ab iſto diſtinguitur. *Nono* color eſt videſcens et flavus, linea ab oculis ad caudam alba, cum multis aliis aurei coloris confunditur, et obliquatur. *Decimus* colore eſt viridi. Extrema operculi branchiarum et pinnarum ventris purpurea ſunt. Oculi ſunt ruſi, os parvum, venter ex albo flaveſcit. A Monſpelienſibus Meneſtrior, hoc eſt Tibicen, vocatur. *Undecimus* inter Turdos maximus, ad Lupi magnitudinem accedit. Colore eſt rubricae, qua pro terra Armenia utuntur; multis nigris et magnis maculis reſpergitur. Ventre plumbei coloris. *Duodecimo* caput eſt caeruleum, dorſum vireſcens. Linea viridis et tenuis, a branchiis ad caudam porrigitur, in extremitate macula rotunda inſignis. Quem Geſnerus obſervavit, ita ab eodem deſcribitur. Dorſum et laternm dimidia pars ſuperior, fuſci ſunt coloris, maculis crebris, ſubnigris, variantibus. Lineae: Inter Saxatiles eſſe Galenns et Diocles nos docuere. Non quaelibet tamen ſaxa amat, ſed quae prope littora ſita, muſco et alga obducantur; nec longe ab hoc domicilio recedit. In Ponto cum Merula [d] deſideratur. Non ſolis herbis vel alga vivere, ſed interdum piſciculis, loliginibus, et aliis cruſtaceis paſci, Salvianus author eſt. Hyeme aliorum ſaxatilium more latere ajunt; quo tempore etiam foetificant. A Merula ſpecie non differre, hunc marem, illam foeminam eſſe, inter Oppiani errores poni poteſt. Singulare idem [e] in eis conjugalis amoris exemplum, notat. Mortuo marito progreſſae de thalamis foeminae, errant, communemque cum iiſdem mortem oppetunt. Carnem habent mollem, teneram ac friabilem, ut Galenus prodidit. Trallianus cibum faſtidientibus eum commendat, et Ptiſannam marinam vocat. Platina quovis modo coqui, ſed aſſum ſinapi requirere ſcribit.

d *Plin. H.N. l. 9. c. 15.*

e *Oppian. Halieut. l. 4. v. 240.*

Articvlvs III.

De Pavone Salviani, et Leprade.

Tab. XIII. 12.

Pavo piſcis, quem Salviano debemus, cujus et [a] Ambroſius et Iſidorus Hiſpalenſis meminere, diverſus eſt a Pavone [b] Philoſtrati, qui in Phaſide Indiae flumine reperitur, et caeruleas quaſdam criſtas, ſquammas verſicolores, caudamque auream in quamcunque voluerit partem verſatilem, habet. Romae *Papagalo*, a Luſitanis *Budia* vocatur. Bilibris ſaepe eſt, ad cubiti menſuram perraro aſcendit; figura corporis, lacuſtri Tincae abſimilis non eſt. Squammis latis tegitur, et variis coloribus depictus eſt. Corpus enim fere totum, inaequali varietate viret. Ventris pars poſterior viret ex albo, anterior ex albo livet; dorſum et cauda, ex viridi nigricant; latera ex viridi partim flaveſcunt, partim livida. *Caput* quod craſſum eſt ex caeruleo vi-

a *Ambroſ. Hexam.*

b *Philoſtrat. l. 3. de vita Apoll.*

Digitized by Google

ret, maculis quam plurimis rubentibus, nonnullisque caeruleis piſcem totum nullâ habita ordinis ratione pingentibus. *Roſtrum* extenſum, ſed non acutum. *Labia* craſſiſſima, quorum ſuperius duplex apparet. *Oculos* magnos et aureos. *Branchias* utrinque quaternas, et juxta eas *pinnas* latas et rotundas, duasque alias minus latas in ventre. In dorſo una ſatis longa erigitur, cujus anterior pars ſtricta et aculeis munita eſt: poſterior latior et aculeorum expers. A podice, qui in medio fere ventre una quoque, duobus aut tribus innixa aculeis, per imum ventrem ad caudam explicatur. *Cauda* in unam pinnam latam ac fere rotundam violaceam et maculis atque lineolis plurimis caeruleis inſignitam definit. *Interiora* ſi ſpectemus, *ventriculum* habet magnum, appendices multas, *inteſtina* ampla, *hepar* ſubalbidum, cui fellis veſicula haeret. *Lienem* ſubatrum. *Victus* ipſi praeter algam, et alia marina excrementa, piſciculi. Solitarius eſt, et ſaepe ſinguli capiuntur. Verno inprimis et autumnali tempore, forte quod aeſtate ob caloris, hyeme ob frigoris impatientiam lateant. Ignobilis inter cibos cenſetur.

Tab. XII. 13. *Aldrovand. de Piſcibus l. 1. c. 5.* Lepras ſeu *Pſorus*, quod iiſdem praeditus ſit ſugillationibus, quibus qui lepra et pſora laborant, ſicut nonnullis, ſed metuo ne perperam, videtur dictus, *Lelepris* Latinis, ſi vera prodit Rondeletius dicitur. Ex Turdorum eſt genere. Vix ad dodrantem in mari Adriatico excreſcere ſolet, cum pedem et amplius in Oceano excedat. Totum corpus habet maculis nunc cancellatis, nunc rectis, nunc in obliquum ſparſis variegatum. *Squammas* ad oram rubore ſuffuſas, latas. *Caput* non ita multis coloribus cancellatum, quod lineas hinc inde ductas, ex caeruleo, viridi, ac rubro miſtas, oſtendit. *Oculos* parvos, rotundos: iridem oculorum aëri ſimilem, quam ſi quando in gyrum contorqueat, cyaneum, deinde aureum, tandem argenteum circulum in cryſtallini coloris fulgorem referre conſpicias. *Os* ipſi parvum; *dentes* albi, acuti. *Maxilla* ſuperior tubi in modum cranio infarcitur, ut paene duo labia carnoſa eſſe credas: *lingua* alba et paene ſoluta. Continuam tergoris *pinnam* gerit, ſedecim aculeis munitam, atque aliam ſub ventre ano vicinam. Omnes pinnae tranſparentes ſunt, molles, leves, rubro, caeruleo, viridi, et aliis coloribus maculatae. Linea quae piſcibus utrinque latera dividit, nequaquam in hoc piſce recta procedit, ſed a ſuperiori branchiae angulo arcuata, ſecundum tergus deducta eſt; mox ubi tergoris pinna deſinit, illuc quidem linea reflectitur, et arcuatur, deinde recta per mediam caudam defertur. Quantum ad *internas partes* peritonaeum habet album, *hepar* ex pallido lacteum, ad ſiniſtram magis protenſum, tribus lobis, uno tantum longo duobus brevibus, conſtans. *Lienem* planum, oblongum, minoris digiti magnitudine, rubrum. *Inteſtina* ejuſdem capacitatis, ut proprie ſtomachus in eo videri non poſſit, ſemel a ſtomacho ad anum revoluta, multisque omentis obducta. *Lactes* copioſas, et vulvam bicornem. Hanc ex Bellonio, qui eundem cum *Marzapani* dici credit, forte quod aeque in deliciis ob carnis ſuavitatem appetatur, ac panis Martius vulgo dictus. Eſt tamen alius Marzapanis piſcis, qui Tab. XIV. 1.
Roſa dicitur, et totus maxime in dorſo rubet, minus in ventre.

Articvlvs. IV.

De Merula.

Tab. XIV. 2. Merula, Oppiani interpreti et Apicio *Merulus*, Plinio medico prodente Bellonio *Piſcis Aſpratilis*, Venetis *Tinca marina*, Graecis κόττυφος et κόσσυφος dicitur. De illius colore diſſentiunt authores. Numenius apud Athenaeum [a] *Nigram* cognominat. Oppianus αἰθαλίωνα, Varinus μελανόσπιλον, vocant. Salviano et Rondeletio ex colore Indico et caeruleo nigricant. Hic et ſexu diſtinguit; in mare, colorem ad violaceum magis acce-

[a] Athen. l. 7.

accedere, ſpeminae ex vario nigreſcere, ſcribens; idem colorem Indicum ait purpureum exſaturatum nigrum ab antiquis vocari, quod purpuram nigram, Circaeam flore nigro, qui tamen purpureus eſt, aut Indicus, prodidit; invenitur et quoddam genus dorſo nigro, ventre Indico, quibuſdam partibus caeruleis. [b] Aldrovandus totum viridem exhibet. Virentem et Ovidius reliquit. Colorem mutare apud [c] Aelianum legimus. Omnes in eo conveniunt, Tincas figura corporis referre, et ſquammas latiores quam Turdum, vertebras dorſi valde erectas habere. Hoc vnum in ejus Anatomia dignum occurrit, quod cum *hepar* habeat album, in duos lobos grandes diviſum: fel tamen exerat tenui vaſculo incluſum, et revolutionibus duplicatum, cujus longitudo eſt ſeſquipedalis. Quam Aldrovandus deſcribit, magis in cauda, obſcurius in dorſo vireſcit; pinnarum extremitates caeruleas, branchiarum opercula in fine rubentia habet. Oculorum pupillam circulus ruber, rubrum caeruleus ambit. Inter Saxatiles inque Petris ſtabulantes ab [d] Ariſtotele et [e] Plinio referri certum eſt, quibus et [f] alii accedunt. Pontum [g] tamen non intrant. *Veſcuntur* iiſdem quibus Turdi. Comeſtum vero [h] primo tentant et premunt, mox jacere ſinunt; vbi non palpitare viderint, devorant. *Generationem* quod ſpectat, marium [i] quiſque cum multis congreditur foeminis. Medicam aut Perſicam vitam agere diceres. Zelotypia ſemper vehementer laborant mares, cum partus tempora inſtant maxime. Foeminis domi quieſcentibus, incubant quaſi illi foribus, ne inſidiae tendantur; ſub crepuſculum veſpertinum (nocte fieri ſcribit [k] Oppianus) intermiſſa cuſtodia, cibum exquirunt; ſolae conjugum quae ſunt intus, algas in cavernis et circum petras ad victum reperiunt. Mortuo mare, foras egrediuntur, quae ſemper antea domi manebant, foeminae. Impetuntur a Squilla; ideo piſcatores, cum eos foeminas obſervare vident, Squillam vivam hamo affixam demittunt. Merulus, dum ſe de illo vlturum ſperat, arripit, ſic capitur, et exigui animi voluptas ſit vltio.

b *Aldrov. l. 1. de Piſc. c. 6.*
c *Aelian. H. A. l. 12. c. 28.*
d *Ariſt. H. A. l. 8. c. 15.*
e *Plin. H. N. l. 9. c. 15.*
f *Columel. de R. R. l. 8. c. 16.*
Aelian H. A. l. 1. c. 14.
g *Plin. H. N. l. 9. c. 15.*
h *Aelian. H. A. l. 1. c. 15.*
i *Aelian. H. A. l. 1. c. 14.*
k *Oppian. Halieut. l. 4. v. 190.*

Articulus V.

De Julide.

Tab. XIV. 3.

Ἰουλὶς piſcis Syneſio ἰουλὸς, Hermippo Smyrnaeo *Hicca*; quo nomine Hermolaus Sturionem intelligi arbitrabatur, aliis *Jurella*, et *Jura*, dicitur. Quia non una ipſorum ſpecies, ideo in deſcriptione variari, non mirum. Rondeletio digiti non excedit magnitudinem. Varius eſt, dorſo violaceo. Squammis tegitur parvis, pinnarum numero, ſitu, labiis, dentibus recurvis, cauda, aliis ſaxatilibus eſt ſimilis. A capite ad caudam ſubauream lineam ductam habet, hinc inde roſtri modo dentatam, cui pars quae ſubeſt colore eſt caeruleo, ventre candido flaveſcente. Bellonius addit, corpore eſſe gracili et oblongo; tanta in tergore *colorum* varietate, vt in eo iridem vtrinque depictam videas. Squammis tenuiſſimis, multorum colorum, ſuper quibus ductae lineae rectae, caeruleae, virides, melinae, rubrae ac fuſcae apparent, contegi. Caudam rotundam habere. Salviani deſcriptio iſta eſt. Julis roſtro eſt acuto, etc. Saxatilibus accenſeri ex Oppiano [a] colligimus. Antipoli et in toto Liguſtico ſinu frequentiſſimum eſſe, nec Adriatico mari infrequentem, Rondeletius prodidit. *Veſcuntur* minoribus piſciculis, et eorum inopia, alga. Voraces Numenius teſtatur. Singulares in ſaxis vivere prodidit cum Salviano Bellonius, gregales facit [b] Ariſtoteles. Cavent ſibi ab hamo, haud tamen eſcam ſaepe praeripiunt. Os veneno refertum habere, et in piſcatu urinatores et piſcatores pertinaciſſime perſequi, eorumque ſanguinem appetere, [c] clare ab Oppiano et [d] Aeliano affirmatur. Laevia, quae in adverſum Aldrovandus protulit. Aegris in albo jure elixari, ſanis in ſartagine frigi et aſſari prodidit Salvianus, forte ſi caput amputatum. Jus alvum emollire apud Dioſcoridem; vrinas apud [e] Plinium reperio.

a *Oppian. Hal. l. 1. v. 124.*
b *Ariſtot. H. A. l. 9.*
c *Oppian. Halieut. l. 2. v. 434.*
d *Aelian. H. A. l. 2. c. 44.*
e *Dioſcor. in fac. parabil.*

ARTICVLVS. VI.

De Phycide.

TAB. XIV. 4.

Phycis, qui forte a Phycene ſolo ſexu differt, *Fuca* Theodoro, dicitur. Noſtri temporis Graeci *Phycida*, ut Gellius ait, *Phocida*, ut Rondeletius, *Phyceam* ut Maſſarias, *Pephycatiſmenam* ut Hermolaus, *Lampianam* ut Bellonius; appellant. Nomen, quod in muſco marino (φύκος βρύον ἐρυθρὸν θαλάσσιον Neophyto et aliis) nidificet, inveniſſe creditur. Idem eſt cum Tinca marina et piſce Ficu, Romae vocato; (nomen huic, quod paſſi ficus inſtar, carnis ſit molliſſimae et ſucci plena) Rondeletio refragatur Salvianus, et illum ipſum eſſe, qui ob magnam cum Perca marina ſimilitudinem Percia dicitur, contendit: nec abludit Aldrovandus. Sane aeque repando eſt uterque tergore, color idem eſt. Roſtro acuto et extento, pinnarum ſitu, numero, et figura conveniunt. Non credendum tamen eoſdem prorſus eſſe. Caput craſſius Phycidi os majus, majoribuſque dentibus in ſuperiore maxilla munitum. Venter non ita prominet. Pinnae parvis et ruſis maculis non inſigniuntur. Lineis tranſverſis nigricantibus, quibus Percae latera notantur, caret. In capite et branchiarum operculis, lineolae et puncta quaedam caerulea, conſpiciuntur. Marem nigriorem et ſquammis amplioribus dixit [a] Ariſtoteles, ſed nec idem perpetuo color. Verno tempore ſatur, reliquis dilutior videtur. Quod ἀκανθοστεφῆ apud Athenaeum dicit, de aculeis, quibus dorſi vel imi ventris ſpinae horrent, intellexiſſe, dicendum eſt; quia nunquam palmi magnitudinem excedunt, ideo φυκίδια ab Ariſtotele dicuntur. Bellonius non unum genus eſſe oſtendit. Vidiſſe enim ſe fuſcos, rubentes, virides, πολύχροας teſtatur. Addit, omnes pinnam tergoris continuam duodecim aculeis, munitam, rurſus ad branchiarum latera utrinque unam, et ſub ventre duas, quarum ſingulae ſquammis tegantur latis, firmis, ſaepe uliginoſis, gerere dentes in ſuperiore maxilla utrinque ad latus unum vel duos videri; in inferiore plures; retro in maxillis molares multos. Omnibus lacteum eſt *jecur*, ad ſiniſtrum magis extenſum, fel lateri dextro, oblongo folliculo incluſum, colore ſubluteum, incumbit. Inter ſaxatiles Ariſtoteles, Plinius et Diocles poſuere; λιμενίτιν Suidas vocat; et Ovidius inter littorales recenſet. Luto, alga, et muſco, quod [b] χνύλιον, vocatur, *veſcuntur*; et quanquam caetera abſtineant carne: ſquillas tamen ſaepiſſime appetunt: Pariturae, *Nidum* [a] ex alga ſibi conſtruunt, in eoque pariunt. Sic foetus contra tempeſtates tuentur. [*] Bis anno parere [c] Ariſtoteles author eſt, Eunuchos apud Oppianum dici falſum. Cynaedum enim piſcem illis verbis verecundo circumſcribit. Laudantur a Xenocrate in *cibis*, Diphilo etiam ἀπαλώτατα ἰχθύδια καὶ εὔφθαρτα, *tenerae carnis piſciculi*, *ac faciles concoctu*, dicuntur. Sed et [d] Hippocrates inter raram et levem carnem habentes recenſet, eumque viri mulieroſi, ſeu ἀνδρὸς θηλύφρονος, ἐπωνυμίαν et cognomentum a piſcatoribus ferre, innuit. Recenſentur et in Cotyis Thracum Regis convivio; hodie procerum patinas rato implent.

a Ariſt. H. A. l. 6. c. 13.

b Ariſt. H. A. l. 8. c. 2.

a Ariſt. H. A. l. 8. c. ult.

* Plutar. de ſolert. animal.

c Ariſtot. H. A. l. 6. c. 13.

d Hippoc. 2. de vict. ratione.

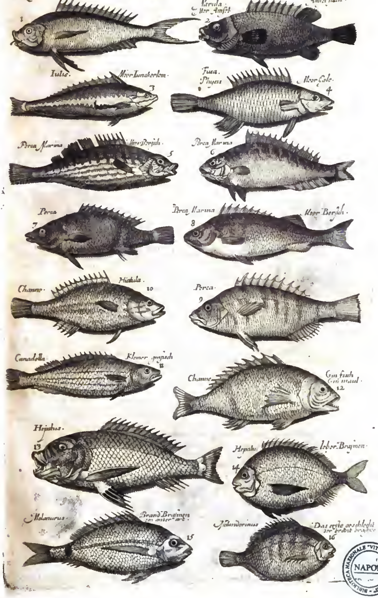
ARTICVLVS VII.

De Perca marina.

TAB. XIV. 4. 6 etc. Aldrovand. de Piſcib. l. 2. c. 9.

Phycidi PERCAM, quae Graecis πέρκη, Dioſcoridi et Paulo Aeginetae περκὶς, licet Plinius in piſcium catalogo pro diverſis habuiſſe videatur, dicitur, et nomen a colore, quem Graeci περκὸν dicunt, ſortita eſt, propter ſimilitudinem de qua ſuperius ſubjungemus. Nota ipſi cum pauciſſimis piſcibus communis, quod tranſverſis per tergus lineis conſpergatur. Propter iſtam varietatem Ariſtoteli eſt; γραμμαποίκιλον, vt apud Athe-

Tab. XIIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Athenaeum invenies, quod eadem vivida, ἀνθίσχεως Matroni Parodo dicitur. Duo vero ipſius ſunt *genera*, *Fluviatile* nempe, de quo poſtea, et *Marinum*. *Marina* nunquam ad eam ad quam fluviatilis magnitudinem excreſcit. Ex colore veluti ſanguineo nigricat, et vnam duntaxat eandemque continuam pinnam in tergore habet. Squammis tegitur parvis. Venter livet, latera purpurant; tergus ex flavo nigricat. Aldrovandus tres proponit. *Primae* caput, pinnae, cauda ex rubro flaveſcunt, ſeu potius aureo perfunduntur. Supremum dorſum ferrugineum eſt, deinceps flaveſcit; mox per latera et ventrem albicat quidem, caeterum maculae amethiſtinae albedinem operiunt. Pinnarum tergoris nervi argenteo colore, reliquarum et caudae aureo perfunduntur. Lineae tranſverſales, quae a dorſo per latera deſcendunt, ad inſtar labentis ex alto aquae, argento emicant. *Os* habet intus album, labra rubicunda. *Altera* quae Majoris nomine venit, roſtro intus et extra rubet, in ambitu flaveſcit. Tergus ruffeſcit; latera et venter albicant. Squammarum extremitates rubent. dorſi pinua tota, et tota fere in extremo crocea; qua Uropygio haeret, dorſo concolor eſt. Branchiarum opercula flava, latis vermiculatiſque lineis cineritiis conſperſis ſuggillantur. *Tertia* inſigniter dentata eſt. Tergus et caput ex cinereo flaveſcunt. Pinnae et cauda nigricant. Latera caerulea. Venter ad amethiſtinum inclinat. Lineae laterales obſcure rubeſcunt, quae vero n branchiis ad caudam feruntur, in dorſo ruſae ſunt, reliquae virides. *Degit* [a] circa muſcoſa et algoſa ſaxa. Ad littora Oceani Germanici dum, reperiri Albertus ſcribit, de petroſis duntaxat et aſperis id intellexiſſe credendus eſt. Saxatilem eſſe ex Galeno, Plinio, [b] Oppiano, et Diocle clarum eſt. Carnibus *veſcitur*. Tam mas quam foemina ſaxatilium more hyeme *conditur*, quo tempore [c] quoque *foetificat*, Marſilius Ficinus celerrimi curſus eſſe prodidit. In *cibis* ſalubritatis laude reſplendet, hinc proverbium vetus [d] ἀντὶ περκῆς σκορπίον, cum optima poſthabentur: ſed ſaporis inſulſi gratia rejicitur. Plinius in *Medicina* inveniſſe uſum teſtatur. Nam [e] cinerem e capite ſalſae, addito melle, verendorum puſtulas diſcutere; eundem admixto ſale, cunila et oleo vulvae mederi, et ſuffitione ſecundas extrahere prodidit.

[a] *Oppian. Hal. lib. 1. v. 121.*

[b] *Oppian. Hal. lib. 1. v. 121.*

[c] *Ariſt. H. A. l. 8. c. 15.*

[d] *Zenob. Diogenian. et Suida.*

[e] *Plin. H. N. l. 32. c. 9.*

Articulus VIII.

De Channe, et Canadella.

Tab. XIV. 10. 11. 12. *Aldrov. de Piſcib. l. 1. c. 9.*

Channe Graecis χάννη ſi foemina, χάννος ſi mas, dicitur: (χάννος et χάννη corruptum eſſe videtur) quibuſdam *Hiatula* ab hiando nomen inditum habet, non quod moriens tantum hiet, ut Bellonius credidit, ſed quod mandibulas ita conſtitutas habeat, et perpetuo hiare videatur; hinc Epicharmus μεγαλοχάμμονας vocavit. A Speuſippo Percae & Phycidi ob colorum varietatem confertur. Unde Ariſtoteles citante Athenaeo, ποικιλέρυθρον μήλαιναν, et ποικιλόγραμμον appellavit. De figura nihil apud veteres occurrit. Tantam ei cum Perca ſimilitudinem tribuit Bellonius, ut piſces paene eoſdem eſſe credas, et pro iiſdem vendantur. Salvianus roſtri acumine, pinnarum ſitu, numero, & figura, oculis, branchiis, cauda, atque pictorato corpore, Percae & Phycidi ſimilem Channen prodidit mediocritate oris, parvitate dentium, tenuitate capitis, exiguitate Squammarum ovata totius corporis figura, Percae. Colorum varietate, inferiore maxilla, et branchiarum aculeis, manifeſte ab utroque diſtinguitur. Tergus Channae ex rubro minus quam illarum nigricat *Venter* et latera violacea quodam albedine notata ſunt. Pinna dorſi flavet, quae vero in imo ventre eſt, et cauda, ruſis maculis inſignitur. Ab ore per branchiarum opercula & latera, rubrae quaedam lineae, neque aequalis latitudinis, neque aequis diſtinctae intervallis uſque

que

que ſere ad caudam deducuntur. Maxilla inferior non ſolum rubet, ſed ſuperiore etiam prominentior eſt; ideo perpetuo hiare videntur. In poſteriore branchiarum operculi parte duo ſunt *aculei* albi et acutiſſimi, non magni tamen, quibus Phycides & Percae deſtituuntur. Ventriculum & inteſtina ampla habet, *hepar* ſubalbidum; *lienem* ſubrubrum. *Calculos* in capite gerit, quod ex Bellonio habemus. *Locum* ipſi in pelago ° Ariſtoteles aſſignavit; ſed ᵃ Oppianus in ſaxoſis degere docuit; nec piſcatorum experientia abludit. Sola carne ᵇ *veſcitur* carcinis inprimis, et dum per impetum piſces inſectatur, ſaepe in os ventriculus * procidit. *Sexus* diſcrimen ᶜ ambiguum in eis. Omnes enim vulvas habere traduntur; et omnes ovis capiuntur gravidae. Rem ſe ita habere, ex plurimarum ſectione Rondeletius didicit, inuſitatumque hunc conceptum plurimae horum piſcium ſoecunditati adſcribendum retur. Mare ova perficit, et vice maris ſungitur. DE CANADELLA, (ſic Martegue ſtagni accolis vocatur) ſic Bellonius. Liguſtico mari cognitiſſima Canadella elegantem ac varium habet colorem, &c.

° *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 13.*
ᵃ *Oppian. Hal. lib. 1. v. 124.*
ᵇ *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.*
* *Galen. de Natur. facult. l. 3.*
ᶜ *Ariſtot. H. A. l. 6. c. 13. et l. 4. c. 11. Plin. H. N. l. 9. c. 16.*

ARTICVLVS IX.

De Hepato.

TAB. XIV. 13. 14.

Piſcem qui Graecis a colore & magnitudine hepatis Hepatus, a colore rutilo et ſubobſcuro λεβίας vocatur, Hermolaus *jecur marinum*, Gaza *jecorinum*, Galeni interpres *jecorarium* nominat. Diverſum ab Hepato Aeliani, piſce ᵃ brevi et oculis conniventibus, cujus pupillae ad cyanaeum colorem accedunt, ſequentia oſtendent. An ille, qui ἐν τοῖς μύχοις τῆς θαλήτῃ, ᵇ habitat, quia ad natandum, quamvis magnus, ſegnis, circa latibula ſua duntaxat volutatur, idem ſit, affirmari vix poteſt. Deſcriptionem ſi ſpectes, Phagrum ᶜ Erythrinum et Hepatum pro ſimilibus poſuere veteres; ſed illum roſtro breviorem, ſerratis dentibus, colore nigro, oculis habita totius ratione majoribus, cauda macula nigra inſigni, corde trigono, eodemque quod de ſuprema forte parte, quam αὐλῶν φλεβονευρώδη vocat Ariſtoteles, ſumendum eſt, niſi de hepate potius id dici debeat, albo, felle nullo, additum: nec omiſſum calculos in capite gerere, ſolitarium eſſe, et paucas ventriculi ᵈ appendices habere. Hae notae an competant Belloniano, qui, Geſnero deſcribente, Piſcis eſt undequaque ſerme rubicundus, circa ventrem albicat; in dorſo dimidia ſui poſteriore parte tribus maculis atris notatur, ultima caudam attingente, addente Bellonio. Squammis integitur aſperis. Dentes habet quam Phycidis obtuſiores, qui pectinatim coëant. Calculos in capite gerit, penes lectorem ſit judicium. Aldrovandus hunc, cujus icon apponitur, ponit, et Rondeletii Hepatum, qui modernis Graecis δείπυρος, verum Hepatum eſſe opinatur. Et ſane piſcis eſt Pagro ſimilis, oculis majoribus, quam pro ratione corporis ut Melanurus; colore obſcuro ſeu ex caeruleo nigreſcente, pinnarum numero, ſitu aculeiſque Pagro ſimilis, latiore majoreque cauda, in qua maculam Melanuri inſtar nigram habet. Dentes ipſi non lati ſed rotundi et ſerrati, Branchiae utrique quaternae, ventriculus cum appendicibus quatuor magnus. Inteſtina tenuia, *hepar* album ſine felle, *cor* angulatum, in cerebro lapides duo. Verbo, optime cum illo, quem ex veteribus deſcripſimus, congruit. *Moribus* videtur eſſe inſulſis, et parum ad vindictam pronus, quod apud Athenaeum facete Eubulus innuit. Carnis in medio durae et mollis eſſe, apud ᵉ Galenum legimus. Frixi et pauco ſale aſperſi in cibo ſunt ſuaviſſimi. Hepar tritum et emplaſtri modo impoſitum, omnem tumorem et podagram ſanare mentitur Kiranides.

ᵃ *Aelian. H. A. l. 15. c. 17.*
ᵇ *Aelian. H. A. l. 9. c. 38.*
ᶜ *Athen. l. 3. et l. 7.*
ᵈ *Ariſt. H. A. l. 2. c. 17.*
ᵉ *Galen. l. 3. de Aliment. fac.*

ARTICV-

Articvlvs X.

De Melanuro, et Alpheſte.

Tab. XIV. 15. 16.

Melanvrvs a nigredine caudae quaſi Nigricaudam voces, ita dicitur, falſo *oculatum* Gaza appellavit, quia tanquam diverſi piſces a Plinio ponuntur. An Plauti Ophtamiam recte dixeris, quod Rondeletius fecit, judicio Tuo relinquo; μελανόγραμμον et πολύγραμμον [a] Athenaeus dixit, quod nigrae lineae latera ejus piugant. Hiceſius Sargo ſimilem ſeu corporis figuram, ſeu nigram caudae notam ſpectes, fecit: ſed haec et in ſparo, qui ὀῤῥοπυγόστικτος, invenitur. Palmi magnitudinem aliquando ſuperat, nec amplius quam unam vel ſeſquilibram pendit. *Squammis* tegitur latis, nec facile deciduis. Os habet parvum, dentibus parvis munitum. *Oculos* ſecundum corporis proportionem maximos ex caeruleo nigreſcentes, pinnarum numero, ſitu, et figura, branchiis, et cauda cum Aurata convenit, haec latam ac nigerrimam notam habet, latera lineis nigricantibus a branchiis ad caudam deductis pinguntur. Ventre eſt ſubalbido: dorſo ex caeruleo nigricante. Quantum ad *interanea Hepar* habet magnum, ex quo fellis folliculus pendet. Ventriculum medium. Cor angulatum, in ventre *veſicam* aëre plenam, craſſam, et denſam. Quem Aldrovandus depinxit, et cujus hic Iconem damus, totus ex caeruleo amethiſtinoque nigricat, praeter ſquammarum extremitates et extimum oculorum circulum, caudaeque initium, quae auro reſplendent, pinnae nigricant. Uropygium ſupinum candicat, pronum intenſe violaceum, et velut nigram maculam conſtituit. *Veſcitur*, prope littora in arenoſis locis [b] alga. Ideo vix vere ſaxatilis dicitur. Aelianus [c] varias incolere ſedes tradit. Bellonius in Oceano Gallico perrarum, in Mediterraneo frequentiſſimum. Iovius Romae raro videri; ſaepe Neapoli prodidere. Tempeſtate fervente [d] cibis, quos e ſaxis eruunt, vivunt, et abjectiſſima quoque, quae alii piſces, niſi urgente fame, non attingerent, ſectantur; ſereno mari in ſolo ſabulo pabulum inquirunt, imo quia vagabundi piſces ſunt, non uno ſolo pabulo contentos eſſe veriſimile eſt. Sane in [e] Stabiana Campaniae ad Herculis petram Melanuri in mare panem abjectum rapiunt. Timidiſſimos eſſe piſcatores teſtantur, [f] hinc ἀφρόνες [g] Oppiano. Neque naſſa capiuntur, nec ad eam accedunt. Mari quieto, in ima ejus ſede ad petras et algas quieſcunt, quocunque tandem tegumento protecti, fluctuante, caeteris ob impetum deſcendentibus, ad petras adnatant, et ſpumam ad ſui tutelam tum ſufficere, ac ſi natura edocuiſſet, nec tentari iratum a piſcatoribus mare, arbitrantur. Hepate tamen caprillo, et maſſa ex pane et caſeo facta capi Tarentino et [h] Oppiano debemus.

a Athen. l. 7.
b Columella R. R. l. 16.
c Aelian. H. A. l. 2. c. 17.
d Aelian. H. A. l. 1. c. 41.
e Plin. H. N. l. 32. c. 2.
f Aelian. H. A. l. 1. c. 41.
g Oppian. Hal. l. 1. v. 98.
h Oppian. Halieut. l. 3. v. 459.

Laudatur in cibo a Xenocrate, cui Hiceſius [i] accedit: a Matrone Parodo rejicitur, illi forte ſi alga veſcatur, huic ſi coeno et ſordidis maris excrementis.

i Athen. l. 7. Dipn.

Tab. XV. 1. 2. 3.

Alphestes piſcis ab inveniendo, neſcio quare dictus, *Cynaedus* quoque quaſi praepoſterae libidinis ſtudioſus (fama eſt [k] ſemper binos capi, et alterum alteri ad caudam comitem videri) vocatur.

k Athen. l. 7.

In *Deſcriptione* variatur ab authoribus, ſi colorem ſecteris. Veteres omnino cerei coloris, purpuraſcentes tamen quibuſdam in partibus faciunt. *Plinius* ſolos piſcium luteos eſſe teſtatur. Apud *Rondeletium* et *Bellonium corpore* eſt Pagro ſtrictiore *figura* Moenis ſimilis, pedali magnitudine, *dentibus* ſerratis caninis ſimilibus, *dorſo* purpureo, caeteris partibus luteis, ſquammis in gyrum crenatis, multa ſcabritie horrentibus. A cervice ad caudam ſpinas tenui membrana connexas, unde μονάκανθος, habet.

Plin. H. N. l. 32. c. 11.

Aldrovandus Cinaedum totum fere Pagri modo rubentem, et aureis, argenteiſque maculis exiguis, rotun-

dis reſperſum, quam Illyrici Sebenicenſes Cagnizam quaſi Catullientem vocant, profert: dat tamen et *alium* tergore amethiſtino, lateribus fere caeruleis, ventre candicante punctis caeruleis notato, pinnis tergoris et retro anum viridentibus, illa etiam maculis rotundis viridibus inſignita. Caeterae pinnae et cauda ex aureo rubeſcunt.

Rondeletii Cinaedo ſimilis eſt ille, qui Venetis *Braſavola*, Luſitanis *Salmoneta* vocatur. Rufus eſt toto corpore, cauda lutea maculis fuſcis diſtincta, extremitate aequali non arcuata. *Maculae* nigrae ad pinnarum, quae luteae ſunt, juxta branchias initia habentur. *Linea* rufa a branchiis ad caudam tendit, punctis intercepta nigris. De natura Alpheſtis nihil plane occurrit, Rondeletius carne et ſubſtantia eadem cum ſaxatilibus eſſe dicit, tenera nimirum, molli, et minime glutinoſa.

ARTICVLVS XI.

De Coracino.

TAB. XV. 4.5.6.

* Auſon. Epiſt. 4.

a Oppian. Halieut. l. 1. v. 139.

b Athen. Dipn. l. 7.

c Oppian. d. l.

d Ariſt. H. A. l. 5. c. 9.

Coracinus, Gazae, *Corvulus* et *Gracculus*, Salviano *Corvinus*, Auſonio * *Corvus*, Tarentino forte κορακινὸς, ſeu a colore nigro, vt Oppiano [a] placet, qui apud Vitruvium Coracinus; ſeu quod τὰς κόρας κινεῖ, quod pupillas moveat, vt Athenaeo [b] viſum eſt, nomen ſortitus videtur, niſi forte illud amnico, hoc marino magis conveniat. An idem σαπέρδης, πλατιστακὸς, Nili accolis πέλτη, Alexandrinis ἡμίνηρος, quod Rondeletius voluit, dictus ſit; an vero, quod Aldrovando probatur, Saperdae nomen Coracino amnico, Platiſtaci eidem profectae aetatis, [c] Peltae et Heminneri, Nilotico duntaxat ſit proprium, in dubio relinquo: [d] Μύλλον, non eſſe Dorionis apud Athenaeum verba oſtendunt.

e Plin. H. N. l. 32. c. 5.

f Athen. l. 8.

g Strabo Geogr. l. 17.

In eo ponitur a Rondeletio cenſu, qui mare ſimul et flumina frequentant: quod et apud [e] Plinium, [f] Athenaeum, et [g] Strabonem inveniri credit, ſed quia ſaxatilem eſſe ab Oppiano et Ariſtotele proditum, et excitatis autoribus Coracinum duntaxat in Nilo eſſe; quin quod apud Plinium legitur, Nilo peculiaris, colligitur; nec ullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere propter Crocodilorum metum, praeter Mugilem, Aloſam, et Delphinum Strabo affirmat, duo potius Coracini vt Percae genera dari credendum eſt, quam eoſdem amni et mari communes. Et ſane multos in Maeotide palude degere ex Dorione: plurimos in lacu non procul Oceano e monte inferioris Mauritaniae originem trahente ſtagnante, quam Nilidem vocant, ac Nili ortum credunt, ex Plinio diſcimus.

Quis *veterum* genuinus Coracinus ſit, haud tuto affirmari poteſt. Speuſippus Melanuro ſimilem, dixit. Ariſtophanes ob alarum nigredinem μελανπτέρυγον, Numenius ob varietatem linearum αἰόλην vocavit, A *recentioribus* quoque diverſimode deſcribitur. Bellonius pro eo piſcem mari et fluminibus communem ex Glaucorum genere, *Peſce Scarpa* Comenſibus nominatum, obtruſit. Rondeletius ſuum ita deſcribit: Coracinus piſcis eſt marinus etc. Salvianus duplicem dedit. *Prior*, qui Romae ſimpliciter Corvo et Corvetto dicitur, roſtrum habet breve et retuſum. Os etc. *Alter*, qui Corvo de Fortiera Romae, Niger, jure merito, vt prior albus, quia multo minus nigricat, cenſendus eſt. *Roſtro*, *ore*, *capite*, *oculis*, *pinnis*, *cauda*, totius corporis figura, et interaneis omnibus cum priore convenit; in eo diſcrepat, quod totus fere nigricet, aculeum, cui ani pinna inhaeret, majorem et validiorem habet. Pedalem magnitudinem nunquam ſuperat, et ſaporis ſuavitate, carniſque teneritudine inferior eſt. *Geſnerus* Corvulum colore rubro depinxit.

Inter [h] gregales ponuntur Coracini: hyeme [i] *latent*, nec niſi ſtatis diebus, iiſque ſemper capiuntur, quod et Rondeletius affirmat. Nunquam meſſe Tritici *pariunt*, ſed autumno foetificant inter algas; longo tempo-

h Ariſtot. H. A. l. 9. c. 2.

i Ariſtot. H. A. l. 8. c. 15.

ris

ris ſpatio uterum ſerunt, et inter minora [k] genera piſcium celerrimo incremento perficiuntur. Anno ſquallente melius valere, quia per ſiccitatem tepor accidit, ab [o] Ariſtotele proditum eſt.

k Ariſtot. H. A. l. 8. c. 10.

o Ariſtot. H. A. l. 8. c. 19.

An adverſus arborum formicas polleant, quod ex *Palladio Coelius* [l] *Rhodiginus*, qui pro Coracinâ pice, Coracinum piſcem legi debere ait, affirmat, ignoro. Rondeletium certe experimentum ſefellit, ſed et huic, vero veterum Coracino fidem non tentaſſe, objicitur. Meliores ſunt cum uterum [o] gerunt. Nilotici marinis, elixis aſſi, praeferuntur. [m] Hicelius, parum alere, facile excerni, ſucci eſſe mediocriter boni, dixit.

Pallad. R. R. l. 4. Tit. 10.

l Rhodigin. Antiq. Lect. l. 12.

o Ariſt. H. A. l. 8. c. ult.

m Athen. l. 7. Dipnoſ.

Uſum in Medicina quod ſpectat, lapides in capite repertos calculos comminuere, vel pituitam ex qua calculi gignantur exſiccando vel pondere ſeu pellendo, idque ſibi experientia cognitum, reliquit Rondeletius.

N. Corvuli iconem refert Tab. 2.

Articulus XII.

De Exocaeto ſeu Adonide.

Tab. XV. 7. 8.

Athen. Dipn. l. 8.

Exocaetum, qui *Adonis* et *Cirrhis*, forte et κίῤῥα, et κιῤῥυλος aliis, inter ſaxatiles eſſe Athenaeus teſtatur. Squammoſus ſit an laevis dubium. Nomen ab eo invenit, quod in littore ſeu ſicco dormiat. Subrufum eſſe, corpore tereti, littoralis et puſilli Ceſtrei magnitudine, cui digitorum octo longitudo maxima eſt, piſciculo Hirco, (Moenam marem, quo tempore dat operam ſoboli hunc putat Caſaubonus) praeter nigram ſub alvo maculam quam Hirci barbam vocant, ſimillimum facit Athenaeus, [a] inque eodem a branchiis in utraque corporis parte lineam albam uno continuo tractu ad caudam uſque duci addit. Rondeletius ſequentem Iconem pro Adonide poſuit. Piſcis vero eſt ſemipedali magnitudine, forma tereti ὑποπύῤῥος ſecundum Athenaeum, ſecundum Oppianum ξανθὸς, ſeu colore aureo, partibus quibuſdam vireſcente, magis rubeſcente aliis. *Corpore* Moenis jam foetis aut Gobionibus ſimilis. *Branchias* habet parvas, a branchiis ad caudam lineam candidam continuam.

a Athen. Dipn. l. 1.

Miratur eum Arcadia, tamen et in littore Monſpelium ſtertentem, ſaepiſſime vidit Rondeletius. Quod vero Exocaetum circa Clitorium vocalem et ſine branchiis tradit [b] Plinius, impoſſibile videtur, et habere oſtendimus. Nec quicquam de iſtis [c] Pauſanias de vocalibus in Arcadia creditis duntaxat agit, et diverſus ab Exocaeto marino fluvialis ποίκιλος. Diutinae in ſicco *vitae;* quod magna aëris copia a qua ſuffocari poſſit, ob rimae branchiarum anguſtiam non trahatur, cauſa, [d] Rondeletio. Propter eandem et Anguillas diutiſſime etiam ſub terra vivere, credit: ſed, quia in aqua, quae frigidius elementum, ſueti vivere piſces; et anguillae ſine ea ſenis diebus [e] Aquilone ſpirante, qui frigidior ventus eſt, Auſtro paucioribus; reliqui diutius verno quam aeſtivo tempore vivunt; difficulter, nimia aëris frigidi attractione extra aquas laedi poſſe piſces, perſuadere poterit. *Vide* [f] *Scaligerum.*

b Plin. H. N. l. 9. c. 19.

c Pauſan. in Arcad.

d Rondelet. l. 4. de piſcibus marinis c. 9.

e Plin. H. N. l. 9. c. 19.

f Scalig. Ex. 273.

Articulus XIII.

De Sciaena ſive Umbra, et Glauco Bellonii.

Tab. XV. 9.

Piſcis, qui Graecis vulgo σκιαίνα, Xenocrati σκίας, σκιαδὶς et σκιαδῆα. Graecis modernis σκίος, nonnullis μηλοπόπειος, is alicubi *Ovis marina*, communiter Latinis *Umbrina* et *Umbra*, ſeu a colore nigreſcente, quam umbroſum Iſidorus, lutenm Ovidius vocat; ſeu a lineis quibuſdam obliquis a dorſo deſcendentibus aureis et obſcuris, quae aliarum apparent umbrae: ſeu quod dum movetur adumbrantem quendam oculis colorem iridis in morem rutilet; ſeu a proverbiali joco, quo σκίαι dicebantur, qui non vocati ad convivium veniebant, quaſi multi convivas ſecuti

Aldrov. de Piſcib. l. 1. c. 17.

cuti

cuti eſſent, cum de hoc piſce edendum erat, dicitur.

Piſcis eſt cetaceus, LX. plerumque librarum, quatuor plus minus cubitos longus. *Squammae* ejus veluti obliquae apparent, in Oceano nigriores et quaſi opacae; in Mediterraneo argentei, aurei, atque interdum ab his varii coloris, iridem dum piſcis agitur imitantur, quod Bellonius prodidit. Rondeletius ei lineas obliquas quaſdam aureas, manifeſtas, alias aliarum veluti vmbras attribuit. Aldrovando fere unicolor eſt, tota videlicet ferruginea, in dorſo, ſupremo capite, pinnis, et cauda obſcurioris coloris; in ventre, lateribus, et branchiarum oſſibus dilutioris, quia ad amethiſtinum inclinat. Salviano, dum parva eſt argentea fere tota apparet: major facta, ventre argenteo, dorſo vero et lateribus ſubliventibus ac veluti opacis conſpicitur. *Caput* ex deſcriptione Salviani habet magnum: in dorſo duas *pinnas*, quarum prior octonis aculeis, nullis altera munitur, ad branchias, quas quaternas utrinque habet, una utrinque enaſcitur; duaeque aliae in ventre conſpiciuntur, imo ab ano una alia haeret. Coracino tam ſimilis eſt, vt ichtyopolae unum pro alio ſubſtituant, magnitudine differunt. Sed et pro Glauco ſupponitur, in eo diverſus, quod *dentes* in oris ambitu raros, firmos, acutos, prominentes, teretes, caninis longiores, gracilioresque habeat: (negant habere Aldrovandus et Rondeletius) quorum ſuperiores inferioribus majores, ſic maxillae inhaerent, vt ipſius pars eſſe videantur. De *Verruca* ſub mento controverſum: affirmant quidam habere, negant alii. *Caudam* in angulos veluti deſinentem gerit, vt Scari et Iulides. *Calculos* in capite habet praegrandes, quorum Ariſtoteles et Plinius meminere; *ventriculum* magnum et carnoſum; *inteſtina* mediocria et pinguia; *jecur* pallidum, ex quo fellis veſica pendet. Lienem ſubatrum.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 19.
Plin. H. N. l. 9. c. 16.

Marinum piſcem omnes fatentur, ſed de *loco* non conveniunt. Arenoſos gurgites melius eas paſcere, Columella prodidit. Oppianus petraeam cognominat, et ſaxa herboſa incolere aſſerit, hiſce et Galenus accedit.

Columel. R. R. l. 8. c. 16.

Quia perraro plures capiuntur, *ſolivaga* potius quam gregalis eſſe creditur. *Carnivora* et agilis, et propter lapides in capite frigoris impatiens. Dum caput recondidere, latere ſe totas Struthionum et Phaſianorum inſtar, putant. Oppiani id fide aſſeritur. Cibos quod ſpectat, inter nobiles ab Ennio, Epicharmo, et Numenio piſces numeratur. Romae inter ſapidiſſimos, canicularum inprimis tempore cenſetur, et pari tum cum Siluris pretio venundari ſolet. Capita Triumviris rei Romanae conſervatoribus dono dantur, de quo faceta eſt apud Jovium de Tanuſio hiſtoria. Apud Pictones ex aceto et caepis minutim conciſis editur. Salvianus cum leucophago comeſtam, caryophillis transfixam, ac verrubus aſſatam laudat. Archeſtratus gulae ſuo tempore procerum princeps, nobilem capitis conditura multis carminibus expreſſit. De *Carnis* ſalubritate non conveniunt Authores. Galenus Philotimum quod eas mollis carnis piſcibus adnumerarit, reprehendit. Xenocrates bonum ex eo nec admodum copioſum ſuccum generari, et ſaporis eſſe jucundi ſcribit.

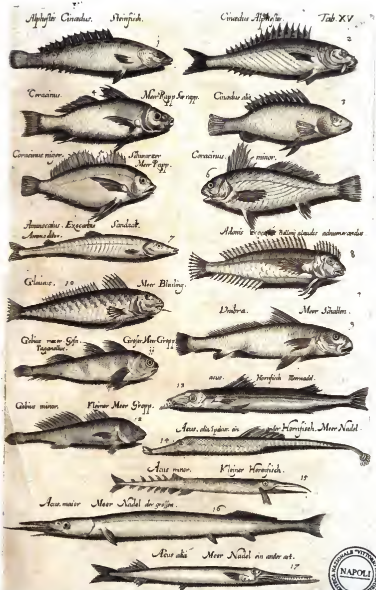
Oppian. Halieut. l. 4.
Galen. l. 3. de Alim.

Invenit et in *Medicina* uſum. *Interanea et ſquammae* combuſtae, pannos teſte Plinio diſcutiunt. *Lapides* argento incluſi tanquam colicae amuletum geſtantur. Non emptos, ſed dono datos geſtari debere, nugacis vulgi delirium eſt.

Plin. H. N. l. 32. c. 11.

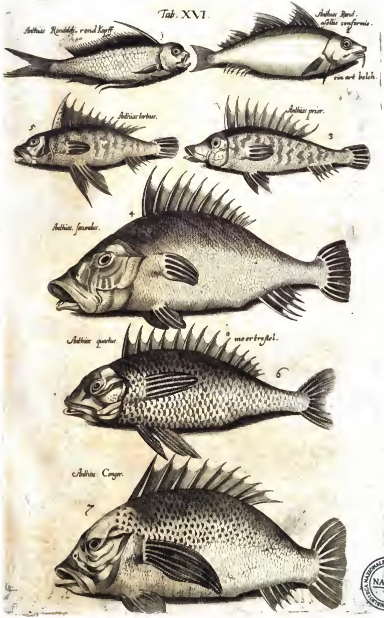
GLAVCVS Bellonii pelagius eſt piſcis, ex eorum qui plures patinas implent numero, Lutetiae inviſus, Genuenſibus frequens, apud quos *Fegarus*, vt apud Venetos Corbetus, quaſi Corvulus dicitur. Maſſilienſibus et Romanis nullo alio quam *Umbrinae* nomine venit. Ita de eo Bellonius.

TAB. XV. 10.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

Digitized by Google

Articulus XIV.

De Anthiis.

Tab. XV. 1.2.4.5.6.7. Anthiarum nomen omnibus piſcibus latis impoſuit Bellonius, ſed male: nec idoneum teſtem habet; nec omnes lati tam pulchri, ut vel Anthiae, vel Callichtydes, vel Callionymi dici poſſint. Ex ſquammoſarum eſſe genere, dubium; a corporis floriditate nomen apud Graecos accepiſſe, certum. Αὐλωπίαν eundem ipſe Ariſtoteles facit. Athenaeo κάλλιχθυς et καλλιώνυμος dicitur, ἔλλοπα vocavere quidam, quo nomine et ille, cui ſquammae contra aliorum piſcium morem ad os verſus tribuuntur, inſignitur: *ſacrum* alii ſeu quod magnus ſit, ut morbum comitialem, qui magnus eſt, ſacrum dicimus: ſeu quod quo loco Anthias eſt, ibi nullam beſtiam eſſe confeſſum ſit, vocant. Heſychius λύκον dici tradit, quod male in λεῦκον Rondeletius vertit. Heſychius enim ἰχθῦν ποιὸν λύκον appellari aſſerit. Quatuor ipſorum genera ab Oppiano ponuntur.

Oppian. Halieut. lib. 1. v. 254.

> Ξανθοὶ ἀργεννοί τε, τὸ δὲ τρίτον αἵματι κελαινοί.
> Ἄλλους δ' εὐώπας τε, καὶ αὐλωπὰς καλέουσιν.

> *Sunt flavae et niveae, ſunt atro ſanguine fuſcae*
> *Evops atque Auceps alios hoc nomine dicunt.*

Totidem et Rondeletius poſuit; quorum vix aliquis, cum omnes dentati ſunt, Anthiae vero Oppiano edentuli, probatur. *Prior* totus corpore et pinnis rubens, Pagri aut Cinaedi modo, ad imberbes Mullos referri poteſt. *Alter* Aſelli ſpecies eſt: quod neque ſalitus, neque vento ſiccatus, ſervari poteſt, vel calidiori in Gallia coelo, vel occultae qualitati adſcribendum eſt. *Tertium* ad Turdos pertinere ſtellulae, quas in pinna ad anum gerit, et corporis forma teſtantur. Oculos habet magnos, rotundos, purpureos, et rubros. Podicem magnum e quo *inteſtinum* rubro viridique diſtinctum excidit. Pro *quarto*, (hujus generis Oppianus εὐώπας καὶ αὐλωπὰς vocat, id eſt εὐοφθάλμους et ἐπιμήκεις κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς, ut Scholiaſtes meus exponit, Aelianus cetacei generis et ore robuſto facit,) ſquammoſus et latus piſcis, quem ex eo, quod ſupercilia oculos ambiant, Aulopiam eſſe colligas, ponitur. *Aelian. H. A. l. 13. c. 17.* *Aldrovandus* quatuor quoque Anthiarum nomine e diverſis locis ſibi miſſos ponit, ſed pro iis non obtrudit. *Primi* venter totus argenteis ſquammis reſplendet: lateribus aureae intermiſcentur. *Aldrovand. de Piſcibus l. 1. c. 19.* In dorſo, quod fuliginoſum, unica tantum pinna duodecim armata aculeis viſitur, ventris pinnae ad caſtaneum vergunt. Branchiarum opercula ex aureo et violaceo variant. Labrum inferius tum intus, tum foris ex flavo vireſcit, quod peculiaris notae loco eſſe poteſt. *Alter* toto dorſo pinnis duabus dorſi et quae retro anum eſt, viret. Vertice capitis aterrimo, cervice et labro inferiore interna parte purpuraſcentibus. Oſſibus branchiarum auro reſplendentibus, ventre toto argenteo purpura permixto. *Tertius* tam maculis violaceis toto corpore variegatur, ut violaceus quaſi totus videatur. Pinnarum numero cum ſuperioribus convenit, quae ad branchias, vergunt ad violaceum, et in extremo roſeae ſunt. Iris oculorum et mentum roſeo ſanguineove colore, ſpecificam et ob quam ſolam dignoſci poteſt notam, in eo conſtituunt. *Quarto* inuſitata eſt oculorum ac praeſertim pupillae magnitudo et pulchritudo: iridem ex aureo roſeoque permixtam habet. In capite retro oculos, cervice, et ad branchias, amethiſtino, aureo, argenteo, caeruleoque variat. Labrum ſuperius habet viride, inferius caeruleum: *linguam* maximam candicantem. Ventrem primum viridem, dein argento et auro ad podicem uſqoe ſplendentem, ad caodam uſque roſeum et ſanguineum. *Locus* Anthiis in ſaxis, quae tamen aliquando, cum αἰνοφάγος εἶσιν ἐλαύνει, deſerunt. Ἀνάγκη δήπου τὸν χῶρον ἄθηρον εἶναι, * locum abſque bellicis eſſe ubi habitant: quod forte inter φύσεως ἀπόῤῥητα reputandum eſt. Unde ſacri, ut ſuperius dictum, dicuntur.

* *Aelian. H. Animal. l. 8. c. 28.*

Plin. H. N. l. 9. c. 59.

tur. *Cum unum hamo teneri vident, lineam ſecare aſperitate dorſi ſorte, traduntur, eo qui tenetur extendente, ut ſecari poſſit.* Capti οἴκτιστον εἶσι θεαμάτων, καὶ ἀποθνήσκοντες ἑαυτοὺς ἐοίκασιν θρηνεῖν καὶ τρόπον τινὰ ἱκετεύειν; *miſerabile praebent ſpectaculum et mortem ſuam lugere, et quodammodo ſupplicare videntur.*

Aelian. H. A. l. 12. c. 47.

De ipſorum capieudi modo ita Plinius. *De Anthia piſce ſileri convenit, quae pleroſque adverto crediſſe. Chelidonias inſulas diximus Aſiae ſcopuli maris ante promontorium ſitas, ibi ſrequens hic piſcis et celeriter etc.* Cenſentur ab Euſtathio inter eos piſces, qui ἀνθρωποφάγοι, quod ob magnitudinem ſumptuum, ganeorum opes exhauriant: ſed et θεοὶ Dii, quod pretioſiſſimi ſint, vocantur. Carnis eſt ſolidiuſculae. Unde χονδρώδης apud Athenaeum (male χευδώδης) dicitur.

Fel cum melle inunctum, exanthemata, tubera, ſcrophulas, et dothienas ſanat. Lapides capitis ad collum ligati, *Cephalalgiam* domant.

ARTICVLVS XV.

De Gobiis ſquammoſis ſaxatilibus.

TAB. XV. n. 12.

G*obiorum* hiſtoriam loci & tegumenti differentia intricatam facit. Nobis de ſquammoſis ſaxatilibus hic res eſt, eiſdemque litturales adjiciemus, ne de iis pluribus in locis agere cogamur. Graecis dicitur κωβιὸς, Numenio apud Athenaeum κῶθος, quem per κωβιὸν Phavorinus explicat; Latinis *Gobius*, *Gobio*, *Govius*, ut apud Ovidium, et *Cobio*, ut apud Plinium legitur. Parvi ſunt tam illi, qui in mari, quam qui in aquis. Tzetzes tricubitales fama accepit, quod forte de illis, qui in rubro mari, prout ab Aeliano proditum, ſumendum eſt. Bellonius ex ſaxatilibus *album* quendam facit, quem Graeci χλωρὸν et καυλίνην, Rondeletius flaveſcentem ſeu pallidum vocat. Eſt is palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compoſito et ſpiſſo, *ſquammis* rotundis tecto, colore vario. Nigris maculis conſpergitur, oculis ſurſum potius quam deorſum ſpectantibus. Ad branchias *pinnas* duas habet, in ventre non duas caeterorum more, ſed unicam non diviſam, qua nota Gobii maxime a reliquis piſcibus internoſcuntur; a podice aliam, in dorſo non unicam velut alii ſaxatiles, ſed duas, prior minor eſt, altera ad caudam uſque extenditur. Dentes ei parvi, os magnum, ventriculus, cum multis appendicibus capax. Ariſtoteles complures ſuperne circa eum exire ſcribit. Hepar ipſi album non ſine errore tribuit Hiceſius. Qui Aldrovando Venetiis miſſus eſt, pinnas habebat in tergore binas conjunctas, quarum prior aculeis vigebat, altera laevis erat, binas item in pectore, totidemque ab ano omnes nigras. Caudam et ſuperiorem partem corporis nigram. Ventrem candicantem.

Athenaeus Dipnoſ. l. 7.

Tzetzes Var. Aelian. H. A. l. 17. c. 6.

Ariſtot. H. A. l. 2. c. ult.

Ex *littoralibus* duplices apud Authures invenio. *Albos et nigros.*

Illos Rondeletius ita vocat; non quod tam candidi ſiut, ut cum aliorum piſcium candore contendere poſſint, ſed quod candore caeteros Gobios ſuperent.

Nigros ita Bellonius deſcribit. Eminentes ac turgentes ſupra caput *oculos* gerunt. Cornea tunica alba, et ut ſerpentibus dura obductos, adverſus aquarum impetum, et ut ſurſum facilius ut Uranoſcopus cernant. Vix excedunt duorum pollicum craſſitiem aut palmi longitudinem. Raro enim pedales et brachiales evadunt. Etſi autem lubrici ſunt, tamen *ſquammis* teguntur hirtis, *pinnamque* habent unam in tergore continuam mollem et ſine aculeis. Pinnas utrinque quatuor latas atque obtuſas, ac praeter has ſub ventre etiam duas; ſed ea, quae caudam conſtituit, rotunda eſt. *Dentes* exerunt parvos, tenues, et ſubrubros. *Corpus* teres eſt, paucis ſpinis refertum, *Color* varius. Etenim qui Gobiones circa algam verſantur ad viridem inclinant, alii ad cinereum accedunt, nonnulli albicant, alii ex fulvo in nigrum degenerant. Omnes grandiore ſunt capite et lata cervice. At quod

quod ad internas ejus piſcis partes attinet: peritonaeum Gobionibus foris album eſt, intus nigerrimum, *Hepar* dextro lateri magis incumbit, pallidum, de quo *fel* pendet veluti janthinum. *Inteſtina* multis circumvnlutionibus inflectuntur. *Stomachus* eſt oblongus, pylorus multis apophyſibus praeditus, vulva undecunque ovis referta.

Facit et Rondeletius Nigri mentionem, qui a Venetis Go, a Gallis Boulerot nuncupatur. Digiti is eſt magnitudine et craſſitie, corpore rotundo fere, non compreſſo, loco binarum pinnarum, quae caeteris ſunt in ventre, unicam habet nigram, barbam inquit diceres; et exinde Athenaei τράγον ſeu hircum, cui Exocaetum confert, eſſe judicat. Vivit in littoribus et ſtagnis marinis.

Athen. Dipnoſ. l. 8.

De *Loco* proprio ambigitur. Ovidio littorales ſunt, Diocli ſaxatiles, cui Syneſius accedit, dum circa Africae quoddam littus, loco petroſo capi ſcribit. Ariſtoteles in fluviis quoque pingueſcere ait. A Theophraſto proditur in Ponto regione apprehendi in glacie Piſcium maxime Gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes; quod forte de lacuſtribus vel fluviatilibus ſumendum erit. Oppiano ψαμάθοισι καὶ πέτρῃσι gaudet. Pariunt juxta littora; ſuaque ova latiuſcula et arenida, ut Ariſtoteles prodidit, lapidum amplexibus mandant.

Ariſtot. H. A. l. 8. c. 19.
Theophr. l. de piſcib. in ſicco.
Oppian. l. 2. Halieut. v. 457.

Ab Aeliano inter illos ponitur, qui ὑπονύξαντες ἰὸν ἀφιᾶσι. *Venenum pungendo immittunt*, annumerantur; Oppianus quoque κέντρα πευκήεντα, *aculeos lethales* ipſis tribuit, quod nec cum Ovidio, cui, *ſpina nocivus non gobius ulla;* nec cum Martiale, *cui in terris Venetis, principium menſae gobius eſſe ſolet*, congruit. Et ſane invenit, et in *cibis* uſum, etſi Iuvenali viliſſimus videatur Alexandrides in Cotyis Thracum Regis convivio eos nominat. Antiphanes laudat, Phalericos inprimis. Archephonti paraſito, qui in Aegyptum ex Attica, a Ptolomaeo Rege ad coenam invitatus, navigavit, Gobiorum fruſta tria non ſine ſtupore convivis omnibus viſa, apposita ſunt. Iovius enim perſuavem, et pingui teneritudine delicatum facit. Galenus ad voluptatem, digeſtionem, et probum ſuccum gignendum praeſtantiſſimum, ait. Mneſitheo εὔογκοι ſunt et τρόφιμοι, Hiceſio facile excernuntur, et non multum nutriunt, flaveſcentium ſubſtantia rarior et magis putredinis expers. Apud Hippocratem parem in alimonia cum Dracone, Callionimo et Cuculo vim obtinet. Aſſus et ſine ſale manſus, nimia egerendi deſideria ſedat, ſi Kiranidi credendum, illitum, canum rabidorum, ſerpentiumque morſibus prodeſſe Dioſcorides prodidit. Dorycnii vim, crudum, toſtum, elixum infringere, apud Nicandri ſcholiaſten legimus.

Martialis in Xeniis.
Athen. l. 7.
Galen. l. 2. de Aliment.
Hippocr. l. de inter. affect.

Articvlvs XVI.

De Sphyraena ſive Sudi.

Tab. XVIII. 1.

Sphyraena, cujus praeter Ovidium nullum alium meminiſſe, perperam ſcribit Plinius; nam inter Graecos Ariſtoteles, ex Latinis M. Varro meminere; Atticis κέστρα, ut Athenaeus affirmat, (ſignificat hoc, ut et σφῦρα ſtimulum aut ſtylum; item teli genus bello Perſico inventum) Latinis *Sudis*, ut apud Plinium videmus, Gazae *Malleolus*, ſed male, Romanis *Lucius marinus* vocatur, ſunt qui pro Oxyrincho, quia acuminato eſt roſtro, ſumunt.

Athen. Dipnoſ. l. 7.
Plin. H. N. l. 9. c. 2.

Duas ipſarum poſuit *ſpecies* Rondeletius ex Oppiano, ſed tam diſſimiles, ut, an ex eodem ſint genere, dubitari poſſit. *Prior* enim ſquammoſam a capite ad caudam lineam habet, *altera* ſquammis omnino deſtituitur. Totidem et Bellonius innuit, quarum *una* Trachurum colore refert, atque eodem modo ſub ventre albicat. *Altera* ſeneſcens Mormyri laterales picturas colore aſſequitur. Quaternae vix librum pendunt, ut optime Plinius magnitudine inter ampliſſimos rarum ſcripſerit: viſi tamen aliquando bilibres, Colore Aſellum aemulatur. *Roſtro* eſt foris caelato, in extremo cuneato, nigro. *Ore* valde reſciſ-

Plin. H. N. l. 32. c. 11.

reſciſſo. *Maxilla* ſuperior, quae obtuſa et brevior, cum inferiore, quae acuta et longior ita coit, ut vix oris roſtrive ſciſſuram ullam diceres. *Dentes* utrinque habet, in ſuperiore majores, in inferiore minores. In ipſo oris hiatu unus eſt, caeterorum longiſſimus et acutiſſimus, qui ore clauſo in foramen anterioris ac membranaceae partis ita ſuſcipitur, ut extrinſecus etiam paululum emineat. *Lingua* ſcabra eſt, denticuliſque aſpera. *Linea*, quae a branchiis ad caudam uſque per latus deducitur, et initio flaveſcit cum dorſo, ſquammis parvulis et duriuſculis, mira arte contecta eſt. De numero *pinnarum* Authores non conveniunt.

Aldrovandi Sphyraena per dorſum nigricat, caetera ad amethiſtinum vergunt, et ejuſdem coloris maculis interſtinguuntur. *Linea* flaveſcit, ruberrimis infra ſupraque punctis exiguis notata. *Caput* caeruleum. Oculi et pinnae palleſcunt. *Cor* oblongum eſt, ſub quadam veſicula alba incluſum. *Aldrovand. de Piſcibus l.1. c.21.* *Pylorus* a ſtomacho conſurgit tam multiplici *apophyſium* ſeu coecorum caeſarie intertextus, ut penitus ſtomachum contegant; nec a quoquam numerari poſſint. *Fel* ab hepatis loco dextro latere in folle oblongo dependet. *Follem* ei natura vento plenum oblongum, anteriore parte bifidum, utrinque in acutum exeuntem donavit, ne ad imum ſideret. Spina dorſi. raris vertebris coagmentatur.

De *loco* non eſt quod multa dicamus. Aelianus dum pelagias dicit, *Oppian. Halieut. l.1. v.168.* Smyraenas potius innuere videtur. Expreſſe enim ex quo ille de piſcibus *Ariſtot. H. A. l.9. c.2.* fere omnia ἐν πέτρῃσι καὶ ἐν ψαμάθοισιν νέμονται. Gregatim degere et Ariſtoteles teſtatur, et piſcatores comprobant. Captis an ἐλιοθηροῖσι μελέεσσι διεξαπίνῃσιν *lubricis excidere membris*, quod ex Oppiano Aelianus prodidit, *Oppian. Halieut. l.3. v.120.* an competat, ex ſuperioribus colligi poteſt. Non falletur, qui pro Sphyranas Smyraenas legerit. *Aelian. H. A. l.1. c.31.*

Quantum ad *uſum* Romae ceu plebejus negligitur, nec peculiarem habet conditurae modum. Hiceſius *Athen. l.7.* apud Athenaeum τροφιμωτέρας congris eſſe, ἀπειθεῖς δὲ τὴν γεῦσιν καὶ ἀςόμους, εὐχυλίας δὲ μέσους guſtui ingratos, ori inſuaves, ſuccum mediocriter laudabilem generare dicit: ſed cum congri ex cartilagineorum ſint genere, Philotimoque δυσκατεργάςεροι dicantur, et Rondeletius carne eſſe candida ſuavi, quodammodo friabili, et Aſelli carnem referente, cui ſimul cum Lupo praecipuam authoritatem fuiſſe Cornelius Nepos, et Laberius Poëta tradiderint; quin Ceſtrae lumbi cum aliis lautiſſimis obſoniis ab Antiphane nominentur, vel librarios, vel Athenaeum attactum ſuperius errorem commiſiſſe, veriſimile eſt.

ARTICVLVS XVII.
De Acu.

PVNCTVM I.
De Acu Ariſtotelis.

TAB. XIV. 15. Piſcis, quem Latini Acum vocant, Graecis longitudine et tenuitate Βελένη, Ῥαφὶς, Athenaeo Ἀβλεννής, quaſi ſine muco, dicitur, ſunt qui βλαδὲν ut Varinus citat, et βελλὸν nuncupant.

Unam ejus duntaxat *ſpeciem* Salvianus agnoſcit. Bellonius cum Rondeletio *duas*. Nos de Acu Ariſtotelis, Oppiani, et Bellonii agemus. Hinc autem Rondeletius illum piſcem eſſe credit, quem Bellonius *Typhlinen et Caeciliam marinam* ob corporis figuram, Plinii *Spondylem*, Graecorum vulgo *Herophidiam;* Maſſilienſes *Gagnolam*, quod quoties piſcantur, ſi alios piſces praecedere viderint, lucrum portendi credant, vocant. Piſcis eſt longus, cubiti longitudine, digiti craſſitudine, totus ſubflavus. *Corpus* utriusque ſexus angulosum, oblongum, a capite ad meatum excrementorum ſemper craſſeſcens, ſexangulum, ſed deinceps, ut tenuius efficitur, pro ſexangula quadrangulam formam induit. *Caput* habet exiguum, *Roſtrum* oblongum, durum, nec acuminatum. Extrema pars latiuſcula exſtat, rictus in altitudinem deli-

dehiſcit, figura tubam aemulatur, in extremo tubae veluti *foramen* conſpicitur, tam puſillum, ut tum propter ipſius parvitatem, tum propter roſtri magnitudinem anguſtiamque, ne minimus quidem piſciculus ingeri poſſit, eo veluti per fiſtulam, ex humore alimentum attrahit. *Oculi* ſunt tam exigui, ut vix milii magnitudinem aequent. *Branchiae* utrinque quaternae, podex in medio fere corpore. De *pinnis* diſputatur. Salvianus cum Aldrovando unam parvam et tenuiſſimam in medio dorſo ponit. Bellonius cum Rondeletio duas in lateribus juxta branchias, eam quae in tergo tam tenuem et exiguam, iſte addit, ut vix niſi cum vivit, aut in aquis movetur, conſpiciatur. *Interna* ſi ſpectes, habet *gulam*, qua plurimi piſces carent, ventriculum, parvum, oblongum. *Hepar* pallidum, ſub quo dextra parte *fel* caeſium hordei magnitudine continetur. *Cor* vix milio majus. *Vulvam* caeterorum piſcium more bicornem, ovis ſeſami magnitudine, rotundis, rubris, transparentibus plenam. De *inteſtinis* inter Bellonium et Rondeletium non convenit. Iſte gracilia, recta, in ſpiras non contorta prodit, hic unum tantum album, recta exporrectum, multa pinguedine circumſeſſum ſcribit.

Quantum ad *Generationem*; ova ſe in diſſectarum, rima, ſeu ὑπὸ τὴν γαστέρα διαφύον, de qua ſuperius, multa inveniſſe, et multos foetus jam profectos, quorum majores partes omnes perſectas habebant, et movebantur; Alii tam tenues et exigui erant, ut oculi duntaxat et roſtrum cernerentur, teſtatur Rondeletius. Emittit illa eo, et quaſi in altero ſinu fovet donec excluſerit, dilatat natura rimam, donec pepererit: a partu vel ita coit, ut coaluiſſe videatur, vel revera coaleſcit, quod et in caeciliis ſerpentibus traditur, huicque omnino tribuendum eſt, quod dehiſcenti propter multitudinem ovorum utero, adſcripſit Plinius; ex Ariſtotele, male de eodem vertit Gaza, nec melius Aelianus depromſit. Αἱ πολλαὶ αὐτῶν πρὸ τοῦ τίκτειν διαῤῥήγνυνται ὑπὸ τῶν ᾠῶν, id eſt, ut Scaliger vertit: *Multae earum parturientes diſrumpuntur ab ovis.* Quid ſibi ſequentia verba velint, καὶ ὥσπερ τὰ φαλάγγια περιλέχωνται, καὶ περὶ τὴν βελόνην· ἐκτίκτει γὰρ πρὸς αὐτὴν καὶ τις θίγῃ φεύγουσιν. *Foetus circa parentem quaſi phalangia circumfuſi ſunt. Ita enim parit, ut ei adhaereant, ſed ſi tetigeris, fugiunt*, difficile eſt dicere. *De uſu in cibo et Medicina* dixiſſe ſufficiat, Carnis eſſe durae ac ſiccae eoque difficulter concoqui. Unde Hiceſio ἄχυλος boni ſucci, et combuſti cinerem in potu ad ſtillicidium urinae a Galeno commendari.

Ariſtot. H. A. l. 6. c. 13.

Plin. H. N. l. c.

Aelian. H. A. l. 11. c. 13.

Scaliger ad l. 6. c. 16.

Athen. Dipnoſ. l. 7.

Pvnctvm II.

De Acu Oppiani.

Tab. XIV. 14. 15. 16. 17.

Aldrov. de Piſcib. l. 1. c. 24.

Acvm Oppiani ab Acu Ariſtotelis debere diſtingui, tum quod hic dentatus ſit, tum quod rima deſtituatur, oſtendit. Haud in multam magnitudinem excreſcit, ſeni vix libram pendeat. Vidit tamen et trilibrem Salvianus. *Ventre* eſt plano, candido et argenteo, reliquo corpore quodammodo ob lineam e ſquammis contextam utriuque protenſam, quadrato, reliquis partibus laevibus, et ſine ſquammis. *Dorſo* caeruleo ad viride inclinante. *Roſtrum* habet acutum, tenue, longum et durum, ut ait Athenaeus. *Caput* triangulare viride. Inferiorem *maxillam* ſuperiore longiorem, et in mullem quandam ſubſtantiam, degenerantem. *Dentes* utrinque parvos et frequentes. *Oculos* magnos, rotundos, luteos ante quos meatus ad audiendum vel odorandum triangulari figura obſervavit Rondeletius. *Branchiae* ſunt quaternae duplices. *Pinnae* ad branchias duae parvae; duae aliae ſub ventre breves, quas rurſus alia ſequitur, longe a podice ad caudam ſe extendens, e cujus regione in dorſo alia. *Cauda* brevis eſt, in duas pinnulas terminata. *Podex* non admodum conſpicuus. *Rimam* illam quam Ariſtoteles Acui tribuit, circa podicem hujus Acus foris quidem conſpicuam eſſe, ſed intus minime videri, Salvianus

author eſt, Rondeletius diligentiſſimus omnium circa Acum indagator, ejus non meminit. *Partes interiores*, ventriculum, hepar, inteſtina, quae appendicibus carent, longa habet. *Hepati* veſicula fellis oblonga adhaeret. *Cor* angulosum eſt. In arenoſis, ſaxo-
Oppian. Halieut. l. 3. v. 605. ſisque locis *degit*. Solemne ipſis ὅτε κόλπον δικτύου ἐκπεριφύγωσι, *quando ſinum retis effugerint*, iterum reverti, et dum ira velut perciti id dentibus lacerant, in laqueos iterum impingere. Carne eſt dura et ſicca. Frixus et omphacio vel ſucco mali aurantii irroratus edi ſolet; nec ingratus palato invenitur.

Acvs Minor Bellonii *Lacertus* eſt, ſeu *Saurus Acubus ſimilis*. Rondeletio. Piſcis eſt marinus, pedis magnitudine. Acubus brevior et craſſior. *Roſtro* acutiore ſed breviore et ſurſum recurvo. *Dentium* loco maxillas ſerratas habet. *Branchias* quaternas, ſeptem etiam, ut in ſuperiore, quem Bellonius Majorem vocat, ſuperne ac inferne et in cauda propendentes *pinnulis*; his, *oculis*, et ante hos foraminibus, ventrisque ſquammis ac lineis, quae ventrem fere quadratum efficiunt firmantque. Acubus eſt ſimilis; carnis ſubſtantia, et poſteriore corporis parte Scombris. *Intra* ventriculus eſt oblongus. *Inteſtina* longa gracilia, in gyrum convoluta. *Hepar* longum rubeſcens: *fel* et *ſplen* nigricantia. Cujus Aldrovandus Iconem dedit, toto corpore ſubvirct, maculis ex amethiſtino et caeruleo mixtis, in dorſo intenſius, in pectore remiſſius variantibus. Rarus eſt, et in inſula nomine Liſſa, olim Phuna affatim capitur. Inde ſalitus navigiis tranſfertur, et maximo quaeſtu divenditur.

Articvlvs XVIII.

De . Fabro.

Tab. XVII. l. 2. Faber piſcis, ſeu exinde quod omnia fabrilia inſtrumenta in eo
Aldrovand. de Piſcib. l. 1. c. 25. reperiantur, teſte Salviano, ſeu propter multiformes dorſi ac ventris aculeos atque varia capitis oſſa, quibus fabrilia omnia inſtrumenta repraeſentántur; ſeu ab atrae fuliginis colore, quod tamen, ſi ex Oppiano deſumptum eſt, Coracino potius tribui debet, ita dictus eſt. An χαλκεὺς ſit, quod Salviano placet, dubitatur. Cum eum Gadibus principatum ob-
Plin. H. N. l. 9. c. 18. tinere ſcribat Plinius; rotundum vel orbicularem, Athenaeus faciat. Si eſt, utique et ζεὺς ſeu Jupiter dicetur, nam et hoc τοῦ χάλκεος nomen eſt, ſeu a χαλκεὺς formatum; ſeu quod forte, ut nunc ſit, olim etiam in templo Jovis tanquam ſacer ſuſpenderetur. Quidam χριστόφορον nuncupant, an propter maculas laterales, digitorum Divi Chriſtophori ut ajunt veſtigia, vel quod eum, quem juſſu Salvatoris Div. Petrus cepit (maculae praedictae numiſmatis illius quodammodo figuram exprimere creduntur) opinentur, neſcio. Romae *Citula*, Liguribus *Rotula*, Hollandis *Hallus marinus* dicitur. Qui Chalciden, Acanthiam vel Citharum, vel Porcum marinum eſſe judicant, falluntur. *Primus* enim inter viles piſciculos a Columella; ab Ariſtotele inter fluviatiles reponitur. *Alter* cartilagineus et rotundus. Citharum piſcem inferius dabimus. Porcus inter magnos piſces recenſetur. Ζαῖος Heſichii idem forte cum iſto. Cum nec inter ψηττοειδεῖς, qui una parte candicant, nigricant altera, nec inter planos, a quibus oculorum ſitu differt, referri poſſit, bene inter latos cenſebitur, quamvis maxime compreſſo ac plano ſit corpore.

Coloris eſt varii. *Caput* et dorſum obſcura ſunt, pinnae nigricant, latera partim ex caeruleo virent, partim aurea ſunt. In medio corpore macula nigra, orbicularis, vel ovata nummi minoris magnitudine, colore coeleſti, cum tribus imagunculis, figura quodammodo Hippocampi, colore aureo, viſitur. *Squammis* tam exiguis tegitur tenuibusque, ut, niſi digito ſcalpas, vix appareant. *Caput* ipſi compreſſum, extenſum, oſſeum, oſſibus quam plurimis, variis, anguloſis; tenuibus, atque perlucidis conſtructum, maculis quibuſdam exiguis purpureis exornatum. *Linea* obliqua a capite ad caudam ducitur. *Os* latiſſimum, plurimum hians, edentulum, etſi

etſi quodammodo dentatum pinxerit Bellonius. *Oculi* magni, rotundi, aurei. *Branchiae* utrinque quaternae, quarum oſſea opercula in aculeos deſinunt. *Pinnae* duae mediocres ad branchias, duaeque aliae in anteriore ventris parte paulo longiores, ac in quinos velut longos pilos aut ſetas porcinas degenerantes, ab ano rurſus duae aliae, quarum prior pars quinque duntaxat aculeis conſtat; altera multo longior, et ad caudam fere uſque extenſa, aculeis caret, in *dorſo* unica tantum et magna, ut quae paulo ante medium dorſum exorta, ad caudam uſque fere extenditur, figura huic piſci propria, et aliorum piſcium dorſi pinnae diſſimilis. Primum namque in longiſſimos pilos ejus fere modi, quam in anteriori ventris parte conſpici diximus, terminatur; deinde plurimis robuſtiſſimis aculeis intertextis armatur; poſtremo aliis etiam aculeis oſſeis multo brevioribus, bifidis atque recurvis, ſecundum ejus exortum in dorſo praemunitur. Pars *ventris* utrinque oſſibus inſtar acuti cultri ſecantibus firmatur. *Cauda* in unam pinnam deſinit. *Ventriculum* habet mediocrem, gulam manifeſtam, inteſtina parva tenuius in gyros convoluta, inter quae ova rubra latere Rondeletius ait. *Hepar* candidum ſine felle, lienem rubeſcentem exiguum, meſenterio haerentem. *Cordis* pars infima rubet, ſuprema et media ex albo rubeſcit, quod in paucis piſcibus ſpectatur.

In ſaxis eum degere tradidit Oppianus, in Atlantico et Gaditano generoſiſſimis piſcibus adnumerari Columella. Ita carnivorus eſt, ut nec alia maris purgamenta ſpernat. An ei ſtridor competat, quem Chalcidi Ariſtoteles tribuit, ita ut pro χαλκὲν χαλκεὺς legatur, quod Aldrovando placet, aliis judicandum relinquo: mihi, cum branchiarum opercula tam horrida habeat, ut dimota ſonitum edant, et vero plurimi ex piſcibus τὴν δοκοῦσαν φωνὴν τῇ τρίψει τῶν βραγχίων (ἀκανθώδεις γὰρ οἱ τόποι) *hoc quod vox videtur, attritu branchiarum quippe loca ſpinea ſunt emittunt*, veriſimile videtur. Solivagus eſt, et erectus, non paſſerum more in latus converſus natat. *Oppian. Halieut. l. 1. v. 133.*

Reputatur inter piſces *carne* ſatis *tenera* et friabili, concoctu facili, et boni ſucci. Apud veteres in multa fuiſſe aeſtimatione ex Columella dum dicit, *Atlantico paſcitur Faber: qui et in noſtro Gadium municipio, generoſiſſimis piſcibus adnumeratur, eumque priſca conſuetudine Zeum appellamus*, didicimus. Cum ob corporis tenuitatem, commode aſſari nequeat, aut frictum et omphacio aut aurantii mali ſucco irroratum, aut in aqua et vino partibus aequalibus, oleo, ſale, beneque olentibus herbis atque aromatibus elixum comedi, Salvianus tradit. *Columella R. R. l. 8. c. 16.* *Plin. H. N. l. 9. c. 18.*

CAPVT II.

De Piſcibus ſaxatilibus laevibus.

Articvlvs Vnicvs.

De Alaudis et Pholide.

Tab. XVII. 3. *Aldrov. de Piſcib. l. 1. c. ult.*

Inter Saxatiles laeves, Alaudae duntaxat, cum iis, qui ad eas pertinent, Gutturoſo nempe piſce, et Exocaeto Bellonii, et Pholis reperiuntur.

Alavdam duplicem facit Rondeletius, *Criſtatam* et *non Criſtatam*.

Illa corporis ſpecie Scorpioidi admodum eſt ſimilis. *Colore* fuſco multis maculis partim rotundis, partim oblongis et tortuoſis notato, tenui, laevi et lubrico, *ore* parvo, *dentibus* anterioribus ſerratis, poſterioribus exertis, *oculis* parvis caeruleis, in vertice dum vivit erecta eſt *criſta*, mollis et caerulea. *Pinnae* ad branchias latae ſed breves; in ventre parvae et tenues. *Podex* non procul a branchiis diſtat, a quo pinna ad caudam protenditur, alia in cervice ad caudam continua. *Pe-*

ritonaeum ex nigro viride eſt. *Cor* angulatum. *Hepar* ex albo rubet, a quo *fellis* veſica pendet, perſpicuitate et coloris jucunditate ſmaragdum referens. *Inteſtina* lata ſunt, coloris lutei. Ob parvam branchiarum ſciſſuram ſat diu extra aquam *vivit*.

Carne eſt molli, ſed ob parvitatem negligitur.

TAB. XVIII. 3. Ad hanc Piſcis GVTTVROSVS dictus referri poteſt. Nigricat quidem fere undiquaque: ſed et punctis caeruleis diſtinguitur, et color luteus per totam ſuperiorem dorſi pinnae partem, circa branchias et ſummo ventre viſitur.

Littoralis eſt, et foramina lapidum aut aedificiorum littoralium ſubire ſolet, vel carne vaſi injecta mox exempta capitur.

TAB. XVIII. 2. ALAVDA NON CRISTATA *capite* eſt parvo et rotundo, *ore* et *oculis* parvis, *dentibus* anterioribus ſerratis, poſterioribus longiuſculis, acutis, excertis. *Pinnulas* duas habet ad branchias, duas in ventre, aliam ſtatim a capite ad caudam continuam, item aliam a podice ori ſatis propinquo ad caudam uſque ductam.

Cauda in unicam deſinit ſaxatilium more. *Maculae* multae mediae corporis parti aſperſae ſunt.

Aqua, muco, parvis Atherinis et Aphyis *veſcitur*. Carnis ſubſtantia et mollitudine criſtatae par. In petrarum rimis *degit*, hinc nomen Percepière ſortitus eſt.

TAB. XV. 7. 8. Huc et Exocaetus ſeu ADONIS Bellonii, qui cum Vrticis plurimum delectetur, et iſtae circa littora inter cautes haereant, mari profundius mergi recuſat, in rupibus Bononiae, in cavis cautium quieſcit.

Species illarum ſunt plures, quarum una *Criſtata* eſt Maſſiliae frequens, primo aſpectu Gobium referens. Cute glabra obducitur. Vulgus *Glinos* vocat, colore eſt ſubruſo, ut Scorpaena multis aliis coloribus confuſo. *Dentes* habet ut Scarus, firmos, continuam tergoris *pinnam*, ac neſcio quid ſupra *oculos*, quod veluti a pellis laxitate procedit, laterum pinnas inverſas, duas ſub ventre duabus tantum cirrhis radiatas. *Criſtati* caput ad Chamaeleonem accedit, in cujus cacumine pinnam Galli criſtam referentem videas. *Dentes* habet anteriores acutiſſimos.

Caudae pinnam, et laterum rotundam, ſub ſterno duas; alteram in tergore continuam, maxime latam. *Branchias* tectas, et parvo foramine pervias, ſed et detectae quatuor numerantur utrinque. *Cute* integitur laxa, multis coloribus ut Draco variegata. Chamas et conchylia conficit: ſed et urticis interdum *paſcitur*. Triduum vel quatriduum absque aqua vivit.

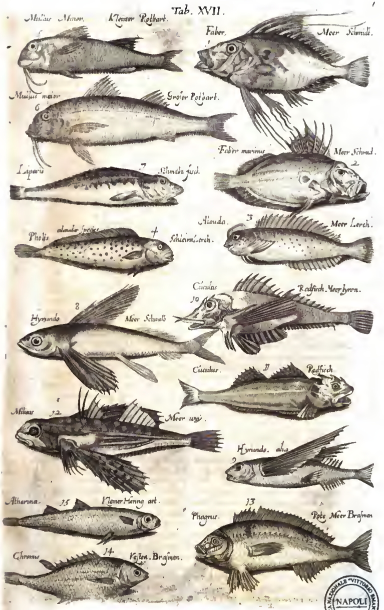
Tertium Exocaeti genus, piſcatoribus Byzantinis *Glini*, aliis *Chelidonii* nomine venit.

Raro ſex digitorum longitudinem, et duorum pollicum craſſitiem excedit. *Squammis* caret, et liturae melinae cyaneae et fulvae per tergus diffunduntur. *Pinna* tergoris continua eſt et mollis, caudae et laterum latae, varii coloris omnes. *Branchiae* ſunt contectae, Spinea exterior, ut in Dracone marino, duobus aculeis obſirmatur: ſed ab eo diſſidet, quod quilibet aculeus duobus ferratis denticulis repandis et aduncis fulcitur. *Caput* habet polymitum, *Os* grande, inferiorem *maxillam* latam et planam. *Dentes* Glino priore aliquantulum minores. Dum ſcinditur, *branchias* non oſtendit integras, ſed rudimenta coloris paulo magis rubra quam in Muraena. Non male ad *Baſiliſcos* Oppiani referentur. *Ariſtot. H. A. l. 9. c. 55. et Scalig. Scalig. in Ariſtot. l. c.*

PHOLIS a muco ita dicitur, quem emittit. περιπλάττεται περὶ αὐτὸν, καὶ γίνεται καθάπερ θαλάμη. *In circuitu ejus is concreſcit, ac fit quaſi cubile.* Antipoli et ab Italis *Bavoſa* vocatur. Alauda paulo major eſt, dorſo fuſco, cute laevi, maculoſa, ventre pallido. Pinnis aliiſque partibus a ſuperioribus non differens. TAB. XVII. 4.

Nec

Tab. XVII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

Nec abludit ab his Scorpiodes Rondeletii ſic dictus, quod capitis forma Scorpioni marino ſimilis ſit, totidemque ſupra oculos apophyſes licet molles habeat. Galli *Leporem marinum*, quia roſtrum terreni leporis περιτομῇ ſive *ſciſſura* admodum ſimile habet, nuncupant. Differt a Scorpio dentibus, quos ſerratos quidem habet, ſed tenues et denſos admodum, et in ſuperiore maxilla duos exertos, ab eodem et Galerita pinnae dorſi magnitudine, duabuſque ejuſdem pinnae nigris maculis diſtinguitur. Littoralis eſt, muco veſcitur et aqua.

TITVLVS III.
DE PISCIBVS MARINIS LITTORALIBVS.

CAPVT I.
De Squammoſis non planis.

Articvlvs I.
De Mullo.

Tab. XVII. 5. 6. Tab. XVIII. 4.

Non minus bene primum *Mullo* inter littorales piſces locum dari, quam Scaro inter ſaxatiles datus eſt, inferius patebit. *Nomen* apud Latinos non tam a mulleorum colore, (calcei erant, quibus priores Albanorum Reges, poſtea patricii uſi ſunt) quod Feneſtellae teſte Plinio placet; quam a mollitie invenit. (Plin. H. N. l. 9. c. 17.) Servitutis eſt indignatiſſimus, ut Columella loquitur, et in piſcinis nihil vel parum ſaltem creſcit. Graecis τρίγλη non τρῖγλα et τριγλὶς quod de foemina ſumendum eſt, quod ter pariat. Hinc Oppianus τριγένοισιν ἐπωνύμως γονῇσι dicit; (Oppian. Halieut. l. 1. v. 590.) vocatur. Cretenſium vox Στριγλημπαρπένιυ ex Graeca et Veneta compoſita eſt. An γενιάται dicantur, quod Heſychius innuere videtur, cum Triglas Graeci γενειάτιδας cognominent, in medio relinquo.

Duo ipſorum ſunt genera. Alii ſunt *Barbati*, quos γενειάτιδας vocant, quique ſola ſucci bonitate, ſiquidem alü alga, alü carne veſcuntur, differunt. Vnde *Lutarii* apud Plinium nomen. *Imberbes* alii, quos quidam ἀπώγωνες, τριγόλας Sophron, et quidem, ὀμφαλοτόμως, quod umbilicus podexve aut magis quam aliis congeneribus patet, aut minus rotundus eſt; εὐδιαίως, quod in ſummo mari natantes tranquillitatem promittant, nuncupat. Dari tales Salvianus negat, nullum alium ex veteribus ejus meminiſſe, perperam praetendens. Xenocrates enim ſaxatilem barba deſtitui innuere videtur; dum pelagium deſcribit. Mullaſtros recte dixeris, quorum alium imberbem, alterum a ſquammis aſperum Rondeletius facit. Figurae eſt totus oblongiuſculae, magnitudinis mediocris; binas libras raro exuperare, apud Plinium habetur, quadrilibris Seneca, ſex librarum Juvenalis meminere. (Juvenalis in Satyra. Plin. H. N. l. 9. c. 18.) Si verum eſt octoginta librarum in mari rubro captum, vt Lucius Mutianus apud Plinium prodidit. Alterius is generis fuerit neceſſe eſt, dorſo repando, unde κύφας gibboſas Epicharmus in nuptiis Hebes dixit, (Oppian. l. c.) ventre plano albicante, caetera purpureo, hinc ῥοδόχροα φῦλα Mullorum apud Oppianum. Matronus Parodus μιλτοπάρηνον colore miniaceo fecit. *Squammis* magnis, tenuibus, ſerratis, obliquo ſitu diſpoſitis, facile ut apparet deciduis, robuſtis tamen. (Tiberius piſcatori ſibi ſecreto agenti inſignem adferenti Mullum, eo faciem perfricari juſſit) (Sueton. in Tiberio.) Pallentes eaedem ſeu ad viredinem vergentes, virgis quibuſdam parallelis inſignitae. Si vivus deſquametur, *colorem ſanguineum* ſortiri, hinc χρυσώπυ apud Plutarchum, et ξανθοχρόυ apud Nauſicratem nomina, Maſſurius author eſt. *Mortuum* verſicolori quadam et numeroſa varietate ſpectari, rubeſcentiumque ſquammarum multiplici mutatio-

Seneca N. Q. l. 3. c. 17. Plin. H. N. l. 9. c. 17.

tatione palleſcere, utique ſi vitro incluſus ſpectetur, a Seneca et Plinio proditum eſt. *Caput* habet repandum, multis velut cancellis aureis exornatum, in quo *ſpinam* Cani ſimilem, quae renibus appoſita, miro ſit remedio, Marcellus Empiricus aſſerit. *Os* parvum, edentulum, *oculos* mediocriter ruſos, in Aldrovandi ex Hiſpania miſſo, nigricant. Duo *cirri* cutacei albi in quibuſdam, in nonnullis rubri, molles, rotundi, longi, atque barbae ſimilitudinem gerentes propendent. *Branchiae* utrinque ſunt quaternae, ad quas pinnae ſunt duae aurei coloris, in ventre totidem candidae; a podice rurſus alia; in tergore duae, prior ex firmioribus, poſterior mollioribus aculeis conſtat.

Cauda rubet, et in lunatam pinnam degenerat, ac propterea laterum pinnas, velut in acutum tendere Bellonius autumat. *Interiora* ſi ſpectes, gula eſt parva. *Ventriculus* cum innumeris appendicibus itidem, *hepar* ex albo rubeſcit, *Splen* exiguus eſt et nigricat. Scaliger, ſiniſtro illud ventriculi lateri adjacere, dextro hunc, ſcribit. *Inteſtina* ſunt mediocria; *cor* triangulare.

Scalig. Exerc. 226. l. 15.

Quae huic adſcripſimus Minori quoque Salviani Mullo conveniunt, hoc diſcrepat, quod purpureo pingatur, aureis lineis careat, et lituris quibuſdam flavis ac liventibus notetur, et ſquamnis modico contactu deciduis veſtiatur.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

De *Loco* ambigitur inter Authores. Septentrionali Oceano et proxima occidentis parte gigni Plinius dixit; Galeno ſunt pelagii. Oppiano modo χθαμαλοῖσι παρ' αἰγιαλοῖσι νέμονται *humilia prope littora degunt:* modo inter ſaxatiles cum Seneca referuntur; nec abludit Aelianus, λεπρώδεις ei a loco, quem incolunt nonnulli, πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιὰς *minuta et rara tubercula*, aſpera illa habere, ſcribit.

Aelian. H. A. l. 2. c. 41.

Per incerta maris ſpatia vagari, et circa littora, eorundemque ſaxa, ut plurimum vel quoſdam duntaxat degere, veriſimile videtur. Sane imberbem inter ſaxatiles numerat Xenocrates, et Cantharo ἀσπρεῖ tribuit Aelianus; πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε, *petris ſemper aſperis delectatur* apud Oppianum idem: quam tamen littoralibus annumerare Ariſtoteles non dubitavit.

Aelian. H. A. l. 1. c. 26. Oppian. Hal. lib. 3. v. 340. Ariſt. H. A. l. 8. c. 31.

Procreantur et in marinis lacubus, detinuit et in vivariis Hortenſius ad Baulos, et majorem ſibi habebat curam, ne ipſius eſurirent Mulli, quam Varro ſe habere profitetur, ne ſui in roſea eſurirent aſini. *Gregalis* eſt et autumno viget. *Pamphagi* ſunt, et praeter cœnum, unde ipſi Sargus, comes, oſtrea, algam, et conchas, quibus apertis inhiant, piſcium et hominum cadaveribus veſcuntur, et μᾶλλον τοῖς μεμιασμένοις καὶ κακόσμοις φιλήδουσι, *magis ſordidiſſimis et male olentibus*, adde betarum folia, delectantur. De cadaveribus apud Oppianum et Aelianum legimus, et videntur id pugnae navales et naufragia, quae magna copia ſubſequi ſolent, Rittershuſio declarare. Antiphanes tamen inter Helenae cibus, quod homines non inſectarentur poſuit. Piſces inſectari nullum dubium Orphum ἐπέφνε inquit Oppianus.

Varro R. R. l. 3. c. 17. Oppian. Hal. l. 3. v. 435. Aelian. H. A. l. 2. c. 41. et l. 12. c. 42. Rittershuſ. ad Oppian. l. c. Oppian. Halieut. l. 3. v. 188.

Veſcitur lepore marino unum tantum animalium ut non intereat mullus piſcis, teneraſcit duntaxat et ingratior viliorque fit, verba ſunt Plinii. Dum itaque carnivorum Ariſtoteles negat, ex iis, qui vel praeter carnes nihil attingunt, vel viva tantum maris animalia venantur, eximere videtur.

Ariſtot. H. A. l. 9. c. 37. Plin. H. N. l. 9. c. 17. et 15.

Ter *parere* anno conſtans eſt Authorum opinio, his certe toties foetura apparet. Ariſtoteles ἐπὶ τῷ πηλῷ διὸ ὀψὲ τίκτειν πολὺν γὰρ χρόνον ὁ πηλὸς ψυχρός ἐστιν, *in coeno, itaque ſero parere, diu enim frigidum eſt*, addidit, ſolus Aelianus apud Aldrovandum, ſterilem reddi poſtquam ter pepererit, natis in utero vermiculis, qui ſemen exedunt, prodit, quod mihi nondum apud eundem invenire contigit. *Antipathiam* cum lepore marino habere ex praecedentibus cognoſci potuit; addit Aphrodiſaeus Torpedinem, cujus viribus ſtupefactivis iſta reſiſtere creditur.

Ariſt. H. A. l. 6. c. 17.

Inſignis

Inſignis eſt prodigo veterum luxu ſeu pretium, ſeu coquos, ſeu lances conſideres. Argenti pari pondere ſaepius a privatis etiam Quiritibus emptum, cum pedis longitudinem ſuperaret, Iovius prodidit.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

Aſinius celer Claudio Principe vnum octo millibus nummûm, id eſt, quadringentis plus minus Caroleis, *mercatus eſt*,

Macrob. Saturn. lib. 3. c. 16.

licet magis luxuriam aeſtimare, quod Plinius ſuis temporibus neget, facile Mullum repertum, qui duas libras excederet. Criſpinus Aegyptius ex ſervili conditione ad equeſtrem dignitatem Domitiani indulgentia evectus,

Juvenal. Satyr. 4.

— — Mullum ſex millibus emit

Acquantem ſane paribus ſeſtertia libris.

Seneca Epiſt. 96. Sueton. in Tiberio.

Publ. Octavius ingentis formae (quatuor pondo et ad ſelibram eſſe ajebant) a Tiberio Caeſare in macellum miſſum, quinqne millibus ſeſtertiis mercatus eſt. Idem tres, triginta millibus nummûm vaeniſſe, graviter conqueritur, et annonam macelli Senatus arbitratu quotannis temperandam cenſet. Nec ſatis ſoluta luxuria videbatur, niſi et coci maximo conducerentur pretio.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

Reputatio haec inquit Plinius *aufert transverſum animum ad contemplationem eorum, qui in conqueſtione luxus, coquos emi ſingulos pluris quam equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretiis parantur, et coquorum piſces. Nulluſque prope jam mortalis aeſtimatur pluris, quam qui peritiſſime cenſum Domini mergit.* Lances quibus inſerebatur,

Martial. l. 2.

Chryſendeta Martialis vocat, vel cruſtis aureis ornabantur; vel gemmatae fuere; gemmae auro conſertae et conteſtae tenebantur, vt Turnebus explicat.

Turneb. Adv. l. 14. c. 3.

Non eadem tamen omnibus praeſtantia. Polluci Ionici maxime placent. Actio Syncero, qui ad rupes Herculeas capiuntur. Nauſicrati Aexonici: Acxonia Magneſiae urbs eſt, ſed Cratinus eos improbat. Archeſtratus laudat Tichuntinos; Tichus caſtellum prope Tachinam Campaniae oppidum eſt. Corſicae et Taurominitanae rupes a Juvenale celebrantur.

Juvenal. Satyr. 5.

Perothus praeſtantiſſimos in mari Tyrrheno juxta Corniculum, et Tarquinios capi prodidit. Jovius Romae hyeme et ſuburbano mari captos maxime praedicari; Liguſticis, Venetis, et Neapolitanis non eam ſaporis gratiam eſſe; quanquam multo grandiores in convivia veniant, ſcribit.

Sed et longius a littoribus captis ſua quoque gloria. Purior enim aqua in cauſa, corporis rubicundus, igneus, aureuſque ſulgor argumento.

Galen. de Aliment. facult. l. 3. Achias l. 2. c. 79.

Magnas parvis gulae proceres praeſerebant, ſeu propter majora capita, et jecinora; ſumnopere iſta expetita ex Galeno habemus: ſeu quod ita ſubtilioribus pabulis placeret; ſeu vt inexplebilem gulam pretiofiſſimo obſonio explerent, quas Philoxenum Poëtam apud Dionyſium feciſſe legimus. Heliogabalus non integros, ſed quod praecipue ſtupendum Lampridius ſcribit, barbas eorum plenis diſcis, palatinis ſuis appoſuit.

De carnis qualitate inter ſcriptores non conveuit. Xenocrates obſoniorum praeſtantiſſimum, ſtomacho idoneum, ori gratum, boni ſucci, carne plana, difficilem ad corrumpendum, mediocrem ad excernendum pronunciavit. Celſus medium inter duras et teneras carnes habentes reponit. Diocli, Philotimo et Pſello difficulter concoquitur. Duriſſima eſt et valde friabilis, boni nutrimenti; ſi bene concocta fuerit, Galeno. Apparatus ad Oeconomiam pertinet.

Seneca Quaeſt. Natur. l. 3. c. 17.

Olim parum videbatur recens'Mullus, niſi qui in convivae manu moreretur. Vitreis ollis incluſis offerebantur, et obſervabatur morientium color, quem in multas mutationes mors luctante ſpiritu vertit. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in ſociorum garo (nam ea quoque res cognomen invenit) necari eos praecellens putavit.

Venit et inter *Remedia*. Sanguinis et haemorrhoidum fluxus promovet. Saepe ſumptus oculorum aciem hebetat.

Digitized by Google

Impotentia virilis. hebetat. Vinum in quo ſuffocatus eſt inter virilis impotentiae cauſas, numeravit Trepſiates, nec mulieres ſi biberint concipere; ideo Dianae in ſacris offertur. Aſſus torminoſis peculiariter prodeſt, a Tralliano dyſenteria hepatica laborantibus praeſcribitur. Carnes ex capitibus decoctae et cum melle ſubactae, ani tollunt vitia. Percuſſis denique a Paſtinaca cum laſere medetur.

IMBERBEM duplicem nobis deſcripſit Rondeletius. *Prior*, quem Occitani *Imbriago* a rubore, quo ebrioſorum facies inficitur, vocant, rarus eſt, veteribus parum notus. Hirundini et Cuculo corporis *figura* ſimilis; colore magis rubro, *capite* magno ſtellulis caelato. *Oculis* magnis, *Ore* parvo; edentulo, pars inferior Cinnabaris colore inficitur. Os branchias operiens in aculeos ad caudam ſpectantes terminatur, ad quas pinnae duae ſunt rubrae cum appendicibus aliquot, in ventre duae aliae. *Cute* aſpera et rubra in dorſo et lateribus contegitur. *Ventre* eſt candido, ad quem e dorſo lineae multae ducuntur. A capite ad caudam *dorſo* medio acutorum oſſiculorum ordines, cavum efficiunt; e medio pinna rubra aculeis ſerratis conſtans erigitur, quod non niſi in Sagittario videbis; quam alia veluti e mollioribus pilis conſtans ſequitur. *Cauda* rubra eſt Scorpionis caudae ſimilis. *Ventriculus* parvus cum multis appendicibus. *Venter* vere multis ovis diſtenditur.

Alter a ſquammarum aſperitate, *Aſper* nominatus, *corpore* eſt brevi, tereti, digiti magnitudine, *colore* minii vel valde purpureo. *Capite, branchiis, pinnis* deſcripto ſimilis, *ſqammas* habet parvas, ſerratas, oblique ſitas, a capite ad caudam lineam ex ſquammis contextam, *pinnas* ad branchias extra candidas, intra ex viridi nigreſcentes. *Ventriculum* cum appendicibus paucis parvum, *hepar* candidum, et ſine *felle*. *Splenem* parvum ex rubro nigricantem.

Diverſus ab hoc *Aldrovandi Aſper Mullus eſt*, utpote totus fere ruber, capite aureis cancellis ornatus, in vertice aculeatus, dorſo planus et aſper, ventre candicans, branchiarum caeruleis ſtriis pictis, caetera flaveſcens. *Aldrovand. Hiſtor. Piſcium l. 2. c. 2.*

ARTICVLVS II.

De Hirundine et Cuculo.

TAB. XVII. f. 9. Quaenam ſit Graecorum Hirundo, ſeu ut illi vocant χελιδὼν ambigitur. Rondeletius candem cum *Lucerna* Plinii, quod noctu luceat, facit, et in Plinii loco tranſpoſitionem arbitrantur. *Plin. H. N. l. 9. c. 16.* Aldrovandus eum piſcem eſſe, quem pro corace ſive corvo Salvianus, pro Lucerna Geſnerus poſuere, judicat; et Hirundinem Plinii ab Hirundine Graecorum diſtinguit, illamque Rondeletii Mugilem alatum, Bellonii et Salviani veram Hirundinem opinatur. Ut ut ſit, videtur *Lucerna* dici, non quod lingua ejus per os exerta tranquillis noctibus luceat, (piſcibus enim explanata iſta, ſi Ariſtoteli credimus; *Ariſtot. l. 2. de partib. Animal. c. 16.* et fieri id, piſcatores negant,) ſed quod vel pinnae verſicolores noctu fulgorem quemdam emittant; vel quod ſpeciem antiquae lucernae gerant, vel denique quod oculi ejus noctu luceant, quod veriſſimum eſſe judico. *Caponem* Romani a capitis aſperitate et magnitudine dixere.

Duae ipſius ſunt ſpecies, quae in omnibus fere cum cuculo conveniunt. *Ore, roſtro, capite* oſſeo, anguloſo, caelato, aculeorum, pinnarum, cirrorum cartilagineorum numero et loco. Maxima in appendicibus, utrinque ternis, ſimilitudo: in eo diſtinguuntur, quod binae *roſtri eminentiae*, quae in cuculo longiuſculae ſunt, in hoc vix conſpiciantur, pinna lateribus haerens, primum ſit viridis, in extremo caerulea, tergus quoque variegatur. Cuculus denique ſaepe tres libras attingat, duas nunquam hirundo. *Squammis* tam exilibus teguntur, ut Geſnerus pro iis aſperam habere cuticulam ſcripſerit.

Altera Hirundo duas latas et caeruleas ad latera pinnas, Milvinis brevio-

breviores habet, has per medium fere corpus expandit. *Corpore* quoque eſt recurvo, et craſſiore, grandiore ventre.

Aelian. H. A. l. 2. c. 3. *Solitarios* eſſe captura arguit, ſinguli et pauci capiuntur. Cum aliquid metuunt, ex mari exilire dicuntur, ſed humilius volant.

Tab. XVII. 10. 11. Cuculum Graeci κόκκυγα, ſeu a ſono, quo avis ejuſdem nominis more obſtrepit, ut Ariſtoteles et Athenaeus teſtantur; ſeu quod cum retibus capitur vocem κὺ exprimat, dicunt. Pſellas κοκκύγιον nominat. Typhon apud Athenaeum cum τῇ τρίγλῃ ſit ſimilis, cum Trigola eundem a quibuſdam haberi prodit.

Totus piſcis rotundus eſt carnoſuſque, vix tres libras ſuperat. Toto corpore praeterquam in medio latere, in quo virga ex tenuibus ſquammis contexta protenditur, *glaber* eſt, in dorſo a capite ad caudam duo ſquammarum ordines deferuntur. *Caput* ipſi magnum, oſſeum, anguloſum, totum caelatum, alicubi *aculeis* munitum. *Roſtrum* in duas longiuſculas eminentias ſemicirculum conſtituentes terminatur. Super utrumque oculum ſupercilii loco brevis, ſed acutiſſimus et duriſſimus aculeus extat.

Utrumque branchiarum operculum alio et quidem longiori armatur. *Maxillae* extrema ſui parte aſperiores dentium vice funguntur. Ante pinnas, cartilaginei cirri, utrinque terni dependent. *Ventrem* habet planum. *Caput*, dorſum, latera et pinnas rubra. *Ventriculum* cum multis appendicibus ſatis carnoſum. *Inteſtina* lata, inter ſe convoluta, et multa pinguedine obducta, *hepar* ſubalbidum ſine *felle*. *Splenem* rubrum et parvum.

Littoribus ab Oppiano accenſetur. Ariſtoteles et Aelianus inter illos et pelagios ambigere dixerunt. Inter Braſiliam et Portugalliam denſis agminibus volant, et aliquando milleni, ſaepe centeni capiuntur. Pinnarum magnitudine adjutus in nando celer eſt. Oppian. Hal. l. 1. v. 97. Ariſt. H. A. l. 8. c. 13.

Carnem habet plurimam, albam, duram, et ſiccam. Diphilus Milvo praepoſuit, quia friabilis, haud temere ſalubrem cenſeas. Ab Hipocrate in pituitoſis morbis conceditur. Romae frixus et aurantii mali ſucco irroratus, editur, quidam nec elixum aſpernantur.

Articulus III.

De Milvo, Hirundine Plinii, et Lyra.

Tab. XVII. 12. Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 5. Milvus ſeu *Milvago* Plinii idem eſt cum *Hirundine* Graecorum Rondeletii Aldrovando, Graecis ἱέραξ. Oppiano ἴρηξ id eſt Accipiter dicitur, quod Accipitris ſpecies inter aves Milvus ſit. *Pinnis* caudaque expanſis Milvum avem omnino refert, latis nimirum et maculoſis. *Corpore* eſt rotundo, oblongo, majori ex parte nigro rubeſcente, aliquando omnino rubro. Seſquipedalem menſuram, vel maxime auctus non excedit. *Caput* habet oſſeum, quadratum, durum, aſperum, cujus pars poſterior duobus iiſdemque magnis et robuſtiſſimis aculeis, ad caudam ſpectantibus armatur. *Branchiae* quae tectae, opercula oſſea in duos aculeos robuſtos deſinentia gerunt. *Pinnae* ſtellulis maculiſque variis aſperguntur: *Squammae* oſſeae, aſperae et triangulares ſerpentium more inter ſe committuntur. *Cauda* unica atque lata pinna terminatur. Quantum ad *interiora*, *Lingua*, et palatum ſplendore Sandaracum, vel Cinnabarim ſuperant, his noctu lux, ac ſi candentes carbones ore continerentur. *Ventriculus* mediocris multis appendicibus munitus eſt, *hepati* pallido veſicula fellis committitur. *Lien* eſt oblongus et ſubruber. *Uterus* bifidus, ovis rubentibus refertus. *Cor* angulatum.

Qui Hirundinis nomine Aldrovando ex Hiſpania miſſus erat, ſub oculis ex violaceo albicabat, cancellis, quae ad aureum colorem vergebant, exceptis. *Alas* habebat longiſſimas et latiſſimas, ex caeruleo viri-

I deſcen-

deſcentes, maculis plurimis rotundis caeruleis conſperſas majores aureis punctis oculorum, qui in Pavonis cauda conſpiciuntur, ſimilitudine ambiebantur. *Tergus* aſperum partim aureo, partim ferrugineo colore tinctum erat.

Quem hic deſcribimus, ſolo in mari *degit*, et raro, ſi Salviano credendum, capitur. Licet edentulus, Carnivorus tamen eſt. Iuxta littora ubi minor inſequentium piſcium metus eſt, humilem exercet *volatum*: altum, ubi major. Ad lapidis ictum volatum protuliſſe, quatuor extra ſummam aquam cubitis eminens, in Gallico maris interni littore viſus eſt. Qui ad Herculis columnas navigant, tantum aliquando ibi horum piſcium volantium turbam affirmant, ut aves aquatiles eſſe videantur.

A menſis propter carnis ingratitudinem rejicitur. A nautis templis offerri, ibique ob raram formam ſuſpendi, Gillius author eſt. Rondeletius fel contra *oculorum ſuffuſiones* efficax eſſe comperit. *Oculor. ſuffuſiones.*

TAB. XVIII. 5. HIRVNDINEM Plinii eum piſcem Aldrovandus eſſe judicat, qui Romae Peſce *Rondine*, Agathenſibus *Falco marinus*, Maſſilienſibus *Landola* dicitur. Si alas auferas ad Mugilis Ceſtrei inprimis accedit figuram, hinc Mugil alatus Rondeletio. Cubiti magnitudinem attingit. *Squammis* contegitur magnis. *Caput* habet rotundiuſculum, *roſtrum* acutum, *os* parvum, prorſus edentulum. *Pinnae*, quibus volatum exercet, totum corpus longitudine adaequant. *Caudae* pinna eſt lata, magna, lunata, et ceu in duas pinnas deſinens. *Linea* quae in caeteris piſcibus a branchiis vel a capite per latera ad caudam ducitur, in hoc piſce a pinnis ventris orta per imum ventrem ad caudam fertur. *Venter* albicat, *dorſum*, quod latiuſculum eſt, ex caeruleo nigricat.

Deſcribit et alium Aldrovandus, ſub nomine *Mulli alati* ſeu Lyrae miſſum, *alis* rotundis, intus virentibus, extra nigricantibus, pinnis pectoris et cauda fuſcis, ventre argenteo. Latera, *branchiarum oſſa*, et Sinciput auro reſplendebant. Non omnibus *locis* capitur, et Romae rariſſimum ajunt. Alga et aliis maris quiſquiliis victitat, ſed carne abſtinet. Mugilibus carne et ſucco ſimilis eſſe creditur.

LYRA piſcis, qui quibuſdam *Cephalus*, *Orphus*, *Erythrinus*, imo κίθαρος falſo creditur, vel a cornibus anterioribus, quibus ſimilitudinem lyrae repraeſentat, vel quod veluti lyrae ſonum edat, ita vocatur. TAB. XXIV. 2.

Species ejus duas Rondeletius poſuit. *Prior* lyra piſcis eſt teres, ruber, *capite* oſſeo, magno: *roſtro* in duo cornua lata protenſo, quibus lyrae antiquae formam refert: quem veterum Lyram Salvianus eſſe credit: quique ſquammis parvis et aſperis contegitur, et plus oſſium quam carnis habet. *Altera*, quam ſuperioris marem quidam eſſe arbitrantur, ſed falſo, quoniam in hujus quoque ventre ova rubentia reperiuntur; palmi eſt magnitudine. *Corpus* habet, quoad vivit, rubrum, extincto color evaneſcit. *Caput* oſſeum, anguloſum, aculeis et eminentiis plurimis aſperum, cujus anterior pars in duo longa, lata, et retuſa cornua degenerat, ſub quorum exortu os eſt ſatis amplum, rotundum, et edentulum. Ex inferiore maxilla *cirri* quidam breves, molles et carnoſi dependent. *Oculi* et branchiarum oſſea opercula aculeis muniuntur. Ex duabus in dorſo pinnis prior brevior in longas et rubentes ſetas degenerat, poſterior a medio dorſo ad caudam, ſed inermis decurrit. *Cauda* in unicam pinnam illamque parvam definit. Tegitur oſſearum atque grandium ſquammarum, quae Media ſui parte acutiſſimo, recurvo, atque ad caudam ſpectante aculeo muniuntur, octonis ordinibus; unde ſicuti aſper totus ita octangulus creditur. Quantum ad *internas partes*, *ventriculum* habet parvum, cum parvis et paucis appendicibus. *Hepar* pro corporis ratione magnum, album, et in eo fellis veſiculam. *Splenem* parvum et ſubrubrum. Carnis parum, ideo facile exſiccatur et fit leviſſimus.

Veſci-

Ariſt. H. A. l. 9. c. 9.

Veſcitur maris excrementis. Plures capi non ſolent. *Vocem* grunnitui ſimilem emittit, ſeu attritu branchiarum, ſeu ſuis anterioribus, quas circa ventrem habent. Spiritus enim incluſus in his eſt, quem dum atterunt atque agitant, ſonos illos elidunt.

Utraque, quia dura eſt, damnari fere in *cibis* ſolet.

Articvlvs IV.

De Phagro et Erythrino.

Tab. XVII. 13. Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 8.

Phagrvs ſeu Pagrus, παρὰ τὸ φάγειν, quia vorax eſt Graecis; a colore fragorum, rubeo enim eſt, Italis ita dicitur. Cave oum Paguro confundas.

Tanta eſt inter ipſum et Erythrinum ſimilitudo, ut, cum ejuſdem ſunt magnitudinis, etiam peritis imponant. Diſtinguuntur tamen eo, quod Pagrus *hyeme* a ruſo ad caeruleum magis vergat, toto corpore ſit latiore et rotundiore, Sargi inſtar recurvus, roſtro ſpiſſiore, rotundiore, et ad aquilini naſi figuram accedente. Habet inſuper *tergoris* pinnam craſſiorem: *oculorum* pupillam cryſtallinam, iridem rubram, peculiaremque lituram, nigricantem, tactu aſperam, in lateribus circa cervicem, ubi linea eſt, quae corpora piſcium interſecat, latam. *Squammas* gerit rotundas tenues et latas. Superior *maxilla* in tubi modum cervici veluti inſarcta eſt, neque cranio inhaeret. Cum oſcitat exeritur, poſtea contrahitur. *Dentes* quoque habet acutos; quatuor exteriores parum falcantur; molares, qui rotundi et obtuſi, duplici ordine diſponuntur. *Interiora* ſi ſcruteris, ſunt ei lapides in cerebro, *linguae* in ore veluti rudimentum, *hepar* ſine *felle*. *Cor* angulatum, veſica aëre plena. Numenius λοφίαν quaſi criſtatum dixit, quod ea corporis pars, quae cervici reſpondet, ſublimis ſit et alta.

Quem Aldrovandus exhibet, is *pinnis* omnibus tergore et cauda rubet. *Oculorum* ambitus ruberrimus, argenteis lituris conſpergitur. A *branchiis* ad caudam linea excurrit, aurea ſerrata. *Ambigit* inter littorales et pelagios, inter hos Mneſitheus locat. Oppianus in ſaxis degere ſcribit. Quod ex Indico mari ſalitum afferri Oribaſius prodidit, de illo potius, quem Syenitae in Aegypto ſacrum habent, eoque, quod una cum increſcente Nilo apparens, incrementum ejus denunciet, abſtinent, intelligendus eſt.

Oppian. Hal. l. 1. v. 140.

Victitat alga et luto, ſed et ſaepiolas, ſquillulas, loligunculos appetit. Echinis an veſcatur, quod nimis aculeati ſint, dubito. Iſidorus tam duros ei dentes tribuit, ut et oſtreis in mari ali queat. Hyeme praegelida, quod lapidem in capite habeat, latet. Ineſcatur channis ſive hiatulis.

Quid ſibi Ariſtoteles velit, dum citante Athenaeo Pagrum ἀκμάζειν τῷ ἔαρος id eſt *vere vigere* ſcribit, difficulter intelligi poteſt, niſi τίκτειν ἔαρος parere vere innuatur.

Oppian. Hal. l. 3. v. 185.

Archeſtratus Syrio exoriente comedendas eſſe ſuadet. Suaves et media carne Hiceſius poſuit. Gellius inter delicatos habuit Sanazarius ex Dicarchi, nunc Puteolos vocant littoribus, celebrat.

Tab. XVIII. 6.

Erythrinvm, qui peculiare hoc nomen a colore invenit, moderni Graeci λύθρινον, Cyrenaei authore Zenodoto apud Athenaeum ὕκκην, authore Clitarcho ἴλιον vocarunt. Theodorus ſatis ambigue *Rubeculam*, Plinius rectius *Rubellionem* dixit. Idem ne cum Ruburno et Ruſcupa, de quibus Murmelius, non diſputo.

Palmi menſuram raro excedit. Ruber eſt ut Mullus, dilutior tamen, unde forte ξανθὸν Oppianus dixit, latus ut Aurata. *Roſtrum* habet acutum, ſed non valde extenſum. *Os* parvum, mediocribus dentibus munitum. *Caput* utrinque compreſſum. Ante oculos, qui magni, foramina patula. *Branchia* quae in dorſo unica eſt, multis *aculeis* horreſcit. Bellonius duodecim, quindecim Rondeletius, viginti duos, Salvianus, novendecim Geſnerus numerat. *Cauda* in lunatam pinnam deſinit. Intus candidiſſimus eſt.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 11. l. 6. c. 13. l. 2. de gener. An. c. 4. Plin. H. N. l. 9. c. 16.

Peculiaris eſt mari, hyeme in alto degit, aeſtate circa littora capitur. Diverſus eſt ab iſto ille, qui in lacu Suerinum alluente, non pocul Oceano Germanico viſitur.

Carnivorus eſt. Cancellis et aliis piſciculis inſidiatur, nec locuſtis et cicadis parcit. Gregalem eſſe Athenaeus Ariſtotelis authoritate meminit. *Sexu* non diſtinguuntur. In omnibus enim reperiri ova Ariſtoteles author eſt. *Pariunt* ineunte aeſtate. Cum ſeſquipalmum exceſſerint in dentices ſeu Synodentas abire, falſo Jovius credidit. Ad formam duntaxat coloremque accedunt, minuſque ſollto ruſi, caneſcunt veluti.

Quantum ad *uſum* copioſum alimentum praebent Xenocrati: nunc inter mediae ſubſtantiae piſces numerantur, ſi ſint recentes, frixi et frigidi inter ſaporis jucundi cibos. Aceto et aromatibus in Gallia conſpergere mos eſt. Plinius in cibo ſumptum Venerem concitare et alvum ſiſtere, quod a Xenocrate mutuatus eſt, ſcribit, in vino putrefactus, vini taedium adſert, cui illud propinatum fuerit. *Plin. H. N. l. 32. c. 10.*

ARTICVLVS V.

De Acarnanc et Orpho.

TAB. XVIII. 7 8. *Athen. l. 7. et 8. Dipnoſ. Ariſt. H. A. l. 8. c. 9. Plin. H. N. l. 32. c. 11.*

Piſcis, quem Hiceſius apud Athenaeum Acarnanem vocat, Diphilo ἀκάρναν, Athenaeo alicubi ἄχαρνας ex Gallia, Ethymologo ἀχάρνα, Plinio *Acarne*, dicitur. Scribitur quoque ἀχάρνος, ἀρείχρος, et ἀράχνης, ſine dubio mendoſe. Mugilibus infeſtum eſſe, ſi is eſt, quem Ariſtoteles innuit, et aeſtate extenuari, veteres prodidere.

Rondeletius pro eo piſcem exhibet, album, *ſquammis* argenteis, *ore* mediocri, tenuibus *dentibus*, *roſtro* aquilino Pagri modo, ſpatio quod inter oculos eſt compreſſo, oculis pro corporis proportione magnis aureiſque, pinnis candidis.

Erythrino adeo *ſimilis* eſt, ut pro eo vendatur. Capitur aeſtate et hyeme; illa extenuatur, et laborat.

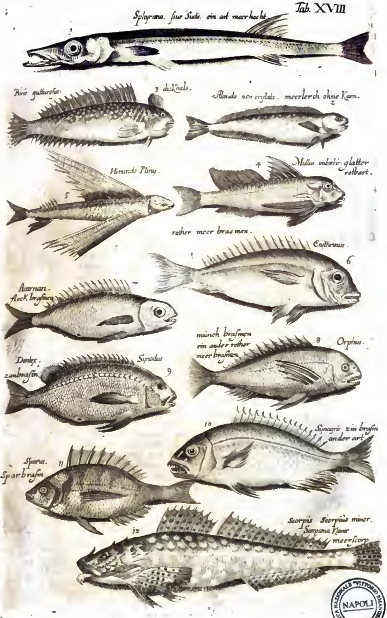
Carne eſt candidiſſima, media ſubſtantia, facile concoquitur et diſtribuitur, et bonum ſuccum gignit.

ORPHVS Polluci ὀρφὸς, vel quod magis Atticum eſt ὄρφιος, Gazae *Cernua*, quis apud veteres piſcis fuerit, difficile eſt conjicere, pauca enim, quae ad cognitionem ejus faciunt, reperias. Benedictus Tincis ſimilem credidit. Alii *Capitonem* ab oculorum aſpectu et rubro colore dixere, quidam quia majorem Capitone opinantur, ſui generis piſcem eſſe tradunt. Gellius ab eo, qui hodie in Graecia ita vocatur, non diſtinguit. Rondeletius majorem hunc veterum Orpho, qui a *Mullo* devoratur, (viginti enim libras pendet) nec littoralem poſtquam dixiſſet, piſcem Pagro ſimilem, *colore* ex purpureo rubente, *oculis* magnis, dentibus ſerratis, *podice* adeo parvo, ut rimula vix animadverti poſſit, ſeminis meatibus carentem, pro eodem ponit; eidemque omnia, quae veteres de ſuo dixere, competere ſcribit. Bellonius denique alterum compreſſum magis quam teretem, ſquammis aſperis, et corpori firmiter inhaerentibus tectum; *Capite* rubeo; *pinnis* tergoris, laterum *ventris*, et *caudae* variis coloribus inſignibus; labris ſcabroſis, maculam in radice caudae gerentem, quem Cretenſes *Chelnda*, *Acheluda*, et *Petropſaro* nominant, pro eodem obtrudit.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 13. l. 5. c. 10. l. 8. c. 2. et l. 8. c. 15. Athen. Dipnoſ. l. 3. et 7. Oppian. Halieut. l. 1. Aelian. H. A. l. 5. c. 18.

Ut ut ſit, de veterum Orpho ſcimus, Ariſtoteli et Athenaeo littoralem, Aeliano marinum, Ovidio pelagium eſſe. Numenius thalamis et cavernis delectari; Oppianus in petris cavernoſis, quae plenae ſunt Chamis et patellis; degere ſcripſit. Carnivorus idem. In Myrinenſi Lyciae ſinu ad Apollinis templum, ad ſparſas vitulinas caruncuIas adnatant, eaſdemque comedunt; brevi tempore adoleſcit, hyeme latet; in biennium *vitam* non prorogat, et tarde moritur, ideo ὀψιμόρων γένος Oppiano.

In *ciborum* fuit deliciis. Nam et Dorion Opſophagus inter caeteros veluti ex piſcibus, Deos ponit; et Lynceus Samius Attico Glauciſco; Ellopem et Orphum Rhodios oppo-

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Ariſtoph. in Veſpis. oppoſuit, et Ariſtophanes inter regios piſces retulit. Athenaeus εὔχυλον, πολύχυλον, γλίσχρον, δύσφθαρτον, πολύτροφον, et ὑπακτικὸν facit, quae ſequuntur tranſpoſita eſſe, ut Rondeletius obſervavit, videntur, qui enim poteſt aliquid eſſe γλισχρὸν et εὔπεπτον, glutinoſum, et concoctu facile. Philotimus tamen inter durae carnis *piſces* repoſuit. *Galen. de Alim. l. 3. c. 30.*

Articvlvs VI.

De Synodonte ſive Dentice.

Tab. XVIII. 9. Synodon piſcis παρὰ τὸς ὀδόντας nomen invenit, quod ſi prima ſyllaba per jota ſcribatur, παρὰ τὸ σίνεσθαι καὶ βλάπτειν τοῖς ὀδοῦσιν, quod dentibus noceat, ita vocatur. Gaza *Denticem*, Albertus *Dentatum*, alii *Dentalem* nominavere. Plinius Graecam nomenclaturam retinuit. In Adriatico mari in inſignem magnitudinem excreſcit; in littore Auratam non ſuperat. Vulgarium pondus trium aut quatuor librarum eſſe ſolet: decem librarum pondere obſervavit Salvianus. *Dorſum* habet repandum; latera ſatis compreſſa. *Caput* nonnihil faſtigiatum, in quo lapides, qui *Synodontides* vocantur, gerit; *roſtrum* acutum, *Os* ſatis amplum, valdeque denticulatum, praeter minores ac ſerratos, ſuperior *maxilla* quinis aliis, inferior octonis permagnis, caninis ſimillimis armatur. *Oculi* ſunt magni, branchiae utrinque quaternae. In *dorſo pinna* unica viginti aculeis munitur. *Cauda* eſt falcata. *Venter* argenteus, unde album Numenius vocavit: latera et dorſum ex albo rubent. Unde ruber Ovidio, ἐρυθροποίκιλος Epicharmo. *Plin. H. N. l. 37. c. 10.*

Aldrovandus *duos* alios forte *congeneres* huic addit; quorum priori *tergus* viride, *Sinciput* aureum, *branchiarum* oſſa violacea. *Alteri* os intus et extra ſubatrum, ſupra id macula caerulea: ſub branchiarum pinnis macula inſignis, puraceis, aureis decorata ſquammis. *Venter* flavus; *ſquammae* argenteae.

Pelagium quidem Columella facit cum Ovidio, ſed Ariſtoteli et Oppiano, quibus littoralis eſt, ſuffragantur piſcatores. Probantur ex Dalmatia et Illyrico, praeſertim Salana atque Tragurio. Columella Punicas et indigenas nominat. *Columella l. 8. c. 16. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 13. Oppian. Halieut. l. 1. v. 170. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.*

Carne tandem veſcitur, et tanta cum aviditate, ut ventriculus in os procidat. Polypi carne inprimis delectatur, quem cum e cubili ſuo extrudere non poſſit, ante oſtium tantisper, quam mortuus fluctuat, brachium extendentem, arripit, ſed et in oſtrea ac piſces innoxios graſſatur: nec Boce, quod ab Oppiano proditum, parcit. Gregales ſunt, et συναγελάζεσθαι καθ' ἡλικίαν ſolent: per adoleſcentes κατ' ἴλας νήχοντας, ſeparatim a reliquis natant. ἐντελέστεροι πάλιν κοινῇ; firmatiori aetate inter ſe vitae communitate junguntur. Cibo a piſcatore demiſſo, in orbem conſiſtente, et ſignum quaſi eo arripiatur, dant. *Oppian. Halieut. l. 3. v. 185.*

Ab Antiphone inter lautiſſima obſonia recenſentur. Hiceſius copioſi eſſe alimenti, et difficulter excerni ſcribit. In Italia peculiare condimentum quod amarinare vocant. In Dalmatia conciſus et ſemicoctus multo croco et perſpicuo gelu conditur, deteſtatum Aponenſi obſonium. *Aelian. H. A. l. 1. c. 46.*

Articvlvs VII.

De Synagride et Chromi.

Tab. XVIII. 10. Tab. XL. 11. De Synagride piſce diverſae ſunt apud Authores opiniones. Theodorus Gaza pro eodem cum Synodonte ſumit. Maſſarius et Gellius adeo ſimiles, ut vix diſcerni queant, volunt. Rondeletius ſola *Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 13.*

 aetate

aetate diſtingui iudicat. Diverſos piſces vel ex Ariſtotele colligas, qui diverſis in locis, duobus his nominibus utitur. De Bellonio taceho, qui et modernos Graecos diſtinguere ſcribit. Antonius Gigas ſequentem iconem pro Synagride miſit.

Piſcis erat inſigniter dentatus, ſquammis undique latiſſimis, et facile deciduis tectus. *Capite* ſuperius ſanguineo, inferius ex albo et caeruleo variante. *Ventre* ex albo flaveſcente, lateribus candicantibus. Bellonius Synagridem Cyprini in modum, veluti circino ita circumductm, ut pro longitudine ac latitudine magis craſſus appareat, facit. Caput, inquit, utrinque compreſſum habet etc.

Tab. XVII. 14. CHROMIS et Cremis χρέμυς idem eſſe piſcis, vel propter nominum ſimilitudinem eſſe videtur. A grunnitu, quem edit, ita dictus eſt, quod et apud Iſidorum, qui eundem cum corvo marino facit, legimus; ſed is, ne, quem Rondeletius deſcribit, pinnis, ſpinis et figura Metaurino ſimilis, oculis tamen minoribus abſque macula in cauda, toto corpore nigricante; an is, quem Bellonius, Chromis ſit, dubitatur. Accedit tamen huic Aldrovandus, ſola grunnitus ratione habita. Tenuibus autem is ſquammis veſtitur ex auro nitentibus, ac caeruleum interdum colorem concinne vibrantibus. Binas (verba ſunt Bellonii) *pinnas* gerit in tergore, quarum anterior quae minor eſt etc.

In herboſis degere Ovidius author eſt, quia immundum nominat, et luto gaudere credibile eſt. Virentibus herbis veſcitur. Parit quotannis ſemel. Exquiſito eſſe auditu apud Ariſtotelem legimus. Grunnire ſuperius dictum eſt. *Ariſt. H. A. l. 5. c. 9. l. 4. c. 7. et 8.*

Vilem ſuam Chromin Rondeletius facit. Bellonii inter laudatiſſimos cenſetur.

ARTICVLVS VIII.

De Aurata.

Tab. XIX. 1. Aurata, ſeu Orata, Graece χρύσοφρυς, quod iis in locis, ubi in caeteris animantibus ſupercilia eſſe ſolent, aurco colore reſplendeat, Epheſiis teſte Archeſtrato ἰωνίσκος Heſychio ἐτελὶς dicitur. Ad denas libras cum maxime adolevit, vix unquam pervenit. *Dorſum* habet repandiuſculum, ex caeruleo nigreſcens. *Latera* compreſſa, argentea. *Ventrem* lactei coloris. Partes *oculis* ſuperiores auro, in adulto maxime, reſplendent. *Dentes* anteriores ſunt longi, rotundiuſculi, ſerrati, internae utriusque maxillae partes, plurimis oſſeis tuberculis duris et inaequalibus muniuntur. *Ventriculum* habet amplum cum paucis, ut Ariſtoteles notavit, appendicibus. *Ariſtot. H. A. l. 3. c. 17.* *Inteſtina* ampla pinguedine involuta. *Jecur* magnum et pallidum, a quo *fellis* veſicula, longa, pinguedine obducta pendet. *Splenem* ſubatrum.

Sic eſt marinus piſcis, ut et in lacubus etiam marinis naſcatur, *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 13.* quod tales convectis marinis ſeminibus Romani repleſſent. Commachium *Athen. Dipnoſ. l. 1.* Bononienſibus eas ſubminiſtrat, et olim Velimus, Sabatinus, Vultinenſis, et Ciminus eas procreabat. Sed *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.* et circa Berenicem, Libyae fluvium, qui λήθων dicitur, inveniuntur.

Cibus ipſi ſola caro. Tellinas et conchylia robuſtis maxillis frangere; Maenide tanquam ejus eſu vehementer oblectetur capi, certum fere eſt. Scari modo *ruminare* aſſerit, ſed forte ſine authore, Rondeletius.

Aeſtate circa fluviorum oſtia *parit.* *Plin. H. N. l. 9. c. 16.* Aeſtus impatientia, mediis fervoribus, ſexagenis diebus *latere* a Plinio proditum eſt: tempus Ariſtoteles non *Ariſtot. H. A. l. 8. c. 19.* expreſſit. Timidiſſimos eſſe captura oſtendit. Recedente maxime ſub Arcturi tempus mari, arborum ramos frondibus veſtitos, in arenam piſcatores defigunt: accedente plurimae attra- *Aelian. H. A. l. 13. c. 28.* hun-

huntur; reciprocante ramorum tutela quieſcunt, et ab imperitiſſimis quoque capiuntur.

Macrob. Sat. l. 2. c. 11. Columella R. R. l. 8. c. 16. Athen. l. 3. In pretio fuere olim, Epheſiae in primis, quas Archeſtratus celebravit. Sergium Romanum patritum, cognomentum inde ſibi adſciviſſe, quod cariſſimae ipſi eſſent Oratae, apud Varronem, Columellam, Valerium Maximum, et Macrobium legimus. De *nutrimenti* qualitate non convenit inter veteres. Mneſithaeus difficulter coqui, concoctam multum alere. Celſus duriorem eſſe. Diphilus cum Melannro, qui ſucci bonitate Sargo, Hiceſio judice, minus nutrienti, inferior eſt, proportionem habere, aſſerit. Ideo Rondeletius carne media eſſe pronunciavit, ſaxatilium duriore. Noſtra aetate marinae et quae byeme capiuntur, laudantur. Lacuſtres pinguidiores quidem, ſed lutum, quod in eo degant, olent. Apparatum in Aldrovando vide.

Articulus. IX.

De Sargo.

Tab. XIX. In Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 16. 17. Σαργὸς an σάργος dicendus ſit piſcis, dubitatur. Is, quem Melanuro Hiceſius accommodat, vocatur σάργος. Rondeletius geminum nomen agnoſcit, a multa carne id habere judicans. Sparo ſquammis tenuibus, lato corpore, linea a branchiis arcuata, pinna continua affinem Bellonius pronunciavit. *Roſtro* acutiore, *dorſo* magis repando, *ventre* prominentiore, *dentibus* latis humanisque ſimillimis, lineis quibusdam, unde πολύγραμμος, et macula juxta caudam nigra, unde μελανόγραμμος, et ὀῤῥοπυγόστικτος Ariſtoteli dicitur, diſtinguitur. *Colore* alias eſt argenteo. *Pinnae* quae ad branchias ſunt rubeſcunt. *Branchiarum* exterius tegumentum ſpineum eſt. Hepar ſubrubeſcit: ab hoc *fellis* veſicula pendet. *Lien* ſubniger eſt, et fere circinatus. Ad multam magnitudinem excreſcere aſſolet.

Aldrovandus binos exhibet. Prior ὀῤῥοπυγόστικτος, pinnas omnes, praeter eam, quae ab ano eſt, habet aureas: maculam juxta Uropygium violaceam, totum caput ad eundem colorem vergens.

Alter πολύγραμμος, aureis et argenteis quae ſerrae figuram exprimit lineis, elegantiſſime condecoratur, pleraeque ad rubiginem vergunt. Geſnerus *in mortuis* lineas evaneſcere tradit. Aegyptio eum mari vendicat Feſtus, ſed et in Adriatico naſcitur.

Aelian. H. A. l. 1. c. 23. Ariſtot. H. A. l. 8. c. 17. Pelagius ne ſit, an ſaxatilis, vel littoralis, inter Ovidium, Aelianum, Oppianum, et Ariſtotelem non convenit. Ita littore gaudere dicerem, ut et cautes ſaepe frequentet, quod radiis ſolaribus ibidem commodius fruatur. Saepe quidem *coeno* a Mullo excitato contentus eſt, ſed et carnivorum eſſe certum, quia Lycoſtomo piſce ineſcatur. *Gregalem* Aelianus facere videtur: dum confertos capi ſcribit. Ad motum ut ut bene νωθὴς Oppiano dicatur, in evitandis tamen piſcatoriis inſidiis λινεπληγίστατος eſt, ſeu quod lineam ad ſcopulos terat, quod apud Plinium legimus: ſeu quod vel retibus proximus ſpei piſcatorum illudat; λινὸν ſane et pro voti, et pro linea cui hamus affixus eſt, ſumitur. *Oppian. Halieut. l. 1. v. 132. l. 4. v. 267. Plin. H. N. l. 9. c. 59.* Plures ſibi adſciſcunt *uxores*, pro his tempore verno pugnant. Vere et autumno *parere*, apud Ariſtotelem legimus, ſi quid aliter ab eodem dicitur, de Sargino non Sargo ſumendum eſt. *Ariſtot. H. A. l. 5. c. 9.* Tam vehementer capras amare Aelianus prodidit, ut ad illarum in aqua umbram, odore forte illecti, adnatent, et ſaltu contingere conentur. *Aelian. H. A. l. 11. c. 11.* Ne itaque mirere pellibus earum capi.

Fit eorum ab Epicharmo in nuptiis Hebes mentio. Et ſane grati eſſe ſtomacho creduntur, probique ſucci. Caeterum aegriuſcule, quia durioris carnis, concoquuntur. Hydropicis Garyopontus praeſcribit. Dentes geſtatos dentium avertere dolores, Kiranides fabulatus eſt.

Adjungit Aldrovandus Sargo *piſcem, quem pro Melanderino*, Athenaeo nominato, ſi exemplar mendoſum

Digitized by Google

ſum non eſt, (Caſaubonus Melanderini nomen ab aliis exemplaribus exulare ſcribit.) Rondeletius depinxit. Melanuro iſte ſimilis eſt. Toto *corpore* nigreſcit, circa *caput* ex nigro purpuraſcit. *Cauda* ſaxatilium more in unam latam pinnam definit. *Hepar* habet ex rubro candidum. Splenem nigrum, ſel aqueum, lapides in capite.

ARTICVLVS X.

De Sparo.

TAB. XVIII. II.

Quem Graeci σπάρον ἀπὸ τοῦ σπαίρειν, quod eſt palpitare, ut Euſtathius author eſt, Latini Sparum, ſeu a ſpargendo, ſeu aliunde vocant: hunc eundem cum *Rhyade* Ariſtotelis, et Aeliani *Aſpargo*, ſed perperam, Rondeletius facit. Nec enim vel ῥύος ſpeciale alicujus piſcis nomen eſt, quod Salvianus opinatur; nec videtur iſto vocabulo in ſingulari uti. Ῥύαδες vero, quos Ariſtoteles, fugere quoties vel piſcium lotura vel navis ſentina erecta eſt, quaſi foedo tactos odore ſcribit, et quos Gaza modo *flutas*, modo *Spargos*, aliquando *fuſaneos*, id eſt, χύτας, quod fuſim retibus capiantur, vocat: ii ſunt, qui frequentes quidem et ſimul natant, fuſimque et retibus capiuntur; ducem tamen, quod ἀγελαίοις proprium, non habent.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 8.

De Aſpargo nihil apud Aelianum invenies. Gillius duntaxat Rhyades Aſpargos interpretatus eſt, et multis errandi occaſionem praebuit. Haud parvam cum Aurata et Sargo habet ſimilitudinem. Ab illa, corpore minore et magis rotundo, roſtro acutiore, et quod circa branchias nullam neque purpuream, neque nigram maculam gerat, diſtinguitur. Ab hoc vero, quod ex auro refulgeat, lituram in cauda habeat, capite ſit magis protenſo, tres *aculeos* ſub ſpina quae eſt ano vicina oſtentet, lienem rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere habeat, differt.

Aelian. H. A. l. 9. c. 46.

Littoralem Oppianus facit, Plinius inter marinos recenſuit. Ovidius pelagium voluit, ſed et marinis ſtagnis gaudet, inque iis frequenter capitur. Gregalis eſt, *carnivorus*, venatur et marinos pulices. Aeſtate circa ſaxoſa littora *parit*. Haud olim ignobilis in cibo. Coquus apud Antippum inter lautiſſimos recenſet. Epicharmus inter eos ponit, quorum ne ſtercora quidem fas ſit Diis abjicere. Diphilus acrem eſſe ἁπαλόσαρκον ἄβρωμον, εὐστόμαχον, pronunciat, elixum coctu facilem, ταγηνιστὸν, difficilem addit. Raro ob parvitatem elixatur.

Oppian. Halieut. l. 1. v. 109.
Plin. H. N. l. 32. c. 11.

ARTICVLVS XI.

De Mormyro et Canthar͏o.

TAB. XIX. 5.

De Mormyro, qui Oppiano μορμύλος, Ovidio *Mormyr*, Gazae *Mormur*, pauca prodidere veteres. Quem Bellonius deſcribit, Conſtantinopoli et alibi, nomine veluti per manus tradito, Mormyrus dicitur, videturque notas ab antiquis traditas, (αἰόλον ſeu maculoſum Oppianus, *pictum* Ovidius nominat) ſibi vendicare. Piſcis eſt corpore quam Aurata, Sparus, Sargus, et Melanurus longiore, et minus ad latera compreſſo. Capite item (utor verbis Aldrovandi) tenuiore et caelato, roſtroque acutiore. Os mediocre habet, dentes exiguos, labia craſſa, oculosque medios, branchias utrinque quaternas etc.

Oppian. Halieut. l. 1. v. 100.
Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 19.

Littoralem eſſe, praeter Archeſtrati apud Athenaeum et Oppiani authoritatem, cottidiana piſcatorum experientia teſtatur. Nullum non *cibum* attingit, parva animalcula, conchulas, et minora cruſtacea venatur; nec a terreſtribus ſordibus abſtinet. *Parit* aeſtate, capitur verriculis, et plagulis, ut Plutarchus ait. Retibus incluſus, imis in vadis, ſulco, crebro caudae motu depulſis arenis facto, ſubterlabitur. Τροφιμώτατον Hiceſius facit, quia lutum olet, vilis noſtro tempore habetur.

Oppian. Hal. l. 3. v. 126.
Athen. l. 7.

CAN-

Tab. XIX. 5. **Cantharus** Graecis antiquis κάνθαρος, et genere foeminino κανθαρὶς, modernis σκάτταρα, Gazae *Scarabaeus*, Plinio et Ovidio *Cantharus*, forte a coloris baetici et ferruginei ſimilitudine, dicitur. Squammis integitur parvis, ex indico ſplendentibus. Caput et circa oculos partes ex nigro rubeſcunt. Labrum ſuperius veluti in calva infarcitur. A branchiis ad caudam lineae ducuntur ſubaureae. Bellonius lineam armatam utrinqne in lateribus, cyaneam eſſe tradit. Obſervati ſunt lineis albicantibus, cyaneis, ex luteo nigricantibus, rectis quidem, ſed non ita conſpicuis variegati. Internis partibus non differt a Sparo, et lapides habet in cerebro. *Verſatur* in coenoſis littoribus ac protutus, in quae loca maris ſordes fluctibus pelluntur. *Pamphagus* eſſe creditur. Nam carnes, panis, caſeus, aqua et ſtercus in cibum ipſi cedunt. Turgent amore foeminarum, et quia Zelotypi acerrime pro ſuis conjugibus pugnant, ſed non aliter, quam Menelaus cum Paride, pro una tantum, quod ab Oppiano et Aeliano proditum eſt. *Aelian. H. A. l. 1. c. 26.* Ineſcantur Polypo, aut Carabo in naſſam vimineam indito. Ingratum ſucco Ovidius dixit. Mollis et praehumidae carnis fecit Rondeletius.

Articulus XII.

De Salpa et Stromatheo.

Tab. XIX. 76. Salpa Graecis σάλπη et σάλπης, Heſychio et Phavorino quoque βῶξ bos vocatur, quod nomen ipſi ab Haliſonorum (maritimi ſunt populi Cariae vicini) piſcatoribus inditum eſt; ſi bene Pancratis verſus apud Athenaeum, correxit Geſnerus. Poſſet et *Chryſopleuros* ab aureo, quo per latera Salpa reſplendet colore, dici. A cervice in caudam per argentea latera, aureis rubentibuſque lineis, certis intervallis diſtinctis, decentiſſime pingitur: Unde Ariſtoteli apud Athenaeum πολύῤῥαβδοι, πολύγραμμοι et ἐρυθρόγραμμοι, Oppiano αἰολόνωτοι, hoc eſt, ut Lippius reddit, variis diſtincta tergora ſignis, dicuntur. Caput habet parvum et rotundum, dentes in ſuperiore maxilla ſedecim, in inferiore octodecim ſerratos firmos. Oculos aureos ſupercilia quodammodo vireſcentia, pinnam in tergo unicam longam, multis ſpinis aſperam. Caudam bifurcam, linguam mediocrem Squammis tegitur latis et varii coloris. Ventre et lateribus candicat, dorſo ex cinereo nigricat. Interanea nigerrimo peritonaeo continentur. *Hepar* eſt magnum, ſubrubrum, in tres lobos diviſum, cui fellis veſica appendet. Splen nigricat. Vulva bifida eſt, ovis innumeris plena. Bellonius raro duas libras excedere ſcribit. In nullo piſcium genere exactiorem ſervari magnitudinem Salvianus, ideo forte a Pancrate ἰσομήκεις, aequales magnitudine longitudineve, quamvis Dalechampius facta ad piſces, quos nominaverat comparatione, id fieri credat. *Duo ipſorum* videntur *genera*, *commune* unum et omnibus notum, quod deſcripſimus. *Minus alterum* quod in Narbonenſi Gallia *Virgadelle*, id eſt virgis ſeu lineis diſtinctum nominatur, quodque in ſtagnis marinis reperiri, et non niſi aetate a communi differre ex Rondeletio habemus. *Locum* ſi attendamus, herboſa laxantur arena apud Ovidium. Oppianus Πέτρας ἀμφιάλους φύκεσι μυδαλέας, *ſcopulos mari cinctos, muſco humidos*, illis adſcribit. *Oppian. Hal. l. 1. v. 125.* Ariſtoteles in mari et ſtagnis marinis locat. *Cibus* ipſi alga marina, porrum, ut apud Philoſophum extat, ſtercus et alia foetida. *Ariſt. H. A. l. 8. c. 2. et l. 4. c. 8.* Unde σκατοφάγον, et βδελυχρὴν merdivoram, et foetidam in nuptiis Hebes Epicharmus, obſcoenum piſcem Plinius nominat. Semel anno et quidem autumno paulo ante aequinoctium *parit*, quibuſdam in locis et aeſtate, ſi Ariſtoteli habenda fides eſt. Turmatim ab imo gurgite ad littora ferri, moxque alga, aliiſque marinis herbis paſtos, celerrime in mare demergi, tradit Bellonius, raro unam, plerumqne plures ſimul capi Salvianus. *Plin. H. N. l. 9. c. 51.* Cucurbita capitur, quod ea delectetur nimium, idque uni ei ex omnibus evenire Ariſtoteles docuit. *Ariſt. H. A. l. 8. c. 2. l. 4. c. 8.* *Auditu* valere apud eundem legimus. Nullum fere inter *cibos* habet pretium. Archeſtrato ſemper mala, Diphilo du-

ra et inſuavis eſt. Platinae ſylveſtre quid et ferinum reſipit: circa Ebuſam tamen capta haud ſpernitur, Alexandrina pariter maxime ſi in Autumno nata fuerit, humidum quid et album, idque non viroſum emittit, ut Diphilus refert, ſed et circa Mytilenem tempore meſſis capta haud ingrata eſt. Omnium tamen dura caro eſt, ut Plinius percoqui poſſe neget, niſi ferula prius verberetur. *Plin. H. N. l. 9. c. 19.*

Tab. XVI. 7. Huc STROMATEVS pertinet, piſcis in rubro mari teſte Athenaeo naſcens, Salpae ſimilis, et univerſo corpore, aureis lineis productis diſtinctis, unde nomen invenit. *Athen. Dipnoſ. l. 7.* Rondeletius pro eo ſubſequentem piſcem pinxit, ſed non deſcripſit.

ARTICVLVS XIII.

De Fiatola Romae dicta.

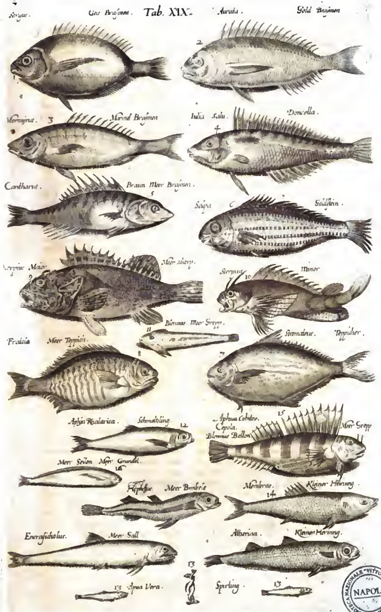
Tab. XIX. 8. Piſcem, qui *Fiatola* Romae dicitur, quidam veterum Callionymum, alii *Ellopon*, nonnulli *Lycon*, Bellonius καλλίδων eſſe opinatur. Aurei eſt et argentei coloris, multiſque lituris variegatur. Latus item eſt ac planus, ut Bellonius ſcribit, rotundum fere et compreſſum, Seſerino non valde abſimilem, Rondeletius facit. *Linguam* habet carnoſam Delphini modo, ad humanam accedentem, ſuiſque partibus omnino abſolutam, quod inter caeteros branchiis praeditos ſolus habere videtur. Vendicat et hoc ſibi peculiare, quod *pinnis* ſub ventre careat, ſitque omnino inermis. Gerit quoque branchias utrinque quatuor, ſuperiorem maxillam immobilem, Caudam lunatam, lineam a capite ſub ventre ad umbilicum extenſam, atque utrinque in cervice maculam nigram, Squammis in eo duntaxat lineae ductu, qui piſcis latera diſtinguit. Hepar ipſi unius lobi nullo felle praeditum. *Stomachus* in litteram V. efformatus, cujus infima pars, in mucronem terminatur, et ad pylorum tam numeroſas *appendices*, ut nulla arte numerari poſſint, habet. Inteſtina fulcit glandulosum pancreas. Lien ſtomacho ſubeſt. Bene in hunc piſcem καλλίχθυν Bellonius vocet, non diſputo, hoc tantum addo, Cetaceis hunc ab Oppiano annumerari, dentes ſerratos habere et gregatim degere, quod forte Fiatolae non competit. Adjicio tamen Bellonii in icone Callychtin, quem Geſnerus pro Hepate primo habebat. Quod reliquum eſt, frequens eſt Romae Fiatola, alibi rarus et incognitus. Rondeletius ſuis littoribus nunquam viſum aſſerit. Fertur ex pulmone marino *naſci*, et optimi ſaporis eſſe.

ARTICVLVS XIV.

De Scorpio et Scorpide.

Tab. XVIII. 11. Scorpius piſcis, qui Plinio aliquando *Scorpio*, ab inſecto nomen tra-
Tab. XIX. 9. 10. xit, non quod vel corporis figura id, vel colore aemuletur; ſed quod, ut
Tab. IV. 7. aculeo Scorpius terreſtris, quem habet in cauda, ita hic ſpinis, quibus in tergore et capite armatus eſt, venenum vulnerando infligat. Putatur a Scorpide ſexu duntaxat differre, ut hic ſit foemina, ille mas: ſed videntur ſpecie diſtingui, et Scorpis cum Scorpaena pro uno piſce habebuntur. Trilibris quandoque datur; in mari rubro ad duorum et trium cubitorum
Aelian. H. A. l. 17. c. 6. magnitudinem excreſcere, Aelianus: ad tantum et apud Indos Tze-
Tzetz. l. 7. v. 144. tzes ſcribit. Corpus habet rotundum, anteriore parte craſſiſſimum, poſteriore tenue. Squammas tam exiles et tenues, ut niſi advertas, iis carere videatur. Solo ventre albicat, caetera rubet, unde Plinio rufus, Numenio ἐρυθρὸς, Hiceſio πυῤῥὸς, Diphilo κιῤῥὸς nominatur, quia nigras quaſdam per corpus notas habet, bene Epicharmus ποικίλον dixit. Caput ipſi magnum, angulosum, durum, oſſeum, plurimis acutiſſimis aculeis munitum. Os magnum, dentes confuſos, denſos, in inferiore maxilla triangulares, ſuperciliorum loco aculeus acutiſſimus Cuculi inſtar, cum appendice cutacea molli, branchiae utrinque quaternae, oſſeo aculeatoque exprimendo contritae: juxta eas binae latae pinnae, totidemque ex harum re-

gione

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Digitized by Google

gione in ventre ſed minores, in dorſo unica a cervice ad caudam uſque excurrens, anteriore ſui parte undecim vel duodecim ſirmis aculeis horrida, caetera obtuſa et innoxia. Cauda unica ac lata pinna conſtat. Duo ipſius genera poſuere veteres, τρυγονώδης nempe, et *pelagium*, ut apud Athenaeum legitur; ſed videtur idem utrinque eſſe. Alii forte duntaxat ſunt littorales, et nigri; alii ruſi, et in altum quoque ſe efferunt. Inter littorales ergo ne ſit, an pelagios ambigitur, cum et Mneſitheus apud Athenaeum ſaxatiles eſſe teſtetur. *Carnivorus* eſt et Aphyis, Spatulis, Gobionibus, Cancris inprimis veſcitur, nec algam ſpernit. *Foetificat* in alto mari teſte Ariſtotele; bis, eodem authore, *parit*, vere et autumno, ſecundum Oppianum αὐτετέεσσι φέρει βέλος, ὠδίνεσσι *quaternis ſuſtinet telum partus doloribus*. Ictum ejus venenatum peſtiferumque apud Dioſcoridem et Avicennam legimus. Graviſſimos inſert dolores, quandoque et inflationem ventris accerſit. Mullum diſſectum et impoſitum remedio eſſe Aetius et Paulus tradidere. Rondeletius cum ipſius Scorpionis hepate, et lentiſco contuſo, ad vulneris ambitum applicato, expertus eſt. *Uſum* et *in cibis* et in Medicina invenit. Hiceſius apud Athenaeum abſtergere, excoctu facilem, multi ſucci, plurimi nutrimenti, quod χονδρώδης, id eſt, carnis ſolidae, firmae, calloſae, ac velut cartilagineae (male inter σελάχη et χονδράκανθα referres) ſit, facit. Commendatur, qui hyeme, locis ſaxoſis, et puro mari captus eſt. Duritiem diuturna mortui aſſervatio emendat. Calore naturali evaneſcente, externo colliquante humidior efficitur. Archeſtratus in Thaſo non longiorem Pygnne (viginti digitorum menſura eſt) emendum cenſet. *Medicinam* ſi ſpectes, jus alvum apud Plinium et Dioſcoridem emollit. *Fel* ad menſes vel ſecundas lana exceptum ab Hippocrate uſurpatum. Plinio verrucas tollit, et unguium ſcabritiem emendat. Marcello ā nebula et caligine liberat. Lapis, qui in capite a ſtrangurioſis utiliter bibitur.

Athen. Dipnoſ. l. 7. — *Athen. H. A. l. 8.* — *Ariſt. H. A. l. 5. c. 9.* — *Plin. H. A. l. 9. c. 51.* — *Oppian. Halieut. l. 1. v. 590.* — *Dioſcor. l. 6. c. 61.* — *Plin. H. N. l. 32. c. 9.* — *Hippocrat. de morb. mulier. 1.*

Scorpidem et Scorpaenam pro eodem piſce Aldrovandus ſumit. Specie a Scorpio, ut ſupra dictum, quod colore et ſucco differant, ut Athenaeus ait, diſtinguit. *Scorpidium* Pſellus vocare videtur. Cinericia eſt Bellonio, et multo Scorpio minor, de caetero (tam etiam vivax, ut exenterata et corde carens moveri non deſinat) Scorpio in omnibus fere ſimilis. *Veſcitur* alga et ſordibus marinis. Caſtitatem immaculatam generi ſuo ſervat, itaque habet pudicitiam ſui generis, ſed venenum ſui generis non habet. Non enim percutit Scorpaena ſed reficit. Apud Athenaeum Scorpio in cibo poſthabetur.

Tab. XVIII. 12. — *Ambroſ. Hexam. l. 5. c. 2.*

Articulus XV.

De Blenno et Pectine Romanorum.

Tab. XIX. 11. — *Tab. XXXI. 2.*

Blennus Oppiano βλέννος contracte a βλέννος, Athenaeo forte βαιών, quod prae corporis craſſitie brevis (βαιὸς idem quod minutus) Sophroni κωβιῷ potius qui idem cum Gobio, quam κωθιῷ ſpecie ſimilis, dicitur. Corcyrenſes et Zacynthii *Cepolam* a Cepae ſimilitudine propter turgidum ventrem appellant, exinde *Bulbum* Plinii eſſe Bellonius conjicit. Raro Gobium magnitudine ſuperat. Colore eſt vario. Licet totus ſere liveat, pleriſque tamen locis rubet, quibuſdam etiam flaveſcit. Squammis paucis, tenuibus, et tam facile deciduis tegitur, ut tum ob has, tum quoque ob plurimum mucum, quo oblinitur, adeo lubricus ſit, ut vix manibus adſtringatur. Caput habet magnum, oculos eminentes, nigros.

Labrum ſuperius capiti ceu tubum quendam infixum. Dentes ſerratos, ſed adeo exiguos, ut os aſperum potius, quam denticulatum appareat. *Linguam* albam conſpicuam. In latiore pinnae tergoris parte, macula nigra, albicante circumdata circulo, parvi argentei numiſmatis magnitudine, oculorum in cauda pavonis ſigura conſpicitur. Reliqua in icone viſun-

Oppian. Halieut. l. 1. v. 109. viſuntur. In algoſo littore *verſatur.* Romae rarus, in Graecia frequentior. Non longe a loco, quo degit, evagari ſolet. *Veſcitur* apuis, ſquillis, ſimilibuſque piſciculis, horum inopia ipſas depopulatur herbas. Guloſus eſt; ſed et ſtultus Plauto, niſi Blennum ibi melius pro mucoſo et foetido ſumſeris. Carnis eſt mollis glutinoſae et excrementitiae. Cinis cum ruta veſicae vitia et calculos ſanat.

Tab. XXVII. 1. Quem PECTINEM Romae vocant, hunc *Novaculam* Plinii Rondeletius *Plin. H. N. l. 32. c. 9.* eſſe ſuſpicatur, qua tacta ferrum olent, quod dorſo ſit cultellato; Geſnerus *Plin. H. N. l. 32. c. 2.* *Pavonis* nomine ſibi tranſmiſſum Roma ſcribit. Piſcis eſt latus, et Fabri inſtar compreſſus. Tegitur magnis ſquammis, et variis pingitur coloribus. Caput, maxillae et branchiarum opercula plurimis caeruleis lineis inſigniuntur; Synciput coloris eſt punicei ſaturati, latera albicant. Ima ventris et caudae pinnae ſubflavis et virentibus lineis inter ſe cancellatim commiſſis decenter admodum depicta ſunt. Pinna dorſi rubra nonnullis caeruleis conſpergitur maculis, dorſum ipſum eſt puniceum, caetera ex albo flaveſcit. Palmi menſuram excedere non ſolet. Capite eſt magno, valde compreſſo, et prorſus omni roſtro carente. Linea namque anteriorem capitis totiuſque corporis partem terminans, longa ſit et recta, atque ſere ad perpendiculum, e ſummo capitis vertice ad inferiorem uſque maxillam defertur; in cujus inferioris atque fere perpendicularis partis loco inferiore, os poſitum eſt parvum, dentibus acutiſſimis, recurvis, exiguis munitum. Branchias utrinque habet quaternas. Ventriculum mediocrem. *Inteſtina* valde pinguia, multis gyris circumacta: hepar pallidum, cui veſicula fellis annectitur. In ſaxoſis et arenoſis littoribus degit. Rarus in Italia, in Rhodo, Siculo, et Hiſpano mari frequentior. Solus vagatur; et quia parvo eſt ore, loligunculis, ſepiolis, et Apuis duntaxat veſcitur. *Carne* ajunt eſſe tenera, friabili, boni ſucci, et concoctu facili. Nullis fere aliis ſpinis quam iis, quae dorſi ſpinam conſtituunt, interciditur, planorum more.

ARTICVLVS XVI.

De Aphyis ſeu Apuis in genere.

Apua, ſive pro parvo piſcitio, ſive pro peculiari aliqua ſpecie tantum accipiatur, ἀφύη potius quam *Tab. XIX. 12. 13.* ἀφύαι, ut Suidas et Ariſtophanis ſcholiaſtes pronunciant, dicitur, Atticos in plurali, in ſingulari rariſſime protuliſſe; quod cumulatim edi ſoleant, Euſtathius author eſt; nec aliam ob cauſam ἀφύδια vocavit Ariſtophanes. An vel ὡς ἂν ἀφύεις ὦσαι quaſi non natae, quod Rondeletio et Aldrovando placet; vel quaſi διςφύεις, bis natae, quod maligne et nimis puſillo corpore naſcantur; vel ἀπὸ τοῦ ὕειν, quod ex pluvia generentur, quod Plinius videtur velle, unde Gaza *Apluas* Latine reddidit; vel quaſi ἀφρύη, id eſt ſpuma, ex qua ab imbre excitato oriuntur, dicantur; non diſputo: nec an ἕψεται, cum Apuis, quas *Cobites* veteres nominant, ſpecie iidem ſint, inquiro: hoc certum λιπαρὸν a pinguedine Varino; γένον θαλάττιον, quod cum ſemper ſint exigui, ſemper ſoetus recens eſſe exiſtimari poſſint, ab Athenaeo dici: nec forte a vero aberrant, qui ἐγγραύλεις Oppiano vocari, credidere. *Plura ipſarum* a veteribus recenſentur *genera*, quorum fere nomina ſunt, *Apua vera*, *Apua Gobitis*, *Engraulis, ſeu Encraſicholus*, *Apua Phalerica*, *Apua Mugilum*, *Moenidum*, *Mullonum*, *item Hepſetus*, *Atherine*, et *Membras*. Commune omnibus, candido colore eſſe. Caput majuſculum et oculos elatos et nigros habere. Archippus apud Athenaeum στρογγύλας vocat; veteres, quoſdam ex ſemine, alios ſponte naſci prodiderunt. In ſcopulis, quorum ſinus multiplices unda excavavit, ad littora *verſantur*, tamque denſis natant agminibus, ut tam γλαυκὴ *Oppian. Hal. l. 1.* λευκαίνειν ἀμφιτρίτη caeruleum mare al- *v. 290.* bum reddi videatur, ita aliquando ſe *Oppian.* implicant, ut earum compactarum oc- *Hal. l. 4.* curſu, *v. 470.*

curſu, vel navis retardetur, ut de aliis, quae Oppianus ponit, taceam. Quantum ad *Generationem*, ſponte ſine coitu ex imbribus ſpumeſcente mari naſci; alias e limo putreſcente ſcilicet et ipſo, vel quicquid in fundo collectitium eſt oriri, prodidit Oppianus. Nec aliter Ariſtoteles, illud ſi excipias, quod quandam e piſcibus oriri addit. Nam apud eum ἐκ τῆς ἀμμώδους γῆς ſeu ex ſabulone, id quod Apuae ſpumam vocant, prodire legimus. Argumentum ortus, quod frigidis temporibus non capiantur; et traheis ſculpta humo, ſaepenumero et copioſiores et praeſtantiores ſint praedae. Oriuntur autem opacis tepidiſque locis, ὅταν εὐημερίας γενομένης ἀναθερμαίνεται ἡ γῆ, *cum coeli clementia terra concaleſcit*, veluti in Athenienſis agri Salamine, ad Themiſtocleum, et in Marathone. Ejuſmodi omnes ſunt, ut neque gradeſcant, neque generent, neque diu durare queant, priore turba abolita altera ſuccreſcit. In nullo apud Athenienſes patinarum honore erant, ſi Chryſippo apud Athenaeum credimus, forte ob copiam. Archeſtratus μίνθας ſeu oleti inſtar aſpernabatur. In mediterraneis expetebantur, inde pinguium Athenis nomen. Nicomedes eorum deſiderio flagrans, cum haberi non poſſent, figuris ex rapis foeminis ad earundem ſpeciem ab Apitio diſſectis, ex oleo coctis, et ſale atque papavere conditis, ventrem explevit, referente Suida. Apparatum apud Aldrovandum vide. De caetero humidum et flatulentum alimentum praebent. Diphilus gravis et difficilis coctionis eſſe putabat.

Oppian. Cyneg. l. 2. v. 568.
Ariſt. H. A. l. 6. c. 15.
exercit. Scalig. c. 14.

Articulus XVII.

De Apuis in ſpecie, et in primis Vera, Phalerica, Membrade, Cobite, et Hepteto.

Tab. XIX. 12. 13. 14. 15. 16.
Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 29. 30. 31. 32.

Genera Apuarum praeterito recenſuimus articulo.

Prima eſt Apva Vera, cui, quae generatim de Apuis dicta ſunt, in primis conveniunt, quam Graeci proprie ἀφρὸν, Athenaeus ἀφρίτιν, aliqui ἀφρύην a ſpuma nuncupant. Suidae ἀφρύη ἡ προγεγμένη, quaſi nullis orta parentibus dicitur. Piſciculus eſt vix auricularis digiti longitudinem adaequans, oculis nigricantibus. Duo ejus genera. *Album* in Hollandia frequentius; et rubicundum, Aphya Triglitis Bellonio.

Altera eſt Aphya Phalerica, vel ab Atticae portu, qui Phalereus appellabatur; vel ἀπὸ τῶν φαληρῶν (alba haec eſt et ſpumea Graecis) ita dicta. Sardinis eſt ſimilis, minor, tenuior. Squammas in mari habet, ſed ſtatim excidunt remanentibus earum veſtigiis, et iis quae ventrem firmant. Adeo eſt mollis et pinguis, ut ſi aliquando digitis tractetur, liqueſiat; aut ſi magna copia in navicula vehatur, ſupernatans oleum piſcatores colligant. Vidit Rondeletius unius diei capturam, quinquaginta coronatis aureis venditam. Erat apud veteres in pretio, ſi Polluci credendum.

Tertia eſt Membras. Has Phrynichus apud Athenaeum βεβράδας, Epicharmus et Sophron βεβραδίνας, Attici μεμβράδας, Trallianus μεμβρίδια appellaſſe videtur. Ariſtoteles ex Aphya Phalerica naſci author eſt; et inter μονίμους piſces, id eſt haud migrare ſolitos, recenſet. Cum vero Phrynichus χρυσοκεφάλας cognominet, ac Ariſtophanes πολιόχρωτας, id eſt, cano corpore, Rondeletius eos piſciculos eſſe conjicit, qui Gallis *Celerias* vocantur. Sunt corpore admodum candido, capite auri colorem aemulante, Sardinis valde ſimiles. Coquuntur ex praecepto Dorionis, mutilato capite, ſi corpulentiores fuerint, et lotae ſale minuto et aqua. Contemptos fuiſſe Antiphanes oſtendit.

Ariſt. H. A. l. 6. c. 15.

Quarta eſt Aphya Cobites, κωβῖτις Graecis, Theodoro Gobionaria. Putatur ab ignobili quodam et terram ſubiente Gobio procreari. Rondeletio eſt ille, quem Galli *Logis de mer*, ad differentiam fluviatilis vocant.

Nunquam ad Gobionum magnitudinem accedit, alioqui marinis Gobionibus ſimillimus. Corpore eſt rotundo, pellucido, dorſo latiuſculo, colore candido, nigris aliquot maculis aſperſo, cauda varia, oculis quodammodo ſupra caput poſitis. Pinnae eaedem illi, quae Gobionibus, maxime illa, quae his peculiaris, barbae inſtar ex ea ventris parte, in qua binae ſunt in aliis piſcibus, propendens. *Hepar* eſt lactei coloris, et in eo fellis veſica, ſplen rubet, *inteſtina* et peritonaeum ex albo nigricant. *Cor* ex albo ruſeſcit. Gravis eſt, et difficilis concoctu.

De *Encraſicholo ſequenti capite agemus. De Aphyis Mugulum inter iſtos agetur.*

Apuas MVLLORVM *exiguos admodum Mullos arbitratur Rondeletius, qui in ſtagnis marinis ex putredine naſcuntur.*

Aphyas MAENIDVM *vero piſciculos Maenidum ſpecie ſine mare et foemina ſponte naſcentes eſſe judicat, etſi contra ſentiat Ariſtoteles.*

HEPHETI ſeu Hepſeti nomen, ad multos parvos piſciculos extenditur; peculiarem aliquam ſpeciem eſſe, exinde, quod apud Athenaeum pro parvo piſciculo Aphyarum generis ponatur. Rondeletius a Gallis *Jovil* appellari credit. Eſt digiti magnitudine, argentei coloris, corpore pellucido, dempta ea virga, quae a branchiis ad caudam extenditur. Oculos habet depreſſos, pro parvitate corporis magnos. Os ita ſciſſum, ut inferior maxilla ſuperiori ſit praetenſa, ſitque velut oris operculum.

ARTICVLVS. XVIII.

De Encraſicholo et Atherina.

TAB. XVII. 15. TAB. XIX. 17. 18. *Plin. H. N. l. 31. c. 8.* Encraſicholos, Graecis ἐγκρασίχολος, quod χολὴν ἐν τῷ κρατεὶ ἔχει κεφαλῇ, ſeu *bilis folliculum* in capite gerat, hoc eſt, quod ejus caput impenſe amarum ſit, unde eo mutilari aſſolet, dictus; aliis λυκόστομος, quod dum oſcitat, amplum os aperiat, ut ſerpentis potius quam piſcis videatur; Plinio, multorum eruditorum judicio *Lupus* nuncupatur. An Chalcedoniis ἐρίτιμος dicatur, quod Callimachus apud Athenaeum prodidit, ἐγγραύλεις quoque Aelianus vocat. Magnitudine eſt plerumque digiti, palmi longitudinem nunquam aſſequitur. Argenteo colore micat, tergore ad caeruleum accedit, ſi ſoli opponatur transparet, dempta argentea linea, quae ſpinae vertebras comitatur, quae ſanguinem continet. *Squammis* carere falſum, vel in ſale adſervatis argenteae micant. Roſtrum habet acutum; os amplum, utramque maxillam ſerrae modo aſperam, branchias parvas duplices. *Cor* oblongum et acutum, hepar rubrum, maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multas et nigras. Ventrem molliſſimum, ideoque plerumque abſumptus in ſalitis conſpicitur. Ovis ſcatet rubentibus. Spinis caret, ea excepta, quae in dorſo eſt, et ipſa tenuis, adeo ut vix dentibus negotium faceſſat. Arena, ſpurcitiis, atque coeno veſcuntur. Capiuntur hyeme a Decembri ad quadrageſimam uſque, in Provincia numeroſiſſime, noctu igne e naviculis accenſo. Quam con- *Aelian. H. A. l. 8. c. 18.* fertis turmis denſi, metu inſidiarum natent, de Aphyis in genere dictum eſt. Hanc tam conſertam Lycoſtomorum natationem, βόλον a peritis nominari, Aelianus tradidit. De *Ortu* diſſentiunt Authores. Suidas et Athenaeus ex Apua Cobite; Ariſtoteles ex Phalerica oriri tradit. Satius eſt ſui generis piſcem ſtatuere, quam vel ſpecies in infinitum multiplicare; vel ex Apua Phalerica duos diverſos piſces generari, concedere. Nam et ex hac Membradem oriri Philoſophus author eſt. In magno pleriſque in locis habentur pretio. Comeduntur et crudi et ſale aſſervati. Minutatim concidunt, cepam pariter tritam addunt, ſic ex oleo et aceto aſperſo pipere ſumuntur, ſaliuntur truncato capite, et fel auſertur ſimul. De Garo quod ex iis, vide Rondeletium. Huc referunt nonnulli λυκόστομον, cujus effigiem exhibet TAB. XLVII. 19.

ATHE-

Atherinam, Graeci Ἀθερίνην, et per pleonaſmum literae ν Ἀθερίνην, ſeu α tranſverſo, quem alterum Atherinae genus in ventre habet aculeo, quod Gillio placet; ſeu ab ariſtis (ἀνθέριξ idem eſt quod ἀθὴρ, id eſt, ariſta, pars ſpicae acuta, ſeu ut Erotianus explicat, tenuiſſimum illud, quod in hordeo acuminatum eſt) per metaphoram pro ſpina ſumpta, quas multas et Sardinis duriores Atherinae habent, quod Rondeletius voluit, dicunt. Poſſet et ab ἀθερίζειν, quod pro καταφρονεῖν, floccipendere et contemnere deduci, quod nimirum ἀθερίζεται πως καὶ αὐτὴ διὰ τὸ εὐτελὲς *ob vilitatem negligatur*. Gaza *Ariſtam* et *Ariſtulam* vertit. Callimacho, in nomenclaturis diverſarum gentium ἰκτάρα et ἴκτης, ſine dubio a parvitate, (ἴκτης Adverbium Graecis ſonat prope) vocatur, Romanis Laterina. Quid per ſuum Acerinam Plinius Medicus intelligat, difficile eſt dicere. Bellonius recentiorum Cernuum eſſe credit; ego mendum eſſe, et Atherinam legi debere judico. *Deſcriptionem* ſi attendas, ita de eo Rondeletius. Piſciculus eſt marinus, littoralis: reperitur et in marinis ſtagnis, Aphyis ſimilis, dodrantali magnitudine, parvi digiti craſſitudine, *dorſo* ſpiſſo, ventre leviter depreſſo, *ore* parvo ſine dentibus, *oculis* magnis. *Colore* eſt vario: nam venter argenteus eſt, dorſum fuſcum, circa caput ex flavo rubeſcit, Sardinarum modo. Locus, qui inter oculos eſt, caelatus videtur. *Pinnas* habet quatuor, duas ad branchias, duas in ventre, aliam a podice, praeter has, alias duas in dorſo. Omnes candidae ſunt. Cauda duabus pinnis conſtat. (contra oſtendit appoſita icon.) Pro linea medio corpore a branchiis ad caudam protenſa, ſpiſſum quid habet ſub cute, quod non poſſum aliter quam faſciam per ſimilitudinem vocare, quae cum coſta Atherina editur, evidentiſſima eſt, et cum lumini objicitur; quia reliquo corpore pellucida eſt, hac parte opaca. An Aphyae Meletae mas ſit, quod piſcatores credunt, dubito, tum quod illae ſine mare et foemina naſcantur, hae diſtinguantur ſexu: tum quod molliſſimo et depreſſo corpore ſint illae; iſtae ſolidius et ſpiſſius habeant. Bellonius ſuum, quem vulgus Graecum, Romani Latharinum, Maſſilienſes Sencle vocant, ita deſcribit. Piſciculus eſt digiti craſſitudinem excedens, neque extenſo digito longior: Argentei coloris, translucente corpore, et quod ſoli objectum, ut vitrum transpareat, lineamque oſtendit interne obſcuram, rectam, a capite ad caudam, a ſanguine, qui in ſpina profunditur, provenientem. *Oculis* eſt grandibus, lingua candida. Pinnam utrimque in lateribus et geminam alteram habet ſub ventre, quae piſcem in partes aequales ſecat: ac praeterea tenuem aliam, et parvam fert in medio tergore pinnulam. Caeterum *Cor* gerit, ut ſemen oxalidis triquetrum et oblongum, pericardio perbelle incluſum: branchias utrimque quatuor: *Coſtas*, item utrimque decem omni capillamento teneriores: vertebras adeo exiles, ut vix ab acie oculi perſpicaciſſima diſcernantur.

Paſcuntur in algoſo littore, ἀνὰ παρασέσσαν ὑπὸ χλοεραῖς βοτάνῃσι, ut Oppiani verbis utar. *Oppian. Hal. l. 1.* Quam Rondeletius deſcripſit, non tantum in vicino Monſpelio mari, ubi Melet dicitur, ſed et Maſſiliae, et in ſtagno quod Martegne vocatur, frequentiſſime capitur, et nomen Sanclez obtinuit. Ariſtoteles gregales facit, eodemque teſte inter Rhyades circa aequinoctium vernum πρὸς τῇ γῇ juxta terram, alvum arenae atterentes pariunt. *Ariſt. H. A. l. 6. c. 17.* Vilem in *cibo* Phavorinus fecit, et contemptum; delicatiſſimum ſuum Rondeletius, niſi ſpinae negotium faceſſerent. Bellonius quoque quaeſtuoſiſſimam ſuarum ob ſuavitatem piſcationem ſcribit.

Articu-

ARTICVLVS XIX.

De Lavarono Bellonii.

Piſcis, quem Romanum vulgus Lavaronum vel Lavonum, ſeu a boatu quae Lavarono, quod non videtur, cum marinus ſit, ſeu aliunde, Maſſilienſes Caballonum, Genuenſes a capitis magnitudine Capaſſonum, vocant, ita a Bellonio deſcribitur. Grandiore ſunt capite, quam Atherinae, magis recurvo ac compreſſiore ad ventrem corpore, et paulo latiore tranſparant, ut Atherinae, maximamque habent cum iis affinitatem. *Squammis* multis integuntur, quae detectae argenteum colorem prae ſe ferre videntur. Duas in tergore gerunt pinnulas, utrimque ad latera unam. *Dentibus* carent, ut Harengus: *Cor* exiguum, oblongum, triquetrum, habent: *hepar* pallidum, cui ſtomachus ſubeſt, piſciculis et Cardibus parvis nonnunquam refertus. *Inteſtina* ad anum tribus revolutionibus reflectuntur. *Fel* ob ejus exiguitatem conſpicuum non habent: *ſpinas* quoque ferunt nullas. Carnem albiſſimam et leviſſimam. Calculos duos in capite gerunt, Seſamino minores: ſquammas paulo quam Atherina latiores et numeroſiores. Magnam cum fluviatili Lavareto affinitatem habet.

ARTICVLVS XX.

De Sarda ſeu Sardina.

TAB. XX. 1. 2. 3. Sardae nomen, ſi bene ex Galeno colligo, omnibus piſciculis, qui ad ſaliendum apti ſunt, competere *Galen. Facult. Alim. l. 3. c. penult.* videtur; idque inde fortitas apud veteres credo, quod ex Sardinia in alias regiones, eveherentur. A Sardinis et Sardellis magnitudine duntaxat et aetate differunt. Cum non-*Plin. H. N. l. 32. c. 11.* dum adolevere, Sardinae et Sardellae dicuntur, adultae Sardarum nomen capiunt.

Unde Apicius Sardam farciri ſolere dicit, Sardenam ob parvitatem non poſſe. Fateor tamen, et Pelamydi longae apud Plinium Sardae vocabulum impoſitum inveniri. Qui *Trichias* et *Trichides*, quas Dorion apud Athenaeum non diſtinguit, Ariſtoteli dictas, cum nullibi tam vulgaris piſciculi tam diligens naturae explorator meminerit, credunt eaſque ἀπὸ τῶν τριχῶν, quaſi a capillis, ſeu parvis illis et capillaribus quibus abundant ſpinulis, a quibus etiam *Ariſt. H. N. l. 6. c. 15.* θρίσσας dicunt, quas recentiores Aloſas nominant, deducunt, vix falluntur; niſi forte hoc obſtet, quod idem ex Membradibus Trichides, ex his **Ariſtot. H. A. l. 8. c. 13.* Trichias naſci dixerit. Nam quod * alibi τριχίαις, (Sardas Gaza vocat) quaedam adſcribit, quae Sardis nulla ratione competunt, ea θρίσσαις, ſeu Aloſis, competunt, ut mendum ſubeſſe, et male Gazam vertiſſe ſit evidentiſſimum. *Chalcidas* quoque marinas Sardinas nuncupari, vel ex Callimacho colligitur, haſque Columella intelligit, dum dicit: *Piſcibus in piſcinis praebere oportet, tabentes Haleculas, et ſalibus exeſam Chalcidem putremque Sardinam.*

Invenio et a Dorione χαλκιτικὴν dici. *Eritimum* vocari, vix ex Epeneti apud Athenaeum loco χαλκίδας τάς (legendum ἃς) καλοῦσι καὶ σαρδίνους ἐρίτιμους, ἴέρακα, inquit, colligi poteſt. Bellonius etiam cum Chalcidibus eaſdem ponit; ſed dum fluviatiles a Celerinis ſola magnitudine differre, ſpecie convenire putat, argumento ſumpto, quod Galli, qui ad Oceanum ſiti ſunt, nullum piſcem Sardinae nomine agnoſcant, praeter eum, qui aliunde ſale aſſervatus, ad eos perfertur; Celerinus vero in Gallia tam ſit popularis, quam in mari mediterraneo ipſa Sardinia, ex Aldrovandi opinione fallitur. Sunt enim Gallorum Celerini (verba ſunt Aldrovandi) ab Allobrogum Celerinis diverſi, illi marini ſunt, et noſtro et Rondeletii etiam judicio marinis Membradibus in Aquarum genere non Chalcidibus ſive Sardinis iidem;

iidem; hi lacuſtres, et Chalcides Ariſtotelis, Sardella, et Aquo Fracaſtorii. Anglorum Sprat, et Hollandorum Sprot, ad quos fumo ſiccatus adferri ſolet, haud alium puto quam Sardam aut Sardinam ſicuti et illum quoque, quem Rondeletius ſcribit, Agathopoli magna copia capi ſolere, nominarique Calliques vel Laſchez; et Maſſiliae Garengades, licet ipſe Membradem eſſe velit: ut enim Calliques ex Chalcis corruptum eſſe videtur, ita etiam Lachez ex Laccia; quo nomine in multis Italiae locis Aloſa appellatur, cui ſimillima eſt Sardina, et ipſe quoque eum Aloſae ſimilem eſſe profitetur. *Harengades* vero etiam dici videtur, quod et Harengo ſimilis ſit, et ſimiliter ſalita per mediterranea loca venalis efferatur. *Icones* et *Deſcriptiones* diverſas quinque apud Aldrovandum invenies.

Prima, piſciculus eſt Aphyae Phalericae omnino ſimilis, niſi paulo major, et ſpiſſior eſſet, a parva Aloſa, ore, branchiis et oculis, pinnarum numero, ſitu, ſquammis, cauda minime diſcrepans, ſed in hoc tantum, quod Aloſa ſit latior. Sardina igitur ſquamas magnas, tenues habet: colore eſt vario, nimirum capite aureo, ventre albo, dorſo cum viridi caeruleo, utroque ſplendido, rutulanteque dum viva e mari extrahitur: una enim cum vita viridis evaneſcit, caeruleoque manente, eoque hebeſcente et ſplendorem ſuum amittente. Inteſtina habet parva et recta, Aloſarum inteſtinis ſimilia.

Altera loco picta, in qua pictor pinnas nullas expreſſit, capite eſt rubicundo, corpore toto ſubviridi, practer duas, quae in ea conſpicuae ſunt, lineas, quae ſunt caeruleae. Cauda ad caſtaneum in extremo vergit. Sardae Flandricae nomine miſſa eſt.

Tertia eodem quoque nomine, ſed majoris cognomento communicata, pinnas habet nigras, quarum ſitus (dum modo pictor recte expreſſit) alterius ſpeciei piſcem eſſe indicat. Colore eſt vario, viridi nimirum violaceo, paleari et ruſo. Maculae in lateribus ſunt nigrae: in pectore croceae.

Reliquae duae ſpecies, dorſo ſunt viridi, ventre argenteo. Prior in extremitatibus oſſium, quibus branchiae teguntur, rubent. Oppianus dum ſcribit: *Oppian. Hal. l. 1.*

> *Chalcides et Thriſſae paſſim Abramideſque feruntur,*
> *Et curvis habitant ſcopulis et littora viſunt,*
> *Atque catervatim percurrunt aequoris undas,*
> *Alternantque imas ponti, curruntque per aequor,*
> *Hoſpitium mutant ſemper, pontoque vagantur.*

iis qui vagabundam vitam agunt, accenſet. Capiuntur Maſſa ex ervis frictis et myrrha vino odorato excepta, confecta; aliquando foliis betae, qua impenſe delectantur. Adhibentur quidem *in cibis*, ſed revera, ut Hiceſius apud Athenaeum dicit, ἀχυρώδεις καὶ ἀλυπεῖς καὶ ἄχυλοι, id eſt ſqualidi, nec multum pingues ſunt, nec copioſum ſuccum in alimentum praebent. Apicius farcire eas docuit, *Apic. l. 9. c. 10.* Galenus ad ſaliendum aptiſſimas dixit. *Medicum* uſum quod ſpectat, *Galen. de facult. Alim. l. 3.* in prima menſa ſumptae, alvum ſubducunt. Capite, in puero quodam, loco balani feliciter uſus eſt Braſavolus. Marcellus exuſtas *Marcell. c. 11. 19.* ſine oſſe, vel ſalſamentum, et confrictas, ſi varicibus ſupponatur, ſtatim prodeſſe ſcribit. Idem Sardae caput combuſtum, medicamento ad gingivarum tumorem, foetoremque admiſcet. Privatim contra preſteris morſum valet, ſi Plinio credimus.

ARTICVLVS XXI.

De Maena.

TAB. XX. 4.

Maena, Graecis Μαινὶς, Theodoro Gazae Halec eſt; metuo ne perperam. Alecis enim nomen, vel omnibus piſciculis, qui muria condiuntur, quod Rondeletius docuit, competit; vel illis, qui apud Graecos Anthracides, ſeu Carbonarii vel prunarii piſces, quod in pruna et craticula commode coqui poſſint, dicuntur, quod ex Hermolao diſcimus; vel ipſi piſcium foeti, unde Plinius. *Laudatur et Clazomene garum, Pompejique et Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thuria: jam vero et Dalmatia. Vitium hujus eſt Alex, imperfecta nec colata faex:* vel denique piſciculo fluviatili ſeu dulcium aquarum, quem Plinius, ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros et mullorum jecinora perveniſſe ſcribit.

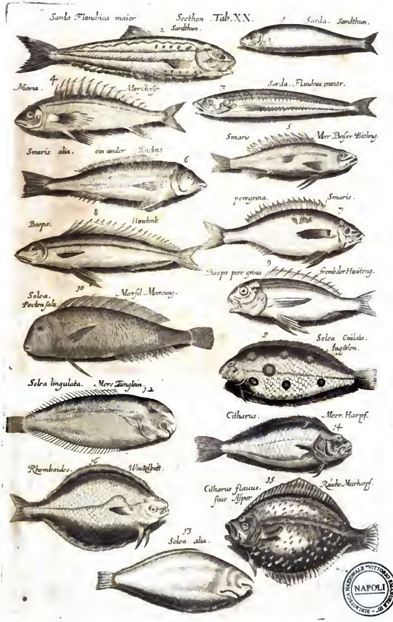
Plin. H. N. l. 31. c. 18.

Columella inter parvi incrementi fluviorum animalia reponit, et piſcibus majoribus praeberi jubet, ut de Martiali taceam. *Deſcriptionem* et *Differentias*, quod ſpectat, Maenam inquit Gillius, non modo ſpeciei, ſed etiam generis nomen eſſe conjicio; quod varium et multiplex eſt earum genus. Aliae in utroque latere nigram maculam orbiculatam habent, quas ii, qui Adriaticum ſinum accolunt, vulgo Maenas ſclavas appellant: aliae leucomaenides, hoc eſt, albae Maenae a Graecis ſive Smarides nuncupatae: itemque ſunt Maenae Boopes appellatae. Bellonius duas obſervavit differentias in colore: alias enim luteo, alias lituris cyaneis aut azureis conſperſas eſſe ait. Speuſippus Maenidi ſimiles facit Boacem et Smaridem: idem tradit Rondeletius, nec non Bellonius, niſi (inquit hic) paulo latiores et breviores cernerentur, et ſquammis Smaride tenuioribus contegerentur, breviorique eſſent capite, rariſſime ſiquidem palmum excedere, (Antiphanes quoque Maenas exiguos piſces eſſe dixit, et Martialis breves) lineam in lateribus rectam habere, quae in Smaride arcuata eſt: pinnas tergoris, laterum, et caudae diaphanas eſſe, et maculatas. Os ſi clauſum contineat, minimum quidem apparere: ſed dum hiat, rictum magnum oſtendere, labrumque ſuperius tubi in modum, ut in Harengo infractum eſſe: Oculos habere rotundos, iridem ſubrubram: maxillae aſperitatem quandam dentium vicem prae ſe ferre: ſi deſquametur albiſſimam argenteamque ſpectari: ſed tergus livore quodam ſub oculis in purpureum gemmante depingi.

Columella R. R. l. 18. c. 15.
Martial. Epigram. l. 3. et l. 11.

Addit Rondeletius, utrimque magnam et rotundam maculam habere in medio corpore, quam etiam in icone expreſſit, Bellonius omiſit, et in deſcriptione non meminit, niſi eam intellexerit, dum inquit, utrimque lituris notari, quod tamen non aſſero, quandoquidem icon mea cum Belloniana ſatis convenit, et ejuſdem coloris lituras habet, item circum oculos. Pinnae omnes etiam verſicolores. Venter candicat. Cauda fuſca eſt. Idem Rondeletius hyeme candidam eſſe ſcribit, vere et aeſtate variam: maculis caeruleis toto corpore et potiſſimum in capite et dorſo ſparſis: item lapides habere in capite; maremque in eo foeminae diſſimilem, quod latior ſit et porrectior, foemina rotundior: cum foetura foemina impleri incipit, maris colorem in varietatem quandam et nigrorem mutari. Ariſtoteles vero hanc mutationem tempori adſcribit, et de Maena ſimpliciter id tradit, nec foeminae nec maris facta mentione.

Maena et Smaris (inquit) *mutantur; ut ex albedine rurſus aeſtate ad nigredinem redeant, idque maxime ſuis pinnis et branchiis declarant.* Ita et Plinins: *Mutant colorem candidae hyeme Maenae, et fiunt aeſtate nigriores.*

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

res. Quem locum Maſſarius explicans: dixit, inquit, aeſtate nigriores, quia ſuſcipiunt colores, caeruleos, qui quod ad albedinem ſunt obſcuriores, et nigriores.

Et rurſus: Maena piſculus eſt digitalis longitudinis, hyeme candida, aeſtate varia, picturis caeruleis obliquis. Quomodo autem colores mutent, in Merula ac Phycide (ni fallor) explicatum eſt. Teſtatur denique Rondeletius, cum aliquando Roma Venetias veniſſet, Maenas ſe tanta colorum varietate conſpexiſſe, ut vix primo aſpectu agnoſceret, quod ſuo in littore minus pictae ſint. Quod ad *partes internas* attinet: Maenae *hepar*, ut Bellonius obſervavit, fungoſum ex lacteo pallescit: ſub cujus lobo dextro fel luteum oblongo vaſculo includitur: *Splen* niger, *ſtomachus* oblongus. Raro in Oceano *capiuntur:* in mari tam ſupero quam infero frequentes eſſe, nomenclaturae apud utriuſque maris accolas indicant. Macnaria inſula ab earum frequentia nomen ſortita eſt. Inter herbas in littore algoſo, ſeu ut Ovidius, in herboſa arena *victitare*, Oppiani ſide tradimus. A carne non omnino abſtinere, quidam prodidere. Gregales eſſe apud Ariſtotelem legimus. *Parit* bruma, vel ut Bellonius, poſt brumam, et omnium piſcium foecundiſſima eſſe cenſetur. Cum foetu foemina impleri incipit, ob malignum foetorem, τράγος ſeu *Hircus*, ut apud Ariſtotelem extat, dicitur. *Aelian. in Hiſtor. Animal.* Singularem cum veſpis ſympathiam habere ex eo quidam colligunt, quod illae naſſa, in quae maena cum Chalcide reperta eſt, capiantur, prodente Aeliano: ſingulari in Xiphias odio ferri, ex eo nonnulli, quod eam balaenae metu, gladio ſuo in terra haerentem, conficiant, ut Oppianus teſtatur. Inter plebejos *cibos* reputantur, adeo, ut acervatim, vitato etiam emptore Venetiis vendantur, tum quod parvi ſint, tum quod cum uterum ferunt, exquiſiti foetoris. Unde Martialis *Martial. l. 12. Epigr. 32.*

Fuiſſe gerres aut inutiles maenas
Odor impudicus urcei fatebatur.

et in Majali L. Pomponius Atellanarum Poeta, ut dicitur Agellio

— Coenam quaeritat, ſi nemo eum
Vocat, revortit moeſtus ad maenam miſer.

Succi tamen bonitate Gobiis praeſtare Hiceſius, teſte Athenaeo author eſt; quod forte de iis, qui in littore petroſo aut arenoſo, et ſuo tempore capiebantur, ſumendum eſt. Nam alias, Gobius friabili eſt carne, et ſaxatilium non multo inferiore. Liquamen ſeu gari ſpeciem ex ipſis fieri ſolitam, Plinius innuit, dum ſcribit: *Sal etiam e muria ſalſamentorum recoquitur, iterumque conſumpto liquore, ad naturam ſuam redit, vulgo e Maenis jucundiſſimus.* *Plin. H. N. l. 31. c. 7.* Apud Perſium quoque aliquid ſimile invenies, ſit viſceribus piſcium in vas aliquod injectis, et ſale conditis. *De uſu in Medicina* haec habeto. Jus aſſumtarum alvum ſolvere; ut et ſalſas, ſi umbilico illinantur. *Plin. H. N. l. 31. c. 9.* Capitibus inveteratarum uſtis ad ſedis fiſſuras, et columellam inveteratam Galenum uti: *Galen. ſimpl. l. 11.* ad uvam diu jacentem, cum gallae et floris aeris, denariis duobus, Marcellum Empyricum: ad Anginam cum melle illitis eundem. Plinius earundem cinerem, admixto ſale et cunila, oleoque, vulvae mederi, et ſuffitione ſecundas extrahere, teſtatur. *Plin. H. N. l. 32. c. 10.* Cum allio tritus verrucas tollit, et verendorum puſtulas diſcutit. In dyſenteria quem praebeant Maenae uſum, apud Galenum invenies.

Articvlvs XXII.

De Smaride.

Tab. XX. f. 6. 7. Smarides, qui et *Marides* apud Athenaeum dicuntur, (Bellonius Graecos Anconae ſe conveniſſe ſcribit, qui etiam Maridas appellabant) ex Maenarum ſunt genere. Vocantur et *Leucomaenides*, nempe, quia

quia ſemper albae ſunt, cum Maenae colorem immutent. Eum docti piſciculum eſſe volunt, quem Antipolitani hodie *Garum*, Veneti Hirrulam ſeu Herrulam, Maſſilienſes Hiaret, Galli Narbonenſes et Hiſpani Picarel, quod fumo induratus et ſalitus, linguam acrimonia vellicet, Neapolitani Cerrum, quod vocabulum Gaza retinuit, nominant. Rondeletius Garum veterum eſſe putat, tum earundem nomenclaturarum affinitate, tum quod ex
Plin. H. N. l. 31. c. 7. eo garum fiat, idque teſte Plinio, optimum. Trium *deſcriptionem* Aldrovandus tradidit.

Primus, Maenae et Boopi ſimillimus eſt; notis tamen quibuſdam ab iis diſtinguitur. Boops enim lituris caret; quibus praedita Smaris eſt. Boopi roſtrum quaſi reciſum, Smaridi longiuſculum. Boops item quam Smaris rotundiori eſt corpore, quamobrem Rotundetus Romae nominatur. Differt vero a Maena etiam, quod et aſperiores et paulo latiores ſquammas habeat. Lineae laterum utrique rectae, ſed in Smaride quadam ſerie, in Maena nullo plane ordine diſpoſitae: ſuntque argenteae et ſubaureae, obſcurae, a capite ad caudam ductae. Eſtque Maena minor, digitum nimirum vix ſuperans, corpore item ſtrictiore. Eſt denique peculiaris ei nota, qua et a Maena et a Boope diſcernitur. Cum enim os aperit, labia exerit tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Pinnis alioqui, aculeis, cauda, partibuſque internis Maenae ſimilis eſt: eodemque modo colorem, teſte Bellonio, mutat.

Altero loco exhibitus piſcis, Smaris Bellonii videtur. Capite eſt fere violaceo, prono nempe, nam ſupino albicat. Eodem colore totum corpus, ſed multo dilutiore tinctum eſt. Lineae quinque inſignes flaveſcentes a capite ad caudam perferuntur. Pinnae etiam flaveſcunt. Exiguam habet et vix conſpicuam lituram.

Tertius Smaridis peregrinae nomine miſſus, tergore eſt caeruleo, caetera ſubviridi, nigris et argenteis punctis conſperſus. Prono capite ad violaceum vergit, ſupino vero candicat. Pinnae omnes fere crocei coloris ſunt, punctis conſperſae nigricantibus. *Degunt* inter herbas in algoſo littore; eodemque cum Maenis cibo veſci, veriſimillimum eſt. Inter foecundas recenſet Ovidius. Paſta, ex pane, caprillo caſeo, et puriſſimo polline, ineſcantur. Optimos piſciculos eſſe Heſychius ſcripſit. Optimum et ſuaviſſimum ex iis Gavium, apud Guilielmum Pelicerium Epiſcopum Monſpelienſem Rondeletius vidit. *De uſu in Medicina* proditum, caput toſtum ad pilorum defluvia cum adipe urſino conferre; excreſcentes ulcerum oras, ab ejuſdem pulvere reprimi, thymoſque et clavos abſumi. Plinius alicubi cum ptiſana ſumptas, *Plin. H. N.*
vel cum foeniculo decoctas mulieri- *l. 32. c. 11.*
bus lactis copiam facere ſcribit, alibi, tritas illitas, verrucas tollere, et verendorum puſtulas diſcutere tradit.

ARTICVLVS. XXIII.

De Boope, ſeu Boce.

TAB. XX. 8. 9. Piſcis, quem nos *Boopem* dicimus, is Ariſtoteli citante Athenaeo βώξ,
TAB. XXII. 6. Numenio βόηξ, qua etiam appella-
Athen. Dipnoſ. l. 7. tione Oppianus utitur, Speuſippo et aliis Atticis βόαξ, ſeu παρὰ τὴν βοὴν a voce, ideo Mercurio ſacer habetur; ſeu quod βοὸς ὀφθαλμοὺς ἔχει, id eſt bubulos oculos ſeu magnos habeat, dicitur. Tertia eſt Maenis ſpecies, pedis, ut Rondeletius ſcribit, magnitudine, qui etiam *tres deſcribit*. *Prior* piſcis eſt marinus, littoribus gaudens, ex Maenarum genere, pedali magnitudine, corpore ſatis rotundo, non compreſſo, quale fere eſt Mugilum. *Capite* brevi, et parvo. *Oculis* maximis, pro corporis magnitudine, utpote qui totam fere capitis regionem occupent. Colore eſt vario. In dorſo a branchiis ad caudam lineas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minus quam in Salpa illuſtres: ob quas ab Ariſtotele in

libro

libro περὶ ἰχθύων. κατάγραπτος, id eſt, in dorſo pictus cognominatus eſt. In ventre nullae apparent lineae; ſed hic ſquammis tegitur argenteis. Pinnae ſunt Spari, Canthari, Sargi, pinnis ſimiles. Cauda ſubaurea. *Ventriculus* magnus cum multis appendicibus: inteſtina tenuia adinodum, hepar rubrum, ſplen ex rubro nigreſcens. Nutritur alga, carne, luto. *Altera ſpecies* in multis priori ſimilis; ſuis Bogueravel appellatur, cujus cognominis ſignificationem, non omnino aſſequi ſe potuiſſe ait; peritiores tamen piſcatores credere, ſic dici, quia cum Ravalle vulgo vocatis piſcibus, id eſt, (inquit) minutis, quique ſimul elixantur, et apponuntur, nec propter parvitatem ſeliguntur, capiatur, et vendatur. Boopi (inquam) vel Maenae ſimilis eſt; roſtro magis acuto, dorſo ex caeruleo rubeſcente: oculis magnis et variis, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo nigreſcente: corpore toto latiore quam Boops, ſed breviore. Boopis haec noſtra ſpecies peregrina dorſo fere eſt violaceo, aut amethiſtino, lateribus et ventre candicantibus punctis amethiſtinis, conſperſis: pinnis omnibus flavis praeter eam, quae in tergo eſt, cujus quidem ariſtae flavae ſunt, membrata vero virideſcit. *Tertiam*, quia ſquammis caret, huc pertinere non judico. Bellonius quoque *duas ſpecies* deſcribit, dum dicit:

Duae hujus piſcis cognoſcuntur *differentiae:* ſiquidem earum *altera* minor eſt, et perpetuo parva, *altera* paulo major. Boces a Maenis ita diſtinguere poteris, quod Maenam videas eſſe latiori corporis compage, nigriore colore, et utrinque lituram unam habere. Boca perpetuo parva eſt, et pro ſua magnitudine craſſiori conſtat capite, corpore magis tereti. Boces et Maenae ſeu *Gerres* eandem corporis conſtitutionem, hoc eſt, pinnas, ſquammas, et capita habent. Boopes nulla litura variantur, ſed ambo tereti corpore praediti ſunt. *Giruli* autem ſeu Smarides magis nigricant, et lituris variegantur. Boces teretiores ſunt. Giruli magis plani. Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, ut tergora colore ad aurum inclinante micare credas. *Gregalis* eſt, et litoralis piſcis, herboſis gaudens. Piſcis eſt parvus, oculos pro corporis ratione grandes habens. Duos habet in capite calculos non prorſus rotundos, ut in Paſſeribus, ſed oblongos, ut in Merlangis. *Alter Boops* Orpho aut alicubi ex rubris cognatus eſt. Littoralis, (inquit) piſciculus, qui Bogue et Renaeu (cum icone ſcriptum eſt Bogue Renaeu ſine copula) Maſſilienſibus dicitur, is Genuenſibus Ruello vocari ſolet. Coloris eſt ejuſdem cum Erythrino piſce, dentibus, pinnis ac capite conſimilibus, ſed reliquo corpore differunt. Nam Box vulgarem Bocam refert, eodemque circino tornata eſſet, niſi magis ad Erythrinum accederet. Verum linea, quae corpus Erythrini interſecat, per medium utrimque arcuata eſt. In hoc autem recta praetenditur, neque Erythrini gibbum habet: Dentes praeterea anteriores breves et acutos oſtendit, ſed tam ſuperiores quam inferiores molares ſunt, ut Sargo, quod etiam Pagro et Erythrino accidit. Hanc quoque peculiarem notam inſignem habet, quod ejus branchiarum exterior ſpina ad radices nigra eſt. Putat Ovidii Bogyrum eſſe, quod Maſſilienſes a Boopa et Gyro, id eſt Smaride, nomen ipſi indiderint, ſed mendum eſt in Ovidio, et Cercyrus legi debet, qui apud Oppianum, circa petras conchulis plenas degit. Iiſdem cum Maenis *locis* gaudent, eodemque *cibo* veſcuntur. De *Carnis* ejus qualitate ita Athenaeus. Βὼξ δ' ἑφθὸς, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, ὑγρὸν ἀνιεὶς, εὐκοίλιος. ὁ δ' ἀπ' ἀνθράκων γλυκύτερος, καὶ ἁπαλώτερος. *Bos elixus facile coquitur, facileque excernitur, jurulentum quid emittens, facilem alvum reddens. Aſſus ſuccenſis carbonibus ſuavior eſt et tenerior.*

Oppian. Halieut. l. 1. v. 140.

Athen. Dipnoſ.

In Provincia etiam aegris apponitur.

nitur. Anconae, Bellonii prior, multis modis condita, carnis privii tempore, potiſſimum Anconae, Illyrico more, ex gelu conſervata divenditur. Pſellus tamen inter excrementitios piſces retulit.

CAPVT II.

De Squammoſis planis.

ARTICVLVS I.

De Piſcibus Pſettaceis ſpinoſis in genere.

Piſces, qui in latera compreſſi, latera ipſa in tennem et latam extremitatem degenerantia habent, et quorum dorſi ſpina, non in dorſum et ventrem, ut in piſcibus reliquis, ſed in latera, ſuas pinnas ſeu apophyſes tranſmittit, Plinio *Plani*, Columellae, *jacentes*, *proſtrati*, *et cubantes*. Dorioni apud Athenaeum πλατεῖς, id eſt, lati; quibuſdam, quod ſupina parte candidi, prona vero terrei ſunt, ut paſſeres aves, *Paſſeres:* aliis *Pſettae* vel cum Ariſtotele *Pſettacci* piſces, dicuntur. Duo ipſorum *genera*, Spinoſum unum, Selache ſeu Cartilagineum alterum, non eo tamen ſenſu, quo Aelianus et Artemidorus, inter Cartilaginea, quae ſquammis carent, ut Muraena, Conger, Torpedo, et caetera, referunt. Spinoſi *ovipari* ſunt. Cartilaginei ova quidem intus concipiunt, ſed viperae more foetus, poſtmodum vivos, excludunt. Setliorum alii laevi cute praediti ſunt, alii ſquammis teguntur. Videntur omnes e duabus pellibus compoſitam habere corporis ſpeciem, et ſpina per medium dividi. Omnes item quaternas *pinnas* habent, more ſquammoſorum, duas in prona, totidem in ſupina parte, ſed praeter aliorum morem *pinnae* earum in gyrum circumvallantur. *Branchiae* utrimque quaternae, *lingua* nulla, *oculi* in ſupina corporis parte. *Dentium* loco maxillae in pleriſque rugoſa quadam ſcabritie aſperae ſunt. *Gula* veluti ingluviei cujuſpiam perſimilis, ventriculo contigua eſt. *Os* quamvis pro corporis portione exiguum omnibus, qui tamen in hoc genere majores ſunt, nullum non conchaſrum aut cruſtatorum genus deglutiunt integrum, ſicuti minores, qui in utroquegenere minora ſunt. Nullae ad pylorum apophyſes: *Cor* ab una parte gibbum, huic quaedam caruncula atra quadrangula pulvini modo ſubſidet: ad cujus ſuperiorem partem veſiculam annecti Bellonius teſtatur, et pulmonis officio fungi arbitratur. *Hepar* latum eſt, et ventriculum amplectitur. *Veſicula fellis* ab ejus extrema parte dependet. *Lien* ater, ſub ventriculo ſitus, qui latus eſt, et cum inteſtinis anfractuoſe circumducitur. *Degunt* in mari, ſed et ſtagna et fluvios, quod lutum appetant, et commode ibidem pariant, frequentant. Ideo Columella, *Coenoſam regionem planum educare piſcem* ſcripſit. Quia in arena et limo latent, ideo reciprocante mari facillime *capiuntur*. In Belgii officinis tanta eorum copia, ut univerſo orbi ſufficere poſſe videatur. Quia ova in omnibus reperiuntur, ideò ſexu maſculino carere ſcripſit Ariſtoteles; quod tamen de certo duntaxat genere ſumendum eſt. Conchyliis et cruſtatis, piſcitiis item veſcuntur. *Pariunt* teſte Ariſtotele ſemel in anno.

Plin. H. N. lib. 9. c. 20. 24.
Columel. R. R. l. 8. c. 17.
Ariſt. H. A. l. 4. c. 11.
Ariſt. H. A. l. 4. c. 11.

De *natatu* eorum ita Ariſtoteles. Piſces Pſettacei eo modo natant, quo Coclites, alteroque oculo capti incedunt, quia natura eorum tranſverſa, diſtortaque eſt: itaque tranſverſi natant, convolvuntque ſe ſtrabonum more, ſiuaque prorſus latitudine, quam pinnarum adminiculo, curſum dirigunt. Ingenium reſipit,

Ariſt. H. A. l. 5. c. 9.
Ariſtot. de Animal. inceſſu.

Ariſt. H. A. l. 9. c. 37. reſipit, quod ſe arena obruant, et poſtquam ſe totos occultaverint. Τοῖς ἐν τῷ ςόματι οἱ καλοῦσιν οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, *oris ſui virgulis, ut vocant piſcatores, verberant;* τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέρχονται ὡς πρὸς φυκία, ἀφ' ὧν τρέφονται, id eſt, ad quas piſciculi adnatant, tanquam ad algas, quibus veſcantur. Certiſſimam ſecuritatem eſſe Plinius, tradit, vidiſſe planos piſces, quia nuſquam ſint ubi maleficae beſtiae, eaque de cauſa, ab urinantibus *ſacros* appellari.

ARTICVLVS II.

De Planis Squammoſis in Specie.

PVNCTVM I.

De Solea.

TAB. XX. 10, 11, 12, 13. Planorum piſcium alii ſunt *ſquammoſi*, quos forte Ariſtoteles ςερεθὰς vocat; alii *leves*, quos ψῆττας dici conjicimus. Illi iterum vel ſunt oblongo corpore, vel rotundo. Inter illos eſt *Solea*, a figura, quae ſolo pedis ita ſubjicitur, dictae, quae Varroni Lingulaca, Gallis teſte Bellonio, Perdix marina, forte, quod in lautioribus conviviis magnam obtineat claritatem, nuncupatur. Graeci hodie γλῶτταν linguam appellant; veteres βούγλωττον aut βούγλωτταν, non tam ob bubulae linguae figuram; quam ob longitudinem, dixere. Quidam ſub nomine σανδαλίου, ab Alciphrone in epiſtolis piſcatoriis nominari opinantur. Matroni Parodo, in deſcriptione Coenae Atticae, σανδάλον generis vocabulum eſt, quod omnes planos delicatiores exprimit. *Sex* ipſius *ſpecies* Rondeletius exhibuit.

Prima, quae Solea ſimpliciter dicitur, longiore contractioreque corpore eſt quam Paſſer; et ſi in ſtagnis capitur, a marina, parvitate, et odore lutum reſipiente differt.

Alteram oculatam vocat, quod licet corporis habitu, et internis partibus ſuperiori ſit ſimilis: in prona tamen parte, magnas habeat maculas, oculorum effigiem cum iride et pupilla referentes, ſquammae tam tenaciter haerent, ut niſi diu in aqua calida maduerit, deſquammari non poſſit.

Tertia a prima, ut Rhombus a Paſſere, ſitu corporis differt, ſi enim juxta eodem ſitu componas, os ejus in ſiniſtrum, prioris in dextrum latus vergere conſpicies. Haut tamen ex Rhombis aut Paſſeribus eſſe, forma ipſa, qua plane Soleae ſimilis eſt, ſatis arguit, Galli Polam dicunt: ipſe Epicharmo apud Athenaeum *Cynogloſſon* appellari conjicit. Vel ſi Cynogloſſos hujus non ſit: (nihil enim certi ex tam paucis verbis, quae citat Athenaeus, colligi poteſt) optimo tamen jure, ut a caeteris Bugloſſi generibus diſtinguatur, Cynogloſſon appellari poſſe, neque aliud eſſe genus, cui hoc nomen aptius quadret. Nam cum vera Solea ſuavitate ſaporis Perdici comparetur, hanc ferino plane eſſe ſapore, viſcidamque duram, contumacemque coctioni, inſuaveque quid et grave olere. Nec probat Rondeletius eos, qui pabuli tantum ratione differre credunt, quandoquidem pabuli varietas, etſi ſaporem ſuccumque immutare poteſt; ad corporis tamen habitum formamque immutandam nullam vim habet. Frequens eſt in Oceano. Bellonius in Mediterraneo mari etiam *capi* ſcribit, et a Maſſilienſibus Servatin appellari, quod tamen falſum eſſe Rondeletius aſſerit. Totus, ut ipſe etiam ait, fuſco colore eſt.

Quarta eidem Rondeletio *Arnogloſſos* ſive *Arnogloſſus laevis* dicitur, quod quemadmodum plantagini her-

bae

bae a figura vel foliorum laevitate Arnogloſſi, id eſt, agninae linguae nomen impoſitum eſt, ita ſpecies iſthaec Soleae, Arnogloſſus a laevitate vel figura recte (inquit) nominabitur; ſquammis enim carere videtur, prorſuſque laevis eſſe. Suis Perpeire vocari ait, et ex Solearum genere eſſe, ex corporis habitu, figuraque cognoſci: Differre autem ab aliis, quod multis ſquammis tenuiſſimis et ſtatim deciduis, integatur: corpore eſſe valde gracili, candido.

Quintam diminuto nomine *Ligulam* dicit, quod ſit in hoc genere omnium minima; negatque majorum Solearum foeturam eſſe, quandoquidem ſemper parva ſit: nunquam dodrantalem magnitudinem excedens. Lineam, quae corpus dirimit, ſpinamque firmat, vel tuetur, huic ex ſquammis ait eſſe compoſitam longe eminentioribus, quam in toto corpore, dempta ea parte, quae circa maxillam inferiorem eſt: duriore carne eſſe quam Bugloſſus laevis, *glutinoſique* nonnihil habere: ſatis rarum eſſe piſcem, et ob corporis tenuitatem vilem.

Sextam ac poſtremam Gallis *Flettam* dictam quod fluitando natet, antiquis (ut putat) incognitam, ſoliſque Oceani accolis notam, Graecorum imitatione, qui rei magnitudinem βυ et ἱππο particulis indicant, Hippogloſſum appellat, quod caeteras non ſolum Soleas magnitudine vincat, verum etiam quatuor digitorum longitudine quandoque inveniatur. Eſſe autem ex Solearum genere, vel ex primo aſpectu judicari poſſe ſcribit: oblongo enim (inquit) contractoque eſt corpore, parte altera candida, altera nigricante, in qua oculi ſunt. Ore eſt contorto, dentibus munito cithari modo, quibus Bugloſſi carent. Carne eſt dura, ſed ſuavi, ad Rhombi naturam proxime accedente. Oſſa habet ſpongioſa, quibus ineſt medulla; quae a cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt maris Oceani, Antverpiae ſalitus, et in fruſta diſſectus venditur. Capitur etiam ſaepe in Oceano juxta Galliae Bononiam: Ibi hujus fruſta farinae maſſae probe ſubacta et paſta incluſa, aromatiſque condita in furno coquuntur, ut diutius ſervari poſſint et exportari. Aldrovandus, non tantum aliud Hippogloſſi genus, ſquammis praeditum minoribus, undique ſibi concolor, flaveſcens ſcilicet; quodque a latere uno lituras nigras, pinnam et caudas in extremo caeruleas, habet, exhibet: ſed et alterius Soleae genus, quod ſquammis tegitur latiſſimis, eſtque unicolor et albicans. Quam Bellonius *Taeniam* vocat, illa tenuis graciliſque piſcis eſt; et quod Athenaeus de Taeniis prodidit, Alexandriae, Canopi, et Seleuciae in Antiochia, frequentiſſime reperitur. Bene ab Ariſtotelis et Rondeletii Taenia, in qua pinnarum numerus cum Anguillis convenit, diſtinguitur. Omnium fere marium piſcis eſt, ſed cum Rhombis Pontum ingredi Plinius negat, flumina ingreſſos multum pingueſcere, Londini Bellonius didicit, in ſtagnis deteriores evadunt. *Littorales* ſunt Oppiano, Ovidio in herboſa arena degunt. Terra, hoc eſt vado maris excavato per hyemem condi creditur.

Aldrovand. Hiſtor. Piſcium l. 2. c. 43.

Ariſt. H. A. l. 2. c. 13.

Oppian. Hal. l. 1. v. 99.

Nam quia lapides in capite habet, et corpore eſt tenui, frigus exhorreſcit. Quantum ad *uſum in cibis*, Matron Parodus apud Athenaeum, mediocrem ſuccum praebere, ut ſaxatilium vicem ſupplere poſſint, ſcribit. Galenus Paſſere molliorem, perperam aſſerit.

Athen. Dipnoſ. l. c.

Galen. de Alim. facult. l. 3. et l. de Cibis boni et mali ſucci c. 3.

Duram enim eſſe, vel exinde, quod diutius ſervetur, longa vectura putreſcat, ſic melior reddatur, colligitur. Facile tamen concoqui et minime excrementitiam eſſe, apud Rondeletium lego. Patinam ex ſoleis apud Apicium vide.

Apic. l. 2. c. 4.

Punctum II.

De Citharo.

Tab. XX. 14. 15. Aelian. H. A. l. 11. c. 23. Oppian. Halieut. l. 8. 98. Ariſt. H. A. l. 2. c. ult.

Citharus, Aeliano κιθαρῳδὸς, Oppiano, cui littoralis eſt, κίθαρη dicitur. Nomen a lineis, quibus a ſummo capitis vertice, ad extremam uſque caudam dinſtinguitur, invenit. Gaza, ex Ariſtotele, qui inter eos, quibus complures appendices circa ventriculum exeunt, numerat, *Fidiculam* vertit. *Quatuor* ejus nominis piſces, ex planorum genere omnes, eſſe, Rondeletius luculenter oſtendit. Galenus planum et Rhombo ſimilem facit, et quod Philotimus eum inter μαλακόσαρκας omiſerit miratur. Aelianus Bugloſſo ſeu ſoleae aſſimilat. Galeni Citharum, Rondeletius eundem eſſe arbitratur cum eo, quem Atheaaeus ex Ariſtotelis libro de animalibus et piſcibus ſic delineavit: Citharus ſerratis eſt dentibus, ſolitarius, alga veſcitur, linguam ſolutam habet, cor album et latum: eſſeque illum Pſittaceum piſcem, qui Romae ſatis frequens, *Folio* nominatur. Cum enim lingua piſcibus a natura data ſit oſſea, et non ſoluta: vel dura, ſpiaea et adhaerens: isque unicus ſit ex planis, cui lingua ſoluta ſit teſte Ariſtotele, contra omnium aliorum piſcium naturam: haud temere ſeſe judicaſſe exiſtimat, cum ex hoc, tum quod reliquae memoratae notae ex aſſe reſpondeant, hunc verum ac genuinum Citharum eſſe. Quod ſi vero quis hunc Rondeletii piſcem pro Citharo non accipiat, quoniam ſquammoſus cum ſit, ex Rhombis ut pote laevi cute praeditis, quibus a Galeno aſſimilatur, eſſe nequeat; huic reſponſum eſſe volo, aſſimilationem ad Rhombum, non ad corpus, ſed ad carnis qualitatem, referendam eſſe. Aelianum vero ſuos Citharaedos ſquammoſos facere: quamobrem etiam admiror Rondeletium ſuum hunc piſcem Rhombo quodammodo ſimilem eſſe dicere, cum neque tegumento, ſquammoſus enim eſt; neque figura, oblongus enim; reſpondeat: quare prudenter ſubjunxit, Bugloſſo ſimiliorem eſſe, ſi ſquammas excipias, quae Citharo magnae ſunt, Rhombi inſtrumenti figura. Ab hoc Ariſtotelis Galenique Citharo differre putat idem Rondeletius, eum, qui Archeſtrato apud Athenaeum ruſus ſive ſubflavus cognominatur, aſſandusque et caſeo multo, oleoque condiendus eſſe dicitur, quique ſine ſumptu apparari non poteſt: eſſeque eum, quem alii verum Bugloſſum eſſe volunt, non ob figuram ſolum, ſed etiam ob aſperitatem: Eſt enim bovis lingua magna et aſpera, quo modo bugloſſum herba etiam nomen invenit. Superiori ſimilis eſt figura, lingua magis ſoluta, oris ſciſſura magna, dentibus ſerratis, ſquammis intectus rotundis, aquarum aſperitate *Citharum aſperum* etiam appellari poſſe exiſtimat, Bugloſſique nomine comprehendi. Virgam habet a capite ad caudam protenſam, latiuſculam, majoribus ſquammis conſtantem. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Venetiis optimus reperitur. Carne eſt inter duram et mollem Galeno media. Stomacho ingratus malique ſucci Xenocrati. A Diocle aſſus commendatur. Rondeletius, quod Salpae modo alga paſcatur inſuaviorem prodidit. Apollini qui Citharum invenit ſacrum, apud Athenaeum legimus.

Aelian. l. c. — Athen. Dipnoſ. l. 7. — Athen. Dipnoſ. l. 7.

Punctum III.

De Rhomboide Rondeletii, et Paſſeribus ſquammoſis.

Tab. XX. 16. Aldrovand. de Piſcib. l. 2. c. 45.

Rhomboides Rondeletii, *Rhombi* nomine Romae ab ichtyopolis venditur. Forte melius, *rotundus Bugloſſus*, vel *rotunda Solea* aut *Lingulaca* vocaretur. Squammis parvis integitur. *Oculi* multum invicem diſtant. Linea a capite ad caudam per medium corpus ducta initio ſinuoſa, dein recta, corpus in duas aequas partes dirimit. Corpore eſt exiguo et brevi; nunquam enim palmi magnitudinem ſuperat,

quantum Rondeletio licuit obſervare. Internis partibus a Rhombo non differt. Carne eſt media, neque molli nimium, neque dura. Ejus nullam a veteribus mentionem factam fuiſſe credit. Junius in ſuo nomenclatore Belgico vocat Scarde. PASSERVM SQVAMMOSORVM tres idem Rondeletius ſpecies ponit. *Priorem Limandam* Galli dicunt, ob corporis tenuitatem, ut Bellonius conjicit, quam cum diſſiſis dolabra aſſeribus communem habet. Angli un Brut. Hic, teſte Junio, Batavorum Grieta eſt. Ego enim id non ſatis memini. Flavas in pinnis, quae corpus ambiunt, et in reliquo corpore maculas habet. Linea corpus interſecans, ſinuoſa. Magnitudine ad Quadrautulum (de quo mox) accedit. Lucidiori aëri expoſitus, pellucidus videtur. Dentes teſte Bellonio inter caeteros ſui generis piſces, longiores habet: ſquamas conſpicuas valde tenues atque aſperas, quaeque difficillime cuti adimuntur: quod cum ſolea quidem magis, cum caeteris vero minus, commune habet. Vento indurati ingenti quaeſtu ad mediterranea loca Germaniae ſuperioris venales feruntur. Gallis ex Britannico littore recentes adducuntur. Italiae plane ignoti ſunt. Carne ajunt eſſe candida, humida, molli, parum glutinoſa: non multum Bugloſſis ſive Soleis inferiore.

Altera ſpecies Gallis Flez, Anglis Phlonder, teſte Bellonio, qui *Fleſum fluviatilem* vocat, verum improprie, et contra piſcis naturam: non enim in fluminibus naſcitur, ſed in mari, ex quo in flumina migrat, caeterorum planorum more. Corpore eſt, quam vulgaris Paſſer, paulo longiore, et ubi adolevit, craſſiore. Squammis integitur parvis: colore eſt nigro. In corpore pinniſque id ambientibus maculas ruſas habet. Oſſiculis munitur in capite, medioque corpore in parte ſupina.

Tertiam Britanni *Helbut* dicunt, Hollandi Heilbut vel Eelbut, Germani Heilighut, Galli Fletelet, nomine (ut apparet) diminuto a Flez, cum alioqui ſit major, caetera ſimilis eſt. Utraque in Anglia et Belgio frequens: nobis, Galliſque et fortaſſis antiquis etiam incognita, quia ad Oceanum uſque non pervenerunt, nec in Oceani piſcibus cognoſcendis multum operae ſtudiique poſuerint. Utriuſque caro candida et mollis, ſalubris et delicata: Fletuletus tamen paulo durior eſt.

CAPVT III.

De Piſcibus littoralibus laevibus.

ARTICVLVS I.

De Piſcibus littoralibus non planis.

PVNCTVM I.

De Sandilz Anglorum.

TAB. XXI. I. *Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 49.*

Piſcis, quem jam deſcripturi ſumus, Anglis *Sandilz*, id eſt Anguilla de arena, tum quod longo ſit corpore, tum quod ſeſe occulturus ſub arenam & citiſſime mergit, dicitur. Geſnerus *Ammodyten* vocabulo Graeco vocavit. Capite eſt tenui ac rotundo, roſtro longiuſculo et acuminato: ore parvo: corpore reliquo oblongo, ſi latitudini conſeratur. Nam cum ejus medium (caput enim et cauda arctiores ſunt) pollicis craſſitudinem non ſuperet, longitudo ad palmi menſuram extenditur. Quamobrem ſicuti longis, ſic etiam et parvis annumerari piſcibus debet. Cum neque pollicis latitudinem, neque palmi longitudinem excedat unquam. Dorſo praeterea (in quo pinnae duae reperiuntur, in ejus medio una, ac

prope

Digitized by Google

prope caudam altera) ſubcaeruleus. Ventre vero in quo praeter binas, quas utrimque habet pinnas, una etiam alia poſt excrementorum-orificium ſubſiſtit, argenteus conſpicitur. Frequentiſſime in Britanniae littoribus capitur. Saepe etiam in Bononienſi, ubi idem nomen obtinet. Quibusdam anni temporibus, ſeu majorum piſcium injurias fugiens, ſeu naturae impulſu, aqua derelicta, ſub arenam penetrat: inde pedalibus et pectinarim inciſis lignis, ab incolis extrahitur. Pauperum duntaxat neceſſitatibus inſervit.

Huc pertinet alter piſcis *Menſuuyn* id eſt, *Porci* marini nomine miſſus, quod Porci more roſtro terram fodiat. Lituris et ſpecie corporis Lucium imitatur, ſed aculeum rectum in fronte gerit. Liturae omnes nigrae ſunt. Pinnae ventris, caput ſupinum et cauda rubent: caetera flaveſcit. Marinusne vero, an dulcium aquarum piſcis ſit, non ſatis memini, quamobrem hiſtoria ad priorem piſcem pertinet. Marinum tamen eſſe nomenclatura docet.

Punctum II.

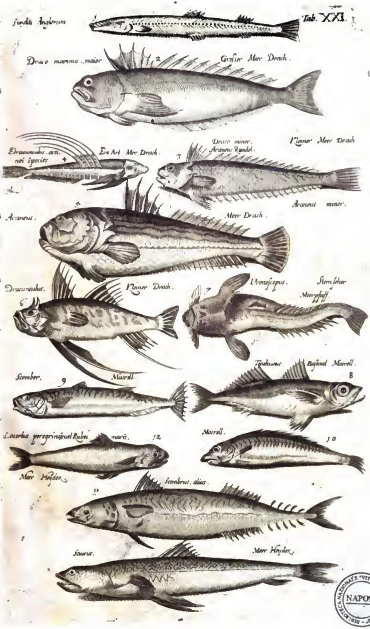
De Dracone.

Tab. XXI. 2. 3. 4. 5. 6. *Aldrovand. de Piſcib. l. 2. c. 50.*

Draco piſcis, Graecis veteribus *δράκων θαλάσσιος*, modernis *Δράκαινα*, unde Siculi, Neapolitani, et Romani ſuum Tragine deflexerunt, dicitur. Jovius Trachurum, qui in cauda, non cervice aculeos habet, perperam vocavit. Plinius, qui Draconis marini nomine duos diverſos piſces, ut ex libro nono capite vigeſimo ſeptimo colligi poteſt, intelligit, quorum unus ſerpens marinus eſt, quem Ariſtoteles libro nono capite decimo ſeptimo deſcribit, ab Araneo male ſpecie diſtinxit, quem et Iſidorus, qui Araneum ita deſcribit, ut Draconi huic marino omnia competant, ſecurus eſt. Quod ab Araneo Ariſtotelis diſtingui debeat, mirum non eſt, cum ejus Araneus, a nullis Graecis authoribus venenatus eſſe tradatur: hunc omnes poſt Paſtinacam venenoſiſſimum aſſerant.

Salvianus *duo* ipſius *genera* ponit. *Primus* piſcis eſt oblongus, et ut Bellonius ait, forma pugionis modo compreſſa, unde a quibuſdam Gallis Poignaſtre vocatur, quaſi pugio. Salvianus ſquammis carere dicit, item Bellonius, vel ſaltem exiliores habere, quam ſint ſerpentium. Rondeletius parvas ei tribuit ac tenues, Aelianum (ut apparet) ſecutus, qui aſperas habere ſcribit *φολίδας*, quae fere ſerpentibus tribuuntur, et ipſe etiam Rondeletius ſine ſquammis et plane nudum Draconem pingit. Percam marinam quodammodo refert capite, magno ſcilicet et rotundo. *Os* non in longitudinem, ſed in obliquum, nec recta ſed curva ſciſſura ſiſſum habet: Connexa enim latera inferioris maxillae (quae paulo longior eſt ſuperiore, nec recta nec oblique ſurſum porrigitur) a concavis ſuperioribus lateribus, dum illud clauditur, ſuſcipiuntur. *Dentibus* ut in Dracone ſerpente id communitum eſt. *Oculi* magni ſunt, quibus magnitudine ſupercilia reſpondent, ſurſum ſpectantes, ac adeo ſplendide vireſcentes, ut ſmaragdum pulcherrima viriditate ſuperent, iidem brevi intervallo a ſe diſtant, in quo triangulum expreſſum et aculeos parvos cernas. *Branchiae* utrinque quaternae, quarum exteriora opercula aculeo ad caudam ſpectante armantur, ut dictum eſt: quae opercula poſt articulationem cum oſſibus capitis, tenui membranaeque ſimili ſubſtantia potius quam oſſea conſtant, quamobrem Draco ea cum extra aquam aërem trahit, inflat, non aliter quam nos buccas inflamus. Ad branchias *pinnae duae*, eo ſitu, ut in fluviatilibus, hoc eſt, inferiores multo quam in marinis eſſe ſolent: inter has et ſciſſurae oris finem, in parte ſuperna, duae aliae minores, candidae. In cervice vel dorſi principio quin-

que habet *aculeos* tenues, nigros, praeacutos, tenui membrana anteriori parte nigra, poſteriori vero alba connexos, quibus venenatum vulnus infligit, multoque pernitioſius quam branchiarum aculeis. Ab hac, pinna incipit ad caudam uſque continuata, quae magna eſt, lata, atque adeo bifurca. Alia denique eſt a *podice* ad caudam etiam uſque: qui diverſo in hoc quam in aliis piſcibus loco ſitus eſt: cum enim alii in medio eum habeant ventre, alii vero inferius verſus caudam, in Dracone non procul a branchiis diſtat: unde ſit, quod brevis admodum ventris ejus ſit capacitas interna, cum tamen carnoſus ſit et ſatis amplus *ventriculus*. Colore eſt vario. Dorſo enim fuſco eſt, ventre candido, lateribus lineis aureis tranſverſis pulchre diſtinctis. *Alter*, qui forte non male Dracunculus Plinii vocari poterit, quemque Salvianus minorem vocat, in nonnullis a priore differt. Cum enim major crebro ad librae unius et duarum etiam aliquando magnitudinem excreſcat, (Rondeletius in Oceano aliquando cubiti magnitudinem attingere tradit) minor ne dimidiam quidem libram implet: praeterea capite et corpore reliquo non rotundo, ut major; ſed in latera compreſſo eſt: cujus denique latera non ſubluteo ſolum colore, quo major ille inſignitus eſt, ſed frequentibus etiam et obliquis ad caeruleum colorem vergentibus lineis pulcherrime depicta ſunt. *Aldrov. l. c.* Aldrovandus *quatuor* Draconis *ſpecies* exhibet. *Prior* aculeo ad branchias, pinnarumque numero cum praecedenti convenit, colore vero et maculis lineisque differt. *Oſſa* branchiarum colore ſunt roſeo, ſed in extremitatibus aureo. Aculeus item aureus, ſicuti et pinnae, quae ſunt ad branchias: quae vero in pectore conſpiciuntur, albicant, caeterae ſubvirent. *Os* prone quoque viride, ſupine albicat. Dorſum ex ſubviridi fuſceſcit, maculis rotundis ad caſtaneum vergentibus denſiſſimis conſperſum, *Venter* argenteis lineis craſſiuſculis contrario invicem ordine oppoſitis decoratur. Cauda tota ex caeruleo ad amethiſtinum tendit. *Altera* ſpecies in vertice inſignem habet aculeum; colore eſt in dorſo ſubcaſtaneo, ventre albo, valde maculoſa. Pinna cervicis inter quatuor priores aculeos in ſummitate atra eſt, caetera fuſca: quae vero ad caudam uſque protrahuntur, et cauda etiam ipſa, coloris fere ſunt violacei. *Tertia*, capite eſt caſtaneo, praeter os, quod prone ſupineque fere violaceum eſt. Oculi, in vertice fere ut in Callionymo, inter duos locati aculeos. Pinnae branchiarum et pectoris, item quae in ventre eſt, roſeo ſunt colore: Quae vero in cervice cernitur, ad quartum uſque aculeum violaceo, caetera albicat, et rotundas, fuſci coloris maculas oſtendit, quemadmodum et ſubſequens, quae ad caudam uſque excurrit. Dorſum ad caſtaneum vergit, et nigricantibus maculis inſignitur. Latera et venter virideſcunt. *Quarta ac poſtrema*, magna ex parte caſtanei eſt coloris, dilutioris in capite, intenſioris in dorſo. Lineae, quae a branchiis ſunt ad caudam uſque, plane ſerrugineae. Tota pars ſupina candicat. Pinnae ad branchias et ad pectus, rubrae ſunt: caeterae caeruleae, ſed ariſtas habent rubras. Cauda praeterea in extremo ſerruginea eſt. *Locum* ſi ſpectes, Bellonius pelagium aeque ac littoralem ſcribit. Ariſtoteli ſimpliciter talis eſt. Oppiano in petris, et arenis paſcitur. Loligunculis et aliis minutis piſcibus veſcitur, ideoque Nicander ἀλιῤῥαίςην, *maris vaſtatorem*, *Aelian. H. A. l. 5. c. 37.* Epicharmus ἄλκιμον nominat. Gregalem non eſſe vel inde conjicies, quod nunquam plures capiantur. Mirum etiam, ſi verum eſt, ſi manu dextra attrahere coneris, violenter reniti; ſi ſiniſtra, cedere et capi, quod Aelianus prodidit, nec minus, eo tempore cum piſcium genus amore tenetur, in vulnere quod iſte inflixiſſet, piſciculos illi ſimiles procreatos fuiſſe, quod multorum piſcatorum teſtimonio narrat Gillius. Ictum ejus venenatum eſſe, piſcatorum periculo certum eſt, ſaepe nomas, ſaepe febres et inflammationes excitat, pluſque a vivo quam mortuo periculi. Remedia varii varia oſtentant. Plinio Mullus illitus aut in cibo ſumptus prodeſt.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

prodeſt. Dioſcoridi et Galeno Draco proprio ictui applicatus placet. Aeginaeta cerebrum piſcis in potu praeſcribit et ſulfur cum aceto imponit. Aëtius locum affectum cum plumbo fricari jubet. Piſcatorum experientia jecore illito dolor mitigatur, foliorum lentiſci affrictu punctura curatur. Genuenſes exiguum Thlaſpios genus, quod in ipſis littoribus naſcitur, admovent. Recentis piſcis e capite cinis, contra omnia venena prodeſt, mirabili diſcordia, ſi Rondeletio credimus. Plinius, oſſibus gingivas ſcarificare jubet, ut dentium dolores ſedentur.

Aëtius l. 13. c. 36. *Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 50.*

Punctum III.
De Dracunculo.

Tab. XXI. 6. Dracunculi Plinius inter veteres meminit. Inter Recentiores a Rondeletio deſcribitur. Eſt piſcis marinus inquit, dodrantali magnitudine, cotto fluviatili non multum abſimilis, roſtro acutiore, et capite latiore, Ranae etiam piſcatrici quodammodo ſimilis; ſed Rana piſcatrix ore eſt majore, pinnis concoloribus, quae in Dracunculo variae ſunt. *Capite* eſt magno, compreſſo, *roſtro* prominente, *ore* parvo ſine dentibus, ſine ulla ad branchias ſciſſura; ſed hujus vice ſupra caput utrimque *foramen* eſt, ut in Hippocampo, quod, niſi dum piſcis vivit, eoque aquam trahit, et emittit, manifeſtum eſt. *Oculos* magnos ſupra caput poſitos habet: capitis os in aculeos deſinit ad caudam ſpectantes. *Pinnas* longiſſimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris aemulas. Quae ad branchias ſitae, aureae ſunt, in radice argenteae. Quae in ſupina parte, a caeterorum marinorum piſcium pinnis, ſitu magnitudineque diſſident: nam et ori propiores ſunt, et longiores iis, quae ſunt ad branchias. In dorſo duae eriguntur: prior (hac in pictura vix apparet) parva eſt, aurea et argenteis lineis diſtincta; poſterior magna admodum in medio dorſo, papilionum alis non valde diſſimilis, radiisque quinque hordei ariſtis ſimilibus, membranaque conſtans. Radii priores longiores ſunt, poſteriores breviores, contra quam in membrana, quae ſingula radiorum intervalla, veluti intertexta occupans, paulatim creſcit. Eadem quoque varia eſt, lineis etiam argenteis in medio duarum nigrarum ſitis diſtinguitur. Haec in medio dorſi cavo veluti in vagina conditur. *Aliae* eſt a podice ad caudam, etiam aurea demptis ejus fimbriis, quae nigricant. Corpus totum ſenſim gracilius fit, et in pinnam longam terminatur, cujus fimbriae nigricant. Eſt et picto corpore: nam ab hujus medio, argenteae lineae ad ventrem ductae ſunt. In maxillis partibuſque anterioribus veluti punctis argenteis notatur. *Ventre* eſt lato, plano, candido, cuticula tantum tegitur. Capitur in Ageteſi littore, inprimis Caniculae vigentis tempore. Venuſtas et ſummum Dei in eo artificium pretium ei fecere. Carnis ſubſtantia Gobionibus parvis ſimilis eſt, iiſdem alimentis veſcitur. Ictum minus venenatum habet.

Icon Dracunculi Tabula XIV. 2.

Punctum IV.
De Uranoſcopo.

Tab. XXI. 7. Piſcis, quem *Uranoſcopum* ſeu coeli ſpeculatorem dicimus, Ariſtoteli, Dioſcoridi, et Aeliano καλλιώνυμος, Theodoro *pulcher* dicitur, non tam ob corporis pulchritudinem, deformis enim eſt; quam vel quod Uranoſcopi nomen ſit pulchrum, et homine quam piſce dignius; Maſſilienſes *Tapecon* quod, cum peſſi inſtar conformatus ſit, aliquam cum pudendis ſimilitudinem habeat; et *Raſpecan*, quod caput ob aſperitatem ad ſcalpenda pudenda muliebria accommodari poſſit, vocant; Oppianus ἡμεροκοίτην, quod interdiu dormiat, noctuque vigilet, Heſychius et Varinus ψαμμοδύτην ſeu Arenarium dixere, quidam Ἅγνον, id eſt, caſtum, Athenaeo vocari credunt, ſed mendum ſubeſſe putat Geſnerus. Piſcis eſt laevi cute, eaque dura, et quæ facile excoriari poteſt, prædirus: corpore fere rotundo: *capite* magno oſſeo-

Ariſt. H. A. l. 8. c. 13. *Aelian. H. A. l. 13. c. 4.*

oſſeoque et duobus aculeis ad caudam ſpectantibus aſpero; quo Ranam piſcatricem quodammodo refert: vertice admodum lato.

Roſtro quodammodo caret. *Os alio* quam in aliis piſcibus fieri ſolet, loco ſitum eſt, nimirum ſupra caput, et (ut Oppianus ait) inter medios oculos; eſtque magnum et valde patulum et inferiore maxilla furſum maxime attracta clauditur. *Dentes* habet exiguos, ***linguam*** brevem ſed latam, quae internas oris partes ita occupat, ut niſi digito eam comprimas et ſubmoveas, non videantur. Ex ea parte quae inter linguam eſt, et maxillam inferiorem oritur, teſte Rondeletio, ***membrana*** in principio latiuſcula, ſenſim in carnoſam rotundamque apophyſin deſinens, extra os propendens, qua piſciculos allicit, allectos devorat. Eandem cum vult, retrahit, et exerit, veluti ſerpens linguam. Pars inter oculos interjacens depreſſa eſt et concava. *Branchiae* utrimque quaternae ſunt, quarum oſſea opercula, poſteriore parte aculeo robuſtiſſimo ad caudam ſpectante horrent. Juxta branchiarum ſciſſuram *pinnae* duae magnae et robuſtae, craſſae, et mucoſae et variae exoriuntur. Subſunt in parte ſupina duae aliae minores, albae, maxillae inferiori propinquae. Has pinnas ſequitur os veluti ſternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia a podice ad caudam. In dorſo duae ſunt, quarum prior capiti propior parva eſt et nigra, ut in Araneo: poſterior ad caudam eandem uſque porrigitur, dorſo concolor.

Cauda in pinnam latam deſinit, Pavonis caudae dum piſcis vivit, aemulam, fimbriae purpuraſcunt, *Venter* eſt ſubalbidus: dorſum vero ac partes reliquae ex cineraceo fuſcae apparent, qui colores, dum vivit, manifeſti ſunt, alioqui una cum vita pereunt.

A capite lineae duae ex ſquammulis conſtantes ad caudam protenduntur. *Ventriculus* amplus eſt, craſſus et carnoſus, cum appendicibus plurimis, *inteſtina* ter revoluta, ***hepar***, candicans, a cujus exteriore parte fellis veſica pendet, admodum magna pro corporis ratione, felle valde diſtenta, quod ſubſtantia et colore oleum aemulatur: cujus rei meminit Plinius, nulli piſcium hoc copioſius eſſe ſcribens: citat autem Menandri authoritatem in comoediis, immemor fortaſſis ejuſdem mentionem fieri ab Ariſtotele, qui nempe Callionymo in jecore ſel ineſſe tradidit proportione corporis omnium copioſum: addit Aelianus hunc philoſophi locum recitans, jecur ipſum tradere ad dextrum latus collocatum eſſe Menandrumque, huic rei teſtimonio eſſe in Meſenia, his verbis: *Facito te ſel habere Callionymo copioſius:* item Anaxippum in Epidicazomeno dicentem, *niſi moveas et ſic ut Callionymi fervere efficias omne ſel.* *Lien* exiguus, rotundus atque rubens ventriculo haeret. *Vulva* bifida eſt et longa.

Ariſt. H. A. l. 2. c. 15.

Non multum excreſcit, et raro pedalem longitudinem excedit. *Littoralem* eſſe Ariſtoteles prodidit, poſt eum Rondeletius, Carne *veſcitur*, et piſciculis apophyſi illa, quam extra propendere diximus, inſidias ſtruit. Adnatant tanquam ad vermem, et capiuntur. Si cibum capto objeceris, eo uſque ſe infarcit, ut cibus ad ipſum os redundet. Adeo vivax eſt, ut ſi omnibus internis ſpolies, moveatur adhuc. Comeditur a plebeis, quia viroſi odoris eſt, unde βαρὺς gravis Diphilo apud Athenaeum vocatur. Nec mirum, cum coenoſis aquis veſcatur. Hippocrates tamen non ſolum non improbat, ſed et in victu praeſcribit. Nonnulli felle oculos Tobiae curatos fuiſſe volunt. Cicatrices ſanare et carnes oculorum ſupervacuas conſumere Plinius tradit.

Ariſt. H. A. l. c.

Aldrov. Hiſtor. Piſcium l. 2. c. 51.

Hippocr. l. de affect. intern.

PVNCTVM V.

De Trachuro.

TAB. XVII. 12.

Τράχουρος ſeu ut Oppianus et Galenus ſcribunt τραχοῦρος, quo nomine apud Latinos veniat, ignoratur. Lacertum male vocari vel exinde patet, quod iſte κολιάς, ſi pro peculiari ſpecie accipias, vocatur. Male

Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 52.

Oppian. Hal. l. 1. v. 106. Male et σαῦρον dici Oppianus, qui tanquam diverſos piſces appellat, teſtatur. Forma ejus niſi paulo longior eſſet, *ovata* dici poſſet. Cum enim ejus medium corpus latiuſculum ſit, deinde utroque verſus arctatur, donec roſtrum ore clauſo, atque extrema pars caudae carnea, acuetur. Inferior autem maxima, quae ſuperiore paulo longior eſt, cum os clauditur, non recta ſed oblique ſurſum excurrit, unde os etiam non in longitudinem, ſed in obliquum ſciſſum eſt, dentibus adeo paucis et minutis munitum, ut edentulum videatur: revera tamen maxillarum pars denticulata eſt. Eſt autem ut Scombri admodum magnum: item oculis, ut in Melanuro. *Branchiae* utrimque quaternae. *Pinnis* natat quatuor, quarum duae majores ad branchias ſitae ſunt, duae aliae minores in ventre: aliae item duae in dorſo eriguntur; prior latior et brevior, in eminentiore dorſo: altera paulo inferius arctior, ſed longior, nam per dorſum reliquum fere uſque etiam ad caudam porrigitur. *Podex* in medio ventre eſt, a quo alia denique pinna ad caudam uſque demittitur. *Cauda* autem bifurca eſt, ſimilis Acus vulgaris. In medio corpore *lineam* habet a capite ad caudam deductam, multis oſſiculis, ita horridam, ut ſerra eſſe videatur, non rectam quidem, ſed media ſui parte inflexam et obliquam, in cauda eminentiorem, aſperioremque quam in aliis partibus, quaeque ob id *caudam quadratam* efficiat. Squammis caret, *laevi* tantum cute praeditus. Dorſo ſubcaeruleus, ventre vero et lateribus argenteus eſt, purpureoque aliquantulum ementitur, ut inde αἰολοπίην, id eſt, varium ſorte dixerit Numenius. Trachurus, cujus hic iconem damus, colore fere eſt albicante, aureis ubique lituris variis. Cauda ex violaceo fere ad caeruleum vergit. Ad pedalem magnitudinem perraro excreſcit. Verſantur circa littora. Numeroſi omnibus anni temporibus ſeu naſſis, quod veteribus apud Oppianum ſuetum, *Oppian. Hal. l. 3.* ſeu retibus, quod hodie in uſu, capiuntur, ut inde gregales eſſe conjicias, et Romae *Fricturae* nomine venundantur. Aelianus, equam in *Aelian. H. A. l. 13. c. 27.* utero habentem, ſi ei cauda Trachuri appendatur; piſcis mox liber in mare dimittatur, non multo poſt abortum pati, prodidit, vere an falſo non dicam. Inter durae carnis piſces, a Philotimo cenſentur, ideo Diocles apud Athenaeum aridos vocavit, nec *Athen. Dipnoſ. l. 7.* diſſentit experientia, niſi forte externa pinguedine, aut juſculo tener aut *Galen. de Alim. facult. l. 3. c. 31.* jurulentus fiat.

Pvnctvm VI.

De Scombro.

Tab. XXIV. 9. 18. 11. *Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 53.* Qui Graecis σκόμβρος, is Latinis Scomber et Scombrus, Horatio *Piſcis Iberus*, pleriſque nationibus, *Macarel et Maquereau* non tam a Graeco μακάριος, quod Scaligero placet, hoc enim nomen iis potius conveniret, qui veteribus Opſophagis Dii vocantur; quam, leno, quaſi, quod verno tempore parvas Alauſas, quas virgines dicunt, ſubinde ſubſequi ſoleant, dicitur. *Corpore* eſt terete, denſo, carnoſo, utrimque in acutum deſinente, *roſtro* ſcilicet atque corporis extremo, cui cauda annectitur: et ſi parva magnis comparare licet, Thynno (ut Scholiaſtes Ariſtophanis ſcribit) ſimilis. *Oris* ſciſſura ingens pro corporis portione; *dentes* exigui; *caput* rotundum; inferior maxilla in ſuperiorem recipitur, et clauditur pyxidis modo. *Oculi* magni, aureo colore micantes. *Branchiae* utrimque quaternae: juxta quas pinnae binae, totidemque in ventre. A podice alia eſt, eique ſupra poſita in dorſo ſimilis: quas ordine certiſque intervallis, aliquot aliae pinnulae ſubſequuntur, quod tamen huic ſoli proprium non eſt, ſed cum Thynnis, Pelamydibuſve commune: alia denique eſt in dorſi initio aculeis nonnullis horrida.

Cauda in lunatam pinnam degenerat. In ipſis aquis ſulphurei coloris eſt, extra non qui caeteris, (ut Plinius

nius ait) ſed fere caerulei, ſulphureum autem colorem quem intelligat, alias explicat, inquiens: Fulmina et fulgura, ſulphuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulphurea eſt. Eſt vero caeruleus ille eorum color potiſſimum in dorſo: nam venter lateraque argentea ſunt. Totus lineis nigricantibus, obliquis, inſignis eſt: ſquammiſque caret, licet apud Athenaeum ſquammatum eſſe quiſpiam velit, negandi vocula videlicet librariis omiſſa. Ad cubiti magnitudinem accedit. Sunt *mari peculiares*, et aliquando juxta arenoſa littora degunt, ſaepe in petris, quae chamis et patellis plenae ſunt. Etſi autem tam in Oceano, quam mari mediterraneo, ſinu Adriatico, et Helleſponto, capiuntur: juxta Herculis tamen inſulas, prope Carthaginem novam tam copioſi et frequentes ſunt, ut una earum Scombraria, teſte Strabone, dicatur: In Oceano tanta craſſitudine proficiunt, ut pari cum Pelamydibus magnitudine, authore Bellonio, evadant, in Adriatico parvi ſunt. Exiſtimavit aliquis in minore maris ambitu frequentes praedas exerceri, ideo non

Scaliger. in Exercit. creſcere. Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent Scombri: atque ilicu capiuntur. In Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum, ideo grandeſcunt, quia

** Ariſtot. H. A. l. 9. c. 2.* non capiuntur. *Gregales* * ſunt, et a locis † frigidioribus calidioribuſque,

† Ariſtot. H. A. l. 8. c. 12. et 13. tanquam Thunni, ut qui imbecilliores, dulcioris pabuli gratia diſcedunt.

Plin. H. N. l. 9. c. 15. *Beneficii* memores eſſe, Aelianus exemplo ſingulari, prodidit. Mane

Aelian. H. A. l. 14. c. 1. a piſcatoribus cibati, feras Scombros gentiles ſuos cogunt, et corporum ſuorum objectu ita concludunt, ut fuga ſibi conſulere non poſſint, hinc capiuntur. *Inſerviunt et menſis.* Diphilus leves eſſe, et facile e ſtomacho deſcendere dixit. Hiceſius multum nutrire, minus vero facile excerni judicavit viſcoſiores et craſſiores, concoctu difficiles, et excrementitios eſſe, experientia eos docuit. Venetiis verno tempore, quo pinguiores ſunt, in deliciis habentur. Romae ob ſiccitatem inter ignobiles repoſuit. Quia graves et ventriculo refractarii. Ταριχεύεσθαι, id eſt, ſale inveterari ſcripſit Athenaeus, habenturque inter ταριχηροῖς optimi. Veteres ex iis *garum quoddam* habebant, de quo ita Plinius. Eſt etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod garum vocavere, inteſtinis piſcium caeteriſque, quae objicienda eſſent, ſale maceratis, ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim conficiebatur e piſce, quem Graeci Garum appellabant, (ut ſupra oſtendimus.) Nunc e Scombro piſce laudatiſſimum in Carthaginis Spartariae caetariis: ſociorum appellatur; ſinguliſque millibus nummûm permutantibus congios paene binos: Nec liquor ullus paene praeter unguenta majore in pretio eſſe coepit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem et Mauritania, Baeticaque et Carteja ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles: Laudantur et Clazomenae garo, Pompejique et Leptis, ſicuti muria Antipolis ac Thurii: jam vero et Dalmatia. Vitium hujus (gari nempe, non muriae, ut Rondeletius vult) eſt alex, *Plin. H. N. l. 31. c. 8.* imperfecta nec colata faex. Coepit tamen et privatim ex inutili piſciculo, minimoque confici, Apuam noſtri vocant: Forojulienſes piſcem ex quo faciunt Lupum (ſuper quo noſtrum judicium ſupra diximus) appellant. Tranſit deinde in luxuriam, creveruntque genera ad infinitum: ſicuti garum ad colorem mulſi veteris, adeoque dilutam ſuavitatem, ut bibi poſſit. Aliud vero ad caſtimoniarum ſuperſtitionem, etiam ſacris Judaeis dicatum, quod fit e piſcibus ſquamma carentibus (*legendum apparet non carentibus, nam Judaei hodieque niſi ſquammoſos edunt, et non ſquammoſis abſtinent, ut duo gari ſint genera, unum e ſquammoſis, ut ex Lupo ſive Encraſicholo, Maenaque et Smaride conſimilibuſque, alterum ex laevi cute praeditis, ut ex Scombris*) hic lex pervenit ad oſtrea, urticas, gammaros, Mullorum jecinora, innumeriſque generibus ad ſaporem gulae coepit ſal tabeſcere. Haec obiter indicata ſint deſideriis vitae, et ipſa tamen nonnulla uſus in medendo. Hujus uſus apud nos deſiit, apud Turcas Conſtantinopoli non item: quia piſces pleroſ-

plerosque frixos vendunt, iis inteſtina et branchias eximunt, immittuntque muriae, ut in garum vertantur. Sociorum vero Garum vocatur, ſeu quod ganeones et lurcones eo ſociatim uterentur, ut quidam Galeni ſcholiaſtes putat, ſeu quod a ſociis populi Romani, Hiſpanis nempe deferretur. Faecoſum ac plane foetidum fuiſſe, facile Martialis indicavit, dum dicit:

Vnguentum fuerat, quod Onyx
modo parva gerebat,
Nunc poſtquam olfecit, Papilus,
ecce garum eſt.

Vſum in Medicina ſi ſpectes, arquato morbo correptis comeſtos opitulari Aelianus ſcribit; in aceto putrefactos mulieres ſtrangulatu oppreſſas excitare Plinius.

Aelian. H. A. l. 12. c. 46.
Plin. H. N. l. 32. c. 10.

Pvnctvm VII.

De Colia ſive Lacerto.

Tab. XXVIII. 12.

Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 45.

Ariſt. H. A. l. 9. c. 2. l. 8. c. 13.

Columella R. R. l. 8. c. 13.

Piſcis, quem κολίας, κοιλίας, et κοχλίας in vulgatis Ariſtotelis exemplaribus, ſeu a pica varia, quam κολίον aut κολίαν dici, neſcio quo authore, Bellonius credit, quod variegata latera habeat, unde παλιόγραπτος Athenaeo, ſeu aliam ob cauſam vocatur. Theodoro κολοιός, ſeu *Monedula*, et *Graculus*, Latinis ut C. Celſo, Columellae, ac Martiali, *Lacertus* audit. Magnam eorum cum Scombris affinitatem eſſe, non tantum inde colligere licet, quod ab Ariſtotele et Columella ſemper ſimul nominentur: ſed etiam quod Lemni incolae magnitudine duntaxat a Scombris differre aſſeruerint, et Plinius Coliam Lacertorum minimum faciat, quod et apud Athenaeum, qui Sardam Coliae magnitudine eſſe ſcribit, habemus. Pariunt ſemel * anno. In cibis laudantur, qui in Propontide ° antequam pariant, Amyclani, Hiſpani; quos † Sexetanos (Sexi authore Plinio, Boeticae Hiſpaniae oppidum eſt) Martialis vocat, ex quibus forte Salſamentum. Gaditanum, cujus apud Hippocratem mentio, et Parii ſeu Pariani, unde Parium apud Archeſtratum nutrix Coliarum dicitur. De Carnis qualitate non conveniunt Authores. Xenocrati eſt ſtomacho ingrata, arida, mali ſucci, excretu facilis, et copioſe nutriens. Athenaeo glutinoſa, acris, mordax, et deterioris ſucci. Cornelio Celſo, graviſſimi alimenti. Saniri ſolitas apud Martialem invenies. Muria ad dentium dolores Medici utuntur. Patinam ex Lacertis apud Apicium vide.

* Ariſt. H. A. l. 5. c. 9.
° Ariſt. H. A. l. 8. c. 13.
† Galen. l. de Alim. facult.
Martial. Epigr. l. 7.
Athen. Dipnoſ. l. 3.

Pvnctvm VIII.

De Sauro.

Tab. XXI. 13.

Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 55.

Aelian. H. A. l. 2. c. 25.

Quem Saurum Graeci vocant, hunc plerique Latini *Lacertum* vocant. A Trachuro diſtingui vel exinde patet, quod et Oppianus de Trachuro et Sauro tanquam de diverſis piſcibus agat; et Speuſippus apud Athenaeum Acui et Sphyraenae ſimilem eſſe, quod Trachuro non convenit, ſcribat. *Duo* ejus eſſe *genera* Aelianus tradit, videlicet *noſtras*, et *peregrinum*, in rubro mari naſcens: *Noſtras* caput habet (inquit Salvianus) tenue et rotundum; roſtrum oblongum, et acutum. *Os* magnum plurimis atque exiguis dentibus munitum: *Oculos* mediocres, rotundos et aureos: *Branchias* utrinque quaternas: prope quas binae et parvae ſunt *pinnae*, utrimque ſcilicet una, aliae duae et majores in ventre; in medio dorſo una haud magna quinis ſenisve aculeis horrida erigitur, aliaque una multo minor in medio dorſo caudae vicina reperitur: e cujus regione ab ano, qui in hoc piſce caudae ſatis proximus eſt, alio paulo major imo ventri haeret. *Cauda* in unam lunatam pinnam degenerat. Corpus oblongum eſt et rotundum. Unde non inepte a Speuſippo in ſecundo ſimilium, Sphyraena, Acus et Saurus, ſimiles eſſe dicantur. Sphyraenae enim ſatis ſimilis eſt hic noſter Saurus, ſimilis et Acui, ſi Acus illam roſtri dempſeris tenuitatem. *Ventre* eſt ſubalbido, lateribus luteis, dorſo ex viridi nigricante, maculis quam plurimis virentibus, rubeis, caeruleis, luteis atque nigricantibus, dorſum, caput, et latera, nonnullorum ſerpentum inſtar, varie admodum

pingentibus: Quamobrem non ſolum ore, roſtro, capite, atque reliqua corporis ſigura, ſed colorum etiam varietate proxime adeo ad terreſtris Lacerti accedit ſimilitudinem, ut ei ſimillimus, ſi pedes exceperis, videri poſſit. Ventriculum habet oblongum et ſatis magnum: appendices non multos: inteſtina mediocria: hepar bifidum, et ſubrubeum: Lienem ſubatrum. Pedali menſura majorem adhuc non vidimus. Ab hoc noſtro Sauro aliquantulum diverſus eſt, qui *in rubro mari* reperitur, quem his verbis deſcribit Aelianus: Rubri maris Saurus (interpres reddit Lacertum) eſt, cujus magnitudo ei, qui naſcitur apud nos, aequalis eſt virgatus, ſpectatur, lineis nimirum aureolis circumdatur a branchiis ad caudam pertinentibus, quas media argentea diſtinguunt: ore eſt hiante, maxilla inferior eminet in ſuperiorem, virides oculos habet, quos aureo fulgore palpebrae ambiunt. Ab hac delineatione non omnino abhorret *peregrinus iſte piſcis*, ſupine ſubviridis, prone caſtaneus, lineis ſive lituris, maculiſque orbicularibus ſubviridibus decoratus. Rictum oris habet maximum, Lacertorum terreſtrium plane aemulum, et validiſſimis dentibus inſtructum. Branchiarum opercula flaveſcunt, punctis referta ferrugineis. Pinna tergoris et branchiarum, et cauda ex ferrugineo rubent. Quae vero in ventre ſunt, ejuſdem fere cum ventre ſunt coloris. In mari *vivit*, et coenoſis ° locis delectatur. Carne *veſcitur*, nec a putridis abſtinet. Ariſtoteles inter gregales repoſuit: ſed cum in mari mediterraneo ſinguli capiantur, ſolivagos melius dixeris, tam raro *capiuntur*, ut vix annis ſingulis Romae in foro piſcario bis deni capti videantur. Inter piſces molli carne praeditos Philotimus repoſuit; inter mollis et durae medium, Galenus. Editur aſſus et frixus. Alexis apud Athenaeum, branchiis exemptis, caeſis ſpinis, lotum atque inciſum, et laſere probe pulſatum, caſeo, ſale, et origano implendum eſſe docet.

Athen. Dipnoſ. l. 7.

Aelian. H. A. l. 1. c. 49.

° *Oppian. Hal. l. 2.*

Galen. Alim. facult. l. 3.

PVNCTVM IX.

De Corace Rondeletii, Milvo ejuſdem, et Boopis rara ſpecie.

TAB. XXII. 1. 2.

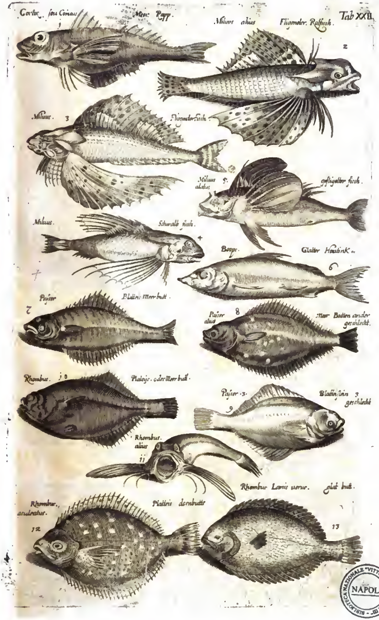
Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 56.

CORAX Rondeletii, Romae nomine cum Lyra communi, *Capone* vulgo a capitis magnitudine dicitur. Piſcis eſt marinus, corporis forma Milvo Rondeletii ſimilis, aculeorum pinnarumque magnitudine diſcrepans. *Oſſa*, branchias integentia, caelata, in aculeos deſinunt. *Pinnae* quae ad branchias, minores quam in Hirundine Rondeletii, majores quam in Milvo ſunt, ex viridi nigricantes parte interiore, exteriore albeſcunt, cum maculis rubeſcentibus. *Dorſum* ex caeruleo nigricat, latera rubeſcunt, *Venter* lactei eſt coloris. *Caput* eſt magnum: locus inter oculos coelatus. In dorſo *virgas* ex oſſiculis contextas, inſtar Cuculi habet: in eodem pinnas duas: prior eſt brevior, cum aculeis longioribus, acutioribuſque, poſterior longior, cum longe minoribus aculeis. Linea ſimplex a capite ad caudam ducta eſt. Palato minus eſt flavo quam Milvus. *Ventriculum* parvum habet cum multis appendicibus, *inteſtina* tenuia. *hepar* ex albo rubeſcens. Carne eſt, ſi Athenaeum ſequimur, duriore: ſi Celſum, teneriore, dura tamen. MILVVS Rondeletii, qui Gallis *Lucerna*, quod noctu luceat, piſcis eſt marinus corporis forma Corvo perſimilis, corpore magis rubro, *capite* minus lato, utrinque compreſſo. *Pinnarum* numero caudaque ſimilis, magnitudine et colore diſſidens. Quantum ad *colorem* attinet, parti pinnarum quae ad branchias ſunt externae, nullae maculae rubrae inſunt: interna ex viridi non nigricat, ſed pinnae iſtae partim flaveſcunt, partim nigricant. Linea a branchiis ad caudam ducta ſimplex non eſt, neque laevis ut in corvo: ſed ex acutis brevibuſque aculeis horret. Non ſquammis, ſed cute aſpera contegitur. *Partibus internis* Mullo imberbi

Aldrov. de Piſcib. l. 2. c. 57.

berbi

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI
Digitized by Google

berbi ſimilis. Palatum parvum flavum eſt. Carne eſt dura et ſicca.

Tab. XIX. 6. *Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 58.* Boopis ſpecies ita a Rondeletio deſcribitur: Rarus eſt piſcis, cujus nomen neque a piſcatoribus noſtris, neque ab aliis potui unquam extorquere propter raritatem. Palmi majoris eſt longitudine, totus a ſquammis nudus, ore parvo, oculis valde magnis pro corporis ratione; in pronis partibus pinnam habet ad caudam uſque continuam, cauda lauta ſpiſſaque eſt. Ad branchias et in ventre binas pinnas habet. Sapore, carnis ſubſtantia, oculis Boopem refert.

Articvlvs II.
De Piſcibus littoralibus laevibus planis.

Pvnctvm I.
De Paſſere laevi.

Tab. XXII. 7. 8. 9. *Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 47.* Paſſer laevis, Auſonio, *Plateſſa*, aliis *Pecten*, quod ejus pinnae rectae et parallelae pectinis ſpeciem prae ſe ferant, Hollandis Scholle, dicitur. *Bina*, eorum apud Gallos *genera*. *Unum*, quod communiter *Plya* vocatur, et magnitudine excellit. *Alterum*, quod alibi Cariet, alibi a quadrata corporis figura Quartelet, *Quadratuli* nomen ſortitum eſt. Aetate tantummodo differre, a quibusdam proditum; ex corporis forma, quae Quadratulo magis quadrata, et pluribus maculis ruſis ſive ſubflavis, oſtendit Rondeletius. A Rhombis ſitu differunt. Si hos ita in latus componas, ut oculi in coelum ſuſpiciant, et mentum deorſum verſus ſpectet, pars ſupina erit dextra, ſi Paſſerem ſimiliter conſtituas, ſupina pars erit laeva. Ita *marinus* eſt, ut et dulcium quoque aquarum ſit ſtudioſiſſimus: In Oceano tamen numeroſior quam alibi reperitur. Juxta Livoniam ſunt pinguiſſimi, et inde vento indurati ad mediterranea exportantur. Saxatilibus Mneſitheus acc enſet. Ovidius in herboſis. Oppianus *ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν τενάγεσσι degere* credit. Vadum, ubi piſcatorem ſenſit petere, terrae adhaereſcere, aquam, ne videatur, turbare, Alberti M. fide habemus. Carnem ejus mollem Philotimus dixit, ſicciorem Diocles, duram et probi ſucci Xenocrates, mediam Galenus. Optimi marini, qui etiam nigriores, ſecundum qui in ſtagnis albidiores et lutum reſipiſcentes, locum ſortiuntur, molliſſimi et inſipidi, qui in fluviis vixere. Nonnulli in cibum, cum jam putreſcere, et male olere incipiunt ſumptos, alvum perturbare aſſerunt. *Geſner. de Aquatilib.*

Pvnctvm II.
De Rhombo.

Tab. XXII. 10. 11. 12. 13. *Aldrovand. de Piſcibus l. 2. c. 48.* Rhombus piſcis, a figura quadrata, cujus latera omnia ſunt aequalia, anguli vero obliqui, nomen ſortitus eſt. Nonnullis ψῆττα dicitur, ut ex Plinio et Athenaeo, qui Romanis Rhombum vocari teſtatur Graeco nomiue piſcem, qui aliis Graecis ψῆττα nuncupatur, colligimus. Duo ſunt ipſius *genera*, *Aculeatum* unum, *laeve* alterum. *Illud* prona parte multos habet aculeos, circa caput, quod grandius et elatum eſt, et ab hoc caudam verſus maxime. Magni in Oceano et mari mediterraneo capiuntur, ideo forte Rhombus latior eſt patella Martiali Rondeletius vidit, qui quinque cubitos longus erat, latus quatuor, ſpiſſus pedem. Optimos Adriaticus ſinus maxime circa Ravennam alit, et hos veterum exornaſſe menſas arbitratur Platina. Celebrantur et Attici circa Eleuſyniam, quos Lynceus Samius Pſettarum nomine dignatus eſt. Ei qui *verus eſſe* putatur, pinnae et cauda in extrema rubeſcunt, Caetera eſt unicolor, ſubviridis, rotundis punctis ſtelluliſque undique plenus. Omnium *locorum* et temporum piſcis eſt. Ovidius in herba algoſa, Jovius circa pinguiorem terram extremoſque littorum margines verſari ſcribit, in fluviorum oſtiis frequentiſſime piſcibus inſidiantur. Voraces ſunt, et piſcium, can-

N 2 cro-

crorum inprimis avidiſſimi. Abditi * pinnas exertas movent, ſpecie vermiculorum. Terra, ſeu vado maris per hyemem condi, a Plinio ſub nomine pſettae proditum. Tardiſſime propter corporis latitudinem moventur. Inter delicatiſſimos olim fuiſſe cibos, ex Horatio, et Juvenali poteſt colligi. Tempore Jovii, *Aquatilem Phaſianum* quidam appellare erat ſolitus. Galenus inter piſces mollicarnes retulit, ſed aliter Xenocrati, et Villanovano viſum. Ille durae eſſe carnis, et difficulter concoqui ait. Hic inter craſſos viſcidos excrementitios, repoſuit: niſi forte ſuperiores de laevi, cujus pulpa candida et preſſo quodam humore ſucculenta; hos de aculeato, qui revera durior, locuti ſint. Vivus impoſitus medetur lieni, ſi remittatur in mare, ſi Plinio credendum.

* *Plin. H.N. l. 9. c. 42.*

HISTORIAE PISCIVM

LIBER II.

DE PISCIBVS, QVI IN MARI ET FLVMINIBVS DEGVNT.

TITVLVS I.

De Squammoſis.

CAPVT I.

De Salmone.

TAB. XXXI. 12. PISCIVM, qui in mari aeque ac fluminibus degunt, *alii* quam longiſſime a mari recurrunt, et ad fluviorum origines uſque penetrant, *alii* in marium proximis morantes, mox ad *id regrediuntur*. Utrorumque quidam ſunt *ſquammoſi*, alii *Laeves*. Ex illis ſunt *Salmo*, *Lupus*, *Latus*, *Aloſa*, *Ziga*, *Albis fluvii*, *Mugil*, *Capito Anadromus Geſneri*, *Caper*, *Sturio*, *Galeus Rhodius*, *et Cataphractus*.

Plin. H. N. l. 9. c. 18. SALMONIS ſolus inter veteres Plinius mentionem facit. Auſonius hoc nomen adultae aetatis, ut Sarionis ſeu quod melius Farionis mediae, et Salaris primae impoſuit, illud tamen Truttae convenit. Circa Rhenum et apud Helvetios aeſtatis tempore ad Jacobi uſque feſtum vocatur, Salm, inde ob feſtum Andreae Lachſi Lachs, nomine gaudet. Cum *Eſſoce Plinii* eundem, quod Georgio Agricolae, placet, vix credo, cum alibi eum ſuo nomine appellet, et per Eſſocem Lucium intelligere videatur. An *Anchorago Caſſiodori*, difficile dictu, nam a Rheno duntaxat venire ſcribit. (*Caſſiodor. l. 12. Ep. 4.*) Apud Graecos nullum invenio nomen, qui aut *Salangem*, cujus piſcis tanquam delicati mentionem facit Heſychius, aut κατανάδρομον vocari poſſe putant, ſuo judicio fruantur. *Deſcriptionem* ſi ſpectes. Piſcis eſt ſat magnus, Bicubitalis quidem ut plurimum eſt: apud Miſſenos tamen et Deſſaviae a XXIV. libris ad XXXVI. accedit, in Helvetia circa Tigurum graviores capiuntur. Baſilea quinque aut ſex pedes longos dat, nec temere Cetaceum piſcem dici poſſe Bellonius reliquit. *Squammis* tegitur exiguis, et maculis ita notatus, ut totus fere piſcis ſubrufis et luteis notis inſignis videatur, quia vere in capite iis caret, ideo *frontem lubricum* Poëta dixit. *Os* habet amplum, et valde denticulatum; nam praeter id quod maxillae magnis et validis armatae ſunt dentibus, palatum etiam quadruplici eorundem ordine munitur, linguaque hamatis dentibus horret. Hunc quadruplicem dentium ordinem Bellonius huic piſci praeter aliorum fluviatilium morem, peculiarem eſſe ait, et cum ceraſte ſerpente commuuem: additque plures eſſe in inferiori maxilla, quam in ſuperiori. *Tergus* colore fere eſt caeruleo, aut ex caeruleo nigricat. *Oculi* magni ſunt. *Narium* foramina utrimque gemina:

mina: *Branchiae* utrinque quaternae, quarum opercula lata, et rotundis puniceis maculis plena ſunt. *Pinnae* juxta eaſdem binae, totidemque in dorſo, quarum prior in medio fere dorſo eſt, altera caudae proxima, cutacea, carnoſaque. In *ventre* tres ſunt, binae ſere in medio; tertia a podice, qui in imo ventre eſt. *Caudam* in unam latam, et rutundiuſculam pinnam deſinere Salvianus ait, Rondeletius vero biſidam eſſe teſtatur, indeque Salmonem jure πλατύρρον nominari poſſe putat. Quoad *internas partes*, *Cor* angulatum eſt, ventriculus oblongus et anguſtus: hepar in uullos lobos diviſum: rubrum Rondeletius tradit, Salvianus et Bellonius palleſcere dixerunt: huic veſicula fellis ex viridi nigricantis annexa eſt. *Splen* ex rubro nigricat. Alvus ipſi prodiga nutat, et opimato abdomine fluit venter. Geſnerus a faucibus patulis *duos* ſe obſervaſſe *meatus* ſcribit, deorſum protenſos, unum ad ventriculum, quem oeſophagum vocant; alterum anonymum, (cujus uſum ignorat, quandoquidem nihil in eo reperit, niſi forte ruminat (inquit) hic piſcis et alimenti ſui partem ibi repoſitam habet) qui cute candida et tenui conſtat. De *Maris* et *foeminae* differentia ita Aldrovandus: Foeminam a mare differre Rondeletius et Salvianus volunt, quod illa roſtrum habeat magis aduncum, hami modo, indeque vulgo in Gallia Beccard appellari. Bellonius vero dum dubitat, num ſit diverſa ſpecies: foeminam eſſe interea inſinuat, inquiens: Eſt et alius praegrandis Salmo (foeminam eſſe autumant) quem vulgus Gallicum ab ejus ore praegrandi Beccard vocare ſolet: alii a ferendis ovis *Bortiere* (Portiere forte, nimirum a portando.) Differt is a mare Salmone, quod labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In ſuperiore enim labro foramen eſt ad palatum tendens, in quod hamus maxillae inferioris ſe recipit, pixidatimque in tubi modum inſinuatur. Alii aliter de hac roſtri curvitate ſentiunt. Geſnerus teſtatur ſuos piſcatores in mare tantum incurvari inſigniter, in foemina parum. Rondeletius quoque mari recurvum eſſe ait, ſed foeminae magis. Quidam vero eruditus in epiſtol. ad Geſnerum, in qua de Albis fluvii piſcibus ad ipſum ſcribit, utrumque ſexum id ceu quid praeter naturam pati arbitratus inquit: Salmo in Milda (hoc flumen ex Albi ingreſſus) ſi obſtaculum ſeu praecipitium aquae juxta Deſſaviam, ſecundo ac tertio fruſtra ſaltu ſuperare conatus fuerit, vadum petit, eoque in loco ſub lapidibus et ſaxis deliteſcens, emaciatur, et contabeſcens maculis ruſi ſeu aenei coloris impletur, et roſtrum inflectit in magnum hamum, eo quidem majorem, quo diutius manſerit. Verumtamen credit vir ille doctus, idem ei tandem contingere, etiamſi obſtaculis omnibus ſuperatis ad ſummas fluviorum partes eluctatus fuerit. Ex roſtri itaque curvitate ſexus non ſatis tuto diſtinguetur, tutiſſime vero ex ovis. Addit Bellonius foeminam crebrioribus mare, iisque ſubrubris et ruſis orbiculis in cute variegari: atque in Lepradis (de quo ſuo loco diximus) modum multis coloribus ſugillari. *Marinus* magis quam fluviatilis piſcis eſt. Nam et in iis duntaxat fluminibus, quae in mare ſe exonerant, reperitur: et obſervatione notum eſt, ſi ſupra annum in eis perſeveraverint, inſipidos fieri; ſi diutius, poſt annum ſecundum ceu ſideratos interire. Obſervatus in Albi adeo tabidus, ut exanguis et nullis fere inteſtinis appareret; nati vero ex eo piſciculi, nec longiores nec craſſiores digito evaſere, quamdiu ibi vel juxta ſtagnantibus aquis immorabantur. Uberrima eorum in Bothnico mari verſus Lappones captura, circa ſolſtitium in extremis littoribus circa Thornam tanta magnitudo capitur, ut fortiſſima retia pondere ſuo rumpant. Apud Veſtrogothos quoque in provincia Vermelandia, in qua dulcium aquarum locus centum millibus paſſuum in longitudine, et quadraginta latitudine patet, magna Salmonum eſt copia.

Aldrovand. de Piſcib. l. 4. c. 1.

In Albi quoque, Viſtula, Duna, Multavia, Sala, et Milda apud Miſenos habentur. Rhenus et Moſella

gratiſſimos alunt. Minus commendati, quos Scaldis, Thameſis, Garumna, Sequana, et Ligeris excepere. In Rhodano qui capi exiſtimant, falluntur. Hoc praeter Rondeletium et Scaliger pater prodidit. In Occidentalis quoque Indiae fluminibus numeroſiſſimi capiuntur. *Cibum* ipſi Salvianus piſciculos tribuit. Alü ante XXV. Julii pediculis aquaticis veſci, a partu obvios piſciculos comedere, eosdemque in ventre repertos, prodidere. Nonoullis in diſſecto ſpiſſus quidam humor, ſubflavus, et lapillus candidus, viſus. Quidam in majoribus nihil unquam, io parvis neſcio quid reperiri tradunt, illos ſola aqua turbidiore victitare opinantur. *Vitae* eſt tenaciſſimae, ſub uno corde pulſante, recenter captorum indicio, plures in fruſta diſſecti a piſcatoribus venduntur. Robertus vero Conſtaotinus, exenterati, aquoſa ſanie aſperſum, ultra diem vivere vidit. De *Partu* proditum, per autumnum et hyemem, ad veris iocerdum initia, in fluviis, et minoribus rivis lubentius parere. An et in Oceano nemo tradidit. Scrobs excavatur. Ova piſorum magoitudine ſoemina ponit: mas rore genitali irrigat. Ova paulatim augeſcunt, et ſpiritu vitali inflata, ultro per aquam deferuotur, et Salmulos producunt. Salmulos mares aliquando genitura plenos reperiri, et cum foeminis adultis coire, eorumque ova rigare, cum in Salmulis ſoeminis nulla ova reperiantor, admiratione dignum eſt. De eorum *Saltu* ita Geſnerus: Mildam flumen prae caeteris diligit Salmo, et (ut quidam putant) ab aqua Albis fluvii qua cum permixta in mare ſe exonerat, diſcernit. Itaque plurimi eo in loco, ubi Milda in Albim influit, (Deſſaviam vocant, quod oppidum eſt principum Anhaltinorum) capiuntur, hoc modo. Ad Mildae in Albim ingreſſum principes vallum ſive obſtaculum quoddam excitarunt, ut ita redundaos aqua ad molendina reverteretur, octo cubitis aliquanto altius vallo graves et magnas arbores impoſueruot, et perticis magnis iotus cancellarunt, ne Salmo tranſiliat. Inter perticas alicubi naſſae ſunt collocatae. Hunc locum cum attigerit Salmo, qui per Albim aſcendit, ſaltu adverſus aquae praecipitium ſe proripit in altum, ubi vel in oaſſam iocidit, et capitur, vel arborem perticasve contigit, indeque violenter in Mildam ſe trajicit. Hoc ſi prima vice non ſucceſſerit, ſecuodo etiam tertioque experitur, et ſi oe tum quidem tranſilire aut aſſequi altitudinem valli potuerit, vadum petit, inibique ſub ſaxis deliteſceos emaciatur ac contabeſcit. Si tamen flumeo Albis augeatur et creſcat, adverſus illud ſubinde fontium et originis cupidus aſcendit, parit, et conſumptus tandem macie ac ſiccitate moritur. Adeo vero nativus huic piſci ſaltus eſt: ut Salmunculi etiam, ſi in vaſe aliquo venales cum aliis permixti in aqua fuerint, aqua eis adeoıpta exiliant, unde et ab aliis piſcibus dignoſcuntur. Alii ſaltus cauſam in Robur, quidam in Hirudines, a quibus menſe Junio et Julio infeſtantur, nonnulli in loca abrupta conſcendendi libidinem; conjiciunt, quod apud Hectorem Boethium iovenies. Singularem *in cibis* habeot gratiam, ita ut omnibus piſcibus praeferantur, ſuavitatem ſi ſpectes. Habenda tameo aetatis, loci, et temporis anni ratio eſt. Salmunculi, qui ſex vel ſeptem digitos non excedunt, Aprili et Majo in deliciis habentur: adulti, tenuiores in fluviis evadunt, ſi ea noo longe ſubiere. Moderati tum exerciti, ſi longius progreſſi ſunt, nimio labore tabeſcnot. Plinius Aquitanicis palmam detulit, Rheoanis Albertus, qui menſe Majo ſuaviſſime eduntur. Miſeni poſt Peotecoſten placent. Partui vicini, cum et roſtrum curvatur, et maculas aerei coloris gerunt, damnatur. Salitos et infumatos bona Europae pars diſtrahit.

Rondelet. de Piſcib. l. 22. c. 17.

Plin. H. N. l. 9. c. 18.

N. Icon Salmonis Salviani ad Tab. 31.

CAPVT

CAPUT II.

De Lupo et Lato.

Tab.XXIII 3. 4. *Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 2.*

Quem Latini a voracitate *Lupum* vocant, Lucill. Catillonem vocavit, is Graecis λάβραξ, aut παρὰ τὴν λαβρότητα, ut Athenaeus author eſt; ab ipſa vehementia: aut quaſi λίαν βόρος, valde vorax, ut Euſtathio placet, vel διά τι κέχηνεν αὐτοῦ τὸ ςόμα, καὶ ἀθρόως καὶ εὐχερῶς ἁλίσκεται, *quod illi as hiet, et repente cumque impetu avide voret*, ut Suidas vult, dicitur. Nec *Lucium* eſſe, quod Philelphus voluit, quod hic in fluviis et lacubus degat; nec *Sturionem*, quod Volaterranus et Poggius Florentinus tradidere, quod hic ſquammis careat, nec carnivorus ſit; nec *Lacciam* ſeu *Chiepam*, quod haec dentibus deſtituatur, certum eſt. Piſcis eſt ſquammoſus, ſquammae argenteae ſunt, mediocres, et ſerratae, quaeque carni et inter ſe validiſſime cohaerent. *Roſtrum* habet oblongiuſculum. *Os* cum hiat valde patulum. *Linguam* oblongam, ſi Athenaeo ex Ariſtotele fides, oſſeam, et adhaerentem. De *dentibus* non conveniunt ſcriptores. Carere Maſſarius, et Rondeletius, quod ob oris magnitudinem facile praedam devoret, tradiderunt; tenues confuſo ordine undecunque Bellonius poſuit, plurimos, tenuiſſimos, multiplici ac vario ordine diſpoſitos, pectinum inſtar, quibus lanarii utuntur, Salvianus. *Oculi* ſunt magni. *Branchiae* utrimque quaternae. Harum operculum duobus oſſibus conſtat, quorum ſuperius poſtrema ſui parte ſquammatim committitur. A ſummis branchiis per utrumque latus linea fere recta ad caudam ducitur. *Pinnas* Ariſtotele teſte, binas habet parte prona, totidemque ſupina. Quae prona parte capiti proxima eſt, octo vel novem acutis et inaequalibus aculeis tenui membrana colligatis horret: altera unico tantum. Contra ſupina parte caudae vicina aculeos habet ternos. *Cauda* in unicam pinnam degenerat. In parvulo, ut diximus, nigrae apparent *maculae*, quae in paullo adultiore prorſus deliteſcunt, Grandiuſculus enim argenteus eſt, dorſo tamen paullo minus quam ventre candido. Locus etiam *colorem* mutat, nam qui in mari capitur, ex caeruleo candicat, in oſtiis fluviorum, totus albus eſt. *Carnem* habet ſecundum Jovium lacteam, ſecundum Bellonium rubeſcentem, ſeu is diverſae ſpeciei, ſive Oceanus aliquid mutat. *Cor* triquetrum, ut Athenaeus ait: *ventriculum* amplum, et longum: appendices binas maxime conſpicuas, *jecur* ſubflavum, in duos lobos diviſum, quorum dextro fellis veſica committitur; *Lienem* rubrum et longum, *inteſtina* lata nec multis complicata anfractibus: *folliculum* plurimo aëre tumidum, ſpinae dorſi validiſſime annexum. Bellonius e puſillo *magnum* ac cetaceum, Salmonis more evadere ſolere teſtatur, ut ex Oceano libras quindecim non nunquam pendere viſus ſit. Salvianus ad viginti libras, aliquando excreſcere obſervavit. Quomodo Columella quoſdam ſine macula, varios alios faciat; et quid Plinius per ſuum Lanatum, intelligat, facile hinc colligi poteſt. Ita marinum eſſe piſcem, ut et λιμνοθαλάσσας, et oſtia fluviorum non refugiat, Galenus praeter Oppianum author eſt. Sed et in dulcibus, Letho nempe Lybiae circa Berenicem fluvio naſci, Athenaeus memorat: nihil de Columella, qui Velinum, Sabatinum, Vulſinenſem, et Ciminum, eoſdem procreare innuere videtur, dicam: ſecus enim in ſequenti ſentire creditur capite. In dulci portu quem Phanarium vocant, longe majores vulgaribus reperias, apud Miletum quoque praegrandes et plurimos, ut apud Ariſtophanis Scholiaſtem et Suidam legimus. Archeſtratus apud Athenaeum θεοπαίδας vocavit. Solet et mediae cryptum penetrare ſaburrae. Qui in fluviis capitur, *Lanei* a Martiale nomen accepit, et expreſſe de iis Plinius In Lupis in amne capti praeferuntur. In Tyberi amne inter duos pontes tanti pretii, ut Philippus, apud hoſpitem Caſſino in oppido, authore Columella Lupum ſibi in coena appoſitum guſtabundus expuerit, dicens, Peream

Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 2. *Athen. Dipnoſ. l. 7.*

Columell. R. R. l. 8. c. 17. *Plin. H. N. l. 9. c. 17.* *Galen. Alim. lib. 3.* *Oppian. Hal. l. 1.* *Columell. R. R. l. 8. c. 16.* *Colum. R. R. l. 8. c. 16.* *Varro R. R. l. 3. c. 3.*

eam niſi piſcem putavi: quaſi innueret, ſolos Tyberinos lupos piſcis nomine dignos eſſe. Lucillius iſti Catillonis quaſi Catillorum liguritoris nomen, teſte Macrobio, impoſuit. Solet enim cloacas ſubire,

Juven. Satyra 5.

et obvia quaeque devorare. In India exundantibus in agros fluviis, ° in

° Aelian. H. A. l. 16. c. 12.

planis camporum vagantur, et ab aqua deſtituti praedae ſunt. *Veſcitur* carnibus praecipue, nec piſcibus, vel corruptiſſimis eſcis parcit. In exenterati ventre ſerpens aliquando inven-

** Ariſtot. H. A. l. 5. c. 10.*

tus eſt. Tangit et * algam, et ſtercora: Ἀλκίμον ἰχθὺν Oppianus vocat.

† Ariſtot. H. A. l. 6. c. 17.

Iis maxime locis † qua flumina in mare exeunt, ova *parit* aeſtate et hyeme, ideo alicubi bis idque inter

Idem l. 5. c. 9.

fuſaneos ſolus facere creditur, ſed poſterior partus infirmiorum. Sublimes

Plin. H. N. l. 9. c. 51.

natant. Athenaeo ſunt μονήρεις ſolivagi, Ariſtoteli χύτοι, fuſiles ſeu fuſanei.

Ariſtot. H. A. l. 5. c. 2.

Plin. H. N. l. 32. c. 2.

Mugilum, Luporumque capturam uno retis jactu centum aureis coronis veniſſe, Rondeletius oculatus te-

Oppian. Halieut. l. c.

ſtis eſt. *Solertia et ingenio* non deſtitui, docilesque ſequentia docebunt.

Plutarch. l. utra animal.

Rete circumdati harenas arant cauda, atque ita conditum tranſeunt rete, Et quamvis minus in providendo ſolertiae quam mugiles habeant; magnum tamen robur in penetrando habent. Nam ut haeſere in hamo, laxant vulnera, donec excidant inſidiae, quod praeter Plinium, Oppianus, Ovidius et Plutarchus tradidere. In Floro amne tam manſuetos eſſe, ut e manibus porrigentium cibum capiant, Nymphodorus author eſt. Et quia lapidem in capite hyeme ſibi infenſiſſimum ſe habere ſentiunt; ideo in abditos ſe tum gurgites demergunt, qui in ſublimi natant, frigore congelati moriuntur. Cur inter alios piſces cum Mugile, Salpa et Chromi-

Ariſtot. H. A. l. 3.

de *clariſſime audire*, poſt Ariſtotelem Plinius ſcribat, et in vado vivere ad-

Plin. H. N. l. 9. c. 70.

dat, neſcio, niſi forte ſublimem natatum in cauſa ponat. *Capiuntur* ſaepe-

Plin. H. N. l. 9. c. 62.

numero dormientes fuſcina. *Inimicitias* cum Mugile et Squillis gerunt. Caudam illi praerodere Nigidius apud Plinium author eſt. Pugnantes invicem ſaepe Puteolis, praeſente Beſſarione, Perottus vidit. Statis tamen menſibus concordes ſunt, et in unum gregem, ſi abunde cibati, coëunt. Ab his cornu quod fronte exit, punctus interimitur, quem Oppianus et Aelianus deſcripſere: Magni olim apud Romanos Opſophagos aeſtimii erant. Plinius poſt Elopen et Acipenſerem praecipuam iis et Aſellis authoritatem tradit. Archeſtratus Mileſium θεόπαιδα et quidem διὰ τὸ πολύτιμον vocat, et Tripatinum ſummam coenarum luxuriam ingrediebatur. Sed maximi, lactes, cerebrum et epar fiebant. Illo Eliogabalus ruſticos in mediterraneis pavit. Hujus gratia, Hermaeus Aegyptius piſcium inſtitor, non niſi exenteratum vendebat. *Carnis qualitas* non niſi loci, temporis, et aetatis ratione habita, definiri poteſt. *Locus* ſi ſpectetur, in mari puro qui ſunt, boni, ſunt Iceſio ſucci, ſed pauci nutrimenti, * ſanguinem con-

** Galen. de Aliment. facult. l. 3.*

ſiſtentia tenuiorem gignunt, et diutiſſime citra putredinem, inprimis ſi nive circumdentur, ſervantur. Inter duos pontes Romae capti, ob vitioſam aquam, graviter olent, et facile putredinem concipiunt. Illaudati, qui in piſcinis habentur. *Tempus* ſi reſpicias, deteriores ſunt dum in utero habent: ſumma hyeme et Januario captis gratia, niſi forte nimio exercitio ſoliditatem carnis acquiſiverint. *Lanatas* Plinius dixit, ſi ventrem attenderis, quo mollitie et pinguedine blandiuntur. *Aetatis* ratione, tenelli ſuaves et ſtomacho grati ſunt, copioſe nutriunt, et facile per corpus deſcendunt: mediocres optimo ſe commendant collo. Apparatum alibi vide. Aegris in albo jure aut ex aceto optime elixantur. An quod σπερμολόγοι, a Pythagora rejecti fuerint, dubito. Plutarchus certe poſtquam ſic ſentientium ſententiam expoſuiſſet, patrocinari ipſis videtur. De *uſu in Medicina* pauca occurrunt. Tantae eſt, ſi Marcello credimus, adverſus ſtrumas efficaciae, ut ad quamlibet corporis partem admotus, earum vitium perſanet. Lapilli capitis dolorem levare, Euporiſτῶν author tradidit.

LATVS, inter Nili piſces a Strabone numeratur. Eſſe et marinum

Strabo Geogr. l. 15.

Archeſtratus apud Athenaeum prodidit. Candidiſſimus eſt, ducentarum ſaepe librarum magnitudine, et

quo-

quovis modo paratus ſuaviſſimus. Umbrae ſimillimum ſubſtituit. Tarentinus *Latili* piſcis meminit. Rondeletius pro eo, Coracino ac

CAPVT III.

De Aloſa, et Ziga Albis fluvii.

Tab. XXVII. 3. 4. Strabo Geogr. l. 15. *Aloſae* nomen, huic de quo jam acturi ſumus piſci, poſt Strabonem Auſonius ex vulgari impoſuit, Gregorius Tiphernas in Strabone, et Theodorus Gaza in Ariſtotele, θρίσσαν, quam moderni Graeci Φρίσσαν, forte quod ſpinis ſeu aculeis aliquando ſoleat inhorreſcere, ejus nomine donarunt. Rondeletius Archippo et Mneſimacho θρίτταν appellari tradit; quam tamen a Thriſſa diverſam, ut Triſſam cum Trichide eandem, Geſnerus, *varium* ut Ariſt. H. A. Panthera et Pavo Ariſtoteles facit. Nec *Lupus* eſt, quod Platina voluit; quod hic Mugili caudam praerodat, illam edentulam ſciamus; nec *Clupea*, piſcis magnus, qui creſcente luna albus eſt, decreſcente nigreſcit, corpore minimum aucto a propriis ſpinis interimitur, in Areni Galliae fluvio naſcitur, in capite lapidem grano ſimilem, qui ad quartanas ſiniſtro lateri decreſcente luna alligatus Plin. H. N. l. 4. c. 4. facit, et Attilum Padi, venam quandam in faucibus ejus mira cupiditate appetens, morſu exanimat, ob rationem eandem. Univerſi corporis figura, ſi cum latitudine conferatur, oblongiuſcula apparet, et in latera ita compreſſa, ut imus venter, recta linea praeacutis aculeis et constructa, et propterea non aſpera ſolum, ſed ferrae etiam modo ſecante (ſi adverſa deducatur manus) terminetur. *Spinis* ſive *ariſtis* etiam ſcatet innumeris, et inter veſcendum admodum moleſtis; quod cum Trichidibus quoque commune habet, unde Albertus, et Murmellius latinum ejus nomen Ariſtoſium ſive Ariſtoſum confinxerunt. *Caput* habet in latera valde compreſſum, *roſtrum* acutum. *Os* cum maxime hiat, admodum patulum, edentulum, atque omnis aſperitatis expers. *Branchiae* utrinque quaternae. *Squammis* tegitur magnis, tenuibus et facile deciduis. In capite ſupra oculos, utrinque veluti gemmae ſmaragdinae relucent. *Lingua* nigricat, ſuperiores mandibulae deorſum prominent. *Ventre* et lateribus argentum aemulatur. *Dorſo* vero et capitis vertice ex albo flaveſcit. Romae cum maxime aucta bipedalem menſuram non ſuperat. *Marinus* eſt [a] piſcis, ſed ex mari ineunte vere cum in utero habet, ſubintrat, inchoante aeſtate revertitur. [a] Strabo Geogr. l. 15. In Tyberim delapſae ſtrigoſae ſunt, et quadam marinae ſalſuginis ariditate parum amabiles, paucorum dierum mora, Tyberinis undis pingueſcunt. Laudatas Arnus et Umbro in Hetruria, Lyris et Vulturnus in Campania, praebent. Galliae et Hiſpaniae flumina maximas, Moſa in Hollandia ſuaviſſimas. In Aquitania ob frequentiam *plebis obſonium* Auſonius vocat. In Arverniae fluvio juxta Marignenſium oppidum, ſupra mille ducentas uno retis jactu capi, Rondeletius author eſt. In Euripo reperiri negat Ariſtoteles. Burdigalae et Lugduni ſucculentiores, quam Maſſiliae venduntur. *Pariunt* in fine aeſtatis in mari. Athenaeus μενίμας Thriſſas dixit, Oppiano, alternant vias Ponti curruntque per aequora, Hoſpitium mutant ſemper, Pontoque vagantur. Figulus veris adventum Oppian. Hal. l. 2. Moſellanis nunciare, et menſe Majo tonitrubus, adeo terreri, ut plurimae in ripa exanimatae reperiantur, ſcribit.

In Arverniae Oppido Maringneſio ad teſtudinis ſonos adnataſſe, et ſaltaſſe Rondeletius vidit, quod et de Thriſſis Aeliano et Porphyrio Aelian. H. A. l. 6. c. 32. proditum, nec de mendo in Athenaeo, qui Trichidi hoc quicquid Porphyr. περὶ ἀποχῆς l. 3. Auſon. eſt adſcribit, dubitandum eſt. In nullo apud Veteres fuiſſe *pretio*,

Auſonius teſtatur. Poſtquam pingues evaſere, ſuccum mediocriter bonum, et qui facile diſtribuitur, gignunt: ſed quia glutinoſioris alimenti excrementa non facile atteruntur, ideo ab ipſis exhalationibus, intempeſtiva ſomnolentia inducitur, et ſitis excitatur. In piſcularíis Bavarorum legibus, teſte Geſnero, interdicitur, ne duobus palmis vel ſeptem digitis, propter ariſtarum et parvitatem et multitudinem capiantur. Vida prudentiſſimum, quod non niſi obeſus, maximeque, idoneo tempore, cum eſu carnium interdicitur, appareat, dixit.

Aldrov. de Piſcib. l. 4. c. 5. ZIGA Albis fluvii, qui et *Goldtfiſch* ab aureo circa caput colore dicitur, ſic a Kentmanno deſcribitur. Zige piſcis eſt tenuis et ſiccus, paucae carnis: colore pulchro, argenteo, dorſo tamen ſubfuſco, oblongus eſt, non ita latus, ut ſolent eſſe piſces Goldfiſch dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim ejus ad latitudinem quintupla eſt. *Caput* ejus ſi foris aſpicias, Harengi capiti non diſſimile eſt, niſi quod in parte ſuperiore oris ſciſſuram habet. *Lingua* ejus parva, quae colore nigricat. *Dentes* utrinque ad latera in faucibus, mandibulis duabus duri adnati: ſicut in ejuſdem fluminis piſcibus (de Capitonum fluviatilium genere) Jeſeno et Dibelo, ut vulgo nominant. *Caput* et oculi ad aureum colorem, pauco viridi permixtum, accedunt. In ſummis lateribus utrinque maculae quaternae nigrae digeruntur, quarum prima ad ſummas branchias, ultima paulo ſub initio pinnae dorſi. Ex Oceano in Albim *ſubit* hic piſcis et paulatim conſumitur ac deſicit. *Capitur* ut plurimum in hoc flumine, a feſto Pentecoſtes uſque ad Divi Johannis diem, quo tempore Sturio migrat.

A Sturione enim e mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad velocitatem et fugam prae omnibus in Albi piſcibus, comparatus ſit; mollis eſt tamen et quam primum ex aqua in aërem ſubductus perit. Maximi hujus generis in Albi apud nos (Miſenos) duabus cum dimidia libris (ſedecim unciarum) ad tres cum dimidia (quod tamen rarum eſt) perveniunt. Sive *aſſus ſive elixus*, non boni ſaporis eſt. Si tamen praeparatum, ſale intus aſpergas, tum in fumo aut ſole leviter ſicces, et ita butyro inunctum ſuper craticula aſſes, melius (ut in hoc genere) ſapit. Et quoniam aridi hi piſces ſunt, ſunt qui in aqua elixant, deinde exemptos condunt jure e butyro, zinzibere, aqua et modico aceti, ſicuti etiam alios quoſdam piſces ſiccatos condire ſolent, ut Truttas, Thymallos, Lucios, et Cyprinos latos. Quomodocunque paretur, nullus tamen in Albi piſcis aeque ferini aut viroſi ſaporis eſt; et a quo etiam nomen ei impoſitum conjicio, ut Zige, id eſt, Hircus dicatur, hircum enim praeſertim inſolatus, olet. Capitur et in lacu Sveciae rinenſi. Aloſam Geſnerus credidit, metuo ne perperam.

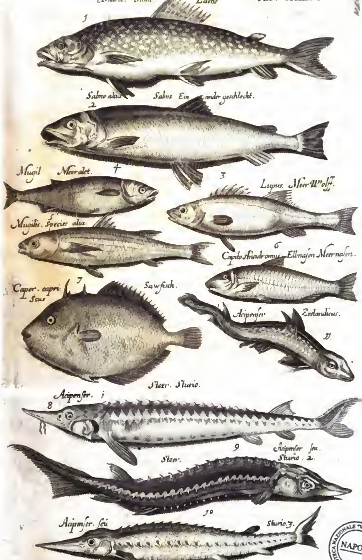
CAPVT IV.

De Mugilibus.

Tab. XXIII. 4. 5. *Aldrov. de Piſcib. l. 4. c. 6.* Hiſtoriam Mugilum, nomenclaturarum diverſitas obſcuram facit Κεστρεὺς, λευκίσκος, κέφαλος, νῆστις, περαίας, μυξῖνος, σάργος, χελλὼν, βάκχος, σφηνεὺς, δακτυλεὺς, κεφαλῖνες, βλεψίας, πλεῦτες, quae apud Ariſtotelem, et Athenaeum, ex Hiceſio, Dorione, Eutydemo, Polemone invenies, praecipuae ſunt; κεστρεὺς, Ariſtoteli et † generis et ſpeciei * nomen eſt. Hiceſius ſpeciei, Dorion generis duntaxat mentionem fecit, et in *marinum* et *fluviatilem*, illum iterum in *Cephalum* et *Neſtin*, diviſit. Appellationem ἀπὸ τοῦ κέστρου, ſeu telo, belli Perſici tempore invento, ſortitus eſt, quod eo teli modo in anum immiſſo apud Athenienſes publice adulteri poenas luerent. *Leuciſcis* ſeu Alburnis et Albulis ab albo colore nomen impoſitum eſt, perperam γλαυκίσκοι dicuntur; Galeno

† *Ariſt. H. A. l. 5. c. 11.*
* *Ariſt. H. A. l. 8. c. 2.*

Tab. XXIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

Galen. de Alim. facult. l. 3. Galeno ſunt fluviatiles, κέφαλος ge-
neris quidem nomen eſt: ſed quia πα-
ρὰ τὸ βαρύτερον τὴν κεφαλὴν ἔχειν nomen
obtinuit, nec id omnibus magnum,
non omnibus etiam competet, niſi
forte ideo dictum eſſe putes, quod
in metu capite abſcondito totum ſe
occultari credat. Ariſtoteli, ſane
* Ariſt. H. A. l. 9. c. 17. * aliquando peculiaris et *unica Mu-
gilum ſpecies eſt;* aliquando *duas* †
† Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2. ſub ſe *ſpecies* complectitur: nec forte
male Mugiles marinos in Cephalos et
νῆστεις diſtinxeris. Νῆστις epithetum eſt
omnibus Mugilibus commune, quod
omnibus carnibus abſtineant. Περαίας
ſpeciei nomen eſt, ſed ſpeciem Ce-
phali alteram, quae muco ſuo vivit.
Epithetum, et idem cum μυξίνῳ vide-
tur. *Sargus*, ſeu ut apud Ariſtotelem
σαργῖνος, quid ſit, dubitatur, Ronde-
letius eundem cum νηστεῖ ſeu jejuno
facit, Aldrovandus diſcernit. *Che-
lones* cum Bacchis Hiceſio iidem, et
Plin. H. N. l. 32. c. 7. Plinius Banchos inter Mugiles recen-
ſet, ſed cum Myxone eoſdem facit.
Rondeletius Bacchum quintam quan-
dam ſpeciem Hiceſio eſſe, inſinuat.
Σφηνεὺς, Salviano cuneatus, Geſne-
ro Cunealius, quod λαγαρὸς καὶ τε-
τράγωνος, *gracilis et quadratus ſit*, ita
dictus, a ſolo Eutydemo inter Mugi-
les reponitur. Alii σφηκεὺς legunt,
ut a σφὴξ veſpa, non σφὴν cuneo, iſti
piſces dicti fuerint. Δακτύλεος nomi-
ne Salvianus minorem aliquem in
eodem genere ab Eutydemo poni
putat, alii διδακτυλεῦς, ſed perperam
legunt, cum duos in latitudine digi-
tos non excedat: nec alii forte fue-
rint, quam quos Padi accolae Cani-
ſtrellos, quod in Caniſtris venales
ferri ſoleant, vocant.

Cephalinus quibuſdam cum Blae-
pſia, teſte Dorione idem, niſi men-
dum ſit, et pro Blaepſia βλέννα,
Galen. de uſu part. l. 8. c. 6. quod idem quod μύξα, ut Galenus
ſcribit, ſignificat, legi debeat, et ſic
Cephalinus inter ſpecies Neſtium
numeretur.

Plaetarum nomen Ceſtreis a qui-
buſdam imponitur, ſi Polemoni li-
bro de fluminibus Siciliae credimus.
Actum de illis in capite de Muraenis.
Species Mugilum ſeu Ceſtriorum ſunt
quinque, apud Ariſtotelem, *Ceſtreas*
nempe proprie dictus, *Cephalus* co-
gnomento Chelon ſeu Labeo, *Cepha-
lus pereas*, ſive translitoranus, *Sargus*
ſive *Sargo*, et *Myxo* ſeu *Muco*. *Ca-
put* nonnullis eſt magnum et depreſ-
ſum, *roſtrum* breve ac retuſum, ut
Capitonibus, aliis minus et rotun-
dius, roſtrum magis extentum et acu-
tius, ut Cheloni. *Os* omnibus par-
vum, rotundiuſculum et edentulum.
Squammis omnes teguntur. Ceſtreus
magnas et craſſas habet, quae numiſ-
matis ſpeciem mentiuntur. *Pinnas*
utrinque binas gerunt, illos ſi exci-
pias, quos lacus Sipharum gignit,
quibus teſte Ariſtotele, una tantum Ariſt. H. A. l. 6. c. 13.
utrinque eſt, et ſupinis carent. Prae-
ter binas illas pinnas, quae utrimque Ariſtot. de part. l. 4. c. 13.
conſiſtunt, unam habent ab ano; in
dorſo duas, quarum altera aculeata
eſt, altera aculeis caret; ad caudam
ſpectans. Omnes a branchiis *lineas*
aliquot ſubobſcuras ad caudam dedu-
ctas habere videntur, etſi haud aeque
in omnibus ſint conſpicuae. *Dorſo*
ſunt ſubnigro: *ventre* vero candido.
Ventriculus teſte Ariſtotele carno-
ſus eſt: cui parte altera plures appen-
dices exeunt: altera una tantum, ut
idem ait. Rondeletius longe alium
eſſe ſcribit quam in carnivoris piſci-
bus, denſum nempe et carnoſum in-
ſtar ventriculi avium, foris planum,
intus rugoſum, figura verticilli vitrei,
quod mulieres fuſis appendunt. *In-
teſtina* quoque craſſa ſunt, pinguia-
que et in gyros acta; in quibus ſplen
latet, ut idem obſervavit, et ſub pin-
na locum aëre plenum reperit. He-
par pallet; parvum, et tanquam ma-
nu ventriculum amplectens. *Fel* ru-
fum ſive flavum, aqueae conſiſtentiae.
Ceſtreo ejuſdem Rondeletius hepar ex
albo rubeſcit: caro mollior, laxior,
minus candida, minusque pinguis,
quam Cephalo, additque gulam habe-
re; ventriculum in longam appendi-
cem deſinere, ſemper inanem eſſe,
uti et inteſtina. Lapis quem Ceſtreus
in capite gerit, *Echinus* et *Sphondy-
lus*, ab echinata ſpecie dicitur. Li-
neae, quae a branchiis ad caudam du-
cuntur, Cephalo breviores ſunt. *Che-
lon* ſive Labeo nigricantes a capite ad

caudam aequalibus ſpatiis diſtantes protenſas habet. Habet et labra craſſa, ſpiſſa, prominentia, unde χειλῶνος *Labeonis* nomen. Capite eſt paulo minore quam Cephalus, oculis prominentiuribus, ſine pellicula illa concreta, quam veluti palpebram habet in capite. Marinos piſces eſſe nullum dubium, ſed an omnes fluvios et ſtagna ſubeant, incertum. Capitonum alius translittoranus Ariſtoteli, quaſi in alto mari degat. Galenus in ſtagnis quoque naſci ſcribit. Ut ut ſit, Ceſtreum proprie dictum eſſe judico, qui longius a mari, ut in * Nilum ita in alios fluvios recedit. Cephali in ejuſdem vicinia, propter dulcem aquam et limum morantur. Etſi autem aquas ament, ab imbribus tamen adeo vehementer laeduntur, ut *viſum* amittant, ut Ariſtoteles prodidit. Cephaloni inprimis oculi per hyemem albeſcunt: ipſe tum et macer et coecus, quod in Nauplio terrae Argivae agro accidit, capitur: inprimis, ſi hyems aſperrima fuerit.

Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.

** Strabo Geogr. l. 15.*

Ariſt. H. A. l. 8. c. 19.

Marinos a fluviatilibus, ſpinarum numero et quantitate diſtinxit Galenus, plures his et minores innuens: certius indicium ſapor ipſe ſuppeditat. Acriorem et pinguedinis expertem Cephalum dicunt qui praeſtantior.

De *Cibo* non convenit inter authores. Carne abſtinere Ariſtoteles tradit, vivente duntaxat Oppianus et Aelianus. Idem Ceſtreum alga et limo veſci ſcripſit. Guloſus autem maxime eſt et inſatiabilis, ideo in proverbium abiit, aviditas ſaepe tanta, ut cauda verberando excutiat cibos.

Aelian. H. A. l. 1. c. 3.

Oppian. Hal.

Tanta iisdem ſalacitas, ut in Phoenice et Narbonenſi provincia, coitus tempore e vivariis marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare eundemque linea retractum, foeminae ſequantur ad littus, rurſusque foeminam mares partus tempore.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

De ipſorum *Generatione* ita *Aldrovandus.* Quod ad ortum generationemque eorum pertinet: ſcribit Ariſtoteles eſſe, qui omnes ſponte oriri opinentur, quorum opinionem refellit, quoniam unicum tantum eorum genus ſit, quod non coitu, ſed ex limo arenave enaſcatur: caeterorum verae foeminae ova, mares ſemen genitale habeant. Pariunt autem eodem teſte ſemel anno: ſed an eodem omnes tempore, difficulter ex ipſo colligas; alias enim Capitonem vere parere tradit ultimum, quoniam noviſſime ejus foetus appareat: alias omnes Decembri menſe graveſcere ait, triceniſque diebus gerere, et in iis Capitonem quoque enumerat, alias Ceſtreos ait inter primos parſum accelerare, parere hyeme, locis iis maxime qua flumina exeunt, dum uterum ferunt, praecipue graviter laborare, ideoque fieri, ut tunc potiſſimum ruant in terram ac excidant: feriri porro gravi ſtimulo agitatos in terram, atque omnino in temporis motu perpetuo incitari, donec pariant, ſed requieſcere a partu continuo.

De *Ingenio* et aliis hoc habe. Tam veloces eſſe, ut jejuni transverſa navigia ſuperjaciant, et ubi diſpoſitas piſcatorum ſenſere inſidias, retia ſupervolent, ut veluti ſagittae arcu emiſſae videantur. Curvos hamos habere ſuſpectos, ideo poſtquam diu circumnatavere, cauda prius eſcam percellere, et quod avulſerunt deglutire, mox ore in anguſtum collecto, ſummis tantum labris ac vellicatim eſcas ſtringere. Irritati, in ſublime feruntur, et effugia quaerunt; ſi aberravere, quieſcunt, et necem proſtrati expectant. *Uſum in Cibis* quod attinet, Hiceſius omnes Leuciſcos et Mugiles boni ſucci eſſe, facile excerni, nec multum alere, ſcribit, nempe ſi mari puro capti ſint. Nam qui in coenoſis locis, quales tum illi, qui in Etruria in Priſlino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferuntur, tum hi, quos Paduſae atque ipſi luculenti Foſſae Clodiae canales viſcere praetenero, Ferrarienſibus et Venetis copioſiſſime praebent, pinguedinem humanae naturae infeſtiſſimam habent. Ariſtoteles in fluentis et lacubus, quod pinguiores fiant, praeſtare dixit. Lynceus Samius hyeme poſt partum laudat.

Plutarch. l. utra animal.

Oppian. Hal. l. 2.

Aeſta-

Aeſtate lutum quod ſtagna exſiccentur, olent. Septembri, quod luto putreſcente pinguiores evadant, inſalubres ſunt. Optimi qui circa Abderam, deinde qui circa Sinopem capiuntur. Romae maxima ovorum gratia, quae teſte Jovio, geminis folliculis circumciſa parte ſeminis, recentibus Cephalis eximuntur, et nomen ὠῶν ταρίχων, *ovorum ſalitorum* apud Graecos obtinuere. Quantum ad *Medicinam*, Ventriculus Mugilum, ſeu in cinerem redactus, ſeu in fumo ſiccatus, et vel vino albo, vel aqua abſynthii ablutus, et in cibo ſumptus, ventriculi exſoluti vires non minus quam ventriculi gallinarum potus interna reficit. Elixus in vino et ex aceto ſumptus vomitum compeſcit, prodente omnia Rondeletio. Lapilli in cerebro contra Nephritim valent.

CAPVT V.

De Capitone Anadromo Geſneri.

Tab. XIII. 6. *Aldrovand. de Piſcibus* l. 4. c. 7.

Capitonem Anadromum, *Geſnerus et Kentmannus deſcripſere.* Natus, *inquit*, ille, videtur, prominenté et carnoſa ſuperiore oris parte, ut in noſtris fluminibus, is quem Naſi nomine deſcripſimus: cui etiam reliqua corporis ſpecie per omnia adeo ſimilis eſt, ut diſcrimen nullum animadvertam, ne colorum quidem fere, niſi quod Albinus hic Naſus magis albicat, noſter fluviatilis, vero magis fuſcus eſt. Sed noſter plane fluviatilis eſt, Albinus e mari aſcendit: praeterea noſter vilis et plebejus eſt, Albinus vero inter laudatos, praeſertim aſſus. Hoc etiam notandum, cum Albinus alio nomine *Blicca* dicatur, longe alium piſcem eodem nomine a noſtris vocari, de quo egimus inter albos piſces. Miſeni etiam Zertam dicunt, quod nomen etiam Polonis uſitatum audio. *Zerta* inquit Kentmannus, piſcis longiuſculus, argentei nitoris, *ſquammis* parvis tegitur, dorſo ſubfuſco: *pinnis* quae ad branchias ſunt et parte ſupina rutilis, pauco caeruleo admixto. Linea utrinque a branchiis ad caudam tendit, in qua puncta fuſci coloris digeruntur. *Caput* craſſiuſculum, oculi pulchri, magni, albicantes, nares magnae non procul ab ore. *Os* molle prorſus, in quo nec dentes ſunt, nec alia aſperitas, ſed ab initio gulae ſeu faucium, maxilla utrimque valida, dentibus ſenis oblongis vallata. Maximi hujus generis piſces qui apud Miſenos capiuntur, bilibres ſunt. Libram XVI. unciarum dico. Anno toto ex Oceano in Albim aſcendit hic piſcis, maxime vero circa Pentecoſtem, qui tempore parit, migrare ſolet, tunc etiam ad cibum praefertur, quod foeminae ovis plenae ſunt. Manent et pariunt in Albi, proliciuntque ipſi et ſoboles: augentur enim et pingueſcunt. Veſcitur omne genus piſciculis, qui nullis praefertim ſpinis et aculeis rigent: item muſcis aliiſque inſectis, quibus intra aut proxime ſupra aquam potitur. Habetur inter optimos qui in Albi ſunt, aſſari ſolitos piſces. Caro enim ejus optimi ſaporis eſt. Rite etiam elixus non male ſapit. Deſquammatus nempe, exenteratus et elutus, in aquam fervere incipientem immittitur, condituſque ac ſalitus ad juris fere conſumptionem coquitur, quo modo permulti etiam alii fluviatiles piſces elixari ſolent. Sunt qui juri haud ſere conſumpto copioſum butyrum addunt, eoque liquato piſcem inferunt. Poteſt et aceti aliquid affundi, et Zinziber aſpergi, pro cujuſque palato. Aſſus vel ſimpliciter, vel cum embammate e caepis minutatim conciſis, vino, croco, ſaccharo et zinzibere, ſapidiſſime eſtur. Nec diſplicuerit deſquammatus, in fruſta conciſus, quae in polenta aut ſecalis polline volvuntur, atque ita in butyro ſive crudo ſive liquato frixus. *Haec omnia Kentmannus.* Addit Geſnerus non in Albi tantum, ſed Sala etiam apud Miſenos flumine Zertam capi.

CAPVT VI.

De Capro ſive Capriſco.

TAB. XXIII. 7. *Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 8.*

Caprum et Capriſcum eoſdem Salvianus, diverſos Rondeletius facit. Maxima hic nominum aſſinitas, et uterque duram pellem habere traditur. An vero καπρίσκος, χοῖρος Strabonis, ὗς aliorum, et μῦς Oppiani et Aeliani ſint iidem, dubitari poteſt. Equidem Athenaeus Ariſtotelis κάπρον χοῖρον vocat; alii tamen σκάφρον, quidam σκάρον legi debere opinantur, nonnulli *Chalcidem* piſcem vocalem et in dulcibus aquis habitantem credidere. *Porcus* etiam Niloticus Strabonis potius porca fluviatilis minor eſt, piſcis rotundus, ſpinis in capite noxiis, ὗν vero ψαμμάθιδα, quaſi in arena fodientem facit, quod terreſtris ſuis more roſtro arenam fodiat, Numenius facit, eandemque cum συνκίον, cui Simeon Sethi eas in nutriendo facultatis rationes attribuit, quas alii fere Rhombo tribuunt, Aldrovandus poſuit. Salvianus cum καπρίσκῳ et χοίρῳ eundem judicat, μῦν denique inter σελάχη ſeu cartilaginea Athenaeus ex Ariſtotele recenſet, inter quos, quis Caprum noſtrum retulerit? Athenaeus eundem cum Capris, cum ait καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, eſſe cenſet. *Deſcriptionem ejus* ex Salviano, eamque accuratiſſimam damus. Caper, inquit, Molae piſcis inſtar, *caput* utrinque admodum compreſſum habet: *Oculos* rotundos, atque in ſuperioris capitis parte locatos: *Os* parvum, et valde denticulatum: utraque enim maxilla octonis dentibus validiſſimis, magnis, latis, non ferratis, ſed continuis, atque humanis ſimillimis munita eſt. *Branchias* utrinque quaternas non oſſeo et deatriculato (reliquorum ſquammatorum inſtar) operculo ſed cute contectas, nec lata, ſed modica ſciſſura (Molae piſcis more) pervias habet. Nec ſi Ariſtot. dicat: *Habent quibus pauciſſimae ſunt, ſingulas branchias utrinque easque duplices, ut κάπρος*, (ſive Aper, ut Theodnrus vertit) *aliis binae utrinque ſunt, alterae ſimplices, alterae duplices, ut Congro.* Suſpicari debemus hunc noſtrum piſcem Congrum non eſſe, cum neque etiam verum ſit, quod binae utrinque branchiae Congro ſint. Et propterea mirari potius convenit, cur haec ita tradiderit Ariſtoteles. Utrinque una tantum *pinna* et rotunda ad branchias conſpicitur: nam illis, quae in piſcibus aliis utrinque in ventre ſunt conſpicuae, caret prorſus. In dorſo fere medio tres, membrana inter ſe juncti reperiuntur *aculei* robuſtiſſimi et magni, quorum prior reliquorum duorum triplus eſt, quoſque omnes non ſolum ubi vult, deprimit, ſed in ſulcum etiam oſſeum, in dorſn ob id ſculptum, recondit. Depreſſi autem et reconditi uti quam facillime ſimul eriguntur, ita eorum unus duntaxat erigi nequit. Et pari ratione erecti omnes deprimi poſſunt, cum eorum unus nequeat; ſuntque ea arte fabrefacti, ut cum prior et major quantumvis impulſus deprimi nullo prorſus pacto pnſſit: poſtremi tamen depreſſione, quae facillima eſt, ſtatim deprimitur, non ſecus quam in arcubaliſtis vocaris, in quibus parvo ac inferiori ferreo vecte compreſſus, tenſus ilico remittitur arcus: ob cujus ſimilitudinem hic piſcis noſter Romae *Peſce baleſtra* vocatur. Et quod majore dignum eſt admiratione, ſi poſtremus aculeus non prorſus deprimatur, ſicuti prinr quoque proportione duntaxat deprimitur, ſic ibidem etiam ita rurſus conſiſtit atque obfirmatur: ut nullo impulſu ulterius deprimi poſſit, niſi reiterata poſtremi depreſſione. Hos ternos aculeos pinna ſequitur, ad caudam uſque deducta. *Oſſe* autem valido, lato et recurvo, ex cordis loco ad eam ventris partem, quae e branchiarum regione eſt primum reflexo, deinde per ventrem ſub cute uſque fere ad podicem extenſo, ibidemque poſtremo in acutiſſimum et conſpicuum aculeum deſinente, tota anterior ventris regio roboratur atque munitur. Quae vero inter praedictum aculeum et podicem, ventris portiuncula relinquitur, pleriſque aliis longe minoribus, ſed ſatis robuſtis atque ferratis aculeis armatur. A podice per ventrem reliquum ad caudam uſque alia ſingularis pinna deducitur. *Cauda* quae non

ſenſim,

ſenſum, ut reliquorum piſcium, ſed repente extenuatur, in unicam et latam pinnam degenerat: *Ventriculum* habet amplum, et craſſum: inteſtina lata et valde reflexa: hepar ſubalbidum, cui fellis veſica haeret.

Corio tegitur ſquammoſo, cujus tamen ſquammae ſerpentis potius quam piſcis videntur; nam praeterquam quod eo ordine ſunt commiſſae, ut lineas, cancellatim ſeſe interſecantes conſtituant, firme etiam et valide adeo haerent, ut deſquammari nequeant; unde ita durum et aſperum efficitur ejus corium, ut vix diſſecari queat. Rondeletius ſeſe expertum eſſe ſcribit, ne acutiſſimo quidem gladio penetrari poſſe, utque ligna et ebora eo poliri poſſint. Quamobrem jure Aelianus atque Oppianus marino Muri pellem praeduram tribuere; et Athenaeus Ariſtotelis teſtimonio, etſi apud Ariſtotelem id nunc non legatur, inter piſces qui aſpera cute teguntur, κάπρον recenſuit. Quod ad *colorem* attinet, ex livido viret, nonnullis parvulis notis caeruleis et rubentibus maculis quam plurimis inſigniuntur. Eſtque totius piſcis figura valde compreſſa, et lata, atque fere orbicularis. Ad multam magnitudinem non excreſcit, duas enim libras raro excidit, unde merito Oppianus et Aelianus eum haud magno corpore eſſe dixerunt. Hactenus ille. Non maris duntaxat, ſed et fluviorum accola eſt, ut Plinius et Ariſtoteles ſcripſere. (*Ariſt. H. A. l. 4. c. 9.*) In amne Acheloo grunnitum habet. (*Plin. H. N. l. 11. c. 51.*) Veſcitur carne, cancris, ſquillis atque teſtatis. *Solivagus* eſt, et raro capitur. Pugnaciſſimum eſſe, tum quod pelle praedura tegatur, tum quod dentium robori confidat, Aelianus et Oppianus ſub nomine Muris marini prodidere. (*Aelian. H. A. l. 9. c. 41.*) Carnem habet duram et ſuavem. Virus namque olet. Athenaeus inter σκληρέτατα retulit.

CAPVT VII.

De Sturione.

Tab. XXIII. 8. 9. 10. 11. *Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 9.*

Piſcis, quem nos Gothico vocabulo Sturionem, quaſi ςυρίωνα, quod roſtro ſuo prorae roſtratae ſpeciem gerat dicimus, is Graecis noſtri temporis ξυρίχι quaſi Oxyrinchus, Cypriis teſte Bellonio *Morona* vocatur. Nec eſt veterum *Lupus*, quod Poggio Florentino placuit, ut capite quarto hujus tituli innuimus: Nec *Attilus*, ut Franciſcus Philelphus voluit, cum Attilus is ſit, qui hodie ab accolis Padi, veteri ſervato vocabulo Attina, Adilo et Ladino vocatur, piſcis ipſo Sturione amplior, effigie, ſapore, pretio et tota fere natura ab eo diſſimilis: (*Plin. H. N. l. 9. c. 9.*) Nec, *Turſio* Plinii, quod credidiſſe Theodorus Gaza creditur, cum hic Carchiae, id eſt, Caniculae, ut Archeſtratus apud Athenaeum comprobat, ſpecies ſit, et cum Turſo ſive Phocaenae in Ponto catulos pariat, hic oviparus ſit, et ubique naſcatur. Nec *Hycca* ſeu *Hyſca* ut Hermolaus Barbarus in epiſtola ad Cortuſium prodidit, cum vel ipſe Athenaeus, qui ſolus Hyccae meminit, qui piſcis Hycca ſit ignoret, et duntaxat, a Callimacho ſacrum piſcem, a Cyraeneis *Erythrinum*, ab Hermippo Smyrnaeo Hyccam Julidem vocari ſcribat.

Nec *Delphinus*, ut Carolus Figulus voluit, quamvis in multis quoad formam conveniant, quod iſte omnium veterum authoritate, inter cetos referatur. Niloum tamen Delphinum, de quo apud Solinum leges, quemque Delphino potius ſimilem, quam Delphinum Marcellinus vocat, Sturionem exiſtimare, nihil forte oberit.

Nec *Oxyrinchus*, veterum, cum hic Carnivorus ſit, et hamo, ut apud Athenaeum legimus, capiatur. An pro Oxyrincho Caſpio Aeliani, haberi debeat, comparatio oſtendere poterit. (*Aelian. H. A. l. 17. c. 32.*) Circaſſi ſane caeterique Moeotidis accolae, Sturionem Oxyrinchum vocant, ſi Geſnero et Scaligero credimus. *Silurum veterum* eſſe Salvianus contra Manardum apud Aldrovandum oſtendere conatus eſt, quem prolixiſſime agentem vide. Auſonii eſſe nullum dubium, et ita Sturio a Venantio Fortunato

Picta-

Pictavienſi Epiſcopo, qui duobus poſt Auſonium ſeculis vixit, vocatur: Veterum non eſſe, tum ex eo colligas, quod non tantum teſte Juvenale et veteri ejus interprete, ſed etiam Antiphane et Theodoro Sinopenſi apud Athenaeum, vilis apud eos piſcis ſuerit; tum quod eum in Garumna non invenias; quod et Scaliger monnit. Γαλαξίαν ſeu γαλεξίαν vocari Galeno crederem, niſi eandem in Graeciae mari, in quo Sturiones dantur, naſci negaret. Acipenſerem eſſe, qui ab Elope et Anthia diſtinguitur, Rondeletius erudite oſtendere conatur, quem ſequitur Junius: obſtare ejus ſententiae videtur, quod rarus inventu, et unus omnium ſquammis ad os verſis contra aquam nando meare, apud Plinium dicatur, et id Nigidius Figulus, reſerente apud Macrobium Sammonico Sereno, confirmet. Aldrovandus Sturionem Acipenſerem Romanis cum recens et in Italia captus eſſet, vocatum fuiſſe; Silurum Graeco nomine cum ex peregrinis Graeciae inprimis oris allatus, opinatur. *Deſcriptionem* ejus Paulus Jovius hanc dedit. *Corpore* eſt tereti oblongoque, inter rotundos et planos ambigente, ut qui ſubtus quodammodo planus ſit, dorſo vero ſemirotundo. *Caput* quadratum eſt, et ad effigiem parvae pyramidis protenſum. *Os* illi eſt ſine maxillis, ſine dentibus, diverſum penitus ab reliquorum piſcium forma, idque ſub mento in ipſa prope juguli parte, ad ſimilitudinem fiſtulae arundinaceae rotundum, ſemperque patens, et cartilagineum et ſumme candidum; cujus hiatum in procerioribus haſta brachii haud facile impleret: caeterum totum caput dura potius et calloſa cartilagine quam certis oſſibus conſtat, quod ex lento quodam et praepingui mucore concretum eſſe videtur. *Naribus* omnino, quae illi praetenues ſunt ſupra roſtrum, refrigeratur. Sunt autem branchiae utrimque quaternae oſſeo operimento, non ſecus quam ſquammoſis piſcibus contactae. *Oculos* habet parvos. Ex roſtro gemina barba, ut in Mullo dependet. Toto dorſo craſſiores quaedam ſquammae oſſea duritie certo numero ordineque diſtinctae, intercurrente ſpinae acie, ad elegantiam eminent, ut in magnificentioribus valvis hodie videmus, quas ferrei atque inaurati clavi certa ſerie confixi decentiſſime figurant. Caeterae corporis partes cuticulari et ſcabro admodum operimento potius quam perpetuis ſquammis integuntur, idque ad ſubviridis atrique coloris ſpeciem. *Venter* cute levi et argentea tegitur. *Linguam* habet craſſam et duram, *gulam* undequaque rugoſam. *Pinnae* ſunt ad branchias duae et totidem in ventre ad podicem: praeter quas in dorſo prope caudam alia unica erigitur, e cujus fere regione imo ventri alia etiam una ſubnectitur. *Cauda* vero in duas pinnas degenerat, quarum ſuperior craſſior atque duplo longior extat. *Ventriculus* eſt carnoſus ſoliduſque atque pertinaciter inhaereſcens tergori, ut niſi diſciſſus divelli inde poſſit. *Oeſophagus* in rugas contractus. *Hepar*, in duos lobos oblongos pallidi coloris dividitur, quorum dextro veſica fellis validiſſime connectitur. *Lien* ſubruber: *inteſtina* craſſa, et ternis gyris convoluta. Magnis piſcibus annumerari debet, cum crebro et pleriſque in locis centum librarum, et alibi longe major capiatur. Ego aliquando Ferrariae Sturionem mercatus ſum centum et quadraginta librarum, donavique Illuſtriſſimo pariter ac Reverendiſſimo Ioan. Baptiſtae Campegio, Epiſcopo Majoricenſi, Domino meo nunquam ſatis celebrando, qui paucis ante diebus, ut labores meos promoveret, mille aureos donaverat. ° Quantum ad *Differentias* refert Bellonius, Ponticorum, Adriaticorum, Gallicorum, et Germanicorum inter ſe eſſe differentiam, quae magnitudine, craſſitie, cutiſque aſperitate, et ſubnigro, ſubflavo, aut argenteo colore diſtingui poſſit: Sequanicum et Ligerinum adultum interdum tres orgyas excedere, Galeum piſcem pinnis et forma referentem, exili corpore, hirta ſurſum pelle, deorſum plana ac levi: apud Ferrarienſes, et Bononienſes argenteo

colore

Juvenal. Scalig. 14. et 15.

Scalig. in Lect.

Auſon. l. 2. c. 1.

Galen. de Alim. facult. l. 3.

Plin. H. N. l. 9. c. 17.

Macrob. Satur. l. 2. c. 12.

° Hactenus Jovius.

colore fulgentem, dorſum, et latera tribus veluti carinis diſtincta oſtendere.. Scaliger quoque tria Sturionum genera, in Occa Sarmatiae fluvio tradi ſcribit, et pretioſiſſimum illum, qui Bialarybitza vocatur, ponit: ſed Herberſteinius Bialarybitzam a Sturionibus diſtinguit. *Locum* ſi attendas. In Ponto, et circa Maeotidem paludem frequentiſſimus eſt, inde ova in molem coacta, ſalita, et cadis concluſa, per Turciam et Italiam diſtrahuntur. Tyrrheno et Adriatico mari ſi Bellonio fidis, raro viſitur.

Major tamen in fluminibus, quae nonniſi quinque aut ſex dierum itinere ſubintrat, quam Oceano, Tyberim ſi excipias, in quo parvi capiuntur. In Albi (hunc circa Pentecoſten gregatim, authore Kentmanno ingrediuntur) capti, ducentas interdum libras, ſingulas ſedecim unciarum, appendunt. Captus tempore Johannis Friderici Electoris ſexaginta ſupra ducentas librarum pondere, quem totidem florenis Princeps redemit. In Ligeri quoque et Rheno delicatior. In Tanai, Danubio, Rheno, Tibiſco, Viſtula, Garumna frequenter capitur. *Cibus* Sturioni non piſces et conchylia, edentulus enim, ſed ſordes et mucus, quidam ſed perperam aëris tranquillitatem ei ad cibum ſufficere crediderunt.

Dum eſcam quaerit, ſuis more terram ſub aquis ſodere Iſidorus prodidit. Cum branchiis omnino latis careat, naribus refrigeratur, et ſi quam hauriendo recipit aquam, eandem prono ore ſtatim regerit. De ejuſdem *Robore*, ex relatione Kentmanni ita Geſnerus. Sturio in aqua validiſſimus piſcis eſt: et in terra quoque cum ventri innititur. Cauda concuſſa hominem utcunque robuſtum proſternit, ubicunque contigerit, perticas etiam magnas et ligna per medium frangit. In terram extractus, lapides aliquando tanta vi cauda ferit, ut ignis exiliat, attritu nimirum oſſiculorum, quibus toto corpore mucronatus horret. Quamobrem caute tractandus eſt a piſcatoribus, ne vel crura eis confringat, vel retia diſrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellunt, ita ut rete, non adverſum, ſed ad latus ei ſit: ſecus enim rete vel ſextuplex laniaret. Cum ripam attigere, caput ejus omni contentione in altum levant, et piſcem totum in latus declinant: ſic enim robore ſuo nocere non poteſt. Videtur cum Salmone amicitiam colere. Ducem enim iſtorum piſcatores vocant. Zigam e mari pulſam, per flumina perſequitur, ſed fruſtra. Agilis enim hic et velox praevenit. Tanti olim *in cibis* apud Romanos, Trajani tempore, † ſi excipias, aeſtimii, ut cum tibiis, * et coronis in coenis circumferretur, et * Gallonii menſa, teſte Horatio, eo famoſa fuerit. Mares tamen foeminis praeſtant, hae ovis plenae probantur. Poggius, Doctoris Poggii filius, caput commendavit. *Caro* duriuſcula eſt, praepinguis, viſcoſa, et aegre concoquitur. *Hepar* adeo dulce, prodente Alberto, ut nauſeam niſi felle tingatur, pariat. Graeci ſale inveteratos tribus nominibus inſigniunt. *Rachis* ipſis dorſi portio pleura, coſtae et latera; *hypocelium* alvus cum pube. Caviario, quod ex ovis paratur. Graeci et Turcae veſcuntur. Iulio II. Pontifici mirifice idem placuit. Paratur et ex Cyprinorum ovis in Judaeorum gratiam. *De uſu in Medicina* nil occurrit. Quae enim de Siluro Plinius, huic vix competunt.

† *Macrob. Salmon.*
* *Archeſtrat. apud Athen.*

CAPUT VIII.

De Galeo Rhodio.

Tab. XXIV. I. *Aldrov. de Piſcib. l. 4. c. 10.*

De Galeo Rhodio ita ſcribit *Aldrovandus:* Rondeletius hunc piſcem, cujus modo icon exprimetur, Galeum Rhodium eſſe eruditiſſime oſtendit, propter maximam nimirum cum Acipenſere ſive Sturione ſimilitudinem, non ſolum quoad corporis ſpeciem et partes, verum etiam quoad guſtum, et ſaporem, dempta, inquit, unica differentia,

rentia, quae non niſi ab iis poteſt percipi, qui citra ingurgitationem hunc cibum ſumpſerint, quique exquiſito guſtatu fuerint: ferinum enim quid reſipit, quod tamen etiam non niſi pauciſſimum eſſe poteſt: nam Archeſtratus, qui in nullis non terrarum Orbis angulis gulae cupedias diligentiſſime perquiſivit, id obſervaſſe in eo non videtur, quandoquidem Acipenſeri plane eundem eſſe credebat, ut Athenaeus tradit, qui illius ſententiam refellit. Athenaei verba non ſolum Acipenſeris a Galeo Rhodio diſcrimen indicant, ſed verum Galeum Rhodium hic depingi comprobant: Archeſtratus, inquit, qui Sardanapali vitam vixit, de Galeo Rhodio ſcribens, eundem eſſe opinatur cum eo, qui apud Romanos cum tibiis et coronis in coenis circumferebatur, coronatis etiam iis, qui geſtarent, vocantque Acipenſerem. At hic quidem Acipenſer parvus eſt, et porrectiore roſtro, et figura triangulari magis quam ille. Et paulo poſt, Archeſtratus de Rhodienſi Galeo loquens, amicis patrio more conſulens, ait: Galeum in Rhodio quem Vulpem vocant, ſi tibi vendere noluerint, vel mortis periculo rape. Nominant illum Syracuſani κύνα πίονα, id eſt, canem pinguem. Haec ille. Quod ſi Galeum Rhodium cum Sturione ſeu Acipenſere contuleris, nullum plane comperies, (inquit Rondeletius) qui ei ſimilior ſit eo, quem propoſuimus: his exceptis quod Sturio eſt longiore roſtro et corporis figura magis triangulari. Nam alioqui Sturionem totius corporis figura, tergi oſſibus acutis, et clypeorum modo efformatis, aliis item in lateribus diſpoſitis, pinnis, cauda, ore in ſupina parte ſito, omnino refert. Is quemadmodum Sturiones, relicto mari, amnes ſubit. Reperitur enim in Pado, et Rhodano, et pro Sturione venditur; nec ab eo diſtinguitur, niſi ab exercitatiſſimis et exquiſiti guſtatus hominibus. Hanc differentiam docuit ipſum Guilielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus, vir ſingulari doctrina praeditus; tum ex capite craſſiore, et roſtro breviore, obtuſioreque; tum ex guſtu Galeum Rhodium ſive Vulpem deprehendi. Ferinum quid reſipit, quod de Sturione dici non poteſt, carneque eſt duriore: a quo ſapore Galei et Vulpis nomen habet, Galei enim et Vulpes ex Galeorum genere ferini ſunt ſaporis et ingrati. Si tamen in dulci aqua diu nataverit, in cibis haud aſpernandus eſt. A nonnullis eodem Rondeletio teſte *Cops* vocatur, eoque nomine deſignatum atque optime figura expreſſum ad ipſum Ferraria miſit doctiſſimus medicus Antonius Muſa Braſavolus. Alii nominis affinitate decepti Copſo appellant. Eſt enim id nomen alterius piſcis.

CAPVT IX.

De Cataphracto.

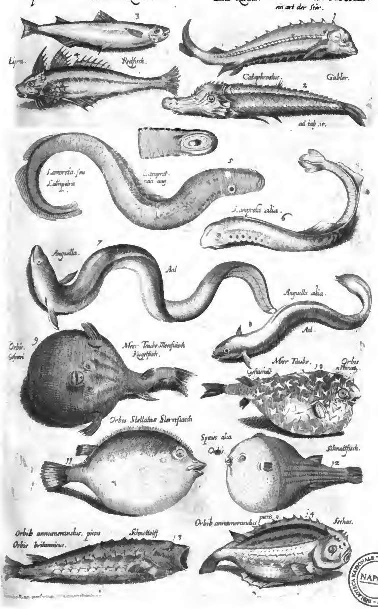
Tab. XXIV. 1. *Schonveld. Ichtyol. p. 31.*

Piſci huic Schonveldius nomen impoſuit, ſicque eum deſcripſit. Eſt palmorum duorum longitudinis ad ſummum, Capitis fere triangularis, depreſſi, anguloſi, ac lati pollices vel digitos duos, cujus duo latera tuberculis pleriſque horrent in ambitu, anteriora quae os ſpectant cirrhos multos tenuiſſimos alunt, poſteriora aculeis retrorſum ſpectantibus minacia ſunt. *Roſtrum* habet reſimum, quatuor apiculis munitum, quorum duo anteriores inſtar Lunae cornutae vel ſemicirculi ſe rotundant, reliqui poſt hos ſuis aculeis retro converſis conſpicui ſunt. *Os* in ſupina parte ſemicirculare habet, parvum, ad inciſuram ejus utrinque binis, ſub mento pluribus tenuibus cirrhis barbatum.

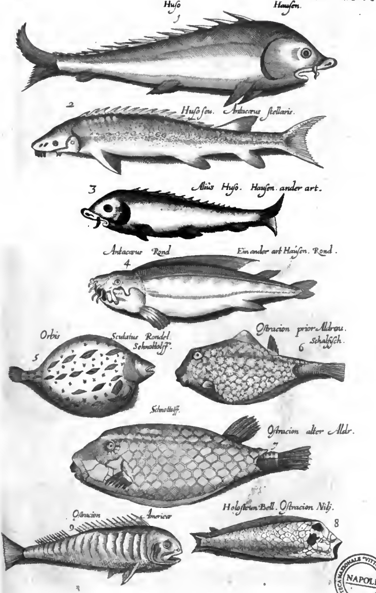
Truncus proxime caput depreſſior, octagonus eſt, prope caudam ſexagonus, prona parte fuſcus, nigris lituris interſparſis, circa ventrem plenum, in cujuſque medio *podex* eſt, albicat. Totus *ſquammis* oſſeis contectus eſt, in quarum medio

tumor

Tab. XXIIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

tumor durus, reduncus, erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit, quod verſus caudam valde gracileſcit. *Pinnas* circa branchias habet latiuſculas duas, ſub ventre totidem, ſed longe minores, binis fibris conſtantes. In *dorſo* inter ſquammarum extantias concavo, duas contiguas, parvas, omnes nigris lituris pictas. *Cauda* in pinnam ſubnigram exiguam et rotundam deſinit.

Dentes nullos habet, ſed horum loco labia aſpera, et in faucibus oſſicula aliorum in morem hirta. Frequenter circa Nortslandiam inſulam Oceani Sleſvicenſi Ducatui ſubjectam frequenter et per totum annum, in oſtio Albis et Ederae ſaepe capitur. Incolae Steinbicker, Mulſer, et Bursbul vocant.

Victitat ſquillis et aliis piſciculis. Habetur ob carnis dulcedinem in deliciis.

TITVLVS II.

DE LAEVIBVS.

CAPVT I.

De Huſone.

Tab. XXV. 1. *Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 11.*

HACTENVS de πὸθαμε θαλασσίοις piſcibus ſquammoſis egimus, ſequuntur non ſquammati ſeu *Laeves Huſo* nempe, *Eperlanus*, *Lampetra*, *Anguilla*, *Orbis et Holoſteus Bellonii*, *Huſonem*, quem a domo quaſi Hauſo, Germanis dici Bellonius opinatur. Plinius forte *Marionem*, quem Danubio Porculo marino ſimilem extrahi dicit, vocat; quidam *Eſocem*, appellarunt. Aeliano ni fallor eſt Antaceus, Germanicus. Magnitudinis eſt viginti quatuor pedum, et tantae, vt vix biga a tribus vel quatuor equis trahi poſſit. Vadianus magnitudinis pondo quadringentorum minimos quinquaginta, frequenter centum, ducenta, trecenta, vidit.

Dorſum habet aſperum. Nullum os in capite, ſi Alberto fides, ſi aliis multa, in corpore parva et pauca, cartilaginea potius, quam ſolida. Loco *ſpinae dorſi* cartilago eſt, quae foramen habet magnum et vacuum, a capite ad caudam tanquam terebello perforatum. Adipem pinguedini immixtum ſicut porcus. Similia de ſuo Antacaeo Aelianus. Cum aetate proceſſerunt, ad maximi Thunni magnitudinem, in Iſtro accedere ſcribit, et tam pingui abdomine eſſe, ut eorum ventrem lactentis ſuos foetus ſcrophae ubera dicas, ſicque aſpero corio tegi, ut eo perpoliantur haſtae. Addit item capitis medio a medulla ad caudam mollem et ſtrictam membranam pertinere, ex qua ad aſſum ſolem exſiccata, flagella ad concitanda jumenta efficere poſſis. E Ponto Danubium ſubit, et per centum quinquaginta milliaria Germanica, adverſis ſuavibuſque undis progreditur.

Aelian. H. A. lib. 14. c. 26.

De ejus captura, ita quidam ad Geſnerum mercator. Mitto tibi, inquit, Huſonis piſcis effigiem vivam. Is in Danubio, nec ubique, nec tempore quovis, capitur, ſed quando migrat. Terra argilloſa et pingui gaudet. *Capitur* fere ab autumno uſque ad Januarium, ſpatium decem milliarium inter Viennam et Poſonium, Presburgum vulgo vocant: ubi ad inſulam Schutam nomine, cum arce minutiſſima, ultimus hujus piſcis capturae locus eſt.

Viennae die Veneris plerumque quinquaginta vel ſeptuaginta, et aliquando centum Huſones, vaeniunt, qui integri fere diſtrahuntur. Copioſiſſima eorum captura fit in Walachia juxta Chiliam non procul ab oſtiis Danubii, quibus in mare Ponticum ſe exonerat. Inde ſalſi exportantur in remotas regiones.

Vadianus menſibus Octobri et Decembri captos Viennae invehi ſcribit. Timidius eſt, et a minimo etiam piſciculo in fugam vertitur. Sturio ſe ei per luſum affricare ſolet, in latebras profugum ejicit, et ventrem lancinat, dumque unus fugit, alter perſequitur, aquarum agitatione ſe produnt, et capiuntur. Captus lacte vel vino *potatur*, quoad diutius vivat, nec citius inebriatur, quam ſextarios quatuor ebiberit.

Gregatim natant, et tubarum cantum ſequuntur, ad eum poſtquam acceſſere, irretiuntur. In aqua tanto robore pollent, ut piſcatorem cauda ictum e navi dejiciant, elato ex aqua capite, mortuis ſimiles appareant. De Antacaeorum captura, vide Aelianum.

Quantum ad *uſum in cibis*, vitulinae in dorſo, porcinae in ventre ſaporem habet, magna pars ſalſamentis cedit, lactibus nihil dicunt delicatius, ſed et ova in cibum expetuntur.

CAPVT II.

De Eperlano.

TAB.XXIV. 3. *Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 12.*

In fluviorum in Oceanum, (verba ſunt Aldrovandi) influentium oſtiis, ut Rhotomagi et Antwerpiae frequens eſt piſcis, teſte Rondeletio qui *Eperlan* (quam vocem vulgarem ſecutus Eperlanum ceu latinum nomen fecit) dicitur, a nitido et ſplendido (inquit) colore, quo unionem (perlam) refert.

Caeterum ſi a perla ipſi nomen eſt, verendum eſt appellari een peerl; nam Eperlan Belgicum vocabulum non eſt: et Bellonius Epelanum nuncupat. Ait tamen etiam, Atherinae modo tranſparere. Hic Anglis *Schmelt* vocari ſcribit ab odore (violam enim gratiſſime redolet, quamobrem quidam *violam* vocari poſſe cenſent, argumento quod Aelianus ab odore thymi Thymallum piſcem nominavit,) vel a pinguedine. Geſnerus priorem etymologiam probat, quoniam Smelle Anglis ſit odorari.

Smel tamen apud Belgas eſt, liqueſcit, et proprie de pinguedine dicitur, a quibus Angli forte nomen mutuaverint. Uterque *duo ejus genera* eſſe ſcribit, *marinum* unum, *fluviatile* alterum. Sed Rondeletius marinum litorale eſſe, Bellonius ſaxatile dicit.

Rurſus Rondeletius Eperlanum in marinum et fluviatilem diſtinguens, figura corporis nihil vel parum differre innuit, ideoque unicam iconem exhibuit: Bellonius contra duas, admodum diverſas; quare ſuſpicari licet fluviatilem Rondeletii a marino non differre. Bellonius marinum item, partim marina, partim fluviatili aqua gaudere tradit, et Rondeletius quoque ex mari ad fluvios aſcendere inſinuat, dum in Sequanae oſtiis optimum eſſe ſcribit, et in Angliae fluviis.

Apud Neuſtricos Caudebeccanos, Angliae populos, uberrimus eſt, major tamen proventus circa vindemias, quo tempore eſt delicatiſſimus. Tereti ac tenui eſt corporis compage, nonnunquam dimidium pedem aequante. Rondeletius ad pedis magnitudinem aliquando accedere innuit.

Aſinos parvos refert, unde ex eorum genere eſſe judicarunt, quos refellit Bellonius, propterea quod glabro ſit corpore. *Oris* hiatu ſatis magno eſt.

Dentes habet in maxillis, et in lingua. Truttam praeter caetera dentibus refert. *Lingua*, ut ait Bellonius quaſi gemina, hoc eſt, (inquit) in cujus radice poſterior quaedam appareat, in qua multo plures dentes ſunt, quam in anteriore. *Pinnas* habet eaſdem, quas Salmonum genus, maxime poſteriorem illam dorſi pinnam ſubrotundam et pinguem. Prior totum piſcem in aequales fere partes dividit. *Cauda* bifurca eſt. *Branchiae* ſunt utrimque quaternae, decolores, et *violam olentes*.

Trans-

Tranſparenti eſt *corpore*, dempta linea nigra, quae ſpinae internae parti inhaeret. *Calculos* habet in capite rotundos, albos, quosque facile forinſecus propter piſcis transparentiam per cranium videri poſſe Bellonius tradit (qui diligentiſſime de internis Eperlani partibus egit) ſub poſteriori cerebri parte ſitos, ubi medulla in cerebro deſinit. *Cor* branchiis ſemicircularibus et fimbriatis eſt admodum vicinum ac ſcutiforme: deſinit quoque in angulos, rubrumque eſt; cui molles ac ſanguineae ſunt carunculae, quae huic tanquam aures in terreſtribus famulantur. Illae enim moventur cum corde, quod ſepto ab hepate dirimitur: unius tantum lobi, in longum demiſſi ad ſecundum latus. *Stomachum* delinentem in mucronem habet in V. literam efformatum: *Lienem* admodum rubrum, ſeminis Atriplicis in modum latum.

Cumque ſtomachi dextrum latus furſum uſque ad hepar reflectit, illic paniculo intercipitur: ubi *apophyſes* duas latas emittit, quae veluti ſecundum ventrem conſtituuntur. Aliud poſt hunc ſubſequitur, quod nec pylorum nec jejunum, neque ileon commode nominare poſſis; ſi quidem ſine anfractibus recta ad anum procedit. Sed rectum geniculo intercipitur, eſtque ruberrimum. *Meſenterio* nullam admixtam pinguediuem habet, quo ſtomachus et inteſtina obſidentur, ut nihil aliud in ventre, quam adipem eſſe dixeris.

Caridibus, culicibus, Aphyis, oeſtro, lendibus, millepedibus, pediculis et ejuſmodi dejectamentis *veſcitur*. Carne eſt molli et friabili. Aeſtatis ſine vel autumni initio *capitur*.

CAPVT III.

De Lampetra.

TAB. XXIV. 5. 6. *Aldrov. de Piſcib. l. 13. Plin. H. N. l. 9. c. 17.*

Lampetra, non tam a lambendis petris, quam ab *Alabeta* Plinii. Nilidis lacus piſcis, qui ἀλαβῆς, quod manu propter lubricitatem capi non poſſit, dicitur, vncatur. Doctiores Plinii et Auſonii Muſtelam eſſe opinantur, nec tamen vel ex *marinis Aeliani*, quas jecorino ſimillimas eſſe pupillis oculorum ad cyaneum colorem accedentibus, mento quam jecorini majori, quam Chremetis minore, algas depaſcere, ſaxatiles eſſe, et omnium cadaverum, in quae incurrit oculos conficere, idem author ſcribit; vel ex *Muſtelis*, qui Ariſtoteli caeterisque γαλεοί, qui flumina nunquam ſubeunt, et vivipari ſunt, eſſe judico. Sed nec ex *Muraenarum* genere eſſe credo, quamvis Dorioni apud Athenaeum Muraena fluviatilis haud inepte dicatur, quod illae Branchiis integris careant, quas Lampetrae velut cartilaginem obtinent.

Plin. H. N. l. 9. c. 20. *Lumbricum marinum* Plinii non eſſe, exinde quod pinnis omnino careant, colliges. *Plin. H. N. l. 9. c. 15.* At ex *Vermibus aquaticis* ejuſdem eſſe, quos in Gange Indiae Statius Seboſus, haud immodico miraculo attulit, branchiis binis, ſexaginta cubitorum, caeruleos, qui nomen a facie traxerunt, eisque tantas vires, ut elephantos ad potum venientes, mordicus comprehenſa manu eorum diſtrahant, Rondeletius credidit.

Idem ex βδέλλαις ſeu Hirudinibus Strabonis, quas in quodam Lybiae fluvio ſeptenum cubitorum perforatis branchiis, ita ut reſpirare poſſent, naſci ſcribit, quod ſanguiſugarum inſtar ſaxis et navium clavis haereant, opinatur. *Strabo Geogr. l. 17.* *Tincas fontanas*, de quibus apud Plinium, quod Hermalao placet, non eſſe, certum, quia illae ex inſectis. *Flutam ſeu Plotam* quod quoque Rondeletio viſum, dici poſſe, quod niſi in ſumma aqua natet, ut aërem attrahat, facile ſuffocetur, concedimus. An *Anguilla copaea* ſit, cujus Archeſtratus apud Athenaeum meminit, dubito. *Athen. Dipnoſ. l. 7.*

Quamvis enim ſit exoſſis ſeu ἀπύρηνος, quod Auguillae vulgari non competit: in eo tamen quod Anguillas

guillas Copaidas Agatharchides prodigioſae magnitudinis eſſe ſcribit, diverſa a Lampetra eſſe videtur. Echeneida Oppiani eſſe, Rondeletius cenſuit, nec abhorret ab ea Echeneidis deſcriptio, quam apud Oppianum vide. Bellonius quoque nautis praecipue infeſtam eſſe ait, temonibus triduum fere inhaerendo, caudamque in contrarium vertendo, recensque picatae navis lateribus picem lambendo ſic infigi, ut nautas ab itinere remoretur.

De *Generibus* ut dicam, non unum Lampetrae genus eſt. Sunt quae e mari flumina ſubeunt, ſunt quae a ſalſis aquis omnino abſtinent.

Marinarum triplex genus eſt, majus, medium Germanis et Belgis Prick dictum, et minus a Salviano depictum, qui, licet aetatis ratione tantum differre quiſpiam ſuſpicari poſſit, quoniam colore tantum et magnitudine a majori differt, differre tamen, et ſpecie oſtendit, cum majores ſemper et maculoſae et bicubitales; minores contra ſine maculis et pedales tantum reperiantur: Prick vero cubitalem magnitudinem haud ſuperet, transverſalibusque et nigricantibus lineis ſolum inſigniatur.

Rurſus ipſi majores haud ubique aeque magni. Teſtatur enim Jovius in Arno et Tyberi ad generoſum habitum adoleſcere: in omnibus autem Galliae Ciſalpinae rivulis, ipſisque praeſertim Ticini atque Adduae emiſſariis multas reperiri pretioſas admodum, quanquam minimi digiti craſſitudinem minime ſuperent.

Et Platina in Ciſalpina (Gallia) parvas, in Hetruria mediocres, Romae ex Tyberi permagnas capi tradit; niſi dicamus, haud recte ab his ſcriptoribus iſthaec obſervata eſſe. Omnibus ſive marinae ſint ſive fluviatiles, commune eſt, Ceteorum more *fiſtulam in cervice habere*, per quam cum navibus aut ſaxis haerent, aquam ad branchias attrahunt. *Spina* item omnibus cartilaginea a capite ad caudam uſque ducta, chordam Galli vocant, quae vere tenerior, aeſtate durior, et inſuavior.

Branchiarum numero, figura et ordine conveniunt, *ore* item et *pinnis* et totius corporis figura. Muraenis valde ſimiles ſunt, ſi caput excipias, *Os* enim neque in longum neque in latum ſciſſum eſt, ſed excavatum velut in hirudinibus, quas ſanguiſugas vocant. Geſnerus ab eo loculorum inſtar, qui ad ſervandos nummos loro contracti clauduntur, conſtricto lignum aut lapidem ita apprehendere ait, ut ſugere videatur, idque tanta vi, ut aegre avellatur, cucurbitularum medicinalium ſimilitudine. Marginem item oris rotundum fibris quibuſdam laciniosum eſſe, quae nimirum ut firmius haereat, ſugatque efficiunt. In cavo illo ſparſi ſunt *dentes*, plurimi flavi, acuti, hamati, quorum interiores majores eſſe idem Geſnerus obſervavit, eosque circiter viginti ordinibus diſtingui; et tanquam a centro ad circumferentiam digeri, ordinibusque ſingulis quaternos, quinos, ſenosve ineſſe. Eſſe et in ipſo oris receſſu duplicem *dentium* minorum ordinem, quorum major, inquit, omnino ſerram denticulis utrimque denis refert, eos denticulos continuos eſſe, caeteros cutim habere interjectam. In ejuſdem cavi imo teſte Rondeletio particula eſt contraria occurſu foramen interius occludens. *Cor* habent ſub branchiis et foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, ſpongioſa ac praetumida incluſum, ſubrotundum, ciceris craſſitie: *hepar* oblongum, caeruleum, unius tantum lobi. *Felle* carent. *Inteſtinum* omnibus unicum, rectum, minime complicatum; reliquum corporis in foeminis matrix ovis referta occupat. Pinnis lateribus carent; nullasque ad natandum habent, ſed flexuoſo corporis impulſu aguntur, et *pinnulis* membranaceis iter dirigunt, quarum una fere ſupra caudae extremum erigitur, altera paulo ſuperior eſt. Laevi cute teguntur, quae in majori nigricat prone, ſupine candicat,

ad

ad latera, et in dorſo ſubluteis ac nigricantibus maculis conſpergitur, quibus minor caret. Geſnerus majori maculam ait eſſe albicantem in vertice, in medio oculorum interſtitio; et contiguum ei anterius foramen parvum membrana parum prominente circumdatum. *Pricka* cum majori colore convenit, ſed pro maculis quales diximus, transverſales habet lineas. Omnes utroque gutturis latere *ſeptem foramina* habent, quibus aquam acceptam reddunt. Platina *linguam* Lampetris tribuit, Rondeletius habere negat. Salvianus et Bellonius non meminerunt. *Oculos* rotundos et profundos habent. In majori caeruleam pupillam aureus circumambit circulus.

De *Lampetrarum migratione* et hoc habe, Veris initio migrare, et circa Donati diem, qui eſt decimus ſeptimus Februarii, nullas amplius apparere, ſed aut recedere, aut corpore reliquo tabeſcente, licet capitis moles relinquatur, interire.

Initio Maji optimas, ab eo tempore irrequieto motu emaciari, et pleraſque ante partum mori, parientium ſobolem evaneſcere, nec unquam circa Argentinam apparere; adultas, quae non pereunt, cum fluvio aqua ſecunda, Majo menſe auferri, Argentinenſium piſcatorum relatio eſt. In mari et fluminibus parvas *parere*, eoque tempore, quo in fluminibus capiuntur, in mari etiam capi, reliquisque anni temporibus vel in abditis locis latere, vel a littoribus in altum pelagus longe ſecedere; majores in fluminibus rariores eſſe, Salvianus author eſt. *Veſcuntur* aqua et muſco. Quidam eſca quadam compoſita in fontibus et aqnis dulcibus eas nutriunt, et ſervant. Spumarum indiciis comperiri ſolent: captaeque perpetuo in aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in urbes deferuntur.

Vſum in Cibis quod ſpectat, Albertus dulcem et inſalubrem vinoque condiendum, Alexander Benedictus optimi ſucci, facit. Salernitani craſſum et viſcoſum, minus tamen Anguilla, et quia veneni aliquid habent, in vino ſubmergendas donec moriantur, poſuere. Romae olim proximam a Scaris, quibus principatus debebatur, habuere menſam. *Scribit Platina Romae aulae fortaſſis offenſus*, bene a natura factum eſſe, quod Romae ex Tyberi pernagnae capiantur, et delicatiſſimae, quoniam vallatae ibi gulae inter ſe auctis pretiis certant. Emi (inquit) frequenter Lampetras quinque ſex, ſeptem aureis, et olim a laticlavio viginti, cum alter ſecum auctionaretur, emptam ſcimus: nec paſſa eſt ingenua gula tantam audaciam gratuitam eſſe. Diſpenſatori enim, quod ſui ipſius arrogantiam et faſtum (nolo dicere ſtultitiam) imitatus eſſet, centum aureos dono dedit, ne ſecundo ad certamen ſingulare provocatus, timidus ac infractus animo ſuccumberet.

Caeterum non quovis anni tempore, nec quovis loco tanti fiunt. Scribit enim Jovius Romanis, id eſt, Tyberinis praecipuam nobilitatem a magnitudine et ſapore eſſe; adeo ut denis ſaepe aureis veniant, ipſo praeſertim vere, et recte quidem, quoniam incipiente aeſtate, ſpinalis medulla iis nervi inſtar durior efficitur; et marinae, hoc eſt, quae in mari capiuntur, aridae ſemper ac velut agreſtes judicantur. Jovius delicatiore condimento, multo majorem quam ab ipſis pulpis nobilitatem accipere ſcribit. Necari enim ſolere in vino Cretico, eique myriſtica nuce os claudi, et foramina illa (branchiarum utrinque ſeptem) totidem caryophyllis adimpleri in reganoque convolutam in ſpiras, additis avellanis tritis, medulla panis, oleo, vino Cretico, aromatibusque ad temperatiores prunas certis momentis ſedulo excoqui, quo condimento, inquit Leo X. in minori fortuna, joci cauſa, ut convivium exhilararet, Marianum cucullatum, ſalſum, et ridiculum hominem decepit.

Namque

Namque funem inſtar Lampetrae incoctum, multoque illo jurulento immerſum, grandi in patina appoſuit, ut notam omnibus ejus edacitatem, gulamque eluderet: qui jam magna pultarii parte abſumpta pſeudolam petram aggreſſus, diu multumque cum ea maxillis ac dentibus inhaerente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus, facetiſſime reſpondit: utinam ſic mihi ſaepius illudatis. Nam in hoc condimento non modo funes, ſed et ipſas catenas (quibus inſani vobis ſimiles vinciuntur) et cum voluptate quidem abſumerem.

CAPVT IV.

De Anguilla.

Tab. XXIV. 7. 8.

Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 14.

Quem piſcem Latini Anguillam ab anguis ſimilitudine dicunt, illa Graecis veteribus ἐγχέλυς, ἀπὸ τῆς ἰλύος, quod commoto coeno felicius capiatur, modernis ἀχέλυ, vocatur. Lacedaemoniis λημυλάτεις dictas, apud Heſychium legimus. Eſt ex piſcibus καταδρόμοις, qui in aquis dulcibus geniti, ad mare deſcendunt.

Duo ipſarum ſunt *genera*, Majus et Minus. *Illi* caput brevius, craſſius et latius, color fuſcus: in profundo degit, et aqua deficiente ſeſe in limo, ut inde effodiatur, occultat. Ad mare nunquam deſcendere, ſed ſemper in vallibus degere, quidam affirmant. Mares Rondeletius vocat. *Huic*, quod Anguilla ſimpliciter dicitur, caput longius et acutius, et in mare deſcendit. Laeves ſunt in univerſum et lubricae, ut manu teneri non poſſint, ſi incluſae tenentur, quacunque caudam exerere poſſunt, eadem totae evadunt. Ariſtoteles eis quaternas utrinque *branchias*, ſed ſimplices tribuit.

Alias quoque branchias pauciores minusque continentes habere ſcripſit. Athenaeus vero ex Theophraſto exiguas. Cuticulae qua hae teguntur, Parvula ineſt *rima*, quae cauſa eſt, quod in turbidis aquis facile ſtrangulentur, et in aëre diutius vivant. Teſte eodem Ariſtotele *gulam* quae paucis piſcibus contigit, habent, licet exiguam, ventreque ſunt exiguo. *Fel* jecori haeret. Hoc magnum eſt, illud aqueum. *Pingue* ineſt paucis, plurimae eo carent. Hippocrates tamen pinguedinem habere ſcribit, eandemque naturae hominis inimicam: caeterum haec pinguedo a carne ſeparata non eſt: quare alias dicebat Philoſophus: ſeorſum enim a carne non pingueſcunt: unde parvum eis in omento ſevum eſſe ſolet. *Tergus* earum quam Muraenis craſſius teſte Plinio: cujus locum de pinnis hujus piſcis, ubi lumbricis pro lubricis legebatur, reſtitui in Lampetra ex Ariſtotele, qui longorum vel laevium alios ut Anguillam et Congrum binas pinnas, alios ut Muraenam nullas habere ſcribit. Has juxta branchias haerere idem aſſerit, ſupiniſque pinnis carere. A medio dorſo et ab excrementi meatu veluti limbus cutis potius, quam pinnarum ſubſtantia ſuperiores corporis partes ambit.

Ariſt. H. A. l. 1. c. 5.

Ventriculus et inteſtina in longum protenduntur. Color omnibus haud idem. Variat enim aquarum, in quibus degunt, ratione. Quae *puram et defluentem* incolunt, ventre (inquit Salvianus) ſunt candido, dorſoque cineraceo ſive ſubcaeruleo: quae vero in impura et ſtagnante commorantur, ventre ſubalbo, dorſo vero ſubviridi vel ſubnigro apparent: *Os* habent ſatis apertum, dentibus, parvis, acutis munitum, multiplici ordine. *Magnitudo* quoque non ubique eadem. Plinio atque Solino teſtibus in Gange ad tricenos pedes augentur: et Athenaei Pauſaniaeque teſtimonio Copaidae, item Strymoniae eximiae magnitudinis eſſe dicuntur. Archeſtratus Copaidas apyrenos quaſi ſpinas et oſſibus carentes vocat: Geſnerus et Dalechampius Lampetras intelligi volunt; quoniam hae pro ſpinis cartilaginem

Plin. H. N. l. 9. c. 3.

Athen. Dipnoſ. l. 7.

ginem habent. *Magnas* vel ad brachii craſſitudinem capi audio in aqua mortua (ut appellant) Galliae Narbonenſis. In Italia ad viginti libras aliquando accreſcunt; ſed quae ſuperant, nunquam inventae ſunt.

Locum, ſi ſpectes Marinarum quoque Diphilus et Epicharmus apud Athenaeum meminere, non quod ibi naſcantur, cum paucae et nondum adultae nunquam, magnae et adultae raro ibi reperiantur; ſed quod, ut Plinius, Ariſtoteles et Oppianus firmant, maria ex fluminibus ſubeant. In nullo amnium qui Danubium influunt, reperiri; in omnibus, qui Rhenum, licet ex uno aliquando cum illis fonte ſcaturiant, Nanclerus et Albertus prodidere. Frigiditas Danubii forte in cauſa, cujus aquae ante fauces Alpium ab Occidente in Orientem fluunt; major pars ex Alpibus deſcendit, et a parte Aquilonari, ante Alpes delabitur. Copaidum, quae ἀπύρηνοι, σπυρίδας, Pollux et Ariſtophanes commendant. Prodigioſae eaedem interdum magnitudinis a Baeotiis hoſtiarum more coronabantur, aſperſaque mola, cum precibus Diis immolabantur. Regiae, quas Lethus circa Berenicem fluvius ſibi vendicat, ſeſquialterae ad illas, quae ex Macedonia et Copaide lacu habentur. Suus iis et qui in freto Rhegii, et in Maeandro fluvio capiuntur honos. Strymoniae quoque, Elori amnis, et qui ad Euclea fluvium, in pretio fuere. Pars Britanniae Anguillarum terra a copia, quamvis ibi non degant, dicitur. Ad aquas mortuas brachii craſſitudinem aequant. In ſtagno Monſpelienſi Latera dicto, trium vel quatuor cubitorum ſunt longitudine. Ex Tarni fluvio, qui non ſolum auget, ſed efficit Garumnam, qua parte in eum erumpit, tanta copia defertur, ut una die XVIM. in naſſis inventa ſint. In Mintio amne quandoque mille glomeratae capiuntur, ut apud Cardanum extat. Male ergo ἐν ταῖς διαμενούσαις λίμναις, *in ſtagnis promanantibus*, ut Scaliger vertit, reperiri negat Ariſtoteles.

Athen. Dipnoſ. l. 7.
Ariſt. H. A. l. 6. c. 14.
Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 14.
Athen. Dipnoſ. l. 7.
Scalig. ad Ariſt. H. A. l. 6. c. 15.

De *ortu* diſſentiunt Authores. Plinius, Anguillas atterere ſe ſcopulis, ea ſtrigmenta viviſcere, nec aliam earum eſſe procreationem ſcribit. Secundum Ariſtotelem, in diſſectis neutrum ſexum, nec vel ova vel ſemen deprehendas; in temporibus ſiccis, ſed poſt imbres, idque ex iis, quae vocantur γῆς ἔντερα *terrae inteſtina:* quae ſiunt in coeno et putredine; maritimis quidem locis, quae algam producunt; in ſtagnis vero et fluviis prope ripas, quia tepor ſive calor iſtic putredinem gignit. Plinio Athenaeus et Oppianus ex veteribus, ex recentioribus Rondeletius adſtipulantur. Illi complexas coire, et ſtrigmentitium, quid emittere, ex quo cum in limo fuerit, ἐν τῷ βορβόρῳ καὶ τῇ ἰλύϊ γενομένης σήψεως, animal generetur, prodiderunt. Hic inferiore ventris parte vulvam in foeminis, ſemen in maribus eſſe, multa pinguedine perfuſas non apparere, corporum complexu coëuntes a ſe viſas ſcribit. Utroque id fieri poſſe modo credo. Nam et Berniciae in Scotico Oceano ex verme naſcuntur, poſt ova excluduntur. Eadem et Rondeletii ſententia. Addit enim, cum equus mortuus in ſtagnum Megaloniae injectus fuiſſet, innumerabiles paulo poſt ibidem viſas Anguillas. *Nutrimentum* ipſarum ſunt, radices herbae et cuncta quae in limo offendunt, viſae, ranis, vermibus et piſcium partibus veſci. Paxamus hirudines, Homerus cadavera, quidam ſe ipſas invicem, Plinius edulia ſi quae apponuntur, devorare, teſtantur. Puriſſimam tamen aquam impenſius amant, ideo in quadam Britanniae parte, ut Albertus ex Beda refert, in ortu Coſmico Plejadum hoc eſt XVII. Calendar. Junii, quod tunc propter ventos, qui initio veris e terra erumpant oppoſitos aqua nunquam luto turbetur, ingens ipſorum copia; et a turbida abhorrent adeo, ut Athenaeo teſte, cum ventis turbatur, ſuffocari, et qui-

Plin. H. N. l. 9. c. 61.
Ariſt. H. A. l. 6. c. 15. edit. Scalig.
Athen. Dipnoſ. l. 7.
Oppian. Halieut. l. 1. v. 156.
Ariſtot. H. A. l. 8. c. 2.

Ariſt. H. A. l. 8. c. 2. Plin. H. N. l. 9. c. 21. quidem propter exiguas branchias, ſoleant. In exiguis aquis mori dixit Ariſtoteles, hyemem male ferre, Plinius.

De reliqua ipſarum natura haec habe. Noctu paſci, interdiu limo quieſcere, ideo ſeparatim ab aliis degere piſcibus; exanimes piſcium more non ſuperfluitare, ut apud Plinium legimus, quod ventre ſint exiguo, pingue paucis inſit, plurimae eo careant, ut Ariſtoteles tradidit, aqua tranquilla efflare, id bullarum indicio colligi eodem genere motus, quo ſerpentes in terra, id eſt celerrime, moveri, ita ut dum Phalacrocorax integras devoravit, mox per inteſtina delabantur, idque vel novies aliquando fiat, in ſinu detentas, hominem aliquando ita circumplecti, ut nonnunquam ſuffocent. Annis ſeptem vel octo, quod branchias pauciores minuſque continentes habeant, et paucum humorem admittant, vivere; extra aquam ad quintum, ſextumve diem ſi loco umbroſo, et frigido; (ſi a ſole tangantur in terra brevi moriuntur) reponantur, a motu non impediantur, et ventus ſeptentrionalis aſpiret; excoriatas et in partes ſectas ſat diu. Tonitrua denique adeo timere, ut de fundo ad ſuperficiem enatent, frigoris adeo impatientes eſſe, ut cum Anno MCXXV. omnia gelu et glacie rigerent, in terram proreperent, et intra foeni cumulos ſe abderent.

Ariſt. H. A. l. c. *Athen. Dipnoſ. l. 7.* *Ariſt. H. N. l. 8. c. 2. Plin. H. N. l. 9. c. 21.*

Diſciplinae non omnino expertes eſſe videntur. In Jovis Lebradii namque fonte Anguillas e manu veſci et inaures additas, a veteribus proditum Plinius refert; et in Arethuſa Chalcidenſi, Anguillae et Mugiles manſueti inauribus tum argenteis ornati accipiunt a largientibus cibos, a ſacerdotibus viſcera et caſeos, ut Athenaeus ſcribit, et Aelianus, item Plutarchus, qui ſacras haſce Anguillas vocari ait. Nymphodorus denique in Eloro amne tradit Lupos eſſe, et Anguillas magnas adeo manſuetas, ut e manibus etiam porrigentium panem capiant: quod et Appollodorus ſcribit in Chronicis. *Hoſtiliter* eas tractant, Ardea, Corvus aquaticus Phalacrocorax ex avibus: ex quadrupedibus Lutra, quae tamen amputato plerumque capite diſcedit, ut piſcatores prodidere.

Plin. H. N. l. 32. c. 2. *Aelian. H. A. l. 14. c. 8.*

Quantum *ad uſum in cibis*, delicatiſſimas olim fuiſſe certum eſt. Maenander inter paucas ſumptuoſiſſimi convivii, quae talento fere conſtarent, cupedias enumerat. Phitetarus miſeros divites, qui parce viverent, et Anguillas non ederent, dicebat. Alii coenarum Helenam, voluptatis reginam, prae Diis honorandam, etc. dicebant. Sybaritae, iis, qui eas piſcarentur aut venderent, immunitatem, teſte Athenaeo, decreverant. Hicelius denique ſucci bonitate caeteris praecellere, ſtomachoque gratas eſſe reliquit. At medicis quamvis carnem mollem habeant, ſucco tamen lento et pituitoſo abundant; inflammationem pulmonis, quod pinguedine hominis naturae maxime infenſa oblinantur, inferunt; ſuperflua humiditate, quam partibus alluunt, turbidam et ſonoram vocem reddunt; et ſecundum quoſdam, neſcio quid, quod niſi eximatur, in periculum vitae conjiciat, habent, ideo forte caput, cauda, et a quibuſdam oblonga, quae nigricans per dorſum fertur vena, abſcinduntur. Platina ubi praeparationem Anguillarum eximiam dedit, ſubjungit acutiſſime, *ſic paratas hoſtibus apponendas, quod nihil boni in ſe habeant.*

Athen. Dipnoſ. l. 12. *Hippocrat. lib. 2. de Diaeta.* *Galen. de Alim. l. 3.*

His noxis infringendis, veteres betae involutam, ut vitioſitate ſua humidum detergeret, comedebant: Salernitani vinum forte hoc eſt generoſum et craſſum, quale eſt rubeum, praeſcribunt, nam ſi tenue biberetur, Chylus in venas ante perfectam coctionem abiret et in corpus raptus Cachexiam excitaret; idem accidit, niſi pedetentim, et parum velut pitiſſando hauſeris.

De

De Uſu in Medicina tantum obſervavi apud Authores, *Pinguedinem* in elixatione ſupernatantem unguentum ad plagas ingredi, de toſta deſtillatam, aurium et nervorum doloribus mederi; glabro capiti illitam capillos reſtituere; cum pinguedine anſeris, ſucco rutae, abſynthii, hederae terreſtris, et Cynogloſſi ſubactam, ad vulnera praeſtantiſſimam eſſe: Fumum ex ſaltarum cute exceptum; tormina ventris ex dyſenteria ſopire; in vino putrefactam vini taedium parere. Eviſceratam, tuſam, et in olla vitrea coctam, cum pinguedine ac liquore, qui in fundo vaſis remanet, haemorrhoidum cruciatus egregie lenire. Cingari Anguillas Equis per anum inſerunt, ut obeſiores, et agiliores videantur, Hippiatri quidam equo aſthmatico Anguillam vivam ori inſerunt, ut per inteſtina elabatur. Alii et parvam imponi jubent purgationis cauſa. Nec propterea mortis periculum eſſe ajunt: quin Geſnerus aſſerit, nautam ſibi notiſſimum vivam integram deglutiiſſe, integram per alvum, vivam reddidiſſe. Idem author eſt aliquos aureum et cholobaphicum colorem ex felle Anguillarum, aliorumve piſcium vel boum parare: miſcere autem aceti modicum et cum creta ſubigere in maſſam. Praetextatos earundem tergore verberari ſolitos Verrius teſte Plinio tradit, et ob id multam his negat inſtitutam. Praetextatos appellans impubes, eos nempe qui frugem aratro quaeſitam nocte furtim ſecuiſſent, aut depopulati eſſent.

Plin. H. N. l. 9. c. 23.

CAPVT V.

De Orbe.

Tab. XXIV. 9. 10. 11. 12.

Plin. H. N. l. 32. c. 11.

Hujus piſcis ſolus *meminit Plinius.* Duriſſimum eſſe piſcem, *inquit,* conſtat, qui Orbis vocetur: rotundus eſt, et ſine ſquammis, totuſque capite conſtat. Geſnerus Apuleji, *Cranium* eſſe opinatur, quod ad cranii formam magnitudine, rotunditate, et dentibus humanorum ſimilibus accedat.

Aldrovand. de Piſcibus l. 4. c. 15.

Tria ipſius genera deſcripſit Rondeletius, *quartum* addit Aldrovandus. *Primus* qui Orbis ſimpliciter figura, ſi caudam demas, ſphaericus eſt. Squammis prorſus caret, cuteque tegitur admodum dura; quam aſperam efficiunt aculei duri, quibus tota conſperſa eſt. *Roſtro* caret: *Capitiſque* nullum apparet veſtigium, quin (ut Plinius ait) totus capite (maſim ventre) conſtare apparet. *Os* habet parvum, dentes vero magnos et latos, utrinque binos. Supra os duo exigua ſunt foramina, olfactus, audituſve inſtrumenta: *Oculi* mediocres. Circa corpus medium unica eſt et ſemicircularis utrinque *branchiarum* ſciſſura; prope quam etiam utrinque unam haud magnam, ſed rotundam pinnam habere Salvianus ait, et in icone exprimit. Rondeletius unicam eſſe ait, ut in Capriſco. Hic et in ſummo dorſo pinnulam pingit, qua Bellonii icon et Salviani quoque caret, et ipſe in deſcriptione non meminit. Eam tamen etiam videre eſt in icone ad ſceleton efficta a Geſnero, quae hic exhibetur. Poſterior corporis pars in *caudam* brevem et rotundam, inque latam et fere lunatam pinnam delinentem degenerat; in cujus parte media atque ſuperiore, pinna una erigitur, altera quoque inferiori parti haeret. Color ei cineraceus, lineis quibuſdam latis et obſcurioribus ex piſce medio exortis poſteriorem ejus partem ad caudam uſque pingentibus. Eſt maris Aegyptii accola, ex quo Nilum quoque ſubit, et in ejus oſtio, quod Saiticum vocatur, capitur. Ob inſolentem corporis detractum corium tomento impletur, et in domibus ornatus cauſa ſuſpenditur: ſuſpenſus, roſtro ceti partem a qua flat ventus indicat. *Alter Scutatus ſeu Scutifer* dicitur, et in Septentrionali Oceano capitur.

Aldrov. de Piſcib. l. 4. c. 16.

Eſt corpore terete, mucoſo, capite magis exerto quam ſuperior: oris

ſciſſura majore, dentes in eo ſunt plures et minores; oculi parvi, et exquiſite rotundi. Branchiarum rimam multo majorem habet: intra has pinnas duas. Subeſt pro ſterno os illud, quod ſcuti ſpecie eſſe diximus. Neque prona neque ſupina parte pinnas habet, cauda in unam latam deſinit. A capite ad caudam uſque oſſa ovi figura diſpoſita ſunt, inter quorum in- *Aldrov. de Piſcib. l. 4. c. 17.* tervalla aculei interjacent. Piſcis eſt rarus et non edulis. *Tertius* eſt *Echinatus ſeu Muricatus*. Aculeis totus hic Orbis riget, ut manu tollere non poſſis, niſi cauda extrema apprehenſa. Capite eſt multo minus exerto, quam proxime deſcriptus, corpore magis rotundato et majore, in quo nullae ſunt pinnae praeterquam in cauda, quae in unam deſinit. Sunt qui Hyſtricem ab aculeis, non inepte appellent. Poſſit etiam nonnullis videri Aeliani *Sagittarius*, *Aelian. H. A. l. 12. c. 25.* quem rubri maris piſcem eſſe ſcribit. Sagittarius in eo mari procreatur, et quoniam erinacei ſpeciem et ſimilitudinem habet; firmis et bene longis armatur aculeis. Sed de hac re judicent ii, qui maris rubri piſces viderunt. Nihil temere de rebus parum compertis affirmare volo. *Quartus*, quem Aldrovandus dedit, quod ad oris figuram potiſſimum cum Scutato convenit, *Stellatus* ſive *Aſterias* cognominatur, quod totus conſperſus ſit ſtellis ſeu aſteriſcis: differtque a caeteris, quod neque ad branchias, neque in caudae exortu pinnas babeat, ſed ultra tergoris medium, niſi pictoris id incuria factum ſit. Pinnae etiam caudae in extremo viridi ſint colore.

CAPVT VI.

De duobus piſcibus Orbibus annumerandis.

TAB. XXIV. 13. 14. Oblongi quidem hi Piſces ſunt, Orbibus tamen annumerari poſſe cenſet Geſnerus, tum quod mucrones ut illi in corpore eminentes habent, tum quod a muco, quem ſimiliter ore emittunt, vulgo *Snottolf* quaſi *Myxini* aut Mucones appellantur. In *prioris* effigie color erat circa dorſum, qualis in terreſtribus ranis videtur: circa latera et inferius ex ſubcaeruleo et viridi permixtus. Antverpiae cinereo colore capi audio. Sic ille. *Alterum* et hic quoque depictum, Snottolſi nomine miſſum, ex icone, ſive ea, inquit, naturalis, ſive aliquid etiam in ea artificioſum eſt, ſic delineavit. Longa eſt dodrantem et palmos duos, lata palmum unum, circa medium praecipue ad caput attenuatur, ſed magis ad caudam: *dorſum* medium faſtigiatur, punctis notatur variis, ſubrotundis, et eminentiis exaſperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digeſtis per intervalla. Oris hiatus, figuram fere ovalem refert. Pinnae ad branchias binae, una in fine dorſi, altera in fine ventris, inter quas corporis pars extrema veluti diſcreta, et articulo diſtincta videtur. *Cauda* tripartita, ſive natura, ſive potius arte. Mucoſus admodum eſt, inquit, ille qui miſit; non oſſium, non carnium quicquam habet: mucoſo tantum lentore expletur. Captu difficillimus. Nam ubi hamum vel retia ſenſerit, ſuum illum mucum evomendo, lubrica reddit omnia, contractoque in orbem exuvio proſilit. Mollem quidem et mucoſam carnem, et eminentias trigonas, cum aliis Snottolſis communes habere videtur.

CAPVT VII.

De Holoſteo Bellonii ſeu Oſtracione Geſneri, et Catan.

TAB. XXV. 7. 8. 9. De hoc Piſce ſic ex *Geſnero et Bellonio Aldrovandus*. Hunc quoque e mari Nilum ſubire, etſi ignoremus, marinum tamen eſſe ex corũ duritie conjicimus, qua teſtam fere oſtreaceorum imitatur, unde cum ob hoc, tum quod ὀστρακίων a Strabone inter Niloticos piſces numeratur (in vulgaribus Strabonis codicibus impreſſis legitur στρακίων, ſed interpres Latinus

ὀστρα-

ὀστρακίων legiſſe videtur, vertit enim ex teſtaceis, imperite: et in epitome ſcribitur ὀστρακίον.) Geſnerus *Oſtracionem* hunc piſcem nominandum conjieit. Bellonius vero non aſpernando nomine *Holoſteon* appellavit, quaſi totum oſſeum. Forma (inquit hic) ad pentagonum accederet, pedalis interdum longitudinis. Incolae ab interaneis protinus emundari curant, deinde vero teſtam eam duram (teſtaceum corium) qua contegitur, multos annos incorruptam ſervant, ut inde lucrum conſequantur, quod a negotiatoribus externis novitatis gratia hujuſmodi piſcis emi ſit ſolitus.

Caeterum dum vivus eſt penicillum in *cauda* habet, et *pinnas* ſupra et infra caudam: ac rurſus pinnam aliam utrinque; oculos albos, os parvum. Color ejus lacteſcit, et velut in pallidum languens. Is quem ego in muſaeo jam multos annos inter rariora reſervo, et hic depictum oſtendo, ab eo quod ſupra roſtrum conſpicitur tuberculo (naſum appellare liceat, piſcem ipſum ab eo *Naſum Niloticum*) ad extremam uſque caudam vix implet duos dodrantes. Totus eſt *pentagonus*, totuſque item ex articulis ferme pentagonis (ut icon oſtendit) conſtat, qui coctione, imo per ſe temporis diuturnitate diſſolvuntur. Branchiarum ſciſſura ſemicircularis: juxta quas utrinque pinna eſt, parva quidem ſi corporis magnitudini comparetur, ſed perquam robuſta: poſt podicem alia ſimilis planae ſed brevior. Uropygium totum cutaceo corio tegitur, ut quod mireris, in oſtreaceum totius corporis tegumentum ita inſeritur, ut a lateribus ei annecti non videatur; quin haud aliter corpori affixum eſt, quam navi clavus; oportuitque cutaceum eſſe, ut motui promptus, idoneuſque foret. *Oris* rictus pro corporis ratione exiguus; in quo dentes utrimque fere octo, non abſimiles dentibus murium. Utraque maxilla cutaceo etiam, non oſtreaceo corio quod admodum ineptum fuiſſet, conſtat.

Habes hic *hujus generis piſcem alium* aeque duro tegumento praeditum, ſed qui dimidio minor eſt, non pentagono corpore, ſed ventre triplo quam tergore, latiore, lateribus quodammodo concavis: cujus item articuli non pentagoni, ſed fere rotundi, et orbiculati, et in ſingulis aſteriſcus venuſtiſſime ſpectabilis. Eminentia quae in medio *dorſo* eſt, non pinna, ſed plane oſſea ſubſtantia gibbi ſpecie. *Pinna* vero in ejus conſpicitur extremo. Caetera ſuperiora ſimilia habet, praeterquam quod naſo (ut vocabam) caret, et oculi ſub majoribus tuberculis latent.

HISTORIAE PISCIUM
LIBER III.
DE PISCIBUS FLUVIATILIBUS.

TITULUS I.
DE PISCIBUS FLUVIATILIBUS SQUAMMOSIS.

CAPUT I.
De Trutta Fluviatili.

Tab. XXVI. 1. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 12.*

Tantum de Piſcibus ἀναδρόμοις et καταδρόμοις. Fluviatiles ſequuntur, et hi *vel mere tales, vel qui etiam in aliis dulcibus aquis vivunt, vel lacuſtres.* Inter *Fluviatiles* eoſque ſquammoſos primus eſt *Trutta*, Ambroſio *Trocta*, a trudendo Platinae, quoniam ſemper in adverſum et impetuoſum flumen nitatur, adverſas undas ſuperare. Itali *Torrentinam*, quod in torrentibus et rivis montanis abundet, vocavere. An veteribus fuerit cognitus incertum. *Theodonem* Auſonii Figulus putavit; Rondeletius, Gillius, et Bellonius *Salarem* ejuſdem. Jovius *Lupum varium* Columellae, Geſnerus Athenaei *Pyruntem.* Figulo obeſt, quod Theodonem, Salarem, et Fariouem unum piſcem faciat. *Salarem* parvum eſſe

Salmonem ſuperius dictum, et Poëta clariſſime indicat. Nec *Trutta Lacuſtris* ſeu *Salmonata* erit, cum haec in lacubus naſcatur. Lupos inter duos pontes in Tyberi capi diximus: Truttas ſuburbani amnes ex Reatinis Sublaqueaniſque quotidie ſuggerunt. Illi frigus vehementer pertimeſcunt, frigidioribus duntaxat locis gaudent. *Aelian. H. A. l. 15. c. 1.* Quod vero Aelianus in Aſtraeo Macedoniae fluvio piſces τὴν χρόαν καταςίκτους gigni, et peculiares quaſdam muſcas circa ſummam aquam volitantes appetere; piſcatores, pro his muſcis purpuraſcente lana hamum veſtire, et gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, ut piſces decipiant, prodidit, egregie Truttis conveniret, ſi nomen additum fuiſſet.

De *Pyrantibus* credit Geſnerus Mneſitheum apud Athenaeum loqui, cum ait: Ex fluviatilibus optimi ſunt, qui in rapidiſſimis fluviis verſantur, οἵ τε πυρῶντες. Hi enim non gignuntur niſi in rapidis et gelidis fluviis et facilius quam caeteri fluviatiles concoquuntur. Convenirentque iſta Truttae, niſi Caſaubonus pro οἵ τε πυρῶντες ſcribendum eſſe οἵ τε ἐπὶ ῥῶν ἰόντες, ita, ut ſenſus Athenaei ſit, optimos ex piſcibus fluviatilibus illos eſſe, qui in fluminum locis, qua maxime aquarum impetus vergit, quaeque rapidiſſima ſunt, quod plus exercitii habeant, vivunt, putaret. *De ipſarum Forma ſic ſcribit Aldrovandus.*

Sunt Truttae et Salmoni multa communia; forma nempe tota, et corporis partes externae et internae: *caro* rubicunda, *ſquammae* exiles, *maculae* ſeu puncta, magnitudo, formae mutatio, circa roſtrum praeſertim, ac ſimul nominis: (in Truttis Salmonatis peculiariter) aſcenſus ad ſummas aquas ſaltuum vis et agilitas, ſuavitas in cibo: quamobrem non eſt mirum, ſi ex Truttis illis, quas Germani Lachſzforen appellant, aliqui aetatis progreſſu Salmones fieri putaverunt:. *Pinnis* etiam quatuor natant, quemadmodum Salmo. *Cauda* vero maxime invicem diſtinguuntur. In Salmonibus enim ea graciles cit, in Truttis ſemper lata eſt: in illis pinna caudae longa et bifida, ut in Aloſis; in Truttis brevis et non diviſa. Huc accedit roſtrum acutius in Salmonibus, quam in Truttis. Rurſus *partibus* internis a Salmone et Umbra fluviatili non differunt, niſi quod ventriculi appendices plures et evidentiores habent. Cardanus formam Truttis omnibus communem eſſe tradit, quod quidem de fluviatilibus verum fuerit: nam quae Salmonata cognominatur, non parum ab iis differt, ut cuilibet icones conferenti notum eſſe poteſt. Quae flaveſcunt item et nigricant, ab albis differre Rondeletius teſtatur, quoniam illis roſtrum ſit acutius, et veluti in fronte macula nigra. Praeterea albas minores eſſe et carne minus flaveſcente.

Fluviatilis, corporis forma Lupo (inquit Salvianus) perſimilis eſt, roſtro tamen minus extento, magis retuſo et paululum recurvo. Ore etiam paulo minore. *Albae* teſtante Rondeletio capite Mugilem quodammodo referunt: brevi nimirum, ſubrotundo, carnoſo, vel potius pingui, coloris lactei. Maxillae et lingua acutiſſimis dentibus armantur. *Sylvius ſex* eorum ordines eſſe ſcribit, primum labris connatum, alios quinque a labro in pharyngem abſcedentes; in quo tamen dentes ſint in contrarium hamati, et qui cibum ex ventriculo regredi prohibeant. Idem ait, branchias utrimque quatuor dentibus hamatis et alperis et duris contumaces habere: quae verba non ſatis percipio. Cardanus et Bellonius ſex inquiunt in lingua dentes habere: addit Cardanus et certo ordine diſpoſitos: ſcilicet duos ante, totidem in medio, ad latera poſitos reliquos juxta radicem. Qui vero in oris rictu ſunt, eorum Bellonius, quinque ordines in ſuperiori parte palati facile poſſe ſcribit denumerari. *Pinnas* duas ſub ventre ſuperiori tergoris oppoſitas, et duas ad radices branchiarum habet, unam rurſus verſum caudam proxime ad anum, quidem e regione eſt ſuperioris in dorſo, quae longo minor eſt et cutacea. *Oculos* habet rubentes. *Corpus* ſquammis parvis tegitur, et cute quae facile rupatur, et carne divellitur, abſceditque.

Dorſum,

Dorſum, imo totus fere piſcis ex albo flaveſcit guttis, quales diximus. *Cauda* in brevem et latam pinnam degenerat. *Pinna* tergoris, iiſdem quibus corpus maculis conſperſa eſt. Cubitalem magnitudinem non excedit.

Differentias a coloribus duntaxat ſortiuntur. Bellonius ex Rilla Neuſtriae flumine variis notis pictas videri, aliis atque aliis multum diverſas, tametſi in eodem tractu ceperis, ſcribit. In Santonum et Bojorum fluviis, reperiuntur, ut Rondeletius prodidit. Captam alicubi flavi coloris et admirationi fuiſſe, apud Geſnerum legimus. Subnigrae, maculis rubentibus notatae; quem colorem ex ſenio contractum, quod eae maximae ſint, Rondeletius putat, in Miſnia ſunt vulgares. Sunt ibidem *Lachsforen* dictae, nomine ex Salmone et Trutta compoſito, quae aureis maculis pinguntur. Subnigras rivi ad Crottendorfium, et fluvius, quem Nigram aquam vocant, Suarceburgum oppidum alluens, alit. Multis in locis optimae reperiuntur; et quamvis in majoribus fluviis reperiantur, in minoribus tamen frigidioribus, ſaxoſis et inter montes delabentibus potius quam contra ſe habentibus, naſci et degere conſtat. In altis item montium rivis, etiam tenuibus et exiguis aquis, Truttae ſatis magnae et pulcherrimae habentur. Aſcendunt enim altiſſime, cum et contra aquam luctari magna vi, et ſaltu ſe promovere, ad tres vel quatuor fere cubitos interdum, in aſcenſu queant. Ex quibus efficitur, ut haud falſa eſſe credamus, quae de iiſdem Paulus Jovius ſcribit, eas adverſos amnes vel e praeruptiſſimis etiam cautibus decidentes, incredibili impetu ſubire. Ab Nare enim fluvio in Velinum lacum, qui hodie Pedeluctus eſt, ſtupenda velocitate volucrum modo aſcendere credi: qui lacus ab altiſſimo montis vertice certis primo coarctatus anguſtiis, et mox tota aquarum mole praecipitatus, nec ſubjectis quidem cautibus madefactis, veluti e coelo in ipſum profluentem Narem effunditur. Idem in Gardonis fluviis fieri experientia docuit.

Veſcuntur aquarum dejectamentis, phryganiis vermibus, locuſtis aquaticis, et piſcibus. Percarum ſobolem, Fundulos, et Phoxinos laeves, tanta ſaepe aviditate appetunt, ut ſupra aquam elatae in ſcaphas aliquando incidant. *Auro veſci* vulgus credidit. *Pariunt* menſe Octobri, in modicis quas excavavere ſcrobibus. Laudantur vehementer in *Cibis*, maxime ſi in frigidioribus et purioribus amnibus procreatae ſunt.

Quae adverſo eorundem impetu fatigantur, atque occurrentibus in aequalium vadorum petris illiduntur caſtigatiora ſumina, et aridiuſculas carnes oſtendunt, ſed recenter captae comedi debent: mortuae enim pauciſſimis horis, quia ob pinguem teneritudinem ocyſſime putreſcunt, ſaporis gratiam amittunt. In Malacca regione Indiae, ſalitae ad commeatus ſervantur; Cajuba vocant.

CAPVT II.

De Trutta fluviatili altera.

Tab. XXVI. 2.

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 13.

Hvch apud Bavaros (inquit Geſnerus) nuncupatur piſcis boni ſaporis, Truttis nonnihil cognatus, cum alias, ut pictura oſtendit, quam ad vivum expreſſam Achilles Pyrminius Caſſarus, praeſtantiſſimus Auguſtae Vindelicorum medicus ad me miſit; tum quod pinnulam illam adipoſam ſimiliter in fine dorſi habet, et punctis variatur: ſicut et icon noſtra, et quae in libro Bavaricarum conſtitutionum publicato habetur, prae ſe ferunt: in quo etiam menſura hujus piſcis proponitur; duodecim aut tredecim digiti, quibus brevior vendi non debeat. Auguſtae, ut audio hic piſcis vocatur, ein Rott, Rottle, a colore rubicundo, quae nomina noſtri Vmblis (ut Sabandi nominant) lacuſtribus tribuunt. Voracem eſſe ajunt, in cibo Truttis inferiorem.

In

In Carinthia Huchae rubrae (Rot Huechen) quaedam cognominantur a fluviis, eas Salmoni comparant: carne etiam rubra et boni ſaporis eſſe ajunt, et ſaliri ut inveterentur, ſolere: quod quomodo fiat Balthaſar Stendelius ad ſinem lib. 4. Opſopoeiae ſuae Germanicae docet. Colores hujus piſcis in pictura noſtra hujusmudi ſere apparent. Aureolus color paſſim aſperſus eſt, copioſius tamen circa branchias et oculos. *Pinnae* circa branchias rubicundae ſunt: caeterae omnes, ſicut et *cauda*, fuſcae et maculoſae punctis partim nigricantibus, partim aureis. *Dorſum* ſuſcum eſt, utrimque ad Indicum vel caeruleum colorem vergens, ubi et punctis nigris creberrimis diſtinguitur. *Linea* nigra et recta ſere a branchiis ad caudam fertur, Latera media maculis quibuſdam ſubcaeruleis per intervalla diſtinguuntur. *Venter* candicat. Circa *roſtrum* et branchiarum opercula roſeus ſere color, etc. in capite etiam viridis aliqua ex parte. Huchas iſtas quidam icone noſtra inſpecta in quibuſdam Germaniae locis ali, in piſcinis nobis referebant: et in Traga flumine Carinthiae reperiri, aetatis progreſſu in Salmones converti (ſpecie roſtri nimirum) ſicut et lacuſtres Truttae, quanquam et aliae Truttae Salmonum ſpeciem prae ſe ferunt.

CAPVT III.

De Thymallo.

Tab. XXVI. 3. 4. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 14. Aelian. H. A. lib. 14. c. 22.*

Thymalli ſolus Aelianus inter Graecos, Ambroſius inter Latinos mentiunem faciunt. A Thymo quem olet ita dici, Salvianus contendit. Bellonius Thymum vocavit. Itali Temarum, quaſi temerarium, quod ſtolidus piſcis, dicunt. Truttarum generis eſſe, cum pinnarum ſitus, tum totius corporis ſigura indicant. Eratque Aelianus Truttis, ſi eas notas ſibi habuiſſet, potius quam vel Lupis vel Cephalis, quurum communem et mediam ſpeciem ſimilitudinemque gerere ſcribit, aſſimilaturus: quanquam et his non abſimilis multum: ſimilior interim Mugili, quam Lupo. Caput pro corporis ratione parvum, in acutum tendit. *Os* aperitur non longo, ſed quadrato fere hiatu. *Ventre* eſt prominentiore. Rondeletius latiorem, magiſque ventroſum pinxit, quam par eſt. *Pinnas* duas habet ad branchias, duas alias in ventre inſeriore, a podice unam. In dorſo prior magna eſt, maculis multis pulchris varia: infra partim nigris, partim ſubrubentibus, ſupra rubicundis tantum. *Cauda* in duas latas pinnas deſinit. Rondeletius curpore ait eſſe caeruleo: Bellonius vero tergus ex livido in opacum tendere, et Geſnerus fuſcum id, vel ſubcinereum facit: At qui hic exprimitur, Rondeletius ſcribit: fierique poteſt, quod vel loci, vel aetatis ratione evariet. Lineas per latera rectas habet, quarum quae ea dividit a ſuperiori branchiae angulo ſpineo oritur, et recta ad caudam deſertur: ſunt et aliae per totum corpus non paucae, ſingulaeque per ſingulos ſquaminarum verſus, non rectae, ſed innumeris veluti arcubus, minimis triangulis uncatae; quod veluti operoſum pictores noſtri, inquit Geſnerus, non indicarunt. Obſcure ſane et in meo piſce quem ad vivum depictum in muſaeo reſervo, pictor eas expreſſit. Latera praeterea modo pluribus, modo paucis punctis et lituris nigris temere aſperguntur.

Vidiſſe ſe idem Geſnerus in ſine Decembris aliquando ſingulis tantum utrimque ad branchias *lituris* inſignem ſcribit; aliumque initio Junii, uno altero puncto vix apparente. *Squammae* ex ejuſdem obſervatione, ſingulae fere ῥομβοειδεῖς ſunt, hoc eſt, rhombi figuram imitantur. Latera enim, inquit, earumque utrimque circuli ſegmentum referunt, ſupra vero infraque in cunei acumen tendunt, quod tamen in iconibus ſuis expreſſum negat. *Branchias* habet utrimque quaternas, et ut Bellonius addit, Harengi et Sardinae modo, ſolidioribus horrent, uncinatiſque oſſiculis conſtant. Idem Bellonius *linguam* oſten-

dere albam ſcribit, dentibus carere, immo ne ullis quidem rudimentis eorum praeditum eſſe: e contrario Geſnerus pro dentibus, inferius ſuperiuſque labrum exaſperari, limae inſtar, introrſum profitetur: et Bellonium haud bene iſthaec exanimaſſe apparet: nam alias *Lavaretum* Gallice dictum piſcem, oſſicula ad fauces atque Oeſophagi ingreſſum utrimque habere ſenis hinc inde denticulis ait, ut in Themolo comminuta; cum alioqni in Thymallis, et in Lavaretis ſuis nilul quicquam tale reperias. *Ventriculum* habet mediocrem, inteſtina craſſiuſcula, pinguedine multa obvoluta; et ut Bellonius ait, apophyſes plures ex pyloro dependent, a quo ſtatim ſequitur inteſtinum unum gracile, rotundum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiuntur, et ad anum deferuntur. Idem Bellonius, *cor* tam exiguum habere ſcribit, ut ne ineſſe quidem ei credatur. *Splenem* Salvianus ſubrubrum facit, Geſnerus in ſuo, quem manibus tractavit, fere nigricare aſſerit. Bellonio teſte hic tam magnus eſt fere in hoc piſce, quam hepar, quod in nullo alio piſce (inquit) uuquam videram, oblongus rubra pinguedine mixtus. Unicus hepati lobus eſt, ut idem Bellonius obſervavit, ſtatim ubi gula ſinit, ſtomachum amplectens. Salvianus *felle* carere putat: Bellonius vero tam exiguum id eſſe tradit, ut vix rudimentum aliquod ejus appareat: et Geſnerus quoque ſuum Thymallum felle caruiſſe negat, ſed flavi vel ſubaurei coloris id habuiſſe. Bellonius folliculum piſcium natationi accommodatum plenum ſemper vidit, ac per ſpinam delatum. Cum maxime augetur, ad cubitalem *magnitudinem*, teſte Aeliano, excreſcit: etſi qui crebrius capiuntur, minores ſint, et ut Salvianus ait, libram non excedunt. Longitudo ad latitudinem fere quintupla eſt, cauda etiam computata, ut Geſnerus advertit in eo, quem manibus tractans deſcripſit, latus enim erat digitos tres, longus quatuordecim. *Gaudent* puris frigidis et ſaxoſis aquis, in quibus circa ſaxa repe- riuntur: nec ulli magis in montanis et praecipitibus fluviis, Truttas ſi excipias, capiuntur.

Ambroſ. Hexam. l. 5. c. 11.

Gignunt eas in Germania Rhenus, Limagus apud Helvetios, et Floha apud Miſenos; in Italia Ticinus, Addua et Ambra. In Pado rarius capiuntur. *Victitant* inſectis aquatilibus, dejectamentis, millepedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis ac terreſtribus. Aelianus alia quam culice eſca capi poſſe negat. Volaterranus Thymallo veſci, et ſolus quidem inter ſcriptores, voluit; χρυσοφάγοι, id eſt aurivori dicuntur, ſeu quod minutula auri fragmenta propter ſplendorem appetant; ſeu quod cum majori pretio veneant, obſophagorum aurum abſumant, et loculos exhauriant. *De odore ejus ita Aelianus.* Ejus capti odor non indignam admirationem habet: non enim ut caeteri piſces piſculentum quendam mittit odorem: imo vero exiſtimes te ejus gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta ſane odoris ſuavitate fragrat, ut qui eum ipſum non videt, gratiſſimam apibus herbam, unde nomen duxit, in manu latere putet. Ambroſius de eo, qui gratam redolet ſuavitatem, dici ſolere ſcribit. Aut piſcem olet aut florem: Omnibus ſuis partibus commendatur *in Cibis:* quibuſdam tamen interiore tunica maxime blandiuntur. Circa Albim praeferuntur Truttis. In Atheſi et Addua captos tenerrimos Salvianus fecit. *Majo* menſe maxime appetuntur, et loco marinorum ſaxatilium praeſcribuntur a Medicis.

Aelian. H. A. l. c.

In Medicina, Adeps hujus piſcis laudatur, tum contra auditum gravem, ſi menſe Majo in vaſculum conjectus ſoli exponatur, et quod diſtillat, auri immittatur; tum contra oculorum pterygia, ungues, ruborem, fervorem, etc. ſi quotidie binae guttae cum pinna inſtillentur. Vidiſſe ſe puellam chemoſi affectam Geſnerus inquit, quod malum aliquando exanthemata puerorum ſequitur, hoc remedio per ſeptuaginta fere dies continuato, (ut quotidie gutta inſtillaretur) curatam, rubore mox primis diebus ſublato. Addit inſuper, habere et pharmacopolas apud ſuos hunc adipem; et ab iis maxime ad oculorum remedia, ut maculae in eis deleantur, peti ſolere, deinde etiam ad curandas igne vel aqua aduſtas partes.

CAPVT IV.

De Umbra fluviatili.

TAB.XXVI. 5. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 15.*

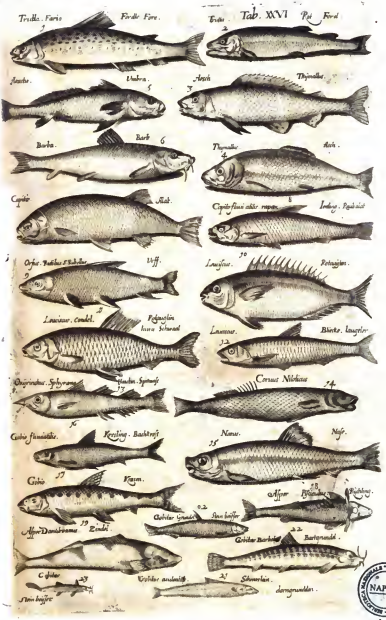
Umbrae fluviatilis Auſonius ex veteribus in Moſella ſua meminit, Geſnerus pro eadem cum Trutta fluviatili, quod iſta in Moſella, inprimis ubi ſe in Rhenum exonerat, abundet, accepit. *Rondeletius ita deſcripſit.* Piſcis eſt non ſolum nomine, ſed et colore marinis (Umbris) ſimilis, a quo utrique nomen. Corpus enim eſt opaci loci modo ſubfuſcum et ſubobſcurum, cubitalem magnitudinem non excedens. Galli Narbonenſes, demptis Monſpelienſibus, Umbram vocant. Piſcis eſt ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aſpectu affinis. Pinnis et earum ſitu à Trutta non differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in ventre, ab ano unicam, in medio dorſo priorem majorem, poſteriorem minorem, ſubrotundam, et pinguem, ſquammas parvas, et maculoſas ſimiliter habet. Carnis ſubſtantiam, parteſque internas omnes eaſdem. *Capite vero a Truttis differt*, quo Carpioni (Italico, Geſnerus) ſimilis eſt: capite enim longiore eſt, quam Trutta, ore minore nec tam hiante, roſtro non acuto, ſed obtuſo, maxime in maxilla inferiore, ſine dentibus, et ſine magna maxillarum aſperitate. *Oculis* eſt patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra. Corpus a medio ſenſim gracileſcit, in caudam latiuſculam, et pinnam biſidam, latiſſimam deficit. À branchiis ad caudam linea recta (hanc in pictura non expreſſit) per medium corpus producta eſt. *Branchiae* intus ſunt quaternae; *Ventriculus* longus et ſpiſſus pinguitudine quae lacte candidior eſt, obductus, a quo multae apophyſes pendent. *Hepar* rubet, cui alligata eſt fellis veſica, *fel* nigerrimum eſt, *ſplen* longus et niger. *Inteſtina* ſine gyris ullis ad anum demiſſa ſunt. *Veſcitur* terra, aqua, limo, unaque cum his, et cum arena auri laminulas haurit: ob id vulgus auro nutriri Umbram credit: et revera in ventriculo et inteſtinis aurum reperiri certiſſimum eſt. Carne eſt ſicca et alba, qualis eſt Truttarum parvarum caro. Hyeme latet: aeſtate cum Truttis capitur: cui cum in ſucco et ſubſtantia, permultiſque aliis ſimilis eſt, Truttarum generi et tractationi ſubjecimus. Pura aqua maxime delectatur. *Haec Rondeletius*, nulla coloris facta mentione, quem Bellonius non tacuit: totum hunc piſcem ſub ventre argenteum eſſe ſcribens, dorſum vero terſiſſimum habere ex livido opacum.

CAPVT V.

De Barbo.

TAB.XXVI. 6. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 16.*

Barbi quoque ſolus inter veteres Auſonius meminit. Nomen ei Cutacei illi Cirri quae barbae quodammodo ſimilitudine ex utroque hujus piſcis labro dependent, fecere. Bellonius haud incongruo vocabulo *Myſtum* vocat, et Graecorum vulgo *Myſtacatum* vocari ſcribit. Sunt qui cum Mullis, marinis piſcibus, qui et ipſi barbati, confundunt. Corporis figura Mugiles fere refert, aut Squalos, nam ſi latitudinem ſpectemus, oblongiuſculus eſt rotundus, in latera modice compreſſus. *Differt a Mugilibus*, quod pinna, quae in medio dorſi, firmiori aculeo innixa eſt: pinnæ ventris magis ſunt flavae; caudae pinna rubeſcit: Roſtro item eſt longiore et acutiore, cartilagineo et pingui. *A Squalo* etiam perſpicuis quibuſdam notis differt. Nam cum in extremo roſtro Squalo ſit os, infra roſtrum in inferiore parte illud Barbus habet; unde et ſuperior ejus maxilla paululum prominet: Labra item longe craſſiora ſunt quam Squalo, caputque compreſſius. Poſtremo e ſuperioris roſtri extremo duae appendices, ex lateribus duae aliae propendent: quibus et Squalus et Mugiles carent. Eſt autem appendiculum earum ſubſtantia cutacea quidem, ſed mollis, lubrica, teres, ſubrubra. *Venter* eſt colore lacteo, latera argenteo. *Dorſum* ex albo flaveſcit, nigriſque quibuſdam ac parvis maculis conſpergitur. *Branchias*

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

chias habet quaternas: quarum rima admodum parva eſt: quamobrem extra aquam ſatis diu vivit. Ab iiſdem linea ad caudam porrecta; minus evidens eſt, quam in aliis. *Dentibus* caret. *Oculi* parvi ſunt, pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. *Fel* adhaeret jecori. *Inteſtina* in ſpiras contorta, plurima pinguedine oblita. *Uterus* oblongus eſt et biſidus, ovis innumeris refertiſſimus, cum praegnans eſt piſcis. Pondere plerumque librae unius, quandoque duarum, raro trium. Salvianus ad octo *Bellon. de Piſcib. l. 1.* libras excreviſſe obſervavit. Bellonius frequenter in Nilo capi teſtatur, ſed quo modo Lucius Italicus, inquit, a Gallico differt, ſic Nili Myſtus a noſtro diſſidet. Noſter enim Myſtus oblongus eſt, et quaſi teres: Niloticus vero craſſo et recurvo eſt corpore: Ejuſdem tamen coloris ſunt: et eodem modo barbis quatuor, ſeu myſtacibus exornantur. Niloticus noſtrum Cyprinum ipſa forma fere aemulatur: ventrem enim habet expanſum. Tanta craſſitudine in Nilo proficit, ut eum Memphis libras viginti pendentem viderim; quo in loco Mythus vel Myſtus dicitur.

De *Loco ejus et Natura haec* Aldrovandus habet. In lacubus quidem naſcitur; ſed cum multo frequentius naſcatur in fluviis, fluviatilis potius, quam lacuſtris erit dicendus. Scribit Salvianus paucos eſſe lacus, qui Barbis abundent, plurimos vero eſſe, qui eis carent: contra in omnibus fluviis gigni atque ali: ideoque jure inter ſuos Moſellae piſces Barbum recenſeri ab Auſonio. Albertus author eſt, a piſcatoribus ſibi relatum, ova ab eo cuſtodiri, ne ab aliis devorentur: additque ſe obſervaſſe in cavernis domus ſuae ad Danubium ſitae, quotannis poſt aequinoctium autumnale congregari hoſce piſces, tantaque copia convenire, ut manibus etiam capiantur, ita ut meo tempore, inquit, incolae loci aliquando decem plauſtra fere manibus ejecerint. Nam hoc genus piſcis frigus non ſuſtinet: quare ſemper languidus hyeme invenitur; aeſtate vero mundus et ſanus eſt. Haec ille. *Veſcitur* algis, cochleis et piſcibus, et ne ſuo quidem generi parcere dicitur, Albertus cadaveribus capi quoque ſcripſit. *Degunt* gregatim, *pariunt* ineunte aeſtate prope litora. Geſnerus ex piſcatorum obſervatione ſub collibus et ripis prominentibus libenter verſari aſſerit, et porcorum inſtar fodere, ita ut aliquando in cavernis inhaereant, et pereant: pinnaſque eorum ab hirudinibus nonnunquam infeſtari, quas ſaxis affricantes in fundo aquae depellant, aut rapidiora fluminis loca petant, ut aquae impetu elidantur. Apparet vero cum Squalis quandam occultam exercere *amicitiam.* Nam quemadmodum in quovis lacuum, fluminumque Barbus, ibidem fere ſemper, et Squalus reperitur; ita e contrario ubi Squalus, ibi ſemper etiam Barbus, ut Salvianus refert. Clauſtra fert, et in piſcinis aeque et Squalus parit et pingueſcit.

Quoad *uſum in cibo* Cardanus eum omnino rejicit. Aliis, ſi in ſaxoſis et puris fluminibus capitur, bene ſapit, concoctu eſt facilis, laudati ſucci, carnis candidae et mollis, ſed plurimis ſpinis firmatae. Majo circa Rhenum ad Julium laudari, Auguſto in Helvetia, Geſnerus prodidit. Salvianus ineunte vere ſapidiores dixit. Auſonio grandiores natu, majore in pretio. Nonnulli propter mollem carnem vino prius imponunt. *Ova* venenata, Majo inprimis menſe Platina author eſt. Gazius ſcribit, cum experiundi gratia duos duntaxat de ovis hiſce bolos comediſſet, nihil inde aliquot horis poſtea noxæ percepiſſe: demum ſub horam coenae, plurimam in ore ventriculi ſenſiſſe inflationem, quam ut diſſolverem, inquit, aniſum ſumpſi, ſed fruſtra. Poſt horam faciem apparuiſſe tanquam in ſyncope, ita ut adſtantes et admirari, et de mea ſalute timere inciperent. Se interim magnam non ſolum in ſtomacho et ventre, ſed omnibus membris externis alterationem, et inaequalem quandam intemperiem in unaquaque carnis parte ſenſiſſe. Tum ſuperveniſſe paſſionem cholericam, donec infra ſupraque ſimul pluries ova purgarentur,

tur, magna cum anxietate et virium proſtratione, et maximo vitae periculo. Eundem apud Geſnerum invenies. Sunt qui credant tum eſſe maleſica, cum ſalicum, quae fluviorum ripas obſident, floribus in aquam decidentibus veſcuntur; ſed quia nec ſalicibus nec aliis Barbi partibus iſta vis, praeſtat culpam in idioſyncraſiam conjicere.

CAPVT VI.

De Capitone.

ARTICVLVS I.

De Capitone Auſonii, ſeu Squalo veterum.

TAB. XXVI. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 17.*

Piſcis, quem hic deſcripturi ſumus, a magnitudine capitis, *Capito* Latinis dicitur. Apud alias nationes varia invenit nomina, quae apud Aldrovandum, Geſnerum et Bellonium vide.

Quis ſit apud veteres, difficile eſt dictu, Bellonius *Thedonem* Auſonii, quem nullo ſpinae nociturum acumine dicit, Rondeletius Capitonem ejuſdem, Salvianus Alburnum Auſonii, et Galeni Lenceſium, Aldrovandus Squalum, ut Romae vocatur, eſſe putat.

Marino Capitoni Mugilibuſque aliis corporis figura ſimilis eſt: dorſo tamen minus lato et corpore compreſſiore. In dorſo item unicam duntaxat *pinnam* habet, Mugilum vero genus duas, unam videlicet in ejus medio, alteram inferius caudam. Mugiles denique lineas quaſdam habent ſubobſcuras a branchiis ad caudam productas, quibus carere omnino Squalum Salvianus ſcribit: unam tamen ei lineam eſſe Geſnerus profitetur, ſed quae leviter appareat. Idem Salvianus ait habere parvum caput, Rondeletius contra craſſum et magnum: id quod pleraeque etiam vulgares nomenclaturae indicant. Rurſus uterque dentes habere negat. Rondeletius os tantum aſperum eſſe ait: Geſnerus verodentes ejus latere in faucibus aſſerit, maxilla fere ſemicirculari, ſuperne leviter aduncos, ordine duplici, exterius quinos, interius binos. *Dentes* enim ei tribuit Albertus his verbis: Piſcium omnium dentes valde acuti ſunt, exceptis perpaucis, qui in lateribus gutturis, mandibulas habent, ut piſces fluviatiles magnis veſtiti ſquammis, Barbellus (at huic ſquammae ſunt exiguae) Monachus, et alii quidam. Hi enim habent dentes latos aliquantulum, magis ad conterendum cibum, quam ad dividendum idoneos: quamobrem etiam omnes aequales ſunt: et ideo natura abſcondit eos in gutture, ut clauſo ore aqua non ſuffocet mandentes hos piſces. Tales autem dentes maxime habet Carpo (ut Cyprinus) piſcis, *Labra* ſunt ſatis craſſa. *Oculi* nigri, in circuitu aureoli; tempora ſubflava, *Os* rubicundum, *branchiae* utrimque quaternae geminae, colore totus eſt argenteo: dorſum tamen minus quam venter et latera pollucent. *Squammae* ſplendidae ſunt, albicantes, anguloſae latae, cute ultra medium obductae, minimis variante punctis. *Ariſtis* in carne multis abundat, quarum etiam in Capitone meminit Auſonius, qui item a ſquammarum magnitudine ſquammeum cognominavit, dum canit:

Squammeus herboſas Capito interlucet arenas,
Viſcere praetenero fartim congeſtus ariſtis.

Geſnerus cum circa Octobris calendas unum ovis gravidum magnum item et praepinguem inſpiceret, nullas in eo apparuiſſe ariſtas teſtatur. Quare vel non omni tempore, vel non omni aetate in iis reperiri credendum eſt. *Ventriculum* parvum habet, inteſtina parva, *hepar* ex albo rubeſcens, fel in medio viride, *veſicam* geminam aëre plenam, *peritonaeum* nigricans. Circiter libram plerumque implet, aliquando tres et quatuor, aliquando ſed rariſſime,

octo

Bellon. de Aquatilib. lib. 1. octo aut novem. Non tantum in fluminibus, ſed et in lacubus, ſed et iis paucis *degit*. In Lario invenitur, in Conſtantienſi non item. Ab Auſonio inter Moſellae, a Bellonio inter Strymonis piſces refertur; ſed nec clauſtra refugit. Dulci piſcina incluſus, creſcit, pingueſcit, et prolem propagat. Varro R. R. lib. 3. Expreſſe Varro. In tertia parte quis habebat piſcinam niſi dulcem? et in ea duntaxat Squalos et Mugiles piſces? Servari diu et in aqua pura poteſt, ſi eandem ſaepius mutaveris, vas ad ſummum repleveris, nec quicquam aliud injeceris, alias ſuffocantur. *Veſcitur* coeno et ſordibus, ideo un Vilain in quibuſdam Galliae locis dicitur: ſcarabaeis et animalculis, qui in aquae ſuperficie natant; gryllis quoque campeſtribus, et uvae acinis, et muſcae genere, quod propterea Aletmuggen Helvetii dicunt; cerebro denique bubulo, ideo a piſcatoribus hamo ſubtiliter alligatur. In locis littoribus proximis, in fine veris et ſub aeſtatis initium *parit*. Menſe Majo parere ab uno latere, ab altero quando Ceraſa, quae Helvetii Amarella vocant, matura ſunt, poſtea alioqui Geſnero teſte prodidere. Inter *gregales* eſſe cenſentur. *Uſum in cibis* ſi ſpectes, inter viles cenſetur. Carne quidem eſt candida, ſed inſipida ac molli, et quae mox extra aquam flacceſcit, pluri-mis abundans ariſtis; utrumque tetigit Auſonius dum canit:

Viſcera praetenero fartim congeſtus ariſtis,
Nec duraturus poſt bina trihoria menſis.

Improbantur prae caeteris, qui in lacubus, et in magnis coenoſiſque fluminibus capiuntur; quamobrem Romae, quod vel ex proximis lacubus, vel ex Tyberi afferatur, parvi ſit, cum aliqui Tyberinus in ligneis vaſis diu vivus conſervetur. Contra, in limpidis, parviſque ac ſaxoſis fluviis torrentibuſque captus, haud omnino aſpernari debet, maxime ubi adolevit.

Major enim factus, minus mollis eſt, ut hic etiam, ſicut de Barbo diximus ex Auſonio, in ſenecta praeferendus videatur. Commendantur apud nos verno potiſſimum tempore, cum praegnantes ſunt: Alii tradunt per totam hyemem admitti menſis poſſe, et vere etiam uſque ad initium Maji: aeſtate non probari.

Geſnerus apud ſuos commendari ſcribit menſe Decembri, placereque circa Calendas Octobris, quo tempore unum ovis gravidum, inquit, reperi: magnus is et praepinguis erat: ova quoque ſapiebant palato: nec ullae apparebant *ſpinae*. Idem caput in eo praeferri aſſerit.

Articulus II.

De Capitone fluviatili, ſeu Squalo minore.

Tab. XXVI. 7. Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 18. Frequens in fluviis eſt, *inquit Geſnerus*, vulgo nominatus ein Haßle, in lacu juxta Tugium Ganghaßle, vel communiori nomine Weißfiſch, quaſi albus piſcis, item alio nomine Mayfiſch, a Menſe Majo, quo praeferuntur, quod nomen Alauſis, quoque attribui putat. Italicum hujus piſcis nomen niſi *Stretta* ſit, (a corpore longiuſculo forte, et ſtricto, id eſt, minime lato) in Lario lacu, et in Verbano *Gravetta*, aliud ſe neſcire profitetur. Haec vero cum ſcripſiſſet, piſcator Lucarnenſis in Verbano vocari ei aſſeruit, *Letta* vel *Aletta*.

Conjicitque eundem forte eſſe qui Papiae *Cabacello* dicitur. Germanicum Haßle, videtur lepuſculum ſignificare, forte quod agilitate ac celeritate natandi lepores repraeſentet. Ipſe Cephalos aut Mugiles fluviatiles minores vocat, quod fluviatilem Cephalum ſive Squalum magis quam Leuciſcos referat, adeo ut icone opus eſſe neget. Piſciculi, inquit, ſunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes per dorſum in viridi nigricantes, cauda et pinna dorſi glaucis; caeteris rubicundis minime lati.

Squammulis tenuibus, argenteis, branchiis ternis. Caro eorum ariſtis referta eſt, ut et Mugilum fluviatilium majorum. Ex his, qui in fluvio apud nos capiuntur, oculis rubere audio, qui in lacu non item. Obſervavi poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte flavere.

Dentes in faucibus utrinque conditos habet, ut Capito fluviatilis, in mandibula curva, exteriore ordine quinque majuſculos, interius binos minores, omnes fere in ſummo leviter aduncos. *Parere* incipiunt medio Aprili, vel paulo ante. Suo tempore (Majo et Aprili praecipue, deinde Junio et Julio: a Majo quidem menſe etiam Meyſiſch alicubi nominantur) ſatis grati in cibo, et ſalubres habentur. Aliquando vero vermes eis innaſcuntur, (*Ligulas* noſtri vocant, et Neſtel,) et omnino inſalubres ſunt. Hyeme macri ſunt ac minime placent. Fluviatiles etiam lacuſtribus praeferuntur. Elixari debent in vino fervido. Circa initium Novembris ova in hoc piſce reperi, quae magis quam piſcis placebant. Idem *Capitonem fluviatilem* CAERVLEVM cognominant differentiae cauſa, quem Germani, Saxones potiſſimum, *Jeſen* appellant. Quidam Alauſam interpretantur, ſed male, quoniam e mari fluvios non aſcendit: Capitur in Albi, et in Danubio quoque, nbi *Jentling* vocatur. Cum Capitone fluviatili ſimilitudinem habet, ſed colore eſt in dorſo et in aliquibus capitis partibus caeruleo. Praeſertur aſſus. Germani ad Viadrum Jeſitz appellant, Marchici ad Viadrum Jeſe ſcribunt: nlicubi Bratfiſch dicunt, hoc eſt piſcem aſſari ſolitum, per excellentiam. Poloni Jaſzcz, Hungari Zompo. Non eſt in magno pretio; neutiquam ſalubris, quod pinguiusculus ſit, et non, ſaxatilium modo, friabilis: ſuavis tamen ſatis, quantum ad guſtum. Eſtur frigidus, aſſus potiſſimum, quamvis et elixus, et aliis modis. Longitudo ejus cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Poſt Paſcha potiſſimum capitur.

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 19.

ARTICVLVS III.

De Capitone fluviatili rapace Geſneri.

TAB. XXVI. 8.

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 20.

Hoc genus Capitonis, Miſeni Rappe vocant, id eſt corvum, ut Kentmannus Geſnero communicata icone ſignificavit, quod is volucris inſtar vorax et rapax ſit, quamobrem Geſnerus rapacem cognomihavit.

Piſcis (inquit Kentmannus) eſt candidus, argentei ſplendoris, dorſo tamen fuſco, et ſubcaeruleo, *Squammis* tegitur latiuſculis, tenuibus et perſpicuis, quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur, quae per ſquammas translucens, piſcem velut argento illitum oſtendit, quales etiam caeteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus (Weißfiſch) apparent. Piſcis eſt longus, craſſus, et carnoſus: caro *ariſtis* plena. *Longitudo* ad latitudinem quintupla. *Dentes* ei non in ore, ſed in faucibus ſunt (ut aliis quoque hujus generis) longiuſculi, utrinque ſepteni, e mandibulis prognati. *Ventriculus* et *inteſtina* ſimul, piſcis longitudinem non aequant. Revolutio eorum triplex eſt, ita ut in ſummo ventriculus ſit, inde tenuius inteſtinum incipiens revolvi, duas ſub eo helicas efficiat.

Tegit haec dextro latere *jecur* (in quo veſica fellis longa conſpicitur) altero *lien*. Veſica in eo aëre plena, oblonga eſt, ut in Luciu, Cyprino, etc. Maximi qui apud Miſenos capiuntur, ad ſex aut ſeptem libras, (XVI. unciarum) accedunt.

Addit Geſnerus, ſeſe audiviſſe, *branchias* molles eſſe, ut in Salmone: *pinnas* coloris e fuſco punicei. Nomen a rapacitate tulit.

Eſt

Eſt enim velut praedo vehemens in aquis: nec minus fere quam Silurus (Glanis) et Lucius, aut etiam amplius, damnoſus eſt vorandis piſcibus: quos dum perſequitur, in ripam aliquando expellit, et ſimul etiam ipſe interdum impetu in ſiccum delatus, relinquitur. Hic piſcis in Albi naſcitur, non aliunde ſubit, et toto fere anno (ſed rarius et per intervalla quaedam) capitur. A *partu* valde augetur, et pingueſcit. *Parit* autem circa annuntiationem Divae virginis: quo tempore a ſtationibus ſuis catervatim procedunt, magni et parvi: duobus aut tribus diebus ante aut poſt illum diem: idque ita fore certum eſt. Quod ſi nihil impediat, ſexaginta, plus, minus, uno retis tractu, interdum capiuntur. Piſcis eſt *callidus* et extra hoc tempus, quo propter partum gregatim natat, difficilis captu: niſi vel nimii ventorum flatus, quo minus piſcatores et retia trahenda audiat, efficiat: vel aqua perturbata, viſum ejus impediat: alias enim inter ſcamna, quae arena accumulant, manet, nec facile retibus includitur. Caeterum extra pariendi tempus hamo fere *capitur*, hoc modo. Quoniam vorax eſt piſcis, Phoxinus aliuſve piſciculus hamo infigitur, et ſic linea per aquam, ultro citroque agitur, eo in loco, ubi hujus generis piſces degere conjectura eſt: Hi cum piſciculo pariter hamum devorant, et capiuntur. Piſcis eſt admodum laudatus et boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A pleriſque tamen parvi aeſtimatur, quod idoneum coquendi modum neſciant: nam niſi rite coquatur, ſive aſſes ſive elixes, in partes aliquot dilabitur: quod ſi integrum ſervare velis, non in fervidam, ut alios pleroſque piſces ſolemus aquam, ſed ab initio ſtatim in frigidam praeparatum immittes, ut pariter cum aqua concaleſiat: tum condies, ſalieſque, et ad juris fere conſumptionem coques. Aſſandum vero, deſquammabis, exenterabiſque ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges et perfricabis, et per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus et grati ſaporis piſcis erit.

Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ovis (aut lactibus) ſolum non exemptis et ſalvia infarcta. Alii ova ſeu lactes, cum hepate et liene exempta, minutatim concidunt; adduntque multum piperis ac caryophyllorum, ſalem, uvas paſſas minores, vitellum ovi, hanc impenſam in piſcem infarciunt; et aſſant, putantque ita ſalubriores fieri.

Articvlvs VI.

De Orſo Germanorum ſeu Capitone ſubrubro Geſneri.

Tab. XXVI. 9. Tab. II. 7. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 12.*

Orſum Germani vulgo ein Orff, genus hoc Capitonis vocant, (inquit idem Geſnerus) quod mihi videre nondum contigit, praeterquam Auguſtae Vindelicorum olim in piſcina quadam, ubi mihi intuenti Cyprini colorem prae ſe ferre videbatur, aqua forte viſum meum mutante. Ibidem depictam iconem clariſſimus medicus Achilles Pyrminius Gaſſarus mihi communicavit.

Dorſo eſt rubicundo, ventre albicante, *ſquammis* (ut apparet) magnis et latis. Aſſi laudantur, praecipue Aprili, et Majo menſibus. Linea a branchiis ad caudam, an probe adeo recta (praeter plerorumque piſcium morem) expreſſa ſit inquirendum. Germanicus liber, qui Bavaricas Conſtitutiones continet, eadem forma piſcem hunc delineatum proponit, digitos 12. vel 13. longum, qua longitudine inferiorem capi non liceat: cum vulgarem Auſonii Capitonem, vel novem digitos longum capere conceſſum ſit: unde hunc (Orſum dico, qui tamen ab Orpho marino piſce toto genere differt) ad molem multo majorem exceſcere conjecerim.

In

In diverſis Germaniae partibus aliter atque aliter (proximis tamen ſe vocabulis) nominatur, Orff, Erſle, Rotſling, Wurffling: alicubi etiam Elſr, idem ni fallor. (Apud Hollandos Elſr eſt Aloſa.) Intempeſtive captum, ſpinulis ſeu ariſtis redundare ajunt. Duorum *generum* hunc piſcem eſſe audio, aſſatos alios carne alba eſſe, qui Auguſtae vulgo Weißfiſch appellentur: alios rubicunda vel flaveſcente, Truttae Salmonatae inſtar. Piſcem Norimbergae quoque in Begniza fluvio frequentem eſſe ajunt; praeferri genus illud, cujus caro rubeat: in ſuperficie diſcrimen non apparere: *ſquammas* paulo latiores eſſe, quam in Thymallo: carnem ſiccam, et friabilem, ſalubrem, ut vel puerperis concedatur, minus ſuavem quam Truttarum. Bellonius quoque viſa apud me hujus piſcis effigie, forma ad Squalum (id eſt Capitonem fluviatilem) eum accedere ferebat. Piſcem audio lautum, et in pretio eſſe; muſcis veſci. Cyprino minus lautum eſſe, ſed craſſiorem: non in aquis fluentibus, nec in lacubus, ſed in piſcinis ferme reperiri, apud Vindelicos, Norimbergae, et alibi. Sunt qui *Pigo Picone* piſci Larii et Verbani lacus eum comparent: et ſimiliter certo anni tempore e ſquammis ceu clavos quoſdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinos ne igitur magis an Capitones pertinet, judicandum illis relinquo, quibus in promptu hi piſces ſunt.

CAPVT VII.

De Leuciſco.

Tab. XXVI. 10. 11. 12.

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 22.

Leuciſci nomine omne Mugilum genus Hiceſio apud Athenaeum venire ſuperius, ni fallor, diximus. Galenus ſuae ſpeciei piſcem *fluviatilem et lacuſtrem* facit. Salvianus Squalum eſſe, ideo quod eum Galenus τὴν γεῦσιν ὀξυτέραν habere ſcribat (ſed perperam, Legendum enim eſt, κεφαλὴν ἔχον μικρότερον καὶ ὀξυχοτέραν) credit; Modernis Graecis *Leucorinus* dicitur. Bellonius, *Albicellam* commode vocari poſſe ſcribit, apud alias nationes, Germanos inprimis, varia ſortitur nomina. In Germania, circa Argentinam ein Lauck, Helvetiis diminutiva voce *Laugele*, quo nomine Galenus dici conjiciebat (inquit Geſnerus) quaſi λεύκιλλον, id eſt Albiculam, tanquam olim ſic appellaſſent Graeci, et ab iis mutuati eſſent Germani. In quibuſdam Helvetiorum lacubus, ut juxta Tugium et Bielam *Uvinger* vocitatur, ut a Sabaudis circa Neocomum *Vengeron*.

Galen. de Aliment. facult. l. 3.

Bellon. de Aquatil. lib. 2.

Diverſus tamen ab his piſcis eſt Vangeton in Lemano dictus, cui Helvetii a rubore pinnarum nomen poſuerunt. Brelenpes etiam *Onhopt*, id eſt, acephalos nominant hos piſces: amputatis enim capitibus, ſiccatos, alio venales mittunt: cum minimi denſis agminibus natant. Helvetiis Seelen, id eſt, animae dicuntur.

Acronii lacus accolae nominibus variant; *Grafig* Lindaniae vocant: Vberlingae *Laugele;* Conſtantiae dum parvi ſunt, Zienfiſche vel Graſing: adultiores, *Agonen*, *Agunen*, *Lagenen*. Ajunt enim piſciculos eſſe vix longiores palmo, *ſquammoſos*, quibus multi abſtineant, quod circa latrinas paſcantur: ſuo tempore tamen commendari.

Aeſtate, inquiunt, innaſcuntur eis vermes, quos vulgus, *Neſtel*, nominant, quo tempore inſalubres habentur.

Ova gerunt uſque ad Junium, deinde pariunt. Non ſolum autem inter ſe, ſed cum illis etiam piſcibus latis lacuſtribus, quos Helvetii Rotten vocant, et cum Scardulis ſive Cyprinis latis *coëunt*, unde piſcis genus enaſcitur, inter utrumque parentem medium, ein Drittfiſch.

Sed

Sed alius eſt Agonus in lacubus Italiae, et Germanicum nomen Graſing cavendum, ne quis cum diverſo fluviatili piſciculo confundat, quem Greſzling, vel Kreſzling nominant. In Dunenſi Bernenſium Helvetiorum lacu, *Blawinling*, id eſt, caeruleus, hoc genus Leuciſci dicitur: noſtri longe aliud lacuſtre tantum genus ſic vocant. *Glyſſen* a ſplendore factum, commune eſt piſcibus illis, qui vulgo dicuntur Laugelen aut Swalen.

Squammis mediis tegitur, quae lineolis diſtinctae ſunt. Nonnulli cum priore Rondeletii Leuciſco confundunt, ſed corporis, inquit hic, latitudine differt, roſtroque eſt acutiore, alioqui pinnis, earum numero, et ſitu ſimilis eſt, Romani piſcatores a Squalo, teſte Bellonio, non diſtinguunt: neque enim adeo exacte piſces fluviatiles, ut Galli, internoſcunt. Etenim Leuciſcus aſpectu multo hilarior, quam Squalus, minoribusque ſquammis contegitur. Albo colore nitet, et veluti inter ſquammas ſtriis rectis interſtinguitur. Caudam bifurcam et pinnas altas profert, neque ita latas, ut Squalus. Hic praeterea Leuciſco major evadit. Alburnus eidem ſimilis eſt Leuciſco; tamen eſt paulo latiore corpore, et ſquammis elatioribus, ac labro inferiore melius infarcto. Eſt etiam nonnihil diſcriminis in linea, quae utrinque corpus interſecat: ſiquidem Leuciſco non tam arcuata eſt, quam Alburno, et Alburnus rotundiori corporis compage conſtat, ad Cephalum magis accedente. Bellonius nulla ait habere *dentium* rudimenta, verum fortaſſis haud diligenter inſpexit, Geſnerus namque in faucibus utrinque mandibulam curvam quinis armatam denticulis reperit, ut in Bellero. Albertus utrinque mobilem in faucibus mandibulam habere ait. In Pado (ut Geſnerus obſervavit) dodrantem nunquam excedit; craſſitie fere aequali per totum corpus, a capite ad uſque caudam. *Os* aperitur in oblongum, nec prominet mandibula ſuperior. Addit item Geſnerus, apud ſuos paulo majores capi in fluvio quam in lacu; longiuſculos eſſe, non latos, Haſelis non diſſimiles ſpecie, paulo breviores, ſi bene meminit: Dorſi colore eſſe fuſco, flavo, et viridi fere permixtum eſſe. *Pinnas* albicare, vel nimium ruſi admixtum habere, lineam, qua terminatur laterum color, inſtar iridis reſplendere ex flavo et viridi colore. Rondeletius quoque ex fuſco partim viridem eſſe, partim flavum dicit, *ventriculumque* habere parvum, hepar magnum, et in hoc fellis veſicam: denique multum *pingueſcere*. Quo loco in cibis haberi debeat, apud Galenum legimus, qui conditam ſeipſo meliorem effici, quod quicquid in ſapore eſt mucoſi abjiciatur; meliorem recentem, diutius in muria ſervato, ſcribit. Teſtatur Bellonius, nondum provecti magnum numerum veris initio capi, modicoque ſale conſperſum atque exſiccatum, Byzantium deferri, vendique Majo, Junio et Iulio menſibus. Eorum capturam majorem fieri ex Epiri lacubus, Venetosque his maxime uti, ad ſeque navibus adferri curare, et eodem vocabulo cum Epirotica lingua, quae Scouranicos dicit, Scourancas nominare: quae cum Leucorinis, inquit, majores ſunt: ambo tamen piſces ſale conſperſi et fumo infecti atque exſiccati, ad externos mitti, ut noſtri Harengi ſoreti, conſueverunt. Sic Bellonius. Geſnerus commendari ſcribit Aprili et Majo menſibus, Februarioque non inſuaves inveniſſe; quo tempore lactes in mare pleni erant, eodemque menſe à ſuis laudari. In Italia quidem, hyeme inprimis capi. Veru toſtos, ſale, aceto, olivo, pipere et cinnamomo conditos Grapaldus laudat: et Rondeletius denique molli ſuavique carne eſſe tradit, et pinguedinem ejus aurium doloribus ſuccurrere, et cum felle ejuſdem permiſtam oculorum caliginem abſtergere.

Bellon. de Aquatil. l. 2.

CAPVT VIII.

De Leuciſco primo Rondeletii.

TAB. XXVI. II. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 23. Bellon. de Aquatil. l. 2.*

Haec Leuciſci ſpecies, in Italia *Laſcha*, in Gallia *Hardon*, quod facile per longum tempus in vaſculis aquatilibus ſervari poſſit, alibi apud Italos *Dorada*, quod in eo tractu caput ejus aureo colore fulgeat, Helvetiis Roterigle, quaſi *trytrophthalmos* dicitur. Bellonius *Sargum Sargonemve*, qui inter marinos Mugiles fluvios ſubeuntes, ab Ariſtotele recenſetur, perperam vocitavit. Capitoni ſeu Cephalo fluviatili corporis aſpectu, pinnarum numero, ſitu, figura, ſquammis ſimilis: ſed capite eſt minore, corpore latiore. Dorſo caeruleo cervice vireſcente, ventre candido, oculis flaveſcentibus. *Dentibus* caret. Imo palato oſſa habet. Bellonius ad Cyprini magnitudinem unquam accedere negat: atque corpore quam Squalus, compreſſiore eſſe, pinnasque habere ſubrubras, parvos item Gardonos pinnam caudae longiorem exerere quam Leuciſcum: (ſic vocat piſcem proxime praecedentem) et antequam in extremum pinnae, quae biſurcata eſt, deſinat, rotundari: Latiuſculis *ſquammis* contegi, ipſoque capite magis ad Leuciſcum quam ad Squalum accedere. Oblongius et paulo craſſius habere corpus, quam Abramis, ac denique tergore eſſe magis quam Squali nigricante, et auri colorem referente. In Ambra Melegnarum alluente numeroſe *capitur*. Sed et Peni ſinus lacus delicatiſſimos profert. Alacres ſunt et vividi, omnes *ova* habere, et foeminae eſſe creduntur. Solidiuſcula illa et rufa. *Partus* Aprili inchoatur, et ad Maji pergit medium. Laudantur antequam pariunt, Januario, Februario, Martio et tota hyeme mediocriter: ſunt qui Aprili, et Majo commendant. In vinum fervidum immiſſi elixantur. Rondeletius carne eſſe fluxili et parum nutriente dixit.

CAPVT IX.

De Oxyrincho Rondeletii, Corvo Nilotico et Naſo Alberti Magni.

TAB. XXVI. 13. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 24.*

Oxyrinchi nomen inter polyſema cenſetur. Diphylo apud Athenaeum Mugil eſt, fluviatilis; idem, ut Rondeletius inſinuare videtur, cum ſuperiori Gallorum Gardono: Straboni, Aeliano, aliisque inter Nili piſces recenſetur: eidemque Aeliano rubri maris quoque piſcis eſt, ac denique maris Caſpii, ut in Sturione dictum eſt. A quibus omnibus differt, (ni fallor) Oxyrinchus iſte Rondeletii, Antverpienſibus *Hautin* vocatus, roſtro longo, tenui et maxime acuto, unde Oxyrinchium recte a ſe appellatum fuiſſe putat, niſi mavis, inquit, Sphyraenam fluviatilem vocare, quia marina Sphyraenae roſtrum ſimile habet, molle et nigrum. *Squammis* melioribus tegitur. *Pinnas* in dorſo tres habet, in aequali ſpatio a ſeſe diſtantes: totidem in ventre habet, quot Barbus. Quaerendum nunquid idem ſit, qui Friſiis *Snepel* appellatur, a Scolopace ave, puto, quam Snepam dicunt; Galli vero a roſtri prnceritate *Beccaſſam*. Geſnerus in Albi fluvio quendam quoque piſcem *Sneppelfingen* vocari tradit, ſed a ſuperiori diverſum, parvum nempe, et candidum, Capitoni fluviatili ſimilem.

TAB. XXII. 14. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 25. et 26.*

Corvus Niloticus, corporis figura Mugilibus ſimilis eſt, ſed caput pro corporis ratione (longum enim dodrantes duos) parvum. *Maxilla* inferior ſuperiore brevior. *Pinnae* ad branchias, utrimque una breves: in tergore ultra medium alia oblonga: in ſupina parte a podice alia: in ventre una, de piſce hoc, quod praeterea dicam, non habeo.

NASVS

Tab.XXVI. 15. Naſus ab oris figura ſeu naſo valde craſſo, nomen ſortitus eſt. Naſonem vel Naſutum bene dixeris: et quia labrum ſeu roſtrum ſuperius craſſum, ſimum obtuſumque habet, non male Graece Pachyrinchus et σιμὸν, Latine Simus vocabitur. Genere Squalo ac Leuciſcis fluviatilibus adſcribendum eſſe, et corporis totius figura indicat, et Albertus quoque atteſtatur Monacho, hoc eſt, Capitoni fluviatili ſimilem eſſe inquiens, ſed tenuiorem, naſo valde craſſo. Et Geſnerus eſſe tradit, qui fluviatilibus Barbis hunc piſcem comparant, quod ad corporis ſpeciem: aliquos piſcibus Erſlen vulgo dictis apud Germanos. Ipſi vero ſpecie, ſquammis et colore Capitonem fluviatilem referre videtur: ſed ad eam magnitudinem, inquit, non perveniunt. Lonicerus duorum triumve palmorum magnitudine eſſe ait, et oris formam peculiarem habere. *Venter* eorum intrinſecus nigerrima membrana ambitur: unde joculari nomine Germani hunc piſcem Scribam cognominant. *Os* modice deorſum vergit. *Lapidem* habet in capite, teſte Alberto. Capiuntur in fluviis et rivis. Libenter enim in rivos aſcendunt, inquit idem Geſnerus, in lacum non veniunt, niſi ad initium ejus tantum, praeſertim vere. Albertus Danubii piſcem eſſe ait, et aquarum in Danubium influentium. Coeno et ſpurcitiis *veſcitur*. Caro alba et laxa eſt, ſpinulis referta, ut et Capitonis et aliorum multorum fluviatilium, praeſertim circa caudam. Verno tempore praeferuntur et pingueſcunt. Apud Helvetios tamen Novembri menſe *laudantur:* ſi modo unquam laudandi ſunt. Nam *caro* eorum ſemper laxa et inſipida eſt: quamobrem aſſare eos potius quam elixare coqui ſolent. In Rheno praeſtantiores habentur. In libello quodam Germanice vulgato de piſcibus, Februario et Martio et cum ſalices ſtillant, eos praeferri legimus. Haec fere Geſnerus.

CAPUT X.

De Gobio fluviatili.

Articulus I.

De Gobio non capitato.

Tab.XXVI. 16. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 27.*

Gobio fluviatilis eſt duplex. Unus non capitatus; alter capitatus. Non Capitati Dorion apud Athenaeum inter fluviatiles meminit, fortaſſis et Ariſtoteles, dum eos in fluviis pingueſcere ſcribit. Mediolanenſibus Varira, forte quaſi varius. Ubique enim rotundis nigris maculis diſtinguitur, vocatur Germanis *Kreſsling*, aliis Leuteſſer, quod cadaveribus ſubmerſis veſcatur. A *Geſnero* ita deſcribitur. Gobio noſter, ein Greßling, quem nuper captum in lacu, inſpexi, menſe Januario ovis gravidus erat: barbatulus, *cirris* ſingulis in angulis labiorum perbrevibus. Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. *Maculae* a capite caudam verſus per media utrinque latera nigricantes, rotundae, magnae proportione, circiter decem, ſingulae deinceps digeruntur: et ſimiliter per medium dorſum. Cauda etiam maculoſa eſt, et dorſi pinna. Veſica bifida, magna proportione. Longus eſt plerunque quinque aut ſex digitos. *Fel* habet ſubviride, caudam bifurcam. *Os* cum aperitur rotundum et veluti e praeputio ſe exerens, deorſum nutat. *Lapilli* in cerebro perexigui ſunt. Haec ille.

Squammis tegitur parvis. Quamvis ab Auſonio, qui eum *Barbi jubas* aemulari cecinit, fluviatilibus accenſeatur, in lacubus tamen quoque capitur. Degit in fundo et coeno, unde Fundulos quibuſdam vocari etiam diximus. Veſcitur muſco vel alga, item arenulis, et hirudinibus minimis lacuum. Creditur cadavera hominum ſubmerſa depaſci, unde nonnulli anthropo-

phagum dicunt: quae res aliis fortaſſis anſam praebuit, ut ex cerebro equorum procreari dixerint, quo quidem in aquas abjecto veſci, a ratione non eſt alienum, nam et Bellonius teſtatur, calvariis bubulis in aqua projectis oblectari, ejusque gnaros Ligeris accolas, calvarias eas ſtudioſe adſervare iis denique in Ligerim immerſis, Gobios allicere, ut facilius eos poſtea capiant. Idem teſtatur Rondeletius. *Capiuntur* autem facile et magna in copia, inquit Geſnerus, circa ripas lacus noſtri retis genere, quod Stoſzbaren appellant.

Aliquando bis aut ter anno *pariunt.* Aeſtate vermiculis quibuſdam in ventre vitiari dicuntur, teſte Alberto. Rondeletius *carne* ait eſſe molli inſipida, virus nonnunquam reſipiente: falliquè medicos, qui Gobiones fluviatiles aegris apponi volunt, his eam ineſſe ſucci bonitatem exiſtimantes, quam Galenus in marinis commendat, ab hiſce enim illos hac dote multum ſuperari. Coenum aliquando reſipiunt. Author de natura rerum, ſalubriores eſſe ait, ubi aquas arenoſas in nutrimentum habent. Et Geſnerus elixum ſatis ſolidum eſſe teſtatur, nec contemnendum in cibo.

N. Ad Gobiones referimus piſcem Rheni ac Moeni alumnum rariorem, quem Dbriß, *ſeu* Dbreß, *quaſi* Dbkreß, *Piſcatores vocant. Ambire enim videtur inter Gobionem et Percam. Hujus iconem, exhibet Tab. 31. ea figura ac magnitudine, qua cum duobus ſociis captus eſt non procul Francofurto, 16. April. 1649.*

ARTICVLVS II.

De Gobio capitato.

TAB. XXIV. 9. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 28.* Gobio capitatus nomen iſtud a Capite pro corporis ratione maximo accepit. Non tantum apud Italos, ſed et inter Germanos varias ſortitus eſt appellationes. *Gropp* dicitur inter Helvetios, *Cop* vel *Kop* in Carinthia, *Kaolrapp* in Franconia: alicubi *Mul*, circa Tridentum (qua parte Germanice loquuntur) *Tholiman.* Saxones et Miſeni a capite, quod fere globi inſtar rotundum habet, ſed compreſſum, varia ei nomina fecerunt: *Keuling, Kulingk, Kulheit, Kaulheupt.* Anglice a *Bulhed*, a capite taurino, quaſi Bucephalum dicas, nempe ob magnitudinem, non ſimilitudinem formae. Rondeletius et Bel- *Bellon. de Aquatil. l. 2.* lonius βόιτον vel potius βοῖτον aut βοίτον Ariſtotelis eſſe volunt; ſed cum is duntaxat in fluviis ſub ſaxis ſtabulari, quod et aliis competit, ſcribat, nihil definiri poteſt. Cremonenſibus *Bot* vel inde vocatur, quod Buſonem, qui Botto vulgo, deformi oris rictu referat. Piſciculus eſt ranae piſcatricì ſimilis, ſi parva magnis (inquit Rondeletius) conferre licet, corporis figura et colore. Capite enim magno eſt, lato et depreſſo. *Oris* magno hiatu, ſine dentibus: ſed pro iis labra inſtar limae aſpera habet: *pinnas* binas ad branchias, rotundas, et ambitu pulchre criſtatas: duas alias inferius parvas, longiuſculas, albicantes in medio ſummi ventris: aliam ab ano ad caudam: in dorſo quoque geminas, non ſingularem, ut Rondeletius ſcribit, qui aliam forte ſpeciem, inquit Geſnerus, nobis ignotam vidit: nam et cauda, quam ſuo attribuit Cotto, proportione multo longior eſt, quam in noſtro. Ex his dorſi pinnis brevior, quae capiti propior, altera longior caudam verſus, quam tamen non attingit: idque in fluviatili et lacuſtri genere ſimiliter. *Oculi* ſurſum ſpectant. Branchias quaternas habet, *hepar* magnum ſine felle. Si corpuſculum ſpectes, ventriculum magnum. Foemina *ovis* immodice turget, quae in pectore in globos collecta, geminas veluti mamillas prae ſe ferunt, et membrana veſtiuntur nigricante. *Lapillos* in capite habet. Qui in *lacubus* degunt, (ut Tigurini lacus exemplo oſtendit Geſnerus) non ſolum magnitudine inferiores ſunt *fluviatilibus:* raro enim ultra digiti medii longitudinem excreſcunt; ſed ſpecie etiam differunt; etſi

etſi vulgus forte non diſcernat. Nempe, colore magis albicant, cum illi nigriores ſint. (Corpus varium eſt, partimque albicantibus partim fuſcis punctis, et maculis etiam nigricantibus tranſverſis diſtinguitur.) *Spinulis* circa branchias pluribus et acutioribus, breviſſimis tamen illis, et viſum paene latentibus horrent; quibus digiti etiam, ſi retro ducas, configuntur. *Pupilla* oculorum aliqua ex parte pulchre vireſcit, et gemmae inſtar reſplendet, praeſertim ad ſolem. E lacu in fluvium non migrant: neque fluviatiles in lacum. Guſtus etiam ſuavitate fluviatilibus longe ſunt deteriores. Icon quam dedit Aldrovandus Geſneri eſt, diverſa nonnihil ab ea, quam Rondeletius exhibuit, pinna dorſi ſingulari, et cauda penicilli inſtar, longiuſcula: unde ſuſpicari licet, aliud genus Cotti circa Monſpelium haberi. *Degunt* in rivis frigidis ac montanis, et fluviis praecipitibus, ſub lapidibus et inter Saxa. *Carnivori* creduntur, et a ſe mutuo devorari certum eſt. Menſe Martio circa feſtum Paſchatos *pariunt*. In aquae fundo non tam natant, quam ſubito impetu teli inſtar ſe vibrant, et quo volunt trajiciunt. Geſnerus teſtatur, legibus piſcatoriis licere, eos capi in flumine a Calendis Novembris uſque ad Paſcha: extra vero illud tempus, nec retibus, nec fuſcina, neque alio modo licere: hamo autem nunquam. Naſſis uti permiſſum eſſe, a die D. Marci uſque ad exitum Maji, non arctius tamen contextis, quam ut Gobii capitati evadere queant. Coctos eſſe ſuaviſſimos et ori gratiſſimos cum ovis, quae pinguia, copioſa, et delicatiſſima, Matthiolus prodidit. Carne molli, Rondeletius, dura Albertus fecit. Apud Helvetios fluviatiles duntaxat, et quidem circa brumam et Januario menſe in deliciis ſunt, quidam a Calendis Decembris ad Calendas Aprilis commendant; omnes, capita, quod ſpinis tantum cuteque conſtant, rejiciunt. Placent et frixi.

CAPUT XI.

*De Aſpero Piſciculo.**

Tab. XXVI. 18. 19. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 29.* Hujus Rondeletius meminit, eidemque a maxillarum aſperitate cognomen inditum, atque Lugdunenſibus *Apron* appellari propter ſquammarum aſperitatem, Rhodanoque peculiarem, caeterum non quovis ejus loco, verum in ea fere parte reperiri, quae inter Viennam et Lugdunum interjecta eſt. Piſciculus, inquit, eſt *capite* latiore, quam Gobio, in acutum deſinente: ore medio, *dentibus* caret: ſed maxillas aſperas habet, foramina ante oculos. Colore eſt ruſo, maculis nigris latis, a dorſo ad ventrem oblique deſcendentibus varia: Pinnas ad branchias, et in ventre ſimiles cum Cottis habet, ſed in dorſo diſſimiles: duae enim ſunt a ſeſe ſejunctae. Vulgus ait piſciculum hunc auro *veſci*, quia arenam cum qua nonnunquam auri laminae ſunt, haurit. *Carne* eſt ſicciore quam Gobio.

Tab. XXII. 19. Ad hunc referri poteſt, *et is piſcis Danubianus, quem Julius Alexandrinus ad Geſnerum dedit.* De eo ita Geſnerus. Forma quidem tota, et ſingulae ferme corporis partes, inquit, in utriuſque pictura convenire videntur, niſi quod pinna ab ano in noſtra icone nulla eſt, pictoris forte incuria. Nulli enim piſcium, opinor, haec pinna deeſt. Rondeletius *Lacertum* peregrinum ſuum ſine ea pinxit, quam Salvianus eidem addidit. Bellonius in ſola Taenia hanc pinnam ſe non reperiſſe mihi retulit. Piſcis, quem exhibemus, Germanicum nomen eſt *Zindel:* velut alii ſcribunt, *Zinde, Zindel, Zinne, Zingel*. Ungari *Kolcz* appellant. Icon ad me miſſa, digitos XII. longa eſt; quam longitudinem in hoc piſce mediocrem eſſe audio. Colore eſt, partim e fuſco ruſeſcente, partim nigris *maculis* ſatis magnis per intervalla diſtinctus: quarum aliquae a dorſo ad ventrem, qui cinereus eſt, oblique tendunt. *Oculis* color Indicus: et aliquid ſub eis rubri. Audio eum ad librae pondus, id eſt, unciarum XVI.

accedere: (alii etiam trilibrem fieri retulerunt) *caudam* adeo duram habere, ut vix amputari poſſit: pinnas in dorſo acuٰleatas in capite Percae inſtar, (icon noſtra pinnas molles, non aculeatas, prae ſe ferre videtur) noſtrum acuminatum; carnem candidiſſimam. Sunt qui forma et colore Cani marino comparent: alii Lucio, praecipue quidem capite: abſque *ſquammis* eſſe ajunt, inſtar Auguillae. (Rondeletius Aſperum ſuum a ſquamarum aſperitate vulgo Gallice Apron dictum ait.) Lautiſſimum eſſe addunt ſimul et *ſaluberrimum*, omnium Danubii piſcium, ita ut vel puerperis apponatur, et divitum duntaxat menſas oneret: quod equidem miror, ſi ſquammas non habet: fere enim omnes, qui *ſquammis* carent, minus ſalubres exiſtimantur. *Ferunt* eum Danubius et Tibiſcus. In Danubio prope Boſoniam magna ejus copia capitur. Viennae etiam non deeſt; et in Bavariae fluviis, ut Iſara et Leiſaca: hic quidem e lacu Ammelſee fluitat in Rachelſee lacum, et inde rurſus in Iſeram fluvium. In piſcinis ſervari non poteſt. Ejuſdem piſcis effigiem illi, quam dedimus, ſimilem, coloribus tantum diverſam (ventre et pinnis albicantibus) Raphaël Seilerus Juriſconſultus doctiſſimus, comes Palatinus, clariſſimi Auguſtanae reipubl. archiatri Geryoni filius, ad me miſit: iu qua ſimiliter nulla ab ano pinna, nullae ſquammae apparent.

CAPVT II.
De Cobitide fluviatili.

ARTICVLVS I.
De Cobitide Rondeletii.

TAB. XXVI. 20. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 9.*

Triplex invenitur *Cobites*, fluviatilis Rondeletii nempe, Aculeata, et Barbatula. De illa ita ex Geſnero, et Rondeletio Aldrovandus. Idem Rondeletius fluviatilem hunc piſciculum antiquis, qui de fluviatilibus parum fuere ſoliciti, in dictum, *Cobiten*, *Cobitidem*, fluviatilem nuncupavit, quod marinae, inquit, perſimilis ſit; cum alioqui neque ſitu neque numero pinnarum cum marina conveniat; quare ſimilitudo iſthaec ad Cobitidem barbatulam potius pertinet: ad haec Cobitis marina laevis eſt, uti et Barbatula; contra ſquammoſus, quo de loquimur, piſciculus eſt, niſi figura exhibita nos fallat, quod quidem ſuſpicari licet. Ipſe enim Gallis *Lochefranche* vocari aſſerit, vel quod totus laevis ſit, et aculeis careat; vel quod mollior ſit, et ſalubrior: quamobrem Cobiten forte hunc piſciculum, inquit Geſnerus, vocat, quod ad Gobionem fluviatilem Auſonii accedat, non ad marinam Cobitin. *Degit* in rivulorum et fluviorum ripis, digitali magnitudine, roſtro ſatis prominente. Corpus flaveſcit, et maculis nigricantibus notatur, ſubrotundum eſt et carnoſum. *Pinnae* duae ſunt ad branchias, duae in ventre, unica ab excrementi meatu, unica in dorſo. Geſnerus cum hoc piſcitio idem putat, vel ſaltem ſimillimum, ſuis Ryſerle nuncupatum; Digiti, inquit, longitudinem parum excedit, colore per dorſum e caeruleo vireſcente, per latera et ventrem candido. In Silo torrente capitur ad Tigurum circa lapides: et ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Rondeletio ſuus Cobites carne eſt humida, et viſcida: ſi in aqua ſordida et coenoſa nutriantur, pingueſcit, ſed multo inſalubrior redditur. Pro Cobite Rondeletii nos aliam iconem dedimus, ejuſdem ni fallor, piſcis.

ARTICVLVS II.
De Cobitide aculeata.

TAB. XXVI. 21. 32. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 10.*

Cobites aculeata, quae Muſtela parva imberbis dici poſſet, Gallis eſt Perce, quod Petras quaſi videantur perforare (duos habent in branchiis aculeos, utrinque unum, ad caudam ſpectantes, dentium ceraſtis longitu-

gitudine, quibus ſeſe impellunt, ut minima inter lapides foraminula ſubeant) Germanis Steinbeis, ſeu Dacobythus, Oxyrinchus non incommode de aliis. Piſciculus eſt inquit Albertus, eodem colore, quo Fundula. Non eſt autem rotundus, ſed quaſi columnalis compreſſus, et habet ſpinam acutam juxta os, qua cum recurvato capite vulnerat manum ſe tangentis. Bellonius quoque et Rondeletius aculeum in operculis branchiarum utrinque unum habere tradunt. Albertus branchiis ipſum carere omnino ait; cujus errorem detegit nuper Georgius Fabritius, qui parva foramina circa oculos eis, ſicut in Lampredis inefſe obſervavit, teſte Geſnero, qui piſciculum eſſe ait exilem ſeu tenuem, et oblongum. Fundulo, de quo mox, ſimilem, paulo longiorem: nam quatuor aut quinque digitos aequare ſolere: maculoſum, capite acuto et deorſum vergente. Rondeletius ſpinam internam duram quam in praecedente rigidiorem eſſe monet, ideoque inter edendum moleſtiorem eſſe: ſaepius vero etiam ichthyopolas parum cautis imponere, et pro levibus vendere, caeterum impoſturam inter edendum facile deprehendi. *Degit* in aquis fontanis et rivis praecipue. Ex his vero migrans cum alios fluvios, tum Albim maxime ſubit, ut Geſnerus refert, qui et apud ſuos nullum aut certe rariſſimum eſſe ſcribit, circa Argentinam vero frequentiorem, et ex Georgii Fabritii teſtimonio in Miſena optimos capi in Mulda prope Doblam oppidum: in herbis, algis et coeno *degere*, atque inde *victitare*. Majo menſe cum Fundulis parere, aliquando vel bis vel ter. Roſtro lapidibus mordicus ſe affigere, et aliquando vaſis etiam, licet aeneis, quibus in foro piſcatorio a mulieribus, inquit, injiciuntur, ita ut fugere videantur. Eſſe quando complures gregatim haerentes inveniuntur. Rebus anguſtis, id eſt, quorum peranguſtae ſunt maculae, capi, cum aliis piſciculis circa ripas fluminum. Bellonius piſciculum eſſe ſcribit admodum *vivacem*. Eidem delicatiſſimus eſt: contra inſinuare nobis videtur Rundeletius in cautis pro laevi Cotitide obtrudi inquiens, fraudemque edendo detegi: et Geſnerus viliſſimos vocat, carne tenaci, Fundulis multo ignobiliores. Aprili menſe et Majo minus improbari; praeferri gravidos: frigi debere butyro: Miſenos circa bacchanalia, et Martio menſe eos commendare, antequam migrent, quod tum ovis gravidi ſint: praeſtantiores apud eoſdem non in Albi, ſed in Mulda capi.

Articulus III.

De Cobitide Barbatula.

Tab. XXVI. 22. 23. *Aldrovand. loc. cit. 31.* *Cobitis* iſta *Barbatula* nomen a Cirris tenuibus e roſtro barbae modo dependentibus obtinuit. Albertus M. Fondelam, Germani Grindela vocant. Geſnerus Muſtelam fluviatilem dici poſſe putat. Indicis digiti craſſitudine eſt, *inquit Bellonius*, quinque digitos longa (pinguis Lochia) tota puncturis ſeu punctis diſtincta: notaſque in tergure et lateribus habet, nunc grandes, nunc parvas ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet; ſed ventre eſt candido. Pinnam utrimque unam in lateribus gerit: item in ventre duas, in tergore vero ſummo unam admodum parvam: item ſub cauda ad anum alteram. Pinna caudae rotunda eſt: reliquae omnes, obtuſae et latae. Cirris quaternis, utrinque, duobus (Barbi modo) tanquam myſtacibus inſignis eſt. Os habet parvum ſub longo *naſo*: ejuſque *inteſtinum* ſtatim a ſtomacho (quem hepar fovet) recta per ventrem ad anum ducitur. *Fel* dextro hepatis lobo adſutum: *Lienem* inſignem, et rubrum habet. *Cor* ſub branchiis, ſuo pericardio obvolutum, *ova* ſingulari veſicula, ut aliis piſcibus bicorni folliculo concluſa. Haec ille. Duo *genera* eſſe hujus piſciculi Georgius Fabritius Geſnerum in epiſtola monuit. *Unum* commune, quod in deliciis habetur, et inſigni magnitudine apud ſuos (Miſenos) capitur in Flohi amne: alterum et tenuitate corporis, et colore et ſapore diverſum, quod a Saxis nomen eſt conſecutum,

Stein-

Steinſmirlin. Limpidis et ſaxatilibus *locis* gaudent, quamvis et circa ripas et in coeno, unde Moſſgrundel dicuntur, reperiantur. Plurimi in rivis, quibus majora flumina ingrediuntur, capiuntur, idque praecipue Februario, Martio et Aprili. Geſnerus medio menſis Maji *captos*, ovis gravidos vidit; aitque poſt Paſcha *parere* incipere: quamvis non deſint, qui vel ſingulis menſibus eos parere aſſerant. De *Uſu* ipſorum in cibis ita Aldrovandus. Tam delicatus piſciculus eſt, ut Lonicerus inter omnes fere primatum tenere ſcripſerit. Teneros tamen praeſertim et nuper natos in deliciis haberi, Geſnerus ait, eoſque cum jure coctos ex eodem, quod mireris, cum pane cochlearibus edi: quas delicias, inquit, aliquando circa ſummum Acronium lacum guſtavi. Salubres vulgo exiſtimantur, ita ut medici etiam aegrotis alicubi eos permittant. Eſſe ſane ſolidiuſcula carne, et odore non piſcoſo, ut alii plerique ſed magis grato, idem Geſnerus aſſerit, et cum exigui ſint, nec pingues, non multum replere: praeferri a Miſenis majores, et qui a ſaxis denominantur: colore ſaporeque differre, corpore tenuiore, carne duriore, et quae in elixis tenacius ſpinis haereat: Commendari maxime a natali Domini uſque ad Paſcha, quoniam tum parere incipiant: alios Februario, Martio, Aprili menſibus eos praeferre, uſque ad initium Maji. Teneros vero nunquam non laudari, maxime ſi cum apio, petroſelino, edantur. Vino calido injecto elixari debere, idque brevi tempore et ſub finem modico aceto affuſo, ad ejus fere conſumptionem coquendos, quomodo Gobii capitati etiam parantur.

CAPVT XIII.

De Phoxino ſquammoſo.

Tab. XXVII. ſ. 6. *Ariſt. H. A. l. 6. c. 13. 14.* Quid de *Phoxino Ariſtotelis* ſtatuendum ſit, ex ipſius verbis colligere difficile eſt. Statim enim ac natus eſt ova habere, et ſemel in anno in ſtagnis fluviorum et arundinetis lacuum, quae πελιμνάδας vocant, ova ponere dixit. Rondeletius eo nomine *duos* ſquammoſos *piſces* deſcribit. *Unus*, quem in Picardia ſub nomine Roſiere vidit, dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat. Corpore eſt lato et compreſſo, oculis maguis, colore luteo, bramis minimis, corporis ſpecie ſimillimus. Semper uterum *Ovis* refertum habet, ideo cum illis naſci piſcatores tradunt. *Alter* vocatur a rubore caudae, Roſe. Reliquo inquit corpore caeruleo eſt, paulo major, minus lato corpore, *ovis* ſemper plenus, etiam maximus. Cum priore eundem eſſe conjicit, qui apud Helvetios Bambela vocatur. *Geſner. in Phoxin.* Geſnerus, Piſciculus, inquit, eſt tres aut quatuor digitos longus: ſex quidem digitis longiorem non vidi. Caput ei craſſiuſculum pro ſua magnitudine, nigricans, iris oculorum crocea: qui color etiam ad pinnarum initia omnia ſpectatur, in pinnae dorſi quoque initio, in majoribus et adultis. *Pinnarum* ad branchias articulus veluti carunculam quandam habet, in aliis parum, in aliis valde croceam (in aliis ſi bene memini, rubentem) pro aetatis nimirum et ſexus differentia, fortaſſis et aquarum et regionum, in quibus degunt. *Squammos* habet albicantes. Linea fuſca oblique a capite ad caudam fertur. Pinna in dorſo medio unica eſt, binae ad branchias, totidem in medio ventre, alia poſt anum. In principio caudae macula atra notatur, et aliis minoribus, ſingulis, ad initia pinnarum utrinque. Dorſum et latera nonnihil flaveſcunt. Sapor in *cibo* ſubamarus: Reperiuntur in fluentibus ſolum aquis, ut audio: non etiam in lacubus et coeno, ut laeves, quos e rivis, lacus et flumina majora ingredi diximus: unde eos, laeves, noſtri a rivis Bachbammele nominant. Iidem in Glatto flumine apud Helvetios, parvo ac coenoſo, ab iis, qui cancros captant, ſubinde inveniuntur, et abjiciuntur. A bacchanalium vel quadrageſimae initio uſque ad Calendas Maji naſſas non anguſtius contextas, quam ut Gobii capitati

tati et Bambelae ex iis evadere poſſint, in flumen immittere piſcatoribus noſtris licet. Bambelam noſtram Itali quidam, ut audio, eodem quo Gobium fluviatilem nomine appellant, Varon. Verbani vero accolae circa Lucarnum Stornazzo, vel Sterniculo.

CAPUT XIV.

De Bubulca Bellonii, et Rutilo fluviatili Geſneri.

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 32.

Phoxino *Bubulcam* Bellonii ſubjicimus, quia eum priori illi, quem Roſiere Piccardi vocat, cognatam Geſnerus facit. Ita vero de eo Bellonius: Sordidus admodum et vilis piſciculus Gallico vulgo e re ipſa Bouviera nuncupatur: aliis Peteuſe, etymologia a bombis obſcoenis tracta, Piſcis eſt Sequanae alumnus, non tamen uſque quaque frequens, ut qui non ſemper appareat. Nam quomodo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Sept. et Octobri tibi, aut ſaltem raro apparebunt: ſic Bubulca ſero in conſpectum venit. Plurima vere *capitur*. Bremmam aut Caſtagnolam marinam toto habitu aemularetur, niſi corpore eſſet minimo. Planus enim et latus eſt: ſed et argenteo nitore reſulget, atque orbicularem magis habet formam; quam in longitudinem protenſam. Trium digitorum longitudinem excedit, neque ſeſqui-digitalem latitudinem. Soli objecta, *nigri* nihil habere comperitur, quam in linea, quae ſpinam comitatur ad caudam. Parvam in tergore gerit pinnulam, oculorum pupillam, omnem nigredinem ſuperantem. Squammis tegitur magnis, et latis. Carnenm quiddam, ut Cyprinus (quatenus parvum magno licet conferre) in fornice *palati* oſtendit, *branchias* utrinque quaternas ſimplices, ac ſub ventre totidem, caudam biſurcam. *Ore* eſt parvo, dentibus vacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinem, quod vix poſſint exenterari, quin eorum *fellis* veſica diſrumpatur: quo per totum corpus diffuſo; plurimum amari in veſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris Smaragdini, magnitudine piſi continetur. *Folliculum* vento plenum in *utero* geſtat geniculo interceptum: *lienem* ſtomacho inhaerentem, rubrum atque orbicularem. Hujus etiam inteſtina multis in gyrum revolutionibus et infractibus circumvoluta ſunt. Hactenus Bellonius.

Rutilo *fluviatili* a rubro pinnarum colore nomen Geſnerus, ad differentiam Erythrini veterum impoſuit. Circa Comum in Lario lacu, inquit, Piota, ut circa Verbanum quoque dicitur: a Germanis Oceani accolis Roddovu vel Roddau: Sabandis circa lacum ad Bielam et Neocomum, Vingeron, vel Vengeron, unde Germanorum Wingeron, vel contra, (quo tamen nomine Lucernae accolae Leuciſci ſpeciem intelligunt eam, quam Vendoſiam et Dardum Gallis dici indicavimus) Anglis, Roche, Polonis, Pſtrega. Piſcis e foro ad Geſnerum delatus, latus erat ad digitos quatuor, longus duodecim. Pupilla nigerrima, iride aurea labiis ſubrubris: colore in cauda, pinniſque in ventre et ab ano ſitis, cinnabarino: nam caeterae minns rubri habent. Linea a ſummis branchiis caudam verſus obliqua, cauda bifurca: Supercilia et circa branchias locus, aureo colore nitent. Squammae latae, ſtriatae, validae. Dorſum fuſcum, venter pallidus: pinnae quaternae: *fel* viride, *veſica* gemina: *caro* ariſtis plena. In faucibus maxillas utrimque habet, recurvas dentibus munitas quinis, qui ab interiore parte ſinguli ſerrae inſtar aſperantur: quod in aliorum piſcium dentibus nondum memini animadvertiſſe. Piſcis hic apud nos Helvetios, *lacuſtris* tantum eſt, ſatis *vivax*. In noſtro et Acronio lacubus, abunde capitur. Piſcatores Conſtantiae, et circa Acronum ajunt eum aliquando cum Cyprino lato *coire*: inde Hybridam, (ein Halbfiſch,) gigni, qui inter utrumque ambigat, Rutilo major aliquando, — Tab. II. 7. Tab. XXVI. 9.

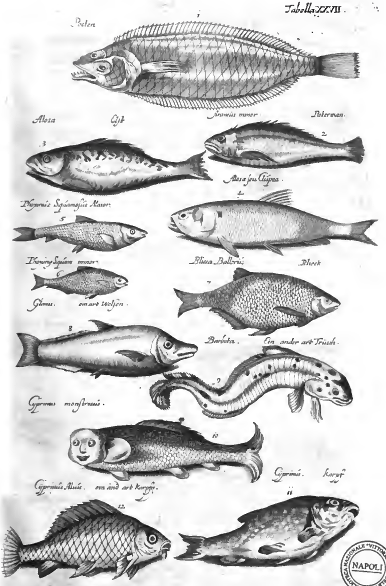
T

do, minor autem Cyprino lato. *Parit* Junio menſe. Muſcarum fluviatilium (ſive lacuſtrium) genus eſt quoddam magnum, oblongo, terete, varioque corporis alveo, has infigunt hamis ad ineſcandos Rutilos. Februario Martioque menſibus apud alios Germanos, Novembri apud noſtros *in cibo* praefertur. Majo rurſus deterior fieri, et imminui incipit. Parari jubent peritiores inſtar Cyprini; et vino frigido immiſſum elixari. Hactenus ex Geſnero. Putatur cum Vangerone Rondeletii eſſe idem. Hic autem corpore Ballero, (de quo ſuo loco) roſtro Mugilibus ſimilem eſſe ait, roſtro tamen eſſe longiore. Dentibus carere, pinnas ad branchias duas habere ſubaureas, in medio ventre duas alias croceas; ab excrementi meatu unicam, in dorſo aliam. Caudam in duas deſinere haſque a ſquammis initio integi, etiamſi non adhaereant. Cyprino et corporis ſpecie et carnis ſubſtantia ſuccoque affinem eſſe, et vilem haberi.

TITVLVS II.
DE PISCIBVS FLVVIATILIBVS LAEVIBVS.

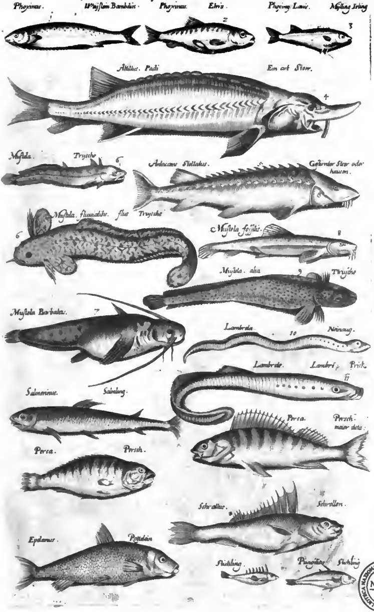
CAPVT I.
De Attilo Padi.

TAB. XXVIII. 2. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 1.* Tantum de Piſcibus fluviatilibus ſquammoſis, ſequuntur Laeves, inter quos praecedat *Attilus*, in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec niſi boum jugis ex- *Plin. H. N. l. 9. c. 15.* tractus, ut Plinii verbis utar. Piſcis eſt Cartilagineus, Sturioni magna ex parte reſpondens. Hujus enim more *oſſa* gerit clypeata, ſed ea tempore dicitur abjicere, idque in cauſa eſſe, cur alii ſine oſſibus, alii cum oſſibus depingant: poſt quae, *pinna* dorſi eſt unica, cui parte ſupina ſubjacent duae, quales omnino ſunt Sturioni. Cauda etiam in duas deficit, *Os* clauſum ad obliquam lineam inciſum eſt, ſed apertum et hians rotundum. Ante illud pendente roſtro *appendices* carnoſae et molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnae ſitae ſunt. Quomodo vero a Sturione, quem Franc. Philelphus Attilum eſſe credebat, differat, Coelius Calcagninus perquam erudite docet his fere verbis. Quod a me percontaris, an Attilus, quem Ladanum vulgaris nomenclatura ſolet appellare, *Aelian. H. A. l. 14. c. 26.* is ſit, quem Italia Moronem, Uſonem Pannonia vocat: paucis reſpondebo, me eundem non exiſtimare, vel ex Plinii teſtimonio, qui eum Pado vult peculiarem eſſe; quo loco de propriis quorundam amnium piſcibus ait. Sed ego; et tecum agam liberalius, non modo te ad Plinii, ſed ad oculorum etiam tuorum teſtimonium provoco. Totamque itaque Attili effigiem ac membraturam quanta potui brevitate perſtrinxi. Et quia non ſatis perſpicue id fieri poſſet, niſi noti alicujus piſcis exemplo uteremur. Hyccam ſive Sturionem, qui nullo ferme loco non naſcitur, mihi propoſuiſti. Qui licet in mari natales habeat, ſolet tamen adverſus amnes mira ſubire voluptate, donec jam praepinguis redeat. Moronis ſive Uſonis exemplo nondum dixi, quod neque ii piſces non cognoſcantur, neque mihi eorum imago ſatis memoriae inhaereat. Sic ergo accipe: Attilus hoc differt ab Hicca ſive Sturione, quod Sturio pelagius eſt: Attilus amnicus eſt, et Pado peculiaris. Sturio non temere viſus aequare quatuor talenta Attica, id eſt, trecentas libras: Plinius ſcribit Attilum ad mille libras, id eſt, ſupra XIII. talenta excreviſſe. Quae magnitudo ſane inſignis et raro perſpicua. Attilus cum ad certam magnitudinem excrevit, *ſquammas* hiſpidas abjicit, quas per quinque verſus diſpoſitas gerit, in ſumma ſcilicet dorſi ſpina ex utroque latere geminatas, et ſibi quaſi parallelas, extremus verſus pinnas attingit. His abjectis tactu laevis evadit, nec habet quod unguem offendit. Contra Sturio ſemper hiſpidas ſquammas

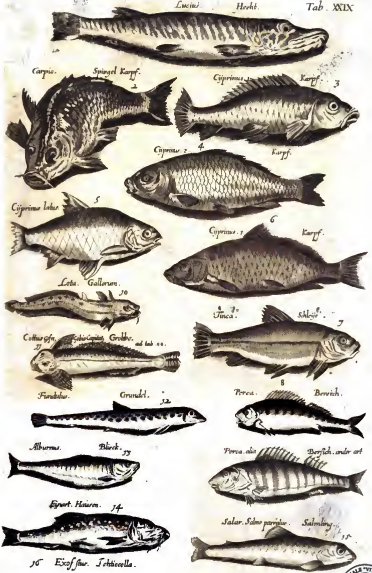

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE [illegible]

mas ſuas tota aeſtate retinet: Caro Sturionis callum habet, et mirifice palatum oblectat. Attili contra, fluxa eſt, et mollis, et palato parum jucunda. Exiſtimant piſcatores προτομὴν, id eſt, partem priorem Attili, ad poſteriorem vix eam habere proportionem, quam quatuor ad unum. Tnta enim vis hujus piſcis ſita eſt in *capite*, et parte capiti attigua. Quae obſervatio etſi ad Sturionem etiam, alioſque piſces pertineat, authore Ariſtotele et Plinio: cujus verba ſunt videlicet capita piſcibus ratione corporum maxima fortaſſis ut mergantur, tamen in Attilo neſcio quomodo praeter caeterns luculenta eſt atque admirabilis. Parvi ſunt *oculi* Attilo, in tanta mole capitis. Sturio et Attilus habent os in parte prona, (ſupina dicere voluit) eo prope in loco, cui in caeteris perfectioribus animantibus, reſpondent, omoplatae. *Os* utrique ſine dentibus, ſed Sturioni ſerme orbiculatum. Attilo multo majus, et ad lineam obliquam inciſum, quo aperto, vaſto illo hiatu piſces devorat, quos reſpirando κατὰ διαστολὴν (ita piſcatores putant) contraxit. *Loca* piſculenta maxime frequentat, hyberno praecipue tempnre vorticoſas voragines, ad qras piſces frigoris impatientes, temporis gratia ſe recipiunt. Roſtrum Sturioni reſimum ac latiuſculum, ad imaginem fere Delphini et Oxyrinchi; Attili planum, et paulo minus quam in mucronem deſinens, Attilo tergicolor albicans et lanoſus. Sturioni vergit in glaucum. Haec itaque Coelius. De ejus cum Clupea inimicitia ita Plinius. Minimus hunc piſcis, appellatus Clupea, venam quandam ejus in faucibus mira cupidine appetens, morſu exanimat.

CAPVT II.

De Antacaeo Boryſthenis Rondeletii, et Stellari.

Tab. XXVIII. 5. Tab. XXV. 5. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 2.*

Antacaei piſces dicuntur praegrandes, inquit Rondeletius, et vaſtae magnitudinis in Maeotide et Boryſthene; quos aliquando in oſtiis in glacie concretos effodi author eſt Strabo. (Nec alios, ut conjicio. Solinus intelligit, inquiens: Apud Nuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregii ſaporis, et quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quam Cartilagineas tenerrimae. Nec dubito, quin Plinius de his loquatur his verbis: Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino ſimilis. Et in Boryſthene memoratur praecipua magnitudo nullis oſſibus ſpiniſque interſitis.) Ex his ſalſamenta fiebant, praeſertim ex maxillis et iis, quae circa palatum ſunt partibus, quod eae partes aliis ſuavitate praeſtarent. Ex his igitur unus eſt, quem hic proponimus roſtro nblnngo, acuto, *oris* vaſto et rotundo hiatu in ſupina parte Bellonius ſimilem figuram exhibet Attili nomine, niſi quod unicam ei tantum in dorſo pinnam appinxerit. Ingentis, (inquit) eſt magnitudinis: Caetera Sturionem tam internis quam externis partibus refert, hoc dempto, quod pro eminentioribus ac callóſis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis praeditus eſt; hic ſtigmatis tantum lividis ſeſſilibuſque maculis in cute minus aſpera, ad latera ſit diſtinctus: Praeterea unicam tantum *pinnam* ab ano ad caudam gerit. Sturio autem duas habet. Caeterum *Os* Attilo prominet oblongum, fiſtuloſum, ſublongo etiam naſo. Hactenus Bellonius, qui deinceps nonnulla de hoc piſce ſcribit, quae vero Attilo conveniunt.

Antacaevs Stellaris in Danubio prope Straubingam captus, et depictus, ad Geſnerum miſſus eſt. Colorem ubique fere caeruleum oſtendebat, venter erat candidior ad roſeum inclinans. Spinae in dorſo et ſtellae pallidi coloris puncta etiam paſſim ex pallido albicantia, vel fuſci Indici coloris. Cognatus huic eſt, qui Sick vel Tick vocatur, et in Danubio circa Peſtam vel Budam capitur, mole corporis quae ad XXV. libras accedat, cute varia undiquaque ſtellata, ſed roſtro longiore et graciliore quam vel in Huſone, anſerino fere ſimili. *Aldrov. l. d. c. 3.*

CAPVT III.
De Ichthyocolla.

Tab. XXIX. 16. Ichthyocollae meminit Plinius ex veteribus dum inquit. Ichthyocolla
Plin. H. N. l.32. c.7. appellatur piſcis, cui glutinoſum eſt corium, idemque nomen glutini ejus. Quidam piſcem Judaicum vocari ſcribunt, quod nomen Zygaenae apud Pariſienſes competit, alii Antacaeum ab Herodoto, a Pomponio Magnum vocari dicunt, nonnulli Plinii Marionem appellant. Bellonius Tanais accolis *Barbotam* dici, quod quaternis veluti barbis ad labia ſit commu-
Dioſc. M.M. l.3. c.102. nitus, prodidit. Nec alium Dioſcorides intellexit, cum gluten ventrem eſſe piſcis cetacei, laudarique candicans, ratione Ponticum ſcripſit. Tale enim et hodie ex ejus inteſtino ex Ponto mittitur. Eſt autem piſcis cetaceus figura oblonga ac prope tereti. Oſſibus ac ſpinis caret, capite eſt craſſo et lato, ore magno et in promptu poſito: e ſuperiore maxilla quatuor apophyſes carnoſae, velut barbae dependent, unde Barbotta dicitur. Oculos parvos habet pro cor-
Bellon. de Piſcib. l.2. poris magnitudine. Bellonius ait hoc a Sturione atque Attilo praecipue differre, quod roſtro careat, magnum oris rictum prae ſe ferat, ſitque ſublutea, dura, laevi ac glabra cute conveſtita carne. Bina ante oculorum canthum, parva atque aperta foramina habet: pinnas in tergore duas (quas aliter Rondeletius, aliter Bellonius pingit) ad caudam erectas. Branchiae veluti ſpineo tegmine communiuntur. Sturionis modo: Cauda quam huic magis biſurca: praecipua a caeteris piſcibus nota diſcernitur, quod paulo ſupra ſpineum operimentum branchiarum, quodam ad ejus latera impreſſo foramine pervius ſit. *Folliculus*, ſive veſica, ex qua glutinum ſit a capite ad caudam, per ſpinae longitudinem extenditur. *Carne* eſt ſecundum Rondeletium praedulci, et glutinoſa admodum, ob id ſaliturae idonea, qua melior redditur et rubeſcens Salmonis modo, atque etiam durior, quam ob cauſam aliquandiu macerandа, priuſquam coquatur. Eam Tanais et Ponti accolae Romam et Venetias tranſmittunt, illicque in foro piſcatorio venditur. Ichthyocolla authore Plinio epinyctides tollit. Erugat cutem, extenditque in aqua decocta horis quatuor, denuo contuſa, colluta et ſubacta ad liquorem uſque mollis. Ita praeparata in vaſe novo conditur, et in uſu quatuor drachmis ejus, binae ſulphuris, et anchuſae totidem, octo ſpumae argenteae adduntur, aſperſaque aqua teruntur una. Sic illita facies, poſt quatuor horas abluitur. Idem alibi. Lethargicos (inquit) coagulum vituli adjuvat in vino potum oboli pondere: idem Ichthyocollae. Valet ad conglutinandas omnis generis chartas, atque inſtrumenta muſica, reliquaque lignaria incruſtamenta, quae teſſellato, imbricato, et vermiculato opere fiunt.

CAPVT IV.
De Glanide.

Tab. XXVII. 8. Piſcis, qui Ariſtoteli et Pauſaniae Glanis, Plinio ſaepe Silurus, aliquando Glanis, Glanus, et Glanius vocatur. Ab Aeliano Siluro explicatur. Veteres ſequuntur recentium plurimi, interque hoc Geſnerus et Schonfeldius, nos quid ſentiremus, ſuperius diximus. Nomen a Glanide Italiae et Cunae fluvio accepit, ſi Stephanum ſequimur, ejuſdemque veſtigia apud Byzantinorum vulgus, qui hodieque Glangnum teſte Manardo, vocant, quaſi Glanum, retinet. Deſcriptionem
Schonfelt. Ichthyol. p. 69. quod attinet, ſunt ipſi ſpinae pro oſſibus non Cartilagines. *Corpus* fuſcum, nigris maculis plenum, ſquammae nullae, corium ſatis craſſum, et lubricum. Caput grande, depreſſum. *Os* obtuſum. Oculi parvi. Rictus amplus et ad capitis latitudinem patulus. Labia ſuperiora gemino, inferiora unico ordine denticulorum confuſaneorum, introrſum reclinatorum aſpera, quibus praedam retinet. *Fauces* binis utrinque oſſiculis, limae inſtar aſperae ſunt. A labro inferiore dependent barbulae quatuor, tenues, oblongae, pallidae, a ſuperiore duae, ejuſdem coloris, durae, longiſſimae, praetenturarum inſtar, quas ante ſe modo exerit, modo

com-

componit. *Pinna* illi in dorſo poſt cervicem unica eſt, parva, quatuor aut quinque fibris elata, poſt branchias duae: quarum prima, faucesque proxime ſpectans, aculeo conſtat oſſeo, duro, quo infeſtos ſibi piſces arcet, etc.

Venter magnus eſt, deformis, et ſubalbidus, obſcure fuſcis lituris conſperſus. *Cor* inter branchias utrinque quaternas ſitum eſt, a reliquo diaphragmate ſeparatum, quod gula ampla perforat, a qua ventriculus dependet, et inteſtina, quae unica revolutione in anum deſinunt. Ventriculo incumbit *Epar*, ex rubro pallens, duobus lobis diſtinctum, cui veſicula fellis diluti aquei, adhaeret. Dorſo adjacet veſica ſimplex, peritonaeum candidum eſt.

Ad multam magnitudinem excreſcit: non ſolum enim ducentarum librarum, ſed major etiam capi ſolet. Geſnerus teſtimonio eruditi cujuſdam Ungari in Tibiſco, qui Daciae fluvius Danubio miſcetur, aliquando captum fuiſſe ſcribit ſeptem vel octo cubitorum, plauſtrum occupantem: eum in fluvio annis ſedecim ſub culina Viri cujuſdam nobilis latuiſſe: hamo tandem ineſcatum eſſe, dum foeturam ſuam cuſtodiret; ubi ſe captum ſenſit exſiliiſſe: ſecutos impetum ejus piſcatores ad milliaria duo: denique defatigatum coepiſſe: barbas eum ſupra infraque os habere, rictum latum, caudam verſus attenuari. *Dentes* habere inſtar pectinis illius, quo laneae veſtes depectuntur, a carduis denominati vulgo: ſquammis carere: in aquis coenoſis *verſari*. Ipſe vero Geſnerus dentes habere negat, ſed labia limae inſtar exaſperari, atque ita praedam facile retinere: retentam mandere et comminuere: ei opus non eſſe, ſed fancibus et gula maxime patentibus integram vorare. Idem et in Viadro apud Sileſios tantum eſſe ſcribit, ut captus, impoſitus currui, plerumque ultra currum emineat. Variat ab iſto ille, cujus Geſnerus Iconem ſub Siluri tertii nomine ponit. Piſcis, inquit, Similitudinem aliquam cum Muſtelis fluviorum et lacuum habet. Oculi ſunt parvi: barbulae fuſcae, non longae, e craſſiuſculis paulatim attenuantur; binae ſuperiore labro, ternae inferiore. Pinnae ad branchias binae, in dorſo nullam oſtendit pictura, ſed tantum carunculam quandam mucronatam eminentem, qualis et in Muſtela paluſtri majore, eodem fere loco viſitur. In ventre vero una et continua longiſſima pinna ad caudam uſque albicat, maculis diſtincta fuſcis. Corpus a capite retrorſum ſubinde attenuatur, finis latiuſculus et obliquus eſt, et, quod mireris, nullam caudae pinnam habent. Os magnum et latum. Capitis colore caeruleo ſubviridis; reliquum corpus viridi et flavo colore mixto pingitur, ſed maculas etiam diverſi coloris habet. Hujus generis duos in ſuo ſtagno civis quidam aluit, qui cum ante annos triginta ſex, (verba ſunt Stuibii ad Geſnerum) ad Hundsfelden in Rheno cum aliis piſcibus illis, quos Argentinae vocant Ruſelken, ſimul naſſa capti eſſent, vix digiti longitudine, et Argentinam in forum advecti, a cive quodam raritatis gratia empti, in piſcinam conjecti ſunt, in qua alter ab eo tempore uſque adeo excrevit, ut jam ſex cum dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut amplius) longitudine contineat. Caput qua craſſiſſimum eſt, filo complexus, duorum pedum et dimidii fere circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia ſimilis, ſed longitudine longe eſt inferior. Major ille piſcibus quibusvis, excepto carpione ſive vivis ſive mortuis, *veſcitur*. Hyeme nihil quicquam guſtare unquam viſus eſt. *Cornua* quae ſupra et infra os habet, quotannis decidunt, et rurſus nova ſuccreſcunt, ſicuti cervis.

Reperiebatur in pluribus fluminibus tempore Aeliani; temporibus Plinii praecipue in Moeno, niſi Rhenum velis legere. In Aeno graſſatum quem quidam Moeno et Rheno ſubſtituunt prope Viſbium, quod ad ejus amnis oſtia conditum, Aventinus prodit, tanquam loco magis coenoſo, veriſimile eſt. In Cydno Ciliciae fluvio procreatos ſed minutos, quod ejus confluens nitidus et frigidus apud *Aelian. H. A. lib. 12. c. 29.*

apud Aelianum habetur. Pyramus, Sarus, Orontes plurimos pruducunt, quia limoſi; nec pauciores in Ptolomaeorum fluvio, Apamienſi ſtagno. In Bubaſto Aegyptia cicures aluntur plurimi. Strabo, et Athenaeus, dum Siluros in Nilo eſſe ſcribunt, Glanides intelligunt, non Sturiones. Nam qui e mari fluvios ſubeunt, praeter Delphinum, Mugilem et Aloſam, nullus alius Nilum intrat propter Crocodilos. *Plin. H. N. l. 32. c. 11.* Plinius dum maris peculiarem facit Glanidem, fallitur. Expreſſe Schonfeldius. Fluviale hoc animal eſt, nec unquam aquam ſalſam ingreditur: ubi circa Hamburgum capitur, ſtatim Albis ex aquis pluviis aut nivalibus exaeſtuantis metus eſt, quas ut paſſim ex locis montoſis, ſtagnis ſeu lacubus collectas, fugiens, Silurus cedit, et partes Albis ſpatioſiores ſequitur. Reperitur et in Iſtro, Tibiſco, Viſtula. In Helvetiae ſtagnis pauciſſimae capiuntur, in Bernenſibus, Neocomenſi et Moretano aliquando. *Veſcitur* carnibus; nec minoribus duntaxat piſciculis ventrem implet, ſed et in majores, imo homines et equos graſſatur. Captum in Pannonia fama receptum, in cujus viſceribus humana manus ornata annulis reperta ſit. Puerum in Danubio ad Poſoniam natantem ab hoc piſce devoratum, et in capti viſceribus fragmenta ejuſdem reperta, a fide dignis Pannonibus proditum eſt. In ejus, quem ſub culina viri cujuſdam Nobilis latuiſſe ſupra diximus ventre, caput bumanum cum dextera manu et tribus annulis aureis inventum eſt. Ariſtoteles dentibus duntaxat valere, et ἀγκιστροφάγον eſſe ſcripſit. *Ariſt. H. A. l. 9. c. 37.* Cauda concuſſa, piſces praeſertim minores ori admovet. *Ariſt. H. A. l. 8. c. 20.* Caniculae ex ortu ſideratur, et alias fulgure ſopitur. *Ariſt. H. A. l. 6. c. 14.* De *Coitu* et partu apud Ariſtotelem legimus. Cohaerentes foetus edere, ſicut et ranas. Majores profundis aquis parere, quippe nonnullos etiam ubi ſenum pedum altitudo ſit: minores, locis brevioribus ferè ad radices ſalicis, aut alterius arboris cujuſpiam, juxtaque arundines, atque etiam muſcum. Tardiſſimum eis ex ovis incrementum: atque idcirco aſſidet mas, quadragenos, quinquagenosque dies, ne devoretur foetus ab occurrentibus piſcibus. Eodem quoque die, aut etiam poſt, capiunt ova incrementum, quae contigerit ſemen. Glanii ad ervi magnitudinem. Quantum ad *Uſum* in cibis, Salvianus duram carnem habere ſcribit. In Germania et Polonia pinguis eſt, et boni ſaporis: laudaturque in cibo tum recens, tum ſale conditus. Circa feſtum Johannis optimus eſt, trium librarum inprimis. Obſonatores venam candidam, quam per ſpinam dorſi tenuiſſimo tectam involucro, tranſire, Benedictus Martinus ſcribit, tanquam venenatam eximunt.

CAPVT V.

De Barbota Gallorum.

TAB. XXVII. 9. *Bellon. de Aquatil. l. 1.* AGlani, licet maximo piſce, non male de hoc parvo dicetur, ob corporis barbaeque ſimilitudinem. Galli vulgo Barbotam vocant, non a barbis (inquit Bellonius) aut arunco, ſed ex hoc, quod Galli barborare, coenum et lutum roſtro, anſerum modo commovere dicunt. Ipſe Clariam fluviatilem vocat, ſed cum Lota Lugdunenſium de quo ſuo loco, implicat. Anguillae, aut Congri modo glabram *cutem* habet, atque idem caput. Cirro recto brevique et ſimplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quae illi rotunda eſt) deſinentem. In nonnullis duas pinnas, ut in Icone, quam a Bellonio miſſam ex Rondeletio exhibemus, in tergo videas: quarum exigua eſt, quae capiti magis eſt vicina, ſed et inter anum et caudam rurſus aliam pinnam gerit: unam praeterea utrimque in lateribus circa Branchias, quas utrimque quaternas habet: duas vero ſub ventre capiti multum propinquas. Caeterum duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines admodum parvos: atque in ſuperiori maxilla totidem, ut nihil quam aſperitas in eis ſentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus et latera fulvum vel ſublividum colorem habent: *venter* autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinem. *Hepar* lobum oblongum

ad

ad ſiniſtrum latus demittit, ſub quo eſt *Stomachus*. In pyloro apophyſes, ſeu caecos viginti quinque connumerare potes: *lienem* quoque videas, neque dextro neque ſiniſtro, ſed in medio ſpina ſtomacho inhærentem. *Anus* ejus propinquior eſt capiti, quam caudae. *Inteſtina* pluribus quam tribus inflexionibus non circumducuntur. *Ova* in bicorni vulva fert utrinque permulta. Huc fere Bellonius. Vita et moribus cum Lota Lugdunenſium convenit. *Hepar* magnum habet ac delicatum; Carnem quam Lota glutinoſiorem: mucore et coeno veſcitur, in eoque deliteſcit.

CAPVT VI.

De Muſtella fluviatili et lacuſtri.

Tab. XXVIII. 6.7.8.9. *Aldrovand. de Piſcibus l.5.c.7. Cardan. Variet. Rer. l.17.c.37.*

Quam nos Muſtellam vocamus, illam Jovius inter Larii piſces Triſium Latine dixit. Mediolanenſes Bottam vocant, ſeu quod utri ſimilis ſit, ut Cardanus ſcribit; ſeu quod capite ranas referat. Inſubr. alii Botetriſſias dixere. Specie fluviatiles e Lacuſtribus apud ſuos differre Geſnerus aſſerit; Eſſe enim minores, colore nigricare, carne albiore, ſolidioreque in cibo lautiores; duabus per dorſum pinnis, quamobrem ſeparatim etiam deſcribit. Caeterum corpus ait eſſe utrisque lubricum ſine ſquammis (licet quibusdam, inquit, ſquammulae minimae radendo appareant) flexuoſum, quod caudam verſus attenuatur veluti in taeniam. Coloris varietas maculoſa, pinna, ab ano ad caudam fere, oblonga. Binae omnibus ad branchias, et binae aliae eodem circulo inter caput et ventrem: pupilla *oculorum* alba; pars ambiens nigra. Branchiae quaternae ſimplices. *Caput* magnum, latum, et veluti compreſſum. In cerebro lapilli. Os grande reſciſſum. Barbulae circa os infra ſupraque; numero et magnitudine differeotes in diverſis generibus. *Dentes* nulli, ſed veluti in lima exaſperatum os. Voracitas, piſcium quos devorare poſſunt. *Caro* mollis et dulcis. *Jecur* magnum. In delitiis *Veſica* (aut folliculus) nulla, *inteſtinum* parum anfractuoſum, fere ſimplex. Stomachus: ab eo ventriculus, et in circuitu multae appendices. Jam vero *Botariſſiam fluviatilem foeminam* (eam intelligit, quam nigricantem modo dixi.) Januario menſe diligenter contemplatus his verbis (ex quibus tamen etiam nonnulla aliis hujus generis ſpeciebus conveniunt,) deſcripſit. Piſcis eſt forma et flexibus ſerpentem ferme referens: Capite lato, caudam valde verſus attenuatur. *Branchiae* ei quaternae. *Pinna* ad latera branchiarum utrimque una nigricat: et aliae duae paulo inferius in pectore parvae albicant, a podice exorta una oblonga, paulo citra caudam deſinit: item in dorſo oblongior alia, ultra medium dorſum continua tendit: et alia ante ea minor caput verſus, quam pictor in Icone per incuriam non expreſſit. Pinnae omnes molles ſunt et ſine ſpinis. Caruncula ſub mento pili inſtar prominet. *Cauda* non biſurca, ſed circularis, ouſquam omnino diviſa, ſed ubique ſibi inſtar membranae continua: Colore vario, e fuſco et nigro dorſum tenerum albicat: latera juxta dorſum minimis punctis nigris in colore ſubalbido diſtincta ſunt. *Os* aperitur hiatu rotundo, totus piſcis ſine *ſquammis* et viſcoſus eſt. Maxillae minimis *denticulis* ferratae. Color ſubalbidus (linea ſubalba nimirum) a capite incipiens oblique per latera caudam verſus procedit. Nam cauda in colore nigricante variat. Membranea vero caudæ extremitas partim nigricat partim ſubflava eſt. *Lapillos* duos in capite gerit, albiſſimos et bene duros, figura et magnitudine granorum oryzæ. *Lacuſtris* modo in Triſſia in Griffio lacu capta ab eodem conſiderata hujuſmodi erat. Longa dodrantes duos cum palmo: filum ambiens Ventrem trium palmorum. *Denticuli* minimi, frequentes, ut ſerpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet, unum ſcil. interius in medio, cui nullus reſpondet infra. Sunt et in intimo oris receſſu, duo denticulorum ordines ſeu in maxillis duabus. Branchiae quaternae. *Squammulae*, rotundæ minimae, quae dum pellis cultro raditur, apparent, in parvis generibus vero, tum fluviatili,

tum

tum Lacuſtri luteo minore nullae prorſus, per *cutim* paſſim ceu foramina, ceu puncta cava rotunda, conſpiciuntur; quae ſi quis caput verſus valide radat, albiſſima videntur: ſin iterum caudam verſus, ruſus obſcurentur. In *ventre* meatus duo; unus excrementi, alter geniturae: qui compreſſus lacteo ſucco manabat. Et ruſus alias *alia ex lacu* hujuſmodi: ſubflava, punctis nigris, barbula a mento demiſſa, albicans. Ante initium pinnarum in *dorſo* carnoſa particula, mollis, teres, intusque cava, prominet. Inde mox ſequitur pinna brevis, longitudine pollicis: deinde una continua, octo vel novem digitos longa, ab ea nudum pinnis dorſum eſt, per tres fere digitos: cum ſequuntur aliae duae parvae, triangulares fere, inter quas digiti propemodum ſpatium intercedit: ex quibus infima et ultima, minor et caudae conjuncta eſt. *Fel* ſubviride: veſicula ejus tum jecori tum inteſtinis affixa. In ventriculo piſces duo integri erant, uterque digitos ſeptem longus, tres latus: nec aliud quicquam. Pondus totius, unciae quinquaginta. Coctae pellis ſubviridi et deformi colore erat, caro albiſſima, bona, ſatis ſolida. *Jecur* album, non ut in minoribus ſubruſum, grande, ſuaviſſimum. In *alia Triſſa parva, fluviatili*, forte digitos decem longa, pinnae dorſi inquit, ſic ſunt. Primum, caruncula illi brevis non eſt, ſed pinnula digito brevior: et minimo ſpatio intercedente, alia duos digitos longa: deinde poſt ſpatium duorum digitorum, alia paulo brevior, media, et mox cauda. Ruſus ab hac differt alia, paulo longior, (ut ſemel animadverti: non enim ſimpliciter haec accipi debent, quod ad magnitudines et colores) cui minus erat flavi in corpore, plus nigri, et ejus ſplendidioris. Primum enim pinna illi brevis eſt, deinde una longa continua uſque ad initium caudae: Ergo magna Triſſia lacuſtris; praeter carunculam illam, pinnas in dorſo quaternas habet, ex minoribus, nigricans binas; luteola vero major ternas, minor binas: ſi modo ſpecies duae ſint luteolae: quod accuratius conſiderandum eſt: Minoribus lacuum Triſſiis pinnae in dorſo binae, adeo propinquae invicem ſunt, ut unica putentur: Colore fuſco, non pulchro. Differentia a pinnis certior: nam colores multas ob cauſas variare poſſunt. In Rheno ſupra Acronium lacum aliquando ad tres libras ſedecim unciarum accedunt. Conſtantiae tanta capta, ut drachmis duabus cum dimidia venderetur. Captae et Pragae aliquando, pulcherrimae, coloribus diſtinctae, flavo, croceo, candido, roſeo, atro, oculorum pupilla nigra, parte ambiente caerulea. Nigriores circa ripas fieri, magis in profundo flavas, quibuſdam placuit. *Carnivorae* ſunt, nec ullus piſcis pro ſua magnitudine majores piſces devorat. Profunda petunt, adeo, ut Albertus ſcribat, in lacu circa Conſtantiam ad trecentos paſſus ſub aqua hamis extrahi: ſaepe cum ranis extrahuntur; quae quia illis ore adhaerent, tanquam exſugendi cibi gratia, ideo ore cum ranis aquaticis coire, quidam prodiderunt. *Parere* incipiunt Decembri, alicubi et Januario. Solae piſcium ſenectute *obcaecantur*. Maxime commendantur *in cibis*, illae inprimis, quae in puris rapidisque fluviis degunt, quod candidiorem ac ſolidiorem carnem habeant. In jecinoribus tanta ſaporis gratia eſt, ut apud Thuringos olim comitis cujuſdam Bichlingorum matronam, omnes, dicant, principatus ſui reditus in eorum delicias conſumſiſſe. Laudantur haec praecipue ante Natalem Dominicum: circa partum improbantur, quod hoc tempore nonnullis in aquis grandinoſa fiat. *Ova* ajunt ſemper valde noxia eſſe, quibuſdam in locis, ut circa Neocomenſem lacum Sabaudiae. Caupones aliqui exciſis jecinoribus, piſces vivos aquae reddunt, conſuto prius vulnere. *Ventriculum* hujus piſcis cum ſuis appendicibus miras habere vires tradit Encelius. Inveteratum enim, ut ſit (inquit) in Saxonia a matronis, trahere mirifice fecundas haerentes aut relictas in partu, in potu datum: et magni momenti eſſe ad omnia vitia matricis. In Suevia paſſim in Cauponis et diverſoriis parietibus haerentes hi ventriculi

triculi circa Zetarum fornaces viſuntur, ab edentibus illuc rejecti, ut exſiccati ſerventur, et cum potione aliqua hauſti a colicis cruciatibus liberent. Colligi ajunt et oleum ex hepate ad ſolem vel ad fornacis calorem ſuſpenſo, intra vas vitreum: clarum id et flavum eſſe, adverſus oculorum ſuffuſiones utile, item nubeculas et maculas, quae ab angulis oculorum naſci incipiunt.

N. Muſtelae marinae Iconem vide Tab. 46.

CAPUT VII.

De Piſcibus Foſſilibus.

Tab. XXVIII. 8. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 9.*

Piſcium Foſſilium et Veteres et moderni meminere. Ex illis ita de eorum natura et ortu Theophraſtus. Piſces alicubi foſſiles ſunt, ut circa Heracleam et alibi in Ponto. Naſcuntur autem circa fluvios, et aquoſa loca, quae cum ſiccantur (certis temporibus) paulatim, piſces ſubinde humorem ſectando terram ſubeunt: qua demum ſiccata, remanent in ea, veluti vivi ſepulti, vel ut animantia quaedam in ſuis latibulis hyeme condita durant, ſine ſenſu fere et motu torpida. Quod ſi loca illa priuſquam denuo aqua accedat, fodiantur, piſces illi moventur. Sic et in Ponto contingit, piſces glacie et gelu occupari, neque ſentire, aut moveri prius, quam in ollas coquendi injiciantur. Prae caeteris autem Gobio hoc accidere videtur. Fere autem foſſiles piſces fiunt, eo quod ab inundatione fluviorum, in locis quae reſiccantur, vel ova, vel alia principia gignendis idonea piſcibus relinquuntur. Nonnulla enim non ex ovis oriuntur, ut Anguilla et Centriſcus. Et hoc in Heraclea, circa Lycum fluvium contingit. Principia autem haec in terra relicta, perficiuntur, durantque. Neque abſurdum eſt hos piſces durare.

Multa enim hujuſmodi animantium exiguo egent nutrimento, ficuti ſerpentes quoque et quae latibulis ſe abdunt. Primum ſcilicet ipſa ova humore e terra manante, deinde eodem nati ex ovis piſces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excreſcere neque veriſimile eſt, neque fertur, cum et loci anguſtia et alimenti penuria impediant. Caeterum durare in aëre hi piſces non aeque valent, ac illi, qui ab aquis ad paſtum egrediuntur; qui ſcilicet exigua refrigeratione, et quae ab aëre eis praeſtari poſſit, indigent; nam vel ipſa branchiarum anguſtia indicat, non molta refrigeratione eis opus eſſe; quamobrem et Anguilla tum in aëre multum temporis vivit, tum in aquis turbidis illico ſuffocatur. Et ſimiliter foſſiles piſces a terra eos ambiente, quantum ſatis eſt, refrigerantur. Sed quod circa foſſiles in Paphlagonia piſces contingit, peculiarem et abditam rationem habet. Illic enim profunde admodum multos et bonos piſces effodi ajunt: cum neque inundare aquam nimiam iis in locis neque aliter colligi animadvertatur, onde ſemina et principia generationis relinqui dicimus. Reliquum eſt ut ſua ſponte naſcantur, idque continuo. Neque enim coire inter ſe poſſunt. Aut igitur hoc fieri exiſtimandum eſt ratione loci, qui humidus ſit, et omnino ferax hujuſmodi piſcium propter certam humidi calidique commoderationem. Oriuntur autem et alii quandoque quidam piſces ſponte; aut humores quoſdam alicunde manare cogitandum eſt, qui generationis principia fecum adferant: quae mox locus idoneus et recipiat et alat. Praeterea hoc inquirendum de utriſque, tum illis, qui in aëre vivunt, tum foſſilibus, utrum in aquam immiſſi vivere valeant, aut in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis ſit, ſicuti ſua et marinis et fluviatilibus aqua. Nam ex his quoque non niſi pauci mutationem ſuſtinent. Nam qui in aquis reſiccatis terram ſubeunt, et qui glacie gelati detinentur, iis familiarem eſſe humorem magis quam aliis (e foſſilium genere) conſtat. Ergo piſcium alii ſimplicis naturae videre debent,

alii amphibii ſecundum Democritum, ut et aliae quaedam animantes. Vtuntur enim aëre quaedam (ex aquaticis) ut praedictum eſt. Theophraſtum ſequitur Plinius, dum inquit: Circa Heracleam et Cromnam (alias additur, et Lycum amnem: probe nimirum, mox enim ſequitur) eodemque Lyco amne, et multifariam in Ponto unum genus eſſe Theophraſtus prodit, qnod extremas fluminum aquas ſectetur, cavernasque ſaciat ſibi in terra, atque in his vivat, etiam reciprocis amnibus ſiccato littore, effodi ergo: motu demum corporum vivere eos approbant. Circa Heracleam eandem eodemque Lyco amne decedente, ovis relictis in limo, generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent, exiguis branchiis, quod fieri non indigo humoris, propter quod et Anguillas dintius vivere exemptas aquis. Ova autem in ſicco maturari, ut teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximi Gobiones, non niſi patinarum calore vitalem motum fatentes. In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamen aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſſimos cibis terrenos, altis ſcrobibus, in his locis, ubi nullae reſtagnant aquae, miraturque etipſe gigni ſine coitu. Humoris quidem vim aliquam ineſſe, quam (qualem et) puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur piſces. Quicquid eſt, hoc certe minus admirabile talparum facit vita ſubterranei animalis, niſi forte vermium terrenorum et piſcibus natura eſt. *Neotericis* eſt piſcis foſſilis ille, quem Germani *Beisher*, alii Peiſher, quidam Meerputten vocant. *Duorum* ſunt Agricolae *generum*. *Majores* nempe; et *minores*. Sonum omnes edùnt acutum. E fluminibus, quae currunt in locis paludoſis egreſſi, per riparum venas longius, et interdum in proximi oppidi cellas, neque ſubterraneas penetrant. Quidam Eruditi *Muſtellam foſſilem* vocant, eamque ita deſcripſit Fabricius. Longitudine eſt palmi, craſſitudine digiti, quanquam multo majores etiam reperiuntur. (Agricola palmos quatuor longos majores eſſe ſcripſit.) Dorſum coloris cinerei: cum punctis multis, maculisque tranſverſis, partim nigris, partim caeruleis. In lateribus linea utrinque nigra et alba. Venter flavus cum maculis albis, et punctis rubris ac nigris, ita parvis, ac ſi acu factae eſſent. Ab ore carneae particulae eminent, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt. In Miſena trans Albim duobus locis, quod ſcio fodiuntur. Ad Polnitium amnem; prope Orlrantem: et ad Dobram rivum prope Hanam oppidum. Item in pratis ad Rederam fluvium copioſe effodiuntur, ſi flumen inundet. Ex terrae cavernis etiam ingrediuntur lacus et paludes: Cum aquae extra ripas excreſcunt, e terra prodeunt: aquis autem reſidentibus, in pratis campis relinquuntur, et ubi greges ſunt, relicti vorantur a ſuibus. Sordes amant, et in cloacas, quae alia pnrgari ratione nequeunt, injecti, omnia conſumunt. Cum in rivis paludibusque capiuntur recentes, ſolent a tenuioribus etiam menſis adhiberi. Serviunt imprimis fraudi agyrtarum, qui eos alunt, et vitris incluſos multitudini oſtentant pro ſerpentibus, quia forma a parvo ſerpente non multum ſigura differunt. Sunt qui eos ſpirare putent. Ubi enim plures hujus generis piſces ſimul ſunt, ſpuma ſnpra eos effertur. Vitro incluſi ore anguſto, *creſcunt*, et ſuo quodam ſucco vivunt uſque ad ſemeſtre.

CAPVT VIII.

De Lampetra Fluviatili, et Vario, ſeu Phoxino laevi.

TAB. XXVIII. 10. 11.

Quam nos *Lampetram fluviatilem* dicimus, in Tholoſanis Chatillou, a titillatione, quod cum manu teneatur, quaſi titillationis ſenſu variis flexibus videatur contorquere ſe et elabi; Germanis Neunaug ſeu ἐννεόφθαλμος

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 9.

μος dicitur. Marinis, inquit Rondeletius partibus internis et externis et colore ſimiles, ſola magnitudine differunt: quaedam enim magnitudine, aliae vermibus terreſtribus craſſioribus aſſimilantur. Caro eſt tenax, *ſpina* nulla; pro ſpina dorſi, vnus continuus nervus cavus, quo *humor* albus continetur, ſimplex, absque ullis nervorum coſtarumve ramulis. Inteſtina tenuiſſima. *Ventriculus* vix apparet: nec mirum, cum ſolo ſuctu vivat. Foramen in capite ſupra, ſicut Lampetrae majores, habet. In fluviis et rivulis, in quibus capiuntur, naſci vel inde liquet, quod nullis marinis Lampetris ibi aditus patere poſſit, cum neque illi in mare confluant, neque mare cum iis ulla parte ſit conjunctum. Capiuntur ſaepius reti cum Variis ſive Phoxinis piſciculis. Veſcuntur luto et aqua, iiſdem Locis degunt, quibus vermes: Autumno in brumam uſque in Albi capiuntur, torrentur recentes in craticula, aceto condiuntur, et vaſis ligneis exceptae, in varia loca diſtrahuntur. Vernis quadrageſimo jejuniis gratum delicatulis obſoninm. Salitae item leviter, fumo indurantur. Carne ſunt ſatis molli et glutinoſa, quod quantulumcumque eſt vitii, conditum et coctum facile beneficio corrigitur, niſi aquae in qua vixerunt vitio, plus ſolito viroſae fuerint.

Tab. XXVIII. 1. *Aldrovand de Piſcibus l. 5. c. 10.*

Varium ſeu Phoxinum laevem, Romani *Morellam*, quod nigris punctis et tenuiſſimis lituris ſugilletur, Inſubres Sanguinerol a rubore, dicunt: Rondeletius a Graecis quibuſdam ἐρυθρόφθαλμον vocari ſcribit. Germ. Elritz. Diverſis toto corpore coloribus depingi hunc piſciculum ex diverſis inprimis nomenclaturis oſtendi poteſt. *Dorſum* (inquit Rondeletius) aurei ſplendoris eſt, venter argentei, *latera* purpuraſcunt, Cauda in pinnam auream et latiuſculam deſicit. *Cute* laevi integitur, punctis notata, nigris nempe. Pinnae laterum multum ad ventrem tradunt: quarum radices, quae corpus pertingunt, rubro ſunt colore perfuſae, inde ſanguinaria dictus. Nigricat quoque in tergoribus per intervalla. Linea, quae latera utrimque ſecat, arcuata eſt. Digiti longitudinem ſeu palmum, nunquam excedunt. Circa lacuum et fluviorum oras aquis ſtagnantibus capiuntur reticulis. Bellonius *ovis* ſemper praegnantes eſſe aſſerit, ideoque Ariſtoteles Phoxinum eſſe autumat. Geſnerus vero ſexu diſtingui dum ait, coire invicem etiam inſinuat; quin, quod ſi (inquit) Phoxini, minimi iſti piſciculi ſint; nil mirum, ſi propter parvitatem mediocres etiam ex eis nuper nati videantur. Verum nec ipſe Ariſtoteles ſimpliciter nuper natos, ſed verbis ὡς εἰπεῖν, id eſt, prope dixerim, additis, gravidos capi tradit. Veriſimile eſt autem tantillos piſciculos, ſicut et mures inter quadrupedes, brevi tempore perfici et generare poſſe. Carne eſt molli et ſatis ſuavi: ſed non niſi eviſceratus coquendus eſt.

CAPUT IX.

De Salmerone, ſeu Salmerino.

Tab. XXVIII. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 11.*

Tridentini, piſcem ſibi peculiarem, *Salmerinum* vel nomine ab Salmone detorto, quo cum carnis rubedine convenit, vel quaſi Salmonem lacuſtrem, nuncupant. Aldrovandus a Cardinale Madrucio acceptum ita deſcripſit. Corporis forma pinnarum, numero ac ſitu cum Truttis ac Salmonibus fere convenit: Caeterum ſquammis caret: etſi ſquammoſum eſſe profiteatur Salvianus: Capite eſt rotundiuſculo, retuſo roſtro. *Oculorum* pupillam nigram aureus, qui in mortuo poſtea fuit ruberrimus, circulus ambit: ac quam maxime ſplendens. Ante eos foramina duo, auditus vel olſactus inſtrumenta, rotunda, manifeſta. Oris maxilla inferior nonnihil recurva, Unco ſurſum vergente: eſtque tota ea mandibula alba. Lingua ejusdem coloris, item palatum. Totum os inſigniter dentatum. Piſcis ipſe rotundus potius, quam latus eſt. Pinnae ſunt numero ſeptem, omnes

ſine aculeis: quinque ſupino, binae prono corpore, juxta branchias duae, totidem in medio ventre, quinta a poſtrema a Podice, longae omnes ac latae. Quae ad branchias ſunt, triplici colore praeditae. Ubi enim longiores ſunt, hoc eſt, in ipſo exortu, albicant, mox totae rubent, exceptis nervis, qui nigricant, reliquae tres ſicuti in exortu magis quam illae albent, ita quoque rubedo in his intenſior eſt, nigredine vero plane carent. Priores quatuordecim nervis conſtant, ſubſequentes novem, noviſſimae decem: quae vero in medio fere dorſo conſpicitur, duodecim nervos habet, altera non longe a cauda, iis caret, mollis et cutacea, ut in Truttaceo genere: maleque ceu nervoſa a Salviano expreſſa eſt: utraque dorſo concolor, id eſt, nigricans. *Cauda* Lunata eſt, ejuſdem coloris, non rubra, ut ille ait. Podex in imo ventre juxta exortum poſterioris pinnae. A branchiis ad caudam linea exilis, recta ad caudam uſque fertur aſperiuſcula. Latera nonnihil albicant, et nunc rotundis, nunc oblongis, iiſdemque nunc majuſculis, nunc exiguis maculis ſubfulvi coloris conſperguntur. Totus venter coloris ferme crocei, aut vulgaris minii. *Uterum* habet admodum procerum atque latiſſimum, utpote qui totam corporis capacitatem occupat, ovis refertus ejuſdem fere magnitudinis, fulvis auroque reſplendentibus, margaritas aureas diceres. Inteſtina alba, pluribus circumvolutionibus intorta. *Jecur* breve, latum, unico duntaxat lobo conſtans, flaveſcens. Veſicam fellis invenire non licuit. *Lien* majuſculus ex atro rubens. *Ventriculus* longus et carnoſus. Caro, ut in Salmone, rubra. Longitudo totius piſcis a capitis initio ad caudae extremum, Spithamas binas explet. *Locum* ſi attendas, in lacubus Tridentinorum montium capi innuit. Salvianus in frigidiſſimis et ſaxoſis fluminibus naſci prodidit. *Veſcitur* piſciculis, et in horum defectu, recrementis. Quia ſinguli capiuntur, ideo ſolitarios eſſe concludimus. *Coit* in fine Novembris et Decembris. Piſcis eſt, ſi quis alius delicatiſſimus. Caro ei tenera quidem, et quae brevi tempore putreſcit, ſed minime viſcida, ſatisque friabilis.

TITVLVS III.
DE PISCIBUS, QVI PRAETER FLUVIOS ALIAS QVOQVE DVLCES AQVAS INCOLVNT.

CAPVT I.
De Perca Majore.

Tab. XXIII. 13. 14. Tab. XXIV. 9. Tantum de Piſcibus Fluviatilibus, tam ſquammoſis quam laevibus ſufficiat, ſequuntur illi, qui praeter fluvios alias quoque aquas dulces incolunt: *Perca* nempe *Major*, *Perca fluviatilis minor*, *Serollus*, *Pungitius Alberti*, *Alburnus Auſonii*, *Epelanus fluviatilis*. *Lucius*, *Cyprinus latus*, *Ballerus*, *Tinca*, *et Lota Gallorum.*

Aldrov. l. 5. c. 33. Perca Maior, quae Germanis Baers et Berſich, corporis figura lata et compreſſa eſt: *roſtro* prominenti non aliter quam marina, verum non adeo acuto: Ore etiam ut illa mediocri, imo pro corporis ratione parvo. Dentibus caret, ſed labia habet denticulis horridula, ut Bellonius teſtatur. *Bell. Aq. l. 1.* Squammis tegitur parvis ac aridis, quae difficillime a corpore avelluntur, maximeque ancillis faſtidio eſſe ſolent. Color ei varius, venter nempe; Corpus reliquum fere cineraceum; nigricantibus quibuſdam ac latis maculis a dorſo deſcendentibus (non aliter ac in marina) latera depingentibus. Pinnae ac cauda rubeſcunt. In *foemina* vel nihil, vel parum ſaltem. *Pinnae* in tergore duae, quarum quae capiti proxima, major eſt et aculeata, poſterior minor ſine aculeis: totidem ad Branchias, quas Rondeletius altiores eſſe putat, quam in reliquis fluviatilibus: totidem item in ventre: quae vero ab excrementorum eſt orificio, aculeo crenato

nato vallatur. Branchias habet utrimque quaternas eaſque duplices, id quod Ariſtoteles quoque vidit. *Cauda* bifurcatim dividitur. Ad majorem *magnitudinem* excreſcit, quam marina: nam et trilibris aliquando capi ſolet, inquit Salvianus: in Lario lacu ad pedalem etiam teſte Jovio magnitudinem. In Suerinenſi vero lacu ulnam, id eſt cubitum, aequare Geſnerus intellexit. Ventriculum habet mediocrem; inteſtina pauca et tenuia, *hepar* ſubpallidum: a cujus majori lobo veſica pendet, in qua fel eſt tenue et aqueum: *Lien* ſubrubet. *Lapillos* habet in cerebro. Plinius eam mari et fluviis communem facit, ſed perperam. In dulci enim aqua vivere et uſu, et Ariſtotelis Auſoniique teſtimonio, qui eum cum Cyprino, Glanide et aliis nominat, conſtat. Aelianus in Danubio capi ſcribit. Rhenus eo caret, forte quod altiores aquas amet. Praecipua in Verbano lacu et Pado flumine producitur, prodente Platina. Fama eſt, Larii lacus Percas fuiſſe advectitios et inquilinas, tralatis ſcilicet e lacu Eupyli, qui Lambrum emittit amnem, feminibus. In omnibus *jecur* grandine affectum eſt, nec quoquam alio vitio laborant. *Devorant* alios piſces, tum proprii generis ſobolem. *Pariunt* circa littora et frutices, ut Ariſtoteles prodidit, in Helvetiis lacubus verno tempore in profundo, Aprili et Majo menſibus, ut Geſnerus. Partus tempore facile capiuntur in Sleja, et frequenter, hinc a littoribus ad paſtum excurrunt, vaganturque locis ſpatioſioribus. Circa Johannis feſtum rurſus capitur, dum littora ex profundo repetit. Lucio laeſo opitulari, fabuloſum puto; nec ille huic parceret, niſi propter pinnas cogeretur. Geſnerus narrat, piſcatores in Lemano lacu obſervaſſe, Percas hyeme emittere per os *Veſiculam* quandam rubram ex ore pendentem; quae vel invitas, inquit, ſupernatare cogit: conjectant autem id ab eis fieri prae iracundia, quod in retia inciderint: hoc enim tum maxime pati, cum retia trahunt piſcatores: ſed mirum eſſe quod hyeme tantum id ipſis accidat. De ipſarum *Salubritate* diverſae ſunt Authorum opiniones. Rondeletius dotibus illis quibus marina inſtructa eſt carere, ſcribit. Geſnerus Rhenanas, et quae in fluviis et lacubus majoribus purioribus verſantur probat: quae in minoribus minuſque puris aquis degunt, non item. In Gallia ſummam alendis febricitantibus dignitatem obtinent, ſi Jovio credimus; In Italia quae in Lario lacu laudatiſſimi, eadem ad pedalem magnitudinem creſcunt, et maturеſcentibus praeſertim ovis, ab ipſo pingui et praeteneris interaneis commendantur. In Germania quovis anni tempore, April. et Mart. menſem ſi excipias, laudantur. Auſonius in pretio habitam fuiſſe teſtatur alibi inerti guſtu prodidit. Minimas quas *Hornas* cognominant, coqui peritiores vino calido immerſas elixant. Majuſculae propter ſpinas et aculeos pinnarum dorſi, veſcentibus moleſtae ſunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Parvulae etiam, butyro frigi ſolent, frequentius quam ulli alii piſces. Circa Verbanum lacum Percas modice apertas, verubus ligneis tranſverſas inſerunt et aſſant: ſemiaſſas butyro illinunt. Ibidem omne genus piſciculorum ad ſolem inveterant, maxime vero Perculas. Vulnus aculeis pinnarum dorſi inflictum, non facile ſanatur.

Ariſt. H. A. l. 6. c. 14.

CAPUT II.

De Perca Fluviatili minore.

Tab. XXIV. 8. Aldrov. l. 5. c. 34.

Perca fluviatilis minor, quibuſdam *Cernua*, et *Acerina* medici Plinii, Straboni *Porcus Niloticus*, quia porcum continente ſpinarum ſerie ad modum ſetarum mentitur; Trago *Aurata fluviatilis*, quod extra aquam educta ac ſuo humore deterſa, aureo fulgore in Caerulenm abeunte inſignis fit; Cajo Anglo *Aſpredo*; Pictorio *Aſpretilis* dicitur. Piſcis eſt toto corpore aſper, pinnis ſpinoſus.

Percae forma et magnitudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cum pallore flavus; duplici per maxillas ſemi-

ſemicirculorum ordine notatus: oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus, pupilla niger. Linea per dorſi longitudinem porrecta, et veluti filo tranſverſo corpori affixa ſingularis: notis per caudam atque pinnas nigris maculoſus: quae, *pinnae*, cum ira ſubeſt, inhorreſcunt: cum animo conquieſcunt, reſident. Bellonius ſcribit, nullum alium *Channam* exanimem melius exprimere: mortuum enim hiare et oris rictum apertum tenere. Idem ait, recens *captum* hilari quadam ac ſubvirenti opacitate ceu pavonis torqueus, reſulgere: imo vero extra aquam eductam, ac ſuo humore deterſum, aureo fulgore in caeruleum abeunte inſignem eſſe. Percam plurimum aemulari, niſi tranſverſis lineamentis (quae Percae inſunt) careret: oreque magis eſſet recurto. Hoc potiſſimum ſigno dignoſci, quia ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum ut in Lupo et lua rima luxatum habet. Ubi autem linea, quae piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum caudam ſpectantem ut in Dracone marino videri. Sed et hoc a Perca diſſidere, quod perca duas in tergore pinnas habeat. Cernua (ſic vocat) unicam tantum, nulliſque dentibus, ſed neque lingua manifeſta praeditam eſſe, *ſquamaſque* habere quadrangulas, robuſtas, crenulis tenuibus in gyrum inciſis, quae piſcem ſcabrum admodum efficiant. Radiis denique ſolaribus objectam, *maculis nigris* per dorſum diſtingui percipi: at totam ſub ventre candicare. Caeterum non advertit Bellonius extremis branchiis, id eſt, branchiarum margini alterum paulo inferius aculeum adjunctum eſſe, quod obſervavit Geſnerus, qui tamen neutrum in duabus, quas dedit, iconibus expreſſit. Sunt enim, inquit, perexiles: ut in mediis etiam branchiis denticulatae aliquot ſpinulae crenatim (ut ita dicam) apparentes, ſi de proximo intuearis: ſuperius minores et frequentiores: inferius majores, paucae et majoribus intervallis. Sunt autem illae, inquit, digeſtae in margine portionis cujuſdam branchiarum, quae a parte ſubjecta deduci et elevari poteſt. Eſt et ſupra branchias ſpinea pars obliqua, utrinque verſus occipitium ſe colligens tantillis ſerrata denticulis, ut tactui magis quam viſui pateant. Item alia pars ſupina triangularis ſuperinnata, a branchiarum ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, et in breviſſimum ſed acutum ſpiculum deſinit. Idem Geſnerus ſquammas rotundas eſſe negat, ſed rotundas eſſe fere ut in aliis piſcibus ait. Pinnam etiam dorſi unam eſſe oblongam et continuam, ut Bellonius dixit, et Cajus in communicata icone probe repraeſentavit: differre tamen partibus: nam anteriorem aculeis conſtare quatuordecim, quorum primi duo breviores propius juncti ſint, medii longiores, longitudine paulatim ad ultimum uſque decreſcente: partem poſteriorem, molliorem eſſe, fibris non aculeis diſtinctam, breviorem, et ab anteriore intervallo quodam inchoato diſcerni. Jam vero tres eſſe pinnas in ſupina parte, unam poſt anum, et binas ſummo ventre, quae nigris lituris, ut caeterae omnes non diſtinguuntur. Ferunt amare *torrentia*. In Hollandia copioſe in ſtagnantibus aquis capiuntur. Rarus eſt in Tameſi, plurimum in Ranello, quod Oxonium praeterfluit. Cum *natat* Gobii et Bottae more univerſas pinnas movet, ſi Cardano credendum. In via ria conjectus, piſces alios exurere, quod ipſis aculeis moleſtus ſit, dicitur. Hyeme latet, in quadrageſima commendatur. *Lapilli* quos in cerebro gerit, adverſus renum lapillos et pleuriſin commendantur.

Bellon. de Aquatil. l. 1.

CAPVT III.

De Scrollo, et Pungitio Alberti.

TAB. XXVIII. 15. 16.

SCROLLVS Danubianus piſcis eſt. Color in Icone, quam Raphaëli Seilero acceptam Geſnerus refert, dorſo fuſcus eſt, lateribus ſubviridis, plurimis punctis fuſcis intervenientibus: quales etiam in pinna dorſi (cujus

Aldrov. l. 5. c. 35. et 36.

jus aculei albicant) conſpiciuntur: venter candidus eſt. Initium pinnarum ad Branchias rubet, etc. Raro longior fit, quam figura oſteodit. Quoquomodo paratus, in cibo optimus eſt.

Pvngitivm Alberti, Rondeletius *aculeatum* vocat. Author de rerum natura *Spinochiam*. Piſciculus eſt, inquit Albertus, minimus, qui lanceolas (aculeos) bioas habet in radicibus pinnarum ventris. *Mas* ſub gutture rubet, *foemina* rubore caret. *Squammas* oon habent. Piſcatores hoc genus piſcium ſponte *generari* ajunt, et ex ipſis alios omnes, hac obſervatione inducti, quod in lacunis novis primo ſtatim anno inveniantur, et poſtea ſequeotibus annis piſces alii diverſi, quanquam oulli fuerint immiſſi.

CAPVT IV.

De Alburno Auſonii et Epelano fluviatili.

Tab.XXIX. 13.
Bellon. Aq. l. 1.
Aldrov. l. 5. c. 37. et 38.

Albvrni meminit io ſua Moſella privatim Auſonius. Bellooius circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum infloenti, *Scavardinum* a piſcatoribus appellari ſcribit, Germani Weißfiſchlein, et Rotaugen, id eſt, ἐρυθρόφθαλμον dicunt. Piſcis eſt et fluviatilis et lacuſtris, Alphyis albis ſimilis, oculis magnis, rubeſcentibus, dorſo vireſcente, veotre candido. Bellonius lineam utrinque eſſe ait arcuatam, quae ejus latera dividat. Sed Rondel. duabus diſtingui profitetur, altera a branchiis ad caudam ducta, medium corpus dirimi: alteram minus evidentem a radice pinnae branchiarum orta deficere, priuſquam ad caudam perducta ſit. *Nare* eſt parum reſima. Pinnas eaſdem habet quas Gobio. Capite eſt parvo: corpore latiuſculo, ſed depreſſo, vixque ad duorum digitorum latitudinem extenditur. *Felle* caret. Argenteis tegitur *ſquammis* ac tenuibus. Carne eſt molli et parum pingui. *Vorax* eſt piſcis, quam ob cauſam facile hamo capitur; uode Auſonios praedam puerilibus hamis, recte dixit. Obſervavi Alburni duas alias ſpecies, quarum prior tergore fere ad caſtaneae colorem vergit: altera ad coeruleum. Vtriusque pinnae et cauda etiam ad caſtaneum vergunt. Caetera argenteo colore reſplendeot.

Tab. XXVIII. 17.

Epelanvm fluviatilem Bellonius Sequanicum cognominat, a Galliae fluvio, ubi abundat, additque ſic vocari quaſi excellanum a praeſtantia, qua caeteros ſui generis piſciculos excedit. Ferrarienſes *Borbolum* vocant, Alburno ſimillimum atque hoc tantum ab eo diſſideotem, quod rufas radices pinnarum Gardonis et Veronis modo habet, ac lioeam quae latera ejus ſecat, verſus caudam admodum inflexam et velut arcuatam. Quinque digitorum longitudioem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Piſciculus eſt *odoratus*, de bonitate et principatu cum aliis omnibus contendeos. Rothomagenſes *Ovellam* eo argumento nominant, qood ſemper ovis praegnans ſit. Epelanum ſi ſuas *Squammas* habentem conſpicias, prae oimia albedinis terſitudine tibi reſulgere videbitur. Squammis autem exutus *tergus* oſtendit variis coloribus emicans, io iridis aut arcus coeleſtis morem. Marino craſſior eſt et brevior.

CAPVT V.

De Lucio.

Tab.XXIX. 1.
Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 39.

Lucius vel *παρὰ τȣ̃ λύκȣ* a lupo, vel a lucendo dictus eſt. Nulla ejus apud veteres Graecos mentio, ut oſteodit egregie contra Philelphum Salvianus. Oxyrinchus Niloticus quod Bellonius vult dici poſſet, niſi Plutarchus eundem marinum, tanquam e mari Nilum intraret, faceret. Eſocem Plinii, quem io Rheno magnitudine excellere putat, haud difficulter concedi poteſt, et videtur abinde Belgicum. Snock originem ſuam traxiſſe. Apud Anglos et Gallos diverſa, pro diverſitate aetatum, ſortitur nomina. Corporis figura oblooga eſt, eademque ideo oblongior

vide-

videtur, quoniam piſcis latera modice dilatantur.

Dorſum latum eſt, et fere quadratum, perpetuoque aequale, donec ad poſtremas pinnas ventum ſit: et cum reliquis fere *Squammoſis* piſcibus dorſum ipſum magis aut ſaltem aeque atque venter extuberare ſolent: huic uni venter, quam dorſum magis extuberat, potiſſimum ubi pinguior ſit factus, quod tamen aliquando ichthyopolarum impoſtura etiam fieri Romae obſervavit Rondeletius, piſcium quorundam ventres infarcire tradens vilibus herbis, atque ita ceu pinguiores carius vendere. Caput habet macrum, oſſeumque ac quadratum. Oſſium ſeu *ſpinarum* in capite formas diverſas reperiri ajunt: unam vulgo cruci comparant, aliam lanceae, tres alias clavis ſeu paxillis, paſſionis Dominicae inſtrumentis. Author obſcurus de natura rerum ſcribit, Lucium in cerebro lapidem cryſtallo ſimilem gerere, ſed hunc cum aevum in longum duxerit. Geſnerus veró teſtatur, ſeſe in capite Lucii etiam parvi, lapillos geminos candidos reperiſſe. Roſtrum habet longum et rictum maximum, Anſerino roſtro comparat Rondeletius. *Maxilla* inferior ſuperiore longior eſt, et cochlearis modo excavata. *Dentes* in eo plurimi, haudque uno modo diſpoſiti, ut et Albertus ait, diverſarum acierum: nam in maxillae inferioris anteriore parte dentes parvi ſunt, in os recurvi: in ſuperiore maxilla nulli ſunt, qui, cum ea latior ſit, dentes extra os prominentes et inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura (inquit Rondeletius) duos dentium ordines palato infixit. *Oculi* coloris auri ſunt aemuli, ante quos duo foramina in unicam cavitatem coëuntia: *Corpus* ſquammis tegitur parvis tenuibuſve adeo, ut iis carere videatur, et cum iis coquatur, et inter edendum, ſi parvus ſit piſcis, negligantur: ſin major, duriores et evidentiores abjiciantur. Venter albicat, dorſum vero ex ſubflavo nigreſcit, a quo lineae plurimae latae, non recte, ſed multipliciter inflexae, obliquae potius quam tranſverſae, in aliquibus magis, in aliquibus vero minus et flavae et conſpicuae deducuntur, totumque piſcem pulcherrime pingunt. Pinnis natat quatuor, duae ſunt ad branchiarum ima: qui pinnarum ſitus eſt fluviatilibus piſcibus communis, ut facilius in aqua ſuſpendantur et efferantur: contra altius ſitae ſunt eaedem pinnae in marinis, quia dulcis aqua tenuior eſt, et liquidior, marina craſſior et ſpiſſior: ob id haec pondus magis ſuſtinet, illa minus: Inferiore ventris loco duae aliae ſunt magnae et validae. In dorſo nulla eſt, ſed non procul a cauda duae ſunt, una ſuperior eſt nigris maculis notata. Cauda brevis, in duas pinnas deſinit ſimiliter pictas. *Linea* medium corpus dirimens vix cernitur, quia ex minutis punctis conſtat. *Ventriculum* ita gutturi continuatum habere Albertus ſcribit, ut aliquando eum rejiciat aviditate glutiendi piſcem. Rondeletius permultas ejus ait eſſe appendices, in quibus chylus confectus ſervetur, ne ob gulae laxitatem facile rejiciatur: Vidi ego magnitudine inſigni Lucium, qui alium, et ipſum inſigniter grandem ventre contineret, et hic rurſus murem aquaticum, ut latiſſimum habére ventrem neceſſe ſit hoc genus piſcium. *Inteſtina* tribus longis convolutionibus conſtant. *Hepar* ventriculum complectitur, in quo veſica eſt felle viridi diſtenta. Nullae pulpis earum *ſpinulae* intercurſant, ut aliis fluviatilium pleriſque. In lacubus et ſtagnis ubique fere *reperitur*, obſcuras vero ulva coenoque lacunas obſidet. In mari nunquam viſitur, in oſtiis Rhodani et ſtagnis marinis aliquando, ſed tabidos capi Rondeletius author eſt, ſed et in fluminibus nonnullis haberi Auſonius in Moſella ſua prodidit, in Tiberi vix quotannis denos, Salvianus. Nec difficulter dignoſcuntur. Arctiori enim ſunt corpore, toti argentei, flaviſque illis lineis carent. Tam eſt *vorax*, ut non tantum in piſciculos alios, et ranas, ſed et in animalia quaedam graſſetur. Narravit mihi, inquit Rondeletius, quidam vir fide digniſſimus, vidiſſe ſe mulae, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius, a Lucio dentibus apprehenſum,

cujus

cujus de morſu cruciatum et territam inde fugiſſe, et crebra capitis quaſſatione Lucium in terram dejeciſſe, quem ille palpitantem et in aquam redire conantem cepit, domumque tulit. Anſeris pullos duos in ejuſdem repertos ventre ſe vidiſſe, quidam Polonus teſtatur, idem et fulicam inventam, et pedem ancillae in piſcina ab eodem admorſum prodit. Tam avide piſces perſequitur, ut prae nimio celeritatis impetu, ſupra aquas elatus, in ſcaphas incidat, quod me vidiſſe, cum Anno MDCXXXI. in meo ex Anglia reditu, Landsberga noctu ſcapha veherer, memini. A porculo ſeu minore perca abſtinere quidam credunt, alii apprehenſo capite devorare, ne ſi cauda arriperet, a ſquammis et ſpinis laederetur, opinantur. Albertus captum dentibus conterere, mortuum in ventrem propellere, vivum non devorari, prodidit. Summam ranae cum Lucio antipathiam, eleganti Hi-

Dubrav. de piſcinis. p. 33. ſtoria expreſſit Dubravius, quem vide. *Vitam* ei longiſſimam ex Lucio Friderici II. Imperatoris cognoſci poteſt, quem in ſtagno quodam vixiſſe CCLXVII. annis ex annuli aerei, quem cum ſtagno eum Imperator inderet, in branchiis ſub cute abdiderat, inſcriptione Graeca colligitur, quae talis eſt. Εἰμὶ ἐκεῖνος ἰχθὺς ταύτῃ λίμνῃ παντόπρωτος ἐπιτεθεὶς διὰ τοῦ κοσμητοῦ Φεδερίκου β. ταῖς χεῖρας ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὀκτωβρίου, id eſt, *Ego ſum ille piſcis huic ſtagno omnium primus impoſitus per mundi rectoris Friderici II.] manus, die quinto Octobr.* Fuit enim inventus iſte annulus in capto eo Lucio anno ſalutis MCCCCXCVII. ut teſtatur Conradus Celtes, referente Geſnero in ſua Epiſtola nuncupatoria. De ejuſdem *vivacitate* ita Cardanus. Mirum eſt illud, quod a tot audivi viris, ut impudentius fuerit tot teſtibus mendacium non credere, quam veritatem adverſus eorum auctoritatem tueri: Lucium ſciſſo ventre oſtendendi lactis cauſa; inde conſuto atque inter Tincas in vivariis repoſito, ſanari humore earum, dum ſe illis Lucius ventre affricat. Martio Aprilique menſibus *ovis* turgent et pariunt, perguntque ad Junium uſque. Alii e Tincarum ſemine generari credunt. Quidam et ſponte et ex alieno ſemine provenire, quod neque ſoli neque ſati procreentur in eis, opinantur. Ex ovo editos, a quibusdam piſcibus intra Branchias foveri, Encelii nugae ſunt. Quantum ad *Uſum in cibis* Jovius inter obſonia plebeja recenſet. Poggius etiam ex Cymino lacu, et quidem praepingui, nullam unquam ineſſe gratiam ſcripſit, niſi cum ſolus in maxima convivarum inedia prandiis apponitur. Thraſymenus lacus laudatiores profert. Braccianus, qui olim Sabbatinus, inferiores. In Gallia tamen, Germania et alibi tantae putatur ſalubritatis, ut Adamus Lonicerus etiam puerperis concedat. Pinguiores tamen ſunt Julio menſe et Octobri laudatiores, quibus Cyprini ſoboles: in piſcinis eſſe deteriores cum ſemina ſpargunt. Ab Arnoldo inter durae carnis piſces recenſetur, ſunt qui caudam et partem poſteriorem praeferunt. Mediae aetatis meo judicio optimi ſunt. Ova piſcatores circa Argentinam tanquam medicata abjiciunt. Geſnero ſunt aeque ut Barbi noxia. Apud nos abſque periculo in uſu. *Uſum in medicina* quod ſpectat, Mandibula in pulverem redacta in Calculo, urinae difficultate, et pleuritide uſurpatur. Saliti oſſa pulverizata ſpodii vicem praeſtant, et ulcera exſiccant.

CAPUT VI.

De Cyprino.

TAB. XXVII. *11. 12.* TAB. XXIX. *2. 3. 4. 6.* *Aldrov. l. 5. c. 40.*

Cyprinus Oppiano κυπρῖνος dicitur. Nomen forte a Cypride, ut Geſnero placet, quod foecundiſſimus ſit, ſortitus eſt, ut λεπιδώτις apud Athenaeum, vel a ſquammis ſeu latiſſimis et maximis, ut Rondeletio viſum, ſeu ita firmiter vallatis, ut lapidis ictus facile repellatur, ut Bellonius credidit. *Caſſiod. l. 12. Epiſt. 4.* *Carpam* Caſſiodorus vocat, Braſavolus ob magnitudinem *Reginam*, *Carpionem* alii. Craſſior eſt magis quam longior, nec ulli piſcium magis

quam Tincae ſimilis. Superius enim *labrum* rotundum eſt ac croceum, ex quo utrumque (Tincae inſtar) gemina barba pendet, longior una, mollis flaveſcens, in acutum deficiens; μύςακας (inquit Rondeletius) poſſis appellare: brevior altera, et ideo minus evidens, nigricans. Capite eſt brevi pro corporis ratione, Tincis hac etiam parte ſimilis. Ore medio, labris adipoſis, carnoſiſque; *lingua* caret: ſed ejus loco palatum carnoſum dedit natura ſaporum percipiendorum cauſa: quod evulſum, linguae formam adeo referre Salvianus et Rondeletius ajunt, ut non ſolum vulgus, ſed etiam viri docti (Albertus linguam ſapidiſſimam eſu dixit, improprie itaque) linguam vocent, et linguam veram eſſe perfecte defendant. Imperfectam tamen piſcibus eſſe linguam, et carnoſum Cypriano palatum, non
Ariſt. H. A. l. 4. c. 8. modo vetuſtati et Ariſtoteli viſum, ſed et experientia, quae ſubſtantiam illam palato affixam inferiori parti nullo modo haerentem, nec ullo pacto ſolutam autliberam teſtatur. Geſnerus tamen teſtatur ſeſe linguam (ut vocant) ſeparatam a palato, in parva etiam Carpa duos digitos latam vidiſſe, linguae in quadrupedibus proprie dictae figura: ſubſtantia quoque et guſtu ſaporeve ſimili. Uſum quoque ejus et facultatem guſtandi, ſimilem eſſe, inquit, dixerim. Quare linguam appellare, nihil prohibere putat, quoniam ut lingua ſit, vel dicatur, neque locus aut ſitus facit, cum aliae etiam partes ſitu diverſo nomen idem retineant. *Dentibus* carere hoc genus piſcis Rondeletius aſſerit, horumque vice os palati medio infixum planum habere, laeve, triangulare: ex adverſo, in parte inferiore oſſa duo inciſa, in gulam re-
Bellon. Aquatil. l. 1. curva. Bellonius vero Cyprinum dentes quidem in ore non habere ait, ſed tantum in ingreſſu faucium: et Geſnerus intra fauces ejus dentes latere aſſerit, ſed neque vel oculis diducto ore, neque tactui immiſſo digito apparere. Eſſe autem in maxillae recurvae medio dentes, qui nos fere accumulatos, chaeradum inſtar, ſitu et magnitudine inaequales tres majuſculos, duos exiguos praeduros, cavos, ſuperficie ſumma lata ſive plena, obtuſa, ſed lineis quibuſdam exaſperata, unum tantum et candidiorem caeteris et ſuperficie laevi in mucronem breviſſimum faſtigiata. Idem Geſnerus lapillum in capite habere tradit juxta linguam, candidum, durum, ad minimi numiſmatis magnitudinem, interdum paulo majorem. Habere et in medio capitis ſubſtantiam quandam majuſculam, craſſam, cordis fere figura, duram ſed tenacem et flexilem, dum recens eſt, ſub dentibus mordentis, tanquam in acetabulo quodam repoſitam, ſimiliter ut Leuciſcus fluviatilis, quem Gardonum vocant Galli. De hac forte ſenſit, (inquit) Encelius, et improprie lapidis nomine appellavit, his verbis: In Carpae faucibus reperitur gemma ſeu *lapis*, forma triangulari, magnitudine proportione piſcis, coloris candidi extra, intus flavi, *Oculis* eſt mediis, ante quos ſunt foramina. *Pinnis* natat ſatis. Duae ſitae ſunt ad branchias magnae, in medio Ventre duae: inter quas et caudam alia eſt unica: quae ſerrato aculeo et valido innititur: inter hanc et praecedentes eſt excrementi meatus. Ex medio dorſo unica erigitur, ad caudam fere continua, robuſto etiam inciſoque aculeo fulta. Cauda lata eſt ex nigro rubeſcens, ut et poſtrema pinna. Ipſe vero colore eſt flaveſcente, maxime cum ſenuit. Junior enim colore magis eſt ad fuſcum inclinante. *Branchias* utrinque quaternas, duplici ordine, noviſſima excepta habere Cyprinum teſtatur Ariſtoteles: Geſnerus vero quaternas in ea ſe reperiſſe tradit, ſed omnes duplices. *Squammis* magnis, validiſque tegi, ideoque Lepidotum Dorioni vocari. Eas etſi ἀργυρεῖς, id eſt, argenteas vocaverit Orpheus, docti haud neceſſe propterea eſſe putant, alias eſſe ſtatuendum, cum de coloribus Poëtae ſaepe loquantur improprie, et epithetis aliquando abutantur; creditque Geſnerus commune hoc ſquammarum epitheton eſſe, quod ut facile credo, ita hic ἀργυρεῖς ſi quis ſplendentes vertat, eum peccaturum non puto. Ipſae autem ad aureum inclinant. Sunt qui hunc piſcem

piſcem pro ſua magnitudine; plus ſanguinis habere dicunt, quam caeteri piſces, ideoque minus frigidi temperamenti eſſe probabile videri. *Ventriculum* mediocrem habet; *Hepar* ſubrubrum, cui ſubnigra *fellis veſica* haeret, et *inteſtina* admodum pinguia, *ſplenem* magnum. Crebro quinque et ſex librarum pondere reperitur, aliquando etiam viginti: Jovio vero teſte in Lario lacu ducentarum quoque, Maximum enim ajunt, qui in eo naſcuntur piſcium. De *loco* non convenit inter authores. Plinius marinum facit, Oppianus littoralem. Ariſtoteles inter fluviatiles repoſuit, Aelianus in Danubio quoque capi ſcripſit. Dorion inter fluviatiles et Lacuſtres collocat. In Lario lacu admirandae magnitudinis capi, Jovius author eſt. Larius, inquit, lacus, ob longitudinem a Virgilio maximus nuncupatus, piſces longe omnium maximos gignit. Troctas (Trutas) centum aliquando librarum pondere, et Bulbaros ducentarum; Sed Bulbari illi ingentes videri potius liquidis ac perſpicuis in undis quam capi retibus poſſunt, cum ea potenti impetu plerumque dilacerent. Subeunt ſolſtitii diebus umbroſos ſpecus in rupibus Licinianis, quae ſunt in adverſa Larii ripa contra Inſulam, Euripumque illum gemmeum a Coecilio Plinio celebratum. Eos induſtrius quidam ſacerdos ſagittis arcubaliſta emiſſis, cum in profundo quieſcentes fuſcinis atque tridentibus attingi non poſſent, vulnerare conabatur, neque tamen ſagittae longo alligato funiculo, niſi averti officiebant, cum illa ſquammarum ſerie thoracati earum ictus facile repellerent. In lacubus Allobrogum maximi quoque proveniunt. Alicubi in piſcinis et vivariis includuntur, alicubi in paludes et ſtagna conjiciuntur, in quibus plurimum proficiunt. Ut vero ſcribit Albertus: Hic piſcis in aliquibus aquis generat, et in aliquibus graſſatur et creſcit, ſed optime valet in fundo argilloſo, tritico primo ſeminato, et poſtea argilla deſuper ſparſa, et poſtea aqua ſuperfuſa. De *partu* et quae circa ipſum eveniunt, iſthaec fere Ariſtoteles prodidit. Cyprini etc. vide Scaliger. Sponte etiam *naſci* et Rondeletius et experientia comprobant. Vidi inquit ille, in aquis, in cava loca et montibus ſepta receptis, et collectis ſponte generatos Cyprinos, in quae loca nec rivus, nec ſtagnum, nec palus, nec lacus, nec fluvius ullus, nulla denique aqua praeter coeleſtem influxiſſet. Foeminam *lac* ore ſuſcipere, inde futura ova concipere falſum eſt. Herbis, luto, muro, et aliis *veſcitur*. Athenaeus carnivorum dixit. Aſtu plurimum valere, et ut reti capiendus evadat, varia machinari Albertus atque author de natura rerum tradunt: primum enim circumeuntem, foramen quaerere: hoc non reperto tranſilire conati, vibrato in aërem corpore: aliquando ſub reti, ſuffodiendo ſc. in fundo, effugium quaerere: alias herbam aliquam ore tenere, atque ita retinere ſeſe, ne trahatur a reti: alias caput fundo ingerere, haud ignarum, rete, dum niſi caudam tangit, elidi. Refert Geſnerus ſe cognoviſſe ex homine fide digno, in Palatini regione Germaniae, in loco cui nomen a Michaële et campo vel agro, in foſſa circa arcem Carpam eſſe, quae centeſimum vitae annum attigerit, unde longaevum piſcem eſſe conjicere poſſumus. *Carne* ſunt in univerſum molliore, nec tamen ita inſalubres, quod humiditas non ſit viſcoſa, præſertim eorum, qui in rapidis et puris aquis naſcuntur. Martio inprimis commendantur. Majo et Junio, quod genituram vel emittat vel recens emiſerit, non item. Mas foeminae praeſtat, majuſculus minori. Caput a ganeonibus expetitur, propter linguam forte, quæ ſi aſſetur, prædulcis eſt, et bene cum ſucco citri apparatur. Ex ovis Caviarium rubrum apparatur, quod Judaeis dicatum eſt. *Medicinam* ſi ſpectes, lingua vim augendae Veneris habet. Lapillus de capite, crudo piſce extractus, febricitantium aeſtum ſedat, et ſanguinis e naribus fluxum cohibet.

CAPUT VII.

De Cyprinis Monſtroſis.

Tab. XXVII. 10. Miram hanc piſcis ſpeciem Lugduni in foro piſcatorio vivam aliquando venditam, nullus fuit (inquit Rondeletius) qui non demptis capi- *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 41.*

capite et Roſtro Cyprinum eſſe judicarit. Nam ſquammarum figura et colore, pinnis earundem ſitu, cauda idem plane eſt cum Cyprino. Pinna dorſi initio aculeum inciſum habet, ut in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna, quae excrementorum meatum ſequitur, quae rubeſcit, item caudae pars ei reſpondens. Tota cauda lata eſt, ut in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias ſimiliter duas in ventre. Caput habet non protenſum ut Cyprinus, ſed Delphini capiti ſimile, roſtrum ſatis longum, ſed obtuſum, quale revera pictura repraeſentat. Ex ſuperiore roſtri parte juxta oris ſciſſuram appendix carnoſa utrimque una dependet, ut in Cyprino, hac ſuperior eſt alia brevis et vix apparens, niſi propius inſpicias utrimque etiam unica. Haec Rondeletius *Similem huic monſtroſo Cyprino*, ſed barbulis inſignem, quas in ſuo Rondeletius non expreſſit, Gilbertum Cognatum Nozerenem ad ſe miſiſſe teſtatur Geſnerus, in Nozerethano ſtagno repertum, anno ſalutis 1554. In Cognati vivario novem tantum diebus vixiſſe. Verum longe pulcherrimum fuiſſe nec ſpecie coloribus ratum et admirandum Cyprinum illum, qui anno Domini 1546. Omburgi, in Ditione Comitis Palatini, Marchionis Joachimi Brandeburgenſis captus et Auguſtam miſſus eſt ad Carolum V. Caeſarem, in comitiis illic agentem, qui eum Sorori Mariae donavit, coctum etiam colores retinuiſſe. Picturam ejus ſibi communicaſſe Io. Thannmyllerum juniorem chirurgum Auguſtanum peritiſſimum, in qua longitudo, inquit, apparet trium dodrantum: latitudo digitorum novem, quae eſt in medio dorſo ad ventrem medium. Pinnae dorſi initium partim aureo, partim rubro colore eſt, deinceps vero pulcherrime caerulea: reliquis pinnis omnibus color aureolus, ut capiti etiam magna ex parte ac ventri, ſed paſſim etiam rubedo intervenit, quae barbulas quoque quaternas tingit. Dorſum ex viridi caeruleum, latera ſuperius viridia, inferius aurea, etc. In ſumma ſuaviſſimis floridiſſimiſque coloribus undequaque adeo eleganter pictus atque diſtinctus eſt, ut vel cum rubri maris elegantiſſimis quibuſdam, maximique variis piſcibus certare poſſet. Narrat item captum eſſe aliquando apud ſuos Cyprinum hermaphroditum, in quo utriuſque ſexus notae (hoc eſt et geniturae et ovorum vaſa) comparuerunt. In piſcinis vero contrarium quandoque reperiri, nempe neutrius ſexus Cyprinos, nec mares nec foeminas, et hos forte eſſe, quos ſponte naſci Rondeletius author eſt. Idem Geſnerus hac quoque forma Cyprinum alium captum eſſe teſtatur in Acronio ſive Conſtantienſe lacu, prope Retz, duos fere dodrantes longum in praeſentia illuſtris et Generoſi viri Comitis Wolff de Schamburg, anno ſalutis 1545. idibus Novembr. Picturam ad ſe miſiſſe Archillem Pyrminium Gaſſarum, medicum eo tempore praeſtantiſſimum. Pronam partem nigro colore pictam fuiſſe, latera fuſco, ſupinam luteo. Spectabilem in eo praecipue faciem, aemulam humanae latitudine ſua, nec non oculis, ore, naſo, buccis ac mento. Haec ſcripſerat, cum eundem piſcem Raphaël Seilerus, juvenis Auguſtanus, clariſſimi medici Geryonis filius, cum omnimoda eruditione, tum juris ſcientia et comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad eum dedit, cum deſcriptione hujuſmodi. Piſcem hunc omnino, qualem depictum mitto, fuiſſe captum in flumine Auſtriae (quod vocant die Eris) in ditione comitis Julii de Hardegg prope urbem Retz anno 1545. menſe Octobri, viri quidam eruditi et graves, mihi veluti teſtes oculati confirmaverunt. Faciem non averſam, prout reliqui, vel obtuſam, ſed repreſſam, obliquo in planum aſpectu tendente, cum temporibus utrimque latis, oculis binis, naribus, ore, mandibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis, ſquammis, cauda, totoque corpore poſteriore, ipſaque adeo magnitudine atque colore Carpam prae ſe tulit. Rete captus eſt ſolus, at ob raritatem ac maxime quod ſenſibus etiam ignotus eſſet, diu conſervatus, et veluti miraculum quoddam paſſim aſportatus.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Cyprino Lato Rondeletii.

TAB. XXIX. 5. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 42.*

Cyprinus latus Germanis *Breſem*, Italis *Scarda* ſeu Scardula dicitur. Bellonius *Abramidem* veterum nullo fundamento adjecto arbitratus eſt. Cyprino adjungitur, quia eſt ſquammis, corporis ſpecie et vita ſimilis. Piſcis eſt maximus et latiſſimus, *capite* parvo pro corporis magnitudine, dorſo repando et cultellato, corpore compreſſo, *ſquammis* magnis tecto. Linea a branchiis ad caudam ducta curva eſt. Ad branchias pinnae duae ſunt, in medio ventre duae aliae, ab excrementi meatu alia ad caudam continua. Hujuſmodi piſces in lacubus maximis *naſcuntur*. Vidit Rondeletius in Arverniae lacu quodam iſtiuſmodi piſces, qui binum cubitorum, pedum totidem latitudinem aequarent. Noſtro in foro copioſiſſime proſtant: minores Scardas, majores propter dorſum inſigniter repandum Gobbos, quaſi gibboſos, nuncupant, ſuntque pedales plerumque bipedales rariſſimi. Scribit Geſnerus *vadum* amare argilloſum, vel albicanti argillae ſimile: ideoque in lacu Tigurino non paſſim, ſed ſuperiore ejus parte capi. Stagnantibus autem aquis praecipue delectantur, illicque muco, luto, herbisque *veſcuntur*. Quare in iis tantum capiuntur fluviis, qui tardius fluunt, turbidaque ſunt, et craſſiore aqua, qualis eſt Araris: multi item in Gallia Belgica: nec in his ad eandem unquam magnitudinem accreſcunt, ad quam in lacubus et ſtagnis. Mirum quod narrat idem Geſnerus, nimirum quendam in Polonia permultos horum piſcium conjeciſſe in piſcinam, quae mox ſuperveniente hyeme tota congelata eſſet: et cum parendi convivii cauſa, remoto gelu piſces capere vellet: ne unum quidem invenire potuiſſe: ſequenti autem vere rurſus omnes apparuiſſe. Ad hoſce latos Cyprinos referri debet piſcis hujusmodi e Polonia miſſus, ubi Kloſzcz dicitur, totus ex ſubcaeruleo ad violaceum vergens, exceptis pinnis et cauda, quae albicant. Pinna, quae ab ano eſt, longior et in exortu latior quam pars eſt, a pictore puto, expreſſa eſt. Habentur a quibuſdam in pretio in Arvernia imprimis, ubi in lacu quodam magni et pingues capiuntur. Nonnulli partem in eis mediam expetunt; alii plus moleſtiae ob minutiſſimas ſpinas inter edendum quam volupratis afferre arbitrantur.

CAPVT IX.

De Cyprino lato alio, et Ballero.

TAB. XXIX. 5. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 43.*

Geſnerus ex relatione Kentmanni, *tria* hujuſmodi piſcis *genera* in Albi reperiri tradit. *Primi generis* piſces eſſe parvos, tenues, latos, colore ſubaureo, cui circa dorſum fuſcus admiſcetur. Dupla eis ad latitudinem longitudo, caput parvum. Pinna dorſi et cauda fuſci coloris ſunt: reliquae vero quinque pinnae, e fuſco punicei. *Squammae* ut in Cyprino. Genus hoc Miſeni parvum cognominant *Kleinkaraſſ*, vel a colore *Giblichen*. Vivaces ſunt admodum. E piſcinis et ſtagnantibus aquis in Albim veniunt. Raro octo digitos longitudine excedunt. Veſcuntur gramine et argilla, ut et reliqui hujus generis piſces: quamobrem magis amant piſcinas, quam fluentes et lapidoſas aquas, propter vadum herboſum et argilloſum. Itaque rarius in Albi reperiuntur. In piſcinis quidem multiplicari eos non patiuntur domini, impediunt enim incrementa et ſaginationes Cyprinorum, quos a pabulo depellunt. *Alterius vero generis Karas*, aliquanto craſſiores et longiores ſunt. *Squammas* ſimiliter ut praedicti vel ut Cyprini, e gilvo ſeu flavo nigricantes habent: vocantur autem Halbkaraſſ, id eſt dimidii Caraſi, quoniam e Caraſo et Carpa veluti compoſiti videntur. Hi quoque ut primi generis Caraſi, e piſcinis aut ſtagnantibus aquis Albim ingreſſi, pariunt in eo et creſcunt. Utrisque caro eſt ſubfla-

va, et in cibo viſcoſa, quomodocunque parata. Quo diutius vero in Albi immorantur, eo ſapidioris ſolidiorisque carnis evadunt. *Tertii demum generis* Caraſi tenuiores et latiores ſunt, quam dimidii nunc dicti, ſimiles primis ſed majores et pulchri, candoris argentei, habentque pinnas parte ſupina rubentes, ſuperior vero pinna cum cauda obſcurius e fuſco punicea eſt. Hi piſces in Albi naſcuntur, non aliunde (ut praedicti) ingrediuntur. *Pariunt* primum Junio menſe, ſecundo Januario, ſicut et ſuperiores, quibus temporibus etiam praecipue capiuntur. Mediocriter augentur, ut ſeſquilibres aliquando aut bilibres capiantur. Aſſari ſolent, et in pretio habentur. Foeminae ovis gravidae, elixae etiam in aqua ad juris ferę conſumptionem, vel copioſe butyro ad jus ſub finem adjecto, non diſplicuerint. Eſt in Friſia orientali piſcis, quem *Karutz* appellant, Carpa multis partibus minor, tergo magis arcuatn et gibboſo. Sexies in anno parere unanimiter affirmant, qui ipſum in vivariis ſervant.

TAB. XXVII. 7. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 44.* De Ballero ita Aldrovandus. Ariſtoteles Ballerum inter fluviatiles et lacuſtres bis meminit. Ballerus, inquit, et Cyprinus, et caeteri fere omnes, cum parturiunt, undis ſe intrudunt. Et alibi: Ballero et Tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur, qui debilitat, cogitque ad ſumma ſtagni efferri, qua aeſtu intereunt. Hunc Rondeletius eum eſſe conjicit, qui a Lugdunenſibus, et lacuum, qui in Allobrogibus ſunt, accolis Bordeliere nominatur, quod littora ſemper ſectetur et quaerat. *Bord* enim littus ſignificat. Caeterum cur Ballerum faciat, nullum adducit argumentum, niſi quod vita et moribus a Cyprino, quo cum nominatur ab Ariſtotele, non differat. Vilis eſt piſcis. Strymonis amnis accolae vulgo *Pleſtyam* teſte Bellonio vocant, in Macedonia ad Piſchiacum lacum, ubi plurimus eſt, modo *Platanes*, modo *Pleſtyam*, modo *Platogniam*. Hollandi, apud quos cum ob copiam, tum quod per ſe inſipidus ſit, viliſſimus habetur, *een Bleye*. Bramae, inquit Rondeletius, tam ſimilis eſt, ut parum cautis pro Bramis ſaepe vendatur, ſed ab iis magnitudine corporis et ſquammarnm differt et pinnarum et caudae colore. Eſt igitur Ballerus capite brevi, ore parvo, ſine *dentibus*, ſed horum loco oſſa habet aſpera: ſine lingua, ſed *palato* carnoſo: Pinnas duas habet ad Branchias, duas alias in medio ventre, ab excrementi meatu unicam ad caudam uſque in dorſo aliam. Poſteriores pinnae cum cauda rubro colore perfuſae ſunt, ut in Percis fluviatilibus videre eſt; quae in dorſo eſt, nigricat. Linea a branchiis ad caudam curva producta eſt. Branchias quaternas habet, os in medio palato, ex adverſo ſita ſunt oſſa duo loco inferiore, altera parte ſerrata, quibus contrario occurſu cum palati oſſe herbae atteruntur. Ventriculum parvum habet, inteſtina pinguedine oblita, hepar, ex albo rubeſcens, in quo fel viride ſplenem rubrum. Multis ſpinis abundat, frequentes *ſquammas* habet, rotundas et tenues. Tergus ejus nigricat, venter candicat. Oculorum pupillam Bellonius non ut in aliis nigram, ſed veluti cryſtallinam eſſe aſſerit, iridem vero albiſſimam, ac tredecim ſquammarum ordines utrinque in lateribus habere. *Bellon. de Aquatil. l. 2.*

CAPVT X.

De Tinca.

TAB. XXIX. 7. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 45.* Tincam vulgatiſſimum ubique terrarum piſcem, a ſolo inter veteres Auſonio memoratum, ab aliis quod nullo in pretio fuerit, neglectum, Jovius exiſtimat. Bellonius Ariſtotelis ψύλωνα, quem Gaza *Fullonem* vocat, Dorionis apud Athenaeum γναφεῦ, id eſt Fullonem dici, credit: metuo ne perperam. Non tantum enim Tincae decocto, ſed et aliorum glutinoſorum piſcium, Ichthyocollae, Anguillae, etc. maculae eluuntur. Fullo quoque Ariſtoteli marinus piſcis eſt, Tincam inter fluviatiles et Lacuſtres reponimus. *Maenam* non eſſe quod Platinae placet, vel ob ultimam hanc rationem, quia marinus eſt, certum eſt. Quid ſi vero, inquit Aldrovandus, Romanam vocem eſſe dicamus,

a qua ſententia idem Jovius non videtur declinaſſe. Celebratur enim apud Ciceronem, quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca, fortaſſis, inquit, ab hoc piſce cognominatus, quem admodum Florentiae Laurentius Medices ſenior, uti erat perurbanus, cuidam celebris ſamiliae civi, de domi Tincam ingentem exquiſita arte coctam falſo jactanti, Tincae cognomen, quod illi poſtea fuit aeternum, indidit. Quemadmodum Merula ob ſimilitudinem cum Tinca, item Callarias noſter, Tinca marina vocari meruerunt, quid vetabit, ſi Tincam etiam Merulam paluſtrem dixerimus? Hoc ſane nomine uſus eſt doctiſſimus Scaliger his verbis: Auſonius ſui temporis ſecutus plebem, uſitatis nominibus, pulcherrimum poëma non eſt veritus inficere potius, quam aut ipſe in ambiguo verſari, aut jactare Authorem in obſcuro: ſic Aloſam pro Clupea ſive Thriſſa, Tincam pro Merula fluviatili poſuit. Habet quibus cum Cyprino ſimilis eſt, habet item quibus cum plurimum ab eo diſcrepat. Corporis enim ſpecie, pinnis earumque ſitu, et palato carnoſo cum eo convenit: ſquammis vero non item. Hae Cyprino majuſculae, Tincae vero perquam exiguae tenuesque, et muco ſemper obductae: adhaec Tinca juxta oculos circulum habet rubrum, qui in Cyprino flaveſcit. Color omnibus haud idem, aliquae enim ſubalbidae ſunt; plurimae ex albo flaveſcentes, nonnullae virides, quae vero in maris degunt paludibus, ut in multis Hollandiae locis, ſubnigrae ſunt. Auſonius viridem dixit, cum plerumque flaveſcat potius. *Roſtrum* habet breve ac retuſum: os fere rotundum, ad ventrem inclinans, plane edentulum, at pro dentibus ſerrata oſſa. Ex utroque oris latere, ubi inferius labrum ſuperiori committitur, appendix pendet, ut in Cyprino, cutacea, rotunda, brevis, mollis, ac lubrica adeo, ut nunquam explicetur, conſpicuave fiat, in digitis comprehenſa extendatur. *Oculi* ſunt magni et aurei. Pinnae binae ſunt ad Branchias, totidem aliae in ventre, a podice una, in dorſo alia brevis ſine aculeo. Cauda in latam pinnam definit. Branchias habet quaternas duplices, lapillos in capite Auratae et reliquorum marinorum more, binos exiguos. Stagnantes potius quam currentes aquas amat, ideoque in ſtagnis, lacubus ac paludibus quam in fluminibus frequentior, et inter arundines ulvasque plerumque victitat, omnique anni tempore hiſce in locis capitur. E rivis ad flumina majora quandoque intrat, ſed degunt maxime, ubi vadoſa ſunt, vadumque ipſum limoſum. Gregalis eſt, putreſcentis limi ſordibus veſcitur, carne nequaquam. De *amicitia* ejus cum Lucio ſupra dictum eſt, quibus ſi lubet, adde, quod cum Lucius in caeteros tyrannidem exerceat, a Tinca quaſi beneficii memor, prorſus abſtinet. Cum occiditur, diu ſupervivere fertur. *Uſum* in cibis quod ſpectat, inſuavem habent carnem, quia impurum et damnatum alimentum: ideo commune eſt apud Italos mulierculas diverbium. *Neſſuno mangia Tenca, che febre non ſente*, et Auſonius vulgi ſolatia dixit. Diebus tamen canicularibus inprimis noxiae putantur, quanquam Marſicana e Tucino lacu, qui nunc Celanus, quae labio inferiore trito, quod ſaxoſo ejus loco voluntentur, a vulgaribus diſtinguuntur, laudantur: nec non illae, quas parvus lacus quarto decimo ab urbe lapide, apud Bacanam ſylvam, profert. Hac teſte Jovio, nobilis quidam propinalis lautitiae ſtudioſiſſimus, autumno captas, allio laridoque contritis, additisque odoratis oleribus et multo aromate, in tegaais ad vaporem tepidioris furni feliciſſime percoxit. Laudatur denique Thraſymena Tinca, de qua idem Jovius: Cum iu coena Leonis X. Pontiſ. diſcumbentes, pelagios piſces vario judicio certatim atque impenſius laudarent, nobilis quidam Florentinus Tincis fortaſſe ſolum aſſuetus, extollatis, inquit, convivae, ut lubet marinos piſces: ego certe Traſymenam Tincam conditam leucophago, his veſtris Triglis, Spigolis et Rhombis praetulero: quo ſuo inſulſo dicto lachrimas omnibus prae riſu excuſſit.

Veteres medici (inquit Medicus quidam apud Geſnerum) ad ſopiendos capitis et artuum dolores, torpedines admovebant, quarum loco a medi-

mediterraneis Tincae forſan uſurpari potuerunt. Sunt qui non febrientium modo aeſtus Tincis pedibus ſubditis, ſeu alligatis vivis temperari, ſed idem remedium adverſus arquatum etiam morbum proficere putent. Jovius quoque ſciſſas per dorſi longitudinem, pedum et manuum plantis applicatas, ardentis febris ardoribus plurimum adverſari, quoſdam tradit putare ex ſecta Judaeorum, qui quanquam ſordidae admodum, inquit, et ridentibus aliis talia experirentur, aliquando tamen ipſis aeſtuantibus exoptata blandimenta feliciter attuliſſe comperti ſunt. Monet vero Rondeletius, ut id opportune fiat, quod alioqui non modo nihil profuerit, ſed contra maxime obfuerit. Frigiditate ſiquidem intro repellente ac magis conſtringente augeri incendium. Alii ictericorum jecori aut umbilico vivam imponunt. Ictericis aliqui Tincam viventem alligant nmbilico, donec immoriatur, poſtridie rurſus aliam alligant, idque etiam certo die repetunt. Tinca immortua intus ac foris veluti croco tincta redditur, et plerique hoc remedio reſtituuntur. De *felle* hoc ex libro Germanico manuſcripto habet Geſnerus: Fel de Anguilla, Thymallo, Tinca et porcello lactante, miſce ad aurium remedia. Hoc enim infuſo, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, vermes aurium occides.

CAPVT XI.

De Lota Gallorum.

Tab XXIX. 10. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 46.*

Lugdunenſes, inquit Rondeletius, piſcem, qui in Arari invenitur, *Lotam* vocant, qui a Gebennenſibus *Motella* quaſi Muſtella nominatur. Si quis Muſtellam lacuſtrem vel fluviatilem appellaverit, non inepte mea quidem ſententia fecerit, modo non eam accipiat, quae ex mari fluvios petit, qualis eſt Muſtella Auſonii, qui Muſtellae nomine Lampretam noſtram deſcribere videtur. Lota Piſcis eſt fluviatilis et lacuſtris. Muſtellae marinae vulgari, de qua alibi diximus, ſimilis admodum, niſi eſſet corpore rotundiore et ſpiſſiore. Ex maxillae inferioris extremo pilus unicus, veluti ex mento barba, propendet, nullus in ſupcriore eminet, ut in marina. (Geſnerus tamen in ſuis putat etiam ſupra duos pilos eſſe, ſed in mortuis fere latere, ut in maxima obſervavit.) *Pinnis* quatuor natat, duae ſunt ad Branchias ſitae, duae in ventre, ab ano unicam continuam habet ad caudam, huic aequalem et ſimilem in dorſo, quam praecedit alia pinnula. *Cauda* mucroni gladii ſigura ſimilis eſt. Parvulis *ſquammis* corpus tegitur, quod e ruſo ſuſcum eſt, et maculis nigris undulatim diſpoſitis conſperſum. *Dentes* parvulos et tenues habet. Muco oblita et lubrica Lota eſt, ut Anguilla. *Ventriculum* parvum habet cum multis appendicibus, inteſtina convoluta; *hepar* albicans, in quo fellis veſica, quae ex viridi flaveſcit, ſplenem rubrum, *veſicam* oblongam aëre plenam, branchias quaternas et duplices. *Naſcitur* in lacubus et fluviis leniter fluëntibus, ut in Arari. *Hepar* pro corporis ratione magnum eſt, et delicatum habètur. *Ova* noxia, quemadmodum ova Barbi, quae ventriculum laedunt et alvum turbant. Caro tota a Lugdunenſibus habetur in pretio.

TITVLVS IV.

DE PISCIBVS LACVSTRIBVS.

CAPVT I.

De Umbla vulgari, et Rondeletii.

Tab. XXX. 1. 2.

Inter *Lacuſtres* piſces cenſentur, *Vmbla*, *Trutta*, *Lacuſtris*, *Carpio*, *Lavarelus Allobrogum*, *Bezola*, *Albula*, *Albus Salviani*, *Farra*, *Pigus*, *Sarachus*, *et Schilus*. Vmbla, quaſi umbra, quod haud

exiguam

exiguam cum umbra fluviatili ſimilitudinem habeat, dicitur. Rondeletius *Salmonem lacus Lemani*, quod corporis ſpecie, pinnarum numero, ſituque et partibus internis, Salmonem referat, vocat. Helvetii a Colore circa ventrem rubicundo, *Rotele* nomen indidere. Duo ejus eſſe *genera* magnitudine maxime differentia in Lucernenſi lacu Geſnerus tradit. Majorem circa Bielam Rott, alicubi Roote appellari: a Sabaudis *Routte*; circa Lemanum vero Umble minorem diminutivo nomine Rotele privatim dici. (Eſt et alius in Suevia et circa Auguſtam Rotele dictus, ſed fluviatilis; non lacuſtris piſcis, Truttis quoque affinis, Germanis caeteris ſere Huch nuncupatus, quo de ſuo loco diximus) Sabaudiae circa Bielam *Ronſon* vel *Bondelle*, illo nomine colorem indicari, hoc ſorte bonitatem. Denique piſcem qui in lacu Bavariae Ammerſee vocatur, Germanice ein Pitling, non alium, quam Umblam minorem videri: conferri enim Salmoni parvo; et a dorſo usque ad media latera coloris lutei eſſe dici, adeoque tenerum, ut ſtatim *extra aquam* exſpiret, nec in alio ullo ejus regionis lacu inveniri. *Umbla major* corporis forma partibusque omnibus Salmonibus et Truttis ſimilis eſt. Os habet magnum, *dentes* vero non ſolum in maxillis, ſed etiam ſex magnos in lingua. Caput liveſcit, branchiarum opercula argentei ſunt coloris in extremo aurei. Magis albicat quam minor. Nullis ſugillatur lituris, unicam eſſe parvam tergoris pinnam Bellonius ſcribit: Rondeletius tamen non longe a caudae exortu aliam, ſed admodum exiguam, depingere videtur, et ipſe Bellonius eandem in icone exprimit, et mox puto apophyſim carnoſam vocat. Idem Bellonius juxta ventrem, pinnam (in impreſſis codicibus branchia legitur ſine ſenſu) utrinque unam eſſe ait, ſed quam nec ipſe, nec Rondeletius quoque pingit: duas ſub ventre huic oppoſitas, omnes ſine aculeis: poſtremas piſcem in duas aequales partes interſecare, ſed partem, quae ad caput eſt, paulo longiorem eſſe. *Cutim* adeo glabram eſſe, ut ſquammis carere videatur. Tergus prae multo livore opacum apparere: ventrem prae albedine uti argentum micare: apophyſim carnoſam habere ſupra *caudam*. Umbrae, Truttarum, etc. more. Quaternis praeditam eſſe *dentium* ordinibus in palato ſerpentium more, *linguam* oſtendere aduncis in gyrum dentibus, crenatis, exertis et hamatis ſenis, vel eo pluribus communitam, praeter hoc maxillam etiam inſeriorem parvulis aliis exertis et parum ſalcatis in ambitum vallari, branchias habere utrimque quatuor: latera ejus virgula recta ſecari utrimque per medium corpus, parum repandum verſus ventrem. Tres aut quatuor dodrantes plerumque longa eſt. In Lucernenſi lacu brachii fere longitudine excreſcere Geſnerus teſtatur, et Rondeletius duos aliquando cubitos longas a Lemano lacu Lugdunum advehi. *Minor Umbla* (ut idem Geſnerus refert) dodrantalis plerumque aut brevior, pedem raro excedit, aut ſi amplius, increſcit. Vidi enim inquit, aliquando palmos quinque longam, Octobri menſe in Lacu noſtro captam corpore latiuſculo, nunquam tamen Umblae majoris magnitudinem attingit. *Ventre* turgidulo aliquando ſpectatur, propter *veſicam* nimium inflatam. Eſt autem veſica ei oblonga, ut Albulis, non diſtincta per medium. *Dorſum* totum cum dimidia laterum parte ſubroſeum: Inferiora latera albicant. *Venter* albiſſimus eſt: caudae color idem, qui dorſi pinnulam mollem et parvam, ut Truttae, dorſo extremo gerit. *Maxillis* eſt dentatis. Spinas etiam ceu dentes in *lingua* habet. Pinnae omnes partim ſubalbent, partim crocei coloris ſunt. Branchiae quaternae. *Lapillos* in cerebro habet. *Mares* ventre, pinnis et cauda magis rubent, foeminae candicant: eaedem capite ſuperius et dorſo magis virent. Non tantum in Lemani lacu, ſed et in aliis capitur. *Veſcitur* piſciculis, quiſquiliis et aliis. Si vel parum *ſaucietur*, velut moribunda ſupernatat. Capta quam primum aquas reliquerit, exſpirare traditur. *Carne* eſt ſuavi, ſicca, et cum ſenuerit dura, et quae multorum judicio Aſellis, imo ſaxatilibus ſuccedere queat. Pinguis potiſſimum apud Allobroges capitur, tantique fit, (inquit Bellonius,) quanti ditiorum burſa aeſtimare poteſt.

Bellon. de Aquatil. l. 2.

eſt. Commendatur ab Helvetiis Novembri menſe, et alias circa initium Decembris: quo tempore Geſnerus *ova* habere ait bona et ſolida, tardius vero caro ejus inſulſa, pinguiuſcula et flaccida apparet et ova dilutiora ſunt. Tempore partus menſis inepta eſt. Cum elixatur, vino prius fervido injicitur, ne nimis mollis reddatur. Apud Allobroges paſtitiis includi Bellonius refert.

Facit Rondeletius alterius mentionem, quam Lemani lacus accolae *Umble chevaliere* forte ob magnitudinem, praeſtantiam et robur nominant. Neque vero a ſuperiore ſolum differt, vel ſexu, vel aetate, ut ex ſequenti deſcriptione perſpicuum fiet. Eſt igitur hic piſcis Salmonibus et Truttis, quae vulgo Salmonatae dicuntur, ſimilis, *roſtro* recurvo, quo a ſuperiore differt, id enim longius habet et acutius. Maxillae inferioris extremum incurvum in maxillam ſuperiorem, ejus rei gratia excavatum recipitur ut in Salmonibus videre eſt. Maxillae lineis multis diſtinctae ſunt. *Dorſum* ex caeruleo nigricat. *Venter* aureo colore eſt. *Hepar* flaveſcit, in eo fel: *ſplen* nigricat. *Ventriculus* gulae ſubjectus eſt, longus, ſpiſſus, cujus innumerabiles ſunt appendices, quemadmodum in ſuperiore. In inſignem magnitudinem excreſcit. Carne eſt ſicca et dura: in aſſulas dividitur, quae Caryophyllis confixae in craticula aſſantur, et oleo ſive butyro irrigantur. Paratur etiam hic piſcis Truttae modo. Caput maxime commendatur, ut Salmonis.

CAPVT II.
De Trutta Lacuſtri.

Tab. XXX. 3. *Aldrov: de Piſcib. l. 5. c. 59.*

Quam nos Truttam Lacuſtrem vocamus, eam Galli *Truttam Salmonatam*, Rondeletius *Salmonem lacuſtrem* vocat, cumque Truttis vulgaribus grandior ſit, Salmone minor, *Sarionem* ab Auſonio dici Bellonius et Rondeletius opinantur. An ſit *Anchorago* Caſſiodori, quod Geſnerus opinari videtur, ſuperius diximus. Ex Truttarum genere eſſe, Salmonique ſimilem cum ex corporis forma, partiumque externarum et internarum ſimilitudine, tum ex nomenclatura Gallica notum eſt. *Differt a Salmone* magnitudine et maculis. Minor enim et maculas in lateribus purpureas, multo quam Salmo copioſiores habet Truttae, item quae in fluviis rapidis et limpidis inveniuntur, non ſunt adeo maculoſae, magnitudineque, ſucco, carnis colore et ſubſtantia multo inferiores. Umbla vero nullis, ut dictum eſt, lituris ſugillatur. *Geſnerus hunc piſcem diligenter intuitus, his verbis deſcribebat: Squammulis* tegitur minimis, bene dentatus eſt, et *lingua* etiam utrimque dentibus munitur. Caput colore nigro, caeruleoque mixto, dorſum partim glauco, partim ſubnigro, partim caeruleo, partim ſubviridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorſo multis nigris maculis variatur, reliqoae albent. Habet et ultimam illam dorſi mollem *pinnulam*, ut reliquae Truttae: Branchias quaternas. *Appendices* non toto circuitu inteſtini, ſed ab una tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, utrimqoe circiter 18. habet, et alias ſex ſeparatim ex oppoſito, ventrieulum ſeu majus inteſtinum verſus. Haec ille. Ad duum triumve cubitorum *magnitudinem* accreſcit, in Lario lacu ad 50. quinimo, Jovio authore, ad 100. etiam libras. Initio aeſtatis *caro* ejus rubere incipit, duratque is color uſque ad Auguſtum, vel ſaltem ad Divi Jacobi diem, quo tempore partu jam abſoluto, colorem rubicundum amittit. Geſnerus loco differre invicem iſtiuſmodi lacuſtres teſtatur; alias enim in vado ipſius aquae degere, praeſertim argilloſo, haſque magis pingueſcere, et palato ſapidiores eſſe, alias circa lummas aquas, ubi muſcas appetunt, minus pingues et vilioris pretii: illas apud ſuos Grundforinen, has Schwabforinen appellari. Duo item *genera* capi in montanis lacubus, quos Atheſis facit, quorum unum ab aureo colore Goldforinen, alterum a nigredine Schwarzforinen appelletur.

De loco et natura hujus piſcis ita Aldrovandus. Lacuſtris piſcis eſt, ſed qui ex lacubus fluvios quandoque ſubit certo tempore, inſtante nempe partu.

partu. E Lemano in Rhodanum *aſcendere* ajunt vere, inquit Geſnerus, ut et circa Sedunum capi: at in Tigurino et Acronio lacubus neque eodem tempore migrare putat. Acronii lacus incola *paritura* ad Rheni influentis oſtium aſcendit, ubi cum pepererit, rurſus deſcendit. Conferri ajunt hunc piſcem junipero, nam ſicut haec tertio demum anno fructum perficit, ita etiam ejus foetus ad tertium uſque aunum creſcens, perficitur: *parere* plerumque Julio et Auguſto, alias citius tardiuſve, prout coelum magis minuſve calidum fuerit. Jam vero magno licet ſit corpore, ſua tamen natura agilis quoque eſt, aliarum Truttarum more. Tradit Jovius ſeſe audiviſſe, majores iſtas Truttas lacus ripis laſcivo excurſu extremos arenae margines aliquando juſti paſſus longitudine proſulcaſſe. Laudantur vehementer *in cibis*, *Carnem* habent ſolidam, rubicundam, et ſaporis optimi: aliquando tamen prae nimia pinguedine nauſeam movent, et mortuae pauciſſimis horis, quod pinguis illa teneritudo quam ſaepiſſime conputreſcant, gratiam ſaporis amittunt. Larianae multo ſucco corpora replent, et genitalem humorem copioſe ſuggerunt. Praeferuntur, ſi Jovio credimus, Soranae aliis, in Acronii lacus parte inferiore captae, illis, quae in ſuperiore parte capiuntur: item quae circa fundum paſcantur, iis, quae circa ſummam aquam. Ab Helvetiis Februario commendantur, ab aliis ſimpliciter aeſtate, dum pulpae earum rubent. Spinae dorſi et Caudae aſſae; vel principum menſis inferuntur.

CAPVT III.

De Carpione.

TAB. XXIX. 2. 3. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 50.*

Quis ſit apud Veteres Carpio, ignoratur, Moderni quidam in ſolo Benaco lacu reperiri, et a carpendo auro dici ajunt. Alii ablata priori ſyllaba, *Pione* vocatum fuiſſe, ac tandem *Carpione*, quod cum quidam piſcem ediſſet, careque ſupputanti ſolviſſet, care ſe Pione ediſſe diceret, perhibent Fracaſtorius a carpo nauta, a Saturo Benacum trajecturo, quod aurum ipſi extorqui vellet, in carpionem mutato derivat. Lacuſtri potiſſimum Truttae congener ſtatui poteſt. Nam et corporis figura, partium numero et carnis ſubſtantia ei ſimilis eſt: punctiſque ſimiliter nigris notatur, ac denique pinnulam dorſi poſteriorem mollem, ut illa habet. Evidentibus tamen ab ea interſtinguitur notis. Prominentiori enim roſtro, majoribus oculis, candidiore et turgidiore ventre, ac nigricantiore dorſo eſt: *magnitudo* Truttae lacuſtri duorum triumve plerumque cubitorum, cum Carpio pedem excedere nunquam viſus ſit. *Dentes* habet non in maxillis ſolum, ſed etiam in palato et lingua, *ſquammis* tegitur tenuibus. Ventrem habet candidum atque argenteum, dorſum ſubnigrum. Qui ab Aldrovando exprimitur, lateribus eſt fere rubicundis, intenſius vero rubet linea corpus dividens. Ventre pinuisque candicat. *Tergus* ad caeruleum inclinat. Solius Benaci lacus alumnum eſſe omnes ajunt: negatque Petrus Bembus alibi capi, huncque piſcem capere atque cognoſcere Friderico Imperatori voluptati fuiſſe. Atqui Salvianus revera reperiri naſcique aſſerit in parvo et limpido lacu, haud procul ab Alvito Campaniae oppido exoriente, (vulgo il lago della poſta appellato) ex quo Fibrenus fluvius exoritur: eſſe tamen Benacinis minores, et vix libram unam implere: Profundiora aquae *loca* amat. Piſciculis *veſcitur* et quibusdam lacus recrementis. Bellonius Phryganii edacem eſſe tradit. Auro *veſci* paulo ante negavimus. Carne eſt duriuſcula, ſiccaque, minime glutinoſa, rubeſcente, Truttis et Salmonibus ſimili. Plus aequo ſervatos contabeſcere et deteriores fieri ajunt, id quod et multis aliis piſcibus accidit, maxime iis, qui delicatiore et friabili ſunt carne, quamobrem Benaci accolae, in ſartagine frixum, foliis involutum, aceto in quo aromata prius ebullierint, irrigatum, per proximas urbes circumferre, quem condiendi modum vulgus ab hoc piſce acarpionare, alii amarinare nuucupant. Platina ſpinam in capite gerere ſcribit pernitioſam, eamque inter edendum cavendam: cujus tamen apud alios nulla mentio eſt.

CAPVT IV.

De Lavareto Allobrogum, et Bezola.

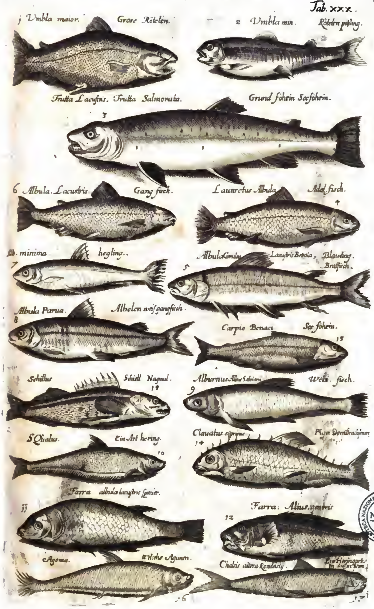
TAB. XXX. 4. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 51.*

Lavaretus a munditie et candore, quod nunquam ſordidus ſit, nomen ſortitus eſt. Bellonius ex Truttarum genere eſſe ait, at Rondeletius, Salmonum, Truttarumque generi adjungendum ſuaderet, inquit, pinnula illa dorſi poſterior adipoſa Salmonum et Truttarum generi propria niſi multa alia reclamarent, ut oris conſtitutio Thriſſis quam Salmonibus ſimilior, *Os* ſine dentibus, caput compreſſum, corpus *maculis* carens, caro mollis et candida. Quamobrem Lavaretum inter Salmones (Truttaſque) et Aloſas, ambigere judicat. Bellonius exactiſſime delineavit his verbis: Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Umbrae ſimillimus, niſi *ſimus* eſſet, *dentibuſque* omnino careret: *Biſulam* (Bezolam) tamen vulgarem magis refert: ſed Lavaretus nunquam pedem excedit, neque craſſior eſt eo, quod pollex et index capere poſſunt. Capite eſt oblongo, *ſquammis* tenuibus, albis, atque ut in Trutta parvis, exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad ventris latera utrimque circa branchias, ac totidem ſub ventre ei oppoſitas, quae terguris faſtigium occupat: aliam quoque parvam in eo interſtitio, quod eſt inter caudam et anum, quae omnes nigricantes apparent. *Linea* a ſupercilio ſubrubra per latera ad candam protenſa inſignis eſt: *cauda* biſurca, pinniſque ad extrema nigris, ſimbriatis ac laciniatis. Ventre laxo et praegrandi, ut in Trutta. Hoc item a caeteris piſcibus differt, quod *nare* eſt recurta, atque (ut in Harengiis ac Logiis) oſſiculis quibusdam prominentibus inſigni, labiis nullum *dentium* rudimentum oſtendentibus, appendice glabra ac carnoſa *caudae* inſidenti, in Umbrae modum. Neque tamen *dentibus* caret: oſſicula enim ad ejus fauces atque oeſophagi ingreſſum utrimque conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, ut in Themolo, comminuta. *Branchiae* illi ſunt utrinque quaternae ac ſimpliciſſimae, quarum extrema, quae capiti inhaeret, reliquis ſane minor eſt, nullis lateribus maculis eſt inſignitus, totumque hujus piſcis corpus, dempto tergore argenteum eſt. Verum tamen ſi ad ejus internas partes advertas, *coſtas* quinque et triginta utrinque connumerabis, cerneſque *cor* illi eſſe pallidum ac trigonum, pericardio incluſum; *hepar* album, unius tantum lobi, ut in Exocaeto et Delphino, in cujus latere dextro fellis veſicula adſuta eſt. *Lien* a ſiniſtris apophyſibus et ſtomacho incumbit. *Inteſtina* nullas habent revolutiones. Nam gula uſque ad ventriculi fundum deducitur, qui per piſcis longitudinem delatus, ac ſurſum quidem reflexus, duodenum parit a dentibus ſuffultum, in cujus gibbo innumerae apophyſes ſpectantur: ex quibus vena oritur, per quam ſanguis deſertur ad hepar. A pyloro ſequitur aliud inteſtinum, quod nullis anfractibus circumductum, recta ad anum tendit. *Vulvam* utrimque bicornem habet, tenuibus *ovis* conſpicuam. Caetera in congeneribus piſcibus deſcribentur. Lacum Allobrogum, ut Burgetii et Aequibeletii proprium Rondeletius facit. Bellonius ex Lemano quoque adferri ſcribit. Caro ei candida, mollis, ſuavis, minime glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriens. Bellonius in tantis in Gallia delitiis haberi ſcribit, ut regiorum oeconomorum chartae frequenter inſcriptum habent.

Bellon. de Aquatil. l. 2.

TAB. XXV. 5. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 52.*

BEZOLAE nomen huic piſci lacus Lemani accolae dedere, Biſulam Bellonius dixit. Latine *Cephalum* vel *Mugilem Lacuſtrem*, vel potius *Leuciſcum Albulamve* lacuſtrem appellare licebit. Bellonius ſemel tantum hujus piſcis meminit, Lavaretum Biſilam magis quam Umbram referre inquiens. Sed Rondeletius exactius, ut Lavaretum, inquit, Lacus Burgetius, et Aequibeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam vulgo dictam, non admodum diſſimilem, uiſi quod colore minus eſt candido ad caeruleum inclinante: roſtro acutiore, capite minore, ventre latiore et prominentiore. Nullum piſcem reperias, cum quo melius cumparari poſſit, quam cum Harengo, quam in marinis depinximus. Carne eſt molliore quam Lavaretus, et ab eo ſaporis ſuavitate et ſucci bonitate multum ſuperatur, nec in pretio habetur. Proprius eſt Lemani lacus.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

CAPUT V.

De Albula parva, et minima Geſneri.

TAB. XXX. 7. 8. *Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 53.*

Albulam parvam non ſui generis piſcem eſſe, ſed albulam ſive Bezolam caeruleam ſecundo tertiove ſuae aetatis anno ita vocari, quidam opinantur, quibus piſcatores noſtri, inquit Geſnerus, contradicunt, quod caeruleos obſervarint ſecundo etiam ac tertio anno forma coloreque a genere Albularum (de quibus hic loquimur) differre. Cognatus eſt hic piſcis caeteris lacuſtribus albis. Nam et ſpecies et ſapor fere omnium non diſſimilis eſt. Albula magis quam Bezola albicat: cauda tamen et reliquae pinnae, praeter eas, quae juxta branchias ſunt, nigricant in extremitatibus. *Dorſo* color glaucus: alicubi tamen purpurei quiddam et caerulei mixtum videtur. Caput ex glauco caeruleum. Inter caput et dorſum color viridis, ceu gemma relucet. Branchiae ei quaternae. Hyeme aliquando memini me videre hunc piſcem *ſquammis* per latera exaſperatum, eminentibus per ſingulas ſquammas veluti tuberculis. Ajebant hoc indicium eſſe recentium et vivarum. *Capiuntur* Albulae in ſumma parte Tigurini lacus, juxta locum, quem Buchberg vocant, diebus fere quatuordecim poſt diem divi Martini, et ad oppidum Rapperſullam circa ipſum divi Martini diem. A *partu* in lacum noſtrum deſcendunt (ſed non tam procul, ut caeterae Albulae) uſque ad Ver: deinde rurſus aſcendunt tota aeſtate, uſque ad divi Martini diem. Capiuntur etiam in Gryphio agri Tigurini, multo majores quam in noſtro, et in Halvillenſi Bernenſis agri. Auguſti et Septembri menſibus praecipue laudantur, quod ſuaviores eo tempore ſolidioreſque ſint. Poſtea enim pariunt, et mollior earum caro fit, et ſuccus in foeturam conſumitur.

Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 54.

De ALBULA MINIMA ſic Geſnerus: Albulam minimam hunc piſcem voco, inquit idem Geſnerus, quem noſtri Hagele vel Haling, quaſi Haleculam appellant. Friburgi Helvetiorum (ut audio) Pfarren, Lucrenae Nachtfiſch, quod noctu fere irretiatur, ut quidam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmavit, Nachtfiſch vocari Albulam caeruleam anno primo, cum circa diem divi Johannis aeſtate jam ad digiti longitudinem excrevit. Tota ſpecie accedit ad illam, quam proxime albulam parvam nominavi, ſed plerumque minor eſt, et in capite minus viridis. Si piſcem erectum inſpicias per dorſum aliquid coloris purpuraſcentis in lateribus apparebit. Branchiae ei quaternae ſunt, pinnulae albent. Ore aperto ſuperioris mandibulae extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, *dentes* nullos. Julio *coëunt*. Noctu tantum *capiuntur* retibus ad paſſus quadraginta aut quinquaginta demiſſis. Cum coelum ſerenum eſt, altius deſcendunt, cum nubilum, aſcendunt. Denſiſſimis gregibus prae caeteris Albulis capiuntur, non paſſim in lacu noſtro, ſed maxime a pago Vaedeſuilla, usque ad Inſulam et verſus alteram ripam a loco Surenbach uſque ad arborem longam. Diebus quatuordecim fere a natali Domini capi incipiunt et immixtae eis Albulae caeruleae aliquot, et mox expirant. Cum captae mox expirent, ut recentes habeantur matutino tempore potius ad prandium coëmuntur, et aſſi in craticula quam calidiſſimi a gulonibus devorantur, qui eam ob cauſam non univerſos, ſed paulatim alios aſſari jubent, ut ſtatim aſſumtis prioribus, fervidi poſteriores menſis afferantur. Embamma additur ex aceto, ſinapi, pipere, ſale et porri aut cepae foliis conciſis. Placet item recens in jure albo frigido, apio copioſe inſperſo maxime per menſem Decembrem. Sale idem conditus infumatuſque commendatur.

CAPVT VI.

De Albo Salviani et Farra.

Tab. XXX. 9. 10. *Aldrovand. de Piſcibus l.5. c.55.*

Albus Salviani, *Capito lacuſtris* Geſneri eſt. Quamvis Squalo Albumove appellato piſci perſimilis ſit, ab eo tamen evidentibus quibusdam notis facile internoſci poteſt. Primum enim etſi uterque latitudinis ratione oblongus appareat, eadem nibilominus utriusque exiſtente latitudinc, Albus paulo longior Alburno conſpicitur. Deinde roſtro acutiore, oculis majoribus ac dorſo magis repando Albus eſt. Nam cum Alburni ſenſim atque modice, Albi repente ac plurimum a capite extuberat *dorſum*. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorſo ac in imo ventre exiſtentium, ſitu ac numero ei cum Alburno conveniente, earundem colore ab invicem diſcrepant: ſubnigras enim Albus: ſubruſas vero Alburnus eas habet. Poſtremo amplioribus *ſquammis* albus tegitur. Ventreque atque lateribus, aeque atque Alburnus candidus atque argenteus eſt: capite vero ac dorſo magis quam ille ſubviridis. Magnitudine non differunt. Uti enim Alburnus, ſic et Albus pedalis, frequens: bipedalis vero aliquando tantum reperitur. Lacuſtris piſcis eſt, non tamen in lacubus omnibus aut eorum quam plurimis, ut Tinca, Lucius, Squalus ac Barbus, ſed eorum nonnullis ſolum reperitur. In Traſymeno enim lacu, ubi etiam Albo vulgo vocato, frequens ſatis in ſine veris *capitur*. In fluminibus eum reperiri huc uſque non obſervavimus: eſtque advertendum; ne quiſpiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalum pro Albo nobis oſtendat, in mari nec naſcitur, neque ex lacubus fluminibuſve ad id deſcendit. Duram *carnem* habet Albus, et propterea aegre coquitur. Inſipidus adeo eſt, ut piſcium omnium jure viliſſimus cenſeatur. Nec cnim ulla condiendi ratione ſapidus effici poteſt. Torrefactus tamen paulo minus ingratus eſt palato, ſolumque in aliorum piſcium penuria eo veſci ſolemus.

Farra, Fora et Pala quoque dicitur. Lavaretos vel Thriſſas refert, ut ſcribit Rondeletius, magnitudine cubitali, ore parvo, ſine dentibus ut in Thriſſis, colore cinereo, corpore depreſſo et lato, *ſquammis*, pinnarum ſitu et numero Lavaretis ſimilis, linea a branchiis ad caudam recta et candida ducta eſt. Pinnulam dorſi mollem pinguemque habet, caudam latiſſimam. *Carne* eſt candida et ſuavi, quae Lavaretorum Truttarumque carni non cedit. Tab. XXV. 11. 12. *Aldrovand. de Piſcibus l.c. cap. 56.*

Aeſtate et autumno *capitur*, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale conditus et ſervatur in hyemem. Sic ille. Caeterum monendus eſt Lector, in Rondeletii codicibus diverſum piſcem, quem in Lemano Vangeronem vocant, huic capiti haud recte per librariorum incuriam praefigi.

CAPVT VII.

De Pigo, et Schilo.

Tab. XXX. 13. 14. *Aldrovand. de Piſcibus l.c. cap.57.*

Piſci, quem deſcripturi ſumus, Verbani Lariique lacus accolae *Pici*, *Pigi* et *Picqui*, quod clavis ſuis ſeu aculeis pungat, nomen impoſuere. Rondeletius *Cyprianum clavatum*, Albertus *Vergiliadem*, quod Vergiliarum ortu apparent, dixit. Cypriano, deſcribente Rondeletio, ita eſt ſimilis, ut demptis aculeis Cyprianum eſſe affirmes. Eſt enim eodem corporis habitu, pinnas totidem eodem in loco ſitas, os, oculos, eodem modo carnoſum, interna omnia ſimilia habet. Vita item, moribus, ſapore, ſucco Cypriano ſimilis, niſi quod paulo melior eſt. *Salvianus diligenter ſic deſcripſit.* Pigus piſcis eſt capite rotundo: roſtro obtuſo, nec admodum extento, ore mediocri et edentulo.

Bran-

Branchias habet utrinque quaternas, et juxta eas, pinnas binas, utrinque unam: aliasque in imo ventre, caudae magis quam capiti vicinas. In dorſo fere medio una haud magna, nullis aculeis armata reperitur: Imo ventri prope caudam alia una etiam minor haeret. *Cauda* ipſa in falcatam pinnam deſinit. Totius *figura* ni paulo longior eſſet, ovata cenſeri poſſet. *Squammis* magnis tegitur, ex quarum medio albi et pyramidati *aculei*, in fine veris et ineunte aeſtate, enaſcuntur. Quibus cum primis 40. aeſtivis diebus horreat, aeſtate procedente imminuuntur primum, demumque prorſus deliteſcunt. Quapropter primis illis aeſtivis diebus demptis, reliquo anni tempore praedictis pyramidatis aculeis omnino caret; unde cum Plinius ſcribat: Duo lacus Italiae in radicibus Alpium Larius et Verbanus appellantur, in quibus piſces omnibus annis vergiliarum ortu exiſtunt ſquammis conſpicui crebris atque praeacutis clavorum caligarium effigie, nec amplius quam circa eum menſem viſuntur. Dubio procul Pigum piſcem, etſi innominatum eum relinquat, deſcribit, cum is (ut infra monſtrabimus) Larii et Verbani lacus alumnus ſit, et (uti diximus) in prima aeſtate (quo quidem tempore vergiliae exoriuntur) ejus ſquammae parte media, clavorum caligarium inſtar, praeacutae fiant. Habent enim caligares clavi, qui a caligis militaribus, quibus ſuffigebantur, dicti ſunt, pyramidata capita. Ejusmodi autem aculeos, ſicuti Majo et Junio tantum menſibus, in dorſoque ſolum et lateribus; et non in ventre, Pigo enaſci aſſeverant omnes; ſic non foeminas, ſed mares tantum inhorreſcere, teſtantur nonnulli: Venter ex albo languide rubet: tergus ex caeruleo nigricat. Quod ad interanea attinet, nil habet prae caeteris piſcibus peculiare atque animadverſione dignum. Cum maxime excreverit, quinas aut ſenas libras non excedit. Solius Larii atque Verbani lacus accola eſt. Nemo enim in alio lacu flumineve eum reperiri hucuſque (quod ſciam) animadvertit. Et licet frequentiores in prima aeſtate, cum clavis illis caligaribus inſigniti apparent, in iis lacubus capi ſoleant, reliquis etiam omnibus fere anni temporibus, in eisdem, etſi non aeque crebro, capiuntur. Majo Menſe circa lacus littora *parit.* Sapore et ſucco Cyprino eſt ſimilis, paulo tamen melior. Salvianus ei carnem tribuit teneram atque ſapidiſſimam, ideoque cum optimis quibuſcunque dulcis aquae piſcibus conferri poſſe et maxime in aeſtatis principio captum: hoc enim tempore nulli piſcium eſſe ſecundum, et quovis denique modo conditum, probe ſemper ſapere.

Schilum, qui et *Nagemulus*, ita deſcribit Gaſſerus. Nagmaul piſcis eſt in Ambronis lacu Bavariae, qui raro capitur, quoniam raro altius natando evehitur. Longiſſimus ulnam aequat. Forma non diſſimilis eſt Lucio, niſi quod in aqua ſubviridis, extra aquam vero dilutior apparet: oculis albicantibus, ore retro juxta maxillas minus lato. Squammarum magnitudine, ordine et aſperitate Percam refert. Pinnae dorſi erectae, *aculeis* tres fere digitis rigent. Praeter dorſi ſpinam paucas alias et parvas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus eſt Majo et Junio. Elixatus, aſſatus et fruſtatim conciſus etiam frigi ſolet. Pinguis eſt admodum, et carnem etiam coctus albiſſimam ſervat. *Aldrovand. l. c. cap. 59.*

CAPVT VIII.

De Saracho.

Tab. XXX. Aldrovand. de Piſcibus l. 5. c. 58.

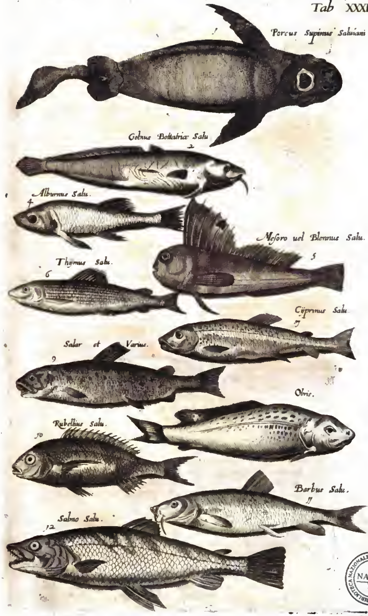
Piſcem, quem Albanenſes *Sarachum*, Ichthyopolae *Sarachinum* vocant. Bellonius *Agonum*, Jovius et Salvianus *Aconem*, Fracaſtorius et Jovius *Aquonem* vocant, ab oſſiculis ſine dubio illis acutis, quae aſperam ſpinoſamque in ejus ventre lineam conſtituunt, et veluti acus quidam ſunt. Rondeletius *Chalcidem*, quem Gaza *Aëricam* vocat, dici opinatur, alicubi forte *Sardanella* dicitur. De ipſorum Generibus ita Bellonius. Tres ſunt apud Inſubres lacus, in quibus piſcem vulgari Mediolanenſium idiomate, Agonum nomiuatum capiunt, varium quidem eum. *Bellon. de Aquatilib. l. 2.*

Larius

Larius enim lacus, qui hodie Comenſis cognominatur, Agonos educat exiguos ac magis populares, Sardis ſimiles, dempto quod ventre ſunt latiore: neque alio quam Mediolanum transferuntur, aut ſaltem raro Mantuam praetergrediuntur. Eos doliis muria conditos adſervant, quanquam etiam mediocriter ſicci ſine muria comperiantur. Verbanus lacus, quem lacum majorem cognominant, multo majores Agonos quam Larius educat. Indigenae urbium, quae ad ejus littus ſitae ſunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locaria et Eugudrae vocatos piſciculos magno proventu capiunt, media magnitudine inter Larios et eos ex lacu Lugarae, quos Indigenae urbium nominant *Campignon* et *Buiſſon*. Benacus autem Lacus magnitudine inſignes Agonos profert. Sed nec Urbani aut Benaci Agoni muria condiri ſolent, ut minores. Haec ille; et mox rurſus de Saracho. Duo, inquit, treſve lacus ſunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur, quos ubi ſale condierint, exiccaverint, et fumo infecerint, Venetias, Anconam et alio navigiis tranſvehunt. Quorum eos maxime in pretio habere ſolent, quos de la Bojane hujus nominis flumine ac lacu cognominant. Horum vero duo comperiuntur *genera*, alterum minus, alterum autem Clupeae fere magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non ſunt, majores pedalem implent longitudinem. Ambo eadem linea ſub ventre praediti ſunt, qua Clupea inſignita eſt. Caeterum Agoni omnes (inquit idem Bellonius) *ſquammas* habent levi contactu decidentes, tenues, latas et tranſparentes: corpora argenteo colore nitentia, ſed parum nigricant in tergo. *Deſquammati* ſuper argentum terſiſſimum refulgent. Oris rictum habent grandiuſculum ſine *dentibus*: pinnam in tergo ſimplicem, parvam, duas in lateribus ſub branchiis, quarum omnium exterius tegumentum ſpineum in medio crenatum eſt. Oculos valde grandes proferunt, caudam in penicilli modum diſciſſam. Utrinque nonnunquam lituris duabus, rotundis, ac nigris, interdum pluribus ſugillatur in tergo. *Lineam* ſub ventre habent ſerratam, ad anum deſinentem, quam ſi digito in adverſum confrices, cultri modo acutam percipias. *Branchias* habent utrinque quatuor, interna parte veluti fimbriatas, quod etiam Harengis, Celerinis et id genus piſcibus accidit. *Cor* ut ſemen Cicerculae trigonum inter anteriores pinnas ſub branchiis occultatum. *Hepar* ſubrubrum ſiniſtro ſtomachi lateri et oeſophago incubans, ipſumque pylorum amplectens. *Stomachi* figura in conum turbinatur, a cujus ſuperiore parte pylorus exit, multis apophyſibus coecis ac circumdatur. *Lien* dextrae Stomachi parti inhaeret ruber, a pyloro inteſtinum non reflectitur, ſed recta ad anum tendit. Triginta ſub ventre *oſſicula* acuta, aſperam in hoc piſce lineam conſtituentia, connumerare potes. Haec omnia itaque Bellonius, quibus addi poteſt, Hoſce piſces ita pingueſcere, referente Rondeletio, ut cum in craticula aſſantur, pinguitudo veluti oleum diſtillet, adeo ut ab hac pinguedine, ſint qui *Liparim* appellent. *Carnivori* ſunt, et pulices aquaticos venantur. De *generatione* prodit Salvianus, Acones foeminas ovis gravidas, maribus ſemine refertis conſequentibus, ad ſaxoſa litora Majo menſe adnatare, ibique illas parere ſua ova, hos ſuo ſemine foecundare, moxque puſillos inde procreari piſciculos, qui intra paucos dies ad digiti augeantur magnitudinem, tuncque vulgo *Anteſitos* vocari. Aqua exempti mox *emoriuntur*. Gregatim *vivunt*, et temere in retia incidunt. Adeo ſunt *timidi*, ut vel a tremula umbra terreantur. A Luciis, Cyprinis et Truttis adeo ſibi metuunt, ut aliquot aliquando millia, inſequentem inimicum longo per lacum tractu pavidi fugiant, jucundo intuentibus ſpectaculo. Aloſis ſapore perſimiles, vere graciles, autumno optimos Jovius facit. Salviano Julio, Auguſto, Septembri et Octobri menſibus probantur. Craſſiuſculum tamen ſuccum gignunt, difficulter concoquuntur, et mediocriter nutriunt. Cum ſaliendi cauſa exenterantur, *oleum* ex interaneis ad lucernarum uſum colligitur.

HISTO-

Tab XXXI.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

HISTORIAE PISCIUM LIBER IV.

DE PISCIBUS EXOTICIS.

TITULUS I.

De Piſcibus ſquamoſis.

CAPUT I.

De Tajaſica, Paru, Pira-Acangata, et Acarauna.

Poterant quidem et iſti, quos hoc libro trademus piſces, ad ſua genera in praeteritis referri: verum cum tarde nimis ipſorum deſcriptiones et icones in manus noſtras pervenerint, coacti ſumus eos peculiari libello includere.

Tab. XXXII. t. 2. Marcgrav. Hiſt. Braſil. lib. 4. c. 2. *Tajaſica* itaque prout Braſilienſibus vocatur: piſcis eſt octo aut novem digitos longus, corpore obterete et pyramidali, extenuatur enim verſus caudam. *Caput* eſt illi groſſiuſculum et compreſſum: *Oculi* eminentes et nigri, circello aureo: os edentulum. Sex habent pinnas; nimirum ſub qualibet branchia unam oblongam, ſub his in medio inferius unam breviorem: unam in medio dorſo, aliam longiorem verſus poſtremam dorſi partem, et e regione hujus unam in infimo corpore: ſeptima eſt cauda, oblonga et in exitu rotundata. Tegitur ſquammulis parvis, coloris hyalini pallidi, maculis variis fuſcis vermiculatis variegatus per totum, exceptis pinnis poſtbranchialibus et infimo ventre, quae ex pallido ſubflaveſcunt. Cauda eſt undata fuſco. Latet in arena abſconditus; ideoque capitur pedibus, eos ponendo ſuper arenam ubi latet.

Coctus atque aſſatus bene ſapit et convenit cum Hollandorum Poſt, eſt enim carne albiſſima et friabili.

Paru, Piſcis eſt latus et ſubrotundus, verum haud craſſus, novem aut decem digitos longus ab ore ad pinnam caudae, quae duos et ſemis digitos longa et totidem lata: latitudo piſcis ſeptem digitorum. *Pinnas* obtinet ſex: duas magnas ac latas duos circiter digitos; unam in dorſo, alteram in ventre, quae utrobique ad caudam extenduntur; habetque quaevis pinna in fine prominentiam inſtar funiculi, ea videlicet, quae in dorſo quinque digitos, quae in ventre tres digitos longam. Poſt branchias in quolibet latere etiam pinna eſt duos digitos longa, unum lata; et duas in inferiori ventre ſub his, duos digitos longas, anguſtiſſimas. *Capite* eſt parvo, ore elato, anguſto, minutiſſimis dentibus albi coloris; oculis conſpicuis, flavo circulo circumdatis. Totum corpus veſtitur ſquammis mediocribus, quarum dimidius numerus niger eſt, dimidius autem flaveſcit, ita ut lunulas flavas in nigricante corpore geſtare videtur. Circa branchias flavedo eſt, et in initio pinnarum, poſt aures macula flava in qualibet.

Piſcis eſt edulis.

Pira Acangata, id eſt, piſcis duro capite: Percae mediae magnitudine, ſeptem aut octo pedes longus, ore haud amplo, oculis nigris, circello nigricante aureo et ruſo colore mixto. *Pinnas* habet ſex et ſeptimam pro cauda: duas poſtbranchiales, duas in infimo ventre junctas, unam verſus poſteriora in ventre, et unam per totius dorſi longitudinem uſque ad caudam extenſam et erectam, firmis ſpinis ſuffultam, quam in vaginam recondere poteſt. Pinna caudae furcata. Tegitur ſquammulis argenteis, aureo et igneo colore tranſplendente, praeſertim in dorſo; in ventre in argenteo thalaſſinus color tranſlucet.

Pinna dorſi argentea tranſplendens et maculis fuſcis inſignita. Pinnae laterales albae, quae in ventre caeruleſcentes. Caudae quoque pinna in extremitate caeruleſcit. Eſt edulis.

ACARAVNA, Piſcis magnitudine exaequat Paru, ſed non eſt ita latus, et ſquammulas habet nigricantis coloris. Cauda eſt bifida, pinna tres digitos longa, duos lata. Paene utramque branchiam etiam pinnam habet, inferius in antica parte duas anguſtas. Per totum dorſum et per ventrem etiam pinnam utrobique extenſam, acutam, continuam, in poſtica parte corporis circiter unum digitum latam. *Os* parvum, anguſtum, denticulis minutiſſimis. *Oculi* haud magni. In utroque latere prope caudam acutiſſimum habet aculeum; quos in latera poteſt recondere et evaginare et alios piſces laedere: quilibet aculeus fere digitum longus oſſe piſcino conſtans.

Piſcis eſt edulis.

CAPVT II.

De Guaperua, Piranema, et Acarapucu.

TAB. XXXII. 3. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. lib. 4. c. 2.*

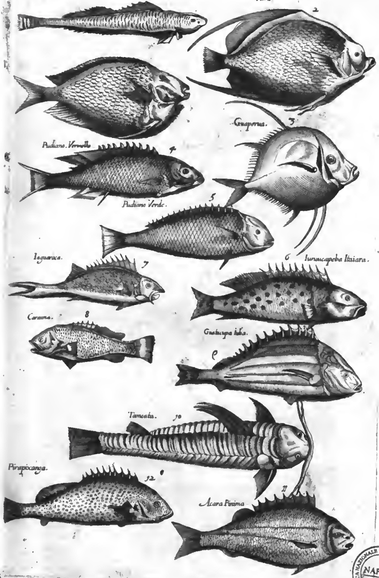
GVAPERVA Braſilienſibus. Piſcis eſt corpore lato et compreſſo, quatuor digitos longo, tres lato, ubi latiſſimus. *Ore* parvulo, denticulis minimis. *Pinnas* habet ſex: poſt quamlibet branchiam unam, parallelogrammi figura: in infimo ventre duas oblongas: in dorſo et inferiore ventre extremo longam ac latam, quae in acumen deſinunt, ſubulae figura. *Cauda* quadrata ſeu potius parallelogramma, unum digitum longa, duas tertias digiti lata. Tegitur ſquammulis coloris nigri, ſplendentis inſtar bombycini, quarum orae (non omnium ſed quarundam) fimbrias flavas habent inſtar ſemilunularum. *Pinnae* ſunt nigrae. Circa os linea craſſa purpurei eſt coloris, et illi perpendiculariter altera ſuppoſita. Corpus tres lineae latae ambiunt, quarum duae per latus et poſticas pinnas extenduntur. Caudam etiam talis ſecat linea et ejusdem coloris; una pro fimbria ipſi eſt, oculorum pupilla nigra, circulo aureo.

PIRANEMA, Piſcis mediocris Carpionis ſeu Percae magnitudine; novem, decem aut undecim digitos longus; latus, ubi maxime, tres digitos aut paulo amplius. *Os* habet amplum, ſubrotundum, edentulum quidem, ſed acutiſſimis prominentiis aſperum: *oculos* magnos inſtar ſolidi Hollandici, pupilla cryſtallina, circulo aureo ſplendente, qui ſuperius ad dimidiam partem coloris eſt miniati. Branchias habet admodum amplas. Pone has in quolibet latere pinnae digitum quidem longae, ſed haud latae, et ſubter has in ventre duae ſibi propinquae duos digitos longae et ſeſquidigitum latae, triangulares, ſpinis ſuffultae. A ventris medietate ad caudae exortum uſque pinna protenditur tres et ſemis digitum longa, unum lata, itidem ſpinis intertexta, quam abſcondere fere poteſt in rima ad hoc comparata: per univerſum dorſum, ab occipitis fine ad exortum caudae, pinna extenditur quinque digitos longa, paulum plus digitum lata, tenui membrana conſtans, duabus et viginti ſpinis intertexta, quam erigere atque deprimere et fere abſcondere poteſt in rima. *Cauda*, quae a corpore protenditur, ſeſquidigitum eſt longa, unum lata, pinnam habet tres et ſemis digitos latam, et plus quam ſeſquidigitum longam. Color totius piſcis eſt argenteus laccatus lacca florentina. Squammulas habet minutulas quaſi triangulares: in ventre plus albicat, ſeu argenteo minus laccae intermixtum cernitur.

Capitur in mari et boni eſt ſaporis, edulis.

ACARAPVCV, fluviatilis piſcis, in ſeſquipedalem longitudinem excreſcit, ubi latiſſimus quatuor aut quinque digitorum. *Os* acuminatum circiter

Tab. XXXII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

citer duos digitus longum, haud amplum, labia abſcondere et contrahere poteſt, ut ſolum hiatus appareat, nullos habet dentes. *Oculi* magni, pupilla nigra ſplendente, circulo ex albo et fuſco mixto. *Pinnas* habet ſeptem: unam per dorſi longitudinem ad caudam fere extenſam, non latam, quam erigere et ſpinis ſuſtentare, atque recondere poteſt: poſtbranchiales duas, totidem in infimo ventre, unam poſt anum: Septimam pro cauda, furcatam quatuor aut quinque digitos longam. Totus ſplendet ſquamis argenteis minoribus: in dorſo tamen aliquid aurei admixtum: et in quolibet latere ſex oblongae maculae caeruleae ruſeſcentes, non ita conſpicuae. Pinna dorſi et cauda dilute cinerei ſunt coloris, ut et laterales, duae in infimo ventre flaveſcunt paulum, ut et ea quae prope anum. Edulis eſt.

CAPVT III.

De Pudiano vermelho, Pudiano verde, et Juruucapeba.

Tab. XXXII. 4.5.6. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. lib. 4. c. 3.*

PVDIANO *Vermelho* vulgo, ſed rectius *Bodiano*: Braſilienſibus *Aipimixira*, et *Tetimixira*, Piſcis mediocris Percae magnitudine. Latitudo corporis, ubi maxima, duorum digitorum prope caudam unius aut paulo plus. Corporis fere aequalis latitudo eſt. *Caput* parvum, *os* acutum, ſuperius in anteriori parte tres denticuli acuti, minimi, inferius item, et verſus interiora in utraque mandibula alii minimi denticuli. *Oculos* habet paululum eminentes, pupilla nigra, exteriori albo, hinc flavo circulo. *Pinnas* habet ſeptem: nimirum duas plus digito longas, haud latas, poſt branchias in utroque latere unam: ſub his duas junctas in ventre: aliam in ventre verſus caudam duos digitos longam, ſecundum longitudinem adnatam: unam item talem in dorſo, tres et ſemis digitos longam: et ſeptimam pro cauda, quae eſt quadrata, digitum longa et lata. Tegitur piſcis ſquammis ſubtilibus, ita arcte complicatis, ut ad tactum glaber eſſe videatur. *Color* totius corporis flavus cum aureo mixtus. Summitas autem capitis et totum dorſum ad media utrimque latera, et fere uſque ad finem dorſalis pinnae, purpurei eſt coloris egregii cum lacca mixti: extrema ora pinnae majoris in ventre verſus caudam etiam purpuraſcit, ut et pinnae illi junctae totaliter: reliquae pinnae flavae cum aureo colore mixtae, ut et totum reliquum corpus. Pars ultima pinnae majoris in dorſo etiam flava ut et cauda. Piſcis eſt edulis.

Pudiano Verde Luſitanis. Piſcis oblongus, nimirum decem digitos ab oris extremo ad caudae initium; corpus tres digitos latum, circa caudam autem ſeſqui. *Os* acuminatum, haud amplum, anterius in ſuperiori mandibula habens duos dentes acutos, longos; et ſeriem denticulorum minimorum: inferius in anteriore parte quatuor, longos, acutos, et ſeriem minutorum candidorum. *Oculos* habet parvos, pupilla nigricante, circello primum aureo, dein exterius albeſcente. *Pinnas* obtinet ſeptem, nimirum unam per dorſi longitudinem extenſam, ſex et ſemis digitos longam, dimidium latam, quam ſpinis erigere et ſuſtinere poteſt: poſt utramque branchiarum unam, duos digitos longam, paulo plus uno latam: ſub ventre duas parvas junctas: a medio autem ventre inferiori una tendit paene ad caudae exortum, quatuor digitos longa, unum fere lata: Septima pinna eſt cauda, quae eſt quadrata aut parallelogrammi figura, ſeſquidigitum longa, duos lata.

Totus piſcis veſtitur ſquammis latis, quae ita compoſitae ſunt, ut meri cubi ſibi appoſiti videantur; lutei ſeu aurei coloris ac per totum ambitum linea ſeu fimbria elegantiſſima azuri ſeu caerulei coloris. *Caput* ſuperius aureum eſt cum magna macula coloris ex viridi thalaſſini, circumdata azureo et azureis flavis ſubviridibus et albi-

cantibus ſtriis variegatum. *Pinnae* duae laterales ſeu poſtbranchiales et duae in ventre albicant, in laterali ambitu caerulea lineola praeditae. *Pinna* dorſalis aurei eſt coloris et ſtriis undulatis caeruleis ſecundum longitudinem notata, quae in ventre major ex rufo ad brunum vergit colorem, ſtriis itidem caeruleis ſecundum longitudinem. *Cauda* ruſeſcit ſtriata thalaſſino ac caeruleo ſecundum longitudinem, in extremitate autem paululum vireſcit.

Piſcis inſignis coloris et edulis. Capitur in mari.

Juruucupeba, aut etiam *Itaiara*. Piſcis longus ſeptem aut octo digitos, duos aut tres latus, ubi latiſſimus: *ore* ſatis patulo, et ex triangulari rotundo lingua anguſta, brevi, denticulis minutiſſimis: *oculis* rotundis, pupilla cryſtallina et circulo rubro. Poſt branchias in utroque latere habet pinnam ſeſquidigitum longam, quadratam et exterius circinatam: ſubter has, duas in inferiori ventre junctas; paulo poſt occipitium incipit pinna anteriori medietate ſpinis ſuffulta, poſteriori mollis, quae tendit ſecundum longitudinem dorſi ad caudam uſque, et ſemper ſit latior, prope caudam digitum lata. In inferiore corpore verſus caudam etiam pinnam habet haud amplam. *Cauda* conſtat pinna ſeſquidigitum longa, plus uno lata et quadrata.

Squammatus piſcis, ſed ſquammis ita complicatis, ut laevis eſſe videatur. Piſcis univerſi color egregie ruber, in ventre autem ex rubro et albo maculatus; in lateribus autem conſtanter maculas habet puniceas, nigras, varias, majores et minores. *Pinnae* omnes ſunt rubrae et nigro maculatae.

Pinguis eſt piſcis et boni ſaporis, optimus tamen aſſatus. Capitur in mari inter ſcopulos. Parieti recens appenſus noctu toto corpore clare lucet.

CAPVT IV.

De Jaguaraca, Carauna, Cururuca, et Guatucupa Juba.

TAB. XXXII. 7. 8. 9. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. lib. 4. c. 3.*

JAGVARACA. Piſcis eſt mediocris Percae magnitudine, *ore* acuto, edentulus. Oculos habet magnos, pupilla cryſtallina nigra, magna et ampla, circulo coloris argentei, et ſuperius maculam ſanguineam habente. *Pinnas* habet in lateribus et infimo ventre ſimiles praecedenti piſci: per dorſum vero ſecundum longitudinem extenditur pinna digitum lata, uſque ad unum digitum ab initio caudae, conſtans tenui membranula undecim ſpinis acutiſſimis ſuffulta, quam poteſt elevare et ſubſternere pro libitu: atque non ſolum componere, ſed et abſcondere in rima cui pinna inſidet.

Hanc ſequitur alia contigua unum digitum lata, pertingens ad caudae exortum, duos digitos longa, triangularis et ſuperius deſinens in acumen. *Caudae* autem pars reliquo corpori ſubtenſa rotunda eſt, ſeſquidigitum longa, continens pinnam furcatam, cujus pars inferior duos digitos longa, ſuperior paulo longior. Ad branchias in utroque latere, in quolibet duos habet aculeos, in quorum medio alii ſunt minimi: his branchiis et aculeis ferit et vulnerat: ferit etiam cum ſpina dorſali et cum iis, quae ſunt in infimo ventre, ad quarum ſingularum latus aculeus eſt ſatis longus, et quidem in pinna prope caudam in infimo ventre ſpina eſt unum digitum longa.

Totus piſcis tectus eſt ſquammulis eleganter diſpoſitis; et quaelibet ſquammula in ambitu minutiſſime eſt ſerrata. Color totius corporis eſt argenteus, in ventre plane albicat. *Caput* ſuperius incarnati eſt coloris, et hiſpida teſta munitum. *Pinnae* omnes coloris ſunt dilute incarnati: ea autem, quae in dorſo ſpinis ſuffulta, prope ſpinas auro eſt umbrata.

Caro

Caro pinguis et boni ſaporis, praeſertim ſi piſcis aſſetur. Capitur in mari inter ſcopulos.

Carauna. Magnitudinem et figuram habet ut *Juruucapeba*, differt tamen capite et colore corporis. *Pinnas* quoque eodem modo poſitas habet ut ille. *Os* autem obtinet lunatum; dentesque habet acutiſſimos, ſed minutos: *Branchias* amplas, quae aculeis in poſtica parte ſunt munitae. *Oculi* verſus ſummitatem capitis in lateribus poſiti non longe ab invicem haud magni, pupilla ovali nigra, quam ambit circulus ruber. Squammulis in univerſum veſtitur lunatis, coloris miniati per totum, et ubique punctula nigra, magnitudine ſeminis papaveris inſparſa habet, praeterquam in ventre.

Capitur in mari inter ſcopulos: eſtque edulis, molli admodum carne atque boni ſaporis.

Cururuca, ſpecies *Corvinae*; Piſcis fluviatilis, ſeſquipedem longus, corpore oblongo; ore ſatis amplo, oculis mediocribus, nigris. *Pinnas* habet ſeptem: unam per dorſi longitudinem ad caudam fere protenſam, quae diviſa eſt et prior pars latior, tres digitos ferme; et totidem longa, triangularis, ſpinis ſuffulta, poſterior longior, ſed exilior. Cauda fere quadrata. Squammas habet mediocris magnitudinis argenteas cum auro et ſubfuſco pauco mixtas, praeſertim in dorſo et lateribus. Pinnae in dorſo et lateribus ac cauda, cinereae; in medio ventre flaveſcunt, et fuſceſcunt. Edulis eſt.

Guatucupa Juba, in duorum pedum longitudinem excreſcit, dorſo paulum incurvato. *Os* habet triangulare, acuminatum, dentes parvos acutiſſimos. *Oculos* magnitudine ſtuferi Hollandici, pupilla magna, nigra, ſplendente circulo rubro. *Pinnas* habet molles ſine ſpinis in lateribus; nimirum unam in quolibet latere, poſt branchias, anguſtam, duos et ſemis digitos longam: duas tales junctas et ventre ſubter illas unica ſpina munitas: et unam prope anum digitum longam ac latam, unica quoque ſpina armatam. Ante medium dorſum verſus occiput, incipit pinna deſinens ad caudae initium, quinque digitos longa, unum fere lata, quae duabus et viginti ſpinis erigitur: cauda duos paene digitos longa, unum lata, pinnam habet plus uno digito longam et quatuor latam paululumque exterius verſus interiora arcuatam. Veſtitur ſquammis paulo majoribus, coloris argentei et ſtriis flavis et ex argenteo rufeſcentibus, ſecundum longitudinem extenſis a capite ad caudam uſque. In utroque latere etiam a capite ad caudam eminens linea tendit. *Caput* ex argenteo, ruſo, flavo mixtum. Pinnae albae ſive argenteae, caudae pinna rufa: venter albus. *Idem. Lib. 4. c. 4.*

Capitur in mari inter ſcopulos. Boni eſt ſaporis, et lingua et caro circa mandibulas longe optimi ut in Carpione.

CAPUT V.

De Pira Jurumenbeca, Tamoata, Acara, et Pira Pixanga.

Tab. XXXII. n. 12. *Idem l. 4. c. 4.*

PIRA JURUMENBECA vulgo *Boca-molle*, quia molli ore et aquis extractis ſtatim moritur: vivit in mari in coeno: oblongus piſcis haud latus: novem aut decem interdum pedes longus, duos et ſemis latus, ubi latiſſimus. *Os* habet elevatum: quod ampliare et rotundare poteſt: oculos magnos, pupilla cryſtallina, circulo ex argenteo et brunno mixto. *Septem* habet pinnas, duas anguſtas poſtbranchiales, duos digitos longas: duas in infimo ventre junctas, duos fere digitos longas, unum latas, unam poſt anum firma ſpina ſuffultam: ſextam per dorſum extenſam et biſectam; anterior ejus pars ſeſquidigito longa, unum lata, triangularis, quam erigere et in rimam recondere poteſt, mollis et translucens, altera pars uſque ad caudam fere porrecta, tres digitos longa, ſemidigitum lata, itidem mollis. Septima eſt cauda, duos fere digitos longa, ſeſquidigitum lata, figura pentagoni, cujus baſis inſerta in corpus.

Squammas habet toto corpore argenteas, ſplendentes, mediocris magnitudinis: in dorſo viridis et aureus color tranſplendet. Pinnae argenteae et in medietate exteriore aureae. In quolibet latere linea tendit paulum clara, etiam argentei coloris ut reliquum corpus.

Edulis eſt et boni ſaporis.

Idem l. 4. c. 5. TAMOATA, Luſitanis Soldido (quia armatus) piſcis fluviatilis ſeu aquae dulcis, edulis. Longitudo corporis ab occipitio ad initium caudae trium et ſemis digitorum; longitudo capitis unius digiti; latitudo paulo major. Craſſities corporis; ubi maxima, nimirum poſt occipitium, trium, circa caudam duorum. *Caput* latum ranae ferme modo; *os* haud amplum; ad cujus quodlibet latus filum habet unum digitum longum inſtar barbae, os edentulum. *Oculi* minimi cryſtallini, magnitudine ſeminis papaveris, circello aurato cincti. Pinnas obtinet octo; ad quamlibet branchiam unam, digitum longam, firmam inſtar cornu in uno latere, directe a latere protenſam: duas in infimo ventre, non ita firmas at ejuſdem magnitudinis: unam in medio dorſo, alteram in eodem dorſo prope caudam, minimam: unam parvam in infimo ventre prope caudam et octavam pro cauda, digitum longam et latam. Totum caput ſuperius tegitur teſta dura inſtar clypei: et univerſum corpus veſtitum eſt lorica ex oblongis ſquammoſis corporibus compoſita: ſuntque haec corpora per ambitum minutiſſime ferrata et quadruplici ordine tota lorica diſpoſita: id eſt, coëunt partes ſeu ſquammae loricae in utriuſque lateris medio, in dorſo et in infimo ventre. Color totius piſcis obſcure ferreus, praeſertim in capite. Carne bona eſt.

Piſcis hic aqua carens in fluvio ubi eſt, tempore ſicco, per terram abit ut aquam quaerat.

Idem l. 4. c. 6. *Acara Pinima.* Piſcis eſt latus, dorſo incurvato, ſex aut ſeptem digitos longus, quatuor latus, ubi latiſſimus, parvi Carpionis figura aut verius Percae miſnicae. *Os* habet haud amplum, denticulos minutiſſimos: oculos ſatis magnos pupilla nigricante tranſplendente, circulo rubro, fuſco et albo: *Pinnas* ſeptem; unam per totum dorſum extenſam et continuam verſus anteriora minus uno digito latam, verſus poſteriora latiorem: hujus pinnae medietas anterior ſpinis ſuffulta eſt et illam in rimam poteſt recondere: poſt branchias in utroque latere unam duos digitos longam, haud latam, in medio ventre duas junctas ſemidigitum ferme longas firma ſpina ſuſtentatas: inter anum et caudam inferius itidem unam firma ſpina munitam: Septima pro cauda eſt furcata, pluſquam ſeſqui-digitum longa, totidem lata.

Totus veſtitur ſquammulis argenteis ex auro ſplendentibus: in quolibet latere ſeptem magnas habet ſtrias ſecundum longitudinem ad caudam uſque extenſas, coloris fuſci ſplendentis (in quibuſdam aurei ſeu lutei) a ſummo item capite per utrumque oculum ad extremitates oris, in quolibet latere capitis lata ſtria nigra deſcendit, ad cujus oram aliquid caerulei admixtum eſt. Ultra harum ſtriarum exortum in dorſo, nimirum ubi pinna dorſi initium ſumit, itidem per quodlibet latus deſcendit nigra ſtria uſque ad exortum pinnae lateris ſeu oram branchiarum. Omnes pinnae et cauda coloris ſunt lutei ſeu aurei ſplendentis. Capitur in mari inter ſcopulos: et eſt edulis atque boni ſaporis.

Pira Pixanga, Belgis Gatviſch, quia in initio antri inter ſcopulos degit in mari. Longus eſt novem digitos, ab initio oris ad exortum caudae. *Cauda* duos digitos longa. *Os* ſeſquidigitum amplum, minutis ſed acutiſſimis denticulis praeditum. *Caput* haud magnum: oculi magni, prominentes, pupilla coloris inſtar Turcoidis optimi, circulo nigro, cum aureo et ſanguineo mixto. Branchiae in triangularem figuram deſinunt, ampla et acuta ſpinula praeditae. *Pinnas* habet ſeptem: unam per totius dorſi longitudinem extenſam, unum ferme digitum latam, et in poſtica parte latiorem, cujus prior medietas undecim firmis ſpinis ſuſtinetur, poſterior eſt mollis.

Poſt

Poſt branchias in utroque latere unam, duos digitos longam et totidem latam, ſubrotundam et carnoſam: quas junctas in medio paene infimo ventre, unica ſpina ſingulas firmatas: unam mediocrem poſt anum ſpina munitam. Septima eſt pro cauda, duos fere digitos longa et totidem lata, non ſecta ſed extremo ambitu ſubrotunda. Tegitur ſquammulis parvulis per totum corpus, ad tactum glaber, niſi a cauda verſus caput digitis fricetur. Totum corpus, caput, pinnae, cauda ex albo flaveſcunt: et per totum variegantur maculis ſanguinei coloris diluti; rotundis, magnitudine ſeminis cannabis: quaedam etiam in ventre majores. Pinnae eodem modo maculatae in ambitu ſuo obſcurius rufeſcunt. Figuram fere Auratae habet. Edulis eſt ac boni ſaporis.

Captus per trihorium extra aquam poteſt vivere: bihorium poſtquam mortuus eſſet, aperiebam illum et cor adhuc movebatur exemptum: cor ſitum erat ſtatim poſt fauces, et aſpera arteria in id inſerebatur, eratque digitum remotum a reliquis viſceribus per mediaſtinum; minimum utique et vix granum tritici aequans etiam quando ſpiritu inflatur.

CAPUT VI.

De Vubarana, Capeuna, et Acarapitamba.

Tab. XXXIII. f. 2. 3. *Idem H. B. l. 4. c. 7.*

Vubarana. Piſcis figura corporis Truttae noſtrati ſimilis, ubique ferme aequalis craſſitiei, paulum tamen in dorſo exaltatus, verſus caudam autem anguſtior. Corpore oblongo, quadrante cylindraceo: pedalis longitudinis, ſemipedem craſſus. *Caput* acuminatum ſeu coactum, haud magnum: oculi ſtuferi magnitudine, pupilla nigra, circulo primum aureo, exterius argenteo: *Os* edentulum et lapis illi pro lingua. In medio dorſo unicam habet pinnam duos paene digitos longam, unum anterius latam, trapezii figura, non tamen duris ſpinis firmatam. Poſt branchias in quolibet latere verſus inferiora parvam pinnam oblongam et anguſtam obtinet; et duas tales laterales ad infimum ventrem e regione dorſalis: prope anum unam parvam. *Cauda* conſtat pinna furcata inſtar harengi, plus duobus digitis longa. Squammulas habet ordine lineari ſecundum longitudinem corporis poſitas, ita affabre, ut ad tactum quaqua verſus glaber videatur. Superne ſi aſpiciatur olivacei eſt coloris, at eminus aut lateraliter ſi intuearis, plane argenteus ac ſplendens videtur, et dorſum caeruleſcit ex argenteo: venter plane albus: branchiae ita glabrae ſunt, ut laminae argenteae videantur.

Aſſatus boni eſt ſaporis, nec opus eſt deſquammare: coctus non ita commodus ob multitudinem ſpinarum per carnem diſperſarum.

Capevna. Piſcis corpore oblongo non lato, qui in ſeptem digitorum longitudinem excreſcit. *Os* illi obtuſe acuminatum; habetque in ſuperiore atque inferiore mandibula unam ſeriem minimorum denticulorum: tota cavitas oris cum lingua ſanguinei coloris inſignis: *Oculi* illi parvi, ſtuferi magnitudine, cryſtallini, circulo partim argenteo colore variegato. *Pinnas* obtinet ſeptem: in quolibet latere poſt branchiam unam oblongam, tenuem quaſi triangularem: duas triangulares in infimo ventre; unam poſt anum firma ſpina munitam: unam per dorſi longitudinem excurrentem, cujus anterior medietas ſpinis munita, quem recondere poteſt, poſterior mollis et ſine ſpinis: cauda bicornis, molli pinna. Tegitur ſquammulis parvis argenteis, in quibus aliquid aurei tranſplendet. In quolibet latere habet duas lineas craſſas aurei coloris, unam a ſummitate oris per oculos et medium latus tendentem ad caudam, alteram magis ſuperius per dorſi latum pergentem. In ſummitate capitis liveſcit. Pinnae omnes ſunt cinereae: *Venter* albus ut et ejus pinnae.

Coctus boni eſt ſaporis. Capitur in mari inter ſcopulos.

Acara

Idem. Lib. 4. cap. 8. ACARA PITAMBA, Piſcis oblongo corpore ut mullus ſeu barbus, in duorum pedum aut etiam majorem longitudinem excreſcit: *Os* habet minutum et dentes: *Oculos* amplos, pupilla cryſtallina, circulo miniato: *Pinnas* ſeptem; unam a ſummitate dorſi tendentem ad exortum caudae fere, ſpinis ſuffultam, digitum latam aut paulo amplius: poſt quamlibet branchiam unam tenuem et longam; ſubtus in ventre duas junctas, et prope anum unam: *cauda* conſtat pinna quinque digitos longa, quae in duo obliqua cornua deſinit. *Squammis* totus veſtitur modo Carpionis, eleganter ex purpureo caeruleis. In utroque latere in medio ab oculis ad caudam tendit linea ſeſquidigitum lata; aurei coloris, per totum autem dorſum et latera uſque ad hanc lineam puncta aurea majuſcula habet: ſub linea in lateribus ſubtiles lineas aureas ſeu flavas, ſecundum longitudinem. Venter albicat. Pinnae laterales et ventris ex albo flaveſcunt. Dorſalis pinna et tota cauda aurei ſunt coloris.

Optime ſapit aſſatus, et melius quam coctus. Pinnae ejus lucent noctu. Capitur in mari.

Hic piſcis a cruſtaceo quodam animalculo vexatur, ſeſquidigitum longo, digitum craſſo, figurae oblongae, ut cauda Gammari et eodem modo formato et cruſtato: conſtat autem ſeptem juncturis, et habet quatuordecim brevia crura, unguiculis acutis praedita, in quolibet latere ſeptem: anterius corpuſculum paululum ampliatur. *Corpus* molle eſt ſub cruſta inſtar cochleae lenta cute obductum: nec oculi nec os apparent. Hoc animalculum ori piſcis ſe ingerit et unguiculis ſuis arcte faucibus inhaeret, nec unquam piſcis ſe ab illo liberare poteſt. Poſterò die adhuc vivebat capto piſce et pridie mortuo; in totum albi eſt coloris.

CAPVT VIII.

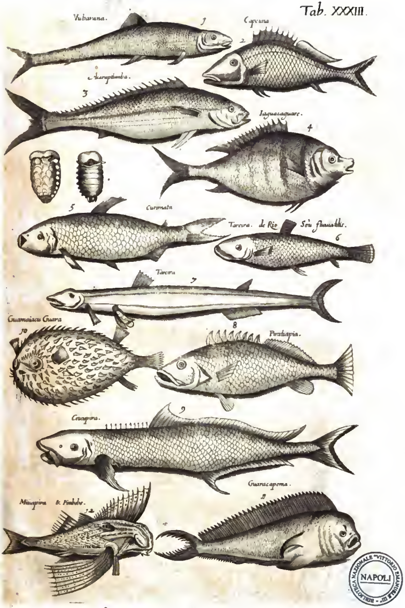
De *Jaguacàguare*, *Carimata*, *Tareira*, *d'Alto*, et *Tareira de Rio*.

TAB. XXXIII. 4. 5. 6. 7. *Idem. lib. 4. c. 8.* JACVACAGVARE, Luſitanis *Jaqueta*, id eſt, interula, a colore, quia nigritae ejuſdem coloris amiciuntur. Piſcis inſtar Percae noſtrae latus et obrotundus, ad ſummum octo digitos, quinque aut ſex latus, *Os* habet parvum, cum minutulis dentibus ordine digeſtis: *Oculos* mediocres cryſtallinos, circulo fuſco: *Pinnas* porro ſeptem, unam a medio dorſo ad exortum caudae protenſam, ſpinis ſuffultam anteriore quidem parte ſemidigitum latam, poſteriori latiorem et in trianguli figuram deſinentem. Duas poſt branchiales, duas in inferiori ventre; unam poſt anum latiuſculam: caudam denique duos digitos longam, parellelogrammi figura, quae in duo cornua deſinit. Squammis veſtitur, inſtar percae, majuſculis; quae e cinereo caeruleſcunt. A dorſo autem per latera latae lineae deſcendunt ad ventrem nigrae, in quolibet latere quinque. Superius caput quoque nigreſcit: venter vero albeſcit atque erubeſcit. Pinnae omnes e cinereo caeruleſcunt, et quodammodo nigricant verſus extremitates. Tota denique cauda nigra eſt. Edulis eſt piſcis.

Haud male convenit cum Mormyro Geſneri, niſi quod Icon in eo differat, quod in Mormyro Geſneri plures lineae nigrae vel pullae a dorſo ad ventrem per latera deſcendant.

CVRIMATA. Piſcis Carpioni, figura, colore, carne valde ſimilis: ſeſquipedem longus, quatuor et ſemis digitos latus: *capite* Carpionis; *ore* rotundo et edentulo: *corpore* oblongiori, et ſquammis majuſculis. *Pinnas* habet ſeptem praeter caudam; nimirum duas poſtbranchiales, duas in medio ventre inferiori, unam poſt anum, et unam plane parvulam parallelogrammam huic oppoſitam in dorſo; unam denique in medio dorſo, magis longam quam latam. Totus piſcis coloris eſt argentei ut Carpio, et ejuſdem ſaporis. Non capitur niſi in dulcibus aquis.

TA-

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

[illegible] BIBLIOTECA [illegible]

Idem H. B. l. 4. c. 9.

Tareira d'Alto, id eſt marinus, piſcis tereti corpore, decem digitos longus (reperiuntur et majores) quinque craſſus, ubi craſſiſſimus, nam verſus poſteriora ſenſim minuitur. *Caput* habet colubrinum, ſupra oculos in duo tubera elatum: oculos pupilla nigra, circulo flaveſcente; *os* acuminatum ſatis amplum, interius flavum denticulis acutiſſimis munitum, quales et lingua habet. *Pinnas* obtinet octo, nimirum in quolibet latere poſt branchias unam, uno plus digito longam, trientem latam, directe a latere protenſam: poſt has interſtitio paene ſeſquidigiti in infimo ventre duas junctas figura trapezii, duos digitos longas et totidem fere latas in extremitate: verſus caudam in infimo ventre unam duos digitos longam in corpore extenſam, ſed plane anguſtam, ſupra hanc in dorſo parvula eſt inſtar cuſpidis cultelli: in medio dorſo una paene quadrata, duos digitos lata, plus uno longa: Octava eſt cauda vix ſeſquidigitum longa et furcata. *Pinnae* autem inſtar foliorum papaveris ſunt tenues, et mollibus ſpinis ſuſtentantur. *Squammulis* veſtitur peltatis, ita affabre compoſitis, ut ad tactum glaber videatur. Venter totus albicat: latera et dorſum ſecundum longitudinem lineas habent alternatim flavas et virides. *Orae* ſquammularum circumcirca brunnae ſunt, et videntur, quaſi rhombi ordine poſiti eſſent, brunnis lineis circumſcripti, et ac ſi per unum ordinem tenderet linea, flava, per latera viridis. Pinna in dorſo ſecundum longitudinem ſtrias habet brunnas reliquae flavas *Cauda* itidem ſtriata brunno. Caput ſuperius maximam partem brunnum. Piſcis aſſandus, nam coctus non ita bonus eſt. Sapore autem multo antecellit Tareira do Rio, qui multas habet ſpinas.

Tareira do Rio, i. e. fluviatilis, oblongo corpore, dorſo recto, ventre paululum protuberante: inferior illius mandibula longior ſuperiori: dentes habet acutiſſimos et inter eos duos longiores in medio inferioris mandibulae, et quatuor tales in ſuperiore: mordet vehementer: *Oculi* ſatis magni, prominuli, pulchri, pupilla atra, caetera nigri *Caput* Lucii capiti parum ſimile. Longus eſt piſcis quindecim aut ſedecim digitos. *Pinnas* habet ſex: nimirum duas oblongas poſt quamlibet branchiam unam, duas junctas oblongas in infimo ventre, unam poſt anum parallelogrammi figura; unam in medio dorſo magnam, rectam, parallelogrammam, plus tribus digitis longam, duobus latam. *Cauda* parallelogramma pinna conſtat, duos et ſemis digitis longa, ſeſquidigitum lata, in extremitate circinata. Totus tegitur ſquammis ſatis magnis, fuſcis in dorſo et lateribus; verum in lateribus fuſcum argenteo eſt variegatum, ut ita per fuſcum argenteum videatur. *Caput* tegitur dura teſta fuſca. Venter totus albicat. Pinnae omnes fuſcae, ſed nigro undulatae transverſum ut Niſi cauda: itidem et cauda. Capitur in fluviis. Edulis eſt, ſed multas habet ſpinas.

CAPUT VIII.

De Piratiapia, Ceixupira, et Piquitinga.

Tab. XXXIII. ſ. 10. *Idem H. B. l. 4. c. 9.*

Piratiapia piſcis eſt oblongo corpore et ſatis craſſo, interdum tantam magnitudinem acquirit, ut quinquaginta libras aequet: *Oris* pars inferior longior ſuperiori. *Denticulos* habet acutos, inordinate poſitos et tota oris cavitas cum lingua eſt rubra. *Oculi* prominentes, pupilla cryſtallina ovali et circulo rubro. Ante utrumque oculum habet foramen. *Branchiae* deſinunt in triangularem figuram, et ſunt amplae. A ſummitate dorſi ad caudam uſque extenditur pinna, quae ad medietatem anteriorem ſpinis ſurrigitur, reliqua medietas eſt mollis. In inferiori corpore prope anum etiam pinnam mollem habet obrotundam: in quolibet latere poſt branchias unam, et duas in infimo ventre junctas, oblongas. *Cauda* fere quadrata eſt, at in extremitate paulo latior quam in exortu. *Squammis* veſtitur parvis. *Dorſum* et infimus venter cinnabrii ſunt coloris, latera ex gryſeo fuſceſcunt.

In totum praeterea eſt maculatus, et in dorſo quidem maculas habet majores nummo miſnico, ex gryſeo fuſcas, in lateribus vero et infimo ventre mi-

nores ejuſdem coloris. *Pinnae* omnes cinnabrii coloris, in extremis oris lineam albiſſimam habentes, atque eam fimbriam latam nigerrimam. Poſtbranchiales pinnae totaliter cinnabriae ſunt ſine fimbria nigra aut alba. Dorſalis pinnae medietas anterior tota rubra, reliqua fimbriata albo et nigro ut reliquae. Optimi ſaporis carnem habet ſi coquatur.

CEIXVPIRA, acquirit interdum longitudinem novem ac decem pedum, atque craſſitiem corporis humani, corpore oblongo et capite atque figura corporis Tuberoni haud abſimilis. Quem deſcribo tantum duos pedes erat longus cum ſemiſſe. Erat illi *caput* compreſſum et latum, ſeptem digitos longum et fere quinque latum: *Os* haud inamplum pro mole corporis, parabolicae figurae, edentulum, prominentiis tamen acutiſſimis conſertim repletum: lingua lata: oculi albi haud magni, paulo majores duplo ſtuſero Hollandico, pupilla cryſtallina. *Branchias* habet ſatis amplas: *Pinnas* ſeptem, nimirum poſt quamlibet branchiam unam, directe a latere protenſam triangularem, ſemipedem longam, duos et ſemis digitos latam, ubi latiſſima. Interſtitio fere ſex et ſemis digitorum ab occipitio in medio dorſo incipit pinna quatuordecim digitos longa, in initio triangularis, et quatuor digitos alta, hinc ſenſim minuitur, et ad caudam ferme pertingit, ibique triangulo deſinit. Huic oppoſita eſt ejuſdem figurae una in infimo ventre, undecim digitos longa, deſinens cum ſuperiore, ſed non cum illa incipiens. Infra duas poſtbranchiales in infimo ventre duas habet junctas, quamlibet tres et ſemis digitos longam et ſeſquidigitum latam. Septima pinna eſt cauda, incipiens duorum digitorum interſtitio a fine dorſalis et ventris, bicornis, ſuperius cornu fere octo digitos longum, inferius paulo brevius, nimirum ſeptem digitorum. Pinnae omnes anterius ſpinas habent, ſed molles. In interſtitio inter occiput et dorſalem pinnam, octo oſſeos triangulares aculeos prominentes obtinet, quos recondere in carne et erigere poteſt, ac pro armis uſurpare. Ante quemlibet oculum, intervallo unius digiti foraminulum habet duplex. *Caput* oſſeum et glabrum. Totum corpus exiguis ſquammulis veſtitur, ita ut totus piſcis glaber videatur. Colore totus eſt niger, excepto tamen ventre, qui albiſſimus inſtar cretae; in lateribus (inter album et nigrum) paululum caneſcit nigredo, caetera, ut dictum, nigerrima. *Pinnae* omnes nigrae, exceptis duobus infra poſt branchiales in infimo ventre quae albae ſunt, oris nigricantibus. In utroque latere piſcis linea quaedam profundior reliquis ſquammulis tendit ad caudam uſque; ejuſdem cum corpore coloris.

Piſcis gravis ac pinguis eſt, ac pro optimo habetur inter omnes in Braſilia, praeſertim quando adhuc mediocris eſt magnitudinis. Capitur in Mari.

PIQVITINGA eſt duos, aut paulo plus digitos longus, figurae paene ut Piabucu, a quo non multum differt, ut dicam. *Os* habet parvulum, ſed quod ample aperire et rotundare poteſt: *Oculos* ſatis magnos, nigros, circulo argenteo: branchias amplas: pinnas ſex et ſeptimam pro cauda: nimirum duas poſtbranchiales, triangulas, inferius poſitas: duas junctas in medio infimo ventre: unam triangularem in medio dorſo, unam poſt anum: cauda conſtat pinna furcata. Color capitis argenteus ſplendens, ſuperius olivaceo imbutus. Tegitur ſquammulis albis, in dorſo tamen olivaceus color tranſlucet. Pinnae omnes albae. Differt a *Piabucu*, quod ille paulo major evadat, et linea illius lata non ſplendeat, cum reliquum corpus ſplendeat, quod in hoc contrario ſe habet. *Piabucu* etiam pinnam habet in dorſo prope caudam, qua hic caret. Caeterum caro ſimilis, edulis. *Idem l. 4. c. 10.*

CAPVT IX.

De Camuri, Guaracapema et Miivipera.

TAB. XXXIII. *Idem l. 4. c. 10. et 11.*

CAMVRI Luſitanis *Robalo*, piſcis eſt duos pedes longus. Lupo noſtro figura corporis ſimilis atque etiam ore, craſſus plus uno pede, ubi craſſiſſimus:

ſimus: *caput* ſeſquipedem paene longum: *os* ſemilunare, in medio paulum acuminatum, ſex digitos longum, ſed quod magis dilatare atque rotundare poteſt, ita ut circumſerentia ejus fiat tredecim digitorum: *oculos* habet dupli ſtuferi magnitudine, pupilla cryſtallina, circulo aureo: *Pinnas* octo; nimirum duas in dorſo, priorem tres digitos longam et paulo plus latam, firmis ſpinis ſuſtentatam, quam in rimam recundere poteſt: alteram huic magnitudine parem, ſed ſpinis deſtitutam, nec habentem quo condatur: duas poſtbranchiales, paulo plus tribus digitis longas, duas in infimo ventre quatuor digitos longas, duos et ſemis latas, unam talem poſt anum; octavam pro cauda, quae eſt furcata, quinque digitos longa, ſex lata. *Squammas* habet ut Carpio, coloris argentei, ſplendentes, in dorſo autem et lateribus aureus admiſcetur. Venter plane albicat: Pinnae ſunt aurei coloris, quibus aliquid fuſci admixtum eſt, in quolibet latere ſuperius a fine branchiarum uſque ad medium exortus caudae, ductam habet lineam craſſam, nigram.

Gvaracapema mas eſt Duradae. Piſcis compreſſo corpore et latus, licet non ita craſſus. *Caput* deſinit in figuram quadratam, eſtque in fronte ita in aciem eductum, ut facilius fluctus maris natando ſecare poſſet. In ſex aut ſeptem pedum longitudinem excreſcit: latitudo ſive altitudo, ubi maxima, nimirum verſus anteriora et pone caput, ſeſquipedalis. *Os* habet haud ita amplum, pro magnitudine corporis, mandibulas compreſſiſſimas, denticulos acutos. Paulo ſupra os, et quidem verſus ejus interiora, oculi poſiti inferiori loco, ne nimirum in aquis imperioſe ageret, qui alias linceus. *Oculi* autem ſunt magni, rotundi, pupilla cryſtallina, caeterum argentei coloris. Branchias habet amplas: *Pinnas* ſeptem, nimirum unam inſignem a ſummitate capitis per totum dorſum extenſam uſque ad caudae exortum, latam in medio ſeptem aut octo digitos, quae ſenſim minuitur, conſtans membrana ad tactum coriacea, et ſpinis mollibus interius ſuſtentata: hanc natans in aequore erectam tenet. A medietate infimi ventris ad caudae initium itidem pinna producitur, ſed vix unum digitum lata, in exitu triangulata: poſt utramque branchiam pinnam habet oblongam octo vel novem digitos: ſub his in infimo ventre duas propinquas paulo longiores. *Cauda* circiter ſeſquipedem longa in duo cornua ampla diſtenditur. Squammulis minimis veſtitur totus, quaeque ad tactum vix ſentiuntur; ita ut glaber videatur. Color in capite, dorſo, lateribus ex viridi et argenteo mixtus, uti et in pinnis, in ventre vero albicat. Per totum autem corpus (nimirum latera, dorſum, caput) maculis variegatus caeruleis, variae magnitudinis, milii, grani hordeacei, ervi. Carnem habet ſiccam, boni ſaporis.

Velocitate natandi ſuperat porcos marinos, et eodem modo ſaliendo progreditur. Veſcitur piſce longu vulgo *Petumbo* appellato.

Miivipira et Pirabebe Braſilienſibus, *Peixe volador* Luſitanis. Piſcis eſt volans, vel hirundo piſcis: variae eſt magnitudinis: major erat *Halece*, quem hic deſcribo, et formae rarioris. Figuram corporis habet (inſtar Zandat Pomeranorum) teretem et poſteriora verſus acutiorem. Totius longitudo ab ore ad finem caudae tredecim digitorum; craſſities, ubi maxima, nimirum circa exortum alarum, ſeptem fere digitorum, ad exortum autem caudae duorum. *Caput* craſſum habet, ſuperius compreſſum et latum, nimirum ſuperius fere duos digitos et quaſi in tubera ſupra oculos elatum, os non ita magnum, edentulum, et oſſa ejus paulum ſerrata inſtar limae. *Oculi* magni, rotundi, ſtufero Hollandico aequales, pupilla nigra, circulo flavo, et exterius altero fuſco. *Pinnas* habet ſex cum cauda; duas in dorſo, unam parvulam in medio, paulum tamen verſus anteriora, alteram poſt hanc duos digitos longam, ſeſquidigitum latam, tenuem, at octo ſpinis ſuffultam; duas robuſtas in infimo ventre, ſubter ilia, duas et ſemis digitos longas, firma ſpina conſtantes ſed anguſtas, et unam parvam in inferiore corpore ex oppoſito majoris in dorſo; ſeptima eſt cauda, duos digi-

digitos longa, totidemque lata et furcata. Praeterea habet duas alas magnas, in quolibet latere unam, habentes exortum ſuum ſeſquidigitum fere poſt oculos, poſt branchias paulum; eſtque alarum longitudo ſeptem digitorum, latitudo in exortu plus uno, in extremitate ſex digitorum: conſtant alae tenui membrana inſtar chartae purae (Poſtpapier) ex albo ſeu cinereo ſubfuſci coloris: habent autem aliquot plicas et ſuſtentantur ſpinis tenuibus per longitudinem extenſis. Ad utramque alam in initio ejuſdem parva quaſi ala exit, duos et ſemis digitos longa, ſed plane anguſta et ſua ſpina munita. Totum caput cum initio dorſi (ab ore nimirum ad quinque digitos numerando) veſtitur teſta oſſea, dura, quae verſus ſuum finem dupliciter diviſa in duos aculeos deſinit quaſi ſpinas. *Branchiae* autem ad duos digitos extenduntur in aculeos usque ſub alis. Totum autem corpus veſtitur ſquammulis elegantibus, ordine diſpoſitis, quae in ventre triangulares, in lateribus et dorſo verius ellypticae figurae. In ventre autem ita diſpoſitae ſunt ut piſcis ad tactum glaber videatur: at in lateribus et dorſo quaelibet in ſui medio habet tuberculum, ita ut ordine naturae diſpoſitae in recta linea, repraeſentent lineas rectas, elatas, tuberculatas. In toto ventre albicat, in lateribus et dorſo ſubfuſcus, et ſplendens ut Harengus. Spinae, quae alas ſuſtinent, et per eas extenduntur, etiam albicant. Alae ipſae ex cinereo fuſceſcentis ſunt coloris, maculis, nigricantibus variegatae. Volat hic piſcis ſuper aquas inſtar Hirundinis per ſpatium quantum ſclopeto pertingi poteſt: nimirum uſque dum ſicceſcant alae, tunc enim iterum aquae ſe immittit alas humectandi gratia, et denuo volat. Natura autem huic piſci alas dedit, ut ſe ſalvare poſſet, dum hoſtis ejus Dorada magna caterva ipſum perſequitur. Saepiſſime mille eorum ſimul volantes vidi in Oceano Tropicis interjecto: interdum etiam volando incidunt in naves, ut nobis etiam factum memini. Caro boni eſt ſaporis cocta. Actum et de Hirundinibus ſuperius, ſed quia hujus Icon ab illis diverſa, addere et hanc placuit.

CAPVT X.

De Guaibi Coara, Guaperua et Piraya.

TAB. XXXIV. *Marcgr. H. Braſil. l. 4. c. 12.*

GVAIBI COARA Braſilienſibus, *Buraco de Velha* Luſitanis; Piſcis eſt corpore latiuſculo; dorſo elevato et a capite arcuato, duodecim aut quatuordecim digitos longus, quatuor latus, ubi latiſſimus. *Caput* et *os* acuminatum, ſatis amplum, habens in utraque maxilla ſeriem minimorum denticulorum, linguam conſpicuam; quae una cum cavitate inferiori oris, ſanguinei eſt coloris: *Oculos* ſtuferi magnitudine cryſtallinos, circulo coloris ex aureo et fuſco mixti. *Pinnas* obtinet ſeptem, nimirum poſt branchias in quolibet latere unam, quaſi triangularem, mollem: in infimo ventre duas junctas: unam poſt anum duplici ſpina munitam: per dorſum autem una extenditur, cujus medietatem anteriorem undecim ſpinae erigunt, quam recondere poteſt in cute, poſterior medietas mollis et ſine ſpinis. *Cauda* conſtat pinna bicorni, et parallelogrammi figura a corpore extenditur. *Squammas* habet mediocres, inſtar Percae, argenteas, quae per oras ſunt melini coloris, et aſpecture ferunt meros cubos: in occipitio et dorſo ſummo ſquammae ex argenteo caeruleſcunt, et per oras itidem ſunt melini coloris. Totum autem caput ſuperius et ad latera eſt aurei coloris, ſtriis caeruleis ſecundum longitudinem variegatum. Pinnae omnes melini ſunt coloris, exceptis duabus in infimo ventre, quae magis albeſcunt; per latus autem utrumque verſus dorſum ſecundum longitudinem tendit linea melini coloris ad caudam usque. Piſcis boni ſaporis coctus: capitur in mari inter ſcopulos.

GVAPERVA Braſilienſibus, *Peixe Porco* Luſitanis, Graecis *κάπρος*. Ab ore ad initium caudae quindecim digitos longus, in medio ubi latiſſimus, octo latus: corpore paulum compreſſo ac lato: dorſo arcuato, ventre adhuc magis curvo: capite porcino: den-

dentibus caninis, albis, longis; octo in qualibet mandibula, duo medii tam inferius quam ſuperius longiores ſunt reliquis: dentes inferioris mandibulae aliis quaſi brevioribus ſuſtentantur. *Os* ſubrotundum, anguſtum: quatuor fere digitorum interſtitio ab ore ſuperius ſunt oculi, ſeſquidigitum a ſe invicem diſtantes, majores groſſo miſnico (et ante eos quaſi veſtigium foraminis) pupilla cryſtallina, circulo aureo maculato caeruleo. Branchiarum loco rimam habet duos digitos longam, plus uno latam. In dorſo tres paene digitos poſt oculos, duo habet cornua, unum pennam olorinam craſſum, tres digitos longum, quod verſus poſteriora paulum inclinatur, alterum parvum per membranam alteri adnexum, utrumque in rimam recondere poteſt demiſſum. Trium et ſemis digitorum intervallo poſt haec pinna eſt, in initio ferme triangularis, hinc magis magiſque anguſtatur ad caudam fere, quinque digitos longa, initio paulo plus duobus lata: et e regione in infimo ventre talem, initio duos et ſemis digitos latam, magis magiſque arctatam verſus caudam. *Cauda* quadrata figura a corpore extenditur, et pinnam habet quatuor digitos latam, duos longam, quae in duo cornua dilatatur, ut totius longitudo ſit quatuor digitorum. In medio inferioris corporis parvam habet pinnam et ante eam cornu ſeſquidigitum longum. *Pinnae* omnes ſuſtentantur ſpinis, et ſunt caerulei coloris; venter albicat. Squammis veſtitur elegantibus, in ſuperficie ſua punctulis thalaſſinis cum caeruleo indico umbratis, in dorſo magis caeruleis. Ab oris ſummitate in utrumque latus ad pinnas poſtbranchiales, ſemilunari figura, duae lineae craſſae caeruleae, unius digiti intervallo, ducuntur. Comeditur aſſatus, coctus non valet.

Dedimus hujus et in ſuperioribus deſcriptionem, ſed quae cum iſto non convenit.

Piraya et Piranha Braſilienſibus: Piſcis pedalis longitudinis, lato corpore circiter ſex digitos, ubi latiſſimus: dorſo incurvato, capite obtuſo ut Dorada. *Oris* hiatus parabolicus, quod exacte claudere poteſt, habet labia parva, quibus dentes tegit; obtinet enim tam ſuperius quam inferius ordinem dentium triangulatorum, alborum, acutiſſimorum, quatuordecim in qualibet mandibula (minores habent duodecim) quibus uno morſu partem carnis ex quacunque parte hominis poteſt abripere, quaſi novacula eſſet abſciſſa: Si quis ingrediatur aquam, vel ſaltem immittat pedem vel manum, ſtatim ab illo laedi poteſt, ita ſitiens eſt ſanguinis et cupiens carnis humanae, quare caute ab illo cavendum. *Oculos* habet rotundos, parvos, cryſtallinos pupilla nigra, et inter illos duo foraminula ſeu ſpiracula: branchias amplas, exterius duras et oſſeas: ſex pinnas et ſeptimam pro cauda; duas nimirum poſtbranchiales paulum elatas a ventre infimo, duos digitos longas, unum latas: in medio infimo ventre duas junctas parvulas, vix unum digitum longas et anguſtas: e regione harum in medio dorſo incipit pinna, et ad duorum et ſemis digitorum longitudinem extenditur verſus poſteriora, paulo plus uno digito lata: duorum autem digitorum interſtitio a parvulis in infimo ventre incipit pinna firma ſpina anterius munita, caetera mollis et maximam partem ſquammulis tecta, et paulo plus duobus et ſemis digitis longa, extenditurque ad exortum caudae, unum digitum lata: exortus caudae ſeſquidigitum longus, ipſa bicornis, et quodlibet cornu in exitu arcuatur. *Squammulis* tegitur: tota ſummitas capitis dorſum et latera uſque eo ſi linea ducatur a poſtbranchiali pinna ad medium pinnae ſquammoſae, coloris eſt cinerei diluti cum pauco caeruleo mixti, ac ſquammula quaelibet fimbriam habet ignei et caerulei coloris tranſplendentis, reliquum laterum ſeu inferior pars et venter coloris ſunt flavi obſcuri, ut et capitis inferior pars, ac pinnae poſtbranchiales et omnes infimi ventris.

Pinna dorſalis et cauda coloris eſt e cinereo caeruleſcentis.

Edulis eſt, et carnem habet albiſſimam, paululum ſiccam et boni ſaporis. Saepiſſime comedi. Haec ſpecies maxime gaudet coenoſo fluvii fundo.

Pyrayae alia ſpecies hic reperitur magnitudine et figura plane ſimilis priori, excepto quod parvulam adhuc pinnam habeat ſquammatam inter dorſalem et caudam, et quod colore differat: nimirum ſummitas capitis, totum dorſum et laterum ſuperior pars eo uſque, ſi linea ducatur a pinna poſtbranchiali ad medium pinnae ſquammoſae, coloris ſunt aurei cum cinereo mixti, et caeruleo tranſplendente.

Capitis inferior pars, reliquum laterum et infimus venter inſigni colore croceo fulgent, cui aureus perſplendet. Ejuſdem coloris croceo-aurei ſunt pinnae poſtbranchiales et infimi ventris. Dorſales duae et cauda cinerei diluti cum pauco caeruleo mixti, ut et dorſum.

Haec ſpecies magis gaudet arenoſo fluvii fundo. Edulis eſt ut prior.

Reperitur et alia *Pyrayae* ſpecies alba, figurae ut antecedentes, ſolum caput non ita obtuſum, ſed os paulum prominet figura conica: color ventris et laterum argenteus: dorſum et caput argentei coloris cum pauco caeruleo tranſplendente: pinnae omnes argentei coloris cum gryſeo mixti.

Dentes habet parvulos triangulares ordine diſpoſitos, nec ita mordet ut caeteri. Paulo minor quoque eſt reliquis ſpeciebus, caeterum non minus edulis, quam illae.

CAPVT XI.

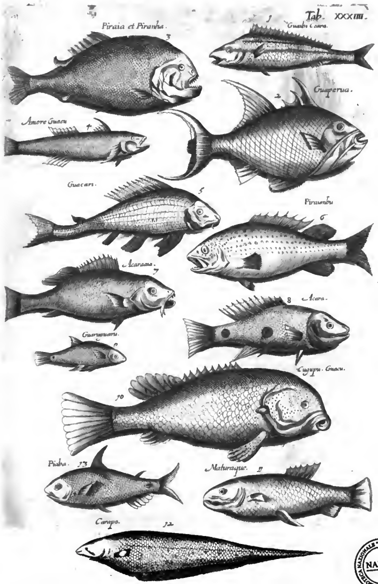
De Amore Guacu et Guacari.

TAB. XXXIV. 4. 5. *Idem l. 4. c. 13.*

AMORE GVACU Braſilienſibus; in ſemipedis longitudinem exceſcit; corpore oblongo, capite craſſiuſculo, branchiis amplis, minutiſſimis in ore denticulis: *Oculi* illi parvi nigri circello aureo. *Pinnas* habet ſeptem: nimirum duas poſtbranchiales oblongas, quaſi triangularis; duas ſub his junctas; duas in dorſo, anteriorem minorem poſteriore; et e regione poſterioris unam in infimo ventre. *Cauda* oblongiuſcula, parallelogramma, in extremitate circinata. Tegitur ſquammis pro ſua magnitudine majuſculis. Piſcis in totum ferrei coloris, in ventre tamen paululum e ferreo albicat. Eſt edulis.

GVACARI, piſcis ſubrotundo ſeu pyramidali corpore, pedalis vel paulo majoris longitudinis; octo digitorum craſſities, ubi maxima eſt. *Caput* inferius planum, lateribus ellypſin deſcribit, ſuperius ſubrotundum.

Os parvum rotundum habet ſubter in plano capitis: loco dentium in utroque latere proceſſus habet quaſi ſetis equinis factos: inferius labium explicatum, lunatum, membrana conſtans, quae in lateribus oris in ſuis extremitatibus in cirrhum deſinit, triennem digiti longum, qui cirrhi pro barba ſerviunt. *Oculi* parvi, rotundi, nummi miſnici magnitudine, cinerei fuſco maculati, ſuperne poſiti et inter quemlibet foramen, diſtans dimidium digitum ab oculo verſus interiora. *Branchiae* anguſtae inferius verſus et ante quamlibet proxime corpuſculum parallelogrammum, ſemi ferme digitum longum, quod extendere et recondere poteſt, ita ut reconditum vix videatur. Continet illud corpuſculum in extremitate denticulos acutos ſetaneos, quibus alios piſces pungit. Eſt poſt branchias in quolibet latere inferius ad planum, triangularem quaſi pinnam, quattuor digitos longam paene, plus uno latam, oblongam, ſpina oſſea in extremitate laterali ſuſtentatam, et aliis minoribus ſecundum longitudinem diſcurrentibus: ſpatio autem ſeſquidigiti verſus poſteriora directe poſt has jam deſcriptas, iterum duas inferius pinnas habet quadratas, in quolibet latere unam, duos et ſemis digitos longas, duos latas, eodem, modo

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

modo ſpinis hiſpidis oſſeis ſuſtentatas. Poſt anum in infimo ventre anguſta eſt pinna, parallelogramma, duos digitos longa. In medio dorſo pinna eſt, quatuor digitos longa, duos lata, ſpinis hiſpidis ordine diſpoſitis ſuſtentata, ac anterius ſpina dura craſſiore ſuffulta, poſt hanc prope ortum caudae ſuperius parva quaedam eſt pinna, membranoſa, quae anterius corniculata ſpina fulcitur. *Cauda* conſtat pinna tres digitos longa inferius, duos ſuperius, bicornis, ſpinis firmis ſuffulta. Totum caput teſta veſtitur dura ad tactum hiſpida: totum corpus ſquammis triangularibus, verſus anteriora majoribus, ordine poſitis.

Sunt autem ſquammae omnes ad tactum aſperae, quaſi exſculptae, quaelibet in ſui medio extuberantiam habens: ſcilicet totum corpus loricatum eſt, et quaelibet pars loricae habet quatuor angulos, et in quolibet exiſtit tuberculum, ita ut in quolibet latere ſit quadruplex ordo tuberculorum. *Color* totius piſcis croceus dilutus, in ventre ſaturatior; ac per totum maculatur maculis rotundis, magnitudine ſeminis ſinapi, fuſcis. Maculae hae in lateribus et pinnis paulo ſunt majores, in capite minores, ac in ſummitate capitis maculae ruunt quaſi rivuli. Poſterior medietas ventris nullas habet maculas. *Pinnae* omnes ut corpus coloratae et maculatae, excepta pinnula prope caudam, quae conſtat membranula nigra, corniculata autem illius ſpina crocea eſt et maculata ut reliquae.

Diu vivit extra aquam, ad quinque horas. Editur defracta lorica, ſed paucam habet carnem: inteſtina longiſſima, aequalis omnia craſſitiei, inſtar craſſioris ſili, quo vela conſuunt. Habebat unus piſcis quindecim digitos longus, inteſtina viginti octo pedes longa, quae dimenſus ſum.

Reperitur et hic *Guacari*, magnitudine et figura plane ſimilis priori, qui in flumine S. Franciſci capitur ſolo colore differens et bonitate carnis: eſt enim totus umbrae coloris obſcuri, et per totum maculis adſperſus obrotundis, nigris, ſeminis ſinapi magnitudine. Caro hujus boni eſt ſaporis.

CAPUT XII.

De Piraumbu, Acaraja et Acara.

Tab. XXXIV. 6. 7. 8. *Maregrav. H. Braſ. l. 4. c. 14.*

PIRAUMBU Braſilienſibus; *Chayquarona* Luſitan. Piſcis Carpionis magnitudine et figura, decem digitos longus ab ore ad initium caudae, paulo plus quatuor digitos latus, ubi latiſſimus: verſus caudam anguſtior et aequalis latitudinis, duorum nimirum digitorum. *Os* habet inſtar Carpionis, oculos magnos prominentes, pupilla cryſtallina, circulo aureo cum albo mixto. *Pinnas* obtinet octo, nimirum unam in medio dorſo, paulo plus tribus digitis longam et unam latam, quam in rimam recondere poteſt, et erectam novem firmis ſpinis ſuſtentare: huic contigua eſt alia tres fere digitos longa, minus uno lata nullis innixa ſpinis: poſt utramque branchiam unam habet tres digitos longam, unam latam in exortu: in infimo ventre duas junctas, duos digitos longas, vix unum latas, firma ſpina munitas; poſt anum unam, digitum latam, dimidium longam, itidem firma ſpina ſuſtentatam: octava eſt pro cauda, tres digitos longa, totidem lata et furcata. Squammas habet majores, inſtar Carpionis, argentei ſplendentis coloris, pauxillo aureo mixti: quaelibet autem ſquamma mediam partem uſque ab inſertione ſua coloris eſt *feuliemort*: ſub capite et ventris priore parte magis argenteus eſt: Omnes pinnae dilute cinerei ſunt coloris. In ore ſuperius et inferius lapidem habet, denticulis minimis praeditum, vix ſenſibilibus.

Edulis eſt ac boni ſaporis.

ACARAIA vulgo corrupte *Garanha:* Piſcis, qui trium pedum longitudinem adipiſcitur, figura Carpionis. *Dentes* in inferiori mandibula habet acutos, inſtar acicularum: in ſuperiori duos longos paulo craſſiores, quibus interjacent minutiſſimi

vix

vix ſenſibiles. *Oculi* ipſi magni ſunt, pupilla cryſtallina, circulo ſanguineo primum, hinc argenteo. *Pinnam* longam habet per dorſi longitudinem expanſam, cujus mediam partem verſus anteriora ſpinis ſurrigere, et in rimam recondere poteſt: reliquas quinque pinnas communes habet cum aliis piſcibus: ſeptimam pro cauda, quae lata et paene bicornis eſt. *Squammis* veſtitur argenteis, mediocris magnitudinis, quae ſanguineo colore umbratae ſunt, ita ut maximam partem ſanguineus videatur, argenteo colore tranſplendente; in ventre totus eſt albus, ut et ſub faucibus. Pinnae omnes ſanguinei coloris, exceptis iis, quae ſunt in infimo ventre, quae albae ſunt, in extremitatibus tamen ſanguineae.

Edulis eſt piſcis. Sale etiam conditur et ſervatur.

ACARA piſcis palmum longus, dorſo curvo, et alto corpore ut Perca. *Os* habet anguſtum, et dentium loco limam. *Oculos* habet magnos, nigros, circulo aureo. *Pinnas* obtinet ſex, nimirum ſub qualibet branchia unam longam, triangulum acutum referentem: a ſummitate autem dorſi pinna extenditur, firmis ſpinis ſuſtentata et in triangulum acutum prope caudae exortum deſinens. *Cauda* oblonga eſt, parallelogramma, in extremitate recta. Veſtitur ſquammis ſatis magnis, argentei coloris, ſed in capite, dorſo, et lateribus ita umbra mixtis, ut fuſcus videatur. Venter albicat. Pinnae omnes et cauda fuſci ſunt coloris ex umbra. In medio quolibet latere magnam habet maculam nigram, ut et prope exortum caudae.

Edulis eſt piſcis, et capitur in dulcibus aquis.

CAPVT XIII.

De Guaru - Guaru, Cucupu - Guacu, et Maturaque.

TAB. XXXIV. 9. 10. 11. *Idem l. 4. c. 14.* GVARV-GVARV piſciculus eſt minutus, nunquam major ſeſqui digito, exili corpore, oblongo, inſtar minimi Stint. Capitulum habet compreſſum: ocellos nigerrimos, circulo aureo: pinnulas quinque, nimirum duas poſtbranchiales, et duas ſubtus fere in infimo ventre, et unam in poſteriore medietate dorſi. *Cauda* conſtat pinna parallelogramma, in extremitate circinata. Veſtitur ſquammulis, et totum caput ſuperius, et dorſi anterior medietas ſunt fuſci coloris, poſterior et latera aurei, ſquammulis umbratis umbra: caput inferius et venter albi ſplendentis ut mater perlarum, pinnulae flavae. Prope caudam utrimque maculam habet nigram.

Edulis eſt et capitur in lacubus et ſtagnis.

CVCVPV-GVACV Braſilienſibus, Luſitanis *Meros*, Belgis Jacob Evertſen: ingens ſit piſcis: habui, inquit Marcgravius, quorum corpus cum capite quinque pedes erat longum et cum cauda ſex. Corporis ambitus quatuor pedum, octo digitorum, altitudo unius et ſemis. *Caput* et *Os* magnum habet, quod apertum in rotundum dilatat; edentulum: oculos mediocres, pupilla cryſtallina nigricante, circulo flavo: *Branchias* in ambitu rotundas, medio autem in triangulum deſinentes: Pinnas quinque, nimirum unam a ſummitate dorſi incipientem, et non ita longe a cauda deſinentem, ad anteriorem partem ſeu medietatem plane anguſtam et acutis ſpinis munitam; poſterior autem medietas lata eſt, et ſemilunata in ambitu, ſpiniſque haud firmis erigitur: prope anum unam ejuſdem figurae, cum medietate poſteriore dorſalis, ſed dimidio minorem: Poſtbranchias prope infimum ventrem duas longas et latas, tenuioribus ſpinis intertextas. *Cauda* magnam pinnam habet quadratam, in extremitate latiorem, quam in exortu. *Squammas* habet parvas. Totum caput, dorſum ac latera cinerei ſunt coloris cum umbra mixti, et verſus dorſum paulo ſaturatioris. *Venter* albicat. Pinnae omnes cum cauda dilute brunnae. Per totum caput, dorſum, latera et pinnas poſt-

poſtbranchiales maculae parvae nigrae, ſeu puncta frequentiſſima diſperſa. Venter vero et reliquae pinnae cum cauda his punctis carent. Bonam habet carnem. Capitur in mari.

MATVRAQVE piſcis eſt corpore oblongo, et ferme parallelogrammo, figura ſcilicet *Tamoatae*, Quinque aut ſex digitos longus, ſeſquidigitum latus ubi latiſſimus. *Caput* habet latiuſculum, dura teſta tectum. Oris pars inferior paulo longior ſuperiori: et in inferiori ſex denticulos acutiſſimos habet, in ſuperiori aliquot minimos: Branchias ſatis amplas: oculos rotundos, nigros, circello aureolo, exterius fuſco: Pinnas ſex, nimirum duas poſtbranchiales oblongas, haud latas: duas tales in medio infimi ventris, et unam poſt anum trapezii figura, et ſimilem in medio dorſo. Cauda conſtat pinna quadrata, unum fere digitum longa, in extremitate circinata. Tegitur magnis ſquammis ordine poſitis. Totum caput ſuperius, dorſum et latera nigra ſunt, venter ex albo obſcure caneſcit. Pinnae omnes nigrae.

Capitur ſolum in lacubus et paludibus, non in fluviis. Boni ſaporis eſt.

CAPVT XIV.

De Carapo, Piaba, Piabucu, et Nhaquunda.

TAB. XXXIV. 12. 13. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 4. c. 15.*

CARAPO prima ſpecies, corpore oblongo figura cultri, dorſum nimirum craſſum et obtuſum, venter acutus ut culter: poſterius autem corpus definit in acumen: unum pedem circiter longus, duos digitos latus, ubi latiſſimus. *Caput* acuminatum, ſed compreſſum, inferius labium paulo longius ſuperiori, os anguſtum, inferius ordinem denticulorum minutorum, ſuperius nullos habet. *Oculi* minimi, nigri, vix grani papaveris magnitudine. Branchiae anguſtae, et poſt quamlibet parvula pinna oblonga. Unius fere digiti intervallo a capite in infimo corpore incipit pinna tenuis, anguſta, et per totum ventrem aequaliter porrigitur ad finem corporis: nam caudam nullam habet, nec ullam aliam pinnam in toto corpore. Squammas habet mediocres. Totus piſcis eſt coloris ex fuſco et pauco rubro mixti, ac in dorſo et capite magis nigreſcit. A branchiis in quolibet latere linea tendit ad finem corporis uſque, quaſi cultri acie tracta, et ſub hac linea maculae nigrae per corpus diſperſae, feminis ſinapi magnitudine.

Capitur in lacubus et eſt edulis.

In flumine S. Franciſci capiuntur Carapo huic priori ſpeciei ſimiles, excepto quod longiores ſint, et in extremitate acuminati inſtar ſubulae, ad trium digitorum longitudinem ſquammulas parvas habent.

CARAPO ſecunda ſpecies, priori figura, colore et lineis lateralibus ſimilis, excepto quod dimidiae tantum ſit latitudinis, nec ullas maculas habeat. Capitur in lacubus. Caro ſpinoſa, ſed boni ſaporis.

PIABA magnitudine *Phoxini*, piſciculus duos aut tres digitos longus (interdum quatuor aut quinque quando maximus) ocellos habet nigros, circello aureo. Squammulis veſtitus. In medio dorſo pinnula crecta triangularis: poſt quamlibet branchiam unam habet oblongam; duas in medio infimo ventre et poſt has unam, quae ad caudae exortum protenditur: cauda eſt furcata. *Caput* ad latera auro et argento ſplendet: totum dorſum argenteo viridi et multo Indico: medium laterum ſecundum longitudinem argenteo et Indico mixtum: *Venter* aureo et argenteo et pauco Indico. Poſt quamlibet branchiam maculam habet rotundam, ſatis magnam Indici coloris, et ſtatim poſt hanc ejuſdem coloris maculam lunae corniculatae figura, ejuſdem coloris oblongam in quolibet latere ad caudae exortum. *Pinnae* omnes et cauda aurei coloris, quae in infimo ventre rubrae. Capitur in omnibus fluviis currentibus Braſiliae, ac ſumma vi contra aquae curſum nititur.

Braſiliani involvunt foliis arborum, et cineribus condunt, deſuper ignem imponentes; ſic praeparatos

comedunt. Saporis ſunt haud contemnendi.

PIABUCU piſciculus ſex digitos longus, ſeſquidigitum latus, ubi latiſſimus, ventre paululum extuberante, oculis elegantibus, pupilla cryſtallina, circulo argenteo, cui ſuperius parum rubri admixtum. *Septem* habet pinnas, octavam pro cauda furcatam: nimirum poſtbranchiales duas in infimo ventre, unam in medio dorſo, circa anum unam longam extenſam verſus caudam; et è regione hujus in dorſo parvulam. Tegitur ſquammulis argenteis ſplendentibus. Per medium laterum ſecundum longitudinem tendit linea alba lata, non ſplendens. Dorſum autem ad hanc lineam olivacei eſt coloris, cui viridis hyacinthinus perſplendet. Pinnae albae.

Capiuntur facillime aciculis, vel corbe, aut olla immiſſa in aquam, cui parum farinae de mandioca, aut mica panis intrita. Cocti comeduntur et frixi. Si quis vel leviter vulnerato uno aut altero membro, vel ulcuſculum tenens aquam ingreditur, ſtatim hic piſcis vulnus petit mordendo, ita ſitiens eſt ſanguinis humani.

NHAQUUNDA: Mas et foemina reperitur. Mas corpore eſt oblongo, fere ubique aequali, ſeptem, octo, aut decem digitos longus, duos altus, ubi altiſſimus: *Caput* et os fere *Lucii* habet, ſuperius labium extendere, et oris hiatum rotundare poteſt: Dentium loco habet limas, linguam tenuem, branchias amplas, oculos conſpicuos, pupilla nigra, circulo fuſco: ſeptem pinnas, poſt quamlibet branchiam unam, duos fere digitos longam; ſub his in infimo ventre duas junctas, et poſt anum unam paene quadratam. Ab initio fere dorſi una propenditur paene ad caudae exortum, tres digitos longa, unum ferme lata, aequalis, mollibus ſpinis ſuffulta, quae in fine paulo latior, et in triangulum deſinit. *Cauda* teſta dura tegitur nigra. Totum corpus ſquammis mediocris magnitudinis veſtitur, ac totum dorſum et latera obſcuri gryſei ſunt coloris cum argenteo tranſplendente. Venter albus. In utroque latere unum ordinem habet macularum, rotundarum, nigrarum, piſi magnitudine, et inter has diſperſa punctula multa caerulea. Pinnae omnes aureae, ut et cauda: et pinna dorſi inſuper variegatur per totum punctulis caeruleis. In utroque latere per ordinem macularum nigra tendit linea, incipiens a fine ſuperiore branchiarum, et ad regionem finis pinnae dorſalis deſinens, et ſemidigiti fere interſtitio ſub hujus fine, alia linea incipit, ac in medio exortus caudae deſinit. Lineae hae elatae ſunt ac aureae.

Capitur in fluviis, ac boni eſt ſaporis.

Foemina mari per omnia ſimilis, excepto quod punctulis caeruleis in lateribus et pinna dorſali deſtituatur, et quod venter circa anum rubeſcit. Comeditur ut mas.

CAPUT XV.

De Amore Pixuma, Amore Tinga, Guara Tereba, Piracoaba et Corocoro.

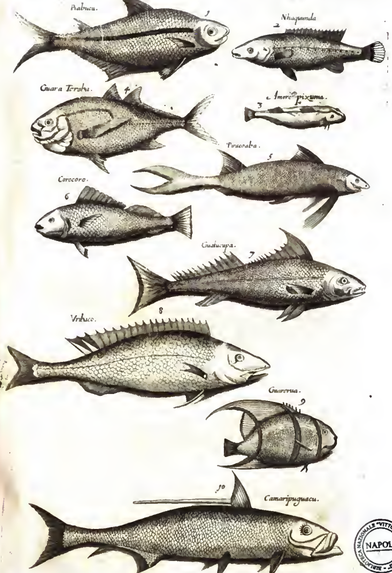
TAB. XXXV. 3. 4. 5. 6. *Marcgrav. H. Braſ. l. 4. c. 17.*

AMORE PIXUMA Braſilienſibus, vulgo corrupte *Amorea* piſcis magnitudine *Tamoatae*, capite lato, ore amplo, et edentulo, corpore oblongo, ita ut fere *Tamoatam* referat. Coloris eſt obſcure ferrei; in ventre, qui extuberat, albi. Tegitur cute molli: pinnas habet ſeptem et octavam pro cauda in ambitu circinatam. Carne eſt ſicca et bona, ut *Tamoata*.

AMORE TINGA Braſilienſibus, piſcis eſt ejuſdem plane figurae cum *Amore Guacu*, ſed tantum minor: habetque ſquammas in *totum* albicantis, ſeu pallidi coloris, et in totum maculatur maculis fuſcis, ut *Tajaſica*. Cauda tamen illius eſt fuſco undata. Edulis eſt ut praecedentes.

Guara Tereba. Piſcis magnitudine ſeptem aut octo digitorum: capite obtuſo, oculis cryſtallinis, circulo aureo: os denticulos habet minimos: Branchias amplas: dorſum incurvatum, unde et *Corcovado* minor poteſt appellari. *Pinnas* obtinet ſeptem: poſt quam-

Tab. XXXV.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

quamlibet branchiam, unam longam: ſub his duas junctas in infimo ventre: in medio autem ventre duas ſpinulas acutas, quae membranula conjunguntur; et poſt has triangularem, quae deinceps anguſtata ad exortum caudae extenditur: in ſummitate dorſi triangularem mediocrem, et poſt illam abam ſimilem majorem, quae anguſtata ad exordium caudae porrigitur. *Cauda* in duo cornua extenditur. A branchiis linea tendit ad medium piſcis, quae dein oblique deorſum vergit, et directe uſque ad caudam porrigitur: haec poſterior lineae medietas hamulis poſterius verſis armatur, et utroque latere triangularibus veſtitur ſquammulis, quae minimae ſunt, ut ad tactum glaber videatur. Coloris eſt in dorſo et lateribus uſque ad medietatem longitudinis ex hyalino caeruleſcentis: reliquum laterum et venter albicat, ſed aureus color tranſplendet. *Pinnae* ventris albae, reliquae cum canda aurei ſunt coloris.

Edulis eſt piſcis.

Piracoaba, piſcis pedalem longitudinem adipiſcitur, corpore oblongo, ut *Zandat* Pomeranorum. *Os* habet acuminatum, amplum, edentulum: mandibulam ſuperiorem longiorem inferiore, et ſuperior pars oris prominet in rotundum conum e cartilagine conſtantem: *Oculi* illi ſatis ampli, pupilla cryſtallina, circulo aureo. *Pinnas* habet octo: nimirum duas in dorſo triangulares erectas, interſtitio ſeſquidigiti: poſt quamlibet branchiam unam longam, anguſtam; duas his breviores in infimo ventre junctas, et prope anum unam triangulatam; octava eſt cauda furcata. Sub qualibet pinna poſtbranchiali barbam habet ſex pilis craſſiuſculis conſtantem, tres digitos fere longis, eſtque ejus exortus prope exortum pinnarum, vergens retrorſum. Totus veſtitur ſquammis mediocris magnitudinis argentei coloris, et in dorſo ac ſummitate capitis paulum caneſcit. Pinnae quoque omnes cani, ſeu cinerei ſunt coloris: poſtbranchiales tamen nigredine dilutae ſunt. Barba alba. Capitur arenoſis locis in mari. Boni eſt ſaporis.

Corocoro, piſcis dorſo incurvato, capite et ore obtuſo: pedalis longitudinis. Denticulos habet parvos, haud acutos: branchias ſatis amplas, quarum anterior pars in ſpinam deſinit acutam: ſex pinnas: nimirum in quolibet latere poſt branchias unam tres digitos longam, ſubtus in infimo corpore duas triangulares fere, ſed in extremitate circinatas et anterius firma et acuta ſpina ſuffultas, poſt anum una craſſa, dura et acuta ſpina nixam, cui parvula ſpina antiſtat. A ſummitate dorſi pinna incipit, quam arcuatim ad medium dorſum tendit, firmis ac acutis ſpinis ſuſtentata, hinc deſinit et contigua illi eſt mollis, quae et arcuata fere eſt, et paene ad exortum caudae protenditur. *Cauda* duos digitos longa, quatuor lata. *Squammis* majuſculis veſtitur totus argentei coloris, ſed in toto dorſo, et ejus ſummitate diluta umbra mixtis et per latera tranſverſim (non tamen ad ventrem uſque) in quolibet octo ſtriae, digitum latum craſſae, ex diluta umbra deſcendunt: venter totus albus, ut et illius pinnae. Pinna dorſalis, poſtbranchiales et cauda ex argenteo et diluta umbra mixtae. Pinnam autem anteriorem dorſalem in rimam poteſt recondere. Capitur in mari, et eſt edulis.

CAPUT XVI.

De Guatucupa, Uribaco et Guarerva.

Tab. XXXV. 7. a. 9. *Idem ibid.* Guatucupa Braſilienſibus, *Babolla* Congenſibus, *Corvina* Luſitanis. Piſcis corpore oblongo, dorſo paulum, ventre minimum curvo: longitudinem duorum pedum non raro adipiſcitur. *Os* habet acuminatum, cujus inferior pars paulo longior ſuperiore, quodque ample poteſt diducere; *dentes* minimos, linguam conſpicuam, branchias amplas; *oculos* ſtuferi magnitudine, pupilla nigra, circulo argenteo. Pinnas obtinet ſeptem; poſt quamlibet branchiam unam oblongam; duas ſub his in infi-

mu ventre paululum verſus poſticam partem, unam poſt anum triangularem, unam triangularem ac latam in ſummitate dorſi, duriuſculis ſpinis ſuffultam, et huic fere contiguam alteram in poſteriore parte dorſi oblongam, quae aequalis fere latitudinis, atque ad exortum paene caudae protenditur. *Cauda* conſtat pinna fere quadrata et lata. Parvulis rotundis ſquammis totus veſtitur, coloris per totum argentei ſplendentis, cui tamen in dorſo aureus tranſplendet, et ad tactum videtur laevis. Pinnae et Cauda ut et venter albicant. A ſummitate autem branchiarum per medium latus ad caudae exortum tendit linea argentei coloris. Capitur in mari, ac optimi eſt ſaporis.

Uribaco, piſcis dorſo incurvato, ventre protuberante, quindecim aut ſedecim digitos longus, quinque, aut ſex altus, ubi altiſſimus. *Caput* et *os* obtuſum, conum referens triangularem: dentes parvuli, acuti, lingua lata: branchiae amplae in triangulum deſinentes: Oculi dupli ſtuferi magnitudine: pupilla cryſtallina, circulo argenteo, cui aliquid cinnabrii mixtum eſt. *Pinnas* habet ſex, nimirum poſt quamlibet branchiam, unam longam triangulum acutum referentem, ſed exterius paulum circinatam: ſub his in infimo ventre duas triangulares, anterius firma ſpina munitas: poſt anum unam oblongam, in exteriori ambitu circinatam, molliuſculis ſpinis per medium ſuffultam, anterius autem dura et acuta ſpina: a ſummitate autem dorſi ad exortum fere caudae pinna latiuſcula, latitudinis fere ubique aequalis, et acutis ſpinis ſuſtentata. *Cauda* itidem lata in duo veluti cornua diſtenditur. *Veſtitur* ſquammis magnis, in totum argentei coloris, ſed cui parum cinnabrii translucet. Pinnae laterales, et infimi ventris albae ſeu argenteae, dorſalis et cauda plus cinnabrii, quam argentei habent. A ſummitate denique branchiarum ad caudam uſque (paulum arcuatim) tendit linea rubra, et ſupra eam in poſteriore parte corporis, in utroque latere maculam habet nigram magnitudine groſſi miſnici. Capitur in mari. Edulem habet carnem et bonam.

Guarerva, piſcis corpore lato, compreſſoque, quatuor digitos longo, tres lato, ubi latiſſimus, *ore* patulo, denticulis minutis. *Pinnas* habet ſex, nimirum poſtbranchiales duas, parallelogrammi figura; duas oblongas et latas in ſuperiori dorſo, et infimo ventre poſteriori, quae in acumen deſinunt, figura ſubulae. *Cauda* quadrata, ſeu potius parallelogramma, unum digitum longa, et duas tertias partes digiti lata. Squammulis tegitur nigri coloris ſplendentis inſtar bombycini, quarum orae (quarundam tantum, non omnium) fimbrias habent flavas inſtar ſemilunularum. Pinnae omnes nigrae. Circa os linea craſſa eſt ferrei coloris, et alia illi perpendiculariter ſuperpoſita. Corpus tres lineae latae ambiunt, qualorum duae per latas et poſticas pinnas extenduntur; (caudam etiam talis linea ſecat, et ejuſdem coloris) una pro fimbria ipſi eſt. Oculorum pupilla nigra, circulus aureus.

CAPVT XVII.

De Camaripuguacu, Piratia pua, Curema, Parati, et Aramaca.

Tab. XXXV. 10. *Marcgr. H. Braſil. l. 4. c. 18.*

Camaripuguacu, piſcis dorſo recto, ventre paululum extuberante; pinguis ad tactum et revera. *Caput* habet anterius acuminatum, *os* amplum, edentulum, quod in rotundum diducere poteſt, nimirum ſuperiore mandibula, inferiori immota permanente, ita ut duos pugnos humanos juxta ſe, vel etiam humanum caput poſſit admittere. *Linguam* habet conicam, craſſam, ſuperior autem mandibula brevior eſt inferiori, ita ut claumos ſuperius habeat: *Oculos* latiores Imperiali, rotundos, cryſtallinos, et argenteos, branchias ampliſſimas. Longitudinem adipiſcitur undecim aut duodecim pedum, craſſitiem viri. *Pinnas* obtinet ſeptem; duas haud procul diſſitas a branchiis, in lateribus proxime ventrem anteriorem, longas, triangulares; cuilibet autem harum parvula ſubeſt, quae tamen natau-

natando vix videri poteſt: in medio inferiore ventre itidem duas conjunctas, triangulares, latiores prioribus, ſed breviores: has verſus poſticam partem corporis inferioris ſequitur alia ſolitaria pinna, triangularis, lata, ſquammata, quae appendice continua, anguſta, protenditur ad caudae fere exortum: in dorſi altera medietate verſus poſteriora, pinna eſt elata triangularis, lata, quae appendicem habet verſus poſticam partem vergentem, elevatam, triplo longiorem, inſtar funis craſſioris. Septima pinna eſt pro cauda, quae ſecta eſt, et in amplam extenditur furcam. Squammis veſtitur magnis, obrotundis ſeu peltatis, majoribus Imperiali, in dorſo tamen minoribus materia ſquammarum alba, pellucida inſtar matris perlarum; ſunt autem arcte ſibi impoſitae ſquammae, ita ut quadruplices aut quintuplices jaceant, ac de qualibet ante aliam prominet pars figura lunae biſectae, quae argenteo obducta eſt (revera repraeſentat argentum) et rivulos hinc inde diſcurrentes monſtrat argenteos in argenteo campo; ita totus piſcis argento obductus videtur, praeterquam in dorſo, ubi caeruleus eſt, argento tamen tranſlucente. Pinnae omnes argenteae, praeter dorſalem, quae eundem colorem habet cum dorſo. Carnem habet lentam, quae diu coqui debet, multae in carne ſpinae, ſed ſatis craſſae, ut facile inter edendum extrahi poſſint. Magis aſpectu quam eſu piſcis delector.

Comedi ſaepius ejus carnem, ſed lenta eſt, et tantum famelico conveniens. Os ſuperius oſſa habet duritie aequalia oſſibus alicujus animalis.

Piratia Pua ingentem adipiſcitur magnitudinem, ut *Capu ripima*. Inferior mandibula paulo longior ſuperiori: dentes acuti in tota mandibula inferiori, in ſuperiori ſolum in medio, qui longiores, quemadmodum et medium in inferiori: *Os* ampliare ampliſſime poteſt in rotundum foramen. *Oculos* obtinet non ita longos pro corporis mole, pupilla cryſtallina. Branchias amplas, duras ſeu armatas. Corpore autem eſt oblongo, dorſo paulum incurvato verſus caput, et ventre mediocriter amplo. Pinnas habet ſeptem: Vnam a ſummitate dorſi (incipientem verſus capitis fere exortum) ad caudae uſque initium protenſam, quoad medietatem anteriorem ſpinis ſuffultam, quoad poſteriorem mollem ſine ſpinis, in medio autem ſui anguſtiorem, anterius latiorem, poſterius adhuc magis latam et quaſi circinatam in extremitate. In quolibet latere poſt branchias, unam latam, et in extremitate circinatam, caetera quaſi quadratam: ſub his in infimo ventre duae propinquae ſunt oblongae, haud latae, firmis ſpinis nixae: prope anum unam habet ſatis amplam, itidem circinata fimbria poſterius, uti ea, quae in dorſo. Corpus poſterius quadrate extenditur, et continet ſeptimam pinnam pru cauda, quae ampla eſt, et figura e paene quadratae. Squammulis veſtitur parvulis, ita ut ad tactum glaber videatur, etiam ſi antrorſum mulceatur. Coloris eſt per totum corpus ex obſcuro aureo epatici, qui tamen obſcurior in dorſo et ſummo capite huic autem colori per totum retis in modum cinerei coloris liturae obtenduntur. Pinnae omnes ejuſdem cum corpore coloris, laterales autem praeterea fimbrias habent aureas, reliquae epaticas. Carne ſatis probata eſt, ſi junior ſit, nimirum ſex, ſeptem aut octo pondo; et aſſatus magis quam coctus, nam pinguis eſt: adultior vero ducentorum aut plurium pondo carnem habet pro bajulis; nec delicatiorem carne *Camarupim aſu*, nimirum lentam, tenacem, ac difficilis coctionis. Capitur in mari.

Curema ſpecies *Tainhae* grandis et craſſa. Piſcis marinus, in duorum pedum longitudinem excreſcens, corpore oblongo, fere cylindraceo, more Truttae fluviatilis, craſſo et praepingui. *Caput* in conum obtuſum deſinit, ſuperius compreſſum et latum, durum, ſquammis duris tectum. *Os* pro mole corporis parvum, parabolicum, labio ſuperiori conſpicuo, mobili, inferius autem os triangulare, obtuſum diſcumbit, et paulo brevius eſt ſuperiori, edentulum. *Oculi* magni, rotundi, anterius poſiti, nigri, circulo argenteo. Duo narium foramina ſupra os. Branchiae ſemilunares, haud amplae. Pinnas habet ſeptem (octavam pro cauda, quae in duo cornua deſinit) nimirum duas poſtbranchiales, triangulatas

duas, magis verſus poſteriora in infimo ventre, junctas: in ſummo dorſo parvam, tribus ſuffultam duriuſculis ſpinis: poſt anum unam bicornem, et illi oppoſitum in dorſo ejuſdem fere magnitudinis. Tegitur ſquammis magnis clypeatis, planis: color totius piſcis in ſummitate capitis, dorſo et medietate laterum obſcure cinereus, cui hyalinus tranſplendet: reliquum laterum, venter et caput inferius argentei ſplendentis coloris, uti et pinnae ventris, reliquae pinnae cum cauda ejuſdem cum dorſo coloris. Praepinguis eſt et coctus vel aſſatus ſine oleo vel butyro comedi poteſt. Salitus et in ſole ſiccatus aſſervatur magna copia. Salitus quoque et in muria ſervatur. Optima illius pars venter.

TAB. XXXVI. 1. 2. *Parati*, Luſitanis *Tainha*, piſcis eſt in longitudinem pedis excreſcens, figura corporis ut *Curema*, cui per omnia ſimilis eſt excepta magnitudine, et quod circulum aureum habeat circa oculos. Carne eſt ſicciori, et quae inter coquendum pinguedinem flavam de ſe fundit. Magna copia ſaliti in ſole exſiccantur et reconduntur. Capiuntur retibus, nt et *Curema*, tranſiliunt autem retia eleganti ſpectaculo, quando illud trahitur: quando malacia eſt magno numero ex aquis exſiliunt.

Aramaca, Luſitanis *Lingoada* et vnlgo *Cubricuncha*, ſoleae eſt ſpecies compreſſo corpore, et figuram habens ſoleae, quam Belgae vocant Tonge. *Os* denticulis acutis praeditum: caret lingua: *Oculos* habet duos in uno latere (ubi lapidei eſt coloris) in altero nullum, piſi magnitudine, unum prope latus poſterius oris, alterum ſuperius et magis verſus poſteriora vergentem, pupilla lunata, cryſtallina, hyalino colore tanſplendente. Branchiae ſatis amplae, in quolibet autem latere poſt branchias eſt pinna una, duos digitos longa, angnſta, ſuperius in pilum tenuem deſinens; ad branchiarum finem in infimo corpore ſunt duae parvae pinnae junctae. Per totum autem corpus tam ſuperius, quam inferius, ſecundum longitudinem habet pinnam uſque ad caudam extenſam, tenuem, vix ſemidigitum latam; cauda fere quadrata conſtat pinna tenui. Veſtitur ſquammulis parvulis, et in toto ſiniſtro latere, ubi oculos habet, lapidei eſt coloris, in latere dextro albi, vivit in mari inter arenas. Edulis eſt et boni ſaporis.

TITVLUS II.

DE PISCIBVS EXOTICIS LAEVIBVS.

CAPVT I.

De Piſcibus in totum laevibus.

ARTICVLVS I.

De Guamajacu Ape et Petimbuaba.

TAB. XXXVI. 3. 4. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. lib. 4. c. 1.*

Piſces Exotici laeves ſunt in duplici differentia: Vel enim ſunt in totum laeves, vel cum aliqua laevitate ſpinoſi. Ex iſtis ſunt quos hic deſcribemus.

GVAMAIACV APE Piſcis triangularis; duplex eſt, unus cornutus, alter ſine cornibus. Cornutus ab ore ad initium caudae ſeptem digitos eſt longus, (interdum et longior) a ventre ad dorſi ſummitatem tres digitos latus ſeu altus: venter vix duos digitos latitudine complet: cauda unum digitum lata, deſinens in pinnam duos digitos longam et totidem latam. *Os* ipſi parvulum, et piſi tantum capax: habens in ſuperiori mandibula duodecim denticulos anguſtos, acutos, in inferiori quinque. *Caput* ab ore ad cornua uſque in gibbum aſſurgit, convexitate ſeſquidigiti; dorſum autem ad eundem modum in gibbum arcuatur: et unicam tantum habet pinnam in poſtica parte verſus caudam, et quidem exilem. *Oculos* habet ſatis amplos, diametro trientis, superne in capite in fronte poſitos prope cornua, ab ore circiter ſeſquidigiti intervallo: et ante ſingulos oculos foraminulum unum. *Pinnas* in univerſum obtinet quinque, unam in extremo dorſo, ut jam dixi, et in quolibet latere unam,

unam, longe infra oculos verſus poſticam corporis partem paulum vergentes, unum digitum longus: et prope utramque rimam, unam plus ſemidigito longam, branchiarum loco: unam denique pinnam inferius in ventris extremitate prope exortum caudae, unum paene digitum longam, dimidium latam: quinta facit caudam. *Cornua* duo directe ante ſe protenſa in fronte gerit prope oculos, magnitudine calcario galligallinacii, duo itidem aequalis magnitudinis in infimo ventre verſus quartam pinnam. Caret ſquammis, ſed tegitur denſa cute, in ventre quidem alba, reliquo autem corpore fuſca, atque in ventre et lateribus uſque ad altitudinem oculorum figuris trigonis, tetragonis, pentagonis, ſexagoniſque mire diſtincta et notata. Vbique autem (excepto infimo ventre) eadem cutis variis maculis nigricantibus eſt inſignita. De altera ſpecie ſuperius egimus.

Idem H. B. l. 4. c. 4. *Petimbuaba* piſcis tres aut quatuor pedes longus: corpore inſtar Anguillae. *Os* edentulum acuminatum, ſuperiori mandibula breviori quam ſit inferior: eſtque longitudo oris ſeſquidigiti, amplitudo, ubi maxima, vix unius. *Caput* novem digitos longum eſt ab oculis ad oris extremum, craſſities ejus poſt oculos quinque digitorum, hinc paulatim minuitur, ita ut prope os ſit trium tantum digitorum. In ſumma autem longitudo capitis a fine branchiarum ad oris extremum eſt unius pedis et unius digiti. *Oculos* habet ſatis magnos, magnitudine nucis avellanae et paene figura, pupilla ſplendida caeruleſcente, quam tunica ambit argentea, in parte anteriori et poſteriori macula miniata notata. Poſt branchias in utroque latere, pinna directe protenditur a latere ſeſquidigitum lata et longa ruſeſcentis coloris: hinc ſex et ſemis digitorum intervallo verſus poſticam corporis partem, duae pinnae parvae ruſeſcunt in quolibet latere una, ſed magis verſus ventrem.

Poſt has pedis intervallo ſequitur pinna ruſeſcens duos digitos longa, ſeſquidigitum lata: ſub hac autem ejuſdem magnitudinis et coloris una in infimo ventre: demum a fine harum intervallo fere quinque digitorum, ſunt adhuc duae pinnae ruſeſcentes paulo minores ſuperioribus, una ſurſum, altera deorſum elata, et inter has ortum ſumit cauda inſtar murenae tenuis, teres, ſex digitos longa. Corporis autem longitudo a fine branchiarum ad caudae initium eſt duorum pedum et trium digitorum. Cute eſt inſtar Anguillae glabra, coloris in toto corpore et lateribus ab ore ad caudam, hepatici, in dorſo triplici, in lateribus unica ſerie macularum caerulearum magnitudine nummi Miſnici fere: hae maculae a medio corporis in lateribus ad caudam uſque in lineas coëunt: inter omnes autem maculas caeruleas ordine intercedunt maculae vireſcentes. In inferiori corpore, tam ſub capite quam ventre, albeſcit, et videtur aliqua rubedo inſperſa. Corpus autem univerſum non exacte teres eſt, ſed compreſſum et latiuſculum, ventris enim latitudo prope ſecundum par pinnarum, ubi latiſſimus, duorum digitorum, craſſities ibidem totius corporis ſex digitorum. Hinc paulatim attenuatur, donec prope exortum caudae ſit ſeſquidigitum paulo plus aut minus craſſum. Edulis eſt piſcis. Poteſt Acus piſcis vocari. Iconum quas ſupra dedimus, nulla cum hac convenit, niſi forte Acus minor Bellonii.

Articvlvs II.

De Nhambdia et Guaperua.

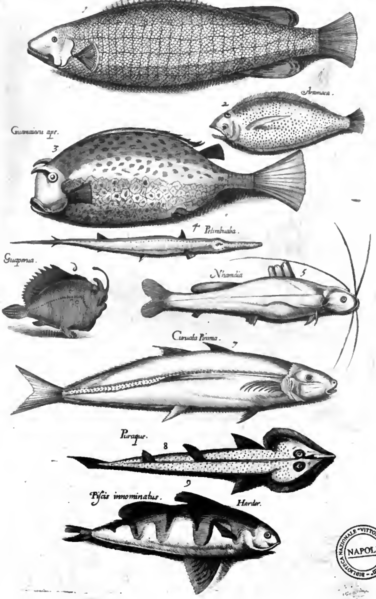
Tab. XXXVI. 5. 6. *Marcgrav. lib. 4. c. 5.* **N**hambdia Braſilienſibus, *Bagre do Rio* Luſitanis, piſcis corpore oblongo, obeſo, ventre molli, verſus poſteriora anguſtiori. *Capite* compreſſo, et *ore* parabolicae figurae, et denticulis minimis praedito. Eſt autem corpus duodecim aut quatuordecim digitos longum, duos et ſemis altum, ubi altiſſimum. *Oculi* parvuli, paululum protuberantes, rotundi, pupilla nigra, circulo ex auro et umbra mixto. Branchiae ſatis amplae, et barba ſex filis conſtans, duobus ſupra et quatuor infra os: Eorum quae ſupra os verſus latus ſtant quodlibet craſſitiem habet fili, quo literae obſignan-

ſignantur, quinque digitos longum, et poſt cujusque exortum ſovea eſt oblonga, in quam barbae initium incumbit, vertendo illam poſtica parte, ut ſemper ſacit: quatuor inſeriorum quodlibet exterius duos et ſemis digitos longum, interius ſeſquidigitum; ſuntque inſeriora ſila barbae non ita craſſae ut ſuperiora. *Pinnas* habet ſeptem, et octava eſt pro cauda: nimirum poſt quamlibet branchiam unam oblongam, firmiſſima et acuta ſpina munitam (quemadmodum et in exortu ipſius poſt branchiam os durum eſt, triangulare) ad medietatem corporis ante anum duas junctas oblongas, in extremitate circinatas: verſus caudam in inferiore ventre unam fere quadratam et in extremitate circinatam: in ſummitate dorſi magnam quadratam multis ſpinis ſuffultam, et poſt illam unam longam anguſtam, cute carnoſa conſtantem, qua et corpus eſt tectum. *Cauda* biſecta eſt, et quaelibet pars in exitu circinata. *Cute* tegitur non ſquammis.

Caput dura teſta tectum, oſque ſuperius totum umbrae coloris: dorſum et latera cinerei cum pauxillo caeruleo mixti: Venter albus: pinna dorſalis prior prope exortum ejuſdem coloris, caetera in totum nigri, ſpinis cinereis: poſterior ejuſdem coloris cum dorſo et lateribus: pinnae poſtbranchiales totae nigrae: barba nigra, uti et pinnae ventris et cauda, licet in exortu paululum ruſae. A ſummitate branchiarum per quodlibet latus tendit in medio linea rubra uſque ad caudae initium. Capitur in fluviis, et eſt optimi ſaporis, vulgoque comeditur.

Guaperua piſcis cujus longitudo ab initio oris ad exortum caudae paulo plus duorum digitorum (reperiuntur tamen et duplo majores) corporis medii craſſities, ubi maxima, trium: laterum quodlibet unum digitum altum. Caret omnino branchiis: *os* habet ſatis amplum et elatum, projectum inſtar canis, minutiſſimis denticulis; loco linguae lapidem habet inſtar Carpionis: ocellos vix grani milii magnitudine, colore egregii turcoidis. Inter ocellos in medio ſuperioris labii, ſeu in fronte corniculum gerit ſurſum erectum, et paulum retrorſum verſum, et ante illud corniculum etiam filum tenue, et dimidium ferme digitum longum verſus anteriora directe propenſum paululum tamen elevatum, cui appendiculum adhaeret ut in Liliis: filum hoc retro recondere poteſt: nam poſt corniculum ſovea eſt in vertice, hinc parva eminentia et iterum vallis, tunc ad unius digiti longitudinem pinna in dorſo porrigitur quadrantem lata. *Cauda* pinnulam habet plus ſemidigitum longam: a cauda interſtitio aliquo verſus anteriora circa ani regionem iterum pinnula eſt ſemidigitum longa et duae parvulae in inferiori corpore ſub pectore. In medio autem ſere corpore, magis tamen verſus anteriora, in quolibet latere brachium obtinet, deſinens in pinnam duas trientes digiti longam, et paene ita latam, pinna autem brachiorum octo conſtat ſpinis, quae per pinnae longitudinem diſperguntur, et anterius prominent inſtar octo unguiculorum acutorum. Brachium quodlibet unica conſtat junctura, ac verſus anteriora deflectit, ut ita naturae piſcis commodius ſerviat. Caret in totum ſquammis, ſed tegitur cute in ventre molli, reliquo corpore ad tactum aſpera et ſcabra, ut in Tiburonibus. *Color* cutis eſt obſcure rubricans, cui ſuſcus admixtus, et per totum corpus maculas habet nigras, figura undarum. Pinnae et brachia etiam ejuſdem ſunt coloris cum ſuſco mixti. Sed pinna in dorſo in quolibet latere quatuor habet maculas nigras majores: cauda vero et omnes pinnae minores eleganter variegatae ſunt. Ventriculum habet duos digitos longum, cum orificio tres digitos longo, et duos circiter amplo, quod in ipſas ſauces inſeritur: Vnde ventriculum inflare inſtar utriculi poteſt. Caro ejus non comeditur. Ad orbium claſſem pertinet. Veſcitur ſquillis: natans egregie explicat pinnas et inflat ſe, ut inſtar orbis, ſeu pilei appareat rotundus. Habui alium totum colore differentem, duos et ſemis digitos longum, qui totus erat coracini coloris ſplendentis, et ſe inflabat. *Cutis* horum piſcium facile detrahi poteſt, et tomento impleta ſervari.

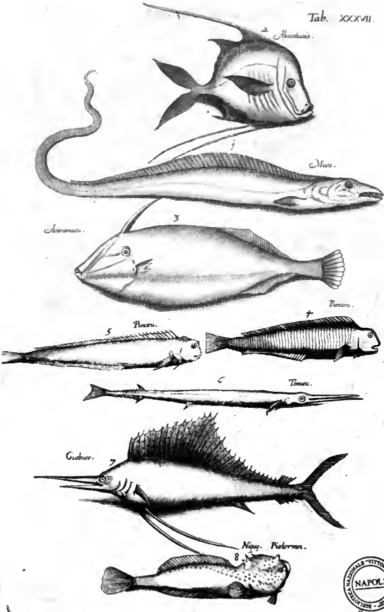
ARTI-

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

ROMA BIBLIOTECA NAZIONALE

Tab. XXXVII.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Articvlvs III.

De Curvata Pinima, Puraque & Piſce innominato.

Tab. XXXVI. 7. 8. 9. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. l.4. c.5. et 6.*

Cvrvata Pinima, *Luſitanis Bointo.* Piſcis eſt *Cordcovadi* magnitudine, vel etiam major, corpore oblongo, ſatis tamen lato et craſſo, amplis branchiis, oculis grandibus argenteis. Caret *ſquammis*, et tegitur ſolummodo cute praeterquam in medio laterum: nam cujuslibet lateris medium a branchiis uſque ad caudam permeat lata linea aurei coloris; hinc a branchiis incipiens alia parallelos ſuperius ducitur ad duas partes totius longitudinis; hinc haec parallela ſecat oblique auream, et pergit parallelos uſque ad caudam: linea haec parallela aureae anterius, et uſque dum auream ſecat, duplici ſquammularum ſerie minimarum inſignitur, et tota eſt glabra, poſtica parte, ubi ſecat auream, et infra itidem duplici ſerie ſquammarum notata, ſed majorum, et linea ipſa non eſt glabra, ut anterius, ſed aculeata quaſi denticulus piſcium. Color piſcis in dorſo et lateribus ſubvireſcens, in ventre albus et ſplendens. *Pinnas* habet ſeptem, nimirum poſt quamlibet branchiam unam oblongam: duas ſub his verſus poſteriora junctas in infimo corpore: unam in medio ventre, et huic oppoſitam unam in ſummo dorſo, et adhuc in dorſo unam magis verſus anteriora. Ab ultima dorſali et ventris pinna continua, haud lata, acuta utrobique abit ad exordium caudae: quae furcata eſt. Capitur frequentius in mari, et boni eſt ſaporis.

Pvraqve, Luſitanis *Piexe viola*, ob ſiguram quam cum Cithara communem habent, qua ludunt Luſitani. Piſcis eſt latus, non craſſus, cartilagineus. Longitudo ejus ab initio capitis ad finem caudae unius pedis, et novem digitorum. Ab initio ſeu acumine capitis ad octo digitorum intervallum verſus poſteriora, cordis lati figuram habet, uti pingi ſolet, latitudo ejus, ubi maxima ſeptem digitorum, excurritque ibi in latere in pinnas inſtar Raijae, eſtque paene tranſparens cum luci obvertitur. Caret branchiis. *Caput* in coni figuram deſinit. Ab acumine capitis tres digitos et ſemis retro numerando, occurrunt oculi unum digitum ab invicem diſtantes, rotundi, prominentes, mediocris avellanae magnitudine, pupilla nigra, circulo aureo. Ad utrumque oculum verſus poſteriora habet fiſtulam, minimi digiti apicem capientem, per quam aquam evomere poteſt. Sub oculis, in inferiori tamen corporis parte, os habet, diſtans tantum ab initio capitis quantum oculi, ſeſquidigitum amplum, edentulum, et duo ſpiracula ſeſquidigitum poſt os verſus poſteriora: In quolibet latere quinque inciſuras habet, ut Raijae et Tiburones.

Poſt anteriorem illam cordiformem corporis partem reliquum corpus teres, aliquantulum tamen compreſſum, et ibi latum tres digitos, et in quolibet latere habet pinnam mollem, tres digitos longam, et ſeſquidigitum latam: hinc anguſtius fit corpus uſque ad caudae pinnam, ubi digitum eſt craſſum. *Caudae* pinna ferme duos digitos longa, paulo plus uno lata, ſuperius longior, quam inferius, ut in Tiburonibus. Inter duas autem illas pinnas ſecundas laterales verſus caudam in dorſo, diſtantia duorum digitorum ab invicem adhuc duas pinnas erectas habet, ad tactum inſtar membranae craſſioris, triangulares, duos digitos longas, ſeſquidigitum latas. Tegitur cute molli, nullis ſquammis, ac in toto inferiori corpore in medietate anteriori eſt albus, in poſteriori incarnati coloris cum albo mixti. In dorſo, aut ſuperiori corpore glutinis eſt colore, fuſcis maculis variegato, inſperſaque egregia varietate puncta ex albo caeruleſcentia. Pinnae quoque glutinis habent colorem, ac in lateribus aliquid rufeſcentis mixtum. Acumen capitis cartilaginis colorem obtinet, qua etiam conſtat. Per totius dorſi longitudinem ad tactum ſpina dorſi, quaſi tuberculis minimis eminet. *Caput* illius recens lucet noctu. Caro ejus non comeditur. Sed ſi comedatur,

aſſerunt piſcatores, per tres horas ſemiſatuos reddi homines, dein ſponte ad ſe redire. Vnius attactus, crepitum articulorum manus, et brachii cauſat, qui tamen ſtatim deſinit: et ſi in medio tangatur, artuum tremorem efficit.

Capitur menſibus pluvioſis, quando tempeſtuoſum eſt in Bibribi fluvio, longe ex terra adveniens, cum Raijs et Paſtinacis.

PISCIS INNOMINATVS in ſeptem digitorum longitudinem excreſcit; figura ſimilis illi, quem vulgo Harder appellamus: pinnis tamen aliter firmatis: duae enim, quae in infimo ventre anteriore ſub branchiis ſunt, magnae et latae, duae poſt branchias in lateribus parvae, in dorſo duae mediocres, et in inferiori ventre poſteriori parva. *Cauda* conſtat pinna furcata. *Os* parvum, oculi magni. *Cutem* habet glabram, ſine ſquammis: in dorſo nigricantem, ac in utroque latere quatuor nigricantes maculae magnae a dorſo protenduntur, in ambitu ſuo violacei coloris: Inter maculas autem verſus dorſum prominet thalaſſinus color: reliquum corpus argenteum. *Pinnae* nigricantes cum violaceo mixtae, et duae illae magnae ſub ventre quinque argenteis maculis ſingulae inſignitae. Inſignis coloris piſcis, quando natans videtur. Victitat venenis illis Beſaenen.

ARTICVLVS IV.

De Mucu, Abacatuaja, et Acaramucu.

TAB. XXXVII. 1. 2. 3. *Marcgrav. H Braſ. l. 4. c. 11.*

MVCV Braſilienſibus, piſcis tereti corpore, ut *Enneophthalmus*, vulgo *Lampreta*, Germanis Neunauge, nec craſſiori: circiter duos pedes ſit longus, magis aut minus: Capitulum habet acuminatum, conicum; ocellos parvos nigros: os item parvulum: guttur inflare aliquo modo poteſt. Caret pinnis: per latera lineas obliquas nigras habet, angulos obliquos per medium laterum invicem facientes.

Edulis eſt et capitur in lacubus et paludibus. Iconem ejus Nobiliſſimus de Laët in Americae deſcriptione, ſub nomine *Ubirre* dedit, verum deſcriptio *Mucu* cum icone non ſatis convenit, ideo non eſt mirum, quod diverſum a *Mucu* eſſe ſentiat.

Abacatuaja, Luſitanis *Peixe gallo.* Faber et Gallus marinus. Paſſeris magnitudinem habet, altus et latus inſtar illius, ſubrotundus, neque illo craſſior: *Os* illi eſt baud amplum, edentulum; *Oculi* nigri, circulo argenteo. *Pinnas* habet quinque, unam in dorſo, unam in ventre, utramque deſcendentem, et continuam ad caudam uſque: itidem poſt branchias utrimque unam: *Cauda* conſtat pinna furcata. Praeter ea habet duo quaſi fila in longum extenſa ab inferiore corpore, et unicum tale in dorſo ante pinnam dorſalem. Caret ſquammis, ſed tegitur cute laeviſſima, ſplendente, coloris argentei; totusque eſt illius coloris, exceptis filis illis, que nigra ſunt. Carnem habet boni ſaporis. In deſcriptione Americae ſub nomine *Avvah kattoe*, ſive *Javvke* datur. Icon ſuperius data, non in totum convenit, ideo repetimus.

Acaramucu Piſcis *corpore* eſt compreſſo, nec craſſo, verum oblongo, decem enim digitos longus eſt, quatuor latus, ubi latiſſimus. *Os* illi parvulum, anguſtum, rotundum, apicem minimi digiti admittens, ut piſcis triangularis. Superius et inferius in anteriori parte oris utrimque dentes triangulatim acuti. *Oculi* ſtuferi magnitudine, cryſtallini, pupilla nigra: Diſtant oculi ab ore, duos digitos et ſemis, plane in alto poſiti, tres quartas partes digiti a dorſo ſub utroque oculo, in quolibet latere, branchiarum loco fiſſuram habet oblique factam, unum digitum longam, trapezii figura. In dorſi ſummitate directe ſupra oculos, inſtar fili majoris, ſeu craſſioris cordae violae, corniculum habet oblique erectum verſus poſteriora, quatuor digitos longum et teres. In poſtica corporis parte inferius et ſuperius utrimque pinnam habet tenuem, tres digitos et ſemis longam, tres quadrantes digiti latam, quae deſinunt circa caudam, quae parallelogram-

Idem Hiſt. l. 4. c. 12.

logrammi figura exoritur a corpore, habetque pinnam ſeſquidigitum longam, paulo plus duobus latam. Caret ſquammis, ſed tegitur cute glabra, parum tantum hiſpida, ut Xiphiae, coloris albicantis, cui gryſeus eſt admixtus, et in dorſo paulum fuſcus; pinnae quoque gryſei coloris. Non eſt edulis: in ventriculo algae ſeu muſci marini multum inveniebam. Parieti appenſus noctu clariſſime lucebat in tenebris.

Articulus V.

De Punaru, Timucu, et Guebucu.

Tab. XXXVII. 4. 5. etc. *Marcgr. H. Braſil. l. 4. c. 13.* Punaru piſciculus eſt quatuor digitos longus, corpore oblongo, capite craſſiuſculo, et anterius obtuſo. *Os* habet parvum, in maxilla inferiore duos ſolummodo denticulos, longos, acutos inſtar acicularum: oculos ſuperius et in fronte poſitos, pupilla nigra, circello aureo: et ſupra hos duo rubra fila brevia, prominula; branchias amplas: utpote quae una ei eſt e duabus conflata. Pinnas poſtbranchiales duas oblongas, et ſub his duas plane anguſtas. Paulo poſt occiput incipit pinna, quae ad caudam uſque producitur, ſpinulis prominulis ſuffulta. In medio infimo ventre incipit ſimilis, ferme ad caudam uſque pertingens. *Cauda* autem longiuſcula, et parallelogramma. Tegitur cute fuſca, et pinnae ſunt ejuſdem coloris.

Reperitur hic et alia Punaru ſpecies, figura corporis priori ſimilis, ſed mandibulas habens roſtratas, quaſi e minimis denticulis compoſitas. A ſummitate capitis pinna latiuſcula extenditur uſque ad exortum caudae, quae mollibus texitur ſpinis non prominulis. Poſtbranchiales habet fere ut prior, ut et in ventre et cauda. Color ut prioris, ſed variegatus eſt in lateribus lineis curvis obſcure purpureis. Vtraque ſpecies inter ſcopulos vivit: et intrat etiam teſtaceorum domicilia.

Idem H. B. l. 1. c. 14. Timucu, Luſitanis *Peixe agulha*. Piſcis duos eſt pedes longus, corpore tereti inſtar Anguillae. *Roſtrum* habet oſſeum, tres vel quatuor digitos longum, acuminatum, utrobique dentibus minimis refertum: inferior roſtri pars paulo longior ſuperiori, et id quod prominet molle, non oſſeum; caret lingua. *Oculos* habet rotundos, cryſtallinos, circulo argenteo: ſex pinnas, nimirum duas oblongas poſtbranchiales, duas junctas in infimo ventre ante anum parvas, poſt anum unam, quae fere ad exortum caudae porrigitur, et ſimilem huic oppoſitam in dorſo. *Cauda* pinna quaſi diſſecta conſtat. Caret ſquammis, ſed tegitur cute. Summitas capitis et roſtri ac dorſi cum medietate laterum olivacei eſt coloris: inferior medietas cum ventre argentei. Per utrumque autem latus ſecundum longitudinem linea tendit vireſcens, diſtinguens olivaceum ab argenteo. Pinnarum color reſpondet parti, cui appoſitae ſunt.

Edulis eſt. Capitur in mari, et fluviis ſalſis. Boni eſt ſaporis, praeſertim frixus butyro: Caro ejus non eſt ſpinoſa.

Guebucu, Luſitanis *Bicuda*, piſcis *Idem lib. 1.* roſtratus; oblongo et ferme tereti eſt *c. 15.* corpore, ut *Dorada*: capite porcino, roſtrato, cauda in duo cornua diducta ut *Albacara*, *roſtrum* acutum, oſſeum, durum: partis ſuperioris longitudo ſedecim digitorum, inferioris decem. Craſſities totius prope inſertionem ſeptem digitorum; utramque autem roſtri partem movere poteſt. Branchias habet amplas: *Os* interius orbicularis figurae, in medio ſui hyperbolico foramine; lingua oblonga, alba, dentibus omnino caret. Oculos habet ſolidi magnitudine, pupilla cryſtallina, circulo argenteo. A roſtri inſertione caput in altum aſſurgit, ut in *Dorada* mare: Eſt autem caput ab oculis ad occiput longum ſeptem digitos, novem altum. Corporis longitudo ab occipitio ad caudae exortum quatuor pedum, et altitudo lateris poſt occiput unius pedis; in medio autem corporis decem digitorum et prope caudam duorum. *Cauda* in duo cornua extenditur et ampliatur, quodlibet octodecim digitos longum, ad cujus exortum in quolibet latere duae

auriculae membranaceae. *Pinnas* habet ſex: proxime poſt quamlibet branchiam unam, directe a latere protenſam, dura membrana conſtantem ut in *Tiberone*, figura trianguli acuti, undecim digitos longam, et in exortu, ubi latiſſima, duos tantum latam: e regione harum in infimo ventre duo bacilliformia corpora juncta habet, ex oſſe nigro conſtantia, dura, plane ut os *Sepiae*, quodlibet novendecim digitos longum, utrumque junctum, in rima longa, profunda recondere poteſt, quae a natura ſecundum longitudinem ventris facta eſt ad caudam uſque. Interſtitio duorum pedum a fine hujus fiſſurae ſeu ano, in infimo corpore pinnam habet triangulatam ſex digitos longam, latere anteriori firma ſpina munitam; etiam hanc in rimam quandam recondere et rurſus ſurrigere poteſt: Octo digitorum interſtitio ab hac pinna, parvam habet verſus caudam, in acutum triangulum verſus poſticam partem definentem, et e regione hujus ſimilem et aequalem in ſuperiore corpore, has duorum digitorum intervallo ſequitur cauda, quam ſupra deſcripſi. Maxima autem omnium eſt pinna dorſalis, incipiens a ſummitate occipitis, quae protenditur per dorſum in trium pedum longitudinem, conſtans membrana pergameni aemula, coſtis intertexta, hanc quoque totam demittere poteſt ac in profunda rima condere: lata eſt ſeſquipedem, ubi latiſſima, et verſus poſteriora paulum anguſtatur. *Cute* craſſa, ſub aſpera veſtitur, tota ſubfuſca: ſpinulis oblongis, trientem digiti longis, ut ita ſolida ſit et aſpera, cum ſquammis careat. Venter et caput inferius albicant, latera cinerei et argentei coloris: dorſum ex cinereo argenteo obſcure fuſcum, ut et caput ſuperius et roſtrum; reliqua roſtrum cineraſcit flavo. *Pinnae* omnes cum cauda ex cinereo argenteo fuſceſcunt, ut et dorſalis, quae praeterea maculis orbicularibus, nummi miſnici magnitudine eſt variegata, illa poſt anum paulum undulata maculis fuſcis: Carnem copioſam habet, non ſpinoſam, pinguem, non glutinoſam, ideo ad comedendum aptiorem, quam caro Marſorum. In ventriculo interiore multos integros piſces pedales inveniebat author.

ARTICVLVS VI.

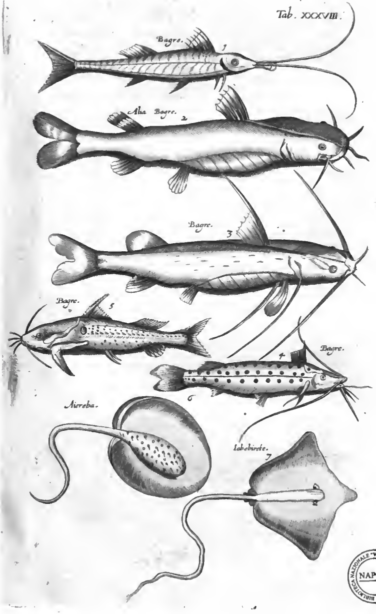
De Bagre aliquot Speciebus.

TAB. XXXVIII. 1.2.3.4 5. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 4. c. 16.*

BAGRE piſcis ſex ponit author Species. *Prima* eſt oblongo corpore, initio dorſi paulum elevato, capite acuminato ſeu conico, quod dura teſta eſt tectum ad initium elevationis dorſi, pedalis longitudinis: Barbam habet ſex cirrhis conſtantem, quorum quatuor inferiores ſeſquidigitum longi, duo ſuperiores longitudinem totius piſcis aequant. *Pimas* obtinet ſeptem, octavam pro cauda: nimirum duas poſtbranchiales loco inferiori poſitas, et ante quamlibet fortem aculeum, dentatum oſſeum, unam in ſummitate dorſi elevatam, et ante illam item aculeum fortem, aequalis cum pinna longitudinis: duas junctas in medio fere infimi ventris, magis tamen verſus poſteriora, unam membranaceam ſine ſpinis verſus caudam, et huic oppoſitam mediocrem mollibus ſpinis ſuffultam. *Cauda* conſtat pinna furcata, caret ſquammis, ſed tegitur cute per totum argentei coloris ſplendentis. Pinnae omnes argentei ſunt coloris, ut et barba et caput. Per medium utriusque lateris tendit linea argentea ad caudam uſque conſtituta ex 77. protuberantiis. *Oculi* nigri ſatis ampli; os parvulum, edentulum, labiis elevatis. Piſcis eſt edulis, ſi quis ab eo laeſus fuerit, difficulter ſanatur, et magnos patitur dolores.

Secunda corpore oblongo, capite compreſſo et plano, ore inferius parabolicae figurae, obtuſo, edentulo. *Caput* octo digitos longum, teſta dura punctulata tectum. *Oculi* parvi, rotundi, cryſtallini, quatuor fere digitos abinvicem diſtantes. Barbam habet ſex cirrhis conſtantem, quorum exteriores longiores, quatuor digitorum, reliqui breviores: ſeptem illi pinnae, octava pro cauda: una nimirum in ſummitate dorſi, firma ſpina anterius munita, erecta, tres digitos longa, totidem lata: duae poſtbranchiales,

itidem

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

BIBLIOTECA

itidem firma ſpina munitae, quatuor digitos longae, duos latae, Interſtitio ſex et ſemis digitorum poſt branchiales in infimo ventre (qui paulum extuberat) duae junctae, tres digitos longae, duos latae, in ambitu circinatae: ſeptem digitorum intervallo a dorſali, alia in extremo dorſo, carnoſa, ſeſquidigitum longa, unum lata, in extremitate mollibus ſpinis munita, et ſub hac in infimo ventre alia paulo major cauda ſequitur trium digitorum intervallo, in duo cornua diducta, craſſa ſeu molli membrana conſtans duos et ſemis digitos longa, in quolibet cornu duos lata. Totum caput ſuperius, et ad latera, dorſum totum et latera ad protuberantiam ventris uſque, candidi cum diluto flavo et aureo mixti eſt coloris, in teſta capitis etiam aliquid viridis tranſplendet: *Pinnae* omnes et cauda gryſeae ſunt: Venter et laterum inferior pars et caput inferius (quod planum eſt) albi coloris. Caret ſquammis, ſed veſtitur cute. Bona ſatis eſt carne, melior quam Camarupi, cujus magnitudinem fere aequat.

Tertia figura et magnitudine ut praecedens, ſed barbam habet quatuor tantum cirrhis conſtantem, duobus nimirum longis octo digitos, et latiuſculis inſtar ligulae, duobus brevibus: ad pinnam dorſalem ſimilis ligula novem digitos longa, et poſtbranchiales pinnas eodem modo: caetera ſimilis praecedenti.

Quarta Belgis vulgo *Clipbagre* decem digitorum longitudinem habet; corpore oblongo: Capite lato et compreſſo: ore parabolico, edentulo. Barba conſtat ſex cirrhis, quorum quatuor inferiores unum digitum, ſuperiores duos longi. Oculos habet parvulos, caeruleſcentes, quatuor digitorum interſtitio ab ore in ſummitate dorſi tegitur teſta dura oſſea, et poſt branchias in quolibet latere pyramidalis teſta anguſta tegit latera. Pinnas habet ſeptem, et octavam pro cauda: nimirum unam in ſummitate dorſi, elevatam, mollem, ſeſquidigitum altam, plus uno latam, anterius ſpina oſſea craſſa dupliciter ferrata, duos et ſemis digitos lata ſuſtentatam. In medio ventre infimo duas parvas: in fine paene dorſi, carnoſam, parvulam, anguſtam, et e regione hujus inferius aliam parvulis ſpinis ſuffultam; cauda diffiſa in duo cornua ſeſquidigitum longa. Tegitur cute: ac in capite, initio dorſi et lateribus, ubi teſtaceus eſt, umbrae eſt coloris, per reliquum totum dorſum et latera umbrae dilutioris, et fuſcis maculis mediocris magnitudinis variegatur: in ventre albicat. A teſtae latiore fine ad caudam uſque in quolibet latere, per lineam rectam tendit ordo denticulorum acutorum, poſterius verſorum, qui clypeo duro ferrato in medio inſunt, nam anguli obtuſi figura poſiti ſunt uſque ad caudam hoc modo 7.

Edulis eſt, ſed pauca carne, quae non magni fit.

Quinta praecedenti ſimilis, et maculis nummi miſnici magnitudine variegatus: Verum caret denticulis illis in lateribus: lineam ſolummodo habet: et duos cirrhos, et ſex longiores quam alter. Haec ſpecies habet carnem bonam et pinguiſſimam.

Sexta magnitudine et figura ſimilis illi, quem ſecundo loco deſcripſimus: ſed barbam habet tantum quatuor cirrhis conſtantem, duobus nimirum longis octo digitos et latiuſculis inſtar ligulae, duobus admodum brevibus. Ad pinnam dorſalem ſimilis ligula eſt novem digitos longa; et ad poſtbranchiales eodem modo; caetera per omnia ſimilis illi, quem diximus; nam et ventrem ita protuberantem habet.

Articvlvs VII.

De Ajereba, Jabebirete, Niqui, et Guatacupu.

Tab. XXXVIII. 6. 7. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 4. c. 16.*

Ajereba Braſilienſibus *Rajae* ſpecies, piſcis planus, circinatus, unum pedem et novem digitos longus, et totidem latus (reperiuntur et duplo majores.) Quatuor digitorum interſtitio ab anteriori circumferentia in ſuperiori ſuperficie duo foramina habet ſatis ampla, tres digi-

tos ab invicem diſtantia, prope caudae exortum orbicularis inciſura eſt in quolibet latere: *cauda* teres, quatuor pedes longa, et circiter in medio ſui, duas oſſeas ſpinas craſſas retro dentatas habet, quibus pungit, quando ad ſpiracula apprehenditur, caudam incurvatam ſupra corpus levando. *Os* inferius habet, haud amplum, edeotulum, inciſurae quaſi parabolicae. *Cute* tegitur in ſuperiori corpore ferrei coloris, et in medio dorſo inſignitur tuberculis oigris, parvis: inferius corpus totum album. Caro nihili aeſtimatur io cibis.

Jabebirete Rajae ſpecies, ejuſdem magnitudinis cum *Ajereba*, figura autem obtuſi vomeris ad latera extuberantis: ſectinnes prope caudam ut in illa, et praeterea duo corpora cylindracea digiti craſſitie protuberantia. Cauda longa. Color piſcis ſuperius e cinereo fuſcus, inferius albus, carne probata eſt et bona.

Reperitur hic et alia *Rajae* ſpecies praecedenti ſimilis; excepto quod proceſſibus illis cylindraceis prope caudam deſtituitur. Color totius corporis ſuperius umbrae, punctulatus per totum maculis nigris, ſeminis ſinapi magnitudine: *Cauda* aculeis caret. Carnem habet bonam.

Reperiuntur hic et *Rajae*, quarum caudae tres et ſemis pedes longae, craſſae in initio tres digitos, et in fine plane acuminatae, plenae tuberculis nigricantis in totum coloris, flexiles ut ſcutica.

TAB. XXXVII. 8. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. lib. 1. c. 17.*

NIQVI, Belgis Pieterman, piſcis eſt capite craſſo, ore ranae amplo, edentulo, craſſa lingua, inferiore mandibula paulo longiori quam ſuperiore. Anterior corporis medietas eſt paulo latior, poſterior anguſta et teres: eſtque ut plurimum ſex aut ſeptem digitos longus, latus anterius quidem ſeſquidigitum aut paulo latior: Ocelli ipſi parvi quidem, ſed exſerti, cylindracei more cancrorum terreſtrium, pupilla nigra, circulo e cinereo fuſco. Branchias habet amplas, et poſt quamlibet pinnam unam, digitum longam et latam, in ambitu circinatam: io ventre ſub his paulo inferius duas junctas: a medio dorſo pinna ad caudam paene continuatur, ſemidigitum lata, at in fine paulo anguſtior, cui reſpondet ſimilis in infimo veotre: *Cauda* plus digitum longa, minus lata, parallelogrammi figura, io extremitate circinata. Ante exortum pinnae dorſalis duos habet aculeos fortes, et ſupra poſtbranchialem utramque unum acutum. Tegitur cute, cujus color ex nigro et umbra, gryſeoque mixtus, nimirum in toto dorſo, capite et lateribus, pinniſque omoibus; Venter albicat, et in lateribus etiam plus albi, quam nigri aut gryſei eſt. Per totum dorſum, caput et latera, puncta nigra, magnitudine ſeminis papaveris, diſperſa.

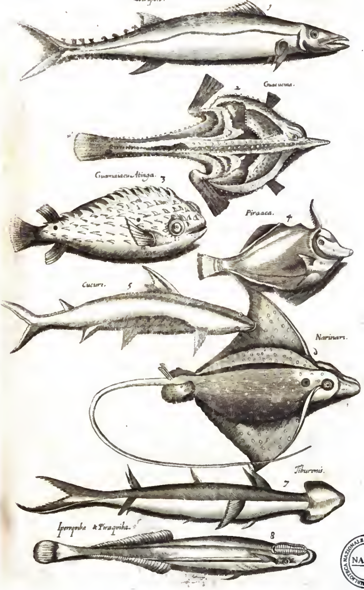
In arena abſconditus jacet prope littus Maris, ac incedentes vulnerat.

Edulis eſt, ſi jecur et fel bene ſeparetur, alias lethalis.

Guarapucu, Luſitanis *Cavala*, Belgis Koningfiſch, eſt corpore oblongo, fere aequalis ubique craſſitiei, excepto verſus poſteriora, ubi magis magiſque attenuatur. Ut plurimum in ſeptem pedum longitudinem excreſcit, et craſſitiem corporis humani. *Caput* et *os* habet acuminatum, dentes acutos, rotundos, ordine poſitos, oculos magnos cryſtallinns, circulo argenteo: *Pinnas* octo, videlicet poſt quamlibet branchiam unam triangularem, directe a latere protenſam: unam tenuem anguſtam fere in initio dorſi, poſt hanc unam in eodem dorſo triangularem erectam; ſub hac in infimo ventre triangularem; duas mediocres triangulares in infimo ventre ſubter poſtbranchiales. *Cauda* conſtat magna pinna in duo cornua ample extenſa. A pinnis autem triangularibus, tam io dorſo, quam in infimo ventre, parvulae ordine pinnulae oblongae ſunt diſpoſitae uſque ad caudam. Veſtitur cute argentei coloris, cui in ventre paulum caerulei, in dorſo multum miſcetur, ut color reſplendeat. In quolibet latere linea ſubtiliſſimis ſquammulis contorta deſcribitur ad caudam uſque. Boni eſt ſaporis. Eſt quidem *Scomber*, ſed quia Icon, quam ſupra dedimus, non cnnvenit, ideo et hanc adjicere placuit. TAB. XXXIX. 1.

CAPVT

Tab. XXXIX.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

ROMA BIBLIOTECA NAZIONALE

CAPUT II.

De Piſcibus non omnino laevibus.

Articulus Unicus.

De Guacucuja, Guamajacu guara, et Guamajacu Attinga.

Tab. XXXIX. 2. 3. *Marcgrav. Hiſt. Braſil. l. 4. c. 1.*

Guacucuia, *Monoceros* piſcis: *Veſpertilio* Aquaticus poſſet appellari. Corporis figura anterius eſt inſtar vomeris: *Corpus* octo digitos longum, quinque latum in medio, ubi latiſſimum: medietas autem corporis poſterior rotunda eſt, et verſus caudae pinnam faſtigiatur in conum: medietas autem anterior vomeris ſeu lati cordis figuram obtinet. Piſcis autem non craſſus, ſed latus; caput vix prominet ſeorſim a corpore, eſtque illi inter oculos ſupra os cornu impoſitum, durum, duos paene digitos longum, conicum. *Oculos* habet nummi miſnici magnitudine, pupilla cryſtallina lenticulari, reliqua pars variegata maculis, et lineis flavis albiſque. *Oris* hiatus caſtaneam poteſt capere, ipſum edentulum eſt. Supra os carnea prominentia eſt inſtar tonſillae humanae fere. In utroque latere in medio piſcis, brachium eminet, quatuor digitos longum, una junctura conſtans, inferior medietas brachii duos digitos longa eſt, unum lata, in infimo ventre inter brachia duas habet pinnas ſeſquidigitum longas, quae quaſi pedes ſunt. *Cauda* conſtat pinna duos digitos longa, ſeſquidigitum lata, ac fere quadrata. In inferiore corpore, ſeſquidigiti interſtitio a cauda etiam pinnulam habet parvam, et talem etiam in dorſo, trium digitorum intervallo a cauda. *Cute* tegitur, non ſquammis, quae ſuperius fuſca eſt, multis tuberculis duris, per dorſum inſignita verſus anticam partem, et utrumque latus. In utroque autem latere undecim nigras habet maculas lentis magnitudine et figura, binas ac binas juxta ſe poſitas. Prope inſertionem utriuſque brachii etiam multas ejuſmodi maculas nigras habet, et ibidem in quolibet latere foramen parvum in corpus.

In ſumma, in lateribus, circa oculos, in extremis branchiis, mire variegatur punctulis albis, nigris, lineiſque itidem albis et nigris, ut vix exprimi poſſit a pictore. In toto autem inferiori corpore egregii miniati eſt coloris, atque ibi cutis aequalis, verum ad tactum paulum hiſpida.

Tab. XXXIII. 9. *Idem l. 4. c. 10.*

Guamajacu Guara, Luſitanis *Peixe porco* et *Diabe:* Orbis eſt ſpecies. Longitudo ejus ab initio oris ad pinnae exortum in cauda quatuordecim digitorum: pinnae caudae longitudo plus duorum digitorum: Rotundo eſt corpore, et craſſities ejus duorum et viginti digitorum. Caret ſquammis, tegitur cute, per totum corpus ex fuſco ochrae coloris pallidi, in ventre albi. Totum corpus aculeis munitum eſt, qui in lateribus longiores, in reliquis partibus breviores (longiores autem ſunt duorum digitorum) teretes, in extremitate valde acuti, et ſinguli tribus inſertionibus, quaſi triquetris cuti infixi. Inter aculeos cutis ubique maculis nigris ſcatet, excepto ventre. Oculos habet magnos eminentes: Os parvum obrotundum, edentulum: pinnas tantum quatuor, duas in lateribus duos et ſemis digitos longas: unam in dorſo verſus caudam ejuſdem magnitudinis, et minorem ſub ano.

Poteſt orbis muricatus Geſneri dici.

Habui, inquit author, alium minorem vivum Menſe Febr. anni 1639. item alios duos menſe Septembri vivos. Cutis eorum erat e fuſco vireſcens, in ventre nigricans: aculei ut prioris, et plane ſimilis figura corporis: prope quamlibet pinnam, maculam habebant nigram, ut et utrimque ad latera prope os. Pinnarum color erat flavus: oculorum pupilla nigricans, circulo luteo. Supra utrumque oculorum cornu exile, ſatis longum, molle, cutacea ſubſtantia conſtans,

ſtans, quod prae ſe fert natans, quando autem extra aquam eſt, flaveſcit. Inflare ſe poteſt et iterum conſidere. Sonum edit Blch, Blch. Si velis ut ſe inflet, trahe pinnam, quae in dorſo eſt.

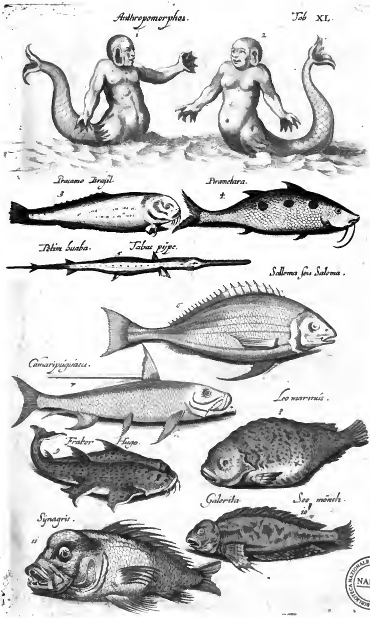
Idem l. d. c. 14. *Guamajacu Attinga* Braſilienſibus, Marcgravio *Orbis muricatus* Ranae rictu, ſeptem digitorum longitudinem habebat, et corpus oblongum: *os* Ranae ſimile, et loco dentium tam ſuperius, quam inferius; os durum; oculos magnos, rotundos, protuberantes, pupilla cryſtallina circulo flavo: Branchiarum loco foramen in utroque latere digitum admittens, et pone hoc pinnam trapezii figura, unum digitum longam, duos latam: In extremitate dorſi verſus caudam etiam pinnam oblongam, haud amplam, et e regione hujus ſimilem in infimi ventris extremitate. Cauda conſtat pinna ſeſquidigitum longa, unum lata. Totum corpus tegitur cute ſpinoſa, quae in capite in duram teſtam abit. Spinae illae conſtant duris oſſibus et acutis: in infimo tamen ventre caret ſpinis, ſed mollis eſt inſtar Ranae. Totum corpus et caput ſuperius ex gryſeo et fuſco eſt maculatum: magis tamen fuſceſcit, inferius totum ex albo flaveſcit, ut et ſpinae totius corporis. Pinnae omnes flaveſcunt. Poſt utramque pinnam poſtbranchialem maculam habet nigerrimam ſtuferi magnitudine, et ſupra hanc utrobique, paulum tamen magis verſus anteriora aliam minorem nigerrimam. Ad utrumque latus exortus pinnae dorſalis etiam ſimilem habet, parvulas item ſub oculis et ore. Vtris modo ſe inflare poteſt. Edulis eſt, et capitur in fluviis dulcibus.

CAPVT III.

De Narinari, Tiburone, et Iperuquiba.

TAB. XXXIX. NARINARI. Sunt aliquot illius ſpecies, haec, quam hic deſcribimus, appellatur *Narinari pinima:* Luſitanis *Raja*, Belgis Pulſteert vel *Deicle*. Paſtinaca marina. Corpus habet magnum, latum, ferme triangulare: conſtans ad utraque latera latiſſima pinna triangulari, carnoſa: et prope caudam habet duas pinnas, palmi magnitudine, ſubrotundas aequalis longitudinis: caput magnitudinem habet mediocris porci, craſſum, compreſſum, in medio quaſi foſſam habens. *Os* triangulum ſubrotundum, compreſſum paulo et in promuſcidem deſinens: nam oris hiatus quinque diſtat digitos ab extremitate promuſcidis verſus ventrem: amplitudo oris duorum et ſemis digitorum; edentulum, ſed loco dentium os habet linguae figura inferius in ore, quatuor digitos longum, ſeſquidigitum latum, ad fauces uſque pertingens, et ſimile os ſuperius, tranſverſim poſitum, duos digitos longum et totidem latum. Inferius os conſtat e ſeptendecim oſſibus, albis, duris literae U figuram habentibus, quae arcte per membranas conjunguntur, hiſce alia ſeptendecim ſubjacent, ſingula ſingulis, ſpongioſa ad aſpectum, nec ita dura, ſuperius os conſtat quatuordecim oſſibus literae J figura, quae eodem modo per membranas ſibi invicem agglutinantur, iiſque etiam alia quatuordecim oſſa ſuperjacent: duo autem illa oſſa per membranas annectuntur aliis oſſibus capitis. *Cranii* cavitas ſex circiter digitos longa eſt, vix duos lata, in qua cerebrum latet. Promuſcis tantum conſtat cartilagine. *Oculos* habet parvos, nummi miſnici magnitudine: poſt oculos in quolibet latere ſpiraculum amplum, pomi vulgaris capax; intra haec branchiarum folia recondita jacent: ad latera inferius a fine capitis in quolibet quinque oblongas inciſſuras. *Color* totus ſuperius ferreus, maculis albis per totum inſperſis, magnitudine nummi miſnici, inferius totum album. *Cutis* tota glabra laeviſque. *Corporis* longitudo ab occipite ad exortum caudae ſeſquipedalis, latitudo inter extremitates pinnarum triangularium, trium pedum, et decem digitorum.

Pinna-

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE NAPOLI

Tab. XXXIX.

Pinnarum prope caudam longitudo ſeptem digitorum, latitudo quatuor. *Capitis* longitudo decem, latitudo ſeptem digitorum, craſſities ſeſquipedis. *Caudae* longitudo quatuor pedum et trium digitorum: craſſities ſeſquipedis. *Caudae* latitudo quatuor pedum et trium digitorum: craſſities in exortu quinque digitorum, quae ſenſim graciléſcit. Paulo poſt exortum caudae ſuperius parvam pinnam curtam habet, paulo plus digito longam, et mox poſt eam duos hamulos ſibi invicem ſuper erectos, piſcatoriis hamulis ſimiles et incurvatos, longitudine trium digitorum. Caro boni eſt ſaporis, ſufficiens quadraginta hominibus ſaturandis.

Tab. XXXIX. *Tiburonis* ſpecies minor. Belgis een Crupshape, a figura. Convenit cum majore, excepto capite, quod triangulare habet, ſeu prout cor vulgo pingitur. *Oculi* parvi ad latera ipſius capitis. *Os* parvum, triangulare longe infra poſitum, triplici ordine dentium minorum, unde ita nocere non poteſt, os quippe habens anguſtum. Caro melius ſapit, quam majoris.

Iperuquiba, et *Piraquiba*. Luſitanis *Piexe pogador* et *Piexe piolho*, noſtratibus *Dupger*, quia Tiburoni adhaeret ſugens. Octodecim digitos longus, fere teres, quatuor digitos craſſus, ubi craſſiſſimus, in poſtica parte attenuatur. *Os* habet triangulare, cujus pars ſuperior brevior inferiori, etiam linguam. *Caput* ſuperius ad dorſum uſque duos digitos longum, circiter planum et figuratum, ut palatum alicujus piſcis ſtriis tranſverſis, hac parte Tiburoni firmiter adhaeret in ventre, et capto illo ſimul capitur. *Oculi* parvi, flavi, pupilla nigra, ſemicirculo flavo. *Dentes* nulli, ſed eorum loco multae minutiſſimae prominentiae. Poſt branchias utrobique pinnam obtinet triangulatam, duos et ſemis digitos longam, ſubter in ventre duas junctas: a medietate corporis tam ſuperius, quam inferius, etiam pinna extenditur anguſta uſque ad caudam, quae pinna conſtat ſeſquidigitum longa. *Cute* tegitur per totum corpus cinerei coloris.

TITVLVS III.
DE ALIQVOT ALIIS, ET INTER HOS MONSTROSIS PISCIBVS.

CAPVT I.
De piſce ἀνθρωπομόρφῳ et Remoranti.

Tab. XL. 1. *Kircher. Artis Magnet. l. 3. par. l. 6. p. 675.*

Piſcem ἀνθρωπόμορφον, ita deſcribit Kircherus. Capitur certis anni temporibus in mari Orientali Indiae ad inſulas Viſſajas, quas inſulas Pictorum vocant, ſub Hiſpanorum dominio, piſcis quidam ἀνθρωπόμορφος, id eſt, humana prorſus figura, quam ideo Peche muger vocant, ab indigenis Duyon. Caput habet rotundum, nulla colli intercapedine trunco compactum. Extremae aurium fibrae, quae et auriculae nominantur, ex cartilaginea carne eleganter veſtita, quarum interior pars ampliſſimis formata anfractibus, veram hominis refert aurem; Oculos ſuis ornatos palpebris, ſituque et colore non piſcis ſed hominis judicares; naſo nonnihil aberrat: malam inter utramque non uſquequaque eminet, ſed levi tramite bipartitur; ſub eo vero labra magnitudine ſpecieque noſtris ſimillima. Dentium non quales inſunt piſcium generi ſerratilium, ſed plenorum et candidiſſimorum continua ſeries. Pectus alba cute contectum, hinc atque hinc paulo latius quam pro corpore in mammas extuberans; neque eas ut foeminis pendiculas, ſed qualis virginibus globoſas, plenas lactis candidiſſimi. Brachia non longa ſed lata ad natandum apta, nullis tamen ipſa cubitis, ulnis, manibus, articuliſve diſtincta. In adminiſtris ſoboli propagandae membris, in utroque ſexu nulla ab humanis diſtinctio: poſthaec in piſcem cauda deſinit. Hactenus

 inge-

ingenioſiſſimus Kircherus. Oſſa hujus piſcis inſignem vim ſanguinem ſiſtendi et attrahendi habent: viſa, ita ſanguinem currentem ſtringere, quaſi vena ligaretur. Efficaciora tamen foeminarum, et ex his quae maculis ad nigrorem accedentibus diſtinguuntur. Alius quidam dicit, carnem carni hominis applicatam, ita omnes ſpiritus ad ſe attrahere, ut hominem veluti ſtupidum reddat. De *Remoranti piſce* apud Hugonem Linſchotanum habemus. Hiſtoria talis eſt. Navis quaedam Luſitanica per Mozambiquem in Indiam decurrebat. Vento haec adeo ſecundo et optato utebatur, ut vela omnia pleniſſima navem proferre feliciſſime viderentur. Diebus ergo quatuordecim integris curſum verſus Lineam aequinoctialem nautae tenentes, et quotidie altitudinem metientes, tandem obſervarunt, gradus ad metam propoſitam, non minui aut pauciores fieri, verum quotidie multiplicari, ſeque ab aequinoctiali Linea quam longiſſime diſpelli et arceri. Quae res non ſaltem praeter omnes naturae cauſas eſſe videbatur, ad admirationem univerſorum, verum etiam qui in navibus erant, certis ſe praeſtigiis et incantamentis agitari, liquidiſſime rebantur, cum ſcirent, illius loci mare hujus appulſus neutiquam cauſam eſſe, et vela ſecundis ventis interim nihilominus ex voto turgida procedere. Seſe ergo anxie invicem contuentes, partim terrore, partim anxia vi et admiratione diu exercebantur; dum tandem, neſcio quo caſu, nautarum quidam, attentis et ſollicitis in undam oculis deſpectans, latam et ingentem quandam caudam prorae intortam innexamque conſpicatus tuitus eſt, qua piſcis quidam navem firmiter prehenderat, reliquumque corpus per navis longitudinem exporrexerat, adeo ut caput ipſius poſt puppim promineret. Hoc ille ſitu navis omnem molem ita violenter torquebat, ut illam contra violentiſſimum quoque reflantis venti impetum vi et robore ſuo immenſe retroageret, ſecumque tot diebus rapide proferret. Jam itaque hoc pacto cauſa repulſus praecognita, adactis ſudibus furciſque et organis, conferentibus caeteris, ad arcendum eum tamdiu ſtudioſiſſime laboratum eſt, donec tandem, cauda plicatili avulſa, navem ille deſtitueret, cum jam diebus quatuordecim integris illi agglutinatus adhaeſiſſet, et violento reniſu eamdem, omni impetu ventoque contrario ſpreto, natando ſecum abripuiſſet. In aeternum itaque memoriae ſignum hiſtoriam hanc Pro-Rex in atrio ſuo depingi accuravit: quam effigiem his meis oculis perſaepe egomet cum magna admiratione uſurpavi, et circumſtantiis ſupradictis ſubnotatis diligentiſſime perlegi.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 4.

CAPVT II.

De piſce Goenſi.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 5.

Idem Hugo narrat, ex flumine quodam Goae, cujus oſtium hyberno tempore pro loci more obſtructum erat, piſcatores quoſdam monſtroſum piſcem extraxiſſe, cujus ſimilem nec in India, nec in aliis locis uſpiam videre contingit: qui ob novitatem Archiepiſcopo, ejus juſſu a pictore ad vivum exprimebatur, cujus Icon ſeu effigies Regi Hiſpaniarum poſtmodum tranſmiſſa eſt. Animal illud mediocris magnitudinis erat, canem domeſticum vulgarem altitudine haud excedens, cujus roſtrum porcino ſimile protuberabat. Oculi ei parvi erant; nullae aures, quarum loco duo ſaltem foramina hiabant. Pedes elephantinis (reſpective tamen) per omnia ſimiles erant. Cauda ad dorſi fines lata, ſenſim in acumen deſinebat. Per atrii pavimentum curſitans, ſuum porcorumve grunniebat ritu. A capite ad caudam univerſum corpus ſquammis, pollicis articulum prioris aequantibus, conſtitutum erat tam ſolidis ac firmis, ut nec ferrum, nec aes plus reſiſterent. Grandibus et frequentibus, non ſecus ac incus quaedam a nobis plagis contuſus, nihil aliud quam convoluebatur, et echinl more caput caudamque intro condebat, ut globi exquiſitam rotun-

tunditatem praeſtaret: nemine interim juncturarum proportionem ſatis obſervante. Conglobatus, nulla, vel vi, vel machina divelli aut expediri poterat; relictus tamen, ſponte ſe iterum pandebat aut explicabat, et qua via patebat errabat.

CAPUT III.

De piſce ludicro, Puſta, et Michipillin.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 13.

Illuvies menſtrua, et ludicrus geſtus, unde nomen meruit, commendant *Axototl*, hoc eſt, luſum aquarum. Genus quoddam eſt piſcium lacuſtrium molli cute intectum, ac lacertarum more quadrupes, dodrantis longitudine pollicemque craſſum, etſi interdum cubitum excedat. Vulvam habet muliebri ſimillimam, ac venter ejus maculis fuſcis diſtinguitur, corpore medio ad caudam uſque, nempe prolixam et quae juxta finem tenuiſſima ſit, paulatim ac ſenſim graciletcit. Pro lingua eſt cartilago brevis ac lata. Quaternis natat pedibus, in totidem digitos, perſimiles ranarum, fiſſis. Caput depreſſum eſt, et reliqui corporis proportione magnum. Hiſcens rictus, aterque color. Huic menſtrua ſingulis quibuſque menſibus fluere obſervatum ſaepe ſaepius eſt, haud aliter ac mulieribus; tum venerem abunde excitare, haud ſecus ac ſcinci ſacere ſolent, quos terreſtres crocodilos quidam vocant, ad quorum genus fortaſſe pertinet. Salubre ac gratum praebent alimentum, nec diſſimile anguillarum carni. Multis modis parari ſolent, frixi nempe, aſſi, elixique. Verum ab Hiſpanis magna ex parte ex aceto mulſo, addito pipere, caryophillis, atque ſiliquaſtro Indico: a Mexicanis vero ſiliquaſtro ſolo, ſeu intacto, ſeu integro, familiariſſimo illis ac praegrato condimento.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 14.

Puſtae capiuntur in fluminibus Panucinorum, minimi digiti vix aequantes longitudinem atque craſſitudinem, ſed ventre ranunculorum inſtar paulo protuberantiore, quibus ſimul cum miltomame permixtis et admotis, ſubvenitur paſſis eriſypelata, brevitate et facilitate mirabili.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 41.

Michipillin ſeu ova piſcium, dicitur genus quoddam lacuſtre, album, quod ex omni piſcium in lacu degentium Mexicano conflatur multitudine, unde factum eſt illi nomen. Statis anni temporibus eadem capitur palude, haud aliter quam thynni, trichiae, ſcombri, ſimileſque piſces, alii gregatim vagantes in Oceano. Agmen piſciculorum eſſe creditur, haud lendibus majorum. Medio id procedit alveo, in neutrum littus inclinans, tam numeroſum a multitudine, ut quinque cubitorum intervallum aut amplius occupet. Non praetermittunt occaſionem piſcatores, ſed diligenti obſervatione et cura vagantes piſciculos captant excipiuntve retibus, atque ita non mediocris ſolet ſaepenumero fieri captura. Coquuntur iidem alienis fictilibuſve vaſis, ferculiſque ubi opus eſt, adjiciunt, addito ſiliquaſtro chillive: quo apparatu neque modico neque ingrato cibo conſtant, ſed quo non modo Indi, verum advenae quoque Hiſpani ſaepenumero veſci gaudeant.

CAPUT IV.

De Ambiza et piſce mulari.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 55.

Adnectam quod Philippus Pigafeta ſcribit de quodam piſce Zairi, qui membra duo habet manus humanas referentia, et caudam clypei et forma et magnitudine. Vocatur hic ab incolis *Ambize angulo*, id eſt, *porcus aquatilis*, propter pinguedinem qua porcum refert. Caro, quae ab incolis fumo induratur, et ad lautitias reſervatur, et guſtu et odore eſt grato. Aquam dulcem non relinquit. Pabulum ejus eſt gramen, et omnis generis herbae in littore enatae. Ore bovem refert. Tantae interdum eſt magni-

magnitudinis, ut quingentas libras pondere elevet. Capitur a piſcatoribus non ut piſces, ſed ſere ut bos. Obſervato enim loco diligenter, ubi paſci ſolet, ſcaphis ſuis exſpectant, et advenientem contis aut remis occidunt: occiſum ad aulam regiam deferunt; aliter eoim capitali propoſita poena (ut et alios piſces, qui hinc Regii dicuotur, nempe trutas, et cacongo piſcem ſingularem, ſalmonem figura refereotem, ſed colore diverſum, caro enim ea eſt alba; et tam pinguem, ut prunis ſuperimpoſitus eas extinguat) vendi non poteſt. Unde diligenter ne impunitas audaciores reddat, obſervaotur piſcatores ab Aulicis, et deprehenſi abſque ulla remiſſione plectuntur. De *piſce mulari* ſic ſcribit Nierembergius.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 62.

Sub Philippo II. viſa in Oceano bellua duabus veliſicans alis, navis ſpecie. Fregit unam bombardae ictus. Irrupit per fretum Herculeum bellua furens, et horribilibus frendens mugitibus atque illapſa per mediterraneas Hiſpaoiae oras, Valentiam appulit, ubi demum exanimata, centum et quinquaginta dodrantes prolixa, molis circuitus centum, vacuitas cerebri ſeptem homines capiebat.

Eques in os conſiſtere poſſet. Maxillae ſervantur io Eſcuriali uſque ad decem et ſeptem pedes porrectae, viginti armatae dentibus duorum dodrantum, minimi unius. Genitalia immodica. Appellatum idcirco monſtrum piſcis mularis. Aliqui eruditi lamiam fuiſſe putarunt ob fauces et ingluviem. Duo cadavera in ſtomacho reperta. Creditum quoque aliquibus hujus generis belluam devoraſſe Jonam Prophetam. Quis certo ſciet?

CAPVT V.

De Piſce tauriformi et Amilotl.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 24.

Piſcis tauriformis eſt Franciſco Hermando piſciculus vix duos palmos longus, ſed pinna munitus caudae inſtar, ſex paene prolixa digitos: corio intectus duro, ſuſco, ſed circa ventrem candenti, et ubique pentagonis ſex anguliſve diſtinctos figuris. Os eſt minimum, ſed longiuſculis muoitum dentibus: Oculi magoi, pinnae circa aures binae ſatis parvae, quemadmodum et aliae dnae, quarum altera circa extrema veotris eſt, altera vero juxta poſtremum dorſum; mirum eſt, in hoc piſciculo duas prominere juxta frontem ſpinas acuminatas, infractae duritiei, inſtar corniculorum; ac totidem alias eadem magnitudine et forma circa veotris poſtrema. Vide an ad Boopa vel Acaothiam referri poſſit. *Amilotl* vero eſt piſcis teres, lacuſtris, ſquammoſus, candeſcens, maculis aſperſus pullis, ſeſquidodrantem longitudine, et pollicem craſſitudine excedit. Binas pinnas habet in dorſo, totidem io veotre, utrimque unam, ac inſra ventrem alteram. Caput eſt oblongum, roſtrum acuminatum: ſed inferna maxilla promioentior. Oculi ſunt nigri, iris aurea. Aureum caput, veoter luteus, adeoque reliquum paene corpus, Victum ejus ſic commendat Franciſcus Hermandus. Optimum et concoctu facile praebet alimentum; oam et ovis capitur magna ex parte oouſtus, adeoque gratum, ut cum gravem quamdam evaſiſſem aegritudinem, mihique outrimenta omnia, a ſanis hominibus et ſagacioris palati vehemeoter expetita, ſorderent diſplicerentque vehemeotius, hoc uno cibi genere ſuaviſſime uſus ſim, et ad vires inſtaurandas non mediocriter adjutus. Sed magnitudo ipſa adeo gratiam commendat, ut quo io majorem amplitudinem adoleverit, eo majori habeatur in pretio, expetatur avidius, rarius inveniatur venalis, inventuſque ematur carius.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 26.

HISTO-

HISTORIAE PISCIVM
LIBER V.
DE CETIS.

CAPVT I.
De Cetis in genere.

* Galen. 3. de Alim. facult. c. 21. et 37.

Cetorum nomine ſaepe tam apud Graecos ° quam Latinos ingentis molis piſces intelliguntur; hic pro illis duntaxat ſumimus, qui pulmones, arterinm, collum et alia membra cum terrenis quadrupedibus communia habent, quibus omne proprie dictorum piſcium genus deſtituitur. Specialius aliquando, ſeu pro Piſtrice, ſeu pro Balaena ſumi, apud Ciceronis Aratum, et Oppianum videbis. Integuntur *corio*, qui Macedonibus, dum e Meſambria Tocam navigarent, viſus, corio ſquammoſo, tam craſſo ut cubitum aequaret, oſtreisque patellis, et algis oppletus, pro monſtroſo habendus eſt. Lora ex eo fiunt, quibus maxima pondera per cochleas ſublevantur, ſimili duritie et nervos eſſe, et chordas ex iis ad bellica inſtrumenta confici, prodidit Aelianus.

Aelian. H. A. l. 17 c. 6.

Pulmones habent, quod plus caloris, quia ingentis molis animalia, ut poſſint moveri, requirunt. Branchiis ° ideo carent, ſed *fiſtulas* (ora vocat Plinius, nares Ovidius, Cardanus oſcula) accepere. Ductus hic ab ima palati ad extimam partem duplex, ſepto diſtinctus, et noſtrarum narium foraminibus ad palatum deductis, proportione quodammodo respondens. Unicum in extima parte literae C. figura foramen apparet, quod carne pingui, tanquam operculo, tegitur. Reſpirationis gratia datas, vel exinde colligas, quod obturatis, citius moriantur, quod in Delphino Rondeletius obſervavit. *Os* ipſos ſubter habere, Ariſtoteles et Plinius reliquere, ut dum reſupinantur, piſces quos captant, evadendi tempus habeant, in promptu habere, obſervavit Rondeletius. Reſupinatos tamen cibum capere, tum ob dictam cauſam, tum propter longam et multum infra deſcendentem oris ſciſſuram. Garent quidam *Dentibus*, inſtructi quidam, ſerratis, planis, exertis, aliquando hominis ſimilibus. Eboris inſtar candidos, ad opera firmos, anteriores latos, ne haereret cibus, poſteriores acutos, ut promptius divideretur, apud Cardanum legimus. *Mammas* foeminae habent; detractos aliquando ex una in Aquitanico littore duo lactis cados, Rondeletius prodidit. Audire certum, et nulla manifeſti inſtrumenti veſtigia, ut putat Ariſtoteles, Rondeletius tamen in Delphini cranio, meatum qui ad cerebrum uſque excurrit, invenit. Vehementer *pingueſcunt*, quod piſcium carne alantur, et moveantur tardiſſime, quod tardo motu digeri poſſet, denſitate corii praepeditur. *Internas partes* verbis Rondeletii deſcribam. Sub peritoneo, inquit, partes quae ad nutritionem et generationem conſormatae ſunt, ad quadrupedum terreſtrium magis quam ad piſcium partes accedunt. Nam *Epiploon* habent, ſed minus pingue, quo ventriculus et inteſtina incaleſcunt, et foventur. *Ventriculum*, magnum, cum ad juſtam magnitudinem accreverint: in recens natis exiguus eſt, et geminus videtur. Ejus fundo *pancreas* haeret, deſinit in *inteſtina*, quae in multos gyros convolvuntur, eadem fere ubique craſſitudine, praeterquam in extremis, quae mediis paulo ſunt latiora. *Meſenterium*, vertebris annectitur, glandulas nigras, venas, arteriasque intertextas habens. *Renes* venae magnae trunco, arteriacque magnae per emulgentes annectuntur, ſunt inter epar et teſtes ſiti. *Urina* per *ureteras* in veſicam percolatur: quae terreſtrium animalium veſicis

* Plin. H. N. l. 9. c. 7.

Ariſt. H. A. l. 9. c. 2. et 4. de partib. c. 13.

Cardan. variet. c. 37.

Ariſt. H. A. l. 4. c. 8.

ſimilis, ſita eſt inferiore ventris parte. In iis, qui utero adhuc geſtantur, in urachum deſinit, per quem urinam deponit in allantoidem tunicam ad diem uſque partus. Editi in lucem, per pudendum urinam veluti terreſtria emittunt, et per muſculum ſphincterem retinent. *Vracho* arteriae umbilicales adhaerent, arteriae magnae inferioribus ramis inſertae. Utrinque ſunt *teſtes* oblongi, quibus praeparantia vaſa praepoſita ſunt, infiniti ſcilicet venarum arteriarumque e magna vena ortarum ramuli, qui poſt varios et multiplices anfractus, in epidymin inſeruntur. Cum enim magna ſanguinis copia, multo ſemini generando neceſſaria ſit, quae longo vaſorum ductu, ob ſpatii brevitatem tranſmutari et elaborari non poteſt, ſolerter admodum natura gyros illos vaſorum conſtituit, ut illis, id quod longitudini deeſt, penſaretur, et quibus ſinguli meatus capreoli intorti dependent, et glanduloſa corpora radici pudendi adnata deſinunt; ex quibus meatu urinario, nervo cavo *genitale* conſtat humano ſimile, cujus extremum foris propendet, in glandem tenuem linguis avium ſimilem deſinens, quae praeputio non omnino integitur: intus replicatum latet, ad veneris uſum exoritur. Venas ſuas, nervos, arterias, idem pudendum habet. Oſſi innititur, quod oſſi pubis proportione reſpondet. *Thorax* coſtis veris ac mendoſis, ſterno, vertebris, muſculis conſtat: cujus capacitatem *pulmones* magni complent, denſiore ſubſtantia quam in terreſtribus: craſſitudine et colore hepar quadrupedum referunt, tum, ne aqua in rariorem ſubſtantiam penetrans, ejici non poſſet; tum ne in magnis exſpirationibus, quibus in aquis fere ſemper coguntur, tenuior ſubſtantia fere dirumperetur. Hi in duas partes divulſi ſunt, parte inferiore adeo gracileſcunt, ut membranam eſſe affirmes. Undique *Cor* complectuntur pericardio concluſum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorum cordi abſimile: duos ſinus, totidem auriculas, denique omnia ſimilia habet. Ad haec, aſperam arteriam, Oeſophagum, muſculos et quaecunque in terreſtribus corporibus ſunt, clavicula exempta, reperire eſt. *Caput*, cum vertebris articulatur. *Cerebri* diſpoſitio diverſa. Nam in anterius et poſterius diviſum eſt, non in dextrum et ſiniſtrum, ut in homine. *Nervorum* conjugationes ex eo naſcuntur, plexus χοροειδὴς, in eo rete mirabile, meninges duae pro integumento. *Vulva* in foeminis cervicem palmum unum longam habet: ea deinde in ramos duos diſtribuitur, veluti in quadrupedibus terrenis videre eſt, teſtes ad uteri cornua poſiti, pudendum inter umbilicum et podicem. De *Magnitudine* in ſingulis ſpeciebus dicetur. *Locum* ſi ſpectes, in ſolo nec tamen omni mari (Pontus Euxinus nullos habet) reperiuntur. Semperque fere in alto verſantur. Circa ſolſtitia maxime viſuntur, quod tunc illic ruant turbines, tunc imbres, tunc delectae montium jugis procellae ab imo vertant maria, pulſataque ex profundo, belluas cum fluctibus volvant. Alias in fundo maris fere degunt, molis ſuae pondere. *Cibus* ipſis piſces, harengi inprimis, quos quandoque tam avide perſequuntur, ut in littora vadoſa impingant. *Generant* intra ſe, et catulos enituntur. Hi teneri ſequuntur matrem, quod a nautis viſum. *Motu*, ob corporis molem, et ventris ingluviem tardo feruntur. *Viſus* et *auditus* ipſis hebetior. Hinc curinſae omnium naturae beneficio, piſciculo, ſi credere fas eſt, tanquam duce utuntur. Odore picis adeo delectantur, ut ſeſe navi affricent. Strepitu terreri Arrianus in rebus Alexandri M. prodidit. *Uſum* in cibis, apud Ichthyophagos, prodente antiquitate invenere. Praeparationem vide apud Aldrovandum.

CAPVT

CAPUT II.
De Cetis in ſpecie.
Articulus I.
De Balaena.

Tab. XLI. Tab. XLII.

Et haec de Cetis in genere ſufficiant, in ſpecie jam de iiſdem agetur. Numerautur autem inter eos, *Balaena*, *Balaena vulgi*, *Phyſeter*, *Priſtis*, *Orca*, *Delphinus*, *Phocaena*, *Scolopendra*, *vitulus marinus*, *et Manati Indorum.*

Voſsius de Idol. l. 4. c. 32. *Plin. H. N. l. 9. c. 3.*

Balaena, Graecis φαλαίνα, vel παρὰ τὸ βάλλειν, id eſt emittere, quod maris aquas per fiſtulas emittat, vel a φάλον quo vocabulo Graeci meatum in galeis militaribus, cui plumas inſerebant, indigitant, vel a Chaldaeo בלע, quod et devorare dicitur. Ingentis eſt magnitudinis. Viſa in Iudico mari, quaternum jugerum, ſeu nongentorum ſexaginta pedum longitudiue. Centum et quinquaginta cubitos obtinebat, quem Nearchus ejectum vidit. *Deſcribitur* a Bellonio, Rondeletio, et Aldrovando. De *ſuo* ſcribit Bellonius, adipem ejus velut oleum non concreſcere: pinnas habere utrinque unam et tertiam in dorſo, qua totum corpus dirigit. Caudam lunatam, Corium nigrum, cui pinguedo pedis altitudine ſubſit; laridum quadrageſimale appellant. Lingua eidem aliquot librarum pondo. Ante oculos praetenturae, ſeu tenues quaedam aſſulae, quatuor ulnas longae, ac ſeſquipedem latae, longiſſimis villis praeditae, quibus iter praetentat. Oſſa tam magna, ut poſtes ex iis fieri ſoleant. *Rondeletius* ſuae parvam linguam, et quae quatuor duntaxat vel quinque vaſa ſalſamentaria habeat, adſcribit. Alibi, penem ſe unius vidiſſe, qui a procero homine humeris deportatus terram contingeret, ſcribit. In ejus quam *Geſnerus* deſcribit ventriculo tria dolia crudorum piſculorum, inter quos ſalmo unius ulnae longitudine, inventa ſunt. Pelle nigro undique tegebatur, niſi quod maculae duae candidae, utrinque ſupra medium oculi inciperent, et retro tenderent. Tota maxilla inferior erat candida, et pars quaedam ſub ventre. Plura apud Geſnerum vide. *Aldrovandi* prior colore erat ſubcaeruleo, tota maculis nigricantibus conſperſa, ventre candido. Altera, quam Buſalinam vocat, tota nigricabat. Capta erat An. M. D. LXXVII. in Scaldi decem ab Antverpia milliaribus monſtroſa, quam Pareus deſcripſit. Longitudo ejus erat pedum octo et quinquaginta, altitudo ſexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum roſtrum intervallum ſexdecim pedum, Maxilla inferior ſenum in ſingulis lateribus pedum erat, viginti quinque dentibus armata, qui totidem foraminibus in ſuperiore dentibus omnino carente excavatis, recondi poterant. Tot dentium longiſſimus ſex pollices non excedebat. *Locus* ipſe procul a terra ubicunque degit. Plurimas autem circa Islandiam, Gronlandiam, et vicina Septentrioni loca, a Biſcainis, Anglis, Hollandis, circa aeſtivum inprimis ſolſtitium, quo tempore ſinus receſſusque maris pacatiores quaerunt, capiuntur. In Taprobanae mari Thunnis inſidiari, apud Aelianum legimus: in Gaditano Oceano non ante brumam conſpici: ſtatis temporibus in quodam ſinu placido et capaci, mire gaudentes ibi parere, condi, Plinius prodidit. *Victus* ipſis piſces, viſus qui quadraginta aſellos devoraverat, eosque adhuc recentes, quos oculatus teſtis diſſectos et ſale conditos ad ſolem ſiccavit. Sunt qui comedere maſticando negent: piſces deglutire integros, eosque minutos, quod interna gutturis membrana nil magnum ingredi ſinat, dicunt. Quidam carne veſci negant, quod in captae viſceribus praeter mucum et ſpumam nihil reperiatur. Piſciculum Lodel venatoribus dictum, ſi copioſe voravit inobviatur quaſi, et in furorem

Schonfeld. in Ichthyol. *Aelian. H. A. l. 16. c. 18.* *Plin. H. N. l. 9. c. 6.* *Schonfeld. in Ichthyol.*

rem acta, nec hominibus nec aequalibus ſuis parcit. De *Coitu partuque* (verba ſunt Schonfeldii) venatores referunt, Balaenas contracta ſocietate et conſuetudine in amorem mutuum, quem conjunctione, ſaltatione, aliisque affectuum conjugalium ſignificationibus inter ſe teſtantur coire; hinc una natare ſemper, amicitiamque coeptam conſervare, donec accenſa ad libidinem foemina, erecto ad perpendiculum et in caudam corpore, marem eodem poſitu obviam, pinnis ſuis, tanquam brachiis duobus amplectatur, mutuoque complexu per horam dimidiam, vel integram utraeque haereant: Inde conjugium et converſationem ad mortem uſque colere. Foemellae foetum autumno inter Octobrem et Januarium pariunt, unicum, tauro non minorem, imo majorem pro matris quantitate, qui ſub maternarum pinnarum praeſidiis et tutela tutus, non deſerit parentes, niſi ablactatus. Philoſtratus faucibus ab eis filios abſcondi, ſi quando majorem belluam fugere contigerit, prodidit, quod et apud obſcurum de natura rerum authorem invenies. Terrae defectu aquae affinis, aqua ore recepta et ejaculata ſuccurrere, fide ejuſdem dicitur. *Dormire* edita per ſumma, fiſtula Ariſtoteles author eſt: ſtertentes audire. Plinius, in ſiccum exire, ut a Solis radiis caleſcant, Oppianus et Aelianus *Inimicitiam*, cum Delphino, Thunnis et Orca gerit. A gladio piſce, ut ſupra diximus, vehementer timetur. Zilgerus caſtoreo aqua diluto et in mare effuſo adeo terreri, ut totus grex diſſipetur prodidit. De *venatione* et *captura* vide Schonfeldium. *Uſus* adipis, in lucernis, ad inungenda coria, curruum rotas, et alia. Cardanus viſcera quia pinguia, et ſapore et violae quaſi odore commendari ſcribit. Galenus eis mucoſum ſaporem tribuit. Viginti balaenarum *genera* apud Hartenium inveniuntur, ex quibus *Primum* quod Ninting vocatur hominem fugit, et comeſtibile eſt. *Decimum*, quod Fiſcraake, haleces verſus terram fugat. *Undecimum*, quod triginta ulnarum, ultra ſeptuaginta dentes habet, et eos tam magnos, ut inde tabulae ac manubria cultellorum fiant. *Duodecimum*, non habet pinnas in dorſo. *Decimum quintum*, quod Rodkemling vocatur, ſubvertit naves, et XL. eſt ulnarum. *Decimum ſextum*, quod Nahwal, anterius in ſuperiore mandibula, dentem longitudinis ſeptem ulnarum, adeo exacte tortum in circuitu, ut humano ingenio melius fieri non poſſet, habet. *Decimum ſeptimum*, quod Skeling, octuaginta ulnarum, diverſos ſuperciliorum ſupra oculos habet ordines. *Decimum octavum*, quod Nordhwal, nonaginta ulnarum, non vivit niſi de pluvia et rore coeleſti, quod fabuloſum credo. *Viceſimum*, quod Haffnegruffiae, magis inſula eſſe videtur quam piſcis. Fides ſit penes authorem.

Philoſtrat. l. 2. de vita Apollonii. *Ariſt. H. A. l. 4. c. 10.* *Oppian. Halieut. l. 1. v. 404.* *Aelian. H. A. l. 9. c. 50.* *Galen. l. 3. Alim.* *Schonfeld. in Ichthyol.*

ARTICVLVS II.

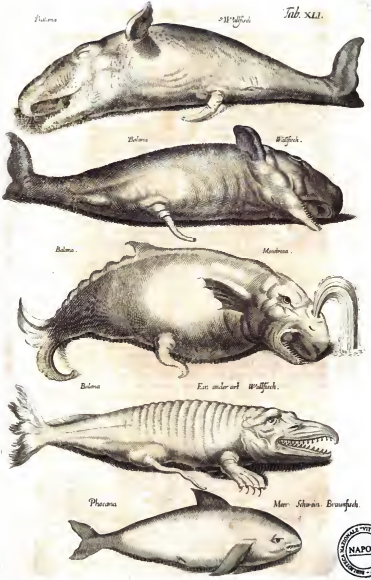
De Balaena vulgi, et Phyſetere.

Aldrov. de Cetis c. 7.

Bellua haec ut plurimum triginta ſex cubitos longa eſt, octo alta, ut Rondeletius deſcribit. *Oris* ſciſſura ad duodeviginti pedes porrigitur. *Dentes* in eo nulli, ſed horum loco in utraque maxilla, corneae ſunt laminae nigrae, ſenſim in pilos ſuillis ſimiles deſinentes, quae in anteriore et poſteriore ſive interiore oris parte breviores ſunt, in media longiores. Ab interioribus *Lingua* intus continetur et coërcetur: inde abducta vel abſciſſa ita diffunditur, ut in eundem locum iterum recipi non poſſit. *Oculi*, quatuor ulnarum ſpatio a ſe diſtant, foris parvi apparent, intus capitis humani magnitudinem ſuperant. *Pinnas* duas maximas in lateribus habet, quibus natat, et catulos in metu occultat, in dorſo nullam habet. *Cauda*, ſitu caudis Delphinorum ſimilis eſt, figura non multum abſimilis, quam cum movet, ita mare agitat, ut

Digitized by Google

Tab. XLI.

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

Balæna. Ein Groſser Wallfiſch von 60. Schuch lang und 41 Schuch höch.

Tab. XLII.

ZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

ut naviculas ſubmergat. *Roſtro* eſt brevi. *Fiſtula* caret. *Corio*, duro, nigro, integitur, ſine pilis, cui lepades, et oſtrea haerentia aliquando reperiuntur. *Internae partes*, veluti in Delphino. In ventriculo mucus, ſpuma, aqua, alga foetida, ambra inveniuntur, ut exinde carnivoram non eſſe colligas. Vitulos vivos parit. Carnis nullus *in Cibis* vſus, ſola lingua commendatur, ſale condita. Viginti tria ſaepe vaſa ea implentur. Μυςίκητον Ariſtotelis eſſe, vel exinde colligitur, quod pro dentibus ſetas, quibus intus os hirſutum eſt, habeat. Plinius muſculum marinum bene dixit, ſed pro duce Balaenae male poſuit.

Ariſtot. H. A. l. 3. c. 12.

Plin. H. N. l. 11. c. 37.

Physeter, qui et Phyſalus, παρὰ τὸ φυσᾶν, id eſt a flando dicitur, quod copioſiorem aquarum eluviem prae caeteris efflare ſcribatur. Geſnerus eundem vel ſaltem affinem cum Puſti, qui πρίστις, πρῆστις, et πρίστις dicitur, facit, quem vide. Diverſum eſſe a Phyſalo maris rubri, ex deſcriptione videre eſt. Magnitudine hic adulti Gobionis, ſine ore, cum branchias tamen habeat, perniciem ei qui guſtaverit creat. Intumeſcit enim, tandemque ventris profluvio vita finitur. De *Deſcriptione* inter authores non convenit. Plinius ingentiſque columnae modo ſe attollere ſcribit. Solinus ſuper antennas navium velis quondam diluvium eructare addit, quod Strabo commune cetis in mari extero circa Turdetaniam facit. Turnerus portentoſae magnitudinis cetum facit, et ſingulos ſe eorum tantum aquae e fiſtulis, quas in capitibus habent ejaculantes vidiſſe, ut ſinguli ſingulas naves aquarum copia in profundum ſubmergerent, adjicit. Bellonius hoc ſolo a Balaenis differre, quod nullas praetenturas habeat, neque tam vaſta corporis mole, figuraque ſit magis tereti. Rondeletio eſt ore maximo, dentibus acutis, ſerratis, lingua carnoſa et magna, fiſtula longe quam reliquis craſſiore, pinguedine multa.

Aelian. H. A. l. 3. c. 18.

Plin. H. N. l. 9. c. 4.

Strabo Geogr. l. 15.

Articvlvs III.

De Puſte et Orca.

Tab. XLIII. *Aldrov. de Cetis c. 5.*

Puſtes a ſecando, quod perniciſſime natet, dictus eſt. Perperam a Bellonio capite vaſto, rotundo, et cacabi figuram exprimente deſcribitur, quo modo namque aquam velociter ſecaret? Rondeletio eſt roſtro, valde longo, oſſeo, utrinque aculeato. Aculei validi ſunt, et Delphinorum dentibus ſimiles. Aloyſius Cadamuſtus ſerram aquaticam vocat, eaque in aſſamenta ſecari ligna ſcribit. Cluſius ipſius formae ratione inter Galeos ſeu caniculas reponi debere affirmat: eumque ita ex pictura deſcribit. Erat hic piſcis, inquit, corporis forma et colore Galeorum generibus, aut Caniculae Ariſtotelis valde ſimilis: nullis tamen maculis ut illa, conſperſam cutim habens, perinde tamen rudem, et inſtar Zygaenae cutis aſperam, fuſci in dorſo coloris, in ventre candicantis, et ſex pinnas habet; in lateribus, medio videlicet paene corpore binas, etc. Caput in longum et anguſtum, planum et firmum roſtrum porrigebatur, utrinque cum iis dentibus, ſive oſſeis firmiſque et rectis ſpinis, ex adverſo ſitis ſerrae inſtar munitum, viginti vel etiam pluribus, etc. Binos oculos in prona capitis parte habebat, binas nares in ſupina, et infra illa oris ſciſſuram, *ut Zygaenae* fere tranſverſam. Reperitur plerumque in Oceano occiduo.

Bellon. de Aquatilib. l. 1.

Aloyſius l. 6. Navigat.

Cluſius Exot. l. 6. c. 19.

Orca Latinis a vaſis olearii aut vinarii ſimilitudine dicitur. Quodnam apud Graecos habeat nomen, vix compertum, niſi vocabulo Orygis apud Strabonem, quem in mari extero circa Turdetaniam, ponit, veniat. Bellonius ocrynum Oppiani eſſe credit, ſed perperam. Thunni enim hic genus maximum. Delphino eſt corpore toto vigeſies craſſior, potiſſimum circa ventrem: Toto tergore atra, ventre ex albo ro-

Aldrov. c. 6.

Strabo Geogr. l. 3.

ſeo, ad latera fere caerulea. *Roſtrum* habet ſimum, ſurſus repandum; cujus labri inferioris tanta eſt craſſitudo, ut a ſuperiore ſejungatur dum piſcis pronus eſt, quadraginta truculenti in eo dentes, quorum anteriores obtuſi et graciles, poſteriores acuti et craſſi ſunt. *Oculi* eidem ſunt parvi, pinnae pro corporis magnitudine puſillae. *Cutis* glabra et politiſſima. *Cauda* lunata, et ulnam diſtenta excedens. *Pudendum* mari in medio ventre abſtruſum, duorum pedum longitudinem excedens; in foemina ano vicinum eſt, ad quod utrinque duorum digitorum intervallo, quaedam foramina viſuntur, in quibus mammarum papillae deliteſcunt. Saepe octingentas, aliquando et mille libras excedunt. *Lienem* unico orbiculari globo in placentae formam effectum habet. Plurimum aquae per fiſtulas ejaculari, Plinius author eſt. *Orca*, inquit, *in portu Oſtienſi viſa eſt oppugnata a Claudio Principe. Venerat tunc exaedificante eo portum, invitata naufragiis tergorum e Gallia advectorum, ſatiansque ſe per complures dies, alveum in vado ſulcaverat, accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo poſſet, et dum ſaginam perſequitur, in littus fluctibus propulſa, eminente dorſo, multum ſuper aquas, carinae vice inverſae. Praetendi juſſit Caeſar plagas multiplices inter ora portus, profectusque ipſe cum praetorianis cohortibus, populo Romano ſpectaculum praebuit, lanceas congerente milite, e navigiis aſſultantibus, quorum unum mergi vidimus reflatu belluae oppoſitum unda.* De earum et Balaenae pugna ita quoque Plinius. Balaenae et in noſtra maria penetrant. In Gaditano Oceano non ante brumam eas conſpici tradunt. Condi autem aeſtatis temporibus in quodam ſinu placido et capaci mire gaudentes ibi parere. Hoc ſcire orcas, infeſtam his belluam, et cujus imago nulla repraeſentatione exprimi poſſit alia, quam carnis immenſae dentibus truculentae. Irrumpunt ergo in ſecreta, et vitulos earum et foetas vel etiamnum gravidas lancinant morſu, incuſſaeque ceu Liburnicarum roſtris fodiunt. Illae ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, et pondere ſuo oneratae, tunc quidem et utero graves, pariendive penis invalidae, ſolum auxilium novere in altum profugere, ſeſeque opponere, et cautium anguſtiis trucidare, in vada urgere, ſaxis allidere. Spectantur illa praelia ceu mari ipſo ſibi irato, nullis in ſinu ventis, fluctibus vero ad anhelitus ictuſque, quantos nulli turbines volunt.

Hucuſque Plinius.

ARTICVLVS IV.

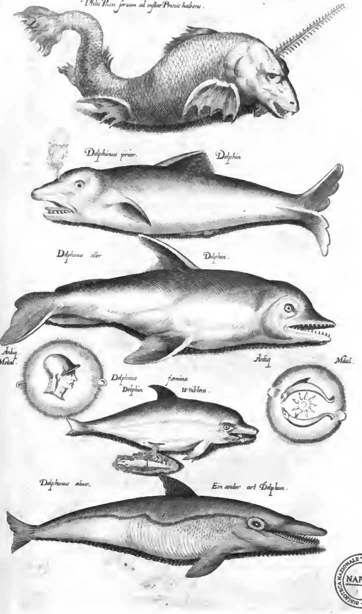
De Delphino.

TAB. XLIV. *Aldrov. de Cetis c. 7.*

Piſcis, quem Latini Delphinum vocant, is Graecis δελφὶς et δελφὶν et ſi minutus δελφινισκὸς, pleriſque Europae nationibus, Porcus marinus dicitur. Ex Cetis eſſe, quod branchiis careat, pulmonemque et arteriam habeat, Ariſtoteles reliquit. Repando dorſo incurvum eſſe pleriſque proditum, unde incurve cervicum pecus Pacuvius vocavit, ſeu quod talis oculis noſtris, dum ab undis exſiliens in mare praeceps fertur, propter celeritatem motus appareat; ſeu quod, quia branchiis deſtituitur, revera corpus, cum ſe vibrat, incurvet, ut promptior in gurgitem pronus feratur.

Roſtrum ei eſt ſimum, unde Simonis nomine gaudere Plinius ſcribit. *Plin. H. N. l. c.* *Linguam* mobilem, brevem, latam, carnoſam, exertam in ambitu ſerratam, ſuillae non abſimilem. *Dentes* parvos, acutos, pectinatim coëuntes. *Oculos* magnos, ſed cute adeo tectos, ut pupilla ſolum appareat, non longe ab oris ſciſſura, quin in eadem propemodum linea ſitos. De *Fiſtulae* ſitu non convenit inter authores. In dorſo eſſe ſcribunt Ariſtoteles et Plinius, *Ariſtot.* ante cerebrum Rondeletius, cujus verior ſententia, inter oculos Bellonius. In dorſo eſſe creditum veteribus, quod magis ad poſteriorem partem quam in balaena ſpectet. *Pinnis*

dua-

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" - NAPOLI

NAPOLI

duabus validis natat, quae veluti hominis brachia cum omoplatis articulis junguntur. Earum muſculi quatuor robuſti dorſi pectorique annectuntur. Hae in ventre ſunt, ita ſitae, ut non ſolum natatum, ſed et motum, quo ſurſum ſe effert reſpirandi cauſa, adinvenit. In dorſo quae eſt, aculeatam Plinius, et Pauſanias faciunt, propter duritiam ſine dubio. Nam rigidam ſatis eſſe Rondeletius teſtatur, duae quae in cauda, ex ejuſdem lateribus, altera dextram, altera ſiniſtram partem verſus, ita ut cauda, quae lunata, aquam latitudine ſua verberet. *Sextum* ſi attendas, pudendi in *foemina* orificium, ano vicinum eſt, ad terreſtria animalia accedens, binas eaedem, ſi Plinium ſequimur, in ima alvo papillas tantum gerunt, nec evidentes, et paulo in obliquum porrectas. Ariſtoteles mammas prope genitale continere ait, papillas quadrupedum more conſpicuas habere negat, ſed velut alveolos quoſdam humoris duos eſſe ſcribit, utroque de latere ſingularem, e quibus lac fluit, quod ore catulorum parentem ſectantium excipitur. *Vulva* cervicem palmum unum longam habet, quae deinde in ramos duos, veluti in quadrupedibus terrenis, videre eſt, diſtribuitur. Teſtes ad uteri cornua, pudendum inter umbilicum et podicem gerit. *Mari* foramen quoddam in medio ventre apparet, e quo pudendum quadrupedibus ſimile exit, quod in congreſſu erigitur, et extra eminens profertur. Ideo forte Ariſtoteles genitale foris eſſe dixit, teſtes intus, qui ſecundum Plinium prolongi, ad alvum tecti. *Felle* omnino caret. *Locum* ſi ſpectes, nullum fere ſine Delphinis mare; adeo ut et in Ponto, quem nulla piſcibus inimica bellua ingreditur, reperiantur, et in Adriatico quamvis raro capiantur, ſed et aquas dulces ſubit, et Nilum ipſum, ibique piſcibus aliquandiu paſcitur. Illos tamen non eſſe, quos Solinus ferratas criſtas habere, Crocodicolos ſtudii ad natandum elicere, demerſoſque aſtu fraudulento tenera ventrium ſubternatantes ſecare et interimere, ſcribit, facile mihi perſuaderi patior, quod Marcellinus non Delphinos, ſed Delphinis ſimiles vocat. Accepit a Graecis qui circa Propontidem ſalitant Bellonius, eoſdem inſtar aliorum piſcium migrare, e mari mediterraneo videlicet Septentrionem verſus, Helleſpontum et Propontidem emetiri, Euxinum ingreſſos certo tempore immorari, tum denuo loca prius relicta repetere. *Cibus* Delphino piſces, in quos crudeliter graſſatur, habetque Cepphos aves comites, quae ab eo occiſorum ſanguine paſcuntur, ut Oppianus ſcribit. *Vita* ſatis longa, ad tricenos ſaepe annos producitur, forte quod felle careat. *Coitus* humano ſimilis, illeque paulo quam piſcium, qui attritu ventrium coëunt, diuturnior. Ariſtoteles tamen caeterorum more congredi ſcribit. Geſtat utero * decem menſibus, et ſingulos uno partu, interdum et binos edit. Parere aeſtate, nec ullo alio in vulgatis Plinii codicibus legimus. Rondeletius foetum vere aliquando extraxit, alteram foeminam Octobri diſſecuit, inque ejus utero tum demum formari coeptum foetum invenit. Chorio amnio et allantoido tunicis, is in utero involvitur, ſanguine per venas umbilicales nutritur, et ſpiritum per eaſdem arterias recipit. Proles celeriter adoleſcit, quippe quae annis decem ad ſummam magnitudinem perveniat, ut tradit Ariſtoteles. Pro *voce* ipſis gemitus eſt humano ſimilis, ut Plinius prodidit. Rondeletius ſtridorem edere ſcripſit, vociſque nonnihil. *Viſum* habent acutiſſimum, ita ut piſcem etiam ſub lapide vel in caverna aliqua latitantem videant. Omnium tum terreſtrium tum aquatilium velociſſimos Ariſtoteles dixit, ocyores volucre, ocyores telo. Nam cum fame concitati fugientem in vada ima piſcem, diutius ſpatium continuere, ut arcu emiſſi ad reſpirandum, emicant; tantaque vi exiliunt, ut plerumque vela navium tranſvolent ſaltu. Pernicies ſaepe cauſa iſta velocitas. Nam aliquando, dum Mugiles perſequuntur, nec incitatum curſum inhibere poſſunt, terrae impacti, praeda fiunt; quod

Plin. H. N. *Solinus. Polyhiſt.* *Ariſt. H. A. l. 5. c. 5.* * *Ariſt. H. A. l. 6. c. 13.* *Ariſt. H. A. l. 9. c. 48.* *Plin. H. N.* *Aelian. H. A. l. 12. c. 12.*

quod et tum ſit, cum vel aſylo infeſtantur: ut Rondeletius obſervavit, vel nimio piſcatorum ſtrepitu gravantur. Plinius tellure tactas mori ait, repugnante experientia. Nam et Ariſtoteles extra aquam mutientem et anhelantem caeterorum ſpirantium more reliquit, et Geſnerus Arimini captum tres dies in terra vixiſſe ſcripſit, et Rondeletius vivos a Monſpelienſibus Lugdunum uſque deportari affirmat. Gregatim ex aetatum ratione diſpoſiti natant. Parvuli praecedunt, adultiores ſequuntur. Hoc ſingulari in prolem amore ſit, quo etiam foetus tenellos in fauces recipere, ut Solinus dicit, vel ſaltem eos in faucibus aliquando geſtare, quod Oppiano et Geſnero viſum, ſolet. De ipſorum *ſomno* ita Plutarchus. *Delphinus dormiens de ſummo per altum demittitur, tantiſper dum in vadum impingat, ſolumque ſentiat: Hic excuſſo ſomno ronchoque edito ad ſummum rurſus meat, rurſusque demittitur, ac pronus fertur, imo quodam mirabiliter compoſito quietem captans.* *Ingenium ſingulare* reſipit, quod parentes ſenio confectos alant, ſuique corporis niſu natatum eorundem promoveant, totam nationem tanto amore proſequantur, ut ſaepe aliquem * ex ſe captum ad portum uſque comitentur, mortuum vero quaſi ad ſepeliendum efferant; quod Heſiodi a latronibus interfecti in mare projectum cadaver, * ad Rhium et Molycriam deportaſſe legantur, quod navibus in qua aliquis ex delphinicidis, coorta tempeſtate, quaſi in ultionem perniciem ſtruant, quod a Graecis, Italis, Venetis inprimis nautis creditur; quod Serapidem et Dyoniſium, juſſu Ptolomaei Soteris revehentibus, et ſupra Maleam abreptis, ducem ſe ad ſtationem praebuerint; quod Simonis nomine miro modo gaudeat, ut poſt Plinius, Gillius cum ad Antipolin provinciae Narbonenſis urbem navigaret expertus ſcribit; quod captus miſerationem gemitu moveat, ut auritus teſtis Gillius prodidit, quod denique cantu et Muſica, unde illa de Arione in mare injecto et a Delphino liberato, ſeu fabula, ſeu Hiſtoria, oblectetur. Tempeſtates laſciviendo praeſagire * nautae, Bellonio refragante affirmant, et a nobis cum ex Anglia Scotiam aliquando peteremus, obſervatum eſt; ſeu quod aëris mutationibus non aliter ac aegri afficiantur; ſeu quod procella exſurgente, conſurgentes ab imo maris exhalationes, calorem in Delphinis excitent, quem ut temperent, crebrius erumpunt. Piſcatoribus Euboicis in piſcatione ſubſidio eſſe, authoribus proditum eſt: Verum rectiſſime Bellonius, non ſuopte ingenio ſed fortuito id facere, obſervavit. Si enim in Celerinorum aut Sardiniarum greges inciderint, capitibus abſumptis, truncos capientibus relinquunt. Piſces vero irruentis Delphini impetu conſternati, poſtquam in aërem exiliiſſent, tam denſo interdum in mare agmine relabuntur, ut pluviam repreſentent. Quae de Delphinorum in pueros amoribus dicuntur, apud Gellium et Aelianum invenies. *Inimicitias* cum Balaena, ut apud Philen legimus, Pompilo, et Amiis gerit. Ex piſciculis, Pediculum paraſitum habet, de quo ita Ariſtoteles. Maris quod a Cyrena in Aegyptum panditur, piſcis Pediculus nomine circa Delphinum eſt, qui omnium pinguiſſimus ſit pabuli copia, quae Delphini opera ſuppeditatur. *Vſus* ejus quibuſdam gentibus in *Cibis*, et quidem tantus, ut in menſas Principum veniat. Maxime tamen hepar et lingua commendantur. Illud tenerum, ſed mali ſucci. Haec, tenerior pinguior et hepati praeferenda. Cardanus viſcera non ſolum ſapore ſed et odore quaſi violae commendari ſcribit. De Uſu *in Medicina* pauca occurrunt. Kiranides ventrem ſiccum et tritum ſpleneticis prodeſſe, *jecur* aſſum et in cibo ſumptum, tertianam et quartanam integre ſanare ſcribit. Plinius febrium circuitus tolli ait, ſi ante acceſſiones deguſtatum fuerit. Dentium cum melle Cinis infantium gingivis dentitionibuſque confert. Alligatus, pavores repentinos tollit.

Plin. H. N. l. 9. c. 8.

Plutarch. l. utra animalia.

* *Ariſt. H. A. l. 9. c. 47.*

* *Plutarch. in Sympoſ.*

Plutarch. l. utra animalia.

* *Plin. H. N. l. 8. c. 35.*

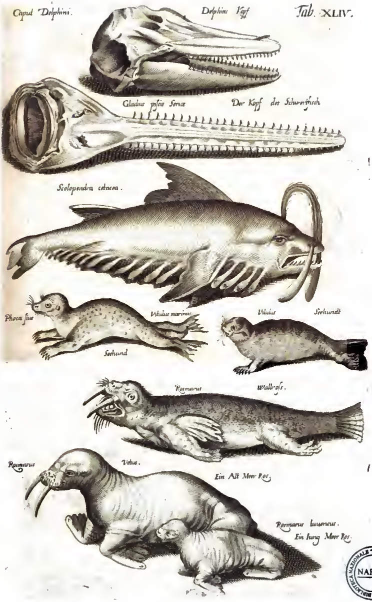
Gell. Noct. Atticar. l. 7. c. 8.

Aelian. H. A. l. 6. c. 15 l. 8. c. 13. et l. 2. c. 6.

Ariſt. H. A. l. 5. c. 31.

Plin. H. N. l. 32. c. 10.

ARTI-

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Articulus V.

De Phocaena et Scolopendra Cetacea.

Tab. XLI. Phocaena Delphini ſpecies eſt. Rondeletius quidem diverſum a Turſione facit; ſed Gaza, motus ſine dubio Plinii verbis, *Plin. H. N. l. 9. c. 9.* qui Turſiones Delphinorum ſimilitudinem habere ſcripſit, Phocaenam Turſionem vertit, et pro iiſdem, Scaliger, Bellonius, Geſnerus, Jovius et alii agnoſcunt. Differt tamen et ab eo, qui Athenaeo θυρσάων dicitur, et a *Plataniſta*, *Plin. H. N. l. 9. c. 3.* quem Plinius in Gange Indiae roſtro et canda Delphini, magnitudine vero quinque cubitorum, facit. *Deſcriptionem* ſi attendas, ita de iis Plinius. *Delphinorum ſimilitudinem habent, qui vocantur Turſiones. Diſtant et triſtitia quidem aſpectus: abeſt enim illa laſcivia; maxime tamen roſtris. Canicularum maleficen-* *Cardan. in variis.* *tia aſſimilati.* Nobis ex Bellonio et Cardano, iſta placet. Phocaena Delphini eſt magnitudine, breviore tamen craſſioreque corpore. Captus aliquando in Neuſtria, qui mille libras pendebat, adeo pinguis, ut teres videretur. *Caput* habet obtuſum, *Roſtrum* tam ſimum, ut cum capite fere rotundetur; *Meatus auditorios* admodum obſcuros ſi reperire volueris, ab oculi majore cantho, ſex digitorum intervallo caudam verſus accurate diſquirere, illucque grandem culmum inferere oportebit. *Pinnae* eidem ſolidae ac nigrae. Tergoris color ex caeruleo in obſcurum livens, *Cauda* lunata. Cardanus eum, qui Diepae in Neuſtria captus erat, *fiſtulam* in medio per quam aquam effunderet, digiti magnitudine habuiſſe ſcribit: *dentes* quoque obtuſos, et hominis molaribus ſimiles. Minxiſſe, ore aperto reſpiraſſe et ſuſpiraſſe; *Lachrymatum* fuiſſe, profluentibus ex oculis guttulis; diuque ſupervixiſſe, quamvis ſanguis e vulnere, non ſecus ac vinum e ſiphunculo flueret, addit. Nullius non maris eſt incola. Bellonius ſaepius in Oceano Gallico quam Delphinos capi ſcribit. Rondeletius etiam in Ponto vivere, et in loco illo, Ariſtotelis, ἔξω γὰρ φαλαίνας καὶ δελφῖνος οὐδὲν ἐστὶν ἐν τῷ Πόντῳ, etc. φωκαίνης pro φαλαίνης ex eodem Ariſtotele, *Ariſt. H. A. l. 8. c. 13.* qui antea Phocaenam in Ponto naſci ſcripſerat, legendum eſſe putat. Hoc alii de vitulis marinis accipiunt. *Parit* magna ex parte binos vel ſingulos ut Ariſtoteles prodidit. Bellonius in forum Pariſiis, diebus Veneris inprimis adferri reliquit. Delphino tamen eſt deterior, quia pinguior.

Scolopendrae Cetaceae, *Aelian. H. A. l. 13. c. 13.* Aelianus ſolus meminit. Exerunt aliquando totum e mari caput. Narium pilos magna excelſitate apparere, caudam perinde atque locuſtae latam conſpici, reliquum corpus aliquando in ſuperficie aequoris ſpectari, et cum triremi juſtae magnitudinis conferri poſſe: Permultis pedibus, utrinque ordine ſitis, tanquam ex ſcalmis appenſis natare. Addunt inquit harum rerum periti ac fide digni, ipſos etiam fluctus ea natante leviter ſubſonare. Pro hac Cetacea Scolopendra, hanc, quam exprimi curavimus, Aldrovandus exhibet. Tota ad colorem caeruleum vergebat; ad latera tamen et in ventre nonnihil rufeſcebat.

Articulus VI.

De Phoca, ſeu Vitulo marino.

Tab. XLI. Etſi Phoca animal ſit amphibium, quia tamen humore potiſſimum victitat, nec diu extra aquas vivere poteſt, inter aquatilia referre placuit. Graeci φώκην dicunt, ſeu ex βοὴν boatu quem edit, unde Servius apud Virgilium, Phocas, *marinos boves* interpretatus eſt, ſeu aliunde ducto vocabulo. Plinius et Gaza vitulos marinos; ille, quandoque Vi-

tulos ſimpliciter dixit. Feſto *Bocas*, ut Geſnerus conjicit, vocatur. Varinus εἰνάλιον κῆτος, Oppianus θῆρα εἰνάλιον dixit. Differt *Corporis figura* ab omnibus tum piſcibus, tum Cetis, adeo ut quadrupedem vocaverit Ariſtoteles. Habet quippe, ut oculatus teſtis Rondeletius ſcribit, veluti *brachia* ſine cubito, ſine ulna, breviſſima: Quod ſequitur, Carpo noſtro reſpondens, ex multis oſſibus conſtat: Metacarpium vero, ex quinque oſſibus, quae pelle tantum teguntur: inde tanquam manus indiviſa, praeterquam in extremo, in quo quatuor linearum diſtinctiones, tantum ſpectantur; ungues autem quinque diſtincti. Quia pinnarum vicem agunt, ideo Homerus φώκας νέποδες cognominavit. *Corio* tegitur duro, ſolido, pilis nigricantibus et cinereis, quaedam maculas parvas albicantes in ventre habent. Plinius *Cartilagines* non oſſa habere ſcribit, ſed Ariſtoteles carne abundare mollemque eſſe, et cartilaginibus oſſibus conſtare, author eſt. *Caput* eſt breve, et pro corporis magnitudine parvum. *Collum* longius, quod pro arbitrio extendit et contrahit. Inferior *maxilla* Lupinae ſimilis eſt, ſuperior quam in lupo latior, hacque et naribus vitulis terreſtribus affinis eſt. Oris ſciſſura mediocris. *Superciliorum* locum et ſuperius labrum pili duri alias nigri, alias albi tegunt. *Dentes* ſunt ſerrati et lupinorum ſimiles. *Oculi* ſplendent et ſubinde in mille colores ut hyaenae tranſeunt. *Lingua* eſt ſciſſa, id eſt biſulca. Plinius duplicem facit, Rondeletius latam eſſe addit. *Auribus* caret, quod vitam in humore traducat, partes vero aurium meatibus additae, ut motus aëris a longe delatus ſervaretur: ſed loco eorum meatus anguſtiſſimos et exiguos habet, qui in viventibus ſunt evidentes, in mortuis difficillime inveniuntur. Lato eſt *pectore*. Omoplatas enim habet quaternis muſculis connexas, ſuperiore vel poſteriore in parte quam canes terreſtriaque alia animantia, quae in lateribus eas habent. *Fel* in hepate habere, negat Ariſtoteles, omnino habere Bellonius. *Plinius* tribuit, ſed partem non exprimit. *Renes* ei ſunt firmiſſimi et ſolidiſſimi, cum reliquorum omnium magis minuſve cavi. *Genitale*, maribus oblongum, foeminis ad terreſtria accedens. Ariſtoteles ſimile Rajae eſſe ait. *Locus* Phocae aqua et terra. Nec penitus illa carere poteſt, nec in ipſa agere ſecus, niſi per intervalla quaedam reſpiret. *Ariſtot.*

Veſcuntur piſcium carnibus, et in vivaria immiſſi, furibundi in eos ſaeviunt; apud Troglodytas extra ſinum Arabicum piſcium capturae non minus ac homines intenti. In retia delapſi, dilacerant eadem, et piſcibus una capitis effugiendi anſam praebent. Leporum et aliorum retro mingentium ritu *mingunt* et *coëunt*, nempe averſi, inque medio coitu cohaerent. *Pariunt* in terra pecudum more, nunquam geminis plures, ut ſcribit Plinius. Secundinas emittere ſcripſit Ariſtoteles. Prolem circa duodecimum a partu diem in mare deducunt, quod Calpurnius inter impoſſibilia recenſuit. Maxima ex parte per littora vagantur, et vicinos agros, vineta et pomaria deperdunt. Si quando colliculum aſcenderint, indeque ſecedere coguntur, pedibus ac capite in ventrem contractis, ac toto corpore in globum conſtricto, maximo impetu in mare devolvuntur. Non procul tamen a littore recedunt, quod ipſis difficilis pedum in terra uſus ſit. Difficulter *interficiuntur*, niſi capite eliſo, quod corpus totum carnoſum ſit. Extra aquam ad ſolem in arena littoris vel ſuper ſaxa *dormiunt*, ut liberius reſpirent. Nullum animal graviori ſomno premi author eſt Plinius. Nos aliquoties, cum Andreapoli in Scotia ſtudiis operam daremus, tam prope ad ſtertentes acceſſimus, ut lapidibus infeſtari potuerint. Poſtquam ſe in aquas conjeciſſent, elato ex undis capite nos intuebantur. Inter dormiendum tam alte ſtertunt, ut mugitum edere videantur, quod Ariſtoteles quoque et Plinius meminere. In cauſa pituitoſus humor, qui in aſpera *Plin.* *Plinius.* *Juvenal. Satyra 3.*

aſpera arteria, inſpirando et exſpirando exagitatur. Sed et in aquis forte dormiunt. Nam et ranae, quarum more ſub aquis diu urinantur, longiſſimo anni tempore, ſub aqua latere poſſunt, ne quicquam de *pulmone* dicam, qui exiguus, ſpumoſus, nec ſanguineus *Ingenium* ſi ſpectes. Saepiſſime miteſcit, et naturam ferinam deponit, et quod mireris, accipit diſciplinam, voceque pariter et viſu populum in ſpectaculis exhibitus ſalutat, et incondito fremitu, nomine vocata, reſpondet, ſed et in hominem amore fertur, hac in parte nihil a Delphini natura abhorrens. Viſus aliquando vitulus marinus, qui ad principis Chriſtiani nomen gaudio perfundi videbatur, obmuteſcebat ad Turcae. Is etiam, cujus Rondeletius iconem dedit, in Lerini inſulae Coenobio, nullo metu cum hominibus per multos dies verſabatur, adeo ut et gradus aſcenderet. Damnis apud Philoſtratum, Phocam a piſcatoribus captum, filium quem in cavea pepererat, ita deplorare mortuum vidit, ut per triduum a cibis abſtinuerit. Tzetzes vero teſtatur, cum ſuis catulis mori, iſtos cum ſuis matribus, parenteſque ſenio confectos, in natando juvare. Summa ipſis cum mari *Sympathia*. Pili enim excoriati ſi mare turbatum in fluctus ſurrexit, ſimiliter criguntur; ſi deſedit, in planum ſternuntur. Quod cum non crederetur, facto in Indico mari circa Hiſpaniolam inſulam periculo, non amplius fabuloſum haberi Cardanus aſſerit. Plinius ſenſum aequorum retinere, ſemperque aeſtu maris recedente inhorreſcere ſcripſit: Rondeletius vero mutationes aëris ſignificare, auſtrinis ventis ſurrigi, borealibus ita deſidere, ut nullos plane affirmes, ſaepius obſervavit. Fulmina et grandines corium prohibere Plutarcho et Palladio proditum. Ideo, et ſummas velorum partes eo obtegi, et Auguſtum Caeſarem pellem vituli marini perpetuo circumferre conſueviſſe, et Severum Imperatorem eadem tectum voluiſſe legitur. Grandini vero obviare Palladius credit, ſi per poſſeſſionis terminos circumferatur, et in villae aut horti ingreſſu ſuſpendatur, cum malum videris imminere. Urſos metuere Oppiano debemus, congreſſos aliquando cum iiſdem in ſpectaculis, Lycoſtae ruſtico apud Calphurnium; fugere et arietes marinos, et forti anhelitu e cavernis extrahi, Aeliano. Negligitur etiam ab infima plebe in *Cibis*. Caro enim ipſius, mollis eſt, ſpongioſa, et pinguis, adeo ut liquetur, ſi diutius manibus contrectetur. In *Medicina*, dextra pinna capiti ſubdita ſomnum adfert, quod nullum animal graviore ſomno prematur. *Pellis* a podagra praeſervat, ſi ex ea calceos geſtaveris. Adeps in muliebribus morbis vehementer ab Hippocrate laudatur. *Coagulum* quod evomere dicunt, ne in hominum manus incidat, cum panace, vel ſucco punici, Comitiales morbos ſanat. Caelius Aurelianus tamen id reprehendit.

Philoſtr. l. 2. de vita Apollonii. — Plutarch. — Sueton. in Auguſto. — Pallad. R. R. — Aelian. — Plin. — Plin. Theoph. H. l. 9. c. 12.

Articulus VII.

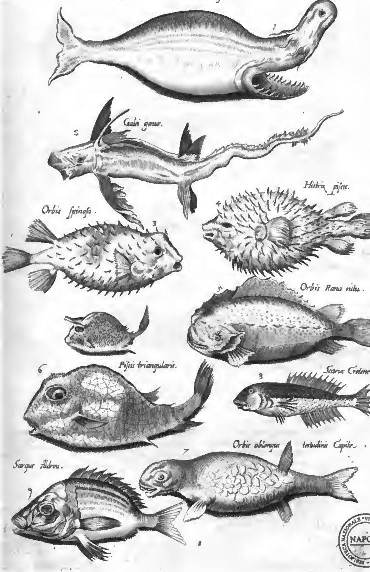
De Manati Indorum.

Tab. XLIII. Ariſt. H. A. l. 6. c. 11. Lopez Hiſt. Gener. c. 13. Cluſ. Exot. l. 6. c. 19.

Hujus piſcis nemo veterum meminit, niſi forte Bos ſit Ariſtotelis, quem in Hiſtoriis inter Cetacea reponit. Belgae vaccam marinam vocant. Nec incongrue iſte dicetur, cum quod capite terreſtrem bovem referat; tum quod ejuſdem more herbis in terra paſcatur. Utri eſt ſimilis, ideo foediſſimus aſpectu. *Caput* habet bovis inſtar, *Oculos* exiguos, *Pedes* circa caput binos, craſſos tanquam alas brachiorum loco, quibus natat. *Aurium* loco duo foramina exigua quibus audit. *Lapides* ſeu oſſa in cerebro bina parvae pilae palmariae magnitudine, orbicularia. Circa *caudam* ſtrictior eſt et quaſi praecinctus, quae etiam ab inde ad extremum tota conſpicitur nervoſa. Foemioae duo ſunt ubera in pectore, quibus catulos lactat. *Corium*, quo integitur, eſt ſimile uſtulati porci corio,

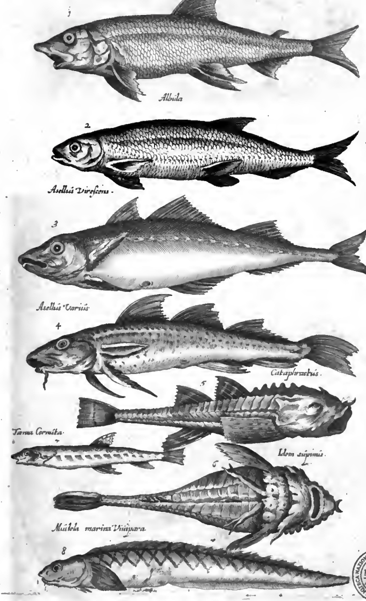
rio, digitum denſum, cineraceo colore, rariſque pilis praeditum. Adeo magnos eſt, ut jugo boum opus ſit ad unum vehendum. Nonnunquam quatuordecim aut quindecim pedum longitudinem ſuperat, octo vero palmarum craſſitudinem. Circa inſulam Hiſpaniolam in mari capitur. Subit tamen et flumina, et ſecundum ripas eorum herbas depaſcitur. *Manſueſcit* aliquando. Aluit quendam per viginti ſex annos in lacu Guaynabo Caramatexi Regulus, tam manſuetum, licet jam grandem, ut nomine Matonis inclamatus, e lacu egrederetur, et ad aedes cibi ſumendi gratia perreptaret, iterumque in lacum remearet, pueris atque viris, quorum captu delectari videbatur, comitantibus. Idem denos ſimul pueros tergo exceptos ex una lacus parte in oppoſitam tranſvehebat. Cum quidam ex Hiſpanis haſtam in eum vibraſſet, etſi non laeſus, nunquam tamen impoſterum emergere voluit, ſi viros haſta indutos, et barbatos conſpexiſſet. Intumeſcente fluvio Hayboaico, et in lacum illum ſe effundente, in mare regreſſus eſt. *Uſum* et in *Cibis* et in *Medicina* praeſtat. Caro enim ejus reſiccata, Anglicae bubulae ſimilis eſt, et diutiſſime incorrupta manet; cocta Thynni carne eſt praeſtantior. Cauda in partes conciſa, et ſoli per quinque dies expoſita, tandem in patella cocta, multa pinguedo elicitur, quae, quia rancorem non contrahit, ad ova in ſartagine frigendo adhibetur. *Oſſa* in capite colicae paſſioni et doloribus nephriticis valde adverſantur, ſi primo aduſta, contrita et per cribrum tranſmiſſa, in vino drachmae unius vel alterius pondere, aſſumpta fuerint. Ex Corio cingula etiam et calceorum ſoleae fiunt.

ADDITA-

BIBLIOTECA NAZIONALE · VITTORIO EMANUELE III · NAPOLI

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE III" NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

ADDITAMENTVM

DE

CANE ARISTOTELIS.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 20. Piscis, qui hodie Tubero dicitur, Canis Carcharias eſſe vulgo creditur. At quia ille, quem Franciſcus Hernandus deſcribit, exacte deſcriptioni, quam attulimus, non reſpondet; ideo placet et hanc apponere. Cetaceus inquit piſcis eſt, ex genere oblongorum, Oceani incola, quindecim interdum dodrantes longus, voraciſſimus, curſu velox, nec omnino ſtupidus, et bina humana corpora ſaepenumero craſſus; ore quod roſtro unciarum decem intervallo ſubjacet, lunato, vallatoque ſuperne trino dentium praeacutorum, ac ſeſe mutuo ſerrae modo ſubintrantium, ac quaterno inferne binum dodrantum rictu, et branchiis utrimque quinis: roſtro ranae obrotundo, pinnis ſingulis utrimque juxta branchias, totidem juxta pudenda, juxta caudam unica altera omnium maxima imminente dorſo ſtatim a branchiis, alteraque juxta caudam modica, a contrario alterius parvae; ſed in oppoſitam partem vergente cauda magna, craſſa, falcataque, et ſuperna parte triplo aut quadruplo longiore atque latiore, et juxta exortum quibuſdam parvis cavitatibus inſigni: oculis modicis longo inter ſeſe diſtantibus intervallo: pupilla magna, et ſub lutea iride, corio vero ceterorum cartilagineorum, cum ſeſe tendit, nullis ictibus penetrabili: dorſo ac lateribus caeruleis exſaturatis, ac ventre candenti. Mirum eſt, bina pendere mari, oſſea pudenda, cava, alba, dodrantem longa, et ternis ſingula, glandis loco, longiuſculis noxia acuminibus, quibus novaculae modo facile quidvis obvium abſcindit. Maleficum animal eſt, atrox, ac hominum devorator: adeo vivax, ut in perquam tenues etiam diviſum apalectos, affixumque veru, ac vitam adhuc videatur mordicus retinere. Mediocre praeſtat, et quale alii congeneres piſces, dum parvum eſt alimentum; ſed provectius, durum, ingratum, inſalubre, et fluxum alui ciens. Unicum eſt illi inteſtinum, ſatis amplum; unde tam improba contigit voracitas. Cor parvum ſubalbidum, laxum, et uſque adeo vivax, ut eductum, et in varias partes ſectum, diutius conſpiciatur moveri, ventriculiſque diſtinctum. Stomachus vaſtus eſt, hepar candens, in duas partium taenias, quatuor dodrantes longas, ac decem uncias latas diviſum. Splen vero jecinoris longitudine, ſed duas tantum uncias longus.

Caeterum ſolent circa tuberones piſciculi quidam natare *Romeri* dicti, de quibus ita Hernandus. Piſcis eſt ſpinoſus, Oceani Septemtrionalis alumnus, dodrantem plus minus longus, tres uncias craſſus, corio tectus molli et paene teres. Lunata conſtat cauda, et roſtro reſimo atque compreſſo, oculis magnis, ſi magnitudini corporis comparentur, pupilla nigra ac lutea iride. Senis natat pinnis, quarum altera medio paene dorſo in caudam uſque procedit, ſenſim ſeſe attenuans, et a quibuſdam praeacutis ſpinulis ſumens exordium: altera a pudendo paene ipſo in caudam fere deſcendit, utrimque a branchiis ſingulae, binaeque paulo ante initium ventris. *Nieremb. H. N. l. 11. c. 19.*

Ff Color

Color univerſi ex albo in caeruleum tendit, quamqnam dorſum caputque cyaneo exſaturato videantur nitere, univerſumque corpus ſenis pavonini coluris in tranſverſim diſcurrentibus orbibus ambiatur. Extrema corporis caudam contingentis quadrata ſunt, et quaternis veluti dorſis diſtincta, quarum bina, quae in latera excurrunt, deſinnnt in acumen. Caudae initium pavonino exſaturato ſplendore. Micant mediae utrimque partes, dilutiores ſunt ſequentes exſaturatae, ac demum poſtremae candentes.

De Glauco Aeliani.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 21. Ad Glaucum Aeliani videtur referri debere, et hic quem Cluſius exenteratum et reſiccatum ita deſcribit. Erat, inquit, corpore longo, trium fere pedum longitudinem explente, coloris (reſiccatum enim et exenteratum dumtaxat conſpiciebam) ex cineraceo fuſci, in quo tamen quidam candor, praeſertim in tergore, adhuc eluceret: vivum enim et recenter captum argentei paene coloris fuiſſe intelligebam. Medii corporis ambitus pedis, hoc eſt, duodecim unciarum longitudinem aequabat.

Cartilagineus vero erat, et laevi cute praeditus; roſtro lato, ſed in obtuſum deinde acumen deſinente. Oculi magni erant, e quorum infima parte enata erat membrana, quae ſurſum ſeſe attollens, velut nubes caliginem illis offunderet.

Oris rictus non valde latus, in ſupina capitis parte maxillas in obtuſum angulum deſinentes habebat, fere ut ſimiae: quaternis autem dentibus os praeditum erat, binis in ſuperiore maxilla, totidem in inferiore: iiſque firmis, quorum ſinguli quibuſdam ſulcis erant diſtincti, ut pluribus dentibus armatum os eſſe videretur. Corpus a cervice ſenſim gracilcſcebat: ſpina ſive aculeo in ea parte, qua dorſum cervici connectebatur, ſito, eoque ſex uncias longo, infima parte lato et cavo ſuperna autem valde acuto. Piuna ſurrecta innitebatur quatuor paene uncias longa. Binas dumtaxat in lateribus branchias valde apertas obſervabam, utrimque videlicet unam, cnm aliorum galeorum genera denas habeant, in ſingulis lateribus quinas.

Has ſequebantur duae pinnae ad natandum idoneae, longiores quam in ullo galeorum genere conſpexerim, novem videlicet unciarum longitudinem acquantes. Binas alas habebat ex utraque podicis parte, quatuor uncias longas, illaſque bifidas, hominumne induſtria ſic ſiſſas, an a natura, nihil pronunciare poſſum.

Alia deinde pinna in dorſo paullo infra eam, quae ad aculenm erat, exoriebatur, ad extremam fere caudam uſque inaequaliter porrecta, hoc eſt, ad eam uſque caudae partem, quae tenuiſſima, et ſeptem uncias longa, muris caudam quodammodo aemulabatur. Podici, qui in ſupina parte, ut in reliquis piſcibus, ſitus, vicina apparebant bina foramina, in quem uſum, ignoro.

Capitis porro cutis ſiccitate adeo erat contracta, ut nulla circa oculos, nulla ante eos, foramina obſervare potuerim.

De Piſce Gibbo.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 25. Huic ſimilis eſt *Acacana*, qui eſt dodrantalis piſcis, inſignis prolixitate inferioris labri, et eminentia gibba, quae a capitis exordio uſqne ad os, quod perexiguum eſt, arcuato deſcendit flexu.

Dor-

Dorſum lateraque cyanea ſunt, venter ac laterum pars alba, ac praeter duas pinnas, quae circa branchias ſunt utrimque, unicam anguſtam et longam, et aliam parvam, duae aliae viſuntur breves, altera a medio ventre, altera vero a dorſo in caudam uſque procedens.

Squammoſus non eſt, et tamen bono conſtat alimento. Mare illum ad me miſit Auſtrale; etſi quidam referant, in Septentrionali quoque reperiri.

De Oſtracione Geſneri.

Nieremb. H. N. l. 11. c. 15. Oſtracioni affinis eſt *Catan*, qui piſcis eſt quindecim pedes, cum in perfectam magnitudinem adolevit, longus, cortice tectus duriſſimo, laminis rhomboidis figurae, paucisque contexto, teſtaceae paene duritiei, nitidis, ac circa ilia elatis, qui vicem loricae praeſtare poſſet. Roſtrum eſt praelongum et acutum, ferrati dentes, et quaterno ordine diſpoſiti, ac pinnae craſſiſſimae binae juxta branchias, ac juxta caudam unica. Vivit in lacubus aut magnis fluminibus provinciae Panucenſis. Salubri conſtat nutrimento: ſed cum parandus eſt, hic piſcis, ſpoliatur corio. Vivit ex aliorum piſcium carnibus et raptu, homines quoque interdum aggreditur.

Editur vero aſſus, non coctus aut elixus.

Ad Librum V.

De Phoca.

De Laet. Ind. Occident. l. 2. c. 6. Phocarum generis eſt Wallrus ſeu Mors, animal amphibium, quod Vorſtius apud Delaetium ita deſcribit. Belluam hanc marinam vidi, magnitudine vituli, aut canis Britannici majoris. Phocae non diſſimilem: capite rotundo, oculis bovillis, naribus depreſſis ac patulis, quos modo contrahebat, modo diducebat, aurium loco utrimque foramina; rictu oris rotundo nec ita vaſto, ſuperiore parte aut labro myſtacem geſtabat ſetis cartilagineis, craſſis ac rigidis conſtantem. Inferior maxilla trigona erat, lingua craſſa breviſque, atque os interius dentibus planis utrimque munitum, pedibus anterioribus poſterioribuſque latis, atque extrema corporis parte Phocam noſtratem plane referebat.

Pedes anteriores antrorſum, poſteriores retrorſum ſpectabant, cum ingrederetur.

Digiti quinque membrana interſepiente diſtincti, eaque craſſa. Poſterioribus digitis ungues impoſiti, non prioribus, cauda plane carebat. Poſtica parte repebat magis, quam incedebat.

Cute craſſa, coreacea, piliſque brevibus ac tenuibus obſita veſtiebatur, colore cinereo. Grunnitum apri inſtar edebat, ſeu crocitabat voce gravi et valida. Repebat per aream extra aquam, quotidie per ſemihoram aut amplius dolio aqua pleno immittebant, ut ſe ibi oblectaret. Catulus erat, ut ferebant qui attulerant ex nova Zembla, decem bebdomadarum, dentes ſeu cornua exerta, ut adultiores, nondum habens, tubercula tamen in ſuperiori labro percipiebantur, unde brevi proditura facile apparebat. Ferum et validum animal calebat ad tactum, valideque per nares ſpirabat.

Pulmentarium ex avena, milio, ve comedebat lente et ſuctu magis quam deglutiendo, herumque geſtantem cibum ac offerentem magno niſu ac grunnitu accedebat ſequebaturque, nidore ejus allectus. Lar-

Lardum ejus guſtantibus haud inſuave viſum eſt.

Conſpiciebantur ibidem duo majorum capita, dentibus duobus exertis Elephantorum inſtar, longis ac craſſis et albicantibus munita, qui deorſum verſus pectus ſpectabant. Eorum coria cccc. aut Iↄ. pondo pendiſſe ferebant Angli, qui attulerant.

Hiſce dentibus rupes aſcendere ſeque ſuſtinere ajebant. Et prodeunt in continentem ſeu terram, ut ſomnum ibi capiant gregatim.

Pabulum ajebant illis eſſe folia oblonga ac magna, herbae cujuſdam e fundo maris naſcentis. Nec piſcibus vivere, aut carnivorum eſſe. Vidi ibidem penem ejuſdem animalis oſſeum, rotundum, cubitum et amplius longum, craſſum, ponderoſum ac ſolidum, in fine prope glandem longe craſſiorem ac rotundiorem. Hujus pulvere ad calculum pellendum Moſcovitae utuntur.

Finis Hiſtoriae de Piſcibus.

HISTO-

A41
1456122

Digitized by Google